

M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLAE.

PARISIIS.
EX OFFICINA ROBERTI STEPHANI.
M.D.XXXVIII.

Tertius Tomus

CONTINET

Epistolarum libros x v, ad diuersos missarum: inter quos vnus est M. Cæli ad Cicero-
nem: quos omnes recentiores nouo, & parū illis apud omnine familiares appellarunt.

Librum I. ad M. Brutum.

Libros III. ad Q. Ciceroñem fratrem.

Libros xvi. ad T. Pomponium Atticum.

Librum vnum Corneli Nepotis de vita T. Pomponii Attici

M. Tullii Ciceronis Epistolarum

LIBRI XVI.

M. CICERO S. D. P. LENTVLO PROCOS.

EGO omni officio, ac potius pietate erga te, ceteris familiaribus omnibus: mihi ipse nunquam satisfacio. Tanta enim est magnitudo tuorum erga me meritorum, ut quoniam tu, nisi perfecta te, de me non conquiesci: ego, quia non idem in tua causa efficio, vitam mihi esse acceptam putem. In causa hæc sunt: Hammonius regis legatus aperte pecunia nos oppugnat. Res agitur per eosdem creditores, per quos, cum tu aderas, agebatur. Regis causa, siqui sunt, qui velint (qui pauci sunt) omnes rem ad Pöpeium deferri volüt. Senatus religionis calüniam, non religionem, sed maleuolentiam, & illius regis largitionis inuidiam cöprobat. Pöpeium & hortari, & orare, & iam liberius accusare, & monere ut magnam infamiam fugiat, non desistimus. Sed planè nec precibus nostris, nec admonitionibus relinquit locum. Nam cum in sermone quotidiano, tum in senatu palam se egit causam tuam, ut neque eloquentia maiore quisquam, nec grauitate, nec studio, nec cöentione agere potuerit, cum summa reuerentia tuorum in se officiorum, & amoris erga te sui. Marcellinum tibi esse iratum scis. Is, hæc regia causa excepta, ceteris in rebus se acerrimum tui defensorum fore ostendit. Quod dat, accipimus. Quod instruit referre de religione, & sæpe iam resultit, ab eo deduci non potest. Res ante Idus acta sic est. nam hæc Idibus mane scripta. Hortensii, & mea, & Luculli sententia cedit religioni de cicerone. teneri enim res aliter non potest. sed ex illo s. c. quod te referente factum est, tibi decernit ut regem reducas: quod eömodo recipere possis ut ceterum religio tollat, te autem senatus retineat. Crassus tres legatos decernit, nec ceterum Pöpeium: ceterum enim etiam ex iis qui eum imperio sunt: Bibulus tres legatos ceteris qui privati sunt. Huic assentiuntur reliqui cöulares, præter Scruilium, qui omnino reduci negat oportere: & Volcatium, qui, Lupo referente, Pompeio decernit: & Afranium, qui assentiunt Volcatio, quod ad augeat suspicionem Pompeii voluntatis. nam aduertebatur, Pöpeii familiaris assente Volcatio. laboratur vehementer, inclinata res est. Libonis & Hypsæi non obsecrati, sed satis & cöertio, omniumque Pompeii familiarium studium, in eam opinionem rem adducunt, ut Pöpeius cupere videatur, cui qui volüt, fidem tibi, quod cum orationibus non sunt amici. nos in causa auctoritatem cöminorem habemus, quod tibi debemus gratiam tantam nostram extinguit hominum suspicio, quod Pöpeio se gratificari putat. Ut in rebus multo ante, quam profectus es, ab ipso rege, & ab intimis ac domesticis Pompeii clam exulceratis, deinde palam a cösularibus exagitatis, & in summam inuidiam adductis, ita versamur. nostram fidem, omnes amorem tui absentis, presentes tui cognoscent. si esset in iis, in quibus summa esse debebat, non laborarem.

M. CICERO S. P. D. P. LENTVLO PROCOS.

ID. IAN. V. in senatu nihil est confectum, propterea quod dies magna ex parte consumptus est altercatione Lentuli c. o. s. & Cæcilius Trib. pl. eo die nos quoque multa verba fecimus, maximeque visus sumus senatum commemoratione tue voluntatis erga illum ordinem commouere. Itaque postmodum placuit ut breuiter sententias diceremus. videbatur enim reconciliata nobis voluntas esse senatus: quod cum dicendo, tum singulis appellandis, rogandisque perspexerim. Itaque cum sententia prima Bibuli pronuntiata esset, ut tres legati regem reducerent: secunda Hortensii, ut tu sine exercitu reduceres: tertia Volcatii, ut Pöpeius reduceret: postulatü est ut Bibuli sententia diuideretur. Quatenus de religione dicebat, cuique rei iam obstiti non poterat, Bibulo assensum est. de tribus legatis frequenter ierüt in alia omnia. Proxima erat Hortensii sententia, cui Lupus Trib. pl. quod ipse de Pompeio resultisset, intendente cepit, ante se oportere discessionem facere, quam cösulares. eius orationi vehementer ab omnibus reclamatum fuerat enim & iniqua, & noua. c. o. s. neque cö-

A. ii.

cedebant, neque valde repugnabant. diem cōsumi volebant. id quod est factum. perspiciēbāt enim in Hortensii sententia multis partibus plures ituros, quāquā aperte Volcatio assentirentur multi: atque id ipsum C O S S. inuitis nam ū Bibuli sententiam valere cupierunt. Hæc controuersia vsque ad noctem ducta, senatus dimissus. & ego eo die casu apud Pompeium cornau, noctūque tempus hoc magis idoneū, quā vnquā antea (quod post tuum discessum, is dies primus honestissimus nobis fuerat in senatu) ita sum cum illo locutus, vt mihi viderer animum hominis ab omni alia cogitatione ad tuā dignitatem tuendam traducere. quem ego ipsum cum audio, profusus cum libero omni suspitione cupiditatis. Cum autem eius familiaris omnium ordinū video: perspicio id, quod iam omnibus est apertū, totam rem istā iam pridem à certis hominibus non inuito rege ipso, consulariisque eius, esse corruptam. Hæc scripsi ad xvi. Calend. Febr. ante lucem. Eo die senatus erat futurus. Nos in senatu quemadmodum spero, dignitatem nostram, vt potest in tanta hominum perfidia & iniquitate, retinebimus. Quod ad popularem rationem attinet, hoc videmur esse consecuti, vt nequid agi cum populo, aut saluis auspiciis, aut saluis legibus, aut denique sine vi possit. De his rebus prædic, quā hæc scripsi, senatus authoritas grauissima intercessit: cui cū Cato & Caninius intercessissent, tamen est perscripta. eam ad te missam esse arbitror. De cæteris rebus, quicquid erit actum, scribam ad te: & vt quā rectissime agatur omnia, mea cura, opera, diligentia, gratia prouidebo. Vale.

M. CICERO S. P. D. P. LENTULO

A V L O Trebonio, qui in tua prouincia magna negotia & ampla & expedita habet, multos annos vtor valde familiariter. Istū antea semper & suo splendore, & nostra, cæterorumque amicorū commedatione gratissimus in prouincia fuit: tū hoc tēpore, propter tuū in me amore, nostrāque necessitudinē vehemēter confidit, his tuis literis te apud te gratiosum fore. que ne spes cū fallat, vehemēter te rogo: cōmendāque tibi cins omnia negotia, libertos, procuratores, familiam: in primisque vt que T. Ampius dedit. Creuit, et cōprobes: omnibusque rebus cum ita tractes, vt intelligat meam cōmendationem non vulgare fuisse.

M. CICERO D. F. LENTULO

A D Xvi. Calend. Febr. cū in senatu pulcherrimè sermō, quod in illam sententiā Bibuli de tribus legatis prædic eius diei fregimus: quibus certamen esse relictū, sententia Volcatii: res ab aduersariis postea extracta cōparauerunt. cuius cōmū frequēti senatu, nō magna varietate, magnaque inuidia corū, qui a te causam regia abo cōstitēbat, obtinebamus. Eo die acerbū habuimus Curionem, Bibulū, in quo cōfessione, pene etiā aut. Caninius, & Cato negarūt se legē illam ante cōmū velle laturos. Senatus haberi ante Calend. Febr. per legem Pupii (id quod scis) nō potest: neque mense Febr. te, to, nō perfectis, aut reiectis legationibus. Hæc tamē opinio est Po. Ro. à tuā inuidia, atque obtruncationibus nomen inductū fidei religionis, nō tam vt te impediret, quā vt nequis, propter exercitus cupiditatem, Alexandria vellet ire. Dignitatis autē tuæ nemo est quin existimet habitā esse rationem ab senatu. nemo est enim qui nesciat, quo minus discessio fiet, per aduersarios tuos esse factū. qui nunc Po. nomine, te autem vera sceleratissimo latrocinio, siquæ conabuntur agere: satis prouisum est vt nequid saluis auspiciis, aut legibus, aut etiā sine vi agere possint. Ego neque de meo studio, neque de nōnullorū iniuria scribendū mihi esse arbitror. Quid enim aut me ostendit, qui si vitā pro tua dignitate profundā, nullā partem videat meritorū tuorū assecutus aut de aliorū iniuriis querari: quod sine summo dolore factē nō possum. Ego tibi à vi, hæc præsertim imbecillitate magistratū, præstare nihil possum: vi excepta, possum cōfirmare te, & senatus, & Pop. Ro. summo studio amplitudinem tuā retenturum.

M. CICERO S. D. P. LENTULO PROCOS.

T A M E T S I mihi nihil fuit optatius, quā vt primū abs te ipso, dāndē à cæteris omnibus quā gratissimus erga te esse cognosceret: tamen afficior summo dolore, cuiusmodi tēpora post tuā protectionem cōsecuta esse, vt & meā, & cæterorū erga te fidem, & beneuolentiā absens experire. Te videre & sentire eandē fidem esse hominum in tua dignitate, quā ego in mea salute sum expertus, ex tuis literis intellexi. Nos cum maxime consilio,

studio, labore, gratia, de causa regia niteremur: subito exorta est nefaria Catonis promulgatio, quae nostra studia impediret, & animos à minore cura ad summum timorem traduceret. Sed tamen in eiusmodi perturbatione rerum quamquam omnia sunt metuenda, nihil magis quam perfidiam timeamus: & Catoni quidem, quoquo modo sese res habet, profecto resistimus. De Alexandrina re, causaque regia tantum habeo polliceri: me tibi absentem, tuisque praesentibus cumulatè satisfacturum. sed vereor ne aut eripiar à nobis regia causa, aut deturatur. quorum utrum minus velim, non facile possum existimare. Sed si res coeget, est quiddam tertium, quod nec Scelicio, nec mihi displicebat: ut neque iacere regem pateremur, nec nobis repugnantibus ad eum deferri ad quem propè iam delatum esse existimatur. A nobis agantur omnia diligenter, ut neque, siquid obtineri poterit, non contendantur: nec siquid non obtinuerimus, repulsi esse videamur. Tux sapientia, magnitudinisque animi est, omnem amplitudinem, & dignitatem tuam in virtute, atque in rebus gestis tuis, atque in tua gravitate positam existimare. Siquid ex istis rebus, quas tibi fortuna largita est, nonnullorum hominum perfidia detraxerit, id maiori illis fraudi, quam tibi futurum. A me nullum tempus praetermittitur de tuis rebus & agendi & cogitandi. ut ad omnia Q. Scelicio: neque enim prudentiorem ququam ex tuis, neque fide maiore esse iudico, neque amantiosem tui. Hic quae agantur, quaeque acta sint, ea te & literis multorum, & inuis cognosce arbitror: quae autem posita sunt in coniectura, quaeque videntur forte, ea pu- to tibi à me scribi oportere. Posteaquam Pompeius & apud populum ad VIII. Id. Febr. cum pro Milone diceret, clamore, consuetioque iactatus est, in senatuque à Catone aspe- te & acerbe nimium magno silentio est accensus, visus est mihi vehementer esse perturbatus. Itaque Alexandrina causa, quae nobis adhuc intacta est (nihil enim tibi detraxit se- natus, nisi id, quod per eandem religionem dari alteri non potest) videtur ab illo plane esse deposita. Nunc ad speramus, idque molimur, ut rex cum intelligat, sese id, quod cogi- tabat, ut à Pompeio reddeatur, assensum non possit: & nisi per te sit restitutus, delectum sit, atque abiectum fore, profuseatur ad te, quod sine vlla dubitatione (si Pompeius passim modo, stendens sibi placere) faciet. Sed nostri hominis tarditatem & taciturnitatem. Nos tamen nihil, quod ad omnia pertinet, praetermittimus. Ceterum quibus, quae praeposita sunt, à Catone, facile, ut spero, resistemus. Amicum ex consularibus hactenus tibi esse vi- deo, praeter Horrebolium: & licet huiusmodi sunt partem obsequiosum, iniqui, patrum non dis- simulantes. Tu sic ut in loco, magnoque suscipere que fore, ut fracto impetu leuiss- mi homines, in pristinam dignitatem, & gloriam consequantur.

M. T. CICERO S. P. D. P. LENTULO.

QVAEVENSIS, acervus ex Pollione, qui omnibus negotiis non interfuit solus, sed praesuit. Me in summo dolore, quem in tuis rebus capio, maxime scilicet consolat ut spero: quod valde suspicor fore, ut infruatur hominum improbitas & consilii tuorum amicorum, & ipsa die, quae debilitat cogitationes & inimicorum & proditorum. Facite secundo loco me consplari recordatio meorum temporum, quorum imaginem video in rebus tuis. Nam tui minore in te violatur tua dignitas, quam mea afflicta est: tamen est tibi si multo, ut sperem te mihi ignoscere, si ea non timuerim, quae ne tui quidem inquam timenda duxisti. Sed praesta te tuis, qui mihi à tenetis (ut Graeci dicunt) vnguiculis in co- gnitus. Illustrabit (mihi crede) tuam amplitudinem hominum insuria. A me omnia summa in te studia, officiaque expecta: non fallam opinionem meam.

M. T. CICERO S. P. D. P. LENTULO PROCOS.

LEGITUR, quibus ad me scribis gratum tibi esse quod crebro scribit per me suas de omnibus rebus, & mea erga te benevolentiam facile perspicias. quorum alterum mihi, ut te plurimum diligam, facere necesse est: si volo is esse, què tu me esse voluisti. alterum facio libe- ter, ut quoties in intervallo locorum, & temporum disingenti sumus, per literas tecum quam sè- pulsum colloquar. Quod si minus fiet, quam tu expectabis, id erit causa, quod non eius gene- ris meae literae sunt: ut eas audea temere committere: quoties mihi eorum hominum potestas est, quibus recte deo, ob praeterea.

tate: difficile dictu est de singulis, vnum illud audeo, quod antea tibi saepe significavi, nunc quoque te perspecta, & cognita scribere: vehementer quosdā homines, & eos maxime, qui te & maxime debuerūt, & plurimū iurare poterunt, inuidisse dignitati tuae, simillimamque in te dissimili, tui temporis nunc, & nostri quondā fuisse rationem: vt quos tu teip. causa leseras, palam te oppugnarent: quorū auctoritatem, dignitatē, voluntatemque detenderas, nō tam memores essent virtutis tuae, quam laudis inimici. Quo quidē tempore, vt perscripti ad te antea, cognoui Hortensiu percupidum tui, studiosum Lucullū, ex magistratibus autem L. Raciliū & fide, & animo in te singulari. Nam nostra propugnatio, ac defētio dignitatis tuae propter magnitudinē beneficii tui fortasse plerisque officii maiorem auctoritatem habere videatur, quam sententiae. Praeterea quidem de consularibus nemini possum aut studii erga te, aut officii, aut amici animi esse tectis. Etenim Pompeium, qui mecum sepius non solum a me prouocatus, sed etiam sua sponte de te communicare solet, seis temporibus illis non saepe in senatu fuisse. Cui quidem literae tuae, quas proximē miserat, quod facile intellexerim, periuicundae fuerunt. Mihi quidem humanitas tua, vel summa potius sapientia non iucunda solum, sed etiam admirabilis visa est. Virum enim excellentem, & tibi tua praesenti in cum liberalitate deuinctum, non nihil suspicantem propter aliquorum opinionem suae cupiditatis, te abs se abalienatum, illa epistola retinuit. Qui mihi cum semper tuae laudi fauere viuis est, etiam ipso suspiciosissimo tempore Caniniano: tum verō lectis tuis literis perspectus est a me, toto animo de te, ac de tuis ornamentis, & commodis cogitare. Quare ea, quae scribam, sic habeto: me, cum illo te saepe communicata, de illius ad te sententia, atque auctoritate scribere. Quoniam s. c. nullum extat, quo reditu regis Alexandrini tibi adempta sit: eaque, quae de ea scripta est auctoritas (cui seis interceptum esse, vt nequis omnino regem reduceret) tantam vim habet, vt magis iratorum hominum studium, quam constantis senatus consilium esse videatur: te posse perspicere, qui Ciliciam, Cyprumque teneas, quid efficere, & quid consorgi possis: & si res facultatem habitura videatur, vt Alexandriam, atque Aegyptum tenere possis, esse & tuae, & nostri imperii dignitatis. Ptolemaeae, aut aliquo propinquo loco rege collocato, cum classe atque exercitu praesidi Alexandriam: vt cum eorumque, quibusque firmatis: Ptolemaeus redeat in regnum: ita fore, vt & per te restituta, quomodo inueniuntur in initio censuit: & sine multitudine redierit, quomodo modum homines religiosi Sibyllae placere dixerunt. Sed haec sententia sic & illi & nobis probatur: ex euentu horumque de tuo consilio existimatuos videtemus. si cecidisset vt voluimus, optauimus, omnes res opte, & fortiter: sin aliquid esset offensum, eosdem illos & cupide, & temere fecisse dicitur. Quare quid assequi possis, non tam facile est nobis, quam tui (cuius prope in conspectu Aegyptus est) iudicari. Nos quidem hoc sentimus, si exploratum tibi sit, posse illas regni potiri, non esse cunctandū: si dubium sit, nō esse conandū. Illud tibi affirmo, si rem istam ex sententia gesseris, fore vt absens a multis: cum redieris, ab omnibus collaudere, offensionem esse periculosa propter intercepta auctoritatem, religionemque video. Sed vt ego te ad certam laudem adhortor, sic a dimicatione deterreo: redeoque ad illud quod initio scripsi, totius facti tui iudicium non tam ex consilio tuo, quam ex euentu homines esse facturos. Quod si haec ratio rei gerendae periculosa tibi esse videbitur, placebat illud vt si rex attritus tuis, qui per prouincia atque imperium tuū pecunias ei credidissent, fidem suā praestitisset: & auxiliis eius tuis, & copiis adiuuaret. eam esse naturā & regionē prouinciae tuae, vt illius reditu vel adiuuando confirmaret, vel negligendo impedires. In hac ratione quid res, quid causa, quid tempus ferat, tu facillime, optimēque perspicies: quid nobis placuisset, ex me ponissimū potuisti te scire oportere. Quod mihi de nostro statu, de Milonis familiaritate, de leuitate & imbecillitate Clodii gratularis: minime miratur, te tuis, vt egregiū artificem, praedatis operibus latari, quanquam est incredibilis hominū peruersitas (grauiori enim verbo uti non libet) qui nos, quos louendo in cōmuni causa retinere poterunt, inuidendo abalienant: quorū mai levocentissimis obreccationibus nos scito de vetere illa nostra, diurnamque sententia prope iam esse depulsos: nō nos quidē vt nostrae dignitatis sumis oblitū, sed vt habeatis rationem

aliquando etiam salutis. Poterat utrunque præclare, si esset fides, si grauitas in hominibus consularibus. sed tanta est in plerisque leuitas, ut eos non tam constantia in re. nostra delectet, quam splendor offendat. Quod eò libentius ad te scribo, qui non solum temporibus iis, quæ per te sum adeptus, sed iam olim nascenti propè nostræ laudi, dignitati quæ

simul quoddam video, non, ut antehac putabam, nouitati esse inuisum meæ in te enim homine omnium nobilissimo similia inuidorum vitia perspexi: quem tamen illi esse in principibus facile sunt passi, euolare altius cece noluerunt. Gaudeo tuam diffinitim esse fortunam. multum enim inerecit, utrum laus imminuatur, an salus deferatur. Me meæ tamen ne nimis poeniteret, tua virtute perfectum est. Curasti enim ut plus addiditum ad memoriam nominis nostri, quam demptum de fortuna videretur. Te verò monico cum beneficiis tuis, tum amore incitatus meo, ut omnem gloriã, ad quam à pueritia inflammatus fuisti, omni cura, atque industria consequare: magnitudinemque animi tui, quam ego semper sum admiratus, semperque amari, ne vnquam inlectas cuiusquam iniuria. Magna est hominum opinio de te, magna commendatio liberalitatis, magna memoria consularis tui. Hæc profecto vides quanto expressiora, quantoque illustriora futura sint, cum aliquantum ex prouincia, atque ex imperio laudis accesserit. Quamquam te ita gerere volo quæ per exercitum, atque imperium gerenda sunt, ut hæc multo antè meditare, huc te pares, hæc cogites, ad hæc te exerceas: sentiasque id, quod quia semper sperasti, non dubito quin adeptus, intelligas, te facillime posse obtinere iustum, atque altissimum gradum ciuitatis. Quæ quidem mea cohortatio ne tibi inanis, aut sine causa suscepta videatur, illa me ratio mouit, ut te ex nostris euentis communibus admonendum putarem, ut considerares in omni reliqua tua vita quibus crederes, quos caueres. Quod scribis, te velle scire qui sit reip. status: summa dissensio est, sed contentio dispar. Nam qui plus opibus, armis, potentia valent, profecisse tantum mihi videntur stulticia, & inconstantia aduersariorum, ut etiam autoritate iam plus valerent. Itaque perpaucis aduersantibus, omnia, quæ ne per populum quidem sine seditione se assequi posse arbitrabantur, per se natum consecuti sunt. Nam & stipendium Cæsari decretum est, & decem legati, & ne lege Sempronia succederetur facile perfectum est. Quod eò ad te breuius scribo, quia me status hic reip. non delectat: scribo tamen ut te admoneam, quod ipse literis omnibus à pueritia deditus, experiendo tamen magis, quam discendo cognoui, id ut tu rebus tuis integris discas, neque salutis nostræ rationem nobis habendam esse sine dignitate, neque dignitatis sine salute. Quoddam mihi de filia, & de Crassipede gratularis, agnosco humanitatem tuam: speroque & opto, nobis hæc conjunctionem voluptati fore. Lentulum eximia spe, summæ virtutis adolescentem, cum cæteris artibus, quibus studuisti semper ipse, tum in primis imitatione tui fac erudias. nulla enim erit hac præstantior disciplina. quem nos & quia natus, & quia te dignus est filius, & quia nos diligit, semperque dilexit, in primis amamus, charumque habemus.

M. T. CICERO P. LENTULO PROCOS. S. P. D.

8

DE omnibus rebus, quæ ad te pertinent, quid actum, quid constitutum sit, quid Pompeium susceperit, optimè ex Emplatorio cognosces: qui non solum interfuit his rebus, sed etiam præstitit, neque vllum officium erga te hominis amantiissimi, prudentissimi, diligentissimi prætermissit. Ex eodem de toto statu rerum communium cognosces: quæ quales sint, non facile est scribere. sunt quidem certe in amicorum nostrorum potestate, atque ita ut nullam mutationem vnquam hac hominum ætate habitura res esse videatur. Ego quidè, ut debeo, & ut tute mihi præcepisti, & ut me pietas, utilitasque cogit, me adieci rationes adiungo, quem tu in meis rationibus tibi esse adiungendum putasti. Sed te non præterit, quàm sit difficile sensum in rep. præsertim rectum, & confirmatum deponere. Veruntamen ipse me confirmo ad eius voluntatem, à quo honeste dissentire non possum: neque id facio (ut forsitan quibusdam videor) simulatione. tantum enim animi inductio, & mechanicus amor erga Pompeium apud me valet: ut quæ illi vtilia sunt, & quæ ille vult, ea mihi omnia iam & recta, & vera videantur. Neque (ut ego arbitror) errarent, ne aduersarii quidè

A. iiii.

cius, si, cum pares esse non possent, pugnare desisterent. Me quidem etiam illa res consolatur, quòd ego is sum, cui vel maxime concedant omnes, ut vel ea defendam, quæ Põpeius velit, vel tacam: vel etiam id quod mihi maxime libet, ad nostram se studia referam literarum. quod profecto faciam, si mihi per eiusdem amicitiam licebit. Quæ enim proposita fuerant nobis, cum & honoribus amplissimis, & laboribus maximis perfuncti essemus, dignitas in sententiis dicendis, libertas in rep. capessenda: ea sublata tota, sed nec mihi magis, quàm omnibus. nam aut assentendum est nulla cum grauitate paucis, aut frustra dissentendum. Hæc ego ad te ob eam causam maximè scribo, ut iam de tua quoque ratione meditèrè. Cõmutata tota ratio est senatus, iudiciorum, rei totius publicæ. otium nobis exoptandum est, quod si, qui potuerunt rerum, præstaturi videntur, si quidam homines patientius eorum potentiam ferre potuerint. Dignitatem quidem illam consularem fortis, & constantis senatoris, nihil est quod cogitemus. amissa est culpa eorum, qui à senatu & ordinem coniuuissimum, & hominem clarissimum abalienarunt. Sed ut ad ea, quæ cõiunctiora rebus tuis sunt, reuertar, Pompeium tibi valde amicũ esse cognoui: & eo tu C O S. quantum ego perspicio) omnia quæ voles, obtinebis. quibus in rebus me sibi ille affixum habebit: neque à me villa res, quæ ad te pertineat, negligetur. neque enim verebor ne sim ei molestus, cui iucundum erit etiam propter id ipsum quòd me esse gratum videbit. Tu velim tibi ita persuadeas, nullam rem esse minimam, quæ ad te pertineat, quæ mihi nõ charior sit, quàm meæ res omnes. Idque cum sentiam, sedulitate mihi met ipse satisfacere possum: te quidem ipsa ideo mihi non satisfacio, quòd nullam partem tuorum meritorum non modo referenda, sed ne cogitanda quidem gratia consequi possum. Rem te valde bene gessisse rumor erat. Expectabantur literæ tuæ, de quibus eramus iam cum Pompeio locuti, quæ si erunt allatæ, nostrum studium extabit in conueniendis magistratibus & senatoribus. Cætera, quæ ad te pertinebũt, cum etiam plus contenderimus, quàm possumus, minus tamen faciemus, quàm debemus.

M. T. CICERO P. LENTULO PROCOS. S. P. D. 9

PERIVCVNDÆ mihi fuerunt literæ tuæ, quibus intellecti te perspicere in te pietatem, quid enim dicam benevolentiam, cum illud ipsum grauissimum, & sanctissimum nomen pietatis, lenius mihi meritis erga me tuis esse videatur. Quòd autem grata tibi mea erga te studia scribis esse, facis tu qualem abundantaria quadam amoris, ut etiam grata sint ea, quæ prætermitti sine nefario scelere nõ possunt. Tibi autem multo notior, atque illustrior meus in te animus esset, si hoc tempore anni, quo sancti fuimus, & vnà, & Romæ fuissetus. Nam in eo ipso, quod te ostendis esse facturum, quòdque & in primis potes, & ego à te vehementer expecto: in sententiis senatoriis, & in omni actione atque administratione reip. floruissemus. De qua ostendam equidem paulo post qui sit meus sensus & status: & rescribam tibi ad omnia, quæ quæris. sed certe & ego te authore amicissimo, ac sapientissimo, & tu me consiliario fortasse non imperitissimo, fideli quidem, & beneuolo certe, vsus esses. quanquam tua quidem causa te esse Imperatorem, prouinciãque bene gestis rebus cum exercitu victore obtinere, ut debeo, lator. sed certe qui tibi ex me fructus debentur, eos vberiores, & præstantiores præsens experere potuisses. In eis verò vlciscendis, quos tibi partim inimicos esse intelligis propter tuã propugnationem salutis meæ: partim inuidere propter illius actionis amplitudinẽ, & gloriam: misericordiam me tibi omnino præbenissem. Quanquã ille puerennis inimicũ suorum, qui tuis maximis beneficiis ornatus in te potissimũ fractam illam, & debilitatã vim suam contulit, nostram vicẽ vltus est ipse per sese. ea est enim conatus, quibus patefactis nullã sibi in posterum nõ modo dignitatis, sed ne libertatis quidem partem reliquit. Te autẽ, etsi malle in meis rebus expertũ, quàm etiam in tuis, tamen in molestia gaudeo eandẽ fidem cognoscere hominũ non ita magna mercede, quã ego maximo dolore cognoram. De qua ratione tota iam videtur mihi exponendi tempus dari, ut tibi rescribam ad ea quæ quæris. Certiorem te per literas scribis esse factum, tuo cum Cæsare & cum Appio esse in gratia, tẽque id non reprehendere adscribis. Vatinius autem scire te velle ostendis quibus rebus adductus defendem, & laudam.

Quod tibi vt planius exponam, altius paulo rationem meorum consiliorum repetam, necesse est. Ego me Lentule initio rerum, atque actionum tuarum, non solum meis, sed etiam reip. restituam putabam: & quoniam tibi incredibilem quandam amorem, & omnia in te ipsum summa, ac singularia studia deberem reip. quæ te in me restituendo multum adiunisset, eum certe me animum merito ipsius debere arbitrabar, quem antea tantummodo communi officio ciuium, non aliquo erga me singulari beneficio debuit præstitissem.

11 Hac me mēte fuisse & senatus ex me te C. O. S. audiuit, & tu in nostris sermonibus, colloquutionibusque ipse vidisti: etū iam primis temporibus illis, multis rebus mecum offēdebatur animus, cum te agere de reliqua nostra dignitate, aut occulta nonnullorum odia, aut obscura in me studia cernebam. Nam neque de monumentis meis ab iis adiutus es, à quibus debuisti: neque de vi nefaria, qua cum fratre erā domo expulsi: neque hercule in iis ipsis rebus, quæ, quanquam erant mihi propter rei familiaris naufragia necessariz, tamē à me minimi putabatur, in meis damnis ex autoritate senatus refarcendis, eam voluntatē, quam

12 expectaram, præstitereunt. Quæ cum viderem (neque enim erant obscura) non tamen tam acerba mihi hæc accidebant, quàm erant illa quæ fecerāt. Itaque quanquam & Pompeio plurimum te quidem ipso prædicatore, ac teste debebam: & eum non solum beneficio, sed amore etiam, & perpetuo quodam iudicio meo diligebam: tamen non reputans quid ille vellet, in omnibus meis sententiis de rep. pristinis permanebam. Ego, sedente Cn. Pompeio, cum vt laudaret P. Sestium, introisset in urbem, discessitque testis Vatinius me fortuna, & felicitate C. Cæsar's commotum illi amicum esse coepisse: dixi me eam Bibuli fortunam, quam ille afflictam putaret, omnium triūphis, victoriisque anteferre: dixique eodem teste alio loco, eosdem esse, qui Bibulum exire domo prohibuissent, & qui me coegissent.

13 Tota verò interrogatio mea nihil habuit aliud, nisi reprehensioē illius Tribunatus: in qua omnia dicta sunt libertate, animoque maximo, de vi, de auspiciis, de donatione regnorum. Neque verò hæc in causa modo, sed constanter sæpe in senatu: quin etiam, Marcellino & Philippo C. O. S. Non. Apr. mihi est senatus assensus, vt de agro Campano frequenti senatu Id. Mens. referretur. non potui magis in arcē illius causæ inuadere, aut magis obliuisci temporum meorum, & meminisse actionum. Hæc à me sententia dicta, magnus animorū motus est factus, cum eorum, quorum oportuit, tum illorum etiam, quorum nunquam putabam. Nam hoc C. C. in meam sententiam facto, Pompeius cum nihil mihi ostendisset se esse offensus, in Sardinia & in Africa profectus est: eoque itinere Lucam ad Cæsarē veniēti multa de mea sententia questus est Cæsar, quippe qui etiam Rauēnz Crassum antè vidisset, ab eoque in me esset incensus. Sanè moleste Pompeium id ferre constabat. quod ego cum audissem ex aliis, maxime ex meo fratre cognoui. quem cum in Sardinia Pompeius paucis post diebus, quàm Luca discesserat, conuenisset: Te, inquit, ipsum cupio: nihil oportunitus ponit accidere. nisi cum Marco fratre diligenter egeris, dependendum tibi est quod

14 mihi pro illo spondidisti. Quid multa: questus est grauius. sua merita commemorauit, quid egisset sapissime de actis Cæsar's cum ipso meo fratre, quidque sibi is de me recepisset, in memoria redegit: sequē, quæ de mea salute egisset, voluntate Cæsar's egisse ipsum meum fratrem testatur: et reuicis causam, dignitatēque mihi vt commenderet, rogauit: vt eum ne oppugnarem, si nollem, aut non possem tueri. Hæc cum ad me frater peruulisset, & eum antè tamen Pompeius ad me cum mandatis Vibullium misisset, vt integrum mihi de causa Campana ad suum reditum reseruarem: collegi ipse me, & cum ipsa quasi rep. sum colloentus, vt mihi tam multa pro se perpeffo, atque perfuncto concederet vt officium meum, memorētique in benemeritos animum, fidemque fratris mei præstarem: cūque

15 quem bonorum ciuium semper habuisset, bonum virum esse pateretur. In illis autem meis actionibus sententiisque orationibus, quæ Pompeium videbantur offēdere, certorum hominum, quos iam debes suspicari, sermones referrebantur ad me: qui cum illa sentirent in rep. quæ ego agebam, semperque sensissent: me tamen non satisfacere Pompeio, Cæsarēque inimicissimum mihi futurum gaudere se aiebant. Erat hoc mihi dolendum, sed multo magis illud, quòd inimicum meum (meum autem) immo verò legum, iudiciorū, otii, patriæ,

bonorum omnium) sic amplexabantur, sic in manibus habebant, sic souebat, sic me presente osculabantur, non illi quidem ut mihi stomachum facerent, quem ego funditus perdididi, sed certe ut facere se arbitarentur. Hic ego quantum humano consilio efficere potui, circumspectis rebus meis omnibus, rationibusque subductis, summam feci cogitationum mearum omnium: quam tibi, si potero, breuiter exponam. Ego si ab improbis, & perditis ciuibus temp. teneri viderem, sicut & meis temporibus fecimus, & nonnullis aliis accidisse accepimus, non modo non praemissis, quae apud me nimium valent, sed ne periculis quidem compulsus vllis (quibus tamen mouentur etiam fortissimi viri) ad eorum causam me adiungerem, ne si summa quidem eorum in me merita constarent. Cum autem in rep. Cn. Pompeius princeps esset, vir is, qui hanc potentiam & gloriam maximis in temp. meritis, praestantissimisque rebus gestis esset consecutus, cuiusque ego dignitatis ab adolecētia fautor, in praetura autem & in consulatu adiutor etiam extitissim: cumque idem autoritate, & sententia per se, consiliis, & studiis tecum me adiunxisset, meumque inimicum, vnum in ciuitate haberet inimicum: non putavi famam inconstantiae mihi pertimescendam, si quibusdam in sententiae paulum me immutassim, meamque voluntate ad summi viri, de meque optime meriti dignitatem aggregassem. In hac sententia cōpescendus erat mihi Caesar, ut vides, in coniuncta & causa & dignitate. Hic multum valuit cum venus amicitia, quam tu non ignoras mihi, & Q. fratri cum Caesare fuisse: tum humanitas eius ac liberalitas breui tempore & literis, & officiis perspecta nobis & cognita. Vehementer etiam res ipsa publica me mouit, quae mihi videbatur cōtentionem, praesertim maximis rebus à Caesare gestis, cum illis viris nollet fieri: & ne fieret, vehementer recusare. Grauiissime autem me in hanc mentem impulit & Pompeii fides quam de me Caesari dederat, & fratris mei quam Pōpēio. Erāt praeterea haec animaduertenda in ciuitate, quae sunt apud Platonem nostrum scripta diuinitus, **Q. V. A. L. E. S. I. N. R. E. P. V. B. L. I. C. A. P. R. I. N. C. I. P. E. S.** essent, tales reliquos solet esse ciuis. Tenebam memoria nobis **C. O. S. S.** ea fundamenta iacta ex Cal. Ian. confirmadi senatus, ut neminem mirari oporteret Non. Dec. tantum vel animi fuisse in illo ordine, vel auctoritatis. Idemque memineram nobis priuatis vsque ad Caesarem & Bibulum **C. O. S. S.** eandem sententiae nostrae magnum in senatu pondus haberent, vnum serē sensum fuisse bonorum omnium. Postea cum tu Hispaniam citiorem cum imperio obtineres, neque resp. **C. O. S. S.** haberet, sed mercatores prouinciarum, & seditionum seruos ac ministros, fecit quidam casus caput meum quasi certaminis causa in mediam contentionem, dissensionemque ciuilem. quo in discrimine, cum mirifica senatus, incredibilis Italiae totius, & singularis bonorum omnium consensus in me tuendo extitisset: non dicam quid acciderit (multorum est enim, & varia culpa) tantum dicam breui non mihi exercitum, sed duces defuisse. In quo ut iam sit in iis culpa qui me non defenderunt, non minor est in iis qui reliquerunt. & si accusandi sunt siqui pertimuerūt: magis etiam reprehendendi, siqui se timere simularunt. Illud quidem certe nostrum consilium iure laudandum est, quod meos ciueis, & de me cōseruatos, & me senare cupiētes, spoliatos ducibus, seruis armatis obuii noluerim: declararique maluerim, quanta vis esse potuisset in consensu bonorum, si iis pro me stante pugnare licuisset, cum afflictum excitare potuissent. Quorum quidem animum tu non perpexisti solum, cum de me ageres, sed etiam confirmasti, atque tenuisti. Qua in causa non modo non nego, sed etiam semper & meminero, & meminerō, & praedicabo libēter. Vtus es quibusdam nobilissimis hominibus fortioribus in me restituendo, quam fuerant iudem in tenendo. qua in sententia si constare voluissent, suam auctoritatem simul cum salute in ea recuperassent. Recreatis enim bonis viris consulatu tuo, & constantissimis, aequae optimis actionibus tuis excitatis, Cn. Pōpēio praesertim ad causam adiuncto, cum etiam Caesar rebus maximis gestis, singularibus ornatus, & nouis honoribus ac iudicis senatus, ad auctoritatem eius ordinis adiungatur: nulli improbo ciui locum ad temp. violandam esse potuisset. Sed ardeat, quaeque sunt consecuta. primum illa furia muliebrium religionum, qui non plures fecerat Bonam decem quam tres foretes: impunitatem est illorum sententiae, assecutus: qui cum Trib. pl. poenas à seditioso ciue per bonos viros iudicio persequi vellet: exemplum praeclearissimum

in posterum vindicandæ seditionis de rep. sustulerunt: iidemque postea non meum monumentum (non enim illæ manubiz meæ, sed operis locatio mea fuerat) monumentum verò
 5 senatus, hostili nomine, & cruentis insultu literis esse passus sunt. Qui me homines quod saluum esse voluerunt, est mihi gratissimum: sed vellem non solum salutis meæ, quemadmodum medici: sed etiam, ut aliptæ, virium, & coloris rationem habere voluissent. Nunc ut Apelles Veneris caput, & summa pectoris politissima arte perfecit, reliquã partem corporis inchoatam reliquit: sic quidam homines in capite meo solû elaborarunt, reliquum corpus imperfectum ac rude reliquerunt. In quo ego spern scilicet non modo inuidiorum, sed etiam inimicorum meorum, qui de vno accerimo, & fortissimo viro, meoque iudicio omnium magnitudine animi, & constantia præstantissimo Q. Metello L.F. quondam falsam opinionem acceperunt: quem post rotundum dicitant fractio animo, & demisso fuisse.
 15 Est verò probandum, qui & summa voluntate cesserit, & egregia animi alacritate abfuerit, neque sanè redire curaret, cum ob id ipsum fractum fuisse in quo cum omnes homines, tum M. illum Scaurum singularera virum constantia & grauitate superasset? Sed quod de illo acceperant, aut etiam suspicabatur, de me idem cogitabant, abiectiore animo me futurum: cum resp. maiorem etiam mihi animum, quàm vnquam habuisssem, daret, cum declarasset se non potuisse me vno ciui carere: cumque Q. Metellum vnus Trib. pl. rogatio,
 20 me vniuersa resp. duce senatu, comitante Italia, promulgantibus omnibus, referente C. O. S. comitiis centuriatis, cunctis ordinibus, hominibus incumbentibus, omnibus denique suis viribus recuperasset. Neque verò ego mihi postea quicquam assumpsi, neque hodie assumo, quod quenquam maleuolentissimum iure possit offendere: tantum enitò, ut neque amicis, neque etiam alienioribus, opera, consilio, labore desum. Hic meæ vitæ cursus offendit eos fortalite qui splendorem & speciem huius vitæ inuentur, sollicitudinem autem & laborè perficere non possunt. Illud verò non obscure queruntur in meis sententiis, quibus ornem Cæsarem, quasi deiciuerim a pristina causa. Ego autò cum illa sequor, quæ præ
 25 lio antè proposui, tum hoc non in posteris, de quo expecta exponere. Non offendens eundem honorem sensum Lentule, quem reliquisti: qui confirmatus consulatu nostro, nonnunquam postea interruptus, afflictus ante te C. O. S. recreatus abs te: totus est nunc ab illis, à quibus tuendus fuerat, derelictus: Adque non solum fronte, atque vultu, quibus simulatio facillime sustinetur, declarant n. qua tum nostro illo statu optimates nominabantur: sed etiam sensu sepe iam, rebellique docuerunt. Itaque tota iam sapientiam ciuium, qua
 30 lem me & esse & numerata volo, & sententia & voluntas mutata esse debet. Id enim iubet idem ille Plato, quem ego vehementer auctorem sequor, TANTVM contendere in resp. quantum probare eius ciuibus possis: vim neque parenti, nec patriæ afferre oportet. Atque hanc quidem ille causam sibi ait non attingendæ resp. fuisse, quod cum offendisset populum Atheniensem propè iam desipientem senectute, cumque cum nec persuadendo, nec cogendo regi posse videret, cum persuaderi posse duxideret, cogi fas esse non arbitraretur: Mea ratio fuit alia, quod neque desipiente populo, neque integra te mihi ad consulendum
 35 capessere sine temp. uniplicatus tenebar. Sed lætatus tamen sum, quod mihi liceret, in eadem causa & tuius vitæ, & cuius bonæ recta defendere. Huc accessit commemoranda quædam, & diuina Cæsaris in me fratremque meum liberalitas: qui mihi quicquidque res gereret, tuendus esset, nunc in tantâ felicitate, tantisque victoriis etiam si in nos non h. esset, qui est, tamen ornandus y. daretur. Sicut enim te exultare velim: cum à vobis meæ salutis auctoribus discesserim, non inueni esse, cuius officis me tam esse deuictum non solum consistat, sed etiam gaudeam. Quod quoniam tibi exposui, facilia sunt ea quæ à me de Vatinio & de Crasso requiritis. Nam de Appio quod scribis, sicuti de Cæsare, te non reprehendens
 40 gaudeo tibi consilium probari meum. De Vatinio autem, primum reditus intercesserat in gratiam per Pompeium, statim ut ille Præt. est factus, cum quidem ego eius petitionem grauissimè in senatu sententis oppugnasset, neque tam illius lædendi causa, quàm defendendi, atque ornandi Cæronis. Põit autem Cæsaris, ut illum defenderem, nisi contentio est consecuta. Cui autè laudatum, pota à te. ut ad me nève in hoc reo, nève in aliis requiritis

ne tibi ego idem reponam cum veneris: tamen si possum vel absenti. recordare enim quibus laudationem ex vltimis terris miseris. Nec hoc pertimueris: nam à me ipso laudantur, & laudabuntur iidem. Sed tamen defendendi Vatiniū fuit etiam ille stimulus, de quo in iudicio, cum illum defendere, dixi me facere quiddam, quod in Eunucho parasitus suaderet militi, Vbi nominabit Phadrīam, tu Pamphilam Continuo. si quando illa dicer, Phadrīam Intromittamus comestafum: tu, Pamphilam Cantatum prouocemus. si laudabit hæc Illius formam: tu huius contrā. denique Par pari referro, quod tam mordeat.

Sic petiui à iudicibus, vt quoniā quidam nobiles homines, & de me optime meriti nimis amarent inimicum meum: meque inspectare sæpe eum in senatu modo seuerè seducerent, modo familiariter atque hilare amplexarentur: quoniāque illi haberent suum Publium, darent mihi ipsi alium Publiū, in quo possem illorum animos mediocriter lacessitus leuiter repungere. Neque solum dixi, sed etiam sæpe facio, diis hominibusque approbantibus.

Habes de Vatiniō: cognosce de Crasso. Ego, cum mihi cum illo magnā gratia esset, quod eius omnes grauissimas iniurias communis concordie causa voluntaria quadam obliuione contriueram, eius repentinam defensionem Gabinii, quem proximis superioribus diebus acerrime oppugnasset, tamen si sine vlla mea eorumelia susceperis, tulisses. sed cum me disputantem, non laesentem læsisset, exarsi non solum præfanti credo iracundia (nam ea tam vehemens fortasse non fuisset) sed cum inclusum illud odium multarum eius in me iniuriarum, quod ego effudisse me omne arbitrabar, residuū tamen inscientie me fuisse, orone repete apparuit. Quo quidem tempore ipso quidam homines, & iidem illi quos sæpe nutu, significatiōneque appello, cum se maximum fructum cepisse dicerent ex liberta te mea, meque tum denique sibi esse visum reip. qualis fuisset restitutum: cumque ea contentio mihi magnum etiam foris fructum tulisset: gaudere se dicebant mihi & illam inimi cum, & eos qui in eadem causa essent, nunquam amicos futuros. Quorum iniqui sermones cum ad me per homines honestissimos perferrentur: cumque Pompeius ita contemdisset, vt nihil vnquam magis, vt cum Crasso redirem in gratiam. Cæsarque per literas maiestatem se molestia ex illa contentione affectum ostēderet: habui non temporum solum rationem eorum, sed etiam naturæ: Crassusque, vt quali testata Pop. Ro. nostra esset gratia, pendē à meis laribus in prouinciam est profectus. Nam cum mihi condidisset, conuauit apud me in meo generi Crassipedis hortis. Quamobrem eius ostēdam: quod te scribis audisse) magna illius commendatione susceptam, defendi in senatu, sicut mea fides postulabat. Accepisti quibus rebus adductus, quāque rem, causāque defenderim; quique meus in rep. sit pro mea parte capienda status. De quo sic veim statuas, me hæc eadem sensurū fuisse, si mihi integra omnia ac libera fuissent. Nam hocque pugnadum arbitrater contra tantas opes, que defendenda (etiam si id fieri posset) sumorumque civium principatum, neque permanendum, in vna sententia conuersis rebus, ac bonorum voluntaribus immutatis, sed temporibus assentendum. **NON QUAM ENIM PRÆSTANTIBVS** (si rep. gubernanda visis laudata est in vna sententia perpetua permanens. sed vt nauigando tempestati obsequi artis est, etiam si portu tenere non queas: cum verò id possis inuicata vel inuentione affectu stultum est cum tenere cum periculo cursum, quem corporis, potius, quam ex obmunitato, quod velis, tandem peruenire: sic cum omnibus nobis in aduulsiāda rep. proposito esse debeat id, quod à me sepissime dictū est; cum dignitate ceterum nō idem tempestati obsequi sed idem semper spectare deberis. Quādoque enim paruo ante posui) si essent omnia in illis solutissima, tamen in rep. non alius essem, atque nunc sum. Cum verò in hunc sensum & alii cur beneficiis homini, & copellat iniuriis facile patior ea me de rep. sentire, ac dicere, quæ maxime cum mihi, tum etiam reip. rationibus putari oportere. Aperius autem hæc ego, ac læpius, quod & Quæstator meus legatus est Cæsar, & nullū meum uniuersū dictum, non modo factum, pro Cæsare in secessu, quod alle non ita illustri gratia exceperim, vt ego eum

mihi deuinctum putarem. Itaque eius omni & gratia, quæ summa est, & opibus quas intelligis esse maximas, sic fruor ut meis. Nec mihi aliter potuisse videor hominum perditorum de me consilia frangere, nisi cum præsidis iis quæ semper habui, hanc etiam potentiam beneuolentiam cõiunxisssem. His ego consiliis si te præsentem habuisssem, ut opinio mea fert, essent vsus eisdem. noui enim temperantiam, & moderationem nature tuæ: noui animum cum mihi amicissimum, tum nulla in cæteros maleuolentia suffusum: contraque cum magnam & excelsum, tum etiam apertum & simplicem. Vidi ego quosdam in te tales, quales tu eisdem in me videre potuisti. quæ me mouerunt, mouissent eadem te profecto. Sed quocumque tempore mihi potestas præsentis tui fuerit, tu eris omnium moderator consiliorum meorum: tibi erit eisdem, cui salus mea fuit, etiam dignitas curæ. Me quidem certe tuarum actionum, sententiarum, voluntatum, rerum denique omnium socium, comitemque habebis. neque mihi in omni vita res tam erit vlla propõsita, quam ut quotidie vehementius te de me optime meritum esse lætere. Quod rogas ut mea tibi scripta mittam, quæ post discessum tuum scripserim: sunt orationes quædam, quas Menocrito dabo, neque ita multæ, ut peccimscas. Scripsi etiam (nam etiam ab orationibus diiungo me ferre, referoque ad manufactoreis musas, quæ me maximè, sicut iam à prima adolescentia delectauerunt) scripsi igitur Aristoteleo more (quemadmodum quidem volui) tres libros in disputatione ac dialogo de Oratore, quos arbitror Lentulo tuo fore non inutiles. abhorrent enim à communibus præceptis: ac omnem antiquorum, & Aristotelem, & Isæratam rationem oratoriam complectuntur. Scripsi etiam versibus tres libros de temporibus meis: quos iam pridem ad te misisssem, si esse edendos putasssem. Sunt enim testes, & crunt sempiterni meritorum erga me tuorum, meæque pietatis. Sed quia vetebar, non eos, qui se læsos arbitrarentur (certum id feci paratè & molliter) sed eos quos erat infinitam bene de me meritis orationis nominare. Quos tamen ipsos libros, siquæ, cui rectè committam, inueniero, euocabo ad te perferendos. Atque istam quidem partem vitæ, consuetudinisque nostræ totam ad te deferò. Quantum literis, quantum studiis, veteribus nostris delectationibus consequi poterimus, id omne ad arbitrium tuum, qui hæc semper amasti, libentissime eam feremus. Quæ ad me de tuis rebus domesticis scribis, quæque rursu commendas, ea tantæ mihi curæ sunt, ut me nolim admoneri: rogari verò sine magno dolore vix possum.

Quod de Q. fratris negotio scribis, te priore ætate, quod morbo impeditus in Ciliciam non transieris, consilere non potuisse: nunc autem omnia facturum ut consilia id scito esse eiusmodi, ut frater meus vere exultet, adiuucto isto fundo patrimonium fore suum per te constitutum. Tu me de tuis rebus omnibus, & de Lentuli tui, nostrique studiis, & exercitationibus velim quam familiarissime certiorè, & quam sæpissime facias: existimèsq; ne manera cuiquam neque ehariorum, neque iucundiorum inquam fuisse, quam te mihi: idque me, non modo ut tu scias, sed omnes gentes, etiam ut posteritas omnis intelligat, esse facturum. Appius in sermonibus antea dicitabat, postea dixit etiã in senatu palam, sese, si licitum esset legem Curiatam ferre, fortiturum esse cum collega prouinciam: si Curiata lex non esset, se paraturum eam collega, tibi que succellurum: legemque Curiatam cõs. ferre opus esse, necesse non esse. sc. quoniam ex s. c. prouinciam haberet, lege Cornelia imperium habiturum, quoad in vobis introisset. Ego quid ad te tuorum quicque necessariorum scribat, nescio: varias esse opiniones intelligo. sunt qui putant posse te non decedere, quod sine lege Curiata tibi succedat. sunt etiam qui si decedas, à te relinquì posse qui prouinciam præsit. Mihi non tam de iure certum est (quanquam ne id quidem valde dubium est) quam illud ad tuam summam amplitudinem, dignitatem, libertatem (quæ te scio libentissime frui solere) pertinere, te sine vlla mora prouinciam succellori concedere: præsertim cum sine suspitione tuæ cupiditatis non possis illius cupiditatem refutare. Ego utrûque meum putò esse, & quid sentiam ostendat, & quod feceris defendere. Scripta iam epistola superiore accepi tuas literas de publicanis, quibus æquitatem tuam non potui non probare. feditate quidem vellem, consequi potuisses ne eius ordinis quem semper ornasti, rem aut voluntatem offenderes. Equidem non desinam tuæ decreta defendere: sed noli consuetudinem ho-

minum: scis quam grauius inimici ipsi illi Q. Sczuole fuerint. Tibi tamen sum author, ut si quibus rebus possis, cum tibi ordinem aut recediles, aut miriges. id etsi difficile est, tamen mihi videtur esse prudentiae tuae.

M. CICERO S. D. L. VALERIO IVRISCONSULTO. 10

CVR enim tibi hoc non gratificer, nescio, praesertim cum his temporibus audacia pro sapientia uti licet. Lentulo nostro egi per literas tuo nomine gratias diligenter. Sed tu velim definas iam nostris literis uti, & nos aliquando reuistas: & ibi malis esse, ubi aliquo numero sis, quam istic, vbi solus sapere videre. Quamquam qui istinc nunc veniunt, partim te superbum esse dicunt, quod nihil responderas: partim conuulsiuosum, quod male responderas. Sed iam cupio tecum coram iocari. Quare fac ut quamprimum venias, neque in Apuliam tuam accedas, ut possimus saluum venisse gaudere. Nam illud si veneris, tanquam Vlysses, cognosces tuorum neminem.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM LIBER II.

M. CICERO S. D. CVRIONI. 1

QUANQVAM me nomine negligentiae suspectum tibi esse doleo, tamen non tam mihi molestum fuit accusari abs te officium meum, quam iucundum requiri: praesertim cum in quo accusabar, culpa vacarem: in quo autem desiderate te significabas meas literas, praeter te semper perspectum mihi quidem, sed tamen dulcem, & optatum morem tuum. Equidem neminem praetermisi, quem quidem ad te peruenirem, cui literas non dederim. etenim quis est tam scribendo impiger, quam ego? At te vero his, terve summi, & eas perbreuiter accepi. Quare si iniquus es in me iudex, condemnabo eodem ego te crimine. Sin me id facere noles, te mihi aequum praebere debebis. Sed de literis haec tenus: non enim veror ne non scribendo te expleam, praesertim si in eo genere studium meum non aspernaberis. Ego te abfuisse tandiu a nobis & dolui, quod carui fructu iucundissimae consuetudinis: & lator, quod absens omnia cum maxima dignitate esse consecutus: quodque in omnibus tuis rebus, meis optatis fortuna respondit. Breue est quod me tibi praesertim meo incredibilis in te amor cogit. tanta est expectatio vel animi, vel ingenii tui, ut ego te oblectare, obtestarique non dubitem, sic ad nos conformatus reuertare, ut quam expectationem tui concitasti, hanc sustinere ac tueri possis. Quoniam meam tuorum erga me meritorum memoriam vlla nunquam delebit oblitio, te rogo ut memineris, quantaeque tibi accessiones fient & fortunae & dignitatis, eas te non potuisse consequi, nisi meis puer olim fidelissimis, atque amantissimis consiliis paruisset. Quare hoc animo in nos esse debet bis, ut aetas nostra iam ingrauescens, in amore, atque in adolescentia tua conuiescat.

M. CICERO S. D. CVRIONI. 2

GRAVI teste priuatus sum amoris summi erga te mei, parte tuo clarissimo viro, qui cum suis laudibus, tum vero te filio superasset omnium fortunam, si ei contigisset ut te ante videret, quam a vita discederet. Sed spero nostram amicitiam non egere tibi. Tibi patrimonium diu fortunent. Me certe habebis cui & charus aequè sis & iucundus, ac fuisisti patri.

M. CICERO S. D. CVRIONI. 3

RVPAE studium non desuit declarandum munus tuo nomine: sed nec mihi placuit nec cuiquam tuorum, quicquam te absente fieri, quod tibi, cum venisses, non esset integrum. Equidem quid sentiam, aut scribam ad te postea pluribus: aut ne ad id meditare, imparatum te offendam, coramque contra istam rationem meam dicam: ut aut te in meam sententiam adducam, aut certe testatum apud animum tuum relinquam, quid senserim: ut si quando (quod nolim) displicere tibi consilium tuum coeperit, possis meum recordari. Breui tamen sic habeto, in eum statum temporum tuum reditus incidere, ut vis bonis, quae tibi natura, studio, fortuna data sunt, facilius omnia, quae sunt amplissima in re. consequi possis, quam muneribus: quorum neque facultatem quisquam admiratur (est enim copiarum,

non virtutis; neque quisquam est quin fatietate iam defessus sit. Sed aliter atque ostēderam facio, qui ingrediar ad explicandam rationem sententię meę. Quare omnem hanc disputationem in aduentum tuum differo. Summa scito te in expectatione esse, eaque à te expectari quę à summa virtute summoque ingenio expectanda sunt; ad quę si es, vt debes paratus (quod ita esse confido) plurimis maximisque muneribus & nos amicos, & ciues tuos vniuersos, & temp. afficies. Illud cognosces profecto, mihi te neque chariorem, neque iucundiorē esse quęquam.

M. CICERO S. D. CURIONI.

3

EPISTOLARVM genera multa esse non ignoras: sed vnum illud certissimum, cuius causā inuenta res ipsa est, vt certiores faceremus absēntis, siquod esset quod eos scire, aut nostra aut ipsorum interesset. Huius generis literas à me profecto non expectas. Tuarum enim rerum domesticarum habes & scriptores & nuntios. In meis autem rebus nihil est sane noui. Reliqua sunt epistolarum genera duo, quę me magnopere delectant: vnum familiare & iocosum: alterum seuerum & graue. Vtro me minus deceat vtī, non intelligo. Iocēne tecum per literas: cuius mehercule nō puto esse qui temporibus his ridere possit. An grauius aliquid scribam? quid est quod possit grauius à Cicerōne scribi ad Curionem, nisi de republica? Atque in hoc genere hęc mea causā est, vt neque ea quę nunc sentio, velim scribere. Quamobrē quoniam mihi nullum scribendi argumētum relictū est, vt ea clausula qua soleo, tēque ad studium summę laudis cohortabor. Est enim tibi grauis aduersaria constituta & parata, incredibilis quędam expectatio: quā tu vna te facillime vinctes, si hoc statueris, quarum laudem gloriā adamaris, quibus artibus eę laudes comparantur, in iis esse elaborandū. In hanc sententiam scriberem plura, nisi te tua sponte satis incitatum esse considerē: & hoc quicquid attigi, non feci insulamandū tui causā, sed testificandū amoris mei.

M. CICERO S. D. CURIONI.

4

HÆC negotia quomodo se habeant, ne epistola quidem narrare audeo tibi, etsi vbi cum que es (vt scripti ad te antea) in eadem es nauī, tamēn quōd abes gratulor: vel quia non vides ea quę nos, vel quōd excelsio & illustri loco sita sit laus tua in plurimorū & sociorū & ciuium conspectu, quę ad nos nec obscuro, nec vario sermone, sed & clarissima & vna, vna omnium voce perferunt. Vnū illud nescio, gratulor tibi, amice, quōd mirabilis est expectatio reditus tui, nou quā videri tua virtus opinioni hominū non respōdeat: sed me hercule, ne cum veneris, non habeas iam quōd iures, ita sunt omnia debilitata, & iam prope extincta. Sed hęc ipsa nescio retinere sunt literis cōmissa: quare cetera cognosces ex aliis. Tu tamē siue habes aliquam spem de republica, siue desperas, ea para, meditare, cogita, quę esse in eo ciui ac viro debent, qui sit republicam afflictam & oppressam mueris temporibus, ac perditis moribus, in veterem dignitatem ac libertatem vindicaturus.

M. CICERO S. D. CURIONI.

5

NON DV M erat auditū, te ad Italiam aduentare. cum Sex. Villium Milonem mei familiarē cū his ad te literis misī: sed tamen cum appropinquare tuus aduentus putaretur, & te iam ex Asia Romam versus profectū esse constaret, magnitudo rei fecit vt non vereremur ne nimis cito mitteremus, cum has quāprimum ad te perferri literas magnopere vellemus. Ego si mea in te essent officia solū Curio tanta, quāta magis à teipso prædicari, quā à me ponderari solent, vererēndius à te, siquę magna res mihi petenda esset, contenderē. GR A V E EST enim homini pudenti petere aliquid magnū ab eo, de quo se bene meritū putet: ne id quod petat, exigere magis quā rogare, & in mercedis potius quā beneficii loco numerare videatur. Sed quia tua in me vel nota omnibus, vel ipsa nouitate meorū temporū clarissima & maxima beneficia extiterunt: E S T Q V E A N I M I ingenii, cui multū debeas, eidem plurimū velle debere: non dubitavi id à te per literas petere, quod mihi omnīū esset maximum, maximēque necessarium. Neque enim sum veritus ne sustinere tua in me vel innumerabilia non possem, cum præferim considerem nullam esse gratiam, quam non vel capere animus meus in accipiendo, vel in remunerando cumulandōque illustrare posset. Ego omnia mea studia, omnem operam, curam, industriam, cogitationem, mōtem

denique omnem in Milonis Consulatu fixi & locauit: statuisque in eo me non officii solum fructum, sed etiam pietatis laudem debere querere. Neque vero cuiquam salutem ac fortunas suas tantæ curæ fuisse vnquam puto, quantæ mihi sit honos eius, in quo omnia mea posita esse decreui. Huic te vnum tanto adiuumento esse, si volueris, posse intelligo, vt nihil sit præterea nobis requirendum. Habemus hæc omnia: bonorum studium conciliatum ex Tribunatu, propter nostram (vt spero te intelligere) causam: vulgi ac multitudinis, propter magnificentiã munerum, liberalitatemque naturæ: iuuentutis, & gratiosorum in suffragia studia, propter ipsius excellentem in eo genere vel gratiam vel diligentiam: nostram suffragationem si minus potestem, at probatam tamen, & iustam & debitam, & propterea fortasse etiam gratiosam. Dux nobis & author opus est, & eorum ventorum quos proposui, moderatore quidam, & quasi gubernator. qui si ex omnibus vnus optandus esset, quem tecum conferre possemus, non haberemus. Quamobrem si me memorem, si gratum, si bonum virum, vel ex hoc ipso quod tam vehementer de Milone laborem, existimare potes: si dignum denique tuis beneficiis iudicas, hoc à te peto vt subuenias huic meæ sollicitudini, vt huic meæ laudi, vel (vt verius dicam) propè salutem tuam studium dicas. De ipso T. Antonio tantum tibi polliceor, te maioris animi, grauitatis, constantiz, beneuolentiæque erga te, si complecti hominem volueris, habiturum esse neminem: mihi vero tantum decoris, tantum dignitatis adiunxeris, vt eundem te facile agnoscam fuisse in laude mea, qui fueris in salute. Ego ni te videre scirem, quum hæc ad te scriberem, quantum officii sustinerem, quâ optere mihi esset in hac petitione Milonis omni non modo contentione, sed etiam dimicatione elaborandum, plura scriberem. Nunc tibi omnem rem atque causam, meque totum commendo, atque trado. Vnum hoc sic habeto, si à te hanc rem impetraro, me penè plus tibi, quam ipsi Miloni debiturum. non enim mihi tam mea salus chara fuit, in qua præcipue sum ab illo adiutus, quam pietas erit in referenda gratia iucunda. Eam autem vnus tui studio me assequi posse confido.

M. CICERO PRO COS. S. D. C. CVRIONI, TR. PL. 6

SE R A gratulatio reprehendi non solet, præsertim si nulla negligentiã prætermissa est. Longe enim abs sum, audire sero. Sed tibi & gratulor, & vt sempiternæ laudi tibi sit iste Tribunatus, exopto: teque hoc tot vt omnia gubernes, & moderate prudentia tua, ne te auferat à aliis consilia. Nemo est qui tibi sapientius suadere possit res ipso: nunquam labere, si te iudicis. Non scribo hoc temere, cui scribam video: noui animum, noui consilium tuum: non vereor nequid timide, nequid stulte facias, si ea defendes quæ ipse recta esse senties. Quod in id reip. tempus nõ incidens sed veneris (iudicio enim tuo, non casu in ipsum discrimen rerum contulisti Tribunatû tuum) profectò vides: quanta vis in rep. temporum sit, quanta varietas rerum, quam incerti exitus, quam flexibiles hominum voluntates, quid insidiarum, quid vanitatis in vita, non dubito quin cogites. Sed amabo te, cura & cogita, nihil noui: sed illud idem quod initio scripsi, tecum loquere & te adhibe in consilium, te audi, tibi obtrepera. Alteri qui melius consilium dare possit, quam tu, non facile inueniri potest: tibi vero ipsi certe ne mox melius dabit. Dii immortales cur ego non adsum vel spectator tuarum laudum, vel particeps, vel socius, vel minister consiliorum tamen si hoc minime tibi deest: sed tamen efficeret magnitudo, vis amoris mei, consilio te vt possem iuuare. Scribam ad te plura aliis. paucis enim diebus erã misurus domesticos tabellarios, vt quoniam sanè feliciter, & ex mea sententiã rep. gessimus, vnus literis tonius ætatis res gestas ad Senatû perferiberem. De sacerdotio tuo quãtam curã adhiberim, quanquã difficili in te atque causa, cognosces ex iis literis quas Thrasoni liberto tuo dedi. Te mi Curio pro tuo incredibili in me beneuolentia, meaque item in te singulari, rogo atque oro, ne patiate quicquã mihi ad hæc prouincialem molestantiam temporis prorogari. Præsens tecum ego cum te Trib. pl. isto anno fore nõ putarem. Itemque petiui sæpe per literas, sed tû quasi à Senatore nobilissimo, tum adolefcente etiam granosissimo: nunc à Trib. pl. & à Curione Tribuno, non vt decernatur aliquid noui, quod solet esse difficilius: sed vt nequid noui decernatur: vt & Senaticòsultum, & leges defendas: eaque mihi cõditio maneat qua profectus sum. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo.

M. CICERO PROCOS. S. D. M. CAELIO.

7

QVI DE tu me hoc tibi mandasse existimas, ut mihi gladiatorum compositiones, ut va dimonia dilata, & Chrestii cōpilationem mitteres, & ea quæ nobis, cum Romæ sumus, narrare nemo audeat: Vide quærum tibi meo iudicio tribuam: nec mehercule iniuria. *reuer-* *teris* enim te adhuc neminem cognoui. ne illa quidem curo mihi scribas, quæ maximis in rebus reip. geruntur quotidie, nisi quid ad meiplum pertinebit. Scribent alii multi, nuntiant, perferet multa etiam ipse rumor. Quare ego nec præterita, nec præsentia abs te, sed vt
 4 ab homine longe in posterum prospiciente, futura expecto: vt ex tuis literis cum formam reip. viderim, quale ædificium futurum sit, scire possim. Neque tamen adhuc habeo quod te accusem: neque enim fuit quod tu plus protulere posses, quàm quiuvis nostrum, in primis que ego, quicum Pompeio complureis dies nullis in aliis, nisi de rep. sermonibus verisatus sum: quæ nec possunt scribi, nec scribenda sunt. tantum habeto, ciuem egregium esse Pōpiciū, & ad omnia quæ prouidenda sunt in rep. & animo & cōsilio paratū. Quare da te homini: cōplectetur, mihi crede. iam iudem illi & boni & mali ciues videntur, qui nobis videri solēt.
 7 Ego cum Athenis decē ipsos dies fuisset, multumque mecum Gallus nosster Caninius, proficerebar inde prid. Non Quint. cum hoc ad te literarū dedi. Tibi cum omnia mea cōmendatissima esse cupio, tum nihil magis, quàm ne tēpus nobis prouinciarū protogetur. in eo mihi sunt omnia. Quod quando, & quomodo, & per quos agendum sit, tu optime constitues.

M. CICERO PROCOS. S. D. M. CAELIO AED. CVR. DES. 8

PRIMUM tibi, vt debeo, gratulor: lætiorque cum præsentī, tum etiam sperata tua dignitate: serius, non negligētia mea, sed ignoratione rerum omnium. in his enim sum locis, quod & propter longinquitatem, & propter latrocinia tardissime omnia perferuntur. Et cum gratulor, tum verò quibus verbis tibi gratias agam, non reperio, quod ita factus sis, vt dederis nobis (quæ admodum scripseras ad me) quem semper ridere possemus. Itaque cum primum audiui, ego ille ipse factus sum. scis quem dicam. egique omneis illos adolecentes, quos ille iactitat. difficile est loqui. te autem contēplans absentem, & quasi tecum coram loquerer. Non ædēpō quantam egeris rem, neque quantum facinus feceris: quod quia præter opinionem mihi acciderat, referebam me ad illud, Incredibile hoc factū obiciitur. repente verò inaccessi omnibus lætitiis. In quo cum obiurgarer, quod nimio gaudio penē deliperem, ita me defendebam, Nō voluptatem animi numiam. Quid quærissidum illum rideo, penē sum factus ille. Sed hæc pluribus, multaque alia & de te, & ad te, quamprimum ero aliquid nactus otii. Te verò mi Rufe diligo, quem mihi fortuna dedit amplificatorē dignitatis meæ, vltorem non modo inimicorum, sed etiam inuidorum meorum, vt eos partim scelerum suorum, partim etiam ineptiarum. peniteret.

M. CICERO IMP. S. D. M. CAELIO AED. CVRVLI DES. 9

TV VIDE quàm ad me literæ non perferantur. Non enim possum adduci vt abs te postea, quàm AEdilis es factus, nullas putem datas, præsertim cum esset tanta res, tante gratulationes de te: quia quod sperabam, de nihilo. Balbus enim sum, quod non putaram. Atqui sic habeto, nullam me epistolam accepisse tuam post comitia ista præclara, quæ me lætitia extulerunt: ex quo veter, ne idem conueniat in meas literas. Equidem nunquam domum nisi vnam epistolam, quin esset ad te altera: nec mihi est te iucundius quicquam, nec charius. Sed balbi non sumus: ad rem redeamus. Vt oprasti, ita est. velles enim, ais,
 4 tantum modo vt haberem negotii, quod esset ad laureolam satis. Parthos times, quia diffidis copiis nostris. ergo ita accidit. Nam Parthico bello nūtiato, locorum quibusdam angustis & natura montium fretus, ad Amanum exercitum adduxi, satis probe ornatum auxiliis & quadam authoritate apud eos qui me non norant, nominis nostri. Multum est enim in his locis. Hicce est ille, qui urbem: quem senatus: nosti cætera. Cum venissem ad Amanum, qui mons mihi cum Bibulo communis est, diuisus aquarū diuortis: Cassius non ster (quod mihi magnæ voluptati fuit) sollicitè ab Antiochia hostē reiecerat, Bibulus prouinciam acceperat. Interca cum meis copiis omnibus vescaui Amanienfis hostes sempiternos. multi occisi, capti, reliqui dissipati: castella munita, improuiso aduētū capta & incensa.

B. l.

Ira victoria iusta Imperator appellatus apud Iſum: quo in loco, ſæpe, vt ex te audiui, Clitarchus tibi narrauit Dareum ab Alexandro eſſe ſuperatum: abduxi exercitum ad infeſtiſſimam Ciliciz partem. Ibi quintum & vigefimum iam diem aggeribus, vineis, turribus oppugnabam oppidum munitiſſimum Pindenium, tantis opibus, citòque negotio, vt mihi ad ſummam gloriam nihil deſit, niſi nomen oppidi: quod ſi, vt ſpero, cæpero, tum vero literas publicè mittam. Hæc ad te in præſenti ſcripi, vt ſperes te aſſequi id quod optaſſes. Sed vt redeam ad Parthos: hæc aſtas habuit hunc exitum ſatis ſolœicem: ea quæ ſequitur, magno eſt in timore. Quare mi Ruſe vigila, primum vt mihi ſuccedatur: ſi id erit (vt ſcribis, & vt ego arbitror) ſpiſiſius, illud quod facile eſt, nequid mihi temporis prorogetur. De rep. ex tuis literis, vt antea tibi ſcripi, cū præſentia, tum etiam futura magis expecto. Quare, vt ad me omnia quam diligentiffime perſcribas, te vehementer rogo.

M. CICERO IMP. S. D. M. CAELIO AED. CVRVII. 10

PVTARE SNE vnquam accidere poſſe vt mihi verba decſent, neque ſolum iſta veſtra oratoria, ſed hæc etiam leuia noſtratiadeſunt autem propter hanc cauſam, quòd mirifice ſum ſolicitus quidnam de prouinciis decernatur. Mirum me deſyderium tenet vrbs, incredibile meorum, atque in primis tui, ſatietas autem prouincia: vel quia videmur eam ſamam conſecuti, vt non tam acceſſio querenda, quàm fortuna metuenda ſit: vel quia totum negotium non eſt dignum viribus noſtris, qui maiora onera in rep. ſuſtinere & poſſim & ſoleam: vel quia belli magni timor impendet, quod videmur eſſugere ſi ad conſtitutam diem decedemus. De pantheris, per eos qui venari ſolent, agitur mandato meo diligent: ſed mira paucitas eſt, & eas quæ ſunt, valde aiunt queri, quòd nihil cuiquàm inſidiarum in mea prouincia, niſi ſibi fiat. itaque conſtituiſſe dicuntur in Cariam ex noſtra prouincia decedere. Sed tamen ſedulo ſit, & in primis à Patiſcho. Quicquid erit, tibi erit: ſed quid eſſet plane neſciebamus. Mihi mehercule magnæ curæ eſt adilitas tua: ipſe dies me admonet. ſcripi enim hæc ipſis Megalenſibus. Tu velim ad me de omni rep. ſtatu quam diligentiffime perſcribas. ea enim certiffima putabo, quæ ex te cognoro.

M. CICERO IMP. S. D. M. CAELIO AED. CVRVII. 11

SOLICITVS equidem eram de rebus vrbanis: ita tumultuoſæ conciones, ita moleſtæ Quinciatrus afferebantur. nam citiora nondum audiebarus. ſed tamè nihil me magis ſolicitabat, quàm in his moleſtus non me, ſiquæ ridenda eſſent, ridere tecum. ſunt enim multa, ſed ea non audeo ſcribere. Illud moleſte ſero, nihil me adhuc hie de rebus habere tuarum literarum. Quare etiã cum tu hæc leges, ego iam annum munus cõfecero: tamen obuiz mihi velim ſint tuæ literæ, quæ me erudiant de omni rep. ne hoſpes planè veniam, hoc melius quàm tu, facere nemo poteſt. Diogenes tuus homo modeſtus à me cum Philone Peſſinunte diſceſſit, iter habebant ad Deiotarū regem: quãquam omnia nec benigna, nec copioſa cognorant. Vrbe vrbe mi Ruſe cole, & in iſta luce viuẽ. Omnis peregrinatio (quod ego ab adoleſcentia iudicau) obſcura & fordida eſt uis, quorum induſtria Romæ poteſt illuſtris eſſe. Quod cum probe ſcirem, vtinam in ſententiã permanſiſſem. Cum vna me hercule ambulatiuncula, atque vno ſermone noſtro omnis fructus prouinciæ non conſero. Spero me integritatis laudem conſecutum. non erat minor ex contemnenda, quàm ex conſeruata prouincia: ſpem triumphu inquis ſatis glorioſe triumpharem, ſi non eſſem quidem randiu in deſyderio rerum mihi chariſſimarum. Sed (vt ſpero) propediem te videbo. tu mihi obuiam mitte epiſtolas te dignas.

M. CICERO IMP. S. D. CAELIO AED. CVRVII. 12

RARAS tuas quidẽ (ſortafſe enim non perferuntur) ſed ſuauiſ accipio literas: vel quas proxime acceperam, quàm prudẽtis, quàm multi & officii & conſilii! Eri omnia ſic conſtitueram mihi agenda vt tu admonebas, tamen confirmantur noſtra conſilia, cum ſentimus prudentibus, fidelitèrque ſuadentibus idem videri. Ego Appium (vt ſæpe tecu locutus ſum) valde diligo, meque ab eo diligi ſtatim ceptum eſſe, vt ſimultatè depoſuimus, ſenſi. Nam & honorificus in me CO. S. fuit, & ſuauiſ amicus, & ſtudioſus ſtudioſum etiam meorum. Mea verò officia ei non deſuiſſe, tu es teſtis. quoniam nauis iulæ (vt opinor) accidit

Phania; & hercule etiam pluris eum feci, quod te amari ab eo fenti. Iam me Pompeii totum esse sis: Brutū à me amari intelligis. quid est causæ cur mihi non in optatis sit comploti hominem florentem ætate, opibus, honoribus, ingenio, liberis, propinquis, affinis, amicis: collegam meum præferam & in ipsa collegi laude, & scientia studiosum mei: Hæc èd pluribus scripti, quod non nihil significabant tæz literæ subdubitare qua essem erga illum voluntate. Credo te audisse aliquid, saluum est, mihi crede, siquid audisti. Genus militatorū & rationum mearum dissimilitudinem nonnullam habet cum illius administratione provinciar. Ex eo quidam suspicati fortasse sunt animorum contentione, non opinionum diffinitione me ab eo discrepare. Nihil autem feci vquam, neque dixi, quod contra illius diffinitionem esse vellem. Post hoc negotium autem, & temeritatem nostri Dolabellæ, deprecatorum me pro illius periculo præbeo. Erat in eadem epistola veteris civitatis gaudebam sanè, & congelasse nostrum amicum lætabar otio. Extrema pagella pupugit me tuo chirographo. quid ais? Cæsarem non defendit Curio? quis hoc putaret præter me? nam ita vivam, putam. Dū immortales quam ego risum nostrum desidero. Mihi erat in animo, quoniam iurisdictionem conseceram, civitates locupletaram, publicanis etiam superioris lustræ reliqua sine sociorum vlla querela consecrara: priuans, summis, infimis fueram iucundus: proficisci in Ciliciam Non. Ma. & cum prima æstiva artigissem, militaremque rem collocaissem, decedere ex s. c. Cupio te A. Edil. videre, mirorque desiderio me vrbis afficit, & omnes mei, nique in primis.

CICERO IMP. S. D. M. CAELIO AED. CVR VLL. 13

M. FABIO viro optimo, & homine doctissimo familiarissime vtor, mirificèque eum diligo, cum propter summum ingenium eius, summamque doctrinam, tum propter singularem modestiam. Eius negotium sic velim suscipias vt si effet res mea. Noui ego vos magnos patronos: hominem occidat oportet, qui vestra opera vti velit. sed in hoc homine nul lam accipio excusationem. Omnia relinques, si me amabis, cum tua opera Fabius vti velit. Ego res Romanas vehementer expecto & desidero: in primisque quid agas, scire cupio, nam iam diu propter huius magnitudinem nihil noui ad nos asserbatur.

M. CICERO IMP. S. D. M. CAELIO AED. 14

NON potuit accuratius agi, nec prudentius, quam est actū à te cum Curione de supplicatione. & hercule confecta res ex sententia mea est cum celeritate, tum quod is, qui erat iratus, competitor tuus & idem meus, assensus est ei qui ornauit res nostras diuinis laudibus. Quare scito me sperare ea quæ sequuntur, ad quæ tu te para. Dolabellæ à te gaudeo pri mum laudari, deinde etiam amari. Nam ea quæ speras, Tullie meæ prudentia reperari posse, scio cui tæz epistolæ respondeant. Quid si meam legas, quam ego tum ex tuis literis mihi ad Appium: Sed quid agas? sic viuunt. Quod actum est, Dii approbent. Spero fore iucundum generum nobis: multumque in eo tua nos humanitas adiurabit. Resp. me valde sollicitat: faueo Curioni: Cæsarem honestum esse cupio: pro Pompeio emori possum: sed tamen ipsa rep. nihil mihi est charius, in qua tu non valde te iactas. districtus enim mihi videris esse, quod & bonus ciuis, & bonus amicus es. Ego de prouincia decedens, Quæstorem Cælium præposui prouinciar. puerum inquis, at Quæstorem, at nobilem adolescentem, at omnium fere exemplo, neque erat superiore honore vltus quem præfererè. Pomptinus multo antè discesserat. Quæ fratre impetrari non poterat: quem tamen si reliquisssem, dicerent iniqui non me planè post annum, vt senatus voluisset, de prouincia decessisse, quoniam alterum me reliquisssem. Fortasse etiam illud adderè, senatum eos voluisse prouincias præfere qui antea non præfuissem: fratrem meum triennium A. s. præfuisse, denique nunc sollicitus non sum: si fratrem reliquisssem, omnia timerem. Postremo non tam mea sponte, quam potentissimorum duorum exemplo, qui omnes Cassios Antonisque cõplexi sunt, hominem adolescentem non tam allicere volui, quam alienare nolui. Hoc tu meum consilium laudes necesse est. mutari enim non potest. De Ocella parum ad me planè scripseras, & in actis non erat. Tæz res gestæ ita notæ sunt, vt trans montem Taurum etiam de Matrinio sit additum. Ego nisi quid me Etæz morabuntur, celeriter (vt spero) vos video.

B. ū.

MAGNO dolore me affectissent tuæ literæ, nisi iam & ratio ipsa depulisset omneis molestias, & diuturna desperatione rerum obdurasset animus ad dolorem novum. Sed tamen quare acciderit ut ex meis superioribus literis id suspicareret quod scribis, nescio. quid enim in illis fuit præter querelam temporum, quæ non meum animum magis sollicitum haberet, quàm tuum? Nam non eam cognoui aciem ingenii tui, quod ipse videam, te id ut non putem videre. Illud miror, adduci potuisse te, qui me penitus nosse deberes, ut existimares aut me tam improvidum qui ab excitata fortuna ad inclinatam & propè iacentem desiscerem: aut tam inconstantem, ut collectam gratiam florentissimi hominis effunderem, à meque ipse desiscerem, & quod initio, semperque fugi, civili bello interessem. Quod est igitur tuum triste cõsiliu[m] ut discederem fortasse in aliquas solitudines. nostri enim non modo stomachi mei, cuius tu similem quondam habebas: sed etiam oculorum in hominum insolentium indignitate fastidium. Accedit etiam molesta hæc pompa licitorum meorum, noménque imperii quo appellor. eo si onere carerem, quanvis parvis Italiæ latebris contentus essem. Sed incurrit hæc nostra laurus non solum in oculos, sed iam etiam in voculas maleuolorum. Quod cum ita esset, nil tamen vnquam de professione, nisi vobis approbantibus, cogitari. Sed mea prædiola tibi nota sunt. in his mihi necesse est esse, ne amicis molestus sim. Quod autem in maritimis facillime sum, moueo nonnullis suspitionem, velle me nauigare. quod tamen fortasse non nollem, si possem ad otium. nam ad bellum quidem quis conuenit, præsertim contra eum cui spero me satisficisse: ab eo, cui tamen satisfieri nullo modo potest. Deinde sententiam meam tu facillime perspicere potuisti iam ab illo tempore, cum in Cumanum mihi obuiam venisti. non enim te celauit serroonem T. Ampii, vidisti quàm abhorrerè ab vrbe relinquenda. quod cum audissem, nonne tibi affirmavi, quiduis me potius percellurum, quàm ex Italia ad bellum civile me exiturum? Quid ergo accidit cur cõsiliu[m] mutarem? nonne omnia potius, ut in sententia permanerem? Credas hoc mihi velim, quod puto te existimare, me ex his miseris nihil aliud querere, nisi ut homines aliquando intelligant, me nihil maluisse quàm pacem: ea desperata, nihil tam fugisse quàm arma ciuilia. Huius me constantiæ puto fore ut nunquam poeniteat. Etenim memini in hoc genere gloriari, solitum esse familiarem tuorum Q. Hortensium, quod nunquam bello ciuili interuissset. hoc nostra laus erit illustrior, quòd illi tribuebatur ignauitæ: de nobis id existimari posse non arbitror. Nec me ista terrent, quæ mihi à te ad timorem fidissime, atque amantissime proponuntur. Nulla est enim acerbitas, quæ non omnibus hæc orbis terrarum perturbatione impendère videatur. quam quidem ego à rep. meis priuatis & domesticis incõmodis libentissime, vel istis ipsis quæ tu me mones vt caueam, redemissem. Filio meo quem tibi charu[m] esse gaudeo, si erit vlla res. satis amplum patrimoniu[m] relinquam in memoria nominis mei. sin autem nulla erit, nihil accidit ei separatim à reliquis ciuibus. Nam quòd rogas ut respiciam generum meum adolescentem optimum, multique charissimum: an dubitas, cum scias quanti cum illum, tum verò Tulliam meam faciam, quin ea me cura vehementissime sollicitet? & eò magis, quòd in communibus miseris hæc tamen oblectabar specula, Dolabellam meum, vel potius nostrum fore ab iis molestiis, quas liberalitate sua contraxerat, liberum. Velim quæras, quos ille dies sustinuerit, in vrbe dum fuit, quàm acerbos sibi, quàm mihi ipsi focero non honestos. Itaque neque ego hunc Hispaniensis casum expecto, de quo mihi exploratum est ita esse ut tu scribis: neque quicquid alitè cogito. Si quando erit ciuitas: erit profecto nobis locus. sin autem non erit, in eadem solitudines tu ipse (ut arbitror) venies, in quibus nos confedissee audies. Sed ego fortasse vaticinor: & hæc omnia meliores habebunt exitus. recordor enim desperationes eorum qui senes erant adolescente me. Eos ego fortasse nunc imitor, & vtor ætatis vitio. Velim ita sit. Sed tamen togam prætexta tui Oppio, puto te audisse. nam Curtius noster dibaphu[m] cogitat, sed cum insector moratur. Hoc aliter vt scires me tamè in stomacho solere ridere. De Dolabella quod scripsi, suadeo videas tantquam si tua res agatur. Extremu[m] illud erit: nos nihil turbulenter, nihil temere faciemus. Te

tamen oramus, quibuscuque erimus in terris, ut nos, liberisque nostros ita tuare, ut amicitia nostra, & tua fides postulabit. Vale.

M. CICERO IMP. S. D. CANINIO SALLVSTIO PROQVAES. 16
LITERAS à te mihi fator tuus reddidit Tarfi ad XVI. Cal. Sext. His ego ordine, ut videris velle, respondebo. De successore meo nihil audiui, nec quenquam fore arbitror. Quin ad diem decadam, nulla causa est, praesertim sublato metu Parthico. Commoraturum me nasquam sanè arbitror. Rhodum Ciceronum causa puerorum, accessurum puto, neque id tamen certum. Ad urbem volo quamprimum venire: sed tamen iter meum reip. & rerum urbanarum ratio gubernabit. Successor tuus non potest ita maturare villo modo, ut tu me possis in Asia convenire. De rationibus referendis, non erat incommodum te nullam referre, quam tibi scribis à Bibulo fieri potestatem: sed id vix mihi videris per legem Iuliam facere posse, quam Bibulus certa quadam ratione non seruat: tibi magno opere seruandam censo. Quod scribis Apamea praesidium deduci non oportuisse, videbam idem ceteros existimare, molestique ferebam de ea te minus commodos sermones male uolentium fuisse. Parthi transferunt, necne, praeter te video dubitare neminem. Itaque omnia praesidia, quae magna & firma paraueram, commotus hominum non tamen sermone; dimisi. Rationes mei Quaestoris nec verum fuit me tibi mittere, nec tamens cranq. confectae. eas ipos Apameae deponere cogitabamus. De praeda mea praeter Quaestores urbanos, id est Pop. Ro. teruncium nec attingit, nec taturus est quicquam. Laodiceae me praedes acceptorum arbitror omnis pecuniae publicae, ut & mihi, & populo caui sit sine venturae periculo.

Quod scribis ad me de drachmis CCCCXXX. nihil est quod in isto genere cuiquam possum commodare. Omnis enim pecunia ita tractatur, ut praeda à praefectis: quae autem mihi attributa est, à Quaestore curetur. Quod quaeris quid existimem de legionibus, quae decretae sunt in Syriam, antea dubitabam venturane essent: nunc mihi non est dubium, quin si antea audiretur erit otium esse in Syria, venturae non sint. Marius quidem successorem tarde video esse venturum, propterea quod senatus ita decreuit ut cum legionibus iret. Vni epistola respondi: venio ad alteram. Petis à me, ut Bibulo te quam diligentissime commendem: in quo mihi voluntas non deest, sed locus videtur esse tecum ex postulandi. Solus enim tu ex omnibus, qui cum Bibulo sunt, certiorum me nunquam fecisti quam valde Bibuli voluntas à me sine causa abhorret. Permultum enim ad me detulerunt, cum magnus Antiochiae metus esset, & magna spes in me atque in exercitu meo, solum ducere, quiduis se perpeti malle, quam videri eguisse auxilio meo. quod ego officio Quaestorio te adductum reticere de Praetore tuo non molestè ferebam: quanquam quemadmodum tractare, audiebam. Ille autem cum ad Thermum de Parthico bello scriberet, ad me literam nunquam misit, ad quem intelligebat eius belli periculum pertinere. Tantum de auguratu filii sui scripsit ad me: in quo ego misericordia commotus, & quod semper amicissimus Bibulo fui, dedi operam ut ei quam humanissime scriberem. Ille si omnibus est malevolus (quod nunquam existimaui) minus offendor in me. sin autem à me est alienior, nihil tibi meo litterae proderunt. Nam ad senatum Bibulus quas literas misit, in iis, quod mihi cum illo erat cum mune, sibi soli attribuit: se ait curasse, ut cum quaestu populi pecunia permutaretur. quod autem meum erat proprium, ut alariis transpandanis vi negarem, id etiam populo se remisisse scribit. quod verò illius erat solius, id mecum communicat. EQUITIBVS AVXILIARIIS inquit, CVM AMPLIVS FRUMENTI POSTVLAREMVS. Illud verò pusilli animi, & ipsa malevolentia ieiuni, atque inanis, quod Ariobarzanem, quia senatus per me regem appellauit, mihique commendauit, iste in literis non regem, sed regis Ariobarzanis filium appellat. Hoc animo qui sunt, deteriores sunt rogati. Sed tibi morem gessi: literas ad cum scripsi: quas cum acceperis, facies quod voles.

M. CICERO IMP. S. D. Q. THERMO PROPR. 17

OFFICIUM meum erga Rhodonem, ceteraque mea studia, quae tibi actus praesidi, tibi homini gratissimo grata esse vehementer gaudeo: mihique scito in dies maiorum curae esse dignitatem tuam. quae quidem à te ipso integritate, & clementia tua sic amplificata

B.iii.

est, ut nihil addi posse videatur. Sed mihi magis, magisque quotidie de rationibus tuis cogitanti, placet illud meum consilium quod initio Aristoni nostro, ut ad me venit, ostendi, graueis te suscepturum inimicitias, si adolescens potens & nobilis te ignominia affectus esset. & hercle sine dubio erit ignominia: habes enim neminem honoris gradu superiorem. Ille autem, ut omittā nobilitatem, hoc ipso vincit viros optimos, hominēque innocentiū mos legatos tuos, quod & Quæstor est, & Quæstor tuus. Noceat tibi irati neminem posse persipicio: sed tamen tres fratres summo loco natos, promptos, non indiseritos, te nolo habere iratos, iure præferent, quos video deinceps Tribb. pl. per triennium fore. Tempora autē reip. qualia futura sint, quis scit mihi quidem turbulenta videtur fore. Car ego te velim videre in terrores Tribunitios, præferent cum sine cuiusquam reprehensione Quæstoris le gatis Quæstorē possis anteferre: Qui si dignū se maioribus suis præbuerit (ut spero & opto) tua laus ex aliqua parte fuerit. sin quid offenderit, sibi totum, nihil tibi offenderit. Quæ mihi veniebant in mentē, quæ ad te pertinere arbitrabar, quod in Ciliciam proficiscebar, existimaui me ad te oportere scribere. Tu quod egeris, id velim Dii approbēt. sed si me audies, vitabis inimicitias, & posteritatis otio consules.

M. TVLLIVS M. F. IMP. S. D. C. CAELIO L. F. QVÆST. 18

CUM optatissimum nūtiū accepissem, te mihi Quæstorem obtigisse, eo iucundiorē mihi eam fortem sperabam fore, quo diutius in prouincia mecum fuisset. Magni enim videbatur interesse ad eam necessitudinem, quam nobis fors tribuisset, cōsuetudinē quoque accedere. Postea quā mihi nihil neque à te ipso, neque ab vllō alio de aduentu tuo scriberetur: verebar ne id ita caderet (quod etiam nunc vereor) ne antē, quā tu in prouinciam venisses, ego de prouincia decederem. Accepi autem à te missas literas in Cilicia, cum essem in castris ad x. Cal. Quint. scriptas humanissime: quibus facile & officium, & ingenium tuum persipici posset. sed neque vnde, neque quo die data essent, aut quo tempore te expectarem, significabant: nec is qui attulerat, à te acceperat, ut ex eo scirem quo ex loco, & quo tempore essent data. Quæ cum essent incerta, existimaui tamen faciendum esse ut ad te statores meos, & lictores cum literis mitterem: quas si fatis opportuno tempore accepisti, gratissimum mihi feceris si ad me in Ciliciam quamprimum veneris. Nam quod ad me Curius consobrinius tuus, mihi (ut scis) maxime necessarius: quod item C. Virginius propinquus tuus familiarissimus noster de te accuratissime scripsit: valet id quidem apud me multum, sicuti debet hominum amicissimorum diligens commendatio: sed tæe literæ de tua præferim dignitate, & de nostra coniunctione maximi sunt apud me ponderis. Mihi Quæstor optatior obtingere nemo potuit. Quamobrem quæcunque à me ornamenta ad te proficiscuntur, ut omnes intelligant à me habitam esse rationem tuæ, maiorūque tuorum dignitatis. Sed id facilius cōsequar, si ad me in Ciliciam veneris: quod ego & mea, & reip. & maxime tua interesse arbitror.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM LIBER II.

CICERO APPIO IMP. S. D.

I

SI IPSA resp. tibi narrare posset quo modo sese haberet, non facilius ex ea cognoscere posses, quā ex liberto tuo Phania: ita est homo non modo prudens, verum etiam (quod iuuet) curiosus. quapropter ille tibi omnia explanabit: id enim mihi & ad breuitatē est aptius, & ad reliquas res prouidentius. De mea autem beneuolentia erga te, etsi potes ex eodem Phania cognoscere, tamen videntur etiam aliquæ meæ partes. Sic enim tibi persuadet, charissimū te mihi esse, cum propter multas suauitates ingenii, officii, humanitatis tuæ: tum quod ex tuis literis, & ex multorum sermonibus intelligo, omnia quæ à me profecta sunt in te, tibi accidisse gratissima. Quod cum ita sit, perficiam profecto ut longi temporis vsuram, quæ caruimus intermissa nostra consuetudine, & gratia, & crebritate, & magnitudine officiorum meorum faciam. idque me (quoniam tu ita vis) puto non inuenta Mi-

nerua esse facturum; quam quidem ego, si forte de tuis suspicero, non solum Pallada, sed etiam Appiada nominabo. Cilix libertus tuus antea mihi minus fuit notus: sed ut mihi red didicè te literas plenas & amoris & officii, mirifice ipse suo sermone subsecutus est humanitatum tuarum literarum. Iucunda mihi eius oratio fuit, cum de animo tuo, de sermonibus, quos de me haberes quotidie, mihi narraret. Quid queris? Baduo factus est mihi familiaris: ita tamen, ut Phanium valde sim desideraturus: quem cum Romam remittes (quod, ut putabamus, celeriter eras facturus) omnibus ei de rebus quas agi, quas curari à me voles, mandata des velim. L. Valerium iureconsultum valde tibi commedo, sed ita etiam, si non est iureconsultus. Melius enim ei cauere volo, quam ipse alius solet. Valde hominè diligo. Est ex meis domesticis, atque intimis familiaribus. omnino tibi agit gratias: sed idem scribit, meas literas maximè apud te pondus habituras. Id eum ne fallat, te etià atque etiam rogo. Vale.

M. CICERO PROCOS. S. D. APPIO PVLCHRO IMP. 2

CVM & contra voluntatem meam, & præter opinionem accidisset, ut mihi cum imperio in prouinciâ proficisci necesse esset: in multis & variis molestis, cogitationibusque meis hæc vna consolatio occurtebat, quod neque tibi amicior, quam ego sum, quisquam posset succedere: neque ego ab vlllo prouinciâ accipere, qui mallet eam quam maxime mihi aptam explicatamque tradere. Quod si tu quoque eandem de mea voluntate erga te spem habes, ea te profectio nunquam fallat. A te maximopere pro nostra summa conuentione, tuoque singulari humanitate etiam atque etià quæso & peto, ut quibuscunque rebus poteris (poteris autè plurimis) prospicias, & consulas rationibus meis. Vides ex s. c. prouinciâ esse habendam. si eam, quoad eius facere poteris, quam expeditissimam mihi tradideris, facilius erit mihi quasi decursus mei temporis. Quid in eo genere efficere possis, tui consilii est. Ego te, quod tibi veniet in mentem mea interesse, valde rogo. Pluribus verbis ad te scriberem, si aut tua humanitas benigniorem orationem expectaret: aut id fieri nostra amicitia patere: aut res verba desideraret, ac non pro se ipsa loqueretur. Hoc velim tibi persuades, si rationibus meis prouisum a te esse intellexero, magnam te ex eo, & perpetuam voluptatem esse capturum. Vale.

CICERO S. D. APPIO PVLCHRO. 3

AD XI. Cal. Iun. Brundisium cum venissem, Q. Fabianus legatus tuus mihi præsto fuit: eaque me ex tuis mādatis mouit, quæ non modo mihi ad quem pertinebat, sed vniuerso senatu venerant in mentem, præiudicio firmiori opus esse ad istam prouinciâ. Censabant enim omnes sere, ut in Italia supplementum meis & Bibuli legionibus scriberetur. Id cum Sulpitius c. o. s. passurum se negaret, multa nos quidem questi sumus: sed tantus consensus senatus fuit ut mature proficeremur, parèdum ut fuerit: itaque fecimus. Nunc quod à te peti literis iis quas Romæ tabellariis tuis dedi, velim tibi curæ sit: ut quæ successori coniunctissimo & amicissimo commodare potest is, qui prouinciâ tradit, ut ea pro nostra consociatissima voluntate, cura, ac diligentia tua complectare: ut omnes intelligant, nec me benevolentiori cuiquam succedere, nec te amiciori potuisse prouinciâ tradere. Ex iis literis, quarum ad me exemplum misisti, quas in senatu recitari voluisti, sic intellexeram, permultos à te multos esse dimissos: sed mihi Fabius idem demonstrauit te id cogitasse facere, sed cum ipse à te discederet, integrum milium numerum fuisse. Id si ira est, pergratum mihi feceris, si istas exiguas copias, quas habuisti, quam minime imminueris, qua de te s. c. quæ facta sunt, ad te missa esse arbitror. Equidem pro eo, quanti te facio, quicquid feceris approbabo. Sed te quoque confido ea facturum, quæ mihi intelliges maxime esse accommodata. Ego C. Pomponium legatum meum Brundisii expectabam: cūmque ante Cal. Iun. Brundisium venturum arbitror: qui cum venerit, quæ primum nauigandi nobis facultas data erit, vtemur.

CICERO S. D. APPIO PVLCHRO. 4

PR. LD. IE Non. Iun. cum essem Brundisii, literas tuas accepi, quibus erat scriptum, te L. Clodio mādasse quæ illum mecum loqui velles. Eum sanè expectabam, ut ea quæ à te afferret, quamprimum cognoscerem. Meum studium erga te & officium, tamen multis iam re-

bus spero tibi esse cognitum, tamen in his maxime declarabo, quibus plurimum significare poterò, tuam mihi exultationem, & dignitatem charissimam esse. Mihi & Q. Fabius Virgilianus, & C. Flaccus L. F. & diligentissime M. Octavius Cn. F. demonstravit, me à te plurimi fieri: quod egomet multis argumentis iam antea iudicaram, maximeque illo libro augurali, quem ad me amantissime scriptum, suavissimum misisti. Mea in te omnia summa necessitudinis officia constabunt. Nam cum te ipsum, ex quo tempore tu me diligere coepisti, quod iam pluris feci, tum accesserunt etiam coniunctiones necessariorum tuorum: duo enim duarum ætatum plurimi facio, Cn. Pompeium filiz tuæ socerum, & M. Brutum generum tuum. Collegique coniunctio, præsertim tam honorifice à te approbata, non mediocre vinculum mihi quidem attulisse videtur ad voluntates nostras copuladas. Sed & si Clodius comenere, ex illius sermone ad te scribam plura: & ipse operam dabo te ut quamprimum videam. Quod scribis, tibi manendi causam eam fuisse ut me convenires, id mihi (ne mentiar) est gratum.

CICERO S. D. APPIO PVLCHRO.

TRALLEIS veni ad VI. Cal. Sext. ibi mihi præsto fuit L. Lucilius cum literis mandatisque tuis: quo quidem homine neminè potuisti nec mihi amicioem, nec (ut arbitror) ad ea cognoscenda, quæ scire volebam, aptioem, prudentiorè me mittere. Ego autem & tuas literas legi libenter, & audiui Lucilium diligenter. Nunc quoniam & tu ita sentis (scribis enim quæ de nostris officiis ego ad te scripsissem, etsi tibi iucunda fuerint, tamen quoniã ex alto repetita sunt, non necessaria te putasse) & te vera, confirmata amicitia, & perspecta fide, commemoratio officiorum superuacanea est: eam partem orationis prætermittam: tibi tamen agam, ut debeo, gratias. Animaduerti enim, & didici ex tuis literis, te omnibus in rebus habuisse rationem ut mihi consuleres, restitueresque, & præparares quodammodo omnia, quo mea ratio facilior, & solutior esse posset. Hoc tuis officium cum mihi gratissimum esse dicam, sequitur illud, ut te exultare velim, mihi magnæ curæ fore, atque esse iam, primum ut ipse tu, tuque omnes, deinde ut etiam reliqui scire possint me tibi esse amicissimum. Quod quibus adhuc non satis est perspectum, si mihi nolle magis nos hoc animo esse, quàm non intelligere videntur. Sed profecto intelligent neque enim obscuris personis, nec paruis in causis res agetur. Sed hæc fieri, melius quàm dici, aut scribi volo. Quod itinerum meorum ratio te nonnullam in dubitationem videtur adducere, visurissime me sis in provinciâ: ea res sic habet. Brundisii cum loquerer cum liberto tuo Phania, veni in eum sermonem, ut dicerem libenter me ad eam partem provincie primum esse venturum quò te maxime velle arbitrarer. tunc mihi ille dixit, quòd classe tu velles decedere, & perfore accommodatum tibi, si ad illam maritimam partem provincie navibus accessissem. dixi me esse facturum: itaque fecissem, nisi mihi L. Clodius noster Coreyæ dixisset, minime id esse faciendum: te Laodicæ fore ad meum aduentum. Erat id mihi multo brevius, multoque commodius, cum præsertim te ita malle arbitrarer. Tua ratio postea est commutata. Nunc quid fieri possit, tu facillime statues. ego tibi meum cõsiliùm exponam. Prope Cal. Sext. pu to me Laodicæ fore: per paucos dies, dum pecunia accipitur quæ mihi ex publica permutatione debetur, comorabor. Deinde iter faciam ad exercitum, ut citroter Id. Sext. putem me ad Iconium fore. Sed siquid nunc me fallit in scribendo (procul enim aberam ab te ipsa & à locis) simul ac progredi cœpero, quàm celeritè poterò, & quàm creberrimis literis faciam ut tibi nota sit omnis ratio dierum atque itinerum meorum. Oneris tibi imponere nec audeo quicquam, nec debeo. Sed quod commodo tuo fieri possit, utriusque nostrum magis interest, prius ut te conveniam, quàm decedas. Quam facultatem si quis casus eripuerit, mea tamè in te omnia officia constabunt, non secus ac si te vidissem. Tibi de nostris rebus nihil sum antè mandaturus per literas, quàm desperaro coram me tecum agere posse. Quòd te à Scævola petiisse dicis, ut dum tu abesses, ante aduentum meum provincie præsesset: eum ego Ephesi vidi, fuitque mecum familiariter triduum illud quod ego Ephesi commoratus sum: nec ex eo quicquam audiui quod sibi à te mandatum diceret. Sanè autem vellem potuisse obsequi voluntati tuæ. non enim arbitror noluisse.

M. CICERO S. D. APPIO PVLCHRO.

6

CUM meum factum cum tuo comparo, et si non magis mihi fauce in nostra amicitia
 tuenda quam tibi, tamen multo magis meo facto delector, quam tuo. Ego enim Brundu-
 si quaesivi ex Phania, cuius mihi videbar & fidelitatem erga te perspexisse, & nosse locum,
 quem apud te is teneret: quam in partem provincie maxime putaret te vellet in succedē-
 do primum venire. Cum ille mihi respondisset, nihil me tibi gratius facere posse, quam si
 ad Sidā nauigarem: et si minus dignitatis habebat ille aduentus, & ad multas res mihi mi-
 nus erat aptus, tamen ita me dixi esse facturum. Idem ego cum L. Clodium Corcoris con-
 uenisset (hominem ita tibi coniunctum, ut mihi, cum illo cum loquerer, tecum loqui viderer)
 dixi ei me ita facturum esse, ut in eam partem quā Phania rogasset, primum venire.
 Tunc ille mihi cum gratias egisset, magnopere à me petiuit ut Laodiceā protinus irem: tē
 in prima provincia velle esse, ut quāprimum decederes. quin, nisi ego successor essem, quem
 tu cuperes videre, te antea, quam tibi successum esset, decedendum fuisse. quod quidē erat cō-
 sentaneum cum iis literis quas ego Romæ acceperam: ex quibus perspexisse mihi videbar
 quā festinans decedere. Respondi Clodio me ita esse facturum, ac multo quidem liben-
 tius, quam si illud esset faciendum quod promiseram Phaniæ. Itaque & consilium mutavi,
 & ad te statim mea manu scriptas literas misi: quas quidem ex tuis literis intellexi satis ma-
 ture ad te esse perlatas. Hoc ego meo facto valde delector: nihil enim potuit fieri amantius.
 Considera nunc vicissim tuū. Non modo ibi non fuisti, ubi me quamprimum videre pos-
 ses: sed eò discessisti quod ego te ne persequi quidem possem triginta diebus, qui tibi ad de-
 cedendum lege (ut opinor) Cornelia constituti essent: ut tuum factum, qui quo animo in-
 ter nos sumus, ignorant, alieni hominis (ut leuissime dicam) & fugientis congressum: meum
 vero coniunctissimi, & amicissimi esse videatur. Ac mihi tamen antē quam in provinciam
 veni, redditæ sunt à te literæ: quibus et si te Tarsum proficisci demonstrabas, tamen mi-
 hi nō dubiā spem mei cōueniendi asserbas: cum interea (credo) equidem maleuoli homi-
 nes (late enim patet hoc vitium, & est enim in multis) sed tamen probabilem materiam nati
 sermonis, ignari meæ cōstantiæ, conabantur alienare à te voluntatem meā: qui te forū Tar-
 si agere, statuere, multa decernere, iudicare dicerent, cum posses iam suspicari tibi esse suc-
 cessum: quæ ne ab iis quidem fieri solerent, qui breui tempore sibi succedi putarent. Ho-
 rum ego sermone non mouebar: quin etiam (credas mi velim) siquid tu ageres, leuari me
 putabam molestia: & ex annua provincia, quæ mihi longa videtur, propē iam vndecim
 mensium provinciam factā esse gaudebam, si absenti mihi vnius mēsis labor detractus es-
 set. Illud (vere dicam) me mouet, in tanta militū paucitate abesse treis cohortes quæ sine ple-
 nissimæ: nec me scire ubi sint. Molestissime autem sero, quod te, ubi visurus sum, nescio: cō-
 que ad te tardius scripsi, quod quotidie te ipsum expectabam: cum interea ne literas quidē
 villas accepi, quæ me docerent quid ageres, aut ubi te visurus essem. Itaque virum fortem,
 mihi que in primis probatum Antonium præfectum euocatorum misi ad te: cui, si tibi vi-
 deretur, cohortes traderes: ut dum tempus anni esset idoneum, aliquid negotii gerere possem.
 In quo, tuo consilio ut me sperarem esse visurum, & amicitia nostra, & literæ tuæ fecerant:
 quod ne nunc quidem despero. Sed planē quando, aut ubi te visurus sum, nisi ad me scripse-
 ris, ne suspicari quidem possum. Ego, ut me tibi amicissimum esse & æqui & iniqui intel-
 ligant, curabo. De tuo in me animo iniquis secus existimandi videris non nihil loci dedisse.
 Id si correxeris, valde grātū mihi erit. Et ut habere rationem possis quo loco me salua le-
 ge Cornelia cōuenias, ego in provinciam veni prid. Cal. Sext. iter in Ciliciā facio per Ca-
 padocia. castra moui ab Icomio prid. Cal. Sept. Nunc tu & ex diebus, & ex ratione itineris, si
 putabis me esse conueniendum, constitues quo loco id cōmodissime fieri possit, & quo die.

CICERO S. D. APPIO PVLCHRO.

7

PLVRIBVS verbis ad te scribam, cum plus otii nactus ero. Hæc scripsi subito, cum
 Bruti pueri Laodiceæ me cōuenissent, & se Romam properare dixissent. Itaque nullas iis,
 præterquam ad te & ad Brutum dedi literas. Legati Appiani mihi volumen à te plenum
 querelæ iniquissimæ reddiderunt, quod eorum ædificationem literis meis impedissent. Ea-

dem autē epistola petebas vt eos quāprimum, ne in hyemem inciderent, ad facultatē zedificandi liberarem: & simul peracutus querebāre, quōd eos tributa exigere vetarem prius, quam ego te cognita permisissē. genus enim quoddā fuisse impediendi, cum ego cognoscere nō possē, nisi cū ad hyemem me ex Cilicia recepissē. Ad omnia accipe, & cognosce acquitatem ex postulationis tuæ. Primū, cum ad me aditum esset ab iis, qui dicerent à se intolerabilia tributa exigi: quid habuit iniquitatis, me scribere ne facerent antē quam ego rem causamque cognossem? Non poterā (credo) ante hyemem: sic enim scribis, quasi verō ad cognoscendum ego ad illos, non illi ad me venire debuerint. Tam longe inquisiuit, cum dabas iis literas, per quas mecum agebas ne eos impedirem quo minus ante hyemem zedificarent, non eos ad me venturos arbitrabare? Tametsi id quidem fecerunt ridiculē, quas enim literas afferbant, vt opus adstate facere possent, eas mihi post brumam reddiderūt. Sed scito & multo plures esse qui de tributis reculent, quā qui exigi velint: & me tamē, quōd te velle existimem, esse facturum. De Appianis hæc tenus. A Pausania Lentuli liberto, accenso meo audiui, cum diceret te secum esse questum quōd tibi obuiam nō produxissē. scilicet contempsi te: nec potest fieri me quicquam superbius. Cum puer tuus ad me secunda serē vigilia venisset, isque te ante lucem Iconium mihi venturum nuntiasset, incertumque vtra via, cū essent duæ: altera Varronem tuum familiarissimū, altera Q. Leptam præfectū fabrūm meum tibi obuiam misi: mandaui vtrique eorum vt antē ad me excurrerent, vt tibi obuiam prodire possent. Currens Lepta venit, mihi que nuntiauit te iam castra prætergressum esse: confectum Iconium veni. cætera iam tibi nota sunt. An ego tibi obuiam non prodirem? primū Appio Claudio: deinde Imperatori: deinde more maiorum? deinde, quod caput est, amico? cum in isto genere multo etiam ambitiosius facere soleā, quām honores meus, & dignitas postulat. Sed hæc hæc tenus. Illud idem Pausania dicebat te dixisse, Quid nisi Appius Lentulo, Lentulus Appio processit obuiā, Cicero Appio noluit. Quis, etiam ne tu has ineptias, homo (mea sententia) summa prudentia, multa etiam doctrina, plurimo rerum vfu: addo vrbānitate, quæ est virtus, vt Stoici rectissime putant: vllam Appietatem aut Lentulitatem valere apud me plus, quam ornamenta virtutis existimas? Cum ea consecutus nondum eram, quæ sunt hominum opinionibus amplissima, tamen ista vestra nomina nunquā sum admiratus: viros eos, qui ea vobis reliquissent, magnos arbitrabar. Postea verō, quā ita & cepi, & gessi maxima imperia, vt mihi nihil neque ad honorem, neque ad gloriam acquirendum putarem: superiorem quidem nunquam, sed parem vobis me sperari esse factum. Nec mehercule aliter vidi existimare vel Cn. Pompeium, quem omnibus qui vnquam fuerunt: vel P. Lentulum, quem mihi ipsi antepono. Tu si aliter existimas, nihil errabis, si paulō diligentius (vt quid sit *ἀξιωμα*, quid sit nobilitas intelligas) Athenodorus Sardonis filius quid de his rebus dicat, attenderit. Sed vt ad rem redcam, me tibi non amicū modo, verum etiam amicissimū existimes velim: profecto omnibus officiis meis efficiam, vt ita esse vere possis iudicare. Tu autem si id agis, vt minus mea causa, dum ego absim, debere videaris, quam ego tua laborarim: libero te ista cura.

τῆς ἐπιτολῆς ἡ ἀρχὴ,

ὅτι καὶ ἐν τῆσδε ἐπιτολῆσιν ἡ ἀρχὴ τῆς ἐπιστολῆς. Si autem natura es *ἰσοκράτης*, illud non perficies quo minus tua causa velim: hoc assequere, vt quam in partem tu accipias, minus laborem. Hæc ad te scripti liberius, fretus conscientia officii mei, benevolentiaque, quam à me certo iudicio suscepam, quoad tu voles, conseruabo.

CICERO S. D. APPIO PVLCHRO.

8

ET SI quantum ex tuis literis intelligere potui, videbam te hanc epistolam, cum ad vrbem esses, esse lecturum, refrigerato iam leuissimo sermone hominum prouincialium, tamen cum tu tam multis verbis ad me de improborum oratione scripssēs, faciendum mihi putavi vt tuis literis breui responderem. Sed prima duo capita epistolæ tuæ tacita mihi quodammodo relinquenda sunt. Nihil enim habent quod definitur sit, aut certū: nisi me vultu, taciturnitate significasse tibi non esse amicū: idque pro tribunali, cum aliquid ageretur, & nonnullis in conuiuiis intelligi potuisse. Hoc totum nihil esse, possum intelli-

geret: sed cum sit nihil, ne quid dicatur quidem intelligo. Illud quidem scio, meos multos & illustres, & ex superiore & ex æquo loco sermones habitos cum tua summa laude, & cum magna significatione nostræ familiaritatis, ad te vere potuisse deferri. Nam quod ad legatos atinet, quid à me fieri potuit aut elegantius, aut iustius, quam ut sumptus egentissimarum civitatum minuerem sine ulla imminutione dignitatis tuæ, præsertim ipsi civitatibus postulantiibus. Nam mihi totum genus legationum tuo nomine proficiscentium, non erat. Apamez cum essem, multarum civitatum principes ad me denulerunt, sumptus decem legatis nimis magnos, cum soluendo civitates non essent. Hic ego multa simul cogitavi: primum te hominē non solum sapientem, verūctiam (ut nūc loquimur) verbum, nō arbitrabar genere isto legationū delectari: idque me arbitror Synnadis pro tribunali multis verbis disputavisse. Primum, Appium Claudium S. P. Q. R. nō Myndensium testimonio (in ea enim civitate mentio facta est) sed sua sponte esse laudatū. Deinde me ista vidisse accidere multis, ut eorū causa legationes Romam venirent: sed his legationibus nō meminisse vltum tempus laudandi, aut locum dari. studia mihi eorū placere, quōd in te bene merito grati essent: consiliū totum videri minime necessarium. Si autem vellent declarare in eo officium suū, laudaturum me si qui suo sumptu functus esset officio: concessurū, si legitimo: non permitturum, si infinito. Quid enim reprehendi potest, nisi quod addis, visum esse quibusdā edictum meum, quasi consulto ad illas legationes impediendas esse accommodatum: iam non tantū mihi videntur iniuriam facere, ut qui hæc disputant, quam si cuius aures ad hanc disputationem patent. Romæ composui edictum. nihil addidi, nisi quōd publicani me rogarunt, cum Samum ad me venissent, ut de tuo edicto totidem verbis transferrem in meum diligentissime scriptum. Caput est quod pertinet ad minuendos sumptus civitatum. quo in capite sunt quedam nova, salutaria civitatibus, quibus ego magno opere delector. hoc verō, ex quo suspicio nata est me exquisisse aliquid in quo te offenderem, tralatitium est. Neque enim eram tam desipiēs, ut priuatæ rei causā legari putarem, qui & tibi nō priuato, & pro te non priuata sua, sed publica, non in priuato, sed in publico orbis terræ consilio, id est in senatu, ut gratias agerent mittebantur. neque cum edixi nequis iniussu meo proficisceretur, exclusi eos qui me in castra, & qui trans Taurum persequi non possent. Nam id est maxime in tuis literis irridendū. Quid enim erat quod me persequerentur in castra, Taurumve transirent: cum ego Laodiceæ vsque ad Iconiū iter ita fecerim ut me omnium illarū dicecesium, quæ cis Taurum sunt, omniumque earum civitatum magistratus, legationēque cōvenirent nisi forte postea ceperunt legare, quam ego Taurum transgressus sum: quod certe nō ita est. Cum enim Laodiceæ, cū Apamez, cū Synnadis, cum Philomeli, cum Iconii essem, quibus in oppidis omnibus cōmoratus sum, omnes iam istius generis legationes erant cōstitutæ. Atque hoc tamen te scire volo, me de isto sumptu legationum aut minuendo, aut remittendo decrevisse nihil nisi quōd principes civitatum à me postulassent, ne in venditionem, tributorum, & illam acerbissimā excitationem (quam tu non ignoras) caput atque ostiorum inducerentur sumptus minime necessarij. Ego autem cum hoc suscepi, non solū iusticia, sed etiam misericordia adductus, ut levarem miseris perditas civitates, & perditas maxime per magistratus suos: non potui illo sumptu nō necessario negligens esse. Tu, cum istiusmodi sermones ad te delati de me sunt, non debuisti credere. Si autem hoc genere delectaris, ut quæ tibi in mentem veniant, aliis attribuas: genus sermonis inducis in amicitiam minime liberale. Ego si in provincia detrahere de tua fama unquā cogitarem, nō ad generum tuū Lentulum, neque ad libertū tuum Brundisij, neque ad præfectum fabrūm Corycæ, quem in locum me venire velles, retulissim. Quare potes, doctissimis hominibus authoribus (quorū sunt de amicitia gerenda præclarissime scripei libri) seripere hoc totum orationis tollere, **DISPVTA BANT, EGO CONTRA DISSEREBAM. DICEBANT, EGO NEGABAM.** An mihi de te nihil esse dictum unquam putas: ne hoc quidem, quōd cum me Laodicæ venire voluisses, Taurum ipse transiisti: quōd iisdem diebus meus cōventus erat Apamez, Synnadis, Philomeli: tuus Tarsij: Nō dicam plura, ne in quo te obiurgem, id ipsum videar imitari. Il-

lud dicā vt sentio: si ista quæ alios loqui dicis, ipse sentis, tua summa culpa est. sit autē alii tecum hæc loquuntur, tua tamen, quod audis, culpa nonnulla est. Mea ratio in tota amicitia nostra constans & gravis reperitur. Quod si qui me astutiorē fingit: quid potest esse callidus, quā in cū te absentem semper defenderim, cum præsertim mihi vsu venturū non arbitrarer vt ego quoque à te absens defendendus essem: nunc cōmitterē vt tu iure optimo me absentem deserere posses. Vnum genus excipio sermonis, in quo per sæpe aliquid dicitur quod te putem nolle dici: si aut legatorum tuorum cuiquam, aut præfectorum, aut Tribū militū male dicitur, quod tamē ipsum nō mehercule adhuc accidit me audiente, vt aut grauius diceretur, aut in plureis quā mecum. Ceterū Clodius est locutus: cum in eo genere maxime quereretur, te aliorū improbitate minus foelicō fuisse. Hos ego sermones, quod & multi sunt, & tuam existimationem, vt ego sentio, non offendant, læciliū nunquā, sed non valde repressi. Siquis est, qui neminem bona fide in gratiam potest redire posse, nō nostram is perfidiam coarguit, sed indicat suam: simulque non de me is peius, quā de te existimat. Sin autem quæ mea instituta in prouincia non delectant: & quadam dissimilitudine institutorum meorū ac tuorum lædi se putat, cum vterque nostrum recte fecerit, sed non idem vterque secutus sit: hunc ego amicum habere nō curo. Liberalitas tua, vt hominis nobilissimi latius in prouincia patuit. Nostra si angustior (etsi de tua proluxa, beneficæ naturæ limauit aliquid posterior annus, propter quamdam tristitiam temporum) non debent mirari homines, cum & natura semper ad largiendum ex alieno fuerim restrictior, & temporibus, quibus alii mouentur, iisdem ego mouear, me esse acerbū sibi, vt sim dulcis mihi. De rebus vrbanis quod me certiorē fecisti: cum per se mihi gratum fuit, tum quod significasti tibi omnia hæc mandata curæ fore. In quibus illud vnum te præcipue rogo, vt cures nequid mihi ad hoc negotiū aut oneris accedat, aut temporis: Hortensiumque nostrū collegā & familiarem roges, vt si vnquā mea causa quicquā aut sensit, aut fecit, de hac quoque sententia bima decedat, qua mihi nihil potest esse inimicius. De nostris rebus quod scire vis, Tarso Non. Octob. Amanū versus profecti sumus. Hæc scripsi postridie eius diei, cum caltra haberem in agro Moshestæ. Siquid egero, scribam ad te: neque domum vnquam ad me literas mittam, quin adiungam eas quas tibi reddi velim. De Parthis quod queris, fuisse nullos puto. Arabes qui fuerunt admisso Parthico ornatu, dicuntur omnes reuertisse. Hostem esse in Syria negant vllum. Tu velim quam sapissime ad me & de tuis rebus scribas, & de meis, & de omni reip. statu, de quo sum sollicitus eō magis, quod ex tuis literis cognoui Pompeium nostrum in Hispaniam iturum.

CICERO APPIO PVLCHRO S.

VIX tandem legi literas dignas Appio Clodio, plenas humanitatis, officii, diligentiz. Aspectus videlicet vrbs tibi tuam pristinā vrbanitatem reddidit. Nam quas ex itinere anteq̄, quā ex Asia egressus es, ad me literas misisti: vnas de legatis à me prohibitis proficisci, alteras de Appianorum ædificatione impedita, legi perinuitis. Itaque conscientia meæ cōstantis erga te voluntatis rescripti tibi subiratus. Iis vero literis lectis, quas Philotimo libero meo dedisti, cognoui intellexique in prouincia multos fuisse, qui nos, quo animo inter nos sumus, esse nollent. Ad vrbe[m] verō vt accesseris, vel potius vt primum tuos videris, cognosce te ex iis, qua in te absentem fide, qua in omnibus officiis tuendis erga te obseruanna & constantia fuissem. Itaque quanti illud me æstimare putas quod est in tuis literis scriptum, Siquid incidit quod ad meam dignitatem pertineat, etsi vix fieri possit, tamen te parem mihi gratiam relaturum? Tu verō facile facies. Nihil est enim quod studio & beneuolentia, vel amore potius effici non possit. Ego, etsi & ipse ita iudicabam, & fiebam crebrō à meis per literas certior: tamen maximam læticiam cepi ex tuis literis de spe minime dubia, & planè explorata triumphū tui. neque verō ob eam causam, quo ipse facilius consequeretur (nam id quidem *admirabile* est) sed mehercule, quod tua dignitas atque amplitudo mihi est ipsa clara per se. Quare quoniam plures tu habes quā ceteri, quos scias, in hanc prouinciam proficisci, quod te adeunt fere omnes, siquid velis: gratissimū mihi feceris si ad me, simul atque adeptus eris quod & tu confidis, & ego opto, literas miseris. L. 6.

gi sublellui (vt noster Pompeius appellat) iudicatio & mōra, siquem tibi item vnū alterū-
 ve diem abstuleris (quid enim potest amplius?) tua tamen dignitas suum locum obtinebit.
 Sed si me diligis, si à me diligis vis, ad me literas, vt quāprimum letitia afficiar, mittito. Et
 velim reliquum quod est promissi, ac muneris tui, mihi perfoluas. Cum ipsam cognitiōē
 iuris augurii consecui cupio, tum mehercule tuis incredibiliter studiis erga me, muneris-
 busque delector. Quod autem à me tale quiddam desyderas, sanè mihi considerandum est
 quonam te remunerer potissimum genere, nam profectio non est meū, qui in scribendo (vt
 soles admirari) tantum industriz ponam, committere vt negligens scribendo fuisse videari
 præsertim cum id non modo negligentis, sed etiam ingrati animi crimen futurum sit. Ve-
 rum hæc videbimus. Illud quod polliceris, velim pro tua fide, diligētiāque, & pro nostra
 non instimta, sed iam inueterata amicitia, curare vt supplicatio nobis qua honorifi-
 centissime, quamprimumque decernatur. Omnino serius mihi literas quā vellem, in quo
 cum difficultas nauigandi fuit odiosa, tū in ipsum discessum senatus incidisse credo literas
 meas. Sed id scilicet adductus auctoritate, & consilio tuo: idque à me rectè factū puro, quod
 non statim vt appellans Imperator sum, sed aliis rebus additis, æstiusque confectis, literas
 miserim. Hæc igitur tibi erunt curæ, quemadmodū ostendis: meque totum, & mea, & meos
 commendatos habebis.

CICERO APPIO PVLCHRO S.

IO

CUM est ad nos allatum de temeritate eorum qui tibi negotiū facessero, etsi grauior
 primo nuntio commotus sum, quod nihil tam præter opinionem meam accidere potuit: ta-
 men vt me collegi, cætera mihi facillima videbantur, quod & in te ipso maximam spem,
 & in tuis magnā habebam: multique mihi veniebat in mentem quāobrem istum laborē
 tibi etiam honori putarem fore. Illud plane moleste tuli, quod certissimum & iustissimum
 triumphum, hoc inuidorū consilio esse tibi ereptum videbā. Quod tu si tanti facies, quanti
 ego semper iudicauī faciendum esse, facies sapienter, & ages victor ex inimicorum dolore
 triumphum iustissimum. Ego enim plane video fore, neruis, opibus, sapientia tua, vehemē-
 ter vt inimicos tuos peniteat intemperantiæ suæ. De me tibi sic, contestans omnes deos,
 promitto atque confirmo, me pro tua dignitate (malo enim dicere, quam pro salute) in hac
 prouincia, cui tu præfuisi: rogando, deprecatoris: laborando, propinqui: auctoritate, chari
 hominis (vt spero) apud ciuitates: grauitate, Imperatoris suscepturū officia atque partes.
 Omnia volo à me & postules & expectes, vincā meis officiis cogitationes tuas. Q. Scru-
 lius perbreuis mihi à te literas reddidit, quæ mihi tamen nimis longæ vixē sunt. Iniuriā
 enim mihi fieri putabam cum rogabar. Nollem accidisset tempus in quo perspicere posses
 quanti te, quanti Pompeium (quem vnum ex omnibus facio, vt debeo, plurimi) quanti
 Brutum facerem: quanquam in consuetudine quotidiana perspexisses, sicuti perspicias. sed
 quoniam accidit, siquid à me prætermisum erit: commisum facinus, & admissum dedecus cō-
 fitebor: Pontinius, qui à te tractatus est præstanti ac singulari fide (cuius tui beneficii sum
 ego testis) præstat tibi memoriā, beneuolentiāque quæ debet, qui, cum maximis rebus
 suis coactus, à me iniurissimo decessisset: tamē vt vidit interesse tua, conscendens iam na-
 uem, Epheso Laodiceam teuertit. T alia te cum studia videam habiturū esse innumerabilia,
 plane dubitare nō possum, quin tibi amplitudo, ista sollicitudo futura sit. Si verō efficis vt
 Cēsores creentur: & si ita gesseris Censura vt & debes, & potes: non tibi solū, sed tuis omni-
 bus in perpetuū video summo te præsidio futurū. Illud pugna & enitere, nequid nobis tē-
 poris prorogetur, vt cum hūc tibi satisfecerimus, istic quoque nostram in te beneuolentiā
 nauare possimus. Quæ de hominum, atque ordinum omnium erga te studiis, scribis ad
 me, minime mihi miranda, & maxime iucunda acciderūt, eadēque ad me perscripta sunt
 à familiaribus meis. Itaque capio magnā voluptatem, cum tibi, cuius mihi amicitia nō solum
 ampla, sed etiam iucunda est, ea tribui, quæ debeatur: tam vero remanere etiam nunc
 in ciuitate nostra studia propē omnium consensu erga fortes & industrios viros: quæ mihi
 ipsū vna semper tributa merces est laborum, & vigiliarum mearum. Illud verō permi-
 nim mihi accidit, tantā temeritatem fuisse in eo adolefcente, cuius ego salutem duobus ca-

pitius iudicis summa contentione defendi: vt tuis inimicitis suscipiendis, obliuisceretur patroni omnium fortunarum, ac rationum suarum: praesertim cum tu omnibus vel ornamentis, vel praesidiis redudares, illi (vt leuissime dica) multa desse. Cuius sermo stultus, & puerilis erat iam antea ad me à M. Caelio familiari nostro perscriptus: de quo item sermone multa scripta sunt abs te. Ego autem citius cum eo, qui tuas inimicitias susceperit, veterem coniunctionem diremiffem, quam nouam conciliaffem. Neque enim de meo erga te studio dubitare debes: neque id est obscurum cuiquam in prouincia, nec Romae fuit. Sed tamen significatur in tuis literis suspicio quaedam, & dubitatio tua: de qua alienum tempus est mihi te cura expostulandi, purgandi autem mei necessarium. Vbi enim ego cuiquam legationi fui impedimento, quo minus Romam ad laudem tuam mitteretur? Aut in quo potui, si te palam odiffem, minus, quod tibi obesset, faceres? clam, magis aperte inimicus esse? Quod si esset ea perfidia qua sunt illi qui in nos haec cõserunt: tamen ea stultitia certe non fuiffem, vt aut in obscuro odio apertas inimicitias, aut in quo tibi nihil nocerem, summam ostenderem uoluntatem nocedi. Ad me adire quosdam memini, nimirum ex Epiceto, qui dieerent nimis magnos sumptus legatis decerni. quibus ego non tam imperaui, quam cõsumptus legatis quam maxime ad legem Corneliam decernendos. Atque in eo ipso me non perseuerasse, testes sunt rationes ciuitatum: in quibus, quantum quaeque uoluit, legatis tuis datum induxit. Te autem quibus mendacis homines leuissimi onerarunt: non modo sublato sumptus, sed etiam à procuratoribus eorum, qui iam profecti essent, repetitos & ablatos, eamque causam multis omnino non eundi fuisset? Quereret tecum, atque expostularem, ni (vt supra scripsi) purgare me tibi hoc tuto tempore, quam accusare te mallet, idque putare esse rectius. Itaque nihil de te, quod credideris de me: quãobrem non deberis credere, pauca dicam. Nam si me virum bonum, si dignum his studiis, eaque doctrina, cui me à pueritia dedi: si satis magni animi, non minimi consilii, in maximis rebus perspectum habes: nihil in me non modo perfidiosum, & insidiosum, & fallax in amicitia, sed ne humile quidem, aut iciumum debes agnoscere. Sinautem me astutum, & occultum lubet fingere: quid est quod minus cadere in eiusmodi naturam possit, quam aut florentissimi hominis aspernari beneuolentiam, aut eius existimationem oppugnare in prouincia, cuius laudem domi defenderis? aut in ea te animum ostendere inimicum, in qua nihil obsis? aut id eligere ad perfidiam, quod ad indicandum odium apertissimum sit, ad nocendum leuissimum? Quid erat autem, cur ego in te tam implacabilis essem, cum te ex fratre meo ne tunc quidem, cum tibi prope necesse esset eas agere partes, inimicum mihi fuisset cognossem? Cum uero reditum nostrum in gratiam uterque expectisset, quid in cõsultatu tuo frustra mecum egisti, quod me aut facere, aut sentire uoluisset? Quid mihi mandasti, cum te Puteolis prosequerer, in quo non expectationem tuam diligentia mea uicerim? Quod si id est maxime astuti, omnia ad suam utilitatem refert: quid mihi tandem erat uilius, quid comodis meis apcius, quam hominis nobilissimi, atque honoratissimi coniunctio, cuius opes, ingenium, liberi, affines, propinqui mihi magno vel ornamento, vel praesidio esse possent? Quae tamen ego omnia in expectanda amicitia tua, non astutia quadam, sed aliqua potius sapientia secutus sum. Quid illa vincula, quibus quidem libentissime astringor, quanta sunt studiorum similitudo, suauitas consuetudinis, delectatio uitae atque victus, sermonis societas, literarum interiores. Atque haec domestica. Quid illa tandem popularia? reditus illustri in gratiam, in quo ne per imprudentiam quidem errati potest sine suspitione, perfidia: amplissimi sacerdotum collegium, in quo non modo amicitiam violari apud maiores nostros fas non erat, sed ne cooptari quidem sacerdotem licebat, qui cuiquam ex collegio esset inimicus. Quae ut omittam tam multa, atque tanta: quis vnquam tanti quenquam fecit, aut facere potuit, aut debuit, quanti ego Cn. Pompeium locerum tuae filiae? Et enim si merita ualent patriam, liberos, salutem, dignitatem, memetipsum mihi per illum restitutum puto. Si cõsuetudinis iucunditas: quae fuit vnquam amicitia consularium in nostra ciuitate coniunctio? Si illa amoris, atque officii signa: quid mihi ille non cõmiserit? quid non mecum cõmunicauerit? quid de se in lenatu, cum ipse abesset, per quenquam agi maluit quibus ille me rebus non ornatissimum uoluit amplissime? quae denique ille facilitate, qua humanitate tulit

contentionem meam pro Milone aduersante interdum actionibus suis: quo studio perdidit, ne quæ me illius temporis inuidia attingeret, cum me cõsilio, cum autoritate, cum armis denique rexisset: Quibus quidem temporibus hæc in eo grauitas, hæc animi altitudo fuit, nõ modo vt Phrygi alicui, aut Lycæoni, quod tu in legatis fecisti: sed ne summorũ quidem hominum maleuolis de me sermonibus crederet. Huius igitur filius cum sit generus tuus, cumque præter hanc coniunctionẽ affinitatis, quàm sis Cn. Pompeio charus, quàmque iucundus intelligas: quo tandem animo in te esse debeo: cum præferam eas ad me is literas miserit, quibus etiam si tibi, cui sum amicissimus, hostis essem, placaret tamen: totũque me ad eius viri ita de me meriti voluntatem, nutũque conuerterem? Sed hæc hæcenus. pluribus enim etiam fortasse verbis, quàm necesse fuit, scripta sunt. Nunc ea, quæ à me profecta, quæque instituta sũt, cognosce.

Hic multa desyderantur.

Atque hæc agimus, & agemus magis pro dignitate, quàm pro periculo tuo. Te enim (vt spero) propediem Censorem audiemus, cuius magistratus officia, quæ sunt maximi animi, summi que consilii, tibi diligentius & accuratius, quàm hæc, quæ nos de te agimus, cogitanda esse censeo.

CICERO APPIO PVLCHRO (VT SPERO) CENSORI S. D. II

CVM essem in castris ad fluiuium Pyramum, reddite mihi sunt vno tempore à te epistolæ duæ, quas ad me Q. Scruilius Tarso miserat. Earũ in altera dies erat adscripta Non. Apr. in altera, quæ mihi recitior videbatur, dies non erat. Respondebo igitur superiori prius; in qua scribis ad me de absolutione maiestatis. de qua, etsi permultum antè certior factus eram literis, nuntiois, fama denique ipsa (nihil enim fuit clarius, non quo quisquã aliter putasset: sed nihil de insignibus ad laudem viris obscure nuntiari solet) tamen eadem illa lætiora mihi fecerunt tuæ literæ, non solũ quia planius loquebantur & vberius, quàm vulgi sermo: sed etiam, quia magis videbar tibi gratulari, cum de te ex tempore audiebam. Complexus igitur sum cogitatione te absentem: epistolã verò osculatus, etiam ipse mihi gratulatus sum (quæ enim à cuncto populo, à senatu, à iudicibus, ingenio, industria, virtuti tribuuntur: quia mihi ipse assentor fortasse, cum ea esse in me fingo: mihi quoque ipsi tribui putor) nec tam gloriolum exitum tui iudicii extitisse, sed tam prauam inimicorũ tuorum mentem fuisse mirabar. De ambitu verò quid interest, inquis, an de maiestaterad rem nihil. alterũ enim non attigisti, alterũ auxilli. Veruntamen est maiestas (vt Sulla voluit) ne in quẽuis impune declamari liceret. Ambitus verò ita apertã vim habet, vt aut accusetur improbe, aut defendatur. quĩ enim facta, & nõ facta largitio ignorari potest? Tuorum autem honorum cursus, cui suspectus vnquam fuit? Me miserum, qui nõ affucim: quos ego risu excircallem! Sed de maiestatis iudicio duo mihi illa ex tuis literis iucundissima fuerunt. vnũ, quòd te ab ipsa rep. defensum scribis, quæ quidẽ, etiam in summa bonorum & fortium ciuium copia, tueri tales viros debet: nunc vero eo magis, quòd tanta penuria est in omni vel honoris, vel ætatis gradu, vt tam orba ciuitas tales tutores complecti debeat. alterum, quòd Pompeii & Brun fidem, benevolentiamque mirifice laudas. Lætor virtute, & officio cum tuorum necessariorum, meorum amicissimorum: tum alterius omnium seclorum, & gentium principis: alterius, iam pridem iuuentutis, celeriter (vt spero) ciuitatis. De mercenariis retribus à suis ciuitatibus notandis, nisi iam factum aliquid est per Flacũm, fiet à me, cũ per Asiam decedam. Nunc ad alteram epistolã venio. Quòd ad me quasi formam cõmunium temporum, & totius reip. misisti expressam, prudentia literarum tuarum valde mihi est grata. Video enim & pericula leuiora quàm timebam, & maiora præsidia, si quidem (vt scribis) omnes vires ciuitatis se ad Pompei ductũ applicauerũt. tuũque simul promptum animum, & alacrem perspexi ad defendendã temp. mirificamque cepi voluptatem ex hac tua diligentia, quòd in summis tuis occupationibus, mihi tamen reip. statum per te cõtutum esse voluisti. Nam auguralis libros ad commune vtriusque nostrum otium

serua. Ego enim à te, cum tua promissa per literas flagitabam, ad urbem te oriosissimū esse arbitrabar. nunc tamen, vt ipse polliceris, pro auguralibus libris orationes tuas confectas omnem expectabo. Tullius, cui mandata ad me dedisti, non conuenerat me: nec erat iam quisquam mecum tuotū, præter omnem meos qui sunt omnes tui. Stomachosiores meas literas quas dicas esse, non intelligo. bis ad te scripsi, me purgans diligenter: te leuiter accusans in eo, quòd de me cito credidisses. quod genus querelæ mihi quidem videbatur esse amici. Sin tibi displicet, non vtar eo posthac. Sed si, vt scribis, hæc literæ non fuerunt discretæ, scito meas non fuisse. vt enim Aristarchus Homeri versum negat, quem non probat: sic tu (liber enim mihi iocari) quod discretum non erit, ne putaris meum. Vale, & in censura, si iam es Censor, vt spero, de proauo multum cogitato tuo.

CICERO APPIO PVLCHRO S.

12

GRATVLABOR tibi prius (ita enim rerum ordo postulat) deinde ad me conuerrat. Ego vero vehemēter gratulor de iudicio ambitus: neque id, quod nemini dubium fuit, absolutū esse: sed illud, quòd quo melior ciuis, quo vir clarior, quo fortior amicus es, quòque plura virtutis, industriz ornamenta in te sunt, eo mirandum est magis, nullam ne in tabellæ quidem latebra fuisse absconditā malevolentiam, quæ te impugnatæ aueret. non horum tempotū, non horum hominum, atque morum negotiū. nihil iam sum pridem admiratus magis. De me autem, suscipe paulisper meas partes, & cum te esse finge qui sum ego. si facile inuenieris quid dicas, noli ignoscere hæsitati meæ. Ego vero velim mihi, Tullizque meæ (sicut tu amicissime & suauissime optas) prospere euenire ea, quæ me in seculente facta sunt: sed ita cecidisse, vt agerentur eo tempore, spero omnino cum aliqua felicitate, & opto. veruntamen plus me in hac spe, tua sapientia & humanitas consolatur, quam opportunitas temporis. Itaque quemadmodū expediam exitum huius institutz orationis, nõ reperio. neque enim tristius dicere quicquam debeo ea de re, quam tu ipse omnibus optimis prosequeris: neque nõ tamen me mordet aliquid. in quo vnū non veteor, ne tu parum perspicias ea quæ gesta sunt, ab aliis esse gesta: quibus ego ita mādaram, vt cum tam longe absuturus essem, ad me ne referrent, agerent quod probassent. In hoc autem mihi illud occurrit, Quid tu igitur si assuisses: Rem probassent. de tēpore nihil te inuito, nihil sine consilio cogissem tuo. Vides sudare me, iandudū laborantem quomodo ea tuear, quæ mihi tuenda sunt, & te non offendam. Leua me igitur hoc onere: nunquā enim mihi videor tractasse causam difficiliorem. Sic habeto tamen, nisi iam tunc omnia negotia cum summa tua dignitate diligentissime concessissem: tamen si nihil videbatur ad meū erga te pristinum studium addi posse, tamen hac mihi affinitate renuntiata, non maiore equidem studio, sed acrius, apertius, significantius dignitatem tuā defendissem. Decedenti mihi, & iam imperio annuo terminato, ante diem 111 Non. Sext. cū ad Sidam nauī accederem, & meū Q. Seruilius esset, literæ à meis sunt redditæ. dixi statim Seruilio (etenim videbatur esse cōmotus) vt omnia à me maiora expectaret. quid multa: beneuolentior tibi, quā sui, nilo sum factus: diligentior ad declarandam beneuolentiam, multo. Nam vt vetus nostra similes antea stimulat me vt cauere, neci suspiciōne fictæ reconciliatæ gratiæ darem: sic affinitas nouā curā mihi asserit cauendi, nequid de summo meo erga te amore detractū esse videatur.

CICERO APPIO PVLCHRO S.

13

QV A S I diuinarem tali in officio fore mihi aliquando expetendum studium tuum, sic cum de tuis rebus gestis agebatur, inseruebam honori tuo. Dicam tamen vere: plus, quā acciperas, reddidisti. Quis enim ad me non perscripsit te, non solum auctoritate orationis, sententia tua, quibus ego à tali viro contentus eram: sed etiam opera, consilio, domum veniēdo, conueniendis meis, nullum onus officii cuiquam reliquum fecisse: Hæc mihi ampliora multo sunt, quā illa ipsa, propter quæ hæc laborantur. INSTIGNTIA enim virtutis multi etiam sine virtute assecuti sunt. talium virorum tanta studia assequi sola virtus potest. Itaque mihi propono fructum amicitiz nostræ ipsam amicitiam, quia nihil est vberius, præferam in his studiis, quibus vterque nostrū deuinctus est. Nam tibi me proficitor & in rep. socium, de qua idem sentimus: & in cotidiana vita coniunctum, cum iis artibus, stu-

disque quæ colimus. Velim ira fortuna tulisset, quanti ego omneis tuos facio, ut tu meos facere posses. quod tamen ipsum, nescio qua permotus animi diuinatione, non despero. sed hoc nihil ad nostrum est onus. Illud velim sic habeas (quod intelliges) hac te nouata aditum potius aliquid ad meum erga te studium, cui nihil videbatur addi posse, quam quam esse detractum. Cum hæc scribebam, Censorem iam te esse sperabam. cō breuior est hæc epistola, & ut aduersus magistrum morum, modestior.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM LIB. III.

M. CICERO S. D. SERUIO SVLPITIO.

I

CAIUS TREBATIVS familiaris meus ad me scripsit, te ex se quaesisse quibus in locis essem: molestæque te ferre, quod me propter valentinæ tuam, cum ad urbem accessissem, nō vidisses: & hoc tempore velle te mecum, si propius accessissem, de officio veriusque nostrum communicare. Utinam Serui saluis rebus (sic enim est dicendum) colloqui potuissemus inter nos: profecto aliquid opis occidenti reip. tulissemus. Cognorant enim iam absens, te hæc mala multo ante providentem, defensorem pacis, & in Consulatu tuo, & post Cōsulatum fuisse. Ego autem cum consilium tuum probarem, & idem ipse sentirem, nihil proficiebam. Sero enim veneram: solus eram: rudis esse videbar in causa: incideram in hominum pugnandi cupidorum insanias. Nunc quoniam nihil iam videmur posse optulari reip. siquid est in quo nobismetipsis consulere possimus, non ut aliquid ex pristino statu nostro retineamus, sed ut quam honestissime lugeamus: nemo est omnium, quicum potius mihi, quam tecum, communicandum putem. Nec enim clarissimorum virorum, quorum similes esse debemus, exempla: neque doctissimorum, quos semper coluisti, præcepta te fugiunt. Atque ipse antea ad te scripsissem, te frustra in lenatum, siue potius in conuentum lenatorum esse venturum: ni ventus essem, ne eius animum offenderem qui à me, ut te imitaret, petebat. Cui quidem ego, cum me rogaret ut adessem in senatu, eadem omnia quæ à te de pace & de Hispaniis dicta sunt, ostendi me esse dicturum. Res vides quomodo se habeat: orbem terrarum imperiis distributis ardere bello: urbem sine legibus, sine iudiciis, sine iure, sine fide relictam direptioni & incendiis. Itaque mihi venire in mentem nihil potest, non modo quid sperem, sed vix iam quid audeam optare. Sin autem tibi homini prudentissimo videtur vile esse, nos colloqui: quanquam longius etiam cogitabam ab urbe discedere (cuius iam etiam nomen inuitus audio) tamen propius accedam. Trebatioque mandavi, ut siquid tu cum velles ad me mittere, ne recusaret: idque ut facias velim. aut siquem tuorum fidelium volēs, ad me mittas: ne aut tibi exire ex Urbe necesse sit, aut mihi accedere. Ego tantum tibi tribuo, quantum fortasse mihi arrego: ut exploratum habeam, quicquid nos communi sententia statuerimus, id omnes homines probaturos.

M. CICERO S. D. SER. SVLPITIO.

2

AD III. Cal. Maii tum essem in Cumano, accipi tuas literas: quibus lectis, cognoui nō satis prudenter fecisse Philotimum, qui cum abs te mandata haberet, ut scribis, de omnibus rebus, ipse ad me nō venisset, literas tuas misisset: quas intellexi breuiiores fuisse, quod tum perlaturum putasses. Sed tamen postquam tuas literas legi, Posthumia tua me conuenit, & Seruius noster. His placuit ut tu in Cumanum venires: quod etiam mecum, ut ad te scriberem, egerunt. Quod mecum consilium exquiris, id est tale, ut capere facilius ipse possim, quam alteri dare: Quid enim est, quod audeā suadere tibi homini summa autoritate, summaque prudentia? Si, quid rectissimum sit, querimus, perspicuum est: si, quid maxime expedit, obsecrum. sin il furvus qui profecto esse debemus, ut nihil arbitremur expedire nisi quod rectū, honestūque sit: non potest esse dubium quid faciendum nobis sit. Quod existimas meā

C. i.

causam coniunctam esse cum tua: certe similis in vtroque nostrum, cum optime sentiremus, error fuit. Nam omnia vtriusque consilia ad concordiam spectauerunt: qua cum ipsi Cæsari nihil esset vitiosius, gratiam quoque nos inire ab eo defendenda pace arbitrabamur. Quam tum nos fecerit, & quem in locum res deducta sit, vides. Neque solum ea perspicis quæ geruntur, quæque iam gesta sunt: sed etiam qui cursus rerum, qui exitus futurus sit. Ergo aut probare oportet ea quæ sunt: aut interesse, etiam si non probes. quorum altera mihi turpis, altera etiam periculosa ratio videtur. Restat ut discendum putem. In quo reliqua videretur esse deliberatio, quod consilium in discessu, quæ loca sequamur. Omnino cum inferior res nunquam accidit, tum ne deliberatio quidem difficilior. Nihil enim constitui potest quod non incurrat in magnam aliquam difficultatem. Tu, si videbitur, ita censeo facias: ut si habes iam statutum quid tibi agendum putes, in quo non sit coniunctum consilium tuum cum meo, superfedas hoc labore itineris. sin autem est quod mecum communicare velis, ego te expectabo. Tu, quod tuo commodo fiat, quamprimum velim venias, si cut intellexi & Seruio & Posthumæ placere.

M. CICERO S. D. SERUIO SULPITIO.

VEHEMENTER te esse sollicitum, & in communibus miseriis præcipuo quodam dolore angî, multi ad nos quotidie deferunt. Quod quanquam minime miror, & meum quodammodo agnosco: dolco tamen te sapientia præditum propè singulari, non tuis bonis delectari potius, quam alienis malis laborare. Me quidem, cui nemini concedo qui maiorem ex pernicie, & peste reip. molestiam traxerit, tamen multa iam consolatur, maximeque conscientia consiliorum meorum. Multo enim autè, tanquam ex aliqua specula, prospexi tempestatem futuram: neque id solum mea sponte, sed multo etiam magis momento & denuntiante te. Etsi enim absui magnam partem Consulatus tui, tamen & absens cognoscebam quæ esset tua in hoc pestifero bello cauendo, & prædicendo sententia: & ipse absui primis temporibus tui Consulatus, cum accuratissime monuisti senatum collectis omnibus bellis ciuilibus, ut & illa timeret quæ meminissent: & scirent, cum superiores nullo tali exemplo antea in rep. cognito, tam crudeles fuissent, quicunque postea temp. oppressisset armis, multo intolerabiliorum futurum. NAM QVOD exemplo sit, id etiam iure fieri putant: sed aliquid, atque adeo multa addunt & afferunt de suo. Quare meminisse debes eos, qui auctoritatem & consilium tuum non sint secuti, sua stultitia occidisse, cum tua prudentia salui esse potuissent. Dices, Quid me ista res cõsolatur in tantis tenebris, & quasi parietinis reip. Est omnino vix cõsolabilis dolor: tanta est omnium rerum amissio, & desperatio recuperandi. Sed tamen & Cæsari ipse ita de te iudicat, & omnes ciues sic existimant: quasi lumen aliquod extinctis cæteris elucere sanctitatem, & prudentiam, & dignitatem tuam. Hæc tibi ad leuandas molestias magna esse debent. Quod autem à tuis abes, ideo leuius ferendum est, quod eodem tempore à multis, & magnis molestiis abes: quas ad te omnes perferiberem, nisi veteret ne ea cognosceres absens: quæ quia non vides, mihi videris meliorem esse conditione, quam nos qui videmus. Hactenus existimo nostram consolationem recte adhibitam esse, quoad certior ab homine amicissimo fieres iis de rebus, quibus leuari possent molestiæ tuæ. Reliqua sunt in teipso, neque mihi ignota, nec minima solatia: ut quidem ego sentio, multo maxima. quæ ego experiens quotidie sic probò, ut ea mihi salutem afferre videantur. Te autem ab initio ætatis memoria teneo, summo omnium doctrinarum studiosum fuisse, omniisque quæ à sapientissimis ad bene viuendum tradita essent, summo studio, curaque didicisse: quæ quidem vel optimis rebus, & vitiis, & delectationi esse possent. his verò temporibus habemus aliud nihil in quo acquiescatur. Nihil faciam infolentè: neque te tali vel scientia, vel natura præditum hortabor ut ad eas te referas artis, quibus à primis temporibus ætatis studium tuum dedisti. Tantum dicam, quod te spero approbaturum, me, postea quam illi arti cui studueram, nihil esse loci neque in curia, neque in foro viderem, omnem meam curam atque operam ad philosophiam contulisse. Tuæ scientiæ excellenti, ac singulari nõ multo plus, quam nostræ, relictum est loci. Quare nõ equidè te moneo: sed mihi ita persuasi, te quoque in iisdem versari rebus, quæ etiam à mi-

nus prodeffent, animū tamen à follicitudine abduccrēt. Scruuius quidē tuus in omnibus ingenii artibus, in primisque in hac, in qua ego me scripsi acquiescere, ita versatur, vt excellat. A me vero sic diligitur, vt tibi vni coedam, præterea nemini: mihi que ab eo gratia refertur: in quo ille existimat, quòd facile appareat, cum me colat & obseruet, tibi quoque in eo se facere gratissimum.

M. CICERO S. D. SERUIO SVLPITIO.

ACCIPIO excusationē tuam, qua vsus es cur sapius ad me literas vno exemplo dedisses. sed accipio ex ea parte, quatenus aut negligentia, aut improbitate eorum qui epistolas accipiunt, fieri scribis ne ad nos perferantur. Illam partem excusationis, qua te scribis orationis paupertate (sic enim appellas) iisdem verbis epistolas sapius mittere, nec nosco, nec probo. Et ego ipse quem tu per iocum (sic enim accipio) diuinitas orationis habere dicis, me non esse verborum admodum inopem agnosco (si quidem enim non necesse est) sed tamen idem (nec hoc *deprobabile*) facile cedo tuorum scriptorū subtilitati & elegantiz. Consilium tuum, quo te vsū scribis, hoc Achaicum negotium non recusauisse, cum semper probauissem, tum multo magis probaui lectis tuis proximis literis. Omnes enim causæ, quas commemoras, iustissimæ sunt, tuæque & autoritate, & prudentia dignissimæ. Quòd aliter cecidisse rem existimas, atque opinatus sis: id tibi nullo modo assentior. Sed quia tanta perturbatio & cōfusio est rerū, ita percussa & prostrata fœdissimo bello iacent omnia, vt is cuique locus, vbi ipse sit, vt tibi quisque miserrimus esse videatur: propterea & tui cōsiliū pœnitet te: & nos qui domi sumus, tibi beati videmur. at contrā, nobis, nō tu quidē vacuus molestus, sed præ nobis beatus, atque hoc ipso melior est tua, quam nostra conditio, quòd tu, quid doceat, scribere audes: nos ne id quidē tutò possumus: nec id victoris vitio, quo nihil moderatius, sed ipsius victoriæ, quæ ciuilibus bellis semper est insolens. Vno te vicimus, quòd de Marcelli collegæ tui salute paulò antè, quàm tu, cognouimus: etiam mercuriale, quòd quemadmodum ea tes ageretur, vidimus. Nam sic fac existimes, post has miserrimas, ad est postquam armis disceptari ceptum est de iure publico, nihil actum esse aliud cum dignitate. Nam & ipse Cæsar accusata acerbitate Marcelli (sic enim appellabat) laudatæque honorificentissime & æquitate tua, & prudentia: repente præter spem dixit se senatui roganti de Marcello, ne hominis quidem causa negaturum. Fecerat autem hoc senatus, vt cum à L. Pisonè mentio esset facta de Marcello, & cum C. Marcellus se ad Cæsaris pedes abiicisset, cunctus confurgeret, & ad Cæsarem supplex accederet. Noli quæres: ita mihi pulcher huc dies visus est, vt speciem aliquam videre viderer quasi reuiuiscens teip. Itaque cum omnes ante me rogati gratias Cæsari egissent, præter Volcatium (is enim si eo loco esset, negauit se facturum fuisse) ego rogatus mutavi meum consilium. Nam statueram, non mercuriale inertia, sed desyderio pristinae dignitatis, in perpetuum tacere. Fregit hoc meum consilium & Cæsaris magnitudo animi, & senatus officium. Itaque pluribus verbis egi Cæsari gratias: meque metuo, ne etiam in cæteris rebus honesto otio priuam, quod erat vnicui solatium in malis. Sed tamen quoniam effugi eius offensionem, qui fortasse arbitraretur me hanc rem, nō putare, si perpetuo tacere: modicè hoc faciam, aut etiam intra modum: vt & illius voluntati, & meis studiis seruiam. Nam et si à prima ætate me omnis ars, & doctrina liberalis, & maxime philosophia delectant: tamen hoc studium quotide ingrauescit, credo & ætatis maturitate ad prudentiam, & his temporum vitiis, vt nulla res alta leuare animū molestiis possit. à quo studio te abduci negotiis intelligo ex tuis literis: sed tamē aliquid iam noctes te adiunabunt. Seruius tuus, vel potius noster, summa me obseruatiua colite: cuius ego cum omni probitate, summaque virtute, tum studii doctrinaque delector. Is mecum sæpe de tua mansione, aut decessione cōmunicat. Adhuc in hæsum sententia, nihil vt faciamus, nisi quod maxime Cæsar velle videtur. Res sunt eiusmodi, vt si Romæ sis, nihil præter tuos delectare possit. De reliquis, nihil mihi ipso est. cæteri & cætera, eiusmodi: vt si alterumvtrum necesse sit, audite ea malis quam videre. Hoc nostrum consilium nobis minime iucundum est, qui te videre cupimus: sed consulimus tibi.

Vale.

C.ii.

SERVIUS CICERONI S.

POSTEA quàm mihi renuntiātū est de obitu Tulliz filiz tuæ, sanequā pro eo ac debui, grauior, molestēque tui: communēque eam calamitatem existimauī: qui si istic affuissem, neque tibi deuissem, coramque meum dolorem tibi declarassem. etū genus hoc consolationis miserum, atque acerbum est propterea, quia per quos ea confici debet, propinquos ac familiares, id ipsi, pari molestia afficiuntur, neque sine lachrymis multis id conari possunt: uti magis ipsi videantur aliorum cōsolatione indigere, quàm alii posse suum officium præstare. tamē que in præsentia in mentem mihi venerit, decreui breui ad te perscribere: non quò ea te fugere exultimem, sed quò forsitan dolore impediens minus ea perspicias. Quid est, quod tanto opere te cōmoueat tuus dolor intestinus? cogita quemadmodum adhuc fortuna nobiscum egerit: ea nobis crepta esse, quæ hominibus nō minus quàm liberi, chara esse debent, patriam, honestatem, dignitatem, honores omnes. Hoc vno incommodo addito, quid ad dolorem adiungi potuit? aut qui non in illis rebus exercitatus animus callere iam debet, atque omnia minoris aestimare? An illius vicē credo doles, quod in eam cogitationem necesse est & tu veneris, & nos sæpe incidimus, hæcē temporibus non pessime cum iis esse actum, quibus sine dolore licitum est mortem cum vita cōmutare: Quid autem fuit, quod illam hoc tempore ad viuendum magnopere inuitare posses? quæ res? quæ spes? quod animi solatium? Vt cum aliquo adolescente primario coniuncta ætatem gereret: licitum est tibi credo pro tua dignitate ex hac iuuentute generum deligere, cuius fidei liberos tuos te tuto committere putares? An vt ea liberos ex se se pararet: quos cum florentis videret, lætaretur qui tem à parente traditam per se tenere possent: honores ordinatim perituri essent: in rep. in amicorum negotiis libertate sua uti: quid horum fuit, quod non prius, quàm datum est, adeptum sit? At vero malum est liberos amittere. Malum: nisi hoc peius sit, hæc fuisse et perpeti. Quæ res mihi non mediocrem consolationem attulit, volo tibi cōmemorare: si forte eadem res tibi dolorem minuire possit. Ex Asia rediens cum ab AEGINA Megaram versus nauigarem, cœpi regiones circūcirca prospicere. post me erat AEGINA, ante Megara, dextra Prææus, sinistral Corinthus: quæ oppida quodā tempore florentissima fuerunt, nunc prostrata, & diruta ante oculos iacent. cœpi egomet mecum sic cogitare, Hem, nos homineuli indignamur si quis nostrum interit, aut occisus est, quo eum vita breuior esse debet, cum vno loco tot oppidū cadauera proiecta iaceant: vsine tu te Serui cohæbere, & meminisse hominem te esse natum? Crede mihi, cogitatione ea non mediocriter sum confirmatus. Hoc idem, si tibi videtur, fac ante oculos tibi proponas. Modo vno tempore tot viri clarissimi interierunt, de imperio præterea tanta dimi nutio facta est, omnes prouinciz conuulsæ sunt. in vnius mulierculæ animula si iactura facta est, tanto opere cōmoueris? quæ si hoc tempore non suum diem obiisset, paucis post annis tamen ei moriendum fuit, quoniam homo nata fuerat. Etiam tu ab hæcē rebus animū ad cogitationem tuam auoca: atque ea potius reminiscere quæ digna tua persona sunt: illam, quandiu ei opus fuerit, vixisse: vna cū rep. fuisse: te patrem suum Prææ. C. O. S. augurē vidisse: adolescentibus primariis nuptam fuisse: omnibus bonis prope perfunctam esse: cum resp. occideret, vira excessisse. Quid est quod tu, aut illa, cū fortuna hoc nomine queri possis? Denique noli te obliuisci Cicronem esse, & eum, qui alius consueris præcipere, & dare consilium: NE QVE IMITARE malos medicos, qui in alienis morbis profitentur tenere se medicinæ scientiam, ipsi se curare nō possunt: sed potius, quæ aliis tute præcipere soles, ea tute tibi subice, atque apud animū propone, NVLLVS DOLOR EST, quem non longinquitas temporis minuat ac molliat. Hoc te expectare tempus tibi turpe est, ac non ei rei sapientia tua te occurrere. Quod si quis etiam infelix sensus est, qui illius in te amor fuit, pietasque in omnes suos, hoc certe illa te facere non vult. Da hoc illi mortuæ, da cæperis amicis ac familiaribus, qui tuo dolore moerent: da patriæ, vt si qua in te opus sit, opera, & consilio tuo uti possit. Denique quoniam in eam fortunam devenimus, vt etiam huius rei nobis seruiendum sit: noli committere vt quisquam te putet non tam filiam, quàm reip. tempora, & aliorum victoriam lugere. Plura me ad te de hac re scribere pudet, ne vi-

dear prudētia tuæ diffidere. Quate si hoc vnum proposuero, finem faciam scribendi. Vidi-
 mus aliquoties secundam pulcherrime te ferre fortunam, magnamque ex ea te te laudem
 11 apisci. fac aliquando intelligamus, aduersam quoque te æque ferre posse, neque id maius,
 quam debeat, tibi onus videri: ne ex omnibus virtutibus hæc vna tibi videatur deesse. Quod
 ad me attinet, cum te tranquilliozem animo esse cognoro, de iis rebus, quæ hic geruntur,
 quemadmodumque se prouincia habeat, certiozem faciam. Vale.

M. CICERO S. D. SER. VLPITIO.

6

EGO vero Scruui vellem, vt scribis, in meo grauissimo casu affuisses. Quantū enim præ-
 sens me adiuuare potueris, & cōsolando, & prope æque dolendo, facile ex te intelligo, quod
 literis lectis aliquantum acquieui. Nam & ea scripsisti quæ leuare luctum possent: & in me
 cōsolando non mediocrem ipse animi dolorem adhibuisti. Seruius tamen tuus omni-
 bus officiis, quæ illi tempori tribui potuerunt, declarauit & quanti ipse me faceret, & quam
 suum talem erga me animum tibi gratum putaret fore: cuius officia iucundiora scilicet sæ-
 pe mihi fuerint, nunquam tamen gratiora. Me autem non oratio tua solum, & societas
 7 pene ægritudinis, sed etiam authoritas cōsolatur. turpe enim esse existimo, me non ita fer-
 re casum meum, vt tu tali sapientia præditus serendum putas. Sed opprimor interdum, &
 vix resisto dolori, quod ea me solatia deficiunt, quæ cæteris, quotum mihi exempla pro-
 pono, simili in fortuna non defuerunt. Nam & Q. Maximus, qui filium cōsularem cla-
 rum virum, & magnis rebus gestis amisit: & L. Paulus, qui duo septem diebus: & vester Gal-
 lus, & M. Cato, qui summo ingenio, summa virtute filium perdidit: iis temporibus fue-
 runt, vt eorum luctum ipsorum dignitas cōsolaretur ea, quam ex rep. conquebantur.
 9 mihi autem amissis ornamentis iis, quæ ipse commemoras, quæque eram maximis labo-
 ribus adeptus: vnum manebat illud solatium quod ereptum est. Non amicorum negotiis,
 non rep. procuracione impediabantur cogitationes meæ: nihil in foro agere libebat: aspice-
 re curiam non poteram: existimabam id quod erat, omnes me & indultrix meæ fructus, &
 fortunæ perdidisse. Sed cū cogitarem hæc mihi tecum, & cum quibusdam esse communia:
 & cum frāgerem iam ipse me, cogeremque illa ferre toleranter: habebam quod confugerem,
 vbi conquiescerem, cuius in sermone & suauitate omnes curas, dolorisque deponerem.
 Nunc autem hoc tam graui vulnere, etiam illa, quæ consanuisse videbantur, recrudescunt.
 11 Non enim vt tum me a rep. moestum domus excipiebat, quæ leuaret: sic nunc domo mœ-
 rens ad temp. confugere possum, vt in eius bonis adquiescam. Itaque & domo absum, &
 foro: quod nec cum dolorem, quem a rep. capio, domus iam cōsolari potest, nec dome-
 sticum resp. quod magis te expecto, teque videre quamprimum cupio. Maior mihi leuatio
 13 affertur nulla potest, quam coniunctio consuetudinis, sermonumque nostrorum. quanquam
 sperabam tuum aduētum (sic enim audiebam) appropinquare. Ego autem cum multis de
 causis te exopto quamprimum videre: tum etiam vt antè cōmentemur inter nos, qua
 15 ratione nobis traducendum sit hoc tempus, quod est totum ad vnius voluntatem accom-
 modandum, & prudentis, & liberalis, & vt perspexisse videor, nec à me alieni, & tibi amicif
 simi. Quod cum ita sit, magnæ est tamen deliberacionis, quæ ratio fit inuenda nobis non
 agendi aliquid, sed illius concessu, & beneficio quiescendi. Vale.

M. CICERO S. D. M. MARCELLO.

7

ETSI co te adhuc consilio vsū intelligo, vt id reprehendere non audeam (non quin
 ab eo ipse dissentiam, sed quod ea te sapientia esse iudicem, vt meū consilium non antepo-
 nam tuo) tamen & amicitia nostræ vetustas, & tua summa erga me beneuolentia, quæ mi-
 hi iam à pueritia tua cognita est, me hortata est vt ea scriberem ad te, quæ & salutis tuæ cō-
 ducere arbitraret, & non aliena esse ducere à dignitate. Ego cum te esse, qui horum ma-
 lotū initia multo antè videris, Cōsulatum magnificētissime atque optime gesseris, præ-
 clare memini. sed idem etiam illa vidi, neque te consiliū ciuilis belli ita gerendi, nec copias
 17 Cn. Pōpeii, nec genus exercitus probare, semperque summè diffidere. qua in sententia me quo-
 que fuisse, memoria tenere te arbitrator. Itaque neque tu multum interfuisti rebus gerendis: &
 ego id semper egi ne interessem. Nō enim iis rebus pugnabamus, quibus valere poteramus,

C.iii.

consilio, autoritate, causa, quæ erant in nobis superiora: sed lacertis & viribus, quibus pares non eramus. Victi sumus igitur: aut si vinci dignitas non potest, fracti certe & abiecti. In quo tuum consilium nemo potest non maxime laudare, quod cum spe vincendi simul abiecti certandi etiam cupiditatem: ostenditque sapientem, & bonum ciuem initia belli civilis inuitum suscipere, extreme libenter non persequi. Qui non idem consilium, quod tu, secuti sunt, eos video in duo genera esse distractos. aut enim renouare bellum conati sunt, hincque se in Africam contulerunt: aut quemadmodum nos, victori sese crediderunt. Medium quoddam tuum consilium fuit, qui hoc fortasse humilis animi duceres, illud pertinacis. Fateor à plerisque, vel dicam ab omnibus, sapiens tuum consilium: à multis etiam magni, ac fortis animi iudicatum. Sed habet ista ratio, vt mihi quidem videtur, quædam modum: præsertim cum tibi nihil deesse arbitretur ad tuas fortunas omnes obtinendas, præter voluntatem. Sic enim intellexi, nihil aliud esse quod dubitationem afferret ei, penes quem est potestas, nisi quod vereretur, ne tu illud beneficium omnino non putares. De quo quid sentiam, nihil attinet dicere: cum appareat, ipse quid fecerim. Sed tamen si iam ita constituis, vt abesse perpetuo mallet, quam ea, quæ nolle, videre: tamen id cogitare debes vbiusque esses, te fore in eius ipsius, quem fugeres, potestate. qui si facile passurus esset, te carentem patria, & fortunis tuis, quiete, & libere viuere: cogitandum tibi tamen esset, Romæne, & domituz, cuiusmodi res esset: an Mytilenis, aut Rhodi mallet viuere. Sed cum ita late pateat eius potestas quem veremur, vt terrarum orbem complexa sit: nonne maior sine periculo tuæ domi esse, quam cum periculo alienæ: quidè etiam si oppetenda mors esset, domi, atque in patria mallet, quam in externis, atque alienis locis. Hoc idem omnes, qui te diligunt, sentiunt: quorum est magna pro tuis maximis, clarissimisque virtutibus multitudo. Habemus etiam rationem rei familiaris tuæ, quam dissipari nolumus. Nam etsi nullam potes accipere iniuriam, quæ futura perpetua sit, propterea quod neque is, qui tenet rep. patietur, neque ipsa resp. tamen impetum prædonum in tuas fortunas fieri nolo. Hi autem qui essent, aude-rem scribere, nisi te intelligere considerem. Hic te vnus sollicitudines, vnus etiam multæ, & assiduz lachrymæ C. Marcelli fratris optimi deprecantur: nos cura, & dolore proximi sumus: precibus tardiores, quod ius adeundi, cum ipsi deprecatione egerimus, non habemus. Gratia tantum possumus, quantum victi. Sed tamen consilio, studio, Marcello non desumus. A tuis reliquis non adhibemur: ad omnia parati sumus.

M. CICERO S. D. M. MARCELLO.

8

NEQUE monere te audeo, præstanti prudentia virum: nec confirmare, maximi animi hominem, vniūque fortissimum: consolari verò nullo modo. Nam si ea quæ acciderunt, ita fors vt audio: gratulari magis virtuti debeo, quam consolari dolorem tuum, sin te tanta mala resp. frangunt, non ita abundo ingenio vt te consolet, cum ipse me non possim. Reliquum est igitur, vt tibi me in omni re cum præbeam præsertimque, vt ad omnia quæ tui velint, ita sim præsto, vt me non solum omnia debere tua causa, sed ea quoque, etiam quæ non possim, putem. Illud tamen vel tu me monuisse, vel censuisse puta, vel propter benevolentiam tacere non potuisse: vt quod ego facio, tu quoque animum inducas, si sit aliqua resp. in ea te esse oportere iudicio hominum, réque principem necessitate cedentem temporis. sin autem nulla sit, hunc tamen apertissimum esse etiam ad exulandum locum. Si enim libertatem sequimur, qui locus hoc dominatu vacat: sin qualescunque locum, quæ est domestica sede iucundior: Sed mihi crede, etiam is qui omnia tenet, fauet ingenis: nobilitatem vero, & dignitates hominum, quantum ei res, & ipsius causa concedit, amplectitur. Sed plura quam statueram. Redeo ergo ad vniū illud: me tuum esse fore cum tuis, si modo erunt tui. si minus, me certe in omnibus rebus satis nostræ coniunctioni, amorique facturum.

M. CICERO S. D. M. MARCELLO.

9

ET SI perpaucis ante diebus dederam Q. Murio literas ad te pluribus verbis scriptas, quibus declaraueram, quo te animo censerem esse oportere, & quid tibi faciendum arbitrarem: tamè cum Theophilus libertus tuus proficisceretur, cuius ego fidem erga te, benevolentiamque perspexeram, sine meis literis cum ad te venire nolui. Iisdem igitur de rebus etiam atque

etiam hortor, quibus superioribus literis hortatus sum, ut in ea rep. quæcunque est, quam primum velis esse. Multa videbis fortasse quæ nolis: non plura tamen, quam audis quotidie. Non est porro tuum, vno sensu solum oculorum moueri: cum idem illud auribus percipias, quod etiam maius videri solet, minus laborare. At tibi ipsi dicendum erit aliquid, quod non sentias: aut faciendum, quod non probes. **PRIMUM TEMPORICE-
DERE**, id est necessitati parere, semper sapientis est habitum: deinde, non habet, ut nunc quidem est, id vitii res. dicere fortasse, quæ sentias, non licet: tacere plane licet. omnia enim delata ad vnũ sunt. Is vitur cõsilio, ne suorum quidem, sed suo. Quod nõ multo secus fiet, si is temp. teneret, quẽ secuti sumus. An qui iu bello, cum omnia nostrũ coniunctum esse periculum suo cerneret, certorum hominũ minime prudentium consilio vteretur: cum magis cõmunen censemus in victoria futurum fuisse, quam incertis in rebus fuisset: & qui nec te **C O S.** tuum sapientissimum consilium secutus esset, nec fratre tuo consulatũ ex auctoritate tua gerente, vobis auctoribus uti voluerit: nunc omnia tenẽtem nostras sententias defyderaturum censes fuisse? **O M N I A S V N T M I S E R A** in bellis ciuilibus: quæ maiores nostri ne semel quidem, nostra ætas sæpe iam sensit. sed miserius nihil, quam ipsa victoria: quæ etiam si ad meliores venit, tamen eos ipsos ferociores, impotentioresque reddidit: ut etiam si natura tales non sint, necessitate esse cogantur. **M V L T A E N I M V I-
C T O R I,** eorũ arbitrio per quos vicit, etiam inuito, facienda sunt. An tu nõ videbas mecum simul, quam crudelis illa esset futura victoria: igitur tũ quoque careres patria, ne quæ nollis, videres? Non, inquit, ego enim ipse tenerem opes & dignitatem meam. At erat tua virtutis, in minimis tuas res ponere: de rep. vehementius laborare. Deinde, qui finis istius consilii est: nam adhuc & factum tuum probatur: & ut in tali re, etiam fortuna laudatur. factum, quod & in initium belli necessariõ iccutus sis, & extrema sapienter persequi nolueris: fortuna, quod honesto otio teneris & statum & famam dignitatis tuæ. Nunc vero nec locus tibi vllus dulcior esse debet patria: nec eam diligere minus debes, quod deformior est, sed miserri potius: nec eam multis claris viris orbatam, priuare etiam aspectu tuo. Denique si fuit magni animi, non isse supplicem victori: vide ne superbi sis, asperrari eiusdem liberalitatem. & si sapientis est carere patria, duri non defyderare: & si rep. nõ possis frui, stultum est nolle priuata. Caput est illud, ut si ista vita tibi commodior esse videatur, cogitandum tamen sit, ne tutior nõ sit. magna gladiatorum est licentia: sed in externis locis minor etiam ad facinus verecũdia. Mihi salus tua tantæ curæ est, ut Marcello fratri tuo aut par, aut certe proximus sim. Tuũ est consulere temporibus, & incolumitati, & vitæ, & fortunis tuis.

CICERO MARCELLO S.

IO

E T S I nihil noui quod ad te scriberem, magisque literas tuas iam expectare incipibam, vel te potius ipsum: tamen cum Theophilus proficisceretur, non potui nihil ei literarum dare. Cura igitur ut quamprimum venias: venies enim, mihi crede, expectatus: neque solum nobis, id est tuis, sed prorsus omnibus. Venit enim mihi in mentem subuerti interdum, ne te deleat tarda decessio. Quod si nullum haberes sensum, nisi oculorum, prorsus tibi ignoscerem, si quosdam nollis videre: sed cum leuiores non multo essent, quæ audirentur, quam quæ viderentur: suspicarer autem multum interesse rei familiaris tuæ, te quamprimum venire, idque in omnes partes valeret: putavi ea de te te esse admonendum. Sed quoniam quod mihi placeret, ostendi, reliqua tu pro tua prudentia considerabis. Me tamen velim, quod ad tempus te expectemus, certiorẽ facias.

MARCELLVS CICERONI S.

II

P L V R I M V M valuisse apud me tuam semper auctoritatẽ, cum in omni te, tum in hoc maxime negotio, potes existimare: cũ mihi C. Marcellus frater amantissimus mei, nõ solum consilium daret, sed precibus quoque me obsecraret: non prius mihi persuadere potuit, quam tuis est effectum literis ut vterer vestro potissimum consilio. res quemadmodũ sit acta, vestræ literæ mihi declarãt. Gratulatio tua etũ est mihi probatissima, quod ab optimo fit animo: tamen hoc mihi multo iucundius est & grãtius, quod in summa paucitate amicorũ, propinquorũ, ac necessariorũ qui vere meæ salutis faucent, te cupidissimum

C.iii.

mei, singularémque mihi benevolentiam præstitisse cognoui. Reliqua sunt eiusmodi, quibus ego (quoniam hæc erant tempora) facile & æquo animo carebam. Hoc vero eiusmodi esse statuo, ut sine talium virorum, & amicorum beneuolentia, neque in aduersa, neque in secunda fortuna quisquã uiuere possit. Itaque in hoc ego mihi gratulor. Tu uero ut intelligas, homini amicissimo te tribuisse officium, re tibi præstabo. Vale.

SERVIUS CICERONI S.

11

ET SI scio non iucundissimũ me nuntium uobis allaturũ, tamen quoniam casus & natura in nobis dominatur, uisum est faciendũ, quoquo modo res se haberet, uos certiores facere. Ad X. Cal. Iun. cum ab Epidauro Piræum nauí aduectus essem, ibi Marcellum collegam nostrũ conueni, eumque diem ibi consumpsi, ut cũ eo essem. Postero die cum ab eo digressus essem eo cõsilio ut ab Athenis in Bœotiam irem, reliquãque iurisdictione absoluerẽ: ille, uti aiebat, supra Maias in Italiam uersus nauigaturus erat. Post diem tertium eius diei, cũ ab Athenis proficisci in animo haberẽ, circiter hora decuma noctis P. Posthumius familiaris eius ad me uenit, & mihi nuntiauit M. Marcellum collegam nostrũ post cenæ tempus à P. Magio Chilone familiari eius, pugione percussum esse, & duo vulnera accepisse: unum in stomacho, alterum in capite secundũ autem: sperare tamen cum uiuere posse. Magium seipsum interfecisse, postea se à Marcello ad me missum esse, qui hæc nuntiaret, & rogaret uti cogere medicos. coegi, & è uestigio eo sum profectus prima luce. Cũ non longe à Piræo abessem, puer Acidini mihi obuauit cũ codicillis, in quibus erat scriptũ, paulò ante lucem Marcellum diem suum obiisse. Ita uir clarissimus ab homine deterrimo acerbissimã morte est affectus: & cui inimici propter dignitatem pepercant, inuentus est uerò amicus qui ei mortem asserret. Ego tamen ad tabernaculũ eius perrexi: inueni duos liberos & pauculos seruos: reliquos aiebant profugisse menti perterritos, quòd dominus eorum ante tabernaculum interfectus esset. Coactus sum in eadem illa lectica, qua ipse delatus etã, meisque lecticariis in urbem eum referre: ibique pro ea copia, quæ Athenis erat, funus ei factis amplum faciendum curauí. Ab Atheniensibus, locum sepulture intra urbem uti darent, impetrare non potui, quòd religione se impediri dicent: neque tamen id antea cuiquam concesserant. Quod proximum fuit, ut in quo uellemus gymnasio, cum sepeliremur, nobis permiserunt. Nos in nobilissimo orbis terrarum gymnasio Academicæ, locum delegimus, ibique cum combustissimus: posteaque curauimus ut iidem Athenienses in eodem loco monumentum ei marmoratum faciendum locarent. Ita, quæ nostra officia fuerunt, pro collegio, & pro propinquitate, & uiuo, & mortuo omnia ei præstitimus. Vale. D. Pr. Cal. Iun. Athenis.

M. CICERO S. D. P. FIOVLO.

13

QUAERENTI mihi iandiu quid ad te potissimum scriberem, nõ modo certa res nulla, sed ne genus quidem literarũ uisatum ueniebat in mentem. Vnam enim partem, & consuetudinem earum epistolarũ, quibus secundis rebus uti solebamus, tempus eripuerat: perfectãque fortuna, nequid tale scribere possem, aut omnino cogitare. Relinquebatur triste quoddã, & miserũ, & his temporibus cõsentaneum genus literarũ: id quoque deficiebat me, in quo debebat esse aut promissio auxilii alicuius, aut consolatio doloris tui. Quid pollicerer, nõ erat. ipse enim pari fortuna abiectus, aliorũ opibus casus meos sustentabã: scriptũque mihi ueniebat in mentẽ queri quòd ita uiuerem, quãtũ gaudere quòd uiuerem. Quanquã enim nulla me ipsum priuatim pepulit insignis iniuria: nec mihi quoquam tali tempore in mentem uenit optare, quòd non ultro mihi Cæsar denulerit: tamen nihilominus eis conficior curis, ut ipsum, quòd maneam in uita, peccare me existimem. carco enim cũ familiarissimis multis, quos aut mors eripuit nobis, aut distraxit fuga: tum omnibus amicis, quorum beneuolentiam nobis conciliaret per me quondam te socio defensa resp. uersorũque in eorum naufragiis & bonorũ direptionibus: nec audio solum (quod ipsum esset miserũ) sed etiam id ipsum uideo quòd nihil est acerbius, corũ fortunas dissipari quibus nos olim adiutoribus illud incẽdium extinximus: & in qua urbe modo gratia, auctoritate, gloria florui- mus, in ea nunc iis quidem omnibus caremus. Obtinemus ipsum Cæsarís summã erga nos

humanitatem: sed ea plus non potest, quàm vis & mutatio omnium rerum, atque tempo-
 rum. Itaque orbis vis rebus omnibus quibus & natura me, & voluntas & cōsuetudo affue-
 fecerat: cum cæteris, ut quidem videor, tum mihi ipse displiceo. Natus enim ad agendum
 semper aliquid dignum viro, nunc non modo agēdi rationem nullam habeo, sed ne cogi-
 tandi quidem. & qui antea aut obscuris hominibus, aut etiam fontibus opulari poteram,
 nunc P. Nigidio vni omnium doctissimo & sanctissimo, & maxima quondam gratia, & mi-
 10 certe amicissimo, ne benigne quidem polliceri possum. Ergo hoc ceptum est literarum
 genus. Reliquum est ut consolet, & astringam rationes, quibus te à molestiis coner abduce-
 re. At ea quidem facultas vel tui, vel alterius consolandi, in te summa est, si vnquam in vi-
 lo fuit. Itaque eam partem, quæ ab exquisita quadam ratione & doctrina proficiscitur, non
 attingam, tibi totam relinquam. Quid sit forti, & sapienti homine dignum, quid grauitas,
 quid altitudo animi, quid acta tua vita, quid studia, quid artes, quibus à pueritia floruisti, à
 15 te flagrant, tu videbis. Ego quod intelligere & sentire, quia sum Romæ, & quia curo atten-
 doque possum: id tibi affirmo, te in istis molestiis, in quibus es hoc tempore, non diutius fu-
 turum: in iis autem, in quibus etiam nos sumus, fortasse semper fore. Videor mihi perspice-
 re primum ipsius animum, qui plurimum potest, propensum ad salutem tuam. Non scribo
 hoc temere: quo minus familiaris sum, hoc sum ad inuestigandum curiosior. Quo facilius,
 quibus est iratior, respondere tristius possit, hoc est adhuc tardior ad te molestia liberandum.
 Familiares verò eius, & ii quidem qui illi iucundissimi sunt, mirabiliter de te & loquuntur,
 20 & sentiunt. accedit eodem vulgi voluntas, vel potius consensus omnium: etiam illa, quæ
 minimum nunc quidem potest, sed possit necesse est, resp. quas cunque vires habebit, ab iis
 ipsis quibus tenetur, de te propediem (mihi crede) impetrabit. Redeo igitur ad id, ut iam ti-
 bi etiam pollicear aliquid, quod primo omiseram. Nam & cōplectar eius familiarissimos,
 qui me admodum diligunt, multumque mecum sunt: & in ipsius consuetudinē, quam ad-
 25 huc meus pudor mihi clausit, insinuabo: & certe omneis vias persequar, quibus putabo ad
 id, quod volumus, peruenire posse. In hoc toto genere plura faciam, quàm scribere audeo.
 Cæteraque, quæ tibi à multis præpta esse certò scio, à me sunt paratissima. nihil in te fami-
 30 liari mea est quod ego meum malim esse, quàm tuum. Hac de re, & de hoc genere toto hoc
 scribo parcius, quod te (id quod ipse confido) sperare malo te esse vsurum tuis. Extremum
 illud est, ut te orem & obsecrem, animo ut maximo sis: nec ea solum memineris, quæ ab
 aliis magnis viris accepisti: sed illa etiam, quæ ipse ingenio, studioque peperisti. quæ si col-
 liges, & sperabis omnia optime: & quæ accident, qualiacunque erunt, sapienter feres. Sed
 hæc tu melius, vel optime omnium. Ego quæ pertinere ad te intelligam, studiosissime om-
 35 nia, diligentissimèque curabo: tuorumque tristissimo meo tēpore meritorum erga me me-
 moriam conseruabo.

M. CICERO S. D. C. N. PLANCIO.

14

BINAS à te accepi literas Corcyræ datas, quarum alteris mihi gratulabare, quod au-
 didisses meam ne pristinam dignitatem obtinere: alteris dicebas te velle, quæ egissem, bene
 & feliciter cœnure. Ego autē, si dignitas est bene de rep. sentire, & bonis viris probare quod
 sentias, obreino dignitatem meam. sin autem in eo dignitas est, quod sentias aut te efficere,
 si possis, aut denique libera oratione defendere: ne veltigium quidem vllum est reliquū no-
 4 bis dignitatis: agnirūq; præclare, si nosmetipsos regere possumus, ut ea quæ partim iam ad-
 sunt, partim impendent, moderate feramus: quod est difficile in eiusmodi bello, cuius exitus
 5 ex altera parte eadem ostentat, ex altera seruitutem. Quo in periculo non nihil me conso-
 latur, cum recorder hæc me tum vidisse, cum secundas etiam nostras, non modo aduersas
 pertimescebam, videbāmq; quanto periculo de iure publico disceptaretur armis. Quibus,
 si vicissent ii, ad quos ego pacis spe, non belli cupiditate adductus accesseram: tamen intelli-
 gebā & iratorum hominum, & cupidorum, & insolentium quàm crudelis esset futura victo-
 6 ria. sin autē victi essent, quantus interitus esset futuris ciuium partim amplissimorum, partim
 etiam optimorum, qui me hæc prædicentem, atque optime consulentem saluti suæ, male-
 7 bant nimium timidum, quàm satis prudētem exultimari. Quod autem mihi de eo quod

42 Ad Q. Metellum, & cæteros.

egerim, gratularis: te ita velle, certò scio: sed ego tam misero tempore nihil noui consilii cepissem, nisi in reditu meo nihilo meliores res domesticas, quam temp. offendissem. Quibus enim pro meis immortalibus beneficiis charissima mea salus, & meæ fortunæ esse debent, cum propter eorum scelus nihil mihi intra meos parietes tutum, nihil insidiis vacuum viderem: nouarum me necessitudinum fidelitate, contra veterum perfidiam muniendū putauit. Sed de nostris rebus satis, vel etiam nimium multa. De tuis velim vt eo sis animo, quo debes esse, id est vt nequid tibi præcipue timendum putes. Si enim status erit aliquis ciuitatis, quicumque erit, te omnium periculorum video expertem fore. Nam alteros tibi iam placatos esse intelligo, alteros nunquam iratos fuisse. De mea autem in te voluntate sic velim iudices, me, quibuscumque rebus opus esse intelligam, quanquam videam qui sim hoc tempore, & quid possim: opera tamen, & consilio, studio quidem certe, rei, famæ, salutis tuz præsto futurum. Tu velim & quid agas, & quid acturum te putes, facias me quam diligentissime me certiorem. Vale.

M. CICERO S. D. C. N. PLANCIO.

15

ACCEPI perbreuis tuas literas, quibus id quod scire cupiebam, cognoscere non potui: cognoui autem id quod mihi dubium non fuit. nam quam fortiter terras communis miserias, non intellexi: quam me amares, facile perspexi: sed hoc scieram. Illud si scissem, ad id meas literas accommodauissem. Sed tamen etiam antea scripti quæ existimauit scribi oportere, tamen hoc tempore breuiter commendandum putauit, nequo periculo te proprio existimares esse. in magno omnes, sed tamen in communi sumus. Quare non debes aut propriam fortunam, aut præcipuam postulare, aut cõmunem recusare. Quæ propter eo animo sumus inter nos, quo semper fuimus. Quod de te sperare, de me præstare possum.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM LIB. V.

Q. METELLVS Q. F. CELER, S. D. M. T. CICERONI. 1

SI VALES, bene est. Existimara pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia, nec absentem ludibrio læsum iri, nec Metellū fratrem ob dictum, capite ac fortunis per te oppugnatum iri. quem si parum pudor ipsius defendebat, debebat vel familiaris nostræ dignitas, vel meum studium erga vos, remque publicam, satis subleuare. Nunc video illum circumuentum, me desertū, à quibus minime conueniebat. Itaque in luctu & squalore sum, qui prouincæ, qui exercitui præsum, qui bellum gero: quæ quoniam nec ratione, nec maiorum nostrorum clemètia administrasti, non erit mirandum si vos poenitebit. Te tam mobili in me, meòsque esse animo non sperabam. Me interea nec domesticus dolor, nec cuiusquam iniuria à rep. abducat.

M. TVLLIVS M. F. CICERO, Q. METELLO, Q. F. CELERI PROCOS. S. D.

2

SI TV exercitiis que valetis, bene est. Scribis ad me, te existimasse pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia, nunquam te à me ludibrio læsum iri. Quod cuiusmodi sit, satis intelligere non possum: sed tamen suspicor ad te esse allatū, me, in senatu cum disputarem, permultos esse qui temp. à me conseruatam dolerent, dixisse: à te propinquos tuos, quibus negare non potuisses, impetrasse, vt ea quæ statuisses tibi in senatu de me laude esse dicenda, reticeres. Quod cum dicerem, illud adiunxi, mihi tecum ita disperditum officium fuisse in rep. salute retinenda, vt ego vrbem à domesticis insidiis, & ab intestino scelere: tu Italiam & ab armatis hostibus, & ab occulta coniuuratione defenderes: atque hanc nostram tantam, & tam præclaram muneris societatem à tuis propinquis labefactatam: qui cum tu à me rebus amplissimis, atque honorificentissimis ornatus esses, timuissent nequæ mihi pars abs te voluntatis mutuz tribueretur. Hoc in sermone cum à me exponeretur quæ mea expectatio fuisset orationis tuæ, quantæque in errore versatus essem: visa est oratio non iniucunda, & mediocris quidam est risus consecutus, non in te, sed magis in errore meum, & quod

me abs te cupisse laudari, aperte atque ingenue cōfitebar. Iam hoc non potest in te non honorifice esse dictum, me in clarissimis meis, atque amplissimis rebus, tamen aliquod testimonium tuæ vocis habere voluisse. Quod autē ita scribis, Pro mutuo inter nos animo: quid tu existimes esse in amicitia mutuum, nescio: equidem hoc arbitrator, cum par voluntas accipitur & redditur. Ego si hoc dicam, me tua causa prætermisisse provinciam, tibi ipse leuior videar esse. meæ enim rationes ita tulerunt, atque eius mei consilii maiorem in dies singulos fructum, voluptatēque capio. Illud dico, me, ut primum in concione provinciam deposuerim, statim quemadmodum eam tibi traderem, cogitare cepisse. Nihil dico de sortitione vestra: tantum te suspicari volo, nihil in ea re per collegam meum me inscium te esse factum. Recordare cætera: quàm cito senatum illo die facta sortitione coegerim: quàm multa de te verba fecerim, cum tu ipse mihi dixisti orationem meam non solum in te honorificam, sed etiam in collegas tuos contumeliosam fuisse. Iam illud s. c. quod eo die factum est, ea præscriptione est, ut dum id extabit, officium meum in te obscurum esse non possit. Postea verò quàm profectus es, velim recordere quæ ego de te in senatu egerim, quæ in concionibus dixerim, quas ad te literas miserim. Quæ quum omnia collegeris, tu ipse velim iudices, satisne videatur his omnibus rebus tuus aduentus, cum proxime Romam venisti, mutue respondisse. Quod scribis de reconciliata nostra gratia: non intelligo cur recōcilia tam esse dicas, quæ nunquam imminuta est. Quod scribis, non oportuisse Metellum fratrem tuum ob dictum à me oppugnari: primum hoc velim existimes, animi mihi istum tuum vehementer probari: & fraternam plenam humanitatis, ac pietatis voluntatem. deinde si qua ego in te fratri tuo reip. causa restiterim, ut mihi ignoscas, tam enim fuit mihi amicus reip. quàm qui maxime. Si verò meam salutem contra illius impetum in me crudelissimum defendierim: satis habeas, nihil me etiam saltem tecum de tui fratris iniuria conqueri. Quem ego cum comperissem, omnem sui Tribunatus conatum in meam perniciem parare, atque meditari: egi cum Claudia vxore tua, & cum vestra sorore Mutia: cuius erga me studium pro Cn. Pompeii necessitudine, multis in rebus perspexeram, ut cum ab illa iniuria deterrenter. Atque ille, quod te audisse credo, prid. Cal. Ian. qua iniuria nemō vnquā in annuo magistratu improbilissimus cuius affectus est, ea me C. O. S. affecti, cum remp. conseruassent: atque abeuntem magistratu concionis habendæ potestate priuauit: cuius iniuria mihi tamen honori summo fuit. Nam cum ille mihi nihil, nisi ut iurarem, permitteret: magna voce iuravi verissimum pulcherrimūque iusiurandum, quod populus idem, magna voce me verè iurasse, iurauit. Hæc accepta tam insigni iniuria, tamen illo ipso die mihi ad Metellum communis amicos, qui agerent cum eo ut de illa mente desisteret. quibus ille respondit, sibi non esse integrum, etenim paulo antè in concione dixerat: ei qui in alios animaduertisset indicta causa, dicendi ipsi potestatem fieri non oportere. Hominem grauem, & ciuem egregium, qui qua poena senatus consensu bonorum omnium eos affecerat qui urbem incendere, & magistratus ac senatū trucidare, bellum maximum cōflare voluissent, eadem dignum iudicaret cum qui curiam eade, urbem incendiis, Italiam bello liberasset. Itaque ego Metello fratri tuo præfenti restiti. Nam in senatu Cal. Ian. sic cum eo de rep. disputaui, ut sentiret sibi cum viro forti, & constanti esse pugnandum. Ad 111. Non. Ian. cū agere coepisset, tertio quoque verbo orationis suæ me appellabat, mihi minabatur: neque illi quicquā deliberatus fuit, quàm me, quacunque ratione posset, non iudicio, neque dilectatione, sed vi, atque impressione euertere. Huius ego temeritati si virtute, atque animo nō restitissem: quis esset qui me in cōsultu non casu potius existimaret, quàm consilio fortem fuisse: Hæc si tu Metellū cogitare de me nescisti, debes existimare te maximis de rebus à fratre esse celatum. sin autē aliquid impertiuuit tibi sui cōsili: lenis à te, & facilis existimari debeo, qui nihil tecū de his ipsis rebus exposulē. Et si intelligis non me dicto Metelli, ut scribis, sed cōsilio eius, animoque in me inimicissimo esse cōmotum: cognosce nunc humanitatem meam, si humanitas appellanda est in acerbissima iniuria remissio animi ac dissolutio. Nulla est à me vnquam sententia dicta in fratrem tuum, quoriscunque aliquid est actum, sedens iis assensu qui mihi lenissimè sentire visū sunt. Addam illud etiam, quod

44 Ad Q. Metellum, & cæteros.

iam ego curare non debui, sed tamen fieri non moleste tuli: atque etiã, vt ita fieret, pro mea parte adiuui, vt senaticonsulato meus inimicus, quia tuus frater erat, subleuaretur. Quare nõ ego oppugnaui fratrem tuum, sed fratri tuo repugnaui: nec in te, vt scribis, animo fui mobili, sed ita stabili, vt in mea erga te voluntate etiam desertus ab officiis tuis permanerem. Atque hoc ipso tẽpore tibi pene mimitati nobis per literas, hoc referibo, atque respõdeo: ego dolori non solum ignosco, sed summam etiam laudem tribuo. meus enim me sensus, quanta vis tuo fraterni sit amoris, admonet. A te peto, vt tu quoque æquum te iudicẽ dolori meo præbeas: si acerbẽ, si crudeliter, si sine causa sum à tuis oppugnatus, vt statuas mihi non modo non colendum, sed etiam tuo, atque exercitus tui auxilio in eiusmodi causa vtendum fuisse. Ego te mihi semper amicum esse volui. me vt tibi amicissimum esse intelligeres, laboraui. maneo in voluntate, & quoad voles tu, permanebo: citiusque amore tuo fratrem tuum odisse desinam, quàm illius odio quicquam de nostra beneuolentia detraham.

Q. METELLVS NEPOS S. D. M. CICERONI.

HOMINIS importunissimi contumeliaz, quibus crebris concionibus me onerat, tuis erga me officiis leniuntur: & vt sunt leues ab eiusmodi homine, à me despiciuntur: libenterque cõmutata persona, te mihi fratris loco esse duco. De illo ne meminisse quidẽ volo, tametsi bis cum inuitum seruauit. De meis rebus ne vobis multitudine literarum molestior essem, ad Lollium perscripsi; de rationibus prouinciaz quid vellem fieri, vt is vos doceret, & commonefaceret. Si poteris, velim pristinam tuam erga me voluntatem conseruare.

M. CICERO S. D. Q. METELLO COS.

LITERAE Q. fratris, & T. Pomponii necessarii mei tantum spei dederant, vt in te non minus auxilii, quàm in tuo collega mihi constitutum fuerit. Itaque literas ad te statim misi, per quas, vt fortuna postulabat, & gratias tibi egi, & de reliquo tempore auxilium petii. Postea mihi non tam moorum literaz, quàm sermones eorum, qui hãc iter faciebant, animum tuum immutatum significabant. quaz res fecit vt tibi literis obstrepere non aude- rem. Nunc mihi Q. frater meus mitissimam tuam orationem quam in senatu habuisses, perscripsi, qua inductus, ad te scribere sum conatus: & abs te, quantum tua fert voluntas, peto, quzsq; vt tuos mecum serues potius, quàm propter arrogantem crudelitatem tuorum me oppugnes. Tu tuas inimicitias vt reip. donares, te vicisti: alienas vt contra temp. confirmes, adducris. Quod si mihi tua clementia opem tuleris, omnibus in rebus me fore in tua potestate tibi confirmo. Sin mihi neque magistratum, neque senatum, neque populum auxiliari propter eam vim, quaz me cum rep. vicisti, licuerit: vide, ne cum velis reuocare tempus omnium seruandorum, quum qui seruetur, non erit, non possis. Vale.

M. CICERO S. D. C. ANTONIO M. FILIO IMP.

ETSÌ statueram nullas ad te literas mittere nisi commendatarias (non quod eas intelligerem satis apud te valere, sed ne iis, qui me rogarent, aliquid de nostra coniunctione imminutum esse ostenderem) tamen cum T. Pomponius homo omnium meorum in te studiorum, & officiorum maxime conscius, mihi cupidus, nostri amantissimus, ad te proficisceretur, aliquid mihi scribendum putauit, præsertim cum aliter ipsi Pomponio satisfacere non possem. Ego si abs te summa officia desyderem, mirum nemini videri debet. omnia enim à me in te perfecta sunt quaz ad tuum commodum, quaz ad honorem, quaz ad dignitatem pertinerent. Pro iis rebus nullam mihi abs te relatã esse gratiam, tu es optimus testis. Contra etiam esse aliquid abs te profectum, ex multis audiui. nam comperisse me non audeo dicere: ne forte id ipsum verbum ponam, quod abs te aiunt falso in me solere conferri. Sed ea, quaz ad me delata sunt, malo te ex Pomponio, cui non minus molesta fuerunt, quàm ex meis literis cognoscere. Meus in te animus quàm singulari officio fuerit, & senatus, & Pop. Rom. testis est. Tu quàm gratus erga me fueris, ipse existimare potes. quantum mihi debeas, ceteri existimant. ego quaz tua causa antea feci, voluntate sum adductus, posteaque constantia. Sed reliqua, mihi crede, multo maius meum studium, maioremque grauitatem & laborẽ desyderant. Quaz ego si non profunderẽ, ac perdere videbor, omnibus meis viribus sustinebo. sin autẽ ingrata esse sentiam, non committã, vt tibi ipse insanire videat. Ea quaz

sint, & cuiusmodi, poteris ex Pöponio cognoscere: atque ipsam tibi Pomponium ita commendo, ut quanquam ipsius causa confido te facturum esse omnia, tamē abs te hoc petam; ut siquid in te residet amoris erga me, id omne in Pomponii negotio ostendas. Hoc mihi nihil gratius facere potes.

M. CICERO S. D. P. SESTIO L. F. PROQUAES. 6

CUM ad me Decius librarius venisset, egissetque mecum ut operam darem ne tibi hoc tempore succederetur: quanquam illum hominem frugi, & tibi amicum existimabam, tamen quoddam memoria tenebam cuiusmodi ad me literas antea misisses, non satis credidi tuo mihi prudenti tam valde esse mutatam voluntatem tuam. sed postea quam & Cornelia tua Terentiam convenit, & ego cum Q. Cornelio locutus sum, adhuc diligentiam, quotiescunque senatus fuit, ut adesset: plurimumque in eo negotii habui, ut Q. Fufium Trib. pleb. & ceteros, ad quos tu scripseras, cogere mihi potius credere, quam tuis literis. Omnino res tota in mensum Ian. recita erat, sed facile obtinebatur. Ego tua gratulatione commotus, quoddam me pridem scripseras velle te bene evenire quoddam de Crasso domum emissem: emi iam ipsam domum XXXV, aliquanto post tuam gratulationem. Itaque nunc me scito tantum habere aris alieni, ut cupiam coniurare, si quisquam recipiat. sed partim odio induci me excludunt, & aperte vindicem coniurationis oderunt: partim non credunt, & à me insidias metuunt: nec putant ei numos desse posse, qui ex obsidione feneratoris exemerit. Omnino semissibus magna copia est. Ego autem meis rebus gestis hoc affectus sum, ut bonum nomen existimer. Domum tuam, atque ædificationem omnem perspexi, & vehementer probavi. Antonium, etsi eius in me officia omnes desiderant, tamen in senatu gravissimè, ac diligentissime defendi: senatumque vehementer oratione mea, atque auctoritate commovi. Tu ad me velim literas crebrius mittere.

M. T. M. F. CICERO S. D. CN. POMPEIO CN. F. MAGNO IMP. 7

SIT E. Q. V. B. E. Ex literis tuis, quas publice misisti, cepi unà cum omnibus incredibilem voluptatem: tantam enim spem otii ostendisti, quam ego semper omnibus te uno fretus pollicebam. Sed hoc scito, tuos veteres hostes, novos amicos vehementer literis percussos, atque ex magna spe deturbatos iacere. Ad me autem literas quas misisti, quamquam exiguum significatione tue erga me voluntatis habebant, tamen mihi scito iucundas fuisse. nulla enim te tam letari solco, quam meorum officiorum conscientia: quibus siquando non mutue responderetur, apud me plus officii residere facillime patior. Illud non dubito, quin, si te mea summa erga te studia parum mihi adiunxerint, resp. nos inter nos conciliatura, coniuncturaque sit. Ac ne ignores quid ego in tuis literis desiderarim: scribam aperte sicut & mea natura, & nostra amicitia postulat. Res eas gesti, quarum aliquam in tuis literis & nostræ necessitudinis, & reip. causa gratulationem expectavi. quam ego abs te pretermisam esse arbitror, quod vererere ne cuius animū offenderes. Sed scito ea, quæ nos pro salute patriæ gessimus, orbis terræ iudicio, ac testimonio comprobari. Quæ cum veneris, tanto consilio, tantæque animi magnitudine à me gesta esse cognosces, ut tibi multò maiori quam Africanus fuit, tamen non multo minore quam Lælium, facile & in rep. & in amicitia adiunctum esse patiare.

M. CICERO M. LICINIO P. F. CRASSO. 8

QUANTUM mecum studium extiterit dignitatis tue vel tuenda, vel etiam augenda, non dubito quin ad te omnes tui scripserint. Non enim fuit aut mediocre, aut obscurum, aut eiusmodi, quod silentio posset præteriri. Nam & cum COS. & cum multis consularibus tanta contentione decertavi, quanta nunquam antea vlla in causa: suscepque mihi perpetuum propagationem pro omnibus ornamentis tuis, veterisque nostræ necessitudinis iandiu debui, sed multa varietate temporum interruptum officium cumulate reddidi. Neque me hercule unquam mihi tui aut colendi, aut ornandi voluntas desinit: sed quædam pestes hominum laude aliena dolentium, & te nonnunquam à me alienarunt, & me aliquando immutarunt tibi. Sed extitit tempus optatum mihi magis, quam speratum, ut florentissimis tuis rebus mea perspici posset & memoria nostræ voluntatis, & amicitie fides: Sum

enim cōsecutus non modo vt domus tua tota, sed vt cūcta ciuitas me tibi amicissimū esse cognosceret. Itaque & prestantissima omnium feminarū vxor tua, & cūctia pietate, virtute, gratia tui Crassi meis consiliis, monitis, studiis, actionibusque nituntur. & s. P. Q. R. intelligit tibi absenti nihil esse tam promptum, aut tam paratum, quàm in omnibus rebus quæ ad te pertinent, operam, curam, diligentiam, auctoritatem meam. Quæ sint acta, quæque agantur, domesticorum tibi literis declarari puto. De me sic exultimes, ac tibi persuadeas vehementer velim, non me repentina aliqua voluntate, aut fortuito ad tuam amplitudinem meis officiis amplectendam incidisse: sed vt primum forum attingerem, spēctasse semper vt tibi possem quammaxime esse coniunctus. quo quidem ex tempore, memoria teneo, neque meam tibi obseruantiam, neque mihi tuam summam beneuolentiam ac liberalitatem deuisse. Siquæ intercederunt non tam re, quàm suspitione violata: ea, cum fuerint & falsa & inania, sint euulsa ex omni memoria, vitæque nostræ. Is enim tu vir es, & cum me esse cupio, vt quoniam in eadem reip. tempora incidimus, cōiunctionem, amicitiamque nostram vtrique nostrum laudi sperem fore. Quāobrem tu quānum tuo iudicio tribuendum esse nobis putes, statues ipse, & vt spero, statues ex nostra dignitate. Ego vero tibi profiteor, atque pollicor eximium & singulare meum studium in omni genere officii, quod ad honestatem & gloriam tuam spectet. in quo etiam si multi mecum contendunt, tamen cum reliquis omnibus, num Crassis tuis iudicibus, omnes facile superabo. quos quidem ego ambo vnicè diligo, sed in Marco beneuolentia impari. hoc magis sum Publio deditus, quod me quam à puertitia sua semper, tamen hoc tempore maxime, sicut alterum parentem & obseruat & diligit. Has literas velim exultimes soderis habituras esse vim, non epistolæ: meque ea quæ tibi promitto, ac recipio, sanctissime esse obseruaturū, diligentissimèque esse facturū. Quæ à me suscepta defensio est vt absente dignitatis tuæ, in ea iam ego non solū amicitiaz nostræ, sed etiam constantiz meæ causa permanebo. Quāobrem satis esse hoc tempore arbitratus sum, hoc ad te scribere: me, siquid ipse intelligerem aut ad voluntatem, aut ad eorum modum, aut ad amplitudinem tuam pertinere, mea sponte id esse facturum: sin autem quippi aut à te esse defensionem tuam, aut à tuis, effecturū vt intelligeres nihil neque te scripsisses, neque quæquam tuorum frustra ad me deuulisse. Quāobrem velim ita & ipse ad me scribas de omnibus minimis, maximis, mediocribus rebus, vt ad hominem amicissimum: & tuis præcipias, vt opera, consilio, auctoritate, gratia mea sic vtantur in omnibus publicis, priuatis, forensicis, domesticis, tuis, amicorum, hospitem, cliennum tuorum negotiis, vt quoad eius fieri possit, presentiz tuæ desiderium meo labore minuatur. Vale.

VATINIUS IMP. CICERONI SVO S.

SI V. B. E. E. V. Si tuam consuetudinem in patrociniis tuendis seruas, P. Vatinius cliens aduenit, qui pro se causam dicit vult. Non puto repudiabis in honore, quem in periculo recipisti. Ego autem quem potius adoptem, aut inuocem, quàm illum, quo defendente vincere didici: An vercar, nequi potentissimorum hominum conspirationem neglexerit pro mea salute, is pro honore meo, pusillorum ac maleuolorum obreccationes & inuidias non prosterнат atque obterat: Quare si me, sicut soles, amas, suscipe me totum, atque hoc quicquid est oneris ac muneris pro mea dignitate, tibi tuendum ac sustinendū puta. Scis meam fortunam nescio quo modo facile obreccatores inuenire, nō meo quidem meretur: sed quanti id refert, si tamen fato nescio quo accidit: Siqui forte fuerit, qui nostræ dignitati obesse velit, peto à te vt tuam consuetudinem, & liberalitatem in me absente defendendo mihi præstes. Literas ad senatum de rebus nostris gestis, cum exemplo miseram, infra tibi perscripti. Dicitur mihi tuus seruus anagnostes fugitiuus cum Vardæis esse, de quo tu mihi nihil mandasti. ego tamen terra, marique vt conquiretur, præmandauit: & profecto tibi illum reperiam, nisi si in Dalmatiam aufugerit: & inde tamen aliquādo eruum. Tu nos fac ames. Vale. Ad V. Id. Quintil. ex castris, Narona.

VATINIUS CICERONI SVO S.

SI V. B. E. E. Q. V. De Dionysio tuo adhuc nihil extrico: & eò minus, quod me frigus Dalmaticum, quod illinc cicit, etiam hinc refrigerauit. Sed tamen non desistam quin illum

aliquando etiam. Sed tamen omnia mi dura imperas. De Catilio nescio quid ad me scripsisti deprecationis diligentissimæ. Apage te cum nostro Sex. Serulio. nam mehercule ego quoque illum amo. sed huiusmodi vos clientes, huiusmodi causas recipitis: hominem vnum omnium crudelissimum, qui tot ingenuos, matresfamilias, ciues Rom. occidit, arripuit, disperdidit, regiones vastauit: Simus, non semellis homo contra me arma tulit, & eum bello cepi. Sed tamen mi Cicero quid facere possum? Omnia mehercule cupio quæ tu mi imperas. Meam animaduersionem, & supplicium, quo vsurus eram in eum quem cepissem, remitto tibi & condono. quid illis respondere possum, qui sua bona direpta, nauis expugnatas, fratres, liberos, parentes, occisos, actiones expostulant: si mehercules Appii os haberem, in cuius locum susceptus sum, tamen hoc sustinere non possem. Quid ergo est? Faciam omnia sedulo, quæ te sciam velle. Defenditur à Q. Volusio tuo discipulo. si forte ea res poterit aduersarios fugare, in eo maxime spes est. Nos siquid erit istic opus, defendes. Cæsar adhuc mi iniuriam facit. de meis supplicationibus & rebus gestis Dalmaticis adhuc non refert: quasi verò non iustissimi triumphi in Dalmatia res gesserim. Nam si hoc expectandû est, dum totum bellum conficiam, viginti oppida sunt Dalmatiæ antiqua: quæ ipsi sibi ascuerunt, amplius sexaginta. hæc nisi omnia expugno, si mihi supplicationes non decernuntur, longè alia conditione ego sum, ac ceteri Imperatores.

Ego post supplicationes mihi decretas in Dalmatiam profectus sum: sex oppida vi oppugnando cepi: vnum hoc, quod erat maximum, quater à me iam captum: quatuor enim turris, & quatuor muros cepi, & arcem eorum totam, ex qua me niues, frigora, imbres detruferunt: indignèque mi Cicero oppidum captum, & bellum confectum relinquere sum coactus. Quare te rogo, si opus erit, ad Cæsarem meam causam agas, meque tibi in omnem partem defendendum putes: hoc existimans, neminem te tui amantiores habere. Vale. Data Non. Dec. Narona.

M. CICERO VATINIO IMP. S.

II

GRATA tibi mea esse officia non miror: cognoui enim te gratissimum omnium, idque nunquam desisti prædicare. nec enim tu mihi habuisti modo gratiâ, verum etiam cumulatiflime retulisti. Quia obrem reliquis tuis rebus omnibus pari me studio erga te, & eadem voluntate cognosces. Quod mihi sceminam primariam Pompeiam uxorem tuam commendas: cum Sura nostro statim tuis literis lectis locutus sum, vt ei meis verbis diceret, vt quicquid opus esset, mihi denuntiaret: me omnia, quæ ea vellet, summo studio curâque facturum: itaque faciam, eamque, si opus esse videbitur, ipse conueniam. Tu tamè ei velim scribas, vt nullam rem neque tam magnam, neque tam paruam putet, quæ mihi aut difficilis, aut parum me digna videatur. Omnia quæ in tuis rebus agam, & non laboriosa mihi, & honesta videbuntur. De Dionysio, si me amas, confice, quancunque ei fidem dedis, præstabo. Si verò improbus fuerit, vt est, dices cum captiuum in triumpho. Dalmatis Dui male faciant, qui tibi molesti sunt. Sed vt scribis, breui capientur, & illustrabunt res tuas gestas: semper enim habui sunt bellicosus.

M. CICERO S. D. L. LVCEIO Q. F.

II

GORAM me tecum eadem hæc agere sæpe conantem deterruit pudor quidâ pene subrusticus: quæ nunc expromam absens audacius. epistola enim non erubescit. Ardeo cupiditate incredibili, neque vt ego arbitror, reprehendenda, nomen vt nostrum scripis illustretur, & celebretur tuis. quod etsi mihi sæpe ostendis te esse facturum, tamen ignosceas velim huic festinationi: nec. Genus enim scriptorum tuorum etsi erat semper à me vehementer expectatû, tamen vicit opinione meam: meque ita vel cepit, vel incendit, vt cupere quam celerrime res nostras monumentis commendari tuis. Neque enim me solum commemoratio posteritatis ad spem quandâriti immortalitatis rapit: sed etiam illa cupiditas, vel vt authori tate testimonii sui, vel iudicio beneuolentiæ, vel suauitate ingenii, viui perfruamur. Neque tamen hæc cum scriberem, etiam nesciam quâis oneribus præterire susceptarum rerum, & iam instantarum. sed quia videbam Italici belli, & ciuiliis historiam iam à te pene esse perfectam (dixeras autem mihi te reliquas res ordiri) deesse mihi nolui, quin te admonerè, vt cogita-

res,coniūctiōne malles cum reliquis rebus nostra contexere:an,vt multi Græci fecerunt, Cal-
 listhenes Troieum bellum, Timæus Pyrrhi, Polybius Numantinum (qui omnes à perpe-
 tris suis historiis ea quæ dixi, bella separauerunt) tu quoque item ciuilem coniurationem
 ab hostilibus, externisque bellis seiungeres. Equidem ad nostram laudem non multum vi-
 deo interesse: sed ad properationem meam quiddam interest, non te expectare dum ad lo-
 cum venias, ac statim causam illam totam, & tempus arripere. Et simul si vno in argumen-
 to, vnâque in persona mens tua tota versabitur: cerno iam animo, quanto omnia vberio-
 ra, atque ornatiōra futura sint. Neque tamen ignoro quàm impudenter faciam qui ptimum
 tibi tantum oneris imponam: potest enim mihi denegare occupatio tua. deinde etiam vt
 ornes me, postulem. quid si illa tibi non tantopere videntur ornanda? Sed tamen, qui semel
 vtrecundia finis transferit, cum bene, & nauiter oportet esse impudentem. Itaque te plane
 etiam atque etiam rogo, vt & ornes ea vehementius etiam, quàm fortasse sentis: & in eo le-
 ges historiz negligas: gratiâque illam de qua suauissime quodam in proemio scripsisti, à
 qua te flecti non magis potuisse demonstras, quàm Hereuleum Xenophontium illum à vo-
 luptate. ea si me tibi vehementius cōmendabit, ne aspernâre: amorique nostro plusculum e-
 tiam, quàm concedet veritas, largiari. Quod si te adducemus vt hoc suscipias, erit (vt mihi
 persuadeo) materies digna facultate, & copia tua. à principio enim coniurationis vsque ad
 reditū nostrum, videtur mihi modicū quoddam corpus consici posse. in quo & illa poteris
 vti cōsiliū commutationum scientia, vel in explicandis causis rerum nouarū, vel in reme-
 diis incommodorum, cum & reprehendes ea quæ vituperanda duces: & quæ placebunt, ex-
 ponendis rationibus comprobabis: & si liberius, vt consuesti, agendum putabis, multorum
 in nos perfidiam, insidias, prodicionem notabis. Multam etiam casus nostri varietatem tibi
 in scribendo suppeditabunt, plenam cuiusdam voluptatis, quæ vehementer animos homi-
 num in legendo scripto retinere possit. Nihil est enim aptius ad delectationem lectoris,
 quàm temporum varietates, fortunæque vicissitudines. quæ etsi nobis optabiles in experien-
 do non fuerunt, in legendo tamen erunt iucundæ. **HABET ENIM PRÆTER I-**
TE & doloris secura recordatio delectationē. Cæteris verò nulla perfunctis propria molestia,
 casus autē alienos sine vilo dolore intuentibus, etiam ipsa misericordia est iucunda. Quem
 enim nostrum ille moriens apud Mantineam Epaminondas non cum quadam miseratione
 delectat: qui tum denique sibi auelli iubet spiculum, posteaquam ei percontanti dictū est,
 clypeum esse saluum: vt etiam in vulneris dolore æquo animo cum laude moreretur. Cuius
 studium in legendo non erectum Themistoclis fuga, redinque retinetur: li tenim ordo ipse
 Annalium medioeriter nos retinet quasi enumeratione fastorum. At viri sæpe excellentes
 anceps, variique casus habent admirationem, expectationem, lætitiā, molestiam, spem,
 timorem. Si verò exitu notabili concluduntur, expletur animus iucundissima lætionis vo-
 luptate. Quo mihi acciderit optatius, si in hac sententia fueris, vt à continentibus tuis feri-
 ptis, in quibus perpetuam rerum gestarum historiam complecteris, secernas hanc quasi fa-
 bulam rerum, euctōrumque nostrorū. Habet enim varios actus, multasque actiones & con-
 filiorum & temporum. Ac non vercor ne assentiancula quadam aucupari tuam gratiam
 videar, cum hoc demonstram, me à te potissimum ornari, celebrarique velle. Neque enim
 tu is es, qui, quid sis, nescias: & qui non eos magis qui te non admirerit, inuidos, quàm
 qui laudent, assentatores arbitret. Neque autem ego sum ita demēs, vt me sempiternæ glo-
 riæ per eum commendari velim, qui non ipse quoque in me commendando propriam in-
 genii gloriam consequatur. Neque enim Alexander ille gratiæ causa ab Apelle potissimum
 pingi, & à Lysippo fingi volebat: sed quod illorum artem cum ipsis, tum etiam sibi glo-
 riæ fore putabat. Atque illi artifices corporis simulacra ignotis nota faciebūt: quæ vel si nul-
 la sint, nihilo sint tamen obseciores clari viri. Nec minus est Spartiatus Agēlaus ille per-
 hibēdus, qui neque pictam, neque fictam imaginem suam passus est esse, quàm qui in eo ge-
 nere laborarunt. vnus enim Xenophontis libellus in eo rege laudando facit omnēs ima-
 gines omnium, statuasque superauit. Atque hoc præstantius mihi fuerit & ad lætitiā a-
 nimi, & ad memoriz dignitatem, si in tua scripta perueniret, quàm si in cæterorum: quod

non ingenium mihi solū suppeditatū fuerit tuum, sicut Timoleonti à Timæo, aut ab Herodoto Themistocli, sed etiam authoritas clarissimi & spectatissimi viri, & in reip. maximis grauissimisque causis cogniti, atque in primis probati: vt mihi non solū præconium, quod cum in Sigæum venisset Alexander, ab Homero Achilli tributū esse dixit, sed etiam graue testimonium impertitum clari hominis, magnūque videatur. Placet enim Hæctor ille mihi Næuianus, qui non tantum laudari se lætatur: sed addit etiam, à laudato viro. Quod si à te non impetro, hoc est, si quæ te res impederit (neque enim fas esse arbitror quicquam me rogantem abs te non impetrare): cogar fortasse facere quod nonnulli sæpe reprehendunt: scribam ipse de me, multorum tamen exemplo & clarorum virorum. Sed quod te non fugit, hæc sunt in hoc genere vitia, & vt vetecundius ipsi de se se scribāt necesse est, siquid est laudandum: & præterea, siquid reprehendendum est. accedit etiam vt minor sit fides, minor auctoritas: multi denique reprehendant, & dicāt vetecundiores esse præcones ludorum gymnicorum, qui cum ceteris coronas imposuerint victoribus, coniumque nomina magna voce pronuntiarint, cum ipsi ante ludorum missionem corona donentur, alium præconem adhibeant, ne sua voce ipsi se victores esse prædicent. Hæc nos vitare cupimus: & si recipis causam nostram, vitabimus: idque vt facias, rogamus. Ac ne forte mirete cur, cum mihi se pe ostenderit te accuratissimè nostrorum temporum consilia, atque euentus literis mandaturū, à te id nunc tanto opere, & tam multis verbis petamus: illa non solū cupiditas incendit, de qua initio scripsi, festinationis, quod alacres animo sumus, vt & cæter viuentibus nobis ex libris tuis nos cognoscant, & nosmetipsi viui gloriola nostra persuamur. His de rebus quid acturus sis, si tibi nou est molestū, rescribas mihi velim. Si enim suscipis causam, conficiam commẽtarios rerum omnium. Sin autem aliud, coram omnium loquar: tu interea non cessabis, & ea quæ habes instituta, perpolies, nosque diliges.

M. CICERO S. D. L. LVCEIO Q. F.

13

QV AN QV AM ipsa consolatio literarum tuarum mihi gratissima est, declarat enim summam beneuolentiam coniunctam pari prudentia: tamen illum fructum ex his literis vel maximum cepi, quod te præclare res humanas contemnentem, & optime contra fortu nam paratum armatumque cognoui. Quam quidem laudē sapientie statuo esse maximā, non à aliunde pendere, nec extrinsecus aut bene, aut male viuendi suspensas habere rationes. Quæ cogitatio, cum mihi non omnino excidisset (etenim penitus infederat) vi tamen tempestatum, & concursu calamitatum erat aliquatū labefactata, atque conuulsa: cui te optulari & video, & id fecisse etiam proximis literis, multūque profecisse sentio. Itaque hoc sapius dicendum, tibi que nō significandum solum, sed etiam declarandum arbitror, nihil mihi esse potuisse tuis literis gratius. Ad consolandum autem cum illa valent, quæ eleganter copioseque collegisti: tum nihil plus, quàm quod firmitudinem, grauitatēque animi tui perspexi: quam non imitari turpillimum existimo. itaque hoc etiam fortio rem me puto, quàm te ipsum præceptorem fortitudinis, quod tu mihi videre spem nonnullam habere, hæc aliquando futura meliora. Casus enim gladiatorii similitudinēque eæ, tum rationes in ea disputatione à te collectæ, vetabāt me reipublice penitus dissidere. Itaque alterum minus mirum, fortio rem te esse, cum aliquid speres: alterum mirum, spe vltima teneri. Quid est enim non ita affectum, vt id non delectum, extinctūque esse fateare: Circa cuspice omnia membra reip. quæ notissima sunt tibi: nullum reperies profecto, quod non fractum, debilitatūve sit. quæ persequer, si aut melius ea viderem, quàm tu vides, aut commemorare possem sine dolore. quanquam tuis monitis, præceptisque omnis est abiiciendus dolor. Ergo & domestica feremus, vt censes: & publica paulo etiam fortius fortasse quàm tu ipse qui præcipis. Te enim spes aliqua consolatur, vt scribis: nos enim etiam in omni desperatione fortes, vt tu tamen idem & hortaris & præcipis. das enim mihi iucundas recordationes conscientie nostræ, rerūque earum quas te in primis authore gessimus. Præstitimus enim patrie non minus certe quàm debuimus: plus profecto, quàm est ab animo cuiusquam, aut consilio hominis postulatum. Ignosces mihi de meipso ali-

D. I.

quid prædicanti. quarum enim tu rerum cogitatione nos leuare ægritudine uoluisti, earum etiam commemoratione lenimur. Itaque ut mones, quatum potero, me ab omnibus molestiis & angoribus abducam, transferamque animum ad ea, quibus secundæ res ornantur, aduersæ adiuuantur: tecumque & ero tantum, quatum patietur utriusque ætas & ualor. & si esse vnâ minus poterimus, quam uolumus, animorum tamen coniunctione uisumque studij ita fruamur, ut nunquam non vnâ esse uideamur.

L. LVCEIVS Q. F. S. D. M. TVLLIO M. F. 14

SI uales, bene est: ualeo sicut solco: paululo tamen etiam deterius quam solco. Te requisiui sapius, ut uiderem. Romæ quia postea non fuisi, quam discesserat, miratus sum: quod item nunc miror. Non habeo certum quæ te res hinc maxime tetrahat. si solitudine delectare, cum scribas, & aliquid agas coram, quorum consuesti, gaudeo: neque reprehendo consilium tuum. nam nihil isto potest esse iucundius non modo miseris his temporibus & luctuosis, sed etiam tranquillis & optatis: præsertim vel animo defatigato tuo, qui nunc requietem quærat ex magnis occupationibus: vel erudito, qui semper aliquid ex se promat quod alios delectet, ipsum laudibus illustret. sin autem, sicut hic dum eras, lachrymis ac tristitia te tradidisti, dolco, quia doles & angere: nec possum te non (si cõcedis, quod sentimus, ut liberius dicamus) accusare. quid enim: tu solus aperta non uidebis, qui propter acumen occultissima perspicias: tu non intelliges te querelis quotidianis nihil proficere: non intelliges dupuari solitudines, quas eleuare tua te prudentia postulas: Quod si non possumus aliquid proficere: suadendo, gratia concedimus, & rogando, siquid nostra causa uis, ut istis te molestiis laxes, & ad conuictum nostrum redeas, & ad consuetudinem, vel nostram communem, uel tuam solius, ac propriam. Cupio non obtudere te, si non delectare nostro studio. cupio deterere, ne permanes in incepto, cum duæ res istæ contrariæ te conturbent, ex quibus, aut in altera mihi uelim, si potes, obtemperes, aut in altera non offendas. Vale.

M. CICERO S. D. L. LVCEIO Q. F. 15

OMNIS amor tuus ex omnibus partibus se ostendit in his literis, quas à te proximè accipi, non ille quidem mihi ignotus, sed tamen gratus & optatus: dicere in iucundus, nisi id uerbum in omne tempus perdidissem. Neque ob eam vnâ causam, quam tu suspicaris, & in qua me lenissimis, & amantissimis uerbis utens, te grauius accusas: sed quod illius tanti uulneris, quæ remedia esse debebant, ea nulla sunt. Quid enim ad amicisne confugiâ: quam multi sunt: habuimus enim ferè communes: quorum alij occiderunt, alij nescio quo pacto obdurerunt. Tecum uiuere possem, equidem & maxime uellem: uetustas, amor, consuetudo, studia paria, quod uinculum, quasi deest nostræ coniunctioni. Possumusne igitur esse vnâ: nec me hercule intelligo quid impediat: sed certe adhuc non fuimus cum essemus uicini in Tusculano, in Puteolano. Nam quid dicam in Vrbe: in qua, cum forum commune sit, uicinitas non requiritur. Sed casu nescio quo in ea tempora nostra ætas incidit, ut cum maxime florere nos oporteret, tû uiuere etiam puderet. Quod enim esse poterat mihi per fugium spoliato & forensibus, & domesticis ornamentis, atque solatis literæ credo, quibus utor assidue. quid enim aliud facere possum: sed nescio quo modo ipse illa excludere me à portu & per fugio uidentur: & quasi exprobreare quod in ea uita maneam, in qua nihil in sit, nisi propagatio miserissimi temporis. Hic tu ea me abesse vrbe miraris, in qua domus nihil delectare possit, summum sit odium temporum, hominû, fori, curiæ: itaque sic literis utor, in quibus consumo omne tempus, non ut ab his medicinam perpetuâ, sed ut exiguam obliuionem doloris petam. Quod si id egissemus ego atque tu (quod ne in mentem quidem nobis ueniret propter quotidianos metus) omne tempus vnâ fuissemus: neque me ualor tuo offendere, neque te mæror meus: quod quantum fieri poterit, consequamur. Quid enim est utriusque nostrum apertius: Propediem te igitur uidebo.

M. CICERO S. D. TITIO. 16

ET SI vnus ex omnibus minime sum ad te consolandum accommodatus, quod tantum ex tuis molestiis cepi doloris, ut cõsolatione ipse egerem: tamen cum longius à sum-

mi luctus acerbitate meus abesset dolor, quàm tuus, statui nostræ necessitudinis esse, meque in te benevolentie non tacere tanto in tuo mœore tandiu : sed adhibere aliquam modicam consolationem quæ leuare dolorem tuum posset, si minus sanare potuisset. Est autem consolatio peruulgata quidem illa maxime, quam semper in ore, atque in animo habere debemus, HOMINES nos ut esse meminerimus: ea lege natos, ut omnibus telis fortunæ propolita sit vita nostra: neque esse recusandum, quo minus ea, qua nati sumus, conditione viuamus: nève tam grauitur eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possumus: euentisque aliorum memoria repetendis, nihil accidisse noui nobis cogitemus. Neque hæc, neque cæteræ consolationes, quæ sunt à sapientissimis uiris usurpatæ, memoriæque literis proditæ, tantum uidentur proficere debere, quantum status ipse nostræ ciuitatis, & hæc perturbatio temporum perditorum : cum beatissimi sint qui liberos non susceperunt: minus autem miseri qui his temporibus amiserunt, quàm si eosdem, bona, aut denique aliqua rep. perdidissent. Quod si tuum te desyderium mouet, aut si tuarum rerum cogitatione mœores : non faciliè exauriri tibi istum dolorem posse uniuersum puto. Sin illa te res cruciat, quæ magis amoris est, ut eorum qui occiderunt, miseriàs lugas: ut ea non dicam, quæ sapissime & legi, & audiui, nihil mali esse in morte: in qua si retideat sensus, immortalitas illa potius, quàm mors ducenda sit: sin sit amissus, nulla uideri miseria debeat quæ non sentiantur: hoc tamen non dubitans confirmare possum, ea miseri, parati, impendere reip. quæ qui reliquerit, nullo modo mihi quidem deceptus esse uideatur. Quid est enim iam non modo pudori, probitati, uirtuti, rectis studiis, bonis artibus, sed omnino libertati, ac saluti locum non mehercule quenquam audiui hoc grauissimo, & pestilentissimo anno adolescentulum, aut puerum mortuum, qui mihi non à diis immortalibus exceptus ex his miseris, atque ex iniquissima conditione uitæ uideretur. Quare si tibi unū hoc detrahi potest, nequid iis, quos amasti, mali putes contigisse: permultum erit ex mœore tuo diminutum. Relinquitur enim simplex illa iam cura doloris tui, quæ non cum illis communicabitur, sed ad teipsum proprie referetur. in qua non est iam grauitatis & sapientie tuæ, quam tu à puero præstitisti, serte immoderatus casum incommodorum tuorum, qui sit ab eorum, quos dilexeris, miseria, maloque seiunctus. Etenim eum semper te, & priuatis in rebus, & publicis præstitisti, tuenda tibi ut sit grauitas, & constantie seruendum. Nam quod allatura est ipsa diuturnitas quæ maximos luctus uetustate tollit, id nos præripere consilio, prudentiæque debemus. Etenim si nulla fuit unquam liberis amissis tam imbecillo mulier animo quæ non aliquando lugendi modum fecerit: certe nos, quod est dies allatura, id consilio anteferre debemus : neque expectare temporis medicinam, quam repræsentare ratione possumus. His ego literis siquid profecissem, existimabam optandum quiddam me esse assecutum. sin minus forte ualuisent, officio tamen esse functum beneuolentissimi, atque amicissimi: quem me tibi & fuisse semper existimes uelim, & futurum esse cõfidas.

M. CICERO S. D. P. SESTIO P. FILIO.

17

NON obliuione amicitie nostræ, neque intermissione consuetudinis meæ, superioribus temporibus ad te nullas literas misi: sed quod priora tempora in ruinis reip. nostrisque iacuerunt, posteriora autem me à scribendo tuis iniustissimis, atque acerbissimis incommodis retardarunt. Cum uerò & interuallum iam satis longum fuisset, & tuam uirtutem, animique magnitudinem diligentius essem mecum recordatus: non putauit esse alienum institutum meis hæc ad te scribere. Ego te P. Sesti, & primis temporibus illis, quibus in inuidiam absens, & in crimine uocabare, defendi: & cum in tui familiarissimi iudicio, ac periculo tuum crimen coniungeretur, ut potui accuratissimè te, tuamque causam tutatus sum : & proxime recenti aduentu meo cum rem aliter institutam offendissem, ac mihi placuisset si assuissem, tamen nulla re saluti tuæ defui. cumque eo tempore inuidia annonæ, inimici non solum tui, uerum etiam amicorum tuorum, iniquitas totius iudicii, multaque alia reip. vitia plus, quàm causa ipsa, ueritasque ualuisent: Publio tuo neque opera, neque consilio, neque labore, neque gratia, neque testimonio defui. Quamobrem omnibus officiis amicitie diligenter à me, sancteque seruatis, ne hoc quidè prætermittendū esse duxi, te ut hortarer, rogarèque ut

D. ii.

& hominem te, & virum esse meminisses: id est vt & cõmunem, incertumque casum, quem neque vitare quisquam nostrum, nec præstare vilo pacto potest, sapienter ferres: & dolori fortiter, ac fortunæ resisteres: cogitaresque & in nostra ciuitate, & in cæteris quæ rerum potitæ sunt, multis fortissimis atque optimis viris iniustus iudicis tales casus incidisse. Illud vitam ne verè scriberem, ea te rep. carere, in qua neminem prudentem hominem res vlla deleter. De tuo autem filio vereor, ne, si nihil ad te scripserim, debitum eius virtuti videri testimonium non cepisse. sin autem omnia quæ sentio, perscripserim, ne refricem meas literis desiderium ac dolorem tuum. Sed tamen prudentissimè facies, si illius pietatè, virtutem, indultriam, vbicunq; eris, tuam esse, tecum esse duces. Nec enim minus nostra sunt quæ animo complectimur, quàm quæ oculis intuemur. Quamobrem & illius eximia virtus, summûque in te amor, magnæ tibi consolationi debet esse: & nos, cæterique qui te non ex fortuna, sed ex virtute tua pendimus, sempèrque pendemus: & maxime animi tui cõscientia, cum tibi nihil merito accidisse reputabis, & illud adiuges, HOMINES sapientes turpitudine, non casu: & delicto suo, non aliorum iniuria commoueri. Ego & memoria nostræ veteris amicitiz, & virtute, atque obseruantia filii tui monitus, nullo loco deero neque ad cõsolandum, neque ad leuandum fortunam tuam. Tu siquid ad me forte scripseris, perficiam ne te frustra scripisse arbitrè.

CICERO S. D. T. FADIO.

18

ETS I egomet, qui te consolari cupio, cõsolandus ipse sum, propterea quòd nullà rem grauius tuli iandiu, quàm incõmodum tuum: tamen te magnopere non hortor solum, sed etiam pro amore nostro rogo atque oro, te colligas, virumque præbeas: & qua conditione omnes homines, & quibus tẽporibus nati sumus, cogites. Plus tibi virtus tua dedit, quàm fortuna abstulit, propterea quòd adeptus es quod non multi homines noui: amifisti, quæ plurimi homines nobilissimi. Ea denique videtur conditio impendèrè legum, iudiciorum, temporum, vt optime actum cum eo videatur esse, qui quamleuissima pœna ab hac rep. discesserit. Tu verò qui & fortunas, & liberos habcas, & nos, cæteròsque necessitudine & beneuolètia tecum coniunctissimos: quumque magnam facultatem sis habiturus nobiscum, & cum omnibus tuis viuendi: & cum vnum sit iudicium ex tam multis, quod reprehendatur, vt quod vna sententia eaque dubia, potentiz alicuius condonarè existimeretur omnibus his de causis debes istam molestiam quamlenissime ferre. Meus animus erit in te, liberòsque tuos sempèr, quem tu esse vis, & qui esse debet.

CICERO RVFO.

19

ETS I mihi nunquam dubium fuit quin tibi essem charissimus, tamen quotidie magis id perspicio, extratque id quod mihi ostenderas quibusdam literis, hoc te studiosiorem in me colendo fore, quàm in prouincia fuisses (etsi meo iudicio, nihil ad tuum prouinciale officium addi potest) quo liberius iudicium esse posses tuum. Itaque me & superiores literæ tuæ admodum delectauerunt, quibus & expectatum meum aduictum abs te amanter videbam, & cum aliter res cecidisset, ac putasses, te meo consilio magnopere esse lætatum: & his proximis literis magnum cepi fructum & iudicii, & officii tui. iudicii, quòd intelligo te, id quod omnes sortes ac boni viri facere debent, nihil putare vile esse, nisi quod rectum, honestumque sit. officii, quòd te mecum quodcunq; cepissem consilii, polliceris fore: quo neque mihi gratius, neque, vt ego arbitror, tibi honestius esse quicquam potest. Mihi consilium captum iandiu est: de quo ad te, non quo celandus esses, nihil scripsi antea: sed quia communicatio consilii tali tempore, quasi quædam admonitio videtur esse officii, vel potius efflagitatio ad cõeundam societatem vel periculi, vel laboris. Cum verò ea tua sit voluntas, humanitas, beneuolentia erga me, libenter amplector talem animum: sed ita (non enim dimittam pudorem in rogando meum) si feceris id quod ostendis, magnam habebò gratiam. si non feceris, ignoscam: & alterum timori, alterum mihi te negare non potuisse arbitror. Est enim res profecto maxima. quid rectum sit, apparet: quid expediat, obscurum est. ita tamen, vt, si nos ita simus, qui esse debemus, id est studio digni, ac literis nostris, dubitare non possimus quin ea maxime conducant quæ sunt rectissima. Quare tu, si simul

placebit, statim ad me venies. sin idem placebit, atque eodem, nec continuo poterit: omnia tibi vt nota sint, faciam. Quicquid statueris, te mihi amicum: sin id, quod opto, etiam amicissimum iudicabo.

CICERO R. VFO.

20

QVO modo potuissim, te conuenissim, si eò quò constitueras, venire voluissim. Quare et si mei commodi causa commouere me noluissim: tamen ita existimes velim, me antelatum fuisse, si ad me misissim, voluntatem tuam còmodo meo. Ad ea quæ scripsissim, commodius equidem possem de singulis ad te rebus scribere, si M. Tullius scriba meus adesset: à quo mihi exploratum est, in rationibus duntaxat referendis (de cæteris rebus affirmare non possum) nihil eum fecisse scientem, quod esset contra aut rem, aut existimationem tuam. dein si rationum referendarum ius vetus, & mos antiquus maneret, me relaturum rationes, nisi tecum pro coniunctione nostræ necessitudinis consulissim, consecissimque, non fuisse. Quod igitur scissim ad urbem, si consuetudo pristina maneret: id (quum lege Iulia relinquere rationes in prouincia necesse erat, easdemque totidem verbis referre ad ætarium) feci in prouincia. neque ita feci, vt te ad meum arbitrium adducerem: sed tribui tibi tantum, quantum te tribuisse nunquam me poterit. Totum enim scribam meum quem tibi video nunc esse suspectum, tibi tradidi: tu ei M. Minidius fratrem tuum adiunxissim. rationes consecitæ me ablente sunt tecum: ad quas ego nihil adhibui præter lectionem. Ita accepi librum à meo seruo scriba, vt eundem acceperim à fratre tuo. Si honos is fuit, maiorem tibi habere non potuissim fides, maiorem tibi habui quam pene ipsi mihi. si prouidendum fuit nequid aliter, ac tibi & honestum & vtile esset, refertur: non habui cui potius id negotii darem, quam * darem. Illud quidem certe factum est, quod lex iubebat, vt apud duas ciuitates, Laodicensem & Apamensem, quæ nobis maximæ videbantur: quum ita necesse erat, rationes consecitæ, & consolutas deponeremus. Itaque huic loco primam respondeo, me, quanquam iustus de causis rationes desere properatim, tamen te expectatum fuisse, nisi in prouincia relictas rationes pro latis haberem. Quamobrem de Volusio quod scribis, non est id rationum. docuerunt enim me periti homines, in his cum omnium perissimus, tum mihi amicissimus C. Camillus, ad Volusium transferri nomen à Valerio non potuissim: prædes Valerianos teneri. neque id erat M X X X, vt scribis, sed M X I X. erat enim nobis curata pecunia Valerii mancipis nomine: ex qua reliquum quod erat, in rationibus retuli. Sed sic me & liberalitatis fructu priuas, & diligentia, & (quod minime tamè laboro) medioeris etiam prudentia, liberalitatis, quod mauis scribe me beneficii, quam meo, legatum meum, præfectumque Q. Leptam maxima calamitate leuatos: cum præfectum non deberent esse obligati: diligentia, quod existimas de tanto officio meo, tanto etiam periculo nec scisse me quicquam, nec cogitauisse scribam, quicquid voluisset, eum id mihi me recitauisset quidem, reculisse prudentia, eum rem à me non insipienter actam, ne cogitatum quidem putes. Nam & Volusii liberandi meum fuit còsilium: & vt multa tam grauis Valerianis prædibus, ipsique T. Mario depelleretur, à me inita ratio est: quam quidem omnes non solum probat, sed etiam laudant. & si verum scire vis, hoc vni scribæ meo intellexi: non nimium placere. sed ego putauis esse viri boni, cum populus suum seruaret, consulere fortunis tot vel amicorum, vel ciuium. Nam de Luceo est ita actum, vt auctore Cn. Põpæo, ista pecunia in fano poneretur: id ego agnouis meo iussu esse factum, quæ pecunia Pompeius est usus vt tua, quam tum deposueras ex tuis. Sed hæc ad te nihil intelligo pertinere. Illud me non animaduertisse, molestè ferrem, vt adserberem, te in fano pecunia iussu meo deposuissim, nisi ista pecunia grauisissim esset, certissimisque momentis testata: cui data, quo s. c. quibus tuis, quibus meis literis P. Sestio tradita esset. Quæ cum viderem tot vestigiis impressa, vt in his errari non posset, non adscripsi id quod tua nihil referebat. ego tamen adscripsisse malletm, quum id te video desiderare. Sicut scribis, tibi id esse referendum, idem ipse sentio: neque in eo quicquam à meis rationibus discrepauit tua. Addes enim tu, meo iussu, quod ego quidem non addidi: nec causa est cur negem: nec si causa esset, & tu nolles, negare. Nam de M. nongentis millibus, certe ita relatum est, vt tu, siue frater tuus referri voluit. Sed si-

D. iiii.

quid est, quum de logico parū gratiosum est, quod ego in rationibus referendis etiam nunc corrigere possim, de eo mihi, cum s. c. non sum vsus, quod per leges liceat, considerandum est. Te certe in pecunia exacta ita asserere ex meis rationibus relatus non oportuit, nisi quid me fallit. sunt enim alii peritiores. Illud caue dubites quin ego omnia faciam quæ interesse tua, aut etiam velle te existimem, si villo modo facere possim. Quod scribis de beneficiis, scito à me & Tribb. milit. & præfectos, & contubernales duntaxat meos delatos esse. In quo quidem me ratio scellit. liberum enim mihi tempus ad eos deferendos existimabam dari. postea certior sum factus, triginta diebus deferri necesse esse quibus rationes retulisset. Sanè molestè tuli, non illa beneficia tuæ potius ambitioni referuata esse, quàm meæ, qui ambitione nihil vterer. De cæturionibus tamen, & de Tribb. milit. contubernalibus res est in integro, genus enim horum beneficiorum definitum lege non erat. Reliqui est de his centum nullibus, de quibus memini mihi à te Myrina literas esse allatas, nō mei errati, sed tui: in quo peccatum videbatur esse, si modo erat fratris tui & Tullii. Sed cum id corrigi non posset, quod iam depositis rationibus ex prouincia decessimus: credo me quiddè tibi pro animi mei voluntate, proque ea spe facultatū, quam tum habebamus, quam humanissime potuerim rescripsisse. Sed neque tum me humanitate literarum mearum obligatum puto, neque me tuam hodie epistolam de his centum sic accepisse vt ii accipiant quibus epistolæ per hæc tempora molestæ sunt. Simul illud cogitare debes, me omnem pecuniam, quæ ad me salutis legibus peruenisset, Ephesi apud publicanos deposuisse: id fuisse M X X I I. eam omnem pecuniam Pompeium abstulisse. quod ego siue æquo animo, siue iniquo fero, tu de his centum æquo animo ferre debes, & existimare eo minus ad te, vel de tuis cibariis, vel de mea liberalitate peruenisse. Quod si mihi expensa ista his centum tulisses, tamen quæ tua est suauitas, quæque in me amor, nolles à me hoc tempore æstimationem accipere: nam numeratum si cuperem, non erat. Sed hæc iocatum me putato, vt ego te existimo. Ego tamen, cum Tullius rure redierit, mittam eum ad te, siquid ad rem putabis pertinere. Hanc epistolam cur non scindi velim, causa nulla est. Vale.

M. CICERO S. D. L. MESCINO.

31

GRATIAE mihi tuæ fuerunt literæ: ex quibus intellexi, quod etiam sine literis arbitrabar, te summa cupiditate affectum esse videndi mei. quod ego ita libenter accipio, vt tamen tibi non concedam. nam tecum esse, ita mihi omnia quæ opto, contingant, vt vehementer velim. Vt enim cum esset maior & virorum, & ciuium bonorum, & iucundorum hominū, & amantium mei copia, tamen erat nemo quicum essem libentius, quàm tecum, & pauci quibuscum essem æque libenter: hoc vero tempore, cum alii interierint, alii absint, alii mutati voluntate sint, vnum mediūfidius tecum diem libētius posuerim, quàm hoc omne tempus cum plerisque eorū, quibuscum viuo necessariō. Noli enim existimare, mihi solitudinem non iucundiorē esse, qua tamen ipsa vti non licet, quàm sermones eorum, qui frequentant domum meam, excepto vno, aut summū altero. Itaque vtor eodem perfugio quo tibi vtendum cæseo, literulis nostris: præterea conscientia etiam consilio eorum meorū. Ego enim is sum, quemadmodum tu facillimè potes existimare, qui nihil vnquam mea potius, quàm meorum ciuium causa fecerim: cui nisi inuidisset is, quem tu nunquam amasti (me enim amabas) & ipse beatus esset, & omnes boni. Ego sum qui nullius vim plus valere volui, quàm honestum otium. idēque cum illa ipsa arma, quæ semper timuerā, plus posse sensi, quàm illum consensum bonorum, quem ego idem effeceram: quauis tuta conditione pacem accipere malui, quàm viribus cum valentiore pugnare. Sed & hæc, & multa alia coram breui tempore licebit. Neque me tamen vlla res alia Romæ tenet, nisi expectatio rerum Africanarum. videtur enim mihi res in propinquū adducta discrimen. puto autem mea nonnihil interesse: quanquam id ipsum quid intersit, non sane intelligo. veruntamen quicquid illinc nūtiatum sit, non longe abesse à consiliis amicorum. Est enim res iam in eum locum adducta, vt quanquā multum intersit inter eorum causas qui dimicant, tamen inter victorias non multum interfuturū putem. Sed planè animus, qui dubiis rebus forsitan fuerit infirmior, desperatis confirmatus est multum: quem etiam tuæ superiores literæ confirma-

runt. quibus intellexi quàm fortiter iniuriam ferres: inuítque me, tibi cum summam humanitatem, tum etiam tuas literas profuisse. Verum enim scribam, teneiore mihi animo videbare, sicut omnes ferè, qui vita ingenua, in beata ciuitate & in libera viximus. SED VT ILLA secunda moderatè tulimus: sic hanc non solum aduersam, sed funditus euersam fortunam fortiter ferre debemus: vt hoc saltem in maximis malis boni sequamur, VT MORTEM, QUAM ETIAM beati contemnere debeamus, propterea quòd nullum sensum esset habitura: tu ne sic affecti non modo cõtemnere debeamus, sed etiam optare. Tu si me diligis, fructe isto otio, tibi que persuade, PRAETER CVLPAM AC PECCATVM qua semper caruisti, & carebis, homini accidere nihil posse quod sit horribile aut pertimescendum. Ego, si videbitur rectè fieri posse, ad te veniam breui. si quid acciderit, vt mutandum consilium sit, te certiozem faciam statim. Tu ita fac cupidus mei videndi sis, vt istinc te ne moueas tam infirma valetudine, nisi ex me prius quaesieris per literas quid te velim facere. Me velim, vt facis, diligas, valetudini que tuæ & tranquillitati animi seruias.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM LIB. VI.

M. CICERO S. D. AVLO TORQVATO.

I

ETSI EA perturbatio est omniũ rerum, vt suz quenque fortunæ maxime pœniteat, Encmòque sit quin vbiuis, quàm ibi vbi est, esse malit: tamen mihi dubium non est quod hoc tempore, bono viro Romæ esse miserimũ sit. Nam etsi quocũque in loco quisquis est, idem est ei sensus, & eadem acerbitas ex interitu rerum & publicarum & suarum: tamen oculi augent dolorem, qui ea quæ cæteri audiunt, intueri coguntur, nec auertere à miseris cogitationem sinunt. Quare etsi multarum rerum desyderio te angere necesse est, tamè illo dolore, quo maxime te confici audio, quòd Romæ non sis, animum tuum libera. Etsi enim cum magna molestia tuos rursusque desyderas, tamen illa quidem quæ requiris, suum statum tenent: nec melius si tu adesses, tenerèt, nec sunt villo in proprio periculo. Nec debes tu, cum de tuis cogitas, aut præcipuam aliquam fortunam postulare, aut communem reculare. De te autè ipso Torquate est tuum sic agitare animo, vt non adhibeas in consilium cogitationum tuarum desperationem, aut timorem. nec enim is qui in te adhuc iniustior, quàm tua dignitas postulabat, fuit, non magna signa dedit animi erga te mitigati. nec tamen is ipse à quo salus petitur, habet explicatã aut exploratã rationem salutis suæ. CVM QVE OMNIUM bellorum exitus incerti sint, ab altera victoria tibi periculum nullum esse perspicuo, quod quidem se iunctum sit ab omnium interitu: ab altera te ipsum nunquam timuisse certo scio. Reliquum est, vt te id ipsum quod ego quasi consolationis loco pono, maxime excruciet, commune periculum reip. cuius tanti mali, quamuis docti viri multa dicant: tamè vereor ne consolatio nulla possit vera reperiri, præter illam quæ tanta est, quantum in cuiusque animo roboris est, atque neruorum. SI ENIM BENE sentire, rectèque facere, satis est ad bene, beatèque viuendum: non vereor, ne eum qui se optimorum consiliorum conscientia sustentare possit, miserum esse nefas sit dicere. Nec enim nos arbitror, victoriz præmiis ductos, patriam olim, & liberos, & fortunas reliquisse: sed quoddam nobis officium iustum & pium & debitum reip. nostræque dignitati videbamur sequi: nec cum id faciebamus, tam eramus amentes, vt explorata nobis esset victoria. Quare si id euenit quod ingredientibus nobis in causam propositum fuit accidere posse, non debemus ita cadere animis, quasi aliquid euenerit quod fieri posse nõquam putarimus. Simus igitur ea mente quã ratio & veritas præscribit, vt nihil in vita nobis præstidum præter culpam putemus: eaque cum careamus, omnia humana placatè & moderatè seramus. Atque hæc eò pertinet oratio, vt perditis rebus omnibus, tamè ipsa virtus se sustentare posse videatur. Sed si est spes aliqua rebus communibus, ea tu, quicumque status est futurus, carere non debes. Atque hæc mihi scribèti veniebat in mentem, me esse eum, cuius tu desperationem

D.iii.

nem accusare solitus esses, quemque autoritate tua cunctantem & dissidentem excitare. Quo quidem tempore non ego causam nostram, sed consilium improbabi. Scro enim nos in armis aduersari videbam, quæ multò antè confirmata per nosmetipsos erant. dolebámque pilis & gladiis, non consiliis, neque autoritatibus nostris de iure publico disceptari. Neque ego ea quæ facta sunt, fore cum dicebam, diuinabam futura: sed quod & fieri posse, & exitiolum fore, si cuculisset, videbam, id ne accideret, timebam: præsertim cum si mihi alterumvtrum de euentu, atque exitu rerum promittendum esset, id futurum quod euenit, explorari possem promittere. His enim rebus præstabamus, quæ non prodeunt in aciem: vsu autem armorum & militum robore inferiores eramus. Sed tu illum animum nunc adhibe quæso, quo me tum esse oportere censebas. Hæc eò scripsi, quòd mihi Philargyrus tuus omnia de te requirenti fidelissimo animo (vt mihi quidem visus est) narrauit, te interdum sollicitum esse solere vehementius. quod facere non debes, nec dubitare quin aut aliqua rep. sis futurus qui esse debes: aut perditæ, non afflictioris conditione, quàm ceteri. Hoc verò tempus, quo exanimari omnes & suspensum sumus, hoc moderatiore animo ferre debes, quòd & in vrbe ea es, vbi nata & alta est ratio ac moderatio vitæ: & habes Seruium Sulpicium quem semper vnicè dilexisti, qui te profecto & beneuolentia & sapientia consolatur. cuius si essemus & autoritatem & consilium secuti, rogati potius potentiam, quàm armati victoriam subissemus. Sed hæc longiora fortasse fuerunt, quàm necesse fuit. illa quæ maiora sunt, breuius exponam. Ego habeo, cui plus quàm tibi debeam, neminem: quibus tantum debebam, quantum tu intelligis, eos huius mihi belli casus eripuit. qui sim autem hoc tempore, intelligo. sed quia N E M O E S T tam afflictus, quin si vult aliud studere, nisi id quod agit, possit nauare aliquid & efficere: omne meum consilium, operam, studium, certe velim existimes tibi, tuisque hberis esse debitum.

M. CICERO S. D. A. TORQUATO.

P E T O à te, ne me putes obliuione tui rariùs ad te scribere, quàm solebam: sed aut grauitate valentudinis, qua tamen iam paulum videor leuari: aut quòd absim ab Vrbe, vt qui ad te proficiscatur, scire non possim. Quare velim ita statutum habeas, me tui memoriam cum iunima beneuolentia tenere, tuasque omnes res non minori mihi curæ, quàm meas esse. Quòd maiore in varietate versata est adhuc tua causa, quàm homines aut volebant, aut opinabatur: mihi crede, non est pro malis temporum, quod moleste feras. Necesse est enim: aut armis vigeri temp. sempiternis, aut his politicis recitari aliquando, aut funditus interire. Si arma valebunt, nec eos à quibus recesseris, vereri debes, nec eos quos adiuuisti. Si tamen necessaria, N I H I L E S S E præcipue cuiquam dolèdum in eo, quod accidat vniuersis. Quæ vis insit in his paucis verbis (plura enim commitenda epistolæ non erant) si attendes, quod facis: profecto etiam sine meis literis intelliges, te aliquid habere quod speres: nihil quod aut hoc, aut aliquo reip. statu timeas: omnia si interierint, cum superstitem te esse reip. ne si liceat quidem, velis, ferendam esse fortunam, præsertim quæ abie à culpa. Sed hæc hæcenus. Tu velim scribas ad me quid agas, & vbi futurus sis: vt aut quò scribam, aut quò veniam, scire possim.

M. CICERO S. D. A. TORQUATO.

S V P E R I O R I B V S literis beneuolentia magis adductus, quàm quòd res ita postularet, fui longior. Neque enim confirmatione nostra egebat virtus tua: neque erat ea mea causa, atque fortuna, vt cui ipsi omnia desissent, alterum confirmarem. Hoc item tempore breuior esse debeo. sine enim nihil tum opus fuit tam multis verbis, nihilo magis nunc opus est: sine tum opus fuit, illud satis est, præsertim cū accesserit nihil noui. Nam et si quotidie aliquid audimus earum rerum quas ad te perferri exilimo: summa tamen eadem est, & idem exitus, què ego tam video anuno, quàm ea quæ oculis cernimus. nec verò quicquid

video, quod non idem te videre certo scio, Nam etſi quem exitum acies habitura ſit, diuinare nemo poteſt, tamen & belli exitum video: & ſi id minus, hoc quidem certe, cum ſit neceſſe alterutrum vincere, qualis futura ſit vel hæc, vel illa victoria. Idque cum optime perſpexi, tale video, nihil vt mali videatur futurum, ſi id vel antè acciderit quod vel maximum ad timorè proponitur. **I T A E N I M V I V E R E**, vt non ſit viuendū, miſerrimum eſt. mori autem nemo ſapienter miſerū dixit, ne beato quidem. Sed in ea eſt vrbe, in qua hæc, vel plura, & ornatiores parietes ipſi loqui poſſe videantur. Ego tibi hoc confirmo, **E T S I L E V I S E S T** conſolatio ex miſeris aliorum, nihilo te nunc maiore in diſcrimine eſſe, quam quenuis aut eorum qui diſceſſerint, aut eorum qui remanſerint. alteri dimicant, alteri victorem timent. Sed hæc conſolatio leuis eſt: illa grauior, qua te vti ſpero: ego certè vtor. nec enim dum ero, angar vlla re, cū omni vacem culpa: & ſi non ero, ſenſu omnino carebo. Sed rurfus *patet de i. d. d. d. d.* qui ad te hæc. Mihi tu, tui, tua omnia maxime curæ ſunt, & dum viuam erunt. Vale.

M. CICERO S. D. A. TORQUATO.

4

NOVI, quod ad te ſcriberem, nihil erat: & tamen ſiquid eſſet, ſciabā te à tuis certiorum fieri ſolere. De futuris autem rebus etſi ſemper difficile eſt dicere, tamen interdum cōiectura poſſis propius accedere, cū eſt res cuiusmodi, cuius exitus prouideri poſſit. Nunc tantum videmur intelligere, non dædurnum bellum: etſi idipſum nonnullis videatur ſecus. Equidem cum hæc ſcribebam, aliquid iam actum putabam, non quòd ego certò ſciam, ſed quòd haud difficilis erat cōiectura. **N A M C V M** omnis belli Mars communis, & cum ſemper incerti exitus præliorum ſunt: tum hoc tempore ita magnæ vtrinque copię, ita paratæ ad depugnandū eſſe dicuntur, vt vterunque vicerit, non ſit mirum futurum. Illa in dies ſingulos magis, magiſque opinio hominum confirmatur, etiam ſi inter cauſas armorum aliquantum interſit, tamen inter victorias non multum interſunturum. alteros propemodum iam ſumus experti. de altero nemo eſt quin cogitet, cum ſit metuendus iratus victor armatus. Hoc loco ſi videor angere dolorem tuum, quem conſolando leuare debeam, fateor me communium malorum conſolationem nullam inuenire, præter illam, quæ tamen, ſi poſſis eam ſuſcipere, maxima eſt, quæque ego quotidie magis vtor: **C O N S C I E N T I A M** **R E C T A E** voluntatis maximam eſſe conſolationem rerum incommodarum, nec eſſe vllum maguam malum præter culpam. A qua quum tantum abſumus, vt etiam optime ſenſerimus: euentuſque magis noſtri conſilii, quam conſilium reprehendatur: & quum præſtitimus quod debuimus, moderate quod euenit, ſeramus. Sed hoc mihi tamen non ſumo, vt te conſoler de communibus miſeris quæ ad cōſolandum maioris ingenii, & ad ferendum ſingularis virtutis indigent. Illud cuius facile eſt docere, cur præcipue tu dolere nihil debeas. Eius enim, qui tardior in te leuando fuit, quam fore putaremus, non eſt mihi dubia de tua ſalute ſententia: de aliis autem nõ arbitror te expectare quid ſentiam. Reliquum eſt vt te angat, quòd ab iſis à tuis tandiu: res moleſta, ab iſis præſertim pueris, quibus nihil poteſt eſſe teſtius. Sed vt ad te ſcripſi antea, tempus eſt huiusmodi, vt ſuam quiſque conditionem miſerrimam pueri: & vbi quiſque ſit, ibi eſſe minime velit. Equidem nos quòd Romæ ſumus, miſerrimum eſſe duco: non ſolum quòd in malis omnibus acerbius eſt videre, quam audire: ſed etiam quòd ad omnes caſus ſubitorum periculorum magis obiecti ſumus, quam ſi abeſſemus. etſi meipſum conſolatorem tuum, non tantū literæ, quibus ſemper ſtudui, quantum longinquitas temporis mitigauit. Quāto fueram dolore, meminifſi. In quo prima illa conſolatio eſt, vidifſe me plus, quam ceteros, cum cupiebam, quæuis iniqua conditione, pacè. Quod etſi caſu, non diuinatione mea factum eſt, tamen in hæc inani prudentiæ laude delector. Deinde, quod mihi ad conſolationem commune tecum eſt, ſi iam vocer ad exitum vitæ, non ab ea rep. auellar, qua carendum eſſe doleam, præſertim cum id ſine vlllo ſenſu futurū ſit. Adiuuat etiam ætas, & acta iam vitæ: quæ cum curſu ſuo bene cōſectō delectatur, tum vetat in eo vni timere, quòd nos iam natura ipſa pene perduxerit. Poſtremo, ſi vir, vel etiam ii viri hoc bello occiderunt, vt impudentia videatur tandem fortunati, ſi res cogat, recuſare. Equidem mihi omnia propono: nec vllum eſt tantum malum

quod non putem impedere. SED CVM P L V S in metuendo mali sit, quàm in ipso illo quod timeatur, desino: præferim cum id impendat, in quo non modo dolor nullus, verum finis etiam doloris futurus sit. Sed hæc satis multa, vel plura potius, quàm necesse fuit. facit autem non loquacitas mea, sed benevolentia longiores epistolas. Seruivum discessisse Athenis molestè tuli. non enim dubito quin magnæ tibi leuatiõis solinus sit esse quotidiana congressus, & sermo cum familiarissimi hominis, tum optimi & prætiosissimi viri. Tu velim te, vt debes, & soles, tua virtute sustentens. Ego, quæ te velle, quæque ad te & ad tuos pertinere arbitror, omnia studiose, diligentèrque curabo. quæ cum faciam, beneuolentiã tuam erga me imitabor, merita non assequar. Vale.

M. CICERO S. D. A. CAECINAE.

Q U O T I E S C V N Q V E filium tuum video (video autem fere quotidie) polliceor ei studium quidem meum, & operam sine vlla exceptione aut laboris, aut occupationis, aut temporis: gratiam autem, atque authoritatem cum hac exceptione, quantum valeam, quãtũque possim. Liber tuus & lectus est, & legitur à me diligentèr, & custoditur diligentissime. Res & fortunæ tuæ mihi maximæ curæ sunt. quæ quidem quotidie faciliõres mihi & meliores vidètur: multisque video magnæ esse curæ: quorum de studio & de sua spe, filium ad te perscripsisse certo scio. His autem de rebus quas coniectura consequi possumus, non mihi sumo, vt plus ipse prospiciam, quàm te videre, atque intelligere mihi persuaserim. Sed tamè quia fieri potest vt tu ea perturbatiore animo cogites, puto esse meum quid sentiam, exponere. Ea natura rerum est, & is temporum cursus, vt non possit ista aut tibi, aut cæteris fortuna esse diuturna: neque hæzere in tam bona causa, & in tam bonis ciuibus tam acerba iniuria. Quare ad eam spem, quã extra ordinem de te ipso habemus, non solum propter dignitatem, & virtutem tuam (hæc enim ornamenta sunt tibi etiam cum aliis cõmunia) accedunt tua præcipua propter eximium ingenium summamque virtutè: cui mercedules hic, cuius in potestate sumus, multũ tribuit. Itaque ne punctum quidem temporis in ista fortuna fuisses, nisi eo ipso bono tuo, quo delectatur, se violatum putasset. quod ipsum lenitur quotidie: significaturque nobis ab iis, qui simul cum eo viuunt, tibi hanc ipsam opinionem ingenii apud illum plurimũ profuturam. Quæ propter primum fac animo forti atque magno sis: ita enim natus, ita educatus, ita doctus es, ita etiam cognitus, vt tibi id faciendum sit. deinde spem quoque habeas firmissimã propter eas causas, quas scripsi. A me vero tibi liberisque tuis omnia paratissima esse confidas velim. id enim & vetustas nostri amoris, & mea consuetudo in meos, & tua multa erga me officia postulant.

M. CICERO S. D. A. CAECINAE.

V E R B O R ne desideres officium meũ, quod tibi pro nostra & meritõrum multorũ, & studiorum, & partium cõiunctione deesse non debet: sed tamen vereor ne literarũ à me officium requiras. quas tibi etiam pridem & sæpe misissem, nisi quotidie mediũ expectãs, gratulationem, quàm confirmationem animi tui complecti literis maluissem. Nunc, vt spero, breui granulabimur. itaque in aliud tempus id argumentum epistolæ differo. His autem literis animum tuum, quem minime imbecillum esse & audio, & spero: et si non sapientissimi, at amicissimi hominis authoritate confirmandũ etiam atque etiam puto. nec iis quidẽ verbis, quibus te consolet vt afflictum, & iam omni spe salutis orbatũ, sed vt eum, de cuius incolunitate non plus dubitem, quàm te memini dubitare de mea. Nam cum me ex rep. expulissent ii qui illam cadere posse, stante me nõ putarunt: memini me ex multis ho-
spitibus, qui ad me ex Asia in qua tu eras, venerat, audire, te de glorioso & celeri reditu meo confirmare. Si te ratio quædam Hetruscæ disciplinæ, quam à patre nobilissimo, atque optimo viro acceperas, non sefellit, ne nos quidem nostra diuinatio fallat: quam cum sapientif-
simorum virorũ monumētis, atque præceptis, plurimõque, vt tu scis, doctrinæ studio, tum magno etiam vsu tractandæ reip. magnæque nostrorum temporum varietate cõsecuti su-
mus. Cui quidem diuinatiõni hoc plus confidimus, quòd ea nos nihil in his tam obscuris rebus, tamque perturbatis vnquam omnino sefellit. Dicerem quæ antè funera dixissem, nisi vereretur ne ex cunctis fingere videretur. Sed tamen plurimi sunt testes, me & initio, ne cõiun-

geret se cum Cæsare, monuisse Pompeium, & postea ne seingeret. coniunctione frangi senatus opes, diuisione ciuile bellum excitari videbã. Atque vtebar familiarissime Cæsare, Pompeium faciebam plurimi: sed erat meum consilium cum fidele Pompeio, tum salutare vtrique. Quæ præterea prouiderim, prætereo. Nolo enim hunc de me optime meritum existimare, ea me suasse Pompeio, quibus ille si paruisset, esset hic quidem clarus in toga, & princeps: sed tantas opes, quantas nunc habet, non haberet. Eundem in Hispaniam censi, quod si fecisset, ciuile bellum nullum omnino fuisset. Rationem haberi ablentis non tam pugnauit vt liceret, quàm vt, quum ipso C O S. pugnante populus iusserat, haberetur. Causa orta belli est. quid ego prætermisi aut monitorum, aut querelarum, cum vel iniquissimam pacem iustissimo bello anteferrem? Victa est autoritas mea non tam à Pompeio (nam is mouebatur) quàm ab iis, qui duce Pompeio freti peropportunam & rebus domesticis, & cupiditatibus suis illius belli victoriam fore putabant. Susceptum bellum est, quiescente me: depulsus ex Italia, manente me quoad potui. sed valuit apud me plus pudor meus, quàm timor. veritus sum deesse Pompei salutem, cum ille aliquando non defuisset meæ. Itaque vel officio, vel fama honorum, vel pudore victus, vt in fabulis Amphiarus, sic ego prudens, & sciens ad pestem ante oculos positam sum profectus. Quo in bello nihil aduersi accidit non prædicente me. Quare quum, vt augures & astrologi solent, ego quoque auguratiois ex meis superioribus prædictis constitui apud te autoritatem augurii, & diuinationis meæ: debet habere fidem nostra prædictio. Non igitur ex alitis insolatu, nec è cantu sinistro ofensis, vt in nostra disciplina est: nec ex tripudis solistimis, aut soniuis tibi auguror: sed habeo alia signa quæ obseruem, quæ etiam non sunt certiora illis, minus tamen habent vel obscuritatis, vel erroris. Notantur autem mihi ad diuinandam signa duplici quadam via. quarum alteram duco è Cæsare ipso: alteram è temporum ciuilium natura atque ratione. In Cæsare hæc sunt: mitis, elemensque natura, qualis exprimitur præclare illo libro querelarum tuarum. accedit, quod mirificè ingeniis excellētibus, quale est tuum, deletatur. præterea cedit multorum iustis & officio incensis, non inanibus aut ambitiosis uoluntatibus. In quo vehementer eum consentiens Etruria mouebit. Cur hæc igitur adhuc parum profecerunt: quia non putat se sustinere causas posse multorum, si tibi, cui iustus videtur irasci posse, concesserit. Quæ est igitur, inquit, spes ab irato? Eodem fonte se hausturum intelligit laudes suas, è quo sit leuiter asperus. Postremò, homo valde est acutus, & multum prouidens. intelligit te hominem in parte Italix minime contemnenda facile omnium nobilissimum, & in communi rep. cuius summorum tuz ætatis, vel ingenio, vel gratia, vel fama Pop. Ro. parem, non posse prohibere rep. diutius. nollet hoc temporis potius esse aliquando beneficium, quàm iam iuum. Dixi de Cæsare: nunc dicam de reפורum, rerumque natura. Nemo est tam inimicus ei causæ, quam Pompeius animatus melius quàm paratus susceperat, qui nos malos ciuis dicere, aut homines improbos audeat. In quo admirari soleo grauitatem, & iustitiam, & sapientiam Cæsaris. nunquam, nisi honorificentissime Pompeium appellat. At in eius personam multa fecit asperus. Armorum ista & victoriæ sunt facta, non Cæsaris. At nos queadmodum est complexus Cassium sibi legauit, Brutum Gallix præfecit, Sulpitium Græciæ, Marcellum, cui maxime succensebat, cum summa illius dignitate restituit. Quò igitur hæc spectant? Rerum hoc natura, & ciuilium temporum non patietur: nec manens, nec mutata ratio feret: primum, vt non in causa pari eadem sit & conditio, & fortuna omnium: deinde, vt in eam ciuitatem boni viri, & boni ciues nulla ignominia notati non reuertantur, in quam tot nefariorum scelerum cõdemnati reuertentur. Habes augurium meum: quo, siquid addubitarem, non potius vterer, quàm illa consolatione, qua facile fortem virum sustentarem. Te, si explorata victoria arma iumpsis pro rep. (ita enim tuam putabas) non nimis esse laudandum. sin propter incertos exitus, euentusque bellorũ, posse accidere vt vinceremur, putasses: non debere te ad secundam fortunam bene paratũ tuisse, aduersam ferre nullo modo te posse. Disputarem etiam quantum solatio tibi conscientia tui facti, quantæ delectationi in rebus aduersis literæ esse deberent. Commemorarem non solum veterum, sed horum etiam recentium, vel ducum, vel

60 Ad A. Torquatum, & cæteros.

comitum tuorū grauiſſimos caſus. Etiam externos multos claros viros nominarem. LEVAT ENIM DOLOREM communis quaſi legis, & humanæ conditionis recordatio. Exponeret etiã quemadmodum hic, & quanta in turba, quantaque in confuſione rerum omnium viueremus. neceſſe eſt enim minore deſyderio perdita rep. cætere, quã bona. Sed hoc genere nihil opus eſt: incolumem te cito (vt ſpero, vel potius vt perſpicio) videbimus. interea tibi abſenti, & huic qui a deſt, imaginĩ animi, & corporis tui, conſtantiffimo, atque optimo filio tuo, ſtudium, officium, operam, laborem meum, iam pridem & pollicitus ſum, & detuli. Nunc hoc amplius, quod me amiſiffime quotidie magis Cæſar amplectitur: familiares quidem eius ſicuti neminem. apud quem quicquid valebo vel authoritate, vel gratia, valebo tibi. Tu cura, vř cum firmitudine te animi, tum etiã ſpe optima ſuſtentes.

CAECINA CICERONI PLVR. SAL.

7

Q V O D tibi nõ tam celeriter liber eſt redditus, ignoſce timori noſtro, & miſerere temporis. Filius, vt audio, pertimuit, neque iniuria, ſi liber exiſſet: quum tuon tam intereſt quo animo ſcribatur, quã quo accipiat, ne ea res inepte mihi noceret, cum præfertim adhuc ſtyli poenas dem. qua quidem in te, ſingulari ſum ſato. Nam cum mendum ſcripturæ, littera tollatur, ſtultitia fama multetur, meus error exilio corrigitur: cuius ſumma criminis eſt, quod armatus aduerſario maledixi. Nemo noſtrum eſt, vt opinor, quin vota victoriz ſuæ fecerit: nemo quia etiã cum de alia te immolaret, tamen eo quidem ipſo tempore, vt quamprimum Cæſar ſuperaretur optaret, hoc ſi non cogitat, omnibus rebus ſcelix eſt: ſi ſcit, & perſuaſus eſt: quid irafeitur ei, qui aliquid ſcripſit contra ſuam voluntatẽ: cum ignoret omnibus qui multa deos venerati ſunt cõtra eius ſalutem: Sed vt eodem reuertar, cauſa hæc fuit timoris: ſcripſi de te parçẽ mediuſſidius, & timide, nõ reuocans me ipſe, ſed pene reſugiens. Genus autem hoc ſcripturæ non modo liberum, ſed incitatũ, atque larum eſſe debere quis ignorat? Solutum exiſtimatur eſſe, alteri maledicere: tamen cauendũ eſt ne in petulantiam incidas. Impeditum, ſe ipſum laudare, ne vitium arrogantiæ ſubſequatur. Solutum vero liberum, alterum laudare. de quo quicquid detrahas, neceſſe eſt aut inſirmitari, aut inuidiz aſſignetur. Ac neſcio, an tibi gratius, ſi liber exiſſet, oportuniuſque acciderit. Nam quod præclare facere non poteram, primum erar nõ attingere. ſecundum beneficium, quamparciſſime facere. ſed. tamen ego quidem me ſuſtinui, multa minui, multa ſuſtuli, cõplura ne poſui quidem. Q V E M A D M O D V M igitur ſcalatum gradus ſi alios tollas, alios incidas, nõnullos male hærentes relinquas, nõnã periculum ſtruas, nõ aſcenſum pares: ſic tot malis cum vincitum, tum fraetum ſtudium ſcribẽdi, quid dignum auribus, aut probabile poteſt afferret? Cum verò ad ipſius Cæſaris nomen veni, toto corpore contremiſco, nõ pœnæ metu, ſed illius iudiciũ. totũ enim Cæſarem non noui, quem putas animũ eſſe, vbi ſecum loquitur: hoc probabit: hoc verbũ ſuſpicioſum eſt. quid ſi hoc mutaret verorũ ne peius ſit. Age vero, laudando aliquẽ: num offendo? cum porro offendã, quid ſi nõ vultzarmati itylum perſequitur: viẽti & nondũ teſtituti quid facio? Auges etiã tu mihi timorem, qui in Oratore tuo cauſes tibi per Brutum, & ad excuſationem ſocium quæris. Vbi hoc omnium patronus facit, quid me veterem nam, nunc omnium clientem ſentire oportet? In hac igitur calũnia timoris, & cæcæ ſuſpicionis tormento, cum plurima ad alieni ſenſus coniecturam, non ad ſtram iudicium ſcribantur, quã difficile ſit euadere, ſi minus expertus es, quod te ad omnia ſummum atque excellentis ingenium armavit, nos ſentimus. Sed tamẽ ego filio dixeram, liberum tibi legeret & auſerret: aut ea conditione daret, ſi reciperes te correctũ, hoc eſt, ſi totum alium faceres. De Aſiatico itinere, quãquam ſumma neceſſitas premebat, vt imperaſti, feci. Te pro me quid horret: vides tempus veniſſe, quò neceſſe ſit de nobis conſtitui. Nihil eſt mihi Cicero, quod filium meum expeetis: adoleſcens eſt: omnia excogitare vel ſtudio, vel ætate, vel metu non poteſt. Totũ negotium tu ſuſtineas oportet: in te mihi omnis ſpes eſt. tu pro tua prudentia, quibus rebus gaudeat, quibus captatur Cæſar, tenes: à te omnia proficiantur, & per te ad exitum perducatũ, neceſſe eſt. apud ipſum multum, apud eius omnis plurimum potes. vnũ tibi ſi perſuaſeris, nõ hoc eſſe tui muneris, ſiquid rogatus fueris, vt facias

(ququam id magnum & amplum est) sed totum tuum esse onus, perficias. Nisi forte aut in miseria nimis stulte, aut in amicitia nimis impudenter tibi onus impono. Sed utriusque rei excusationem, tuæ vitæ consuetudo dat. nam quòd ita consuesti pro amicis laborare, non iam sic spectant abs te, sed etiam sic imperant tibi familiares. Quòd ad librum attinet, quem tibi filius dabit, peto à te ne exeat: aut ita corrigas ne mihi noceat.

CICERO CAECINAE.

8

CVM esset mecum Largus homo tui studiosus locutus, Cal. Ian. tibi praefinitas esse: quòd omnibus rebus perspexeram quæ Balbus & Oppius absente Cæsare egissent, ea solere illi tata esse, egi vehementer cum his, ut hoc mihi darent, tibi in Sicilia, quoad vellemus, esse uti liceret. Qui mihi consuescent aut libenter polliceri, siquid esset eiusmodi, quod eorū animos non offenderet: aut etiam negare, & asserere rationem cur negarent: huic meæ rogationi potius non continuo responderunt, eodem die tamen ad me reuerterunt: mihi hoc dederunt, ut esses in Sicilia, quoad velles: se praefaturos, nihil ex eo te offensionis habiturum. Quum quid tibi permittatur, cognosti: quid mihi placeat, puto te scire oportere. Actis his te literæ à te mihi reddidit, quibus à me consilium petis quid sim tibi author, in Sicilia subsidia, an vt ad reliquias Asiaticæ negotiationis proficiscare. Hæc tua deliberatio non mihi conuenit visa est cum oratione Largi. Ille enim mecum quasi tibi non liceret in Sicilia diutius comorari, ita locutus erat: tu autem quasi concessum sit, ita deliberas. Sed ego, siue hoc, siue illud est, in Sicilia censeo comorandum. Propinquitas locorum vel ad impetrandum adiuvat crebris literis & nuntiis: vel ad redius celeritatem, te aut impetrata (quod spero) aut aliqua ratione consecuta. Quamobrem censeo magno opere commorandum. T. Furfano Posthumo familiari meo, legatisque eius, item meis familiaribus diligentissime te commodabo, cum venerint. erant enim omnes Mutinæ: viri sunt optimi, & tui similibus studiosi, & mei necessarii. Quæ mihi venient in mentem, quæ ad te pertinere arbitrabor, ea mea sponte faciam. Siquid ignotabo, de eo admonitus, omnium studia vincam. Ego etiam coram de te cum Furfano ita loquar, ut tibi literis meis ad eum nihil opus sit: tamē quum tuis placuit te habere meas literas, quas ei redderes, morem his gessi. eorum litterarum exemplum infra scriptum est.

M. CICERO FURFANO PROCOS. S.

9

CVM A. Cæcina tanta mihi familiaritas, consuetudoque semper fuit, ut nulla maior esse possit. Nam & patre eius claro homine, & forti viro plurimum usi sumus: & hunc à puero quòd & sperni mihi magnam asserbat summæ probitatis, summæque eloquentiæ, & vivebat mecum coniunctissime non solum officii amicitia, sed etiam studiis communibus, sic semper dilexi, ut nō vllō cum homine coniunctius viverē. Nihil attinet me plura scribere, quam mihi necesse est eius salutē & fortunas, quibuscumque rebus possim, tueri vides. Reliquum est, ut cum cognorū pluribus rebus, quid tu & de bonorum fortuna, & de reip. calamitatibus sentires, nihil à te petam, nisi vt ad eam voluntatem quam tua sponte erga Cæcinam habiturus esses, tantus cumulus accedat commōdatione mea, quanti me à te fieri in telligo. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

M. CICERO TREBIANO S.

10

EGO quanti te faciam, semperque fecerim, quanti me à te fieri intellexerim, sum mihi ipse testis. Nam & consilium tuum, vel casus potius diutius in armis ciuilibus commorandi, semper mihi magno dolori fuit: & hic eventus (quòd tardius quam est æquum, & quam ego vellem, recuperas fortunam & dignitatem tuam) mihi non minori curæ est, quam tibi semper fuerūt casus mei. Itaque & Postumulo, & Sestio, & sapientissimo Attico nostro, proximèque Teudæ liberto tuo totum me patefeci: & hæc his singulis saepe dixi, quacunque te possem, me tibi, & liberis tuis satisficere cupere: idque tu ad tuos velim scribas: hæc quidem certe, quæ in potestate mea sunt, ut operā, consilium, rem, fidem meam, sibi ad omnes res paratam putent. Si autoritate & gratia tantū possem, quantum in ea rep. de qua ita meritis sum, posse deberi: tu quoque is esses qui fuisti, cum omni gradu amplissimo dignissimus, tum certe ordinis tui facile princeps. Sed quum eodē tempore, eadēque de causa nostrū

62 Ad A. Torquatum, & cæteros.

vertece occidit: tibi & illa pollicitor quæ supra scripsi, quæ sunt adhuc mea: & ea quæ præterea video mihi ex aliqua parte retinere tanquàm ex reliquis pristinae dignitatis. Neque enim ipse Cæsar, ut multis rebus intelligere potui, est alienus à nobis: & omnes fere familiarissimi eius casu deuincti magnis meis veteribus officiis, me diligenter obseruant & colunt. Itaque si qui mihi erit aditus de tuis fortunis, id est de tua incolumitate, in qua sunt omnia, agendi (quod quidem quotidie magis ex eorum sermonibus adducor ut sperem) agam per me ipse, & moliar. Singula persequi non est necesse: vniuersum studium meum & benevolentiam ad te defero. Sed magni mea interest, hoc tuos omnes scire: quod tuis literis fieri potest ut intelligant omnia Ciceronis patere Trebiano. Hoc eò pertinet, ut nihil existiment esse tam difficile, quod non pro te mihi susceptum, iucundum sit futurum.

M. CICERO TREBIANO S.

ANTEA misissem ad te literas, si genus scribendi inuenire. tali enim tempore, aut consolarium amicorum est, aut polliceri. Consolatione non utebar, quòd ex multis audiebam quàm fortiter, sapienterque ferres iniuriam temporum, quàmque te vehementer consolaretur conscientia factorum, & consiliorum tuorum, quòd quidem si facis, magnam fructum studiorum optimorum capis, in quibus te semper scio esse versatum: idque ut facias, etiam atque etià te hortor. Simul & illud tibi homini periculisimò rerum & exemplorum, & omnis vetustatis, ne ipse quidem rudis, sed in studio minus fortasse quàm uelle, & in rebus, atque usu plus etiam quàm uellem, versatus: spondeo, tibi istam acerbisatem & iniuriam non diuturnè fore. Nam & ipse qui plurimum potest, quotidie mihi delabi ad æquitatem, & ad rerum naturam uideatur: & ipsa causa ea est, ut iam simul cum re. quæ in perpetuum iacere non potest, necessariò reuiuiscat atque recreetur: quotidieque aliquid sit lenius & liberalius, quàm timebamus. Quæ quum in temporum inclinationibus sæpe paruis posita sunt, omnia momenta obseruabimus, neque ullum prætermittimus tui iuuandi, & leuandi locum. Itaque illud alterum quod dixi literarum genus, quotidie mihi, ut spero, fiet prociuius, ut etiam polliceri possim: id te, quàm uerbis, taciàm libentius. Tu uelim existimes, & plures te amicos habere, quàm qui in isto casu sint, ac fuerint, quantum quidem ego intelligere potuerim: & me concedere eorum nemini. Fortem fac animum habeas & magnum: quod est in uino te. quæ sunt in fortuna, temporibus regentur, & consiliis nostris prouidebuntur.

M. CICERO S. D. TREBIANO.

DOLABELLAM antea tantummodo diligebam: obligatus ei nihil eram: nec enim acciderat mihi opus esse: & ille mihi debebat, quòd non defuerat eius periculis. Nunc tanto sum deuinctus eius beneficio, quòd & antea in re, & hoc tempore in salute tua cumulatissime mihi satisfecit, ut nemini plus debeam. Qua in re tibi gratulor ita ueremur, ut te quoque mihi gratulari quàm gratias agere malim. alterum omnino non deſidero: alterum uere facere potens. Quod reliquum est, quum tibi uirtus & dignitas tua reditum ad tuos aperuit, est tuæ sapientie, magnitudinisque animi, quid amiseris, obliuisci: quid recuperaris, cogitare. uiues cum tuis, uiues nobiscum. plus adquisisti dignitatis, quàm amisisti rei familiaris: quæ ipsa tum esset iucundior, si uilla res esset publica. Vestorius noster familiaris ad me scripsit, te mihi maximas gratias agere. Hæc prædicatio tua mihi ualde grata est: cæque te uti facile parior, cum apud alios, tum meretule apud Sytonem amici nostrum. Quæ enim facimus, ea prudētissimo cuique maxime probata esse uolumus. Te cupio uidere quamprimum.

CICERO AMPIO S. P.

GRATULOR tibi mi Balbe, uerèque gratulor: nec sum tam stultus, ut te uisita falsi gaudii frui uelim, deinde frangi repente, atque ita cadere, ut nulla res te ad æquitatem animi possit postea extollere. Egi tuam causam apertius, quàm mea tempora serebant. Vincitur enim fortuna ipsa debilitate gratiarum nostrarum, tui charitate, & meo perpetuo erga te amore, culto à te diligentissime. omnia promissa, confirmata, certa & rata sunt quæ ad reditum & ad salutem tuam pertinent. uidi, cognoui, interfui. etenim omnes Cæsaris familiaris satis opportune habeo implicatos consuetudine & beneuolentia, sic ut cum ab illo discesserint, me proximum habeant. Hoc Panſa, Hircius, Balbus, Oppius, Marius, Posthumius pla-

ne ita faciunt ut me vnicò diligant. Quòd si mihi pro me efficiendù fuisset, non me peniteret pro ratione temporum ita esse molitum. sed nihil est à me inferuitù temporis causa. veteres mihi necessitudines cum his omnibus intercedunt, quibuscum ego agere de te non destiti. Principè tamen habuimus Panfam, tui studiosissimum, mei cupidum: qui valeret apud illum non minus autoritate, quàm gratia. Cimber autem Tullius mihi plane satisfecit. Valent tamen apud Cæsarem non tam ambrosæ rogationes, quàm necessariæ. quam quia Cimber habebat, plus valuit, quam pro vilo alio valere potuisset. Diploma statim nõ est datum, quòd mirifica est improbitas in quibusdã qui tulissent acerbius tibi veniam dari, quã illi appellabãt tubam belli ciuili: multaque ita dicunt, quasi non gaudeant id bellù incidisse. Quare visum est oculutiùs agendum, neque vilo modo diuulgandù, de te iam esse perfectum: sed id erit perbreui: nec dubito quin legente te has literas confecta iam res futura sit. Panfa quidem mihi, grauis homo & certus, non solù confirmauit, verum etiam recepit perceleriter se ablaturum diploma. Mihi tamen placuit, hæc ad te perscribi. minus enim te firmù sermo Eppuleiæ tuæ, lacrymæque Ampiz declarabãt, quàm significatiua tuarum literarum. atque illarum arbitrabantur, cum à te abessent ipsarum, multo in grauiore te cura futurum. Quare magno opere putauit angoris & doloris tui leuandi causa, pro certis ad te ea quæ essent certa, perscribi. Scis me antea sic solitù esse scribere ad te, magis ut cõsolaret fortem virum atque sapientem, quam ut exploratã spem salutis ostenderem, nisi eam, quam ab ipsa rep. cum hic ardor extinctus esset, sperari oportere censerẽ. Recordare tuas literas, quibus & magnum animum mihi semper ostendisti, & ad omneis casus ferendos constantem, ac paratum. quod ego nõ mirabar, cum recorderet te & à primis temporibus ætatis in rep. esse versatum: & tuos magistratus in ipsa discrimina incidisse salutis, fortunarumque cõmunium: & in hoc ipsum bellum esse ingressum, non solum uti victor, beatus: sed etiam, ut (si illi accidisset) victus ut sapiens esses. Deinde, cum studium tuum consummas in virorù fortium factis memoriz prodendis, considerare debes nihil tibi esse cõmittendum quam obrem eorum, quos laudas, te non simillimù præbeas. Sed hæc oratio magis esset apta ad illa tempora quæ iam effugisti. Nunc vero tantù te para ad hæc nobiscum iterã: quibus ego, siquam medicinam inuenirem, tibi quoque eandem traderem. sed est vnum perugiũ, doctrina ac literarum, quibus semper vti sumus: quæ secundis rebus delectationem modo habere videbantur, nunc vero etiam salutem. Sed ut ad inicitium reuertar, caue dubites quin omnia de salute ac reditu tuo perfecta sint.

CICERO LIGARIO.

13

ETSÌ tali tuo tempore, me aut cõsolandi, aut iuuandi tui causa scribere ad te aliquid pro nostra amicitia oportebat: tamen adhuc id nõ feceram, quia neque lenire videbar oratione, neque leuare posse dolorem tuum. Postea vero quàm magnã spem habere cepi, fore ut te breui tempore incolumem haberemus: facere non potui, quin tibi & sententiam, & voluntatem declararem meam. Primù igitur scribam quod intelligo & perspicio, non fore in te Cæsarem duriozem. nam & res cum quotidie, & dies, & opinio hominũ, & (ut mihi videtur) etiam sua natura mitiorem facit: idque cum de reliquis sentio, tum de te etiam audio ex familiarissimis eius, quibus ego ex eo tempore, quo primù ex Africa nuntius venit, supplicare vnã cum fratribus tuis non destiti: quorũ quidem & virtus & pietas, & amor in te singularis, & assidua, & perpetua cura salutis tuæ tantum proficit, ut nihil sit quod non ipsum Cæsare tributurũ exultem. Sed si tardius sit quàm volumus: magnis occupationibus eius, à quo omnia petuntur, aditus ad eum difficiliore fuerunt: & simul Africanæ causæ iratior, diutius velle videtur eos habere sollicitos, à quibus se putat diuturnioribus esse molestiis cõsiliatũ. sed hoc ipsum intelligimus eum quotidie remissius, & placatius ferre. Quare mihi crede, & memoriz manda, me tibi id affirmasse, te in istis molestiis diutius nõ futurum. Quum quid sentirem exposuiss: quid vellem tua causa, te potius declarabo, quàm oratione. Et si tantum possem, quantum in ea rep. de qua ita sum meritus ut tu existimas, posse debebam: ne tu quidem in istis incommodis esses. Eadem enim causa opes meas fregit, quæ tuam salutem in discrimen adduxit. Sed tamen quicquid imago veteris meæ di-

64 Ad A. Torquatam, & cæteros.

gnitatis, quicquid reliquæ gratiæ valebunt: studium, cõsiliũ, opera, gratia, fides mea, nullo loco deerit tuis optimis fratribus. Tu fac habeas fortem animũ, quem semper habuisti: primũ ob eas causas, quas scripsi: deinde, quod ea de rep. semper voluisti atque sensisti, vt non modo cum secunda sperare debeat, sed etiã, si omnia aduersa essent, tamen conscientia & factorum & consiliorum tuorum, quæcunq; acciderent, fortissimo & maximo animo ferre deberes.

CICERO LIGARIO.

14

ME SCITO omnem meum laborem, omnem operam, curam, studium in tua salute consumere. nam cum te semper maxime dilexi, tum fratrum tuorum, quos æque atque te, summa beneuolentia sum complexus, singularis pietas, amorque fraternus, nullum me patitur officii erga te, studiique munus, aut tempus prætermittere. sed quæ faciã, fecerimque pro te, ex illorum te literis, quàm ex meis, malo cognoscere. Quid autem sperem, aut confidam, & exploratum habeam de salute tua, id tibi à me declarari volo. Nam si quisquam est timidus in magnis periculosisque rebus, semperque magis aduersos rerum exitus metuens, quàm sperans secundos, is ego sum: & si hoc vitium est, eo me non carere confiteor. Ego idem tamen cum ad V. Cal. intercalareis priores, rogatu fratrum tuorum uenissim mane ad Cæsarem, atque omnem adeundi, & conueniendi illius indignitatem, & molestiam pertulissim: cum fratres & propinqui tui iacerent ad pedes: & ego essem locutus, quæ causa, quæ tuum tempus postulabat: non solum ex oratione Cæsaris, quæ sane mollis & liberalis fuit, sed etiã ex oculis & vultu, ex multis præterea signis, quæ facilius perspicere potui, quàm scribere: hanc in opinionẽ discessi, vt mihi tua salus dubia non esset. Quæ obrem fac animo magno fortique sis: & si turbidissima sapienter crebas, tranquilliora late feras. Ego tamen tuis rebus sic adero vt difficillimis: neque Cæsari solũ, sed etiam amicis eius omnibus, quos mihi amicissimos esse cognoui, pro te, sicut adhuc feci, libentissime supplicabo. Vale.

CICERO BASILIO S.

15

TIBI gratulor, mihi gaudeo, te amo, tua tuor: à te amari, & quid agas, quidque agatur, certior fieri volo.

BITHYNICVS CICERONI S.

16

SI mihi tecum non & multæ & iustæ causæ amicitie priuatim essent, repeterem initia amicitie ex parentibus nostris. quod faciendum iis existimo, qui paternam amicitiam nullis ipsi officis profecati sunt. Itaque contentus ero nostra ipsorum amicitia, cuius fiducia peto à te, vt absentem me, quibuscũque in rebus opus fuerit, tuare, si nullum officium tuum apud me intermoriturum existimas. Vale.

M. CICERO BITHYNICO S.

17

CVM cæterarum rerum causa cupio esse aliquando republicam constitutam, tum velim mihi credas, accedere id etiam, quo magis expetam promissum tuum, quo in literis vteris. scribis enim, si ita sit, te mecum esse victurum. Gratissima mihi tua voluntas est: factisque nihil alicuius necessitudine nostra, iudicisque patris tui de me, summi viri. Nam sic habeto, beneficiorum magnitudine, eos qui temporibus valuerunt, aut valeant, coniunctiones tecum esse, quàm me necessitudine neminem. Quæ obrem grata mihi est & memoria tua nostræ coniunctionis, & eius etiam augendæ voluntas.

CICERO LEPTAE.

18

SIMVLAC accepti à Seleuco tuo literas, statim quæsiui è Balbo per codicillos, quid esset in lege. Rescripsit, eos, qui facerent præconium, vetari esse in Decurionibus: qui fecissent, non vetari. Quare bono animo sint & tui, & mei familiares: neque enim erat ferendum, cum qui hodie aruspicinã facerent, in senatu Romæ legerentur, eos, qui aliquando præconium fecissent, in municipiis Decuriones esse nõ licere. De Hispaniis noui nihil: magnũ tamen exercitum Pompeium habere constat. nam Cæsar ipse ad vos misit exemplum Patiaci literarũ, in quo erat illi X I esse legiones: scripserat etiam Messala Q. Salasso, P. Curtium fratrem eius, iussu Pompeii, inspectante exercitu interfectum, quod consensisset cum Hispanis quibusdam, si in oppidum nescio quod Pompeius rei frumentariæ causa venisset,

cum cōprehendere, ad Casarēque deducere. De tuo negotio quōd spōsor es pro Pompeio, si Galba cōsponsor tuus redierit, homo in te familiari non parū diligens, nō desinam cum illo communicare, siquid expediri possit, quod videbatur mihi ille confidere. Oratorē meum tantopere à te probari vehementer gaudeo. Mihi quidē sic persuadere me, quicquid habuerim iudiciū de dicendo, in illum librum contulisse. Qui si est talis qualem tibi videri scribis, ego quoque aliquid sum: sin aliter, non recuso quin quantum de illo libro, tantum de mei iudiciū fama detrahatur. Lepeam nostrum cupio delectari iam talibus scriptis: etiā abest maturitas ætatis, tamen personare aures eius huiusmodi vocibus non est inutile. Me Romæ tenuit omnino Tullia: meæ partus. Sed cum ea, quemadmodum spero, satis firma sit, teneor tamē, dum à Dolabellæ procuratoribus exigam primam pensionem. & mehercule non tam sum peregrinator iam, quàm solebam. ædificia mea me delectabāt, & otium domus est, quæ nulli mearum villarum cedat, otium omni desertissima regione manus. Itaque ne literæ quidem meæ impediuntur, in quibus sine vlla interpellatione versor. Quare, vt arbitror, prius hīc te nos, quàm istuc tu nos videbis. Lepæ suauissimus ediscat Hæliodum, & habeat in ore,

CICERO LEPTÆ.

19

M A C V L A M officio functū esse gaudeo: eius salernum mihi semper idoneum visum est diuersorio, si modo tectū satis est ad comitatum nostrum recipiendum. Cæteroque mihi locus non duplicet, nec ea re Petrinum tuum deseram. Nam & villa & amoretas illa, cōmorationis est, non diuersorii. De curatione aliqua munerum regionū cum Oppio locutus sum. nam Balbum, postea quàm tu es profectus, nō vidi. tantis pedum doloribus afficitur vt se conueniri nolit. Omnino de tota re, vt mihi videris, sapientius faceres si nō curares. quod enim eo labore assequi vis, nullo modo assequere. tanta est enim intimorū multitudo, vt ex his aliquis potius effluat, quàm nouo sit aditus: præsertim qui nihil asserat præter operam, in qua ille se dedisse beneficium putabit, si modo ipsum scierit nō accepisse. Sed tamen aliquid videbimus in quo sit species: aliter quidem non modo nō appetendum, sed etiam fugiendum puto. Ego me Asturæ diutius arbitror commoraturum, quoad ille quādoque veniat. Vale.

CICERO TORANIO S.

20

D E D E R A M triduo antè pueris Cn. Plancii literas ad te: eo nunc ero breuior: tēque, vt antea cōsolabar, hoc tempore monebo. Nihil puto tibi esse vtilius, quàm ibidem opperiri, quoad scire possis quid tibi agendū sit. Nā præter nauigationis longæ & hyemalis, & minime portuosæ periculum, quod vitaueris, ne illud quidem non quatius, subito cum certi aliquid audieris, te istine posse proficisci. Nihil est præterea cur aduentibus te offerre gestias. Multa præterea metuo, quæque cum Chilonē nostro cōmunicauī. Quid multa? loco opportuniore in his malis nullo esse potuisti, ex quo te quocunque opus erit, facillime & expeditissime cōferas. quod si recipiet ille se ad tempus, aderis: sin quum multa acciderē possunt, aliqua res eū vel impediet, vel morabimur, tibi eris vbi omnia scire possis. hoc mihi profertus valde placet. De reliquo vt te sæpe per literas hortatus sum, ita velim tibi persuadeas, te in hac causa nihil habere quod tibi timendū sit, præter cōmunem casum ciuitatis: qui etiā est grauissimus, tamen ita viximus, & id ætatis iam sumus, vt omnia quæ non nostra culpa nobis accidant, fortiter ferre debeamus. Hic tui omnes valent, summæque pietate te delectat, & diligunt & colunt. Tu cura vt valeas, & te istinc ne temere cōmoueas.

CICERO TORANIO.

21

E T S I cum hæc ad te scriberem, aut appropinquare exitus huius calamitosissimi belli, aut iam aliquid actum & cōfectum videbatur, tamen quotidie commemorabam te vnum in tanto exercitu mihi fuisse assensorem, & me tibi: solosque nos vixisse, quantum esset in eo bello mali, in quo spe pacis exclusa, ipsa victoria futura esset acerbissima: quæ aut interitum allatura esset, si victus esses: aut si vixisses, seruitutem. Itaque ego, quem tum fortes illi viri & sapientes Domitii & Lentuli timidum esse dicebant, eram plane: timebam enim ne eueniret ea quæ acciderunt: idem nunc nihil timeo, & ad omnem euentum paratus sum.

E. I.

Cum aliquid videbatur cauci posse, tum id negligi dolebam. nunc vero euerfis omnibus⁹ rebus, cum consilio profici nihil possit, vna ratio videtur, quicquid euenerit, ferre moderate: præsertim cum omnium rerum mors sit extremum: & mihi sum conscius, me quoad licerit, dignitati reipublicæ consuluisse: & hæc amissa, salutem retinere voluisse. Hæc scripti nõ vt de me ipse dicere, sed vt tu, qui coniunctissima fuisti mecum & sententia & voluntate, eadem cogitares. Magna enim cõsolatio est cum recordare, etiam si fecus acciderit, te tamẽ recte verèque sensisse. Atque vtinam liceat aliquando aliquo reip. statu nos frui, inter nõsque cõferre sollicitudines nostras, quas pertulimus tum, cum timidi putabamur, quia dicebamus ea futura quæ facta sunt. De tuis rebus nihil esse quod timeas, præter vniuersæ reip. interitum, tibi confirmo. de me autem sic velim iudices, quantum ego possim, me tibi, salutis tuæ, liberisque tuis, summo cum studio præsto semper futurum. Vale.

CICERO DOMITIO.

22

NON ea res me deterruit, quod minus postea quàm in Italiã venisti, literas ad te mitterem, quod tu ad me nullas miseris: sed quia nec quid tibi pollicerer, ipse egeris rebus omnibus: nec quid suaderem, cum mihi met ipsi consilium desisset: nec quid cõsolationis afferrem in tantis malis, reperiebam. Hæc quanquam nihilo meliora sunt, nunc etiam atque etiam multo desperatiora, tamen inaneis esse meas literas, quàm nullas malui. Ego si te intelligerem plus conatũ esse suscipere reipublicæ causã muneris, quàm quantũ prestare potuisses: tamen quibuscunque rebus possem, ad eam conditionẽ te viuendi, quæ daretur, quæque esset, hortarer. Sed cum cõsiliũ tui bene fortitèrque suscepti, eum tibi finem statueris quẽ ipsa fortuna terminũ nostrarum contentionũ esse voluisset: oro obtestorque te pro vetere nostra coniunctione ac necessitudine, proque summa mea in te benevolentia, & tua in me pari, te vt nobis parenti, coniugi, tuisque omnibus quibus es, fuisti que semper charissimus, saluum conferres: in columitati tuæ tuorumque, qui ex te pendunt, cõsulas: quæ didicisti, quæque ab adulescẽtia pulcherrimè à sapiẽtissimis viris tradita memoria & scientia cõprehendisti, his hoc tẽpore vtare. quos coniunctos summa beneuolẽtia plurimisque officiis amissisti, eorum desyderium, si nõ æquo animo, at forti seras. Ego quid possim nescio, vel potius me parum posse sentio: illud tamẽ tibi pollicor, me quæcũque salutis dignitatique tuæ cõducere arbitror, tanto studio esse facturũ, quanto semper tu & studio & officio in meis rebus fuisti. hanc meam voluntatem ad matrem tuam optimã feminam, tuique amantissimam detuli. Siquid ad me scripseris, ita faciam vt te velle intellexero: sin autem tu minus scripseris, ego tamẽ omnia quæ tibi vtilia esse arbitror, summo studio diligẽtèrque curabo. Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM LIB. VII.

M. CICERO S. D. M. MARIO.

SIT E dolor aliqui corporis aut infirmitas valetudinis tuæ tenuit, quo minus ad ludos venires, fortunæ magis tribuo quàm sapientie tuæ. Sin hæc, quæ cæteri mirantur, contemenda duxisti, & cum per valetudinem posses venire, tamẽ noluisse: vtrunque lætor, & sine dolore corporis te fuisse, & animo valuisse, cũ ea quæ sine causã mirantur alii, neglexeris: modo vt tibi cõsisterit fructus otii tui, quo quidem tibi perfrui mirifice licuit cum esses in ista amoenitate pene solus relictus. Neque tamen dubito quin tu ex illo cubiculo tuo, ex quo tibi Stabianum perforasti, & patefecisti Seianum, per eos dies matutina tempora lectiunculis cõsumperis: cũ illi interea qui te istic reliquerunt, spectarent cõmunes mimos semisomni. Reliquas vero partes dici tu cõsumebas his delectationibus, quas tibi ipsi ad arbitrium tuum cõparatas. nobis autẽ erant ea perpetiẽda, quæ scilicet P. Mæcius probauisset. Omnino, si queris, ludi apparatusissimi, sed nõ tui stomachi: coniecturã enim facio de meo. nam primũ honoris causã in scenã redierat ù quos ego honoris causã de scena decessẽ arbitrabar. delicia vero tuæ noster AEsopus eiusmodi fuit, vt ei desinere per omnes homines liceret, is iurare cũ cõpisset, vox cũ defecit in illo loco, S I S C I E N S F A L L O. Quid

7 tibi ego alia narrent: nostri enim reliquos ludos. quid: ne id quidē lepōris habuerunt quod solent mediocres ludi. Apparatus enim spectatio tollebat omnem hilaritatē: quo quidem apparatu nō dubito quin animo æquissimo carueris. quid enim delectationis habēt sexcēti muli in Clytemnestrae aut in equo Troiano craterarū tria millia: aut armatura varia pediatum & equitatus in aliqua pugnaeque popularem admirationē habuerunt, delectationem tibi nullam attulissent. Quod si tu per eos dies operā dedisti Protopeni tuo, dummodo is tibi quidvis potius, quā orationes meas legerit: ne tu haud paulo plus, quā quisquā nostrum delectationis habuisti. Non enim te puto Græcos aut Oscos ludos desideralle: præsertim cum Oscos ludos vel in senatu vestro spectare possis: Græcos ita nō ames, ut ne ad villam quidem tuam via Græca ire soleas. Nam quid ego te Athletas putem desiderare, qui gladiatores contempseris: in quibus ipse Pompeius confitetur se & operam & oleum perdidisse. Reliquæ sunt venationes binæ per dies quinque, magnificæ, nemo negat. sed quæ potest homini esse polito delectatio, cū aut homo imbecillus a valentissima bestia laniamur, aut præclara bestia venabulo transuerberatur: quæ tamē si videnda sint, sæpe vidisti: neque nos qui hæc spectamus, quicquā noui vidimus. Extremus elephantorum dies fuit: in quo admiratio magna vulgi atque turbæ, delectatio nulla exitiis: quin etiam misericordia quædam consecuta est, atque opinio eiusmodi, esse quandā illi beluz cum genere humano societatem. His ego tamē diebus, ludis scenicis, ne forte videar tibi non modo beatus, sed liber omnino fuisse, diripi me penē in iudicio Galli Caninii familiaris tui. quod si tam facilem populū haberem, quā AEsopus habuit, libenter mehercule artē desinerem, tecumque & cū similibus nostri viuerē. Nam me cum antea tædebat, cum & ætas & ambitio, me hortabatur, & licebat denique, quæ volebam, non defendere: tum vero hoc tēpore vita nulla est. Neque enim fructum vilium laboris ex his expecto, & cogor nonnunquā homines non optime de me meritis, rogatu corū qui bene meriti sunt, defendere. Itaque quæro causas omnibus aliquādiu iuendi arbitrato meo: tæque, & istam rationē otii tui & laudo vehementer & approbo: quodque nos minus interuius, hoc sero animo æquiore. quod si Romæ es, tamē neque nos lepōre tuo, neque te, si qui est in me, meo frui liceret, propter molestissimas occupationes meas: quibus si me relaxarō (nā ut plane exoluam, nō postulo: reipsum qui id multos annos nihil aliud commentaris) docebo profectō quid sit humaniter viuere. Tu modo istam imbecillitatē valetudinis tuæ sustice & tuere, ut facis: ut nostras villas obire, & mecū simul lectiçula cōcurrere possis. Hæc ad te pluribus verbis scripsī quā solco, non otii abundantia, sed amoris erga te: quod me quadam epistola subinuitaras, si memoria tenes, ut ad te aliquid eiusmodi scriberem, quo minus te prætermisisse ludos pōniteret. Quod si affectus sum, gaudeo: sin minus, hoc me tamen cōsolor, quod posthac ad ludos venies, nōfque vises: neque in epistolis relinques meis spem aliquam delectationis tuæ. Vale.

M. CICERO S. D. M. MARIO.

2

MANDATVM tuum curabo diligēter. Sed homo acutus ei mandasti potissimū, cui expedit illud vanire quamplurimo. Sed eo vidisti multū, quod præfinitū quo ne pluris emerem. Quod si mihi permisisses, qui meus amor in te est, cōcessissem cū cohæredibus. nunc quum tuū pæctium tuoui, illicitatorē potius ponā, quā illud minoris vzneat. sed de ioco satis est. Tuum negotiū agam, sicuti debeo diligenter. De Bursa te gaudere certo scio, sed nimis verecunde mihi gratularis. Putas enim, vt scribis, propter hominis sordes minus me magnā illam lætitiā putare. Credas mihi velim, magis me iudicio hoc, quā morte inimici lætari. Primum enim iudicio malo, quā gladio: deinde gloria potius amici, quā calamitate. In primis que me delectauit, tantū studium bonorū in me exitisse contra incredibilem contentionem clarissimi & potentissimi viri. Postremo, vix verisimile fortasse videatur, oderam multo peius hunc, quā illum ipsum Clodium. Illum enim oppugnaram, hunc defenderam. Et ille, cū omnis respublica in meo capite discernit esse habitura, magnum quiddā spectauit: nec sua sponte, sed corū auxilio qui me stante stare non poterant. hic simiolus animi causa, me in quē inueheretur, delegerat: persuaseratque nōnullis inuidis meis se in me emissariū semper fore. Quā obrem valde iubeo gaudere te: magna res gesta est:

E. ii.

nunquam vlli fortiores ciues fuerunt, quàm qui ausi sunt eum cõtra tantas opes eius, à quo ipsi lecti iudices erant, cõdemnare. Quod fecissent nunquam, nisi iis dolori meus fuisset dolor. Nos hãc in multitudine & celebritate iudiciorum & nouis legibus ita distinemur, vt quotidie vota faciamus ne intercæletur, vt quamprimum te videre possimus.

M. CICERO S. D. M. MARIO.

PERSAEP E mihi cogitatio de cõmunibus miseris, in quibus tot annos versamur, & (vt video) versabimur, solet in mentẽ venire illius tẽporis, quo proxime fuimus vnã, quintiam ipsam diem memoria teneo. Nã ad I I I. Id. Mai. Lentulo & Marcello C O S S. cum in Pompeianum vesperi venissem, tu mihi sollicito animo præsto fuisti. Sollicitũ autem te habebat cogitatio cum officii, tum etiam periculi mei. Si manerem in Italia, verebare ne of ficio dessem: si proficiõceret ad bellum, periculum te meum cõmouebat. Quo tempore vidisti profectò me quoque ita conturbatũ, vt non explicarem quid esset optimũ factũ. Pudori tamen malui famẽque cedere, quàm salutis meæ rationẽ ducere. Cuius me mei facti pernituit, nõ tam propter periculum meũ, quàm propter vitia multa quæ ibi offendi, quò veneram. primũ neque magnas copias, neque bellicosas. deinde extra ductẽ, paucosque præterea (de principibus loquor) reliqui primũ in ipso bello rapaces: deinde in oratione ita crudelẽs, vt ipsam victoriam horrerem. maximũ autem æs alienum amplissimorũ virorum. quid queris: nihil boni præter causam. Quæ cũ vidissem, desperans victoriam, primũ cepi suadere pacem, cuius fuerã semper author: deinde, cũ ab ea sententia Pompeius valde abhorreret, suadere institui vt bellũ duceret. Hoc interdũ probabat, & in ea sententiã videbatur fore: & fuisset fortasse, nisi quadã ex pugna cepisset suis militibus cõfidere. Ex eo tempore vir ille summus, nullus Imperator fuit. Signa tirone & collectio exercitu cum robustissimis legionibus cõtulit. victus turpissimẽ, amissis etiam castris, solus fugit. Hunc ego mihi belli finem feci: nec putauĩ, cum integri pares non fuisset, fractos superiores fore. Discessi ab eo bello, in quo aut in acie cadendũ fuit, aut in aliquas insidias incidendũ, aut deueniendũ in victoris manus, aut ad Iubam cõfugiendum, aut capiendum tanquã exilio locus, aut cõsci scenda mors voluntaria. Certe nihil fuit præterea, si te victori nolles, aut nõ auderes cõmittere. Ex omnibus autẽ iis quæ dixi, incõmodis, nihil tolerabilius exilio: præsertim innocẽti, vbi nulla adiũcta est turpitudine. addo etiam, cum ea vrbe careas, in qua nihil sit quod videre possis sine dolore. Ego cum meis (si quicquã nunc cuiusquã est) etiam in meis esse malui. quæ acciderunt, omnia dixi futura. Veni domũ, non quo optima viuendi cõditio esset, sed tamen, si esset aliqua forma reip. tanquam in patria vt essem: si nulla, tanquam in exilio. Mortem mihi cur cõsciscerem, causa non visa est: cur optare, multæ causæ. Vetus est enim, V B I N O N sis qui fueris, non esse cur velis viuere. Sed tamẽ vacare culpa magnũ est, solatiũ, præsertim cum habeam duas res quibus me sustẽtem, optimarũ artium scientiam, & maximarum rerum gloriam: quarũ altera mihi viuõ nunquã eripietur, altera ne mortuo quidẽ. Hæc ad te scripti verbosius: & tibi molestus fui, quòd te, cum mei, tum reip. cognoui amantissimũ. Notum tibi omne meum consiliũ esse volui, vt primũ scires me nunquam voluisse plus quenquã posse, quàm vniuersam temp. Postea autẽ quàm alicuius culpa tantum valeret vnus, vt obisti nõ posset, me voluisse pacem amisso exercitu, & eo duce, in quo spes fuerat vno: me voluisse etiã, reliquis omnibus postquã non potuerim, mihi ipse finem fecisse belli. nunc autẽ, si hæc ciuitas est, ciuem esse me. si non, exulem esse non incõmodiore loco, quàm si Rhodum aut Mytilenas cõtulissem. Hæc tecum coram malueram: sed quia longius fiebat, volui per literas eadẽ: vt haberes quid dices, siquãdo in vituperatorum meos incidisses. Sunt enim, qui cum meus interitus nihil fuerit reip. profuturus, criminis loco putant esse quòd viuam. Quibus ego certo scio non videri satis multos perisse: qui si me audissent, quãuis iniqua pace, honeste tamen viuerent. Armis enim inferiores, non causa fuissent. Habes epistolam verbosiorẽ fortasse quàm velles: quòd tibi ita videri putabo, nisi mihi longiore remiseris. Ego si quæ volo, expediero, breui tempore, te vt spero, videbo.

M. CICERO S. D. M. MARIO.

AD VIII. Cal. in Cumanũ veni cum Libone tuo, vel nostro potius, in Pompeianum,

statim cogito. sed faciam antè te certiorum. Te cum semper valeat cupio, tum certe dum hie sumus. vides enim quanto post vna futuri sumus. Quare siquod constitutum cum podagra habes, fac vt in alium diem differas. Cura igitur vt valeas, & me hoc biduo aut tri-duo expecta.

CICERO CAESARI IMP. S. D.

VIDE quam mihi persuaserim, te me esse alterum, non modo in his rebus quae ad me-
ipsum, sed etiam in his quae ad meos pertinent. C. Trebatium cogitarem, quocumque exi-
rem, mecum ducere, vt cum meis omnibus studiis, beneficiis quam ornatissimum, domum
reducerem. Sed postea quam & Pompeii comoratio diuturnior erat quam putarem, & mea
quaedam tibi non ignota dubitatio, aut impedire profectioem meam videbatur, aut certe
tardare: vide quid mihi suspexerim: cepti velle ea Trebatium expectare à te, quae sperasset
à me. Neque meherecule minus ei prolixè de tua voluntate promisi, quam eram solitus de
mea polliceri. Casus vero mirificus quidam interuenit, quasi vel testis opinionis meae, vel spò-
for humanitatis tuae. Nam cum de hoc ipso Trebatium cum Balbo nostro loquerer accura-
tius domi meae, literae mihi dantur à te, quibus in extremis scriptum erat, M. ORFIVM,
QVEM MIHI COMMENDAS, VEL REGEM GALLIAE FACIAM,
VEL HVNC LEPTAE DELEGA. SI VIS TV, AD ME ALIVM MIT-
TE, QVEM ORNEM. Sussulimus manus & ego & Balbus: tanta fuit opportunitas,
vt illud nescio quod non fortuitum, sed diuinum videretur. Mitto igitur ad te Trebatium,
atque ita mitto, vt initio mea sponte, post autem iniuitu tuo mittendum duxerim. Hunc
mi Caesar sic velim omni tua comitate cõplectare, vt omnia quae per me possis adduci vt
in meos conferre velis, in vnũ hunc conferas. de quo tibi homine hæc spondeo, non illo
vetere verbo meo, quod cum ad te de Milone scripsissem, iure lusisti: sed more Romano,
quomodo homines nõ inepti loquuntur, probiorem hominẽ, meliorem virum, pudencio-
rem esse neminem. Accedie etiam, quod familiam ducit, in iure ciuilibus singularis memoria,
summa scientia. Huic ego neque Tribunatũ, neque Praeteturam, neque vilius beneficii cer-
tum nomẽ peto: benevolentiam tuam & liberalitatem peto: neque impedio quo minus, si
tibi ita placuerit, etiam hisce cum ornẽs gloriolæ insignibus. totũ denique hominẽ tibi ita
trado de manu (vt aiunt) in manũ tuam istam & victoria & fide præstantẽ. Simus enim pu-
tidiusculi, quam per te vix licet: verũ, vt video, licetbit. Cura vt valeas, & me vt amas, ama.

CICERO S. D. TREBATIO.

IN omnibus meis epistolis quas ad Caesarem aut ad Balbũ mitto, legitima quaedam est
accessio cõmendationis tuae: nec ea vulgaris, sed cum aliquo insigni indicio meae erga te be-
nevolentiae. Tu modo ineprias istas & desyderia vrbis & vrbianitatis deponere: & quo consi-
lio profectus es, id assiduitate & virtute cõsequere. Hoc tibi cã ignoscemus nos amici, quam
ignouerunt Medæ, quae Corinthum arcem altam habebant matronæ opulētæ, optimates:
quibus illa manibus cypsatissimis persuasit, ne sibi vitio illæ verteret quod abisset à patria.
Nam multi suam rem bene gesserunt, & publicam patria procul:

Multi qui domi ætatem agerent, propterea sunt improbatũ.

Quo in numero tu certe fuisses, nisi te extrusissemus. Sed plura scribemus aliàs. Tu qui
ceteris cauere didicisti, in Britannia ne ab esedariis decipiaris, caueto: & quum Medeam a-
gere cepti, illud semper memento,

Qui ipse sibi sapiens prodesse non quit, nequicquam sapit. Cura vt valeas.

CICERO TREBATIO.

EGO te cõmendare non desisto: sed quid proficiam, ex te scire cupio. Spem maximam
habeo in Balbo, ad quem de te diligentissime & sapissime scribo. Illud soleo mirari, non
me toties accipere tuas literas quoties à Q. fratre mihi adferantur. In Britannia nihil esse au-
dio neque aurũ, neque argentũ. Id si ita est, esedum aliquod capias suadeo, & ad nos quam-
primum recurras. Sinaurem (sine Britannia tamen) assequi quod volumus possumus, perse-
ce vt sis in familiaribus Caesaris: multum te in eo frater adiuuabit meus, multum Balbus:
sed mihi crede tuus pudor, & labor plurimum. Imperatorem liberalissimum, ætatem op-

E.iii.

portunissimam, commendationem certe singularem habes, ut tibi vnum timendum sit, ne ipse tibi desuisse videare.

CICERO TREBATIO.

8

SCRIPSIT ad me Cæsar perhumaniter, nondum te sibi satis esse familiarem propter occupationes suas, sed certe fore, cui quidem ego rescripsi, quam mihi gratum esset futurum, si quamplurimum in te studii, officii, liberalitatis suæ cõtulisset. Sed ex tuis literis cognoui præproperam quandam festinationem tuam: & simul sum admiratus, cur Tribunatus cõmoda, dempto præsertim labore militiæ, cõtempseris. Querar eum Vacerra & Manilio: nam Cornelio nihil audeo dicere, cuius tu periculo stultus es, quum te ab eo sapere didicisse profiteris: quin tu vrget istam occasione & facultatem, qua melior nunquam reperietur. Quod scribis de illo Præciano iurecõsulto, ego te ei non desino cõmendare. scribit enim ipse mihi, te sibi gratias agere debere. De eo quid sit, cura ut sciam. Ego vestras Britanicas literas expecto.

CICERO TREBATIO.

9

TANDIV ignoro quid agas: nihil enim scribis. Neque ego ad te his duobus mensibus scripseram, quod cum Q. fratrem meo non eras: quod mitterem, aut cui darem, nesciebam. Cupio scite quid agas, & ubi sis hyematurus: equidem velim cum Cæfare. sed ad eum propter eius occupationes nihil sum ausus scribere: ad Balbum tamẽ scripsi. Tu desse tibi noli. scribis potius ad nos, dum plenior. Quid huc propterea, nihil est, præsertim Battara mortuo: sed tibi consilium non desit. Quid constitueris, cupio scire. Cn. Octavius est, an Cn. Cornelius quidem tuus familiaris, summo genere natus, Teræ filius, is me, quia scit tuam familiarem esse, crebro ad cenam inuitat. adhuc non potuit perducere, sed mihi tamen gratum est.

M. CICERO S. D. TREBATIO.

10

LEGI tuas literas, ex quibus intellexi te Cæsari nostro valde iureconsultum videri. Est quod gaudeas, te in ista loca venisse, ubi aliquid sapere viderere. Quod si in Britanniam quoque profectus esses, profecto nemo in illa tanta insula peritior te fuisset. Veruntamen, rideamus licet: sum eum à te inuitatus, subinuido tibi vltro te etiam accersitum ab eo, ad quem ceteri, non propter superbiam eius, sed propter occupationem aspirare non possunt. Sed tu in ista epistola nihil mihi scripsisti de tuis rebus, quæ mehercule mihi non minoti curæ sunt quam meæ. Valde metuo ne frigas in hybernis: quãobrem camino luculento utendum censeo. Idem Mucio & Manilio placebat, præsertim qui sagis non abundares: quoniam vos nunc istic satis calere audio: quo quidẽ nuntio valde mehercule de te timueram, sed tu in te militari multo es cautiore, quam in aduocationibus: qui neque in Oceano natare volueris studiosissimus homo natandi: neque spectare escedarios, quem antea ne Andabatam quidem defraudare poteramus. Sed iam satis iocati sumus. Ego de te ad Cæsarem quam diligenter scripserim, tute scis: quam sapere, ego. Sed mehercule iam intermiseram, ne viderer liberalissimi hominis, meique amantissimi voluntati erga me diffidere. Sed tamen his literis, quas proxime dedi, putavi esse hominem cõmonendum. id feci. quid profecerim, facias me velim certiorẽ, & simul de toto statu tuo cõsulisque omnibus. Scire enim cupio quid agas, quid expectes, quam longum istum tuum discessum à nobis futurum putes. Sic enim tibi persuadere velim, vnum mihi esse solatium quare facilius possem pati te esse sine nobis, si tibi esse id emolumento sciam. sin autem id non est, nihil duobus nobis est stultius, me qui te non Romam attraham: te, qui non huc aduoles. Vna mehercule nostra vel seuera vel iocosa cõgressio pluris erit, quam non modo hostes, sed etiam fratres nostri Hedui. Quare omnibus de rebus fac ut quamprimum sciam: aut consolando, aut re iuvero.

CICERO TREBATIO.

11

NISI antè Roma profectus esses, nunc eam certe relinqueres. quis enim tot interregnis iureconsultum desyderat? Ego omnibus, vnde petitur, hoc cõsiliu dederim, ut à singulis interregibus binas aduocationes postulent. Satisne tibi videor abs te ius civile didicisse? Sed heus tu quid agis, equid sit video enim te iam iocari per literas. Hæc signa meliora sunt, quam in meo Tusculano. Sed quid sit, scire cupio. Consuli quidem te à Cæsare scribis, sed ego tibi ab illo consuli mallem. quod si aut sit, aut futurum putas, perfer istam militiam, &

permane. Ego enim desiderium tui, spe tuorum comodorum consolabor. Sin autem ista sunt inaniora, recipe te ad nos. Nam aut erit hic aliquid aliquando: aut si minus, vna mehercule collocutio nostra plurius erit quam omnes Samarobriuz. Denique si cito te reuuleris, sermo nullus erit: si diutius frustra abfueris, non modo Laberium, sed etiam sodalem nostrum Valerium pertimesco. Mira enim persona induci potest Britannici iureconsulti. Hæc ego non rideo, quanuis tu rideas: sed de te seuerissima tecum, vt soleo, iocor. Remoto ioco tibi hoc amicitissimo animo præcipio, vt si istius comendatione tuam dignitatem obtinebis, perferas nostri desiderium, honestatem, & facultates tuas augeas: sin autem ista frigebunt, recipias te ad nos. Omnia tamen quæ vis, & tua virtute profecto, & nostro summo erga te studio consequere.

CICERO TREBATIO.

11

MIRABAR quid esset quod tu mihi literas mittere intermisisses. Indicauit mihi Pansa meus Epicureum te esse factum. O castra præclara: quid tu fecisses, si te Tarentum, & non Samarobrium misissem? Iam tum mihi non placebas, cum idem intuebare quod & Titius familiaris meus. Sed quoniam modo ius ciuile defendes, cum omnia tua causa facias, non ciuium: vbi porro illa erit formula fiducia vt inter bonos bene agere oportet? Quis enim est qui facit nihil, nisi sua causa? Quod ius statues communi diuidendo, cum commune nihil possit esse apud eos qui omnia voluptate sua metiuntur? Quomodo autem tibi placebit Iouem lapidem iurare, cum scias Iouem iratum esse nemini posse? Quid porro fiet populo Vlubrano, si tu statueris non oportere? Quare si plane à nobis deficiis, moleste fero: sin Pansæ assentari commodum est, ignosco: modo scribe aliquando ad nos quid agas, & à nobis quid fieri aut curari velis.

M. CICERO S. D. TREBATIO.

13

ADEONE me iniustum esse existimasti vt tibi irasceret, quod parum mihi costans, & nimium cupidus decedendi viderere, ob eamque causam me arbitrare literas ad te iandiu non misisse: mihi perturbatio animi tui, qua primis literis percipiebam, molestiam attulit. Neque alia vlla fuit causa intermissionis epistolarum, nisi quod vbi esses, plane nesciebam. Hic tu me etiam insimulas, nec satisfactionem meam accipis. Audi Testa mi, vtrum superbiorum te pecunia facit, an quod te Imperator consulit: Moriar, nisi quæ tua gloria est) puto te malle à Cæsare consuli, quam inaurari. Si vero vtrunque est, quis te feret præter me, qui omnia ferre possunt? Sed vt ad rem redeam, te istic inuitum non esse vehementer gaudeo: & vt illud erat molestum, sic hoc est iucundum. Tantum metuo, ne artificium tuum tibi parum profuit. Nam vt audio, istic

Non ex iure manu conseruatum, sed magis ferro Rem repetunt. Et tu soles ad vim faciendam adhiberi: Neque est quod illam exceptionem in interdico pertimescas, quod tu prior vi, hominibus armatis non veneris. scio enim te non esse procacem in lacerando. Sed vt ego quoque te aliquid admodum de vestris cautionibus, Treuiros vites censeo: audio capitales esse, malle auro, ære, argento essent. sed aliis iocabimur. Tu ad me de istis rebus omnibus scribas velim quam diligentissime. D. III. Non. Mart.

CICERO TREBATIO.

14

CHRYSIPPVS Vetrus Cyri architecti libertus fecit vt te non immemorem putarem mei. salutem enim verbis tuis mihi nuntiarat. Valde iam lautus es, qui grauer literas ad me dare, homini præsertim propè domestico. Quod si scribere oblitus es, minus multi iam te aduocato, causa cadente: si nostri oblitus es, dabo operam vt istuc veniam antè, quam plane ex animo tuo effluo: sin zelusorum timor te debilitat, aliquid excogita, vt fecisti de Britannia. Illud quidem perlibèter audiui ex eodem Chryippo, te esse Cæsari familiarem. Sed mehercule malle id, quod erat æquius, de tuis rebus, ex tuis literis quam sæpissime cognoscere. Quod certe ita fieret, si tu maluisses benevolentiz quam litium iura perdisserere. Sed hæc iocati sumus, & tuo more, & non nihil etiam nostro. Te valde amamus, nosque à te amari cum volumus, tum etiam confidimus.

CICERO TREBATIO.

15

QVAM sint morosi qui amant, vel ex hoc intelligi potest, moleste ferebam antea te inuitum istie esse: pungit me rursus, quod scribis esse te istic libenter. neque enim mea commendatione te non delectari facile pauebar: & nunc angor, quicquam tibi sine me esse iucundum. Sed hoc tamen malo ferre nos desiderium, quam te non ea quæ spero, consequi. Quum vero in C. Marii suauissimi doctissimi que hominis familiaritatem uenisti, non dici potest quam valde gaudeas: qui fac ut te quam maxime diligat. mihi crede, nihil ex ista prouincia potes, quod iucundius sit, deportare. Cura ut ualeas.

M. CICERO S. D. TREBATIO.

16

IN quo Troiano scis esse in extremo, Sero sapiunt. Tu tamen mi uentule non fero: primas, illas rabiosulas sat fatuas dedisti: deinde quod in Britannia non nimis philotheoron te præbuisisti, plane non reprehendo: nunc uero in hybernis iniectus mihi uideris: itaque te commouere non curas. Vique uaque sapere oportet: id erit telum acerrimum. Ego si foris cœnitarem, Cn. Octauio familiari tuo nõ desuissem. cui tamen dixi, cum me aliquoties inuittaret, Oro te, quis tu es: Sed mehercules extra iocum, homo bellus est, uellem cum tecum abduxisses. Quid agatis, & equid in Italiam uenturi sitis hac hyeme, sic plane sciam. Balbus mihi confirmauit te diuitem futurum: id utrum Romano more locutus sit, bene numeratum te futurum: an quomodo Stoici dicunt, omnes esse diuites, qui cælo & terra frui possint, postea uidero. Qui istinc ueniunt, superbiam tuam accusant, quod negent te percontantibus respondere: sed tamen est quod gaudeas: constat enim inter omnes, neminem te uño Samarobriæ iuris peritorem esse.

CICERO TREBATIO S.

17

EX tuis literis, & Quæ fratri gratias egi, & te aliquando collaudare possum, quod iam uideris certa aliqua in sententia cõstitisse. Nam primorum mensium literis tuis uehementer comouebat, quod mihi interdum (pax tua dixerim) leuis in uerbis urbanitatique desiderio: interdum piger, interdum timidus in labore militari: sæpe autem etiam, quod à alienissimū est, subimpudens uidebare. tanquam enim syngrapham ad Imperatorem, nõ epistolam attulisses, sic pecunia ablata, domū redire properabas. nec tibi in mentē ueniebat, eos ipsos, qui cum syngraphis uenissent Alexandream, nummū adhuc nullū auferre potuisse. Ego si mei commodi rationem ducerē, te mecum esse maxime uellem. Non enim mediocri afflictor uel uoluptate ex consuetudine nostra, uel utilitate ex consilio atque opera tua. Sed cum te ex adulescentia tua in amicitiam & fidem meam contulisses, semper te nõ modo tuendum mihi, sed etiam augendum atque ornandum putauī. Itaque quoad opinatus sum me in prouinciam exiturum, quæ ab te uero attulerim, meminisse te credo. posteaquam mea mutata ratio est, cum uiderem me à Cæsare honorificentissime tractari & uicē diligī, hominisque liberalitatem incredibilem & singularem fidem nossem, sic ei te commendauī & tradidi, ut grauissime diligentissimeque potui. Quod ille ita & accepit, & mihi sæpe literis significauit: & tibi & uerbis & re ostendit, mea cõmendatione sese valde esse comotum. Hunc tu uirum nactus, si me aut sapere aliquid, aut uelle tua causa putas, ne dimiseris. & siquæ te forte res aliquando offenderit, cum ille aut occupatione, aut difficultate tardior tibi erit uisus, perfero, & uictima expectato, quæ ego tibi iucunda & honesta præstabo. Pluribus te hortari nõ debeo: tantū monco, neque amicitie confirmandæ clarissimi ac liberalissimi uiri, neque uehementioris prouinciæ, neque ætatis magis idoneum tēpus, si hoc amiseris, te esse uilum unquam reperiturum. Hoc quemadmodū uos scribere soletis in uestris libris, idem Q. Cornelio uidebatur. In Britanniam te profectū non esse gaudeo, quod & labore caruisti, & ego te de rebus illis non audiam. Vbi sis hybernaturus, & qua spe, aut conditione, ad me perferibas uelim.

CICERO TREBATIO S.

18

ACCÉPI à te aliquot epistolas uño tempore, quas tu diuersis temporibus dederas: in quibus me cætera delectarunt. significabant enim te istam militiam iam firmo animo ferre, & esse fortem uirum & constantem. quæ ego paullisper in te ita desiderauī, non imbecillitate animi tui, sed magis, ut desiderio nostri te æstuate putarem. Quare perge ut coepisti:

forti animo istam tolera militiam. Multa, mihi crede, assequere: ego enim renouabo commendationem, sed tempore. Sic habeto, non tibi maiori esse curæ ut iste tuus à me discissus quam fructuosissimus tibi sit, quam mihi. Itaque quum vestrae cautiones infirmæ sunt, græculam tibi mihi cautionem chirographi mei. Tu me velim de ratione Gallici belli certiorē facias. ego enim ignauissimo cuique maximam fidem habeo. Sed ut ad epistolas tuas redeam, cætera bellicum miror, quis solet eodem exemplo plures dare, qui sua manu scribite. Nam quod in palimpsesto, laudo equidem parifimoniam: sed miror quid in illa chartula fuerit quod delere malueris, quam hæc scribere: nisi forte tuas formulas. Non enim puto te meas epistolas delere, ut reponas tuas. An hoc significas, nihil fieri, fringere te, ne chartam quidem tibi suppeditari? Iam ista tua culpa est, qui verecundiam tecum extuleris, & non hinc nobiscum reliqueris. Ego te Balbo, cum ad vos proficiscetur, more Romano commendabo. Tu, si interuallum longius erit mearum literarum, ne sis admiratus. eram enim abfuiturus mense Aprili. Has literas scripsi in Pomptino, cum ad villam Metrilii Philemonis deuertissem, ex qua iam audieram fremitum clientium meorum, quos quidem tu mihi conciliasti. Nam Vlbris honoris mei causa vim maximam ranunculorum se commosse constabat. Cura te valeas. V. I. Id. Apriles, de Pomptino.

Epistolam tuam, quam accepi ab L. Arruntio, conficidi innocentem. nihil enim habebat quod non vel in concione recte legi posset. Sed & Arruntius ita te mandasse aiebat, & tu adscriperas. Verum illud esto: nihil te ad me postea scripsisse demiror, præsertim tam nouis rebus.

CICERO TREBATIO S.

20

VIDE quanti apud me sis, etsi iure id quidem: non enim te amore vinco. Veruntamen quod præfenti tibi propè subnegarem, non tribuerem certe: id absenti debere non potui. Itaque ut primum Vela nauigare ceppi, institui Topica Aristotelea conscribere, ab ipsa vrbe commonitus amantissima tui. Eum librum tibi mihi Rhegio, scriptum quam plenissimam res illa scribi potuit. Sin tibi quædam videbuntur obscuriora, cogitare debes, nullam inter literis sine interprete, & sine aliqua exercitatione percipi posse. Non longe aberis. num ius ciuile vestrum ex libris cognosci potest: qui quanquam plurimi sunt, doctorem tamen vnumque desiderant. quanquam tu si artem leges, si sæpius, per te omnia consequere, ut certe intelligas. Ut vero etiam ipsi tibi loci propoſita quæſtione occurrant, exercitatione consequere. In qua quidem nos te continebimus, si & salui redierimus, & salua ista offenderimus. V. Cal. Sextil. Rhegio.

CICERO TREBATIO S.

21

AMABILIOR mihi Vela fuit, quod te ab ea sensi amari. Sed quid ego dicam te, quæ quis non amat: Rufio mediussidius tuus ita desiderabatur, ut si esset vnus è nobis. Sed te ego non reprehendo, qui illum ad ædificationem tuam traduxeris. Quamquam enim Vela non est vilior, quam Lupercal: tamen istuc malo, quam hæc omnia. Tu si me audies, quæ soles, has paternas possessiones tenebis (nescio quid enim Velicenses verebatur) neque Halæthem nobilem amnem relinques, nec Papirianam domum deseres. quanquam illa quidem habet lotum, à quo etiam aduenæ teneri solent: quem tamen si excideris, multum prospexeris. Sed in primis opportunum videtur, his præsertim temporibus habere perſugium, primū eorum vrbe, quibus charus sis: deinde tuam domum, tuosque agros, eaque remoto salubri, amce no loco: idque etiam mea interesse mi Trebati arbitror. Sed valebis, meaque negotia videbis, meque, Diis iuuantibus, ante brumam expectabis. Ego à Sext. Fadio Niconis discipulo librum abstuli, *Νικωνος ὁμοῦ περὶ ποσειδωνίας*. O medicum suauem, meque docilem ad hanc disciplinam. Sed Bassus noster me de hoc libro celauit: quidem non videtur. Ventus increbescit. Cura ut valeas. XIII. Cal. Sext. Vela.

CICERO TREBATIO S.

22

SILII causam te docui. is postea fuit apud me, cum ei dicerem, tibi videri sponſionem illam nos sine periculo facere posse. Si bonorum Turpilii possessionem Q. Cæpio Prætor ex edicto suo mihi dedit, negare aiebat Seruium tabulas testamenti esse eas, quas instituisset is, qui factionem testamenti non habuerit: hoc idem Ofiliium dicere, tecum se lo-

cutum negabat: meque rogauit vt se & causam suam tibi commendarem. Nec vir melior mi Testa, nec mihi amicius P. Silio quisquam est, te tamen excepto. Gratissimum mihi igitur feceris, si ad eum vltro veneris, eique pollicitus eris: sed si me amas, quâprimùm hoc te vehementer etiam atque etiam rogo.

CICERO TREBATIO S.

ILLVSE RAS heri inter scyphos, quodd dixerā cōtrouersiam esse, possētne hæres, quod furtum antea factum esset, furti recte agere. Itaque etsi domum bene potus, serbōque roderā, tamen id caput, vbi hæc cōtrouersia est, notauī, & descriptum tibi misi, vt scires id, quod tu neminem sensisse dicebas. Sext. A. Elium, M. Manilium, M. Brutum sensisse. Ego tamen Scruolæ & Testæ assentior.

CICERO S. D. M. FABIO GALLO.

TANTVM quodd ex Arpinati veneram, cum mihi à te literæ reddite sunt, ab eodē- que accepi Auianii literas, in quibus hoc inerat liberalissimum, nomina se facturum, cum venisset, qua ego vellem die. Fac quæso qui ego sum, esse te. Estne aut tui pudoris, aut nostri, primum rogare de die, deinde plus annua postulare? Sed essent mi Galle omnia facilia, si & ea mercatus esses quæ ego desyderabam, & ad eam summam quam volueram. Attamē ista ipsa quæ te emisse scribis, non solum rata mihi erunt, sed etiam grata. plane enim intelligo te non modo studio, sed etiā amore vsū, quæ te delectarint hominem (vt ego semper iudicauī) in omni iudicio elegantissimum, quæ me digna putaris, coemisse. Sed velim maneat Damaspus in sententia: prorsus enim ex istis emptionibus nullam desydero. Tu autem ignarus instituti mei, quanti ego genus omnino signorum omnium non æstimo, tanti ista quatuor aut quinque iumpisti. Bacchas istas cum Musis Metelli comparas: quid simile primum ipsas ego Musas nunquā tanti putassem: atque id fecissem Musis omnibus approban tibus. sed tamen erant aptum bibliothecæ studiisque nostris cōgruens. Bacchis vero vbi est apud me locus? At pulchellæ sunt. noui optime, & sæpe vidi. nominatim tibi signa mihi nota mandassem, si probassem. Ea enim signa ego emere soleo quæ ad similitudinem gymnasium exornēt mihi in palaestra locum. Martis vero signum quodd mihi pacis authori: Gau deo nullum Saturni signum fuisse. hæc enim duo signa putarem mihi res alienum atulisse. Mercurii mallem aliquod: fuisse foelicus puto, cum Auianio trāsire possemus. Quod tibi destinatas trapezophoron, si te delectat, habebis: si autem sententiam mutasti, ego habeo. Scilicet ista quidem summa næ ego multo libentius emerim diuersorum Tarracinae, næ semper hospiti molestus sim. Omnino liberti mei video esse culpā, cui plane res certas mādaram: itēque Iunii, quæ puto tibi notum esse Auianii familiarem. Exhedria quædam mihi noua sunt instituta in porticula Tusculani, ea volebam tabellis ornare. etenim siquid generis istiusmodi me delectat, pictura delectat. Sed tamen si ista mihi sunt habēda, certiore velim me facias vbi sint, quando arcessantur, quo genere vecturæ. Si enim Damaspus in sententia non manebit, aliquem pseudomasippū vel cum iactura reperiemus.

Quod ad me de domo scribis iterum, iam id ego proficiscens mādabam mex Tulliz. Ea enim ipsa hora acceperam tuas literas: egerā etiam cum tuo Nicia, quodd is vitur, vt scis, familiariter Cassio. Vt rediī autē, prius quàm tuas legi has proximas literas, quæ tui de mea Tullia quid egisset. per Licinium se egisse dicebat. sed opinor Cassium vti non ita multū sorore. eam porro negare se audere, cū vir abesset (est enim profectus in Hispaniam Dexius) illo & absente & insciente migrare. Est mihi gratissimū tanti à te æstimatum consuetudinē vitæ victusque nostri: primum, vt eam domum sumeres, vt non modo prope me, sed plane mecum habitare posses: deinde, vt migrare tanto opere festines. Sed ne viam, si tibi concedo vt eius rei tu cupidior sis quàm ego sum. Itaque omnia experiar. Video enim quid mea intersit, quid vtriusque nostrū. siquid egero, faciam vt scias. Tu & ad omnia rescribes, & quando te expectem, facies me, si tibi videtur, certiore.

M. CICERO S. D. M. FABIO GALLO.

AMORIS quidem tui, quoquo me verti, vestigia, vel proxime de Tigellio. sensi enim ex literis tuis valde te laborare. Amo igitur voluntatem. Sed pauca de re: Capius (opinor)

olim, NON OMNIBVS dormio: sic ego nō omnibus mi Galle seruiō. Etsi quæ est hæc seruitus? Olim cum regnare existimabamus, non tam ab vllis quàm hoc tēpore obseruor à familiarissimis Cæsaris omnibus, præter istum. Id ego in lucris pono non ferre hominem pestilentiosiore patria sua: cūmq; additum iam tum puto esse Calui Licinii hipponactis præconio. At vide quid suscenscat. Phæmæ causam receperam: ipsius quidem causa erat enim mihi sane familiaris. Is ad me venit, dixitque iudicem sibi operam dare constituisse eo ipso die, quo de P. Sestio in consilium iri necesse erat. respondi nullo modo me facere posse. quum vellem, alium diem si sumpsisset, me ei non defuturū. Ille autem qui scierit se nepotem bellum tibicinem habere, & sat bonum vnctorem, discessit à me, vt mi videbatur, iratior. Habes Sardos vnzaleis, alium alio nequiores. Cognosti meam causam, & istius Salaconis iniquitatem. Catonem tuum mihi mitte, cupio enim legere: me adhuc non legisse, turpe vtrique nostrum est.

CICERO S. D. M. FABIO GALLO.

26

QVOD epistola concisissimam doles, noli laborare: salua est domi: petes cū libebit. Quod autem me mones, valde gratum est: idque vt semper facias, rogo. Vidris enim mihi vereri, ne, si istum habuerimus, rideamus *id est in seipsum*. Sed heus tu, manum de tabula: magister adest citius, quàm putaramus. Veror ne in Catonium Catoni nos. Mi Galle caue putes quicquam melius, quàm epistolæ tuæ partem ab eo loco: cætera labuntur. Secreto hoc audi: tecum habeto, ne Apellæ quidem liberto tuo dixeris, præter duos nos, loquitur isto modo nemo bene malene, video: sed quicquid est, nostrum est. Vrge igitur, nec transuersum vnguem (quod aiunt) à stylo. is enim est dicendi opifex, atque equidem aliquantum iam etiam noctis assumo.

CICERO S. D. GALLO.

27

CVM decimum iam diem grauiter ex intestinis laborarem, neque iis qui mea opera vti volebant, me probarem non valere, quia febrim non haberem, fugi in Tusculanum, cum quidem biduum ita icuius fuisset, vt ne aquam quidem gustarem. Itaque confectus languore & fame, magis tuum officium desideravi, quàm à te requiri putavi meum. Ego autem cum omnes morbos reformido, tum quod Epicurū tuum Stoici male accipiunt, quia dicat *de vitiis, uti de vitiis* mihi sibi molesta esse: quorum alterum, morbum edacitatis esse putant, alterum etiam turpioris intemperantiz. Sane *de vitiis* pertimuerā. Sed visa est mihi vel loci mutatio, vel animi etiam relaxatio, vel ipsa fortasse iam senescentis morbi remissio profuisse. Attamen ne mirere vnde hoc acciderit, quomodo ve cōmiserim: lex sumptuaria, quæ videtur *de vitiis* attulisse, ea mihi fraudi fuit. Nam dum volunt isti lauti terra nata, quæ lege excepta sunt, in honorem adducere, fungos, helucllas, herbas omnes in cœnia cōdiunt, vt nihil possit esse suauis. in eas cum incidissem in coena augurali apud Lentulum, tanta me *de vitiis* atripuit, vt hodie primum videatur corpisse consistere. Ita ego, qui me ostreis & murenis facile abstinebā, à beta & à malua deceptus sum. Posthac igitur erimus cautiores. tu tamen cum audisses ab Anitio (vidit enim me naufragentem) non modo mittendi causam iustam habuisti, sed etiam visendi. Ego hūc cogito cōmotari, quoad me resciam, nam & vitæ & corpus amisi. Sed si morbū depulero, facile (vt spero) illa reuocabo. Vale.

M. CICERO S. D. GALLO.

28

MIROR, cur me accusas, cum tibi id facere non liceat. quod si liceret, tamē non debebas. Ego enim te in Cōsulatu obseruari: & ais fore, vt te Cæsar restituar. Multa tu quidem dicis, sed tibi nemo credit. Tribunatū pl. dicis te mea causa petisse: vtinam semper esses Tribunus, intercessorem non quæreres. Negas me audere quod sentiam dicere: quasi tibi, cum impudenter me rogares, parum fortiter responderim. Hæc tibi scripsi, vt isto ipso in genere, in quo aliquid posse vis, te nihil esse cognosceres. Quod si inhumaniter mecum quæctus esses, libenter tibi me, & facile purgassem. Non enim ingrata mihi sunt quæ fecisti, sed quæ scripsisti molesta. Me autem, propter quem cæteri liberi sunt, tibi liberum non visum demiror. Nam si falsa fuerunt quæ tu ad me, vt ais, detulisti, quid tibi ego debeos? vera: tu es optimus testis quid mihi populus Romanus debeat.

M. CICERO S. D. CVRIO.

19

MEMINI quum mihi desipere videbare, quòd cū istis potius viuere quàm nobiscū. Erat enim multo domicilium huius vr̄bis (cum quidem hæc vr̄bs) aptius humanitati & suauitati tuæ, quàm tota Peloponnesus, nodum Patræ. Nunc contrā & vidisse mihi multū videris, cum propè desperatis his rebus, te in Græciam contulisti, & hoc tempore non solū sapiens qui hinc abis, sed etiam beatus, quanquam quis, qui aliquid sapiat, nunc esse beatus potest: Sed quod tu cui licebat, pedibus es consecutus, vt ibi esses vbi nec Pelopidarum: nosti cætera, nos idem propemodum cōsequimur alia ratione. Cum enim salutationi nos dedimus amicorum, quæ sit hoc etiam frequentius, quàm solebat, quòd quasi auem albā videntur bene sentientem ciuem videre: abdo me in bibliothecam. Itaque opera efficio tāta, quāta fortasse tu senties. Intellexi enim ex tuo sermone quodam, cum meam mortificā & desperationem accusares domi tuæ, dicere te, ex meis libris animum meū desyderare, sed mehercule & tum temp. iugebam, quæ non solum suis erga me, sed etiam meis erga se beneficiis erat mihi charior. & hoc tempore, quanquam me non ratio solum cōsolatur quæ plurimū debet valere, sed etiam dies, quæ stultis quoque mederi solet: tamen deo ita reo communem esse dilapsam, vt ne spes quidem melius aliquādo fore relinquatur. Nec vtro nunc quidem culpa in eo est, in cuius potestate omnia sunt (niſi forte idipsum esse non debuit) sed alia casu, alia etiam nostra culpa sic acciderunt, vt de præteritis non sit querendum. Reliquam spem nullam video: quare ad prima redeo. Sapienter hæc reliquisti, si consilio: foeliciter, si casu.

CVRIVS M. CICERONI SVO S.

30

SI V. B. Sum enim *græcū iudicium* tuus, *etiam* Attici nostri, ergo fructus est tuus, mancipiū illius: quod quidē, si inter senes coemptionaleis vnzale proscripterit, egerit nō multū. At illa nostra prædicatio quāti est nos quòd simus, quòd habeamus, quòd homines existimemur, id omne abs te habere. Quare Cicero mi perleuera cōstanter nos cōseruare, & Sulpitii successori nos de meliore nota commēda, quo facilius tuis præceptis obtemperare possimus, tēque ad ver lubentes videre & nostra deligere, deportarōque tuto possimus. Sed amice magne noli hęc epistolam Attico ostendere: line eum errare, & putare me virum bonum esse, nec solere duo parietes de eadem fidelia dealbare. Ergo patrone mi bene vale, Tironēque meum saluta nostris verbis. Dat. ad I I I I. Cal. Nouemb.

CICERO CVRIO S. D.

31

EGOVERO iam te nec hortor, nec rogo vt domum redeas: quin hinc ipse euolare cupio & aliquòd peruenire, vbi nec Pelopidarū nomē, nec facta audiam. Incredibile est quāta turpiter mihi facere videar qui his rebus intersim. Næ tu videris multo antè prouidisse quid impenderet tui cum hinc profugisti. quanquam hæc etiam auditu acerba sunt, tamen audire tolerabilius est quàm videre. In campo certe non fuisti, cum H. I. I. comitiis quæstorius institutus, sella Q. Maximi, quem illi C O S. esse dicebant, posita esset. quo mortuo nuntiato, sella sublata est. Ille autem qui comitiis tributus esset auzpicatus, centuriata habuit, C O S. H. V. I. I. renuntiavit, qui vique ad Cal. Ian. esset, quæ erat futuræ mane postridie. Ita Caninio C O S. scito neminem prandisse. nihil tamē eo C O S. mali factū est. fuit enim mirifica vigilātia qui suo toto Consulatu somnum non viderit. Hæc tibi ridicula videntur. nō enim ades: quæ si videres, lachrymas non teneres. Quid si cætera scribam? Sunt enim innumerabilia generis eiusdem, quæ quidem ego non ferrem, nisi me in philosophiæ portum contulisset, & nisi haberem socium studiorum meorum Atticum nostrum. cuius quum proprium te esse scribis mancipio & nexu, meum autem vsū & fructū, cōsentus isto sum. Id enim est cuiusque proprium, quo quisque fruitur atque vitur. Sed hæc aliās pluribus. Acilius qui in Græciā cum legionibus missus est, maximo meo beneficio est. bis enim est à me iudicio capitis rebus saluus defensus, & est homo non ingratus, mēque vehemēter obseruat. Ad eum de te diligentissime scripsi, eamque epistolam cum hac coniunxi: quam ille quomodo acceperit, & quid tibi pollicitus sit, velim ad me scribas.

CICERO CVRIO S. D.

32

FACILE percipi ex tuis literis, quod semper studui & me à te plurimi fieri, & te intelligere quàm mihi charus esses. Quod quum vterque nostrum cōsecutus est, reliquum est vt officiū certemus inter nos, quibus æquo animo vel vincam te, vel vincar abs te. Acilio non fuisse necesse meas dari literas, facile patior. Sulpitii tibi operam intelligo ex tuis literis non multum opus fuisse, propter tuas res ita contractas, vt, quemadmodum scribis, nec caput nec pedes. Equidem vellem vt pedes haberent, vt aliquando redires. Vides enim exaruisse iam veterem vrbānitatem: vt Pomponius noster suo iure possit dicere, nisi nos pauci retineamus gloriam antiquā Atticam. Ergo is tibi, nos ei succedimus. Veni igitur quæso, ne tamen semen vrbānitatis vnā cum rep. intereat.

M. CICERO S. D. VOLVMNIO.

33

QVOD sine vrbānomine familiariter, vt debebas, ad me epistolam misisti, primū ad dubitavi num à Volumnio fenatore esset, quocum mihi est magnus vsus: deinde ~~deinde~~ literarum fecit vt intelligerem tuas esse. Quibus in literis omnia mihi periuicunda fuerunt præter illud, quod parum diligenter possessio salinarum mearum à te procuratore defenditur. Ais enim, vt ego discessem, omnia omnium dicta, in his etiam Seltiana, in me cōferri. quid tu id pateris: nōne defendis: nō testis equidem sperabam ita notata me reliquisse genera dictorum meorum, vt cognosci sua spē possent. Sed quum tanta fax est in vrbe, vt nihil tam sit ~~in vrbe~~, quod non alicui venustum esse videatur: pugna, si me amas, nisi acuta ~~in vrbe~~, nisi elegans ~~in vrbe~~, nisi ~~in vrbe~~ bellum, nisi ridiculum ~~in vrbe~~, nisi cætera, quæ sunt à me in secundo libro de Oratore per Antonii personam disputata de ridiculis, ~~in vrbe~~ & arguta apparebunt, vt sacramento contendas mea non esse. Nā de iudiciis quod quæris, multo laboro minus: trahatur per me pedibus omnes rei, sit vel Selius tam eloquens vt possit probare se liberum, non laboro. Vrbānitatis possessionē amabo, quibusuis interdictis defendamus: in qua te vnū metuo, contemno cæteros. Derideri te putas: nūc demum intelligo te sapere. Sed mehercule extra iocum, valde mihi tuae literæ faceta elegantēque visæ sunt: illa quæuis ridicula essent, sicut erant, mihi tamen risum non mouerunt. Cupio enim nostrū illum amicum in Tribunatu quam plurimū habere grauitatis. id cū ipsius causa (est mihi, vt scis, in amoribus) tum mehercule etiā rep. quam quidem, quātuis in me ingrata sit, amare nō desinam. Tu mi Volumni, & quum instituisi, & mihi vides esse gratum, scribe ad me quamzēpissimē de rebus vrbānis, de rep. Iucūdo est mihi sermo literarum tuarum. Præterea Dolabellam, quem ego perspicio, & iudico cupidissimum esse atque amantissimum mei, cohortare, & confirma, & reddē plane meum. Non mehercule, quo quicquam desit, sed quia valde cupio, non videor nimium laborare.

M. CICERO S. D. VOLVMNIO.

34

QVOD declamationibus nostris cures, damni nihil facis. Quod Hirtio inuideres nisi cū amares, non erat causa inuidiæ: nisi forte ipseus eloquētiz magis, quàm quod me audiret, inuideres. Nos enim plane mi suauissime Volumni, aut nihil sumus, aut nobis quidem ipsi displicemus, gregalibus illis, quibus te plaudente vigeamus, amissis: vt etiam si quando aliquid dignum nostro nomine emisimus, ingemescamus, quod hæc pinnigero, non armigero in corpore tela exerceantur: vt ait Philoctetes apud Accium abiecta gloria. Sed tamē omnia mihi erunt, si tu veneris, hilariora. quanquam venis, vt ipse intelligis, in maximarū quasi concursum occupationum. quas si vt volumus, exasperimus, ego vero multam salutem & foro dicam & curiz: viuamque tecum multum, & cum communibus nostris amatoribus. Nam & Cassius tuus, & Dolabella noster, vel potius vterque noster, studiis iisdem tenentur, & meis æquissimis vtuntur auribus. Opus est huc limatulo & polito tuo iudicio & illis interioribus literis meis, quibus sæpe vrbāndiorem me in loquendo facis. Mihi enim iudicatum est, si modo hoc Cæsar aut patietur, aut volet, deponere illam iam personā in qua me sæpe illi ipsi probaui: ac me totū in literas abdere, tecumque & cum cæteris earum studiose honestissimo ocio perfrui. Tu vellem ne veritus esses, ne perinuius legerem tuas literas, si mihi (quemadmodum scribis) longiores rebus misisses: ac velim posthæc sic statuas, tuas mihi literas longissimas quasque gratissimas fore.

M. CAELII EPISTOLARVM LIBER AD M.
TVLLIVM CICERONEM. VIII.

CAELIVS CICERONI S.

QVOD tibi decedens pollicitus sum, me omnes res vrbanas diligentissime tibi per-
scripturū, data opera paratū qui sic omnia persequeretur, vt verear ne tibi nimium arguta
hæc sedulitas videatur. Tamenū tu, scio, quā sis curiosus, & quā omnibus peregrinanti-
bus gratum sit, minimarum quoque rerū, quæ domi gerantur, fieri certiores: tamen in hoc
te deprecor ne meum hoc officium arrogantiz condemnnes, quodd hunc laborem alteri de-
legavi: non quin mihi suauissimum sit, & occupato & ad literas scribendas, vt tu nosti, pi-
gerrimo, tuæ memoriz dare operam. Sed ipsū volumen quod tibi misi, facile, vt ego ar-
bitror, me excusat. nescio cuius otii esset non modo perscribere hæc, sed omnino animad-
uertere. Omnia enim sunt tibi s. c. edicta, fabulæ, rumores. quod exemplum si forte minus
te delectarit, ne molestiam tibi cum impensa mea exhibeam, fac me certiores. Siquid in
rep. maius actum erit quod isti operari minus commode persequi possint: & quemadmo-
dum actū sit, & quæ exultatio lecta, quæque de eo spes est, diligenter tibi perscribemus.
Vt nunc est, nulla magnopere expectatio est. Nam & illi rumores de comitis Transpada-
norum, Cumarum tenuis caluerunt. Romam cum venissem, ne tenuissimam quidem audien-
tionem de ea te accipi. Præterea Marcellus quod adhuc nihil reulit de successione provin-
ciarum Galliarum: & in Cal. Iun. vt mihi ipse dixit, eam distulit relationē: sanè quā eos
sermone expressit qui de eo tum fuerant, cum Romæ nos essemus. Tu si Pompeium, vt
volebas, offendisti, qui tibi visus sit, & quam orationem habuerit tecum, quāque osten-
derit voluntatem (solet enim aliud sentire & loqui: neque tantū valere ingenio, vt non ap-
pareat quid cupiat) fac mihi perscribas. Quod ad Cæsarē crebi & non belli de eo rumo-
res, sed insurrectores duntaxat veniunt: alius equitem perdidisse, quod opinor certe factum
est: alius septimam legionem vapulasse, ipsum apud Bellouacos circūfoderi interclusum ab
reliquo exercitu: neque adhuc certi quicquā est, neque hæc incerta, tamen vulgo iactantur,
sed inter paucos, quos tu nosti, palam secreto narrantur. at Domitius, cū manus ad os ap-
posuit. Te ad 1 x. Cal. Iun. subrostrans (quod illorum capiti sit) dissipare perisse, ita vt in
vrbe ac foro toto, maximus rumor fuit te à Q. Pompeio in itinere occisum. Ego, qui sci-
rem Q. Pompeium Baulis embazeticam facere, & vsque co, vt ego miser eius elurici,
non sum commotus: & hoc mendacio, si qua pericula tibi impenderent, vt defungeremur
optauim. Placūs quidem tuus Rauennæ est, & magno congiario donatus à Cæsare, nec bea-
tus, nec bene instructus est. Tui Politici libri omnibus vigent.

CAELIVS CICERONI SAL.

CERTE inquam ab solutus est: me representante pronuntiatum est, & quidem omni-
bus ordinibus & singulis in vnoquoque ordine sententiis. Vide modo, inquis. non meher-
cules. nihil vnquam enim tam præter opinionē, tam quod videretur omnibus indignum,
accidit. quin ego quum pro amicitia validissime fauerem ei, & me iam ad dolendum præ-
parassem, postquam factum est obstipui, & mihi visus sum captus esse. Quod alios putas
clamoribus scilicet maximis iudices corripuerunt, & ostenderunt plane esse quod ferri nō
posset. Itaque relictus lege Licinia maiore esse periculo videtur. Accessit huc, quod postri-
die eius ab solutionem in theatrum Curionis Hortensius introiit, puto vt suum gaudium
gauderemus. Hic tibi strepitus, fremitus, clamor, tonitruum, & rudicūm sibilus. Hoc magis
animaduersum est, quod intactus à sibilo peruenerat Hortensius ad senectutem. Sed tum
ita bene, vt in totam vitā cuius satis esset, & poneret cum iam vicisse. De rep. quid ti-
bi scribam, nihil habeo. Marcelli impens resederunt, nō inertia, sed (vt mihi videbatur) cō-
silio. De comitis cōsularibus incertissima est exultatio. Ego incidi in cōpetitorem no-
bilem, & nobilem agentem. Nam M. Octauius Cn. filius, & C. Hirrus mecum petit. Hoc
ideo scripsi, quod scio te acriter propter Hirrum, nuntium nostrorū comitorū expecta-
turum tu tamen simul ac me designatū audieris, vt tibi cura sit. Quod ad pantheras at-

tinet rogo. pyngrapham Sittianam tibi commendo. Commentarium rerum vrbana-
rum primum dedi L. Calpurnio Patro: secundum ei qui has literas tibi dedit.

CAELIVS CICERONI S.

3

EST NEVICI, & tibi saepe, quod negaras discedes curaturus, tibi literas mitto. est, si quidē
preferuntur quas do. Atque hoc eō diligentius factiro, quod cū otiosus sum, plane vbi de-
lectem otiosum meum non habeo. Tu cum Romae eras, hoc mihi certum ac iucundissi-
mum vacanti negotium erat, tecum id otii tempus consumere, idque non mediocriter de-
sidero, vt non modo mihi solus esse, sed Romae, te profecto, solitudo videatur facta: & qui
(quae mea negligentia est) multos saepe dies ad te, cum hūc eras, non accedebā, nunc quoti-
die non esse te, ad quem cursitem dilectior. Maxime vero, vt te dies noctesque querā, cō-
petitor Hirrus curat. Quomodo illū putas Auguratus tuum cōpetitorem dolere, & diffi-
mulare me certiore, quā se, candidatum: de quo vt quem optas, quāprimum nuntium
accipias, tua mediūfidus magis, quā mea causa cupio. Nam mea, si sio, forsitan cum lo-
cupletiore referā: sed hoc vsque eō suauē est, quod si acciderit, tota vita tuis nobis deesse nō
poterit. Sed tāti mehercule non multum M. Octavius eorum odia, quae Hirrum premunt,
quae permulta sunt, subleuat. Quid ad Philotimi liberti officii, & bona Milonis attinet,
dedimus operam vt & Philotimus quam honestissime Miloni absentī eiusque necessariis
satisfaceret, & secundum eius fidem & sedulitatem existimatio tua cōseruaretur. Illud nūc
te peto, si eris (vt spero) otiosus, aliquid ad nos, vt intelligamus nos tibi curae esse, syntag-
ma conscribas. Quid tibi istuc, inquis, in mētem venit homini non inepto: aliquid ex tam
multis tuis mimētis extare, quod nostrae amicitiae memoriam posteris quoque prodar.
Cuiusmodi velim, puto queris. Tu citius, qui omnem nostri disciplinā, quod maxime con-
uenit, excogitabis. Genere tamen, quod ad nos pertineat, & *distemialis* quandam, vt verfer-
tur inter manus, habeat.

CAELIVS CICERONI S.

4

INVIDEO tibi, tam multa quotidie, quae mirete, istōc perferuntur. Primum illud, abso-
lutum Messalam, deinde eundem cōdemnatum C. Marcellum cōs. factum, M. Claudii
à repulsa postulatum à Gallis duobus, P. Dolabellam Quindecimvium factum. Hoc tibi
non inuidio caruisse te pulcherrimo spectaculo, & Lentuli cruris repulsi vultum nō vidisse.
At qua spe quā certā opinione descenderat: quā ipso diffidēte Dolabellae & hercu-
les, nisi nostri equites acutius vidissent, penē concedente aduersario superasset. Illud te non
atbitror miratum, Seruium designatum Trib. pl. condemnatum: cuius locum C. Curio pe-
tiit. sane quā inquit multis qui eum, facilitatēque eius non norunt, magnum metum.
Sed vt spero & volo, & vt se fert, ipse bonos & senatum malet: torus, vt nūc est, hoc scatu-
rit. Huius autem voluntatis initiū & causa inest, quod eum nō mediocriter Caesar, qui so-
let infimorum hominum amicitias sibi qualibet impensa adiungere, valde contempnit.
Qua in te mihi videtur illud perquam venuste occidisse, quod à reliquis quoque vsque eo
est animaduersum, vt Curio, qui nihil consilio facit, ratione & insidias vltus videretur in e-
uitandis iis consiliis qui se intenderant aduersarios in eius Tribunatum. Lelios & Anto-
nios, & id genus valentes dico. Has ego tibi literas eo maiore misi intervallo, quod comi-
tiorum dilationes occupatiōe me habebant, & expectare in dies exitum cogebant vt cō-
fectis omnibus te facerem certiore. Ad Cal. Sext. vsque expectaui. Pratoris morae que-
dam inciderunt. Mea potro comitia quem euentum sint habitura nescio: opinionem qui-
dem, quod ad Hirrum attinet, incredibilem A Ed. pl. comitiis naeta sunt. Nam M. Caelium
Vicinianum mentio illa fatua, quam deseramus olim, & promulgatio de Dictatore,
subito deiecit, & deiectum magno clamore insecuta est. inde Hirrum euncti an non faciē-
dum flagitare. Spero te celeriter, & de nobis quod sperasti, & de illo quod vix sperare ausis
es, auditurū. De rep. iam noui quocquam expectare desicramus. Sed eum senatus habitus
esset ad Apollinis ad x. Cal. Sext. & referretur de stipendio Cn. Pompeii, mentio facta est
de legione ea quam expensam tulit C. Caesari Pompeius, quo numero esset, quo appetere-
tur, cum ex Gallia coactus esset dicere Pōpeius se legionem abducturū, sed non statim sub

mentionem & conuiuium obrectatorum. Inde interrogatus de successione C. Cæsarî, de qua, hoc est de prouinciis, placitum est ut cum primum ad urbem reuerteretur Cn. Pôpeius ut coram eo de successione prouinciarum ageretur. Nam Ariminum ad exercitum Pompeius erat iturus, & statim iit, puto Idib. Sext. de ea re factum iri-profeco aut transigeretur aliquid, aut impiter intercederetur. Nam in disputando coniecit illam uocem Cn. Pôpeius, Omnem oportere senatui dicto audientem esse. Ego tamē sic nihil expecto quomodo Paulum C. O. S. designatum primum sententiam dicentem. Sapius te admonco de syngrapha Sittiana. cupio enim te intelligere eam rem ad me ualde pertinere. Item de pantheris, ut Cibyratas accersas, curęque ut mi uentantur. Præterea nuntiatum nobis, & pro certo iam habetur, Regem Alexandrinum mortuum, quid mihi suadeas, quo modo regnum illud se habeat, quis procuret, diligenter mihi perscribas. Cal. Sext.

CAELIUS CICERONI SAL.

5

QUA tu cura sis, quod ad pacem prouinciarum finitimarumque regionum attinet, nescio: ego quidem uehementer animi pēdeo. Nam si hoc moderari possemus, ut pro uiribus copiarum tuarum belli quoque existeret magnitudo, & quantum glorię triumphoque opus esset assequeremur, periculosam & grauem illam dimicationem euitarem, nihil tam esset optandum. Nunc si Parthus mouet aliquid, scio non mediocrem fore contentionem. tuus porro exercitus uix unum saltum tueri potest. Hanc autem nemo ducit rationem, sed omnia desiderantur ab eo (tanquam nihil denegatum sit ei, quo minus quam paratissimus esset) qui publico negotio præpositus est. Accedit huc, quod successionem futuram propter Gallicarum controuersiam non uideo. Tametsi hac de re puto te constitutum quid facturus esset, habere: tamen quo maturius constitueres, cum hunc euentum prouidebam, uisum est ut te facerem certiorē. Nosti enim hæc tralatitia: de Gallis constituetur, erit qui intercedat: deinde alius exisset qui (nisi libere liceat de omnibus prouinciis decernere senatui) reliquas impediatur: sic multum ac diu ludetur, atque ita diu, ut plus biennii in his tricis moretur. Si quid noui de republica quod tibi scriberem, haberem, uisus essem mea consuetudine, ut diligenter & quid actum esset, & quid ex eo futurum sperarem, perscriberem. Sanē tanquam in quodam silice iam omnia adhæserunt. Marcellus idem illud de prouinciis urget, neque adhuc frequenter senatum efficere potuit. Hoc sic præterito anno Curio Tribunus, & eadem actio de prouinciis introiuit, ut quam facile nunc sit omnia impedire: & quam hoc Cæsar, qui sua causa temp. non curet, superet, non te fallit.

CAELIUS CICERONI S.

6

NON dubito quin perlatum ad te sit, Appium à Dolabella reum factum, sanequam non ea, quam existimaueram, inuidia. Neque enim stulte Appius, qui simulatque Dolabella accessit ad tribunal, introierat in urbem, triumphique postulatione abiecerat. Quo facto reudidit sermones: paratiorque uisus est quam sperauerat accusator. Is nunc in te maximam spem habet. Scio tibi cum non esse odio: quam uelis eum obligare, in tua manu est: cū quo similitas tibi non fuisset, liberius tibi de tota re esset. Nunc si ad illam summam ueritatem legitimum ius exegeris, cauendum tibi erit ne parum simpliciter & candide posuisse inimicitias uidearis. In hanc partem porro tutum tibi erit siquid uolueris gratificari. nemo enim necessitudine & amicitia te deterritū ab officio dicit. Illud mihi occurrit, quod inter postulationem & nominis delationem, uxor à Dolabella discessit. Quid mihi discedes mandatis, memini: quid ego tibi scripserim, te non arbitror oblitum. Non est iam tempus plura narrandi. Unum illud monere te possum, si res tibi nō displicebit: tamen hoc tempore nihil de tua uoluntate ostendas, & expectes quemadmodum exeat ex hac causa. Denique intui diosum tibi sit, si emanarit. Porro significatio uilla si intercesserit, clarius quam deceat, aut expediat, fiat. neque ille tacere eam rem poterit quæ suę spei tam opportuna acciderit: quæque in negotio consiciendo tanto illustrior erit: cum præsertim is sit qui si perniciosum sciret, esse loqui de hac re, uix tamen se contineret. Pompeius dicitur ualde pro Appio laborare, ut etiam putent alterum uerum de filiis ad te missurum. Hic nos omnes absoluius: & hercule confecta omnia foeda & inhonesta sunt, C. O. S. autem habemus summa diligen-

tia:adhuc s. c.nisi de feriis Latinis, nullum facere poterunt. Curioni nostro Tribunatus conglaciati. Sed dici non potest quomodo hic omnia iaceant. Nisi ego cum tabernariis & aquariis pugnaſſem, veteris ciuitatem occupaffet. Si Parthi vos nihil caſſant, nos hic frigore frigeſcimus. Tamen quoquo modo hic omnia iaceant, potuit ſine Parthiſ. Bibulus in Amano neſcio quid cohorticulari amiſiſſe. hoc ſic nuntiatum eſt. Quod tibi ſuprà ſcripti, Curionem valde frigare, iam calet. nam ſeruentiſſime concepitur. Leuiſſime enim quia de intercalando non obtinuerat, tranſiit ad populum, & pro Caſare loqui cepit, legemque Viariam non diſſimilem Agrariae Rulli, & Alimètariam, quas iubet AEdileſ metri iactauit. hoc nodum fecerat, cum priorem partem epiſtolae ſcripti. Amabo te, ſiquid quod opus fuerit, Appio facies:ponito me in gratia. De Dolabella, integrum tibi referes, ſuadeo. & huic rei, de qua loquor, & dignitati tuae, aequitatiſque opinioni hoc ita facere expedir. Turpe tibi erit pantheras Graecas me non habere.

CAELIVS CICERONI SAL.

7

QVA M cito tu iſtinc decedere cupias, neſcio: ego quidem eo magis, quo adhuc ſcelicius res geſſiſti. Dum iſte eris, de belli Parthici periculo cruciabor, ne hunc riſum meum metus aliqui perturbet. Breuioreſ has literas properanti publicanorum tabellario ſubito dedi: tuo libero pluribus verbis ſcriptas pridie dederam. Res autem nouae nullae ſane acciderunt, niſi haec vis tibi ſcribi, quae certe vis: Cornificius adoleſcens Orefullae filiam tibi deſpondit. Paula Valeria ſoror Triarii diuortium ſine cauſa, quo die vir è prouincia uenturus erat, fecit. Nuptura eſt D. Bruto: nondum retulerat. Multa in hoc genere incredibilia te abſente acciderunt. Seruius Ocella nemini perſuaſiſſet ſe moechum eſſe, niſi triduo hiſ deprehenſus eſſet. quare ubi eſt ubi hercules ego minime vellem. relinquo tibi quod ab aliis quaeras. neque enim diſplicet mihi Imperatorem ſingulos percontari cum qua ſit aliqui deprehenſus.

CAELIVS CICERONI S.

8

ET SI de republica quae tibi ſcribam habeo: tamen nihil, quo magis gauifurum te putem, habeo quam hoc. Scito C. Sempronium Rufum, Rufum mel ac delicias tuas calumniam maximo plaufu tuliſſe, quareſ qua in cauſa: M. Tuccium accuſatore ſuum poſt ludos Romanos reum lege Plotia de vi fecit hoc coſilio, quod videbat, ſi extraordinarius reus nemo acceſſiſſet, ſibi hoc anno cauſam eſſe dicendam. Dubium porro illi non erat quid futurum eſſet. Nemini hoc deſerre manuſculum maluit, quam ſuo accuſatori. Itaque ſine vilo ſubſcriptore deſeſcit, & Tuccium reum fecit. At ego ſimulatque audiui, inuocatus ad ſubſellia rei occuro: ſurgo, neque verbum de re facio. Totum Sempronium viſque eo perago, vt Veſtorium quoque interponam, & illam fabulam narrem, quemadmodum tibi pro beneficio dederit, ſiquid iniuriis ſuis eſſet, vt Veſtorius teneretur. Haec quoque magna nunc coſentio forum tenet. M. Seruilius poſtquam vt ceperat, omnibus in rebus turbarat, ne quod non venderet, cuiquam reliquerat: maximèque nobis traditus erat inuidiae. Neque Laterenſis, Praetore poſtulate Pauſania, nobis patronis, quo ea pecunia perueniſſet, recipere voluit. Quod Pilius neceſſarius Attici noſtri de repetendis cum poſtulauit, magna illico fama ſurrexit, & de damnatione ſeruenter loqui eſt coeptum. Quo vento proiicitur Appius minor, vt impliceſ pecuniam ex bonis patris perueniſſe ad Seruilium: praeruationiſque cauſa diceret depoſitum. L X X X I. Admiraris amentiam, immo ſi actiones ſtultiſſimas, quid ſi nefarias patris confeſſiones audiſſes: Mittit in conſilium eoſdem illos qui liteſ zeſtimarant, iudices. Cum aequo numero ſententiae fuiſſent, Laterenſis leges ignorans pronuntiauit quid ſinguli ordines iudicaſſent: & ad extremum, vt ſolent, non redigam. Poſtquam diſceſſit, & pro abſoluto Seruilius haberi coeptus, legiſque vnum & centeſimum caput legit, in quo ita erat, QVOD EORVM IVDICVM MAIOR PARS IVDICARIT. I D I V S R A T V M Q V E E S T O, in tabulas abſolutum non retulit, ordinum iudicia perſcripſit. poſtulate ruruſ Appio, cum L. Lollio tranſeſſiſſet, relaturum dixit. Sic nunc neque abſolutus, neque damnatus Seruilius de repetendis ſaucus Pilio traderetur. Nam de diuinatione Appii, cum calumniis iuraſſet, coſendere auſus non eſt, Piliusque ceſſit. & ipſe de poſtulis repetendis à Seruiliis eſt poſtulat, & praeterea de vi reus à quodam ſuo emiſſario

F. i.

est factus. Recte hoc pat. habet. Quod ad rempublicam pertinet, omnino multis diebus ex-
 peſtatione Galliarum actum nihil est. Aliquando tamen ſape re dilata & grauior acta, &
 planè perſpecta Cn. Pompeii voluntate in eam partem, vt cum decedere poſt Cal. Mart. pla-
 ceret, s. c. quod tibi miſi, factum est, autoritateſque perſcripſer.

- 11 s. c. autoritas. Pr. Cal. Oct. in æde Apollinis Scrib. adſuerit, L. Domitius Cn. F. Ahen-
 12 barbus, Q. Cælius Q. F. Metellus, Pius Scipio, L. Iul. I. F. Pom. Annalis, C. Septimius T. F.
 13 Quirina, C. Lucius C. F. Puphirus, C. Scribonius C. F. Pop. Curio, L. Arreius L. F. A. N. Ca-
 14 pito, M. Oppius M. F. Ter. Quod M. Marcellus c o s s. V. F. de prouinciis cõſularibus. D.
 15 E. R. I. C. vt C. Paulus, C. Marcellus c o s s, cõ magiſtratu inſent ad ex Cal. Mart. quæ in
 16 ſuo magiſtratu futuræ eſſent, de cõſularibus prouinciis ad ſenatũ referrent, nève quid prius
 17 ex Cal. Mart. ad ſenatũ referret, nève quid cõiunctim de ea re referretur à c o s s. vtique eius
 18 rei cauſa per dies comitiales ſenatũ haberetur s. que c. faceret. & cum de ea re ad ſenatũ refer-
 19 retur à c o s s. qui eorũ in c c c. iudicib' eſſent, lex adducere liceret. Siquid ea re ad populũ,
 20 plebẽmve copus eſſet, vt Ser. Sulpitius, M. Marcellus c o s s. Prætt. Tribb. que pl. quibus eorũ
 21 videretur ad P. pl. ve. referent, quod ii non tuſiſſent, vti quicũque deinceps eſſent, ad P. pl. ve
 22 ferrent. L. V. Pr. Cal. Oct. in æde Apollinis Scrib. adſuerit, L. Domitius Cn. F. Ahen-
 23 rina, C. Scribonius C. F. Pom. Curio, L. Iulius L. F. Pom. Annalis, C. Septimius T. F. Qui
 24 Quod M. Marcellus c o s s. de prouinciis, D. E. R. I. C. ſenatũ exiſtimare neminem eorũ,
 25 qui poteſtatem habent intercedendi, impediedi, moram aſſerre oportere, quo minus de rep.
 26 Q. P. ad ſenatum referri, ſenatuque c. fieri poſſit. qui impedierit, prohibuerit: eum, ſenatum
 27 exiſtimare contra rempublicam feciſſe. Siquis huic c. s. interceſſerit, ſenatu placere autho-
 28 ritatem perſcribi, & de ea re ad ſenatũ populũque referri. Huic s. c. interceſſit C. Cælius,
 29 I. Vicinius, P. Corni. C. Vibius Panſa. Item ſenatu placere de militibus qui in exercitu C.
 30 Cæſaris ſunt: qui eorum ſtipendia, emerita, aut cauſas, quibus de cauſis miſſi fieri debeant,
 31 habeant ad hunc ordinem referre, vt eorum ratio habeatur, cauſæque cognoscantur. Siquis
 32 huic s. c. interceſſerit, ſenatu placere autoritatem perſcribi, & de ea re placere ad hunc or-
 33 dinem referri Huic ſenato c. interceſſit Cælius, C. Panſa Tribb. pleb. Itẽmque ſenatu pla-
 34 cere in Ciliciam prouinciam, in V I I. reliquas prouincias, quas Prætorii pro Prætorẽ ob-
 35 tinerent, eos qui Prætores fuerunt: neque in prouincia cum imperio fuerunt, quos eorum
 36 ex s. c. cum imperio in prouinciis pro Prætorẽ mitti oporteret, eos ſortito in prouincias
 37 mitti placere, ſi ex eo numero, quos s. c. in prouincias ire oporteret, ad numerum non eſ-
 38 ſent qui in eas prouincias proficiſcerentur: tum vt quodque collegium primũ P. R. fuiſſet:
 39 neque in prouincias profecti eſſent, ita ſorte in prouinciam proficiſcerentur. ſi ii ad nume-
 40 rum non eſſent, tunc deinceps proximi cuiuſque collegi, qui Prætores fuiſſent, neque in
 41 prouincias profecti eſſent, in ſortem conuicerentur, quoad is numerus effectus eſſet, quem ad
 42 numerum in prouinciis mitti oporteret. Siquis huic s. c. interceſſiſſet, autoritas perſcri-
 43 betetur. Huic s. c. interceſſit C. Cælius, C. Panſa, Tribb. pl. Illa præterea Cn. Põpẽii ſunt
 44 animaduërſa, quæ maxime confidentiã attulerunt hominibus, vt diceret ſe anee Cal. Mart.
 45 non poſſe ſine iniuria de prouinciis Cæſaris ſtatuerẽ, poſt Cal. Mart. ſe non dubitaturum.
 46 Cum interrogaretur ſiqui tum intercederet: dixit hoc, nihil interceſſe vtum C. Cæſar
 47 ſenatu dicto audiens futurus non eſſet, an pararet qui ſenatũ decernere non pateretur. Quid
 48 ſi, inquit alius, & c o s s. eſſe & exercitum habere uolet? At ille quã clementer, Quid ſi ſi-
 49 lius meus fuiſtem mihi impingere uolet? His uocibus vt exiſtimarent homines Põpẽio cum
 50 Cæſare eſſe negotium, eſſecit. Itaque iam, vt video, alterãvtram ad conditionem deſcende-
 51 re uult Cæſar, vt aut maneat, neque hoc anno ſui ratio habeatur: aut ſi designati poterit, de-
 52 cedat. Curio ſe contra eum totum parat: quid aſſequi poſſit, neſcio. Illud video, bene ſen-
 53 tentem, etſi nihil eſſecit, cadere non poſſe. Me tractat liberaliter Curio, & mihi ſuo mu-
 54 nere negotium impoſuit. Nam ſi mihi non dediſſet eas, quæ ad ludos ei aduẽtũ erãt Afri-
 55 canz, potuiſſet ſuperlæderi. Nunc quum date necelle eſt, velum tibi curz ſit, quod à re ſemper
 56 peti, vt aliquid iſtinc beſtiarum habeamus: Sitrianãque ſyngrapham tibi commendo. Li

bertum Philonē istuc mihi & Diogenem Græcum, quibus mōdata & literas ad te dedi: eos tibi & rem, de qua mihi, velim curæ habeas. nam quam vehementer ad me pertineat, in iis, quas tibi illi reddent, literis descripsi.

CAELIVS CICERONI S.

9

SIC tu, inquis, Hirrum tractastis Immo si scias quā facile, quā ne contentionis quidem minimæ fuerit, pudeat te ausum illum vnquam esse incidere tanquam tuum competitorē. Post repulsam vero risus facit: ciuem bonum ludit, & contra Cæsarem sententias dicit expectationem corripit, Curionem proorsus nō mediocriter obiurgatus hae repulsa se mutauit. Præterea qui nunquam in foro apparuerit, non multum in iudiciis versatus sit, agit causam liberaliter, sed raro post meridiem. De prouinciis quod tibi scripserā Id. Sext. actum iri, interpellat iudicium Marcelli c o s. desig. in Cal. reiectum ne frequentiam quidem efficere poterant. Has literas ad 1111. Non. Sept. dedi, quā ad eam diem ne prosligatum quidem quicquam erat. Vt video, causa hæc integra in proximū annum transferretur: & quantum diuino, relinquendus tibi erit qui prouinciam obtineat. Nam non expeditur successio, quā Galliz, quæ habent intercessorem, in eandem conditionem quam cæteræ prouinciæ, vocatur. Hoc mihi non est dubium: quo tibi magis scripsi, vt ad hunc euentum te parares. Vere literis omnibus tibi de pantheris scripsi: turpe tibi erit Patifichum Curioni decē pantheras misisse, te non multis partibus plures: quas ipsas Curio mihi & alias Africanas decem donauit, ne putes illum tantum prædia rustica dare scire. Tu, si modo memoria teneres, & Cibratas arcesseris, itēque in Pamphiliam literas miseris (nam ibi plures capi aiunt) quod voles efficies. Hoc vehementius laboro nunc, quōd seorsum à collega puto mihi omnia paranda. Amabo te, impera ibi hoc cura. Soles libenter, vt ego, maiore partem nihil curare. In hoc negotio nulla tua, nisi loquendi, cura est, hoc est imperādi & mandandi. Nam simulatque erunt captæ, qui alant eas & deportent habes eos quos ad Sircianā syngrapham mihi. puto etiam, si vllam spem mihi literis ostēderis, me isō missurum alios.

M. Federium Eq. Ro. amici mei filium, bonum & strenuum adolescentem, qui ad suum negotium istuc venit, tibi commendo, & te rogo vt eum in tuorum numero habeas. Agros, quos fructuarios habet ciuitates, vult tuo beneficio, quod tibi facile & honestum factū est, immuncis esse: gratos & bonos viros tibi obligaris. Nolo te putare Fauonium à columnariis præteritum: optimus quisque cum non fecit. Pompeius tuus aperte Cæsarem & prouinciam tenere cum exercitu, & c o s. esse. tamen hanc sententiam dixit, Nullum hoc tempore s. c. faciendum. Scipio hanc, Vt Cal. Mart. de prouinciis Gallis, neu quid coniunctim referretur. Contristauit hæc sententia Balbum Cornelium: & scio cum questum esse cum Scipione. Calidius in defensione sua fuit discretissimus, in accusatione satis frigidus.

CAELIVS CICERONI S.

10

SANE QVAM literis C. Cassii & Deiotari sumus commoti. Nam Cassius cis Euphratem copias Parthorum esse scripsit: Deiotarus profectas per Commagenem in prouinciam nostram. Ego quidem præcipuum mentī, quod ad te attinebat, habui, qui scirem quā paratus ab exercitu esses, ne quod hic tumultus dignitati tuæ periculū afferret. Nam de vita si paratior ab exercitu esses, timuisses: nunc hæc exiguitas copiarū recessum, nō dimicationē mihi tuam præfagebat. Hoc quomodo acciperent homines, quā probabilis necessitas futura esset, veteor etiam nunc: neque prius delinā formidare, quā temigisse te Italiam audiero. Sed de Parthorum transitu, nuntii varios sermones excitauerunt. alius enim Pompeium mittendum, alius ab vrbe Pompeium non remouendum, alius Cæsarem cum suo exercitu, alius c o s. nemo tamen ex s. c. priuatos. c o s. s. autem, quia venerunt ne illud s. c. fiat, vt paludati exeat, & contumeliose præter eos ad alium res transferatur, omnino senatum haberi nolunt: vsque eō, vt parum diligentes in rebus videantur: sed honeste, siue negligentia, siue inertia est: siue ille, quem proposui, metus latet sub hac temperatæ existimatione, nolle prouinciam. A te literæ non venerunt: & nisi Deiotari subsecutæ essent, in eam opinionem Cassius venerat, quæ diripiisset ipse, vt viderentur ab hoste vastata: finxisse bellum, & Arabas in prouinciam immisisse, eosque Parthos esse, senatui renuntiasse. Quare

tibi suadeo, quicumque est istic status rerum, diligenter & caute perscribas, ne aut velificatus alieni dicas, aut aliquid, quod referret scire, reticuisse. Nunc exitus est anninam ego has li-
teras ad x i i i i. Cal. Decemb. scripsi. Plane nihil video ante Cal. Ian. agi posse. Nostri Mar-
cellū, quā̄m tardus & parum efficax sit: itē̄mque Seruius quā̄m cunctator. Cuiusmodi puras
hoc esset aut quis, id quod nolint, conficere posse, qui quǣ cupiunt, tamen ita frigide agunt,
vt nolle existimentur: Nouis magistratibus autem, si Parthicū̄ bellum erit, hæc causā̄ pri-
mos menses occupabit. Sin autem aut non erit istic bellum, aut tum erit, vt vos aut succes-
sores paruis additis copiis sustinere possint, Curionem video se dupliciter iacturatum: pri-
mū̄, vt aliquid Cæsari adimat: inde, vt aliquid Pompeio tribuat, quiduis, quamlibet tenue
munusculum. Paulus porro non humane de prouincia loquitur. huius cupiditati occur-
sus est Furnius noster: plures suspicari nō̄ possum. Hæc noui. alia quǣ possunt accidere, non
cerno. multa tempus asserere, & præparata multa esse scio, sed intra fines hos, quǣcunque
acciderint, verentur. Illud addo ad actiones C. Curionis de agro Campano, de quo negant
Cæsarem laborare: sed Pompeium valde nolle, ne vacuus aduenienti Cæsari pateat. Quod
ad tuum decessum attinet, illud tibi non possum polliceri me curaturū̄ vt tibi succedatur:
illud certe præstabo, ne amplius prorogetur. Tui cō̄siliū̄ est, si tempus, si senatus coget, si ho-
neste à nobis recusari non poterit, veline perseuerare: mei officii est, meminisse, qua obtesta-
tione decedens mihi, ne pateret fieri, mandaris.

CAELIUS CICERONI S.

11

NON diu, sed acriter nos tuæ supplicationes torserūt. Incideramus enim in difficilē no-
dum. Nam Curio tui cupidissimus, cui omnibus rationibus comitiales eripiebātur, negabat
se vllō modo pati posse decerni supplicationes, ne quod furore Pauli adeptus esset boni, sua
culpa videretur amisisse, & præuancator causæ publicæ existimaretur. Itaque ad pactionem
descendimus: & cōfirmarunt c o s s. se his supplicationibus in hunc annum non vsuros.
Plane quod vtrisque c o s s. gratias agas, est: Paulo magis certe. nam Marcellus sic respon-
dit ei, spem in istis supplicationibus non habere: Paulus se omnino in hunc annum non
edicturum. Renuntiatum nobis erat Hirrum diutius dicturum: prendimus eum: non mo-
do non fecit, sed cum de hostiis ageretur, & posset rem impedire, si vt numeraretur, postula-
ret, tacuit. Tantum Catoni assensus est, qui & locutus honorifice non decesserat supplicatio-
nes. Tertius ad hos Fauonius accessit. Quare pro cuiusque natura & instituto gratiæ sunt
agendæ: His, quōd tantum voluntatē ostenderunt, pro sententiæ, cum impedire possent, non
pugnarunt: Curioni vero, quōd de suarum actionum cursu tua causa deflexit. Nam Fur-
nius & Lentulus, vt debuerunt, quasi eorum res esset, vnā nobiscum circunierunt & labo-
rarunt. Balbi quoque Cornelii operam & sedulitatem laudare possum. Nam cum Curio-
ne vehementer locutus est, & cum, si aliter fecisset, iniuriam Cæsari facturum dixit. tum e-
ius fidem in suspicionem adduxit. Non decessant quidem qui neque transigi volebant, Do-
mitii, Scipiones. quibus hac re ad intercessionem euocandam interpellantibus, venustissi-
mē Curio respondit se eo libentius non intercedere, quōd quosdam qui decernerent, vide-
ret confici nolle. Quōd ad rempublicam attinet, in vnā causam omnis contentio conie-
cta est: de prouinciis in quam adhuc incubuisse cum senatu Pōpeius videtur, vt Cæsar Id.
Nouēb. decedat. Curio omnia potius subire constituit, quā̄m id pati: ceteras suas abiicit a-
ctiones. Nostri porro, quos tu bene nosti, ad extremū̄ certamen rem deducere non audent.
Scena rei totius hæc, Pompeius tāquam Cæsarem non impugnet, sed quod illi æquum pu-
tet, constituat, ait Curionem quærere discordias. Valde autem non vult, & plane rimet Cæ-
sarem c o s s. Desig. prius quā̄m exercitum & prouinciam tradiderit. Accipitur satis male à
Curione: & totus eius secundus Consulatus exagitur. Hoc tibi dico: si omnibus rebus pre-
ment Curionem, Cæsar defendetur. si intercessorem (quod videntur) reformidarint, Cæsar,
quoad vult, manebit. Quam quisque sententiam dixerit, in commentario est rerum vrbā-
narum, ex quo tu quǣ digna sunt, selige: multa transi, in primis ludorum explosiones, & fu-
nerum & ineptiarum ceterarum. plura habet vitilia. Denique malo in hanc partem errare,
vt quǣ non desyderes, audias: quā̄m quicquam, quod opus est, prætermittatur. Tibi curæ

fuisse de Sittiano negotio, gaudeo. Sed quum suspicaris minus certa fide eos tibi visos, tanquam procurator sic agas, rogo. Vale.

CAELIVS CICERONI S.

11

PVDET me tibi confiteri, & queri de Appii hominis ingrattissimi iniuriis, qui me odisse, quia magna mihi debebat beneficia, cepit: & cum homo auarus, vt ea solueret, sibi imperare nõ posset, occultum bellum mihi indixit: ita occultum tamen, vt multi mihi renuntiant, & ipse facile animaduertere, male eum de me cogitare. Postea quum vero comperi cum collegium tentasse, deinde aperte cum quibusdam locutum, cum L. Domitio, vt nunc est, mihi inimicissimo homine deliberare, velle hoc munusculum deferre Cn. Pompeio: ipsum reprehenderem, & ab eo deprecarer iniuriam, quem vitam mihi debere putarã, impetrare à me non potui. Quid ergo est? Tum quidem aliquot amicis, qui testes erant meorum in illum meritorum, locutus sum. posteaquam illum, necui satisfacere quidem, me dignum habere sensi: malui collegæ eius homini alienissimo mihi, & propter amicitiam mam non æquissimo me obligare, quàm illius simiaz vultum subire. Id postquam reseruit, exciduit, & me causam inimicitiarum querere clamitauit: vt si mihi in pecunia minus satisfecisset, per hanc speciem simultatis eum consecraret. Postea non destitit accedere palam Seruium accusatorem, inire cum Domitio consilia: quibus cum parum procederet, vt vlla lege mihi poneret accusatorem, compelli ea lege me voluerit, qua dicere non poterant. insolentissimi homines summis Circensibus ludis meis postulandum me lege Scantia curant. Vix hoc erat przlocutus, cum ego Appium Censorem eadem lege postulauim. Quod melius eaderet, nihil vidi. Nam sic est à populo, & nõ infimo quoque approbatum, vt maiorem Appio dolorem fama quàm postulatio attulerit. Præterea cepi facellum, in domo quod est, ab eo petere. Con turbat me mora serui huius, qui tibi literas attulit. nam acceptis prioribus literis amplius quadraginta mansit. Quid tibi scribam, nescio. Scis Domino diem timori esse: te expecto valde, & quamprimum videre cupio. A te peto vt meas iniurias proinde doleas, vt me existimas & dolere, & vlcisci tuas folere.

CAELIVS CICERONI SAL.

13

GRATV LOR tibi affinitate viri mediussidius optimi. nam hoc ego de illo existimo. cætera porro, quibus adhuc ille sibi parum utilis fuit, & ætate iam sunt decursa, & consuetudine atque autoritate tua: pudore Tulliz, siqua restabunt, cõsido celeriter sublatum iri. Non est enim pugnax in vitiis, neque hebes ad id quod melius sit, intelligendum. Deinde (quod maximum est) ego illum valde amo. Velles C. Curionem nostrum lautum intercessionis de prouinciis exitum habuisse. Nam cum de intercessione referretur, quæ relatio fiebat ex S. C. primæque M. Marcelli sententia pronuntiatã esset, qui agendum cum Tribb. Pl. censebat, frequens senatus in alia omnia iit. Stomacho est scilicet Pompeius magnus nunc ita languenti, vt vix id quod sibi placeat, reperiant. Transierant illuc, vt nec ratio esset eius habenda, qui neque exercitum, neque prouincias traderet. Quemadmodum hoc Pompeius laturus sit, cum cognoscat quidnam reip. futurum sit, si aut non possit, aut non curet, vos senes diuites videritis. Q. Hortensius, cum has literas scripsit, animam agebat.

CAELIVS CICERONI S.

14

TANTI non fuit Arsacon capere, Seleuciam expugnare, vt earum rerum quæ hîc gestæ sunt, spectaculo careres. nunquam tibi oculi doluissent, si in repulsa Domitii vultum vidisses. magna illa comitia fuerunt: & plane studia ex partium sensu apparuerunt: perpauci necessitudinem secuti, officium præstiterunt. Itaque mihi est Domitius inimicissimus, vt ne familiarem quidem sium quoquam tam oderit, quàm me: atque eò magis quòd per iniuriam sibi putat creptũ, cuius ego author fuerim. Nunc furit tam gauisus homines suum dolorem, vnũque me studiosiorem Antonii. Nam Cn. Saturninum adolescẽtem ipse Cn. Domitius reum fecit, sane quàm superiore vita inuidiosum. quod iudicium nunc in expectatione, inest etiam in bona spe, post Sex. Peducei absolutionem. De summa rep. sæpe tibi scripsim, me annum pacẽ non videre: & quo propius ea cõtentio, quàm fieri necesse est, accedit, eò clarius id periculum apparet. Propositum hoc est, de quo qui rerum potuerunt, sunt

F.iii.

dimicaturi, quò Cn. Pompeius constituit non pati C. Cæsarem c o s. aliter fieri, nisi exercitum & prouincias tradiderit: Cæsari autem persuasum est, se saluum esse non posse, si ab exercitu recesserit. fert illam tamen conditionem, vt ambo exercitus tradant. Sic illi amores, & inuidiosa coniunctio, non ad occultam recedit obtestationem, sed ad bellum erupit: neque metarum rerum quod cõsiliũ capiam, reperio, quòd non dubito quin te quoque hæc deliberatio sit perturbatura. Nam mihi cum hominibus his & gratia & necessitudo est: tum causam illã, non homines odi. Illud te non arbitror fugere, *QVIN HOMINES* in dissensione domestica debeant, quandoiu ciuilitèr sine armis cernatur, honestiorem sequi partem: vbi ad bellum & castra ventum sit, firmiorem: & id melius statuere, quod tutius sit. In hac discordia video Cn. Pompeium, senatum, quique res iudicat, secum habiturum: ad Cæsarem omnes qui cum timore aut mala spe viuunt, accessuros: exercitum conferendum non esse omnino. satis spatii sit ad considerandas vtriusque copias, & eligendam partem. Propè oblitus sum quod maxime fuit scribendum. Scis Appium Censorem hinc ostenta sacre de signis & tabulis de agris modo, de arte alieno acerrime agere. Persuasum est ei, Censuram, lo mentum aut nitrum esse: errare mihi videtur. Nam sordes eluere vult, venas sibi omneis & viscera aperit. Curre per deos atque homines, & quamprimum hinc risum veni, legis Scantiniæ iudicium apud Drusum fieri, Appium de tabulis & signis agere: crede mihi est properandum. Curio noster sapienter id quod remisit de stipendio Pompeii, fecisse existimatur. Ad summam, quæris quid patem futurum: si alteruter eorum ad Parthicum bellum non eat, video magnas impendere discordias, quas ferrum & vis iudicabit. vterque & animo & copiis est paratus. Si sine tuo periculo fieri posset, magnum & iucundum tibi fortuna spectaculum parabat.

CÆLIVS CICERONI 5.

15

EC QVANDO tu hominem ineptiorem, quàm tuum Cn. Pompeium vidisti, qui tantas turbas, qui tam nugax esset, commoritur: Equem autem Cæsare nostro acriorem in rebus gerendis, eodem in victoria temperatiorem aut legisti aut vidisti? Quid est nunc tibi nostri milites, qui durissimis & frigidissimis locis teterrima hyeme bellũ ambulando consecerunt, malis orbiculatis esse palti videntur? Quid iam inquis: gloriose omnia, si seias quàm sollicitus sum, tum hanc meam gloriam, quæ ad me nihil pertinet, derides: quæ tibi exponere, nisi coram, non possum, idque celeriter fore spero. Nam me, cũ expulisset ex Italia Pompeium, constituit ad urbem vocare: id quod iam existimo consecutum: nisi si maluit Pompeium Brundisii circumsedere. Perream si minima causa est properandi istò mihi, quòd te videre, & omnia intima conferre discipulo: habeo autem quàm multa! Hui vtercor (quod solet fieri) ne cum te video, omnia obliuiscar. Sed tamen quodnam ob scelus iter mihi necessarium retro ad Alpeis versus incidit: adeo quòd Intimeli in armis sunt, neque de magna causa. Bellicenus verna Demetrii, qui ibi cum præsidio erat, Domitium quendam nobilem illic Cæsaris hospitem à contraria factione nummis acceptis comprehendit, & strangulauit. ciuitas ad arma iit. eò cum cohortibus mihi per niueis cundum est. Visque quaque, inquis, Domitii mali dant. Vellem quidem Venere prognatus tantum animi habuisset in vestro Domitio, quantum ipse catenatus in hoc habuit. Ciceroni F. S. D.

CÆLIVS M. CICERONI S. D.

16

EX ANIMATVS sum tuis literis, quibus te nihil nisi triste cogitare ostendisti, neque id quid esset perscripsisti. non enim quale esset quod cogitares, aperuisti. Has ad te ilico literas scripsi. Per fortunas tuas Cicero, per liberos oro, obsecro, nequid grauius de salute & incolumitate tua consulas. Nam deos, hominèque, amicitiãque nostram resuscitor, me neque temere prædixisse, neque temere monuisse: sed postquam Cæsarem conuenierim, sententiãque eius, qualis futura esset, parta victoria cogouerim, te certiorum fecisse. Si existimas eandem rationè fore Cæsari in dimittendis aduersariis & cõditionibus ferendis, erras. Nihil nisi atrox & seuũ cogitat, atque etiam loquitur. Itatus senatui exiit, his intercessionibus planè incitatus est: non erit deprecationi locus. Quare si tibi tu, si filius vnicus, si domus, si spes tuæ reliquæ tibi caræ sunt, si aliquid apud te nos, si vir optimus gener tuus va-

let, quorum fortunam non debes velle conturbare, vt eam causam, in cuius victoria salus nostra est, odisse aut relinquere cogamur, aut impiam cupiditatem cōtra salutem tuam habeamus. Denique illud cogita: quod offensæ fuerit in ista cunctatione te subisse: nunc te contra victorem facere, quem dubiis rebus ledere noluisti: & ad eos fugatos accedere, quos resistentis sequi nolueris, summæ stultitiæ est. Vide, ne dum pudet te parum optimatē esse, parum diligenter quid optimum sit eligas. Quod si totum tibi persuadere non possum, saltem dum quid de Hispaniis agamus, scitur, expecta, quas tibi nuntio aduentu Cæsaris fore nostras. Quam isti spem habeant amissis Hispaniis, nescio. Quod porro tuum consilium sit ad desperatos accedere, non mediūsidius reperio. Hoc quod tu non dicendo mihi significasti, Cæsar audierat: ac simulatque hæc mihi dixit, statim quid de te audisset, exposuit. negavi me scire: sed tamen ab eo peti vt ad te literas mitteret, quibus maxime ad remanendum commoueri posses. Me secum in Hispaniam ducit. Nam nisi ita faceret, ego prius, quam ad urbem accederem, vbicūque esses, ad te percurrissem: & hoc à te præfens contendissem, atque omni vi te retinuissem. Etiam atque etiam Cicero cogita, ne te, tūcque omneis funditus evertas: ne te sciens prudensque eò demittas, vnde exitum vides nullum esse. Quod si te aut voces optimatum commouet, aut nonnullorum hominum insolentiam & iactantiam ferre non potes, eligas censeo aliquod oppidum vacuum à bello, dum hæc decernuntur. quæ cū contuleris, & ego te sapienter fecisse iudicabo, & Cæsarem non offendet:

CÆLIUS CICERONI S.

17

ERGO me potius in Hispania fuisse tum, quam Formiis, quū tu profectus es ad Pompeium: quod vtiā in vt Appius Claudius in ista parte C. Curio, cuius amicitia me paulatim in hanc perditam causam imposuit. nam mihi sentio bonam mentem iracundia & amore ablatam. Tum tu porro, cum ad te proficiscēs noctū Ariminum venissem, dum mihi pacis mandata das ad Cæsarem, & misericum ciuem agis, amici officium neglexisti, neque mihi consuluisti. Neque hæc dico quod dissidam huic causæ: sed crede mihi, perire salutem est, quā hos videre. Quod si timor vestræ crudelitatis nō esset, eiectioni iam pridem hinc essemus. Nam hic nunc præter sceneratores paucos, nec homo, nec ordo quisquam est, nisi Pompeianus. Equidem iam effeci, vt maxime plebs, & qui antea noster fuit populus, vester esset. Cur hoc inquisitissimo reliquias expectant. Vos imitos vincere coegero: irritaui in me Catonem. Vos dormitis, nec hæc adhuc mihi videmini intelligere, quā nos pateamus, & quā simus imbecilli. Atque hoc nullius præmii spe faciam: sed quod apud me plurimum solet valere, doloris atque indignitatis causa. Quid istic facitis? prælium expectatis quod firmissimum est? Vestras copias non noui: nostri valde depugnare, & facile algere, & elurire consueverunt. Vale.

M. TVLLII CICERONIS⁹ EPISTOLARVM LIB. IX.

CICERO M. VARRONI S.

1

EX HIS literis, quas Atticus à te missas mihi legit, quid ageres, & vbi esses cognoui: quādo autem te visuri essemus, nihil sanè ex iisdem literis potui suspicari. In spem tamen venio appropinquare tuum aduentum, qui mihi vtiā solatio sit. et si tot tantisque rebus vrgemur, vt nullam allucationem quisquam non stultissimus sperare debeat. Sed tamen aut tu potes me, aut ego te fortasse aliqua re iuuare. Scito enim me, postea quā in urbem venirem, rediisse cum veteribus amicis, id est cum libris nostris in gratiam: et si non idcirco eorum usum dimiseram, quod iis susceperem, sed quod eorum me suppedebat. Videbar enim mihi, cum me in res turbulētissimas infidelissimis sociis demissem, præceptis illorum non satis paruisse. Ignoscunt mihi & reuocant in consuetudinem pristinam: teque quod in eo permanseris, sapienterem quā me dicunt fuisse. Quamobrem quam placatis his vtot, videat sperare debere, si te viderim, & ea quæ premant, & ea quæ impediunt, me facile transitorum. Quamobrem siue in Tusculano, siue in Cumano ad te placebit, siue

F. iiii.

(quod minime velim) Romæ, dummodo simul simus, perficiam profecto ut id utrique nostrum commodissimum esse diiudicetur.

CICERO VARRONI.

2

CANINIUS idem, & idem noster, cum ad me peruersi venisset, & se postridie mane ad te iturum esse dixisset, dixi ei me daturum aliquid mane: vt peteret, rogavi. Conscriptam epistolam noctu, nec ille ad me rediit, oblitum credidi. Attamen cum ipsam tibi epistolam misissem per meos, nisi audissem ex eodem postridie te mane à Tusculano exiturum. At tibi repente paucis post diebus, cum minime expectare, venit ad me Caninius mane: proficisci ad te statim dixit, etsi erat ~~tales~~ illa epistola, præsertim tantis postea nouis rebus allatis: tamen perire lucubratione meam nolui, & eam ipsam Caninio dedi: sed cum eo & cum hodie docto & tui amatissimum loquutus ea sum quæ pertulisse illum ad te existimo. Tibi autem idem consilii do quod mihi metipsum, vt vitemus oculos hominum, si linguas minus facile possimus. Qui enim victoria se eferunt, quasi victos nos intuentur: qui autem victos nostros moleste ferunt, nos dolent viuere. Quæres fortasse cur cum hæc in vrbe sint, non absum, quemadmodum tu. Tu enim ipse, qui & me & alios prudentia vincis, omnina credo vidisti: nihil te omnino fefellit. Quis est tam lynceus, qui in tantis tenebris nihil offendat, nusquam incurrat: ac mihi quidem iam pridem venit in mentem, bellum esse aliquid exire, vt ea quæ agebantur hinc, quæque dicebantur, nec viderem, nec audirem. Sed calumniabar ipse: putabam, qui obuiam mihi venisset, vt cuique commodum esset, suspicaturum, aut dicturum etiam si non suspicaretur. Hic aut metuit, & ea te fugit, aut aliquid cogitat, & habet nauem paratam. Denique leuissime qui suspicaretur, & qui fortasse me optime nouisset, putaret me idcirco discedere, quod quosdam homines oculi mei ferre non possunt. Hæc ego suspicans adhuc Romæ maneo: & tamen ~~non~~ consuetudo diuturna callum iam obduxit Ithacæo meo. Habes rationem mei consilii. Tibi igitur hoc censeo, latendum tantisper ibidem dum efferuiscit hæc gratulatio, & simul dum audiamus quemadmodum negotium confectum sit, confectum enim esse existimo. Magni autem intererit, qui fuerit victoris animus, qui exitus rerum: quaquam quo me ducat coniectura, habeo: sed expecto tamen. Te vero nolo, nisi ipse rumor iam raucus erit factus, ad Baias venire. Erit enim nobis honestius etiam, cum hinc discesserimus, videri venisse in illa loca ploratum potius quam natatum. Sed hæc tu melius. Modo stet nobis illud, vnà viuere in studiis nostris, à quibus antea delectationem modo petebamus, nunc vero etiam salutem. Non desse, si quis adhibere volet non modo vt architectos, verum etiam vt fabros ad adificandam remp. & potius libenter accurrere. Si nemo veter operæ, tamen & scribere & legere ~~uoluerit~~: & si minus in curia atque in foro, at in literis & libris, vt doctissimi veteres fecerunt, nauare reip. & de moribus ac legibus quærete. Mihi hæc videntur. Tu quid sis acturus, & quid tibi placeat, pergratum erit si ad me scripseris.

CICERO VARRONI.

3

ET SI quid scriberem non habebam, tamē Caninio ad te eunti nō potui nihil dare. Quid ergo potissimum scribam: quod velle te puto, cito me ad te esse veterum. Etsi vide quæso, fatissime rectum sit, nos hoc tanto incendio ciuitatis in istis locis esse. Dabimus sermonem iis qui nesciunt, nobis, quocumque in loco simus, eundem cultum, eundem victum esse. Quid referretamen in sermonem incidemus. Valde id credo: laborandum est, ne cum omnes in omni genere & scelorum, & flagitiorum volutentur, nostra nobiscum, aut inter nos cessatio vituperetur. Ego vero neglecta barbarorum inscitia te persequar. quauis enim sint hæc misera, quæ sunt miserrima: tamen artes nostræ nascio quo modo nunc vberiores fructus ferre videntur, quam olim ferebant: siue quia nulla nunc in te alia acquiescimus, siue quoddam grauitas morbi facit vt medicinz egeamus: cæque nunc appareat, cuius vim non sentiebamus quam valebamus. Sed quid ego nunc hæc ad te, cuius domi nascuntur ~~non~~ ~~est~~ ~~ad~~ ~~struere~~: nihil scilicet, nisi vt rescriberes aliquid, me expectares. sic igitur facies.

CICERO VARRONI.

4

PERI ~~struere~~ me scito ~~est~~ ~~ad~~ ~~struere~~. Quapropter si veterus es, scito necesse esse te ve-

nire. Sin autem nō es, *ut advenire* est te venire. Nunc vide vtra te *magis* delectet, *ut* ne, an hæc quam noster Diodorus nō concoquebat. Sed de his etiam rebus otiosi cum erimus loquemur. hoc etiam *gratissimum* est. De Coctio mihi gratum est. nam id etiam Arceo mandaram. Tu si minus ad nos, nos accurremus ad te: si horum in bibliotheca habes, dedit nihil.

CICERO VARRONI.

M I H I vero ad Non. bene maturum videtur fore, neque solum propter reipublicæ, sed etiam propter anni tēpus. Quare istum diem probō: itaque eundem ipse sequar. consilii nostri, nisi eos quidem qui id sequuti non sunt poeniteret, nobis poenitendū putarem. Sequuti enim sumus non spem, sed officium: reliquimus autem nō officium, sed desperationem: Ita verecundiores fuimus, quā qui se domo non cōmouerunt: saniores, quā qui amissis opibus domum nō reuerterunt. Sed nihil minus fero, quā severitatem otiosorum: & quoquo modo se res haberet, magis illos vereor qui in bello occiderunt, quā hos curo, quibus non satis facimus quia vivimus. Mihi si spatium fuerit in Tusculanum ante Nonas veniendi, istie te videbo: sin minus, persequar in Cumanum, & antē te certiorē faciam, ut lauatō parata sit.

CICERO VARRONI.

C A N I N I V S noster me tuis verbis admonuit, ut scriberem ad te, siquid esset quod putarem te scire oportere. Est igitur aductus in expectatione, neque tu id ignoras. Sed tamen cum ille scripsisset, ut opinor, se in Alliensē venturum: scripserunt ad eum sui ne id faceret, multos ei molestos fore, ipsumque multis Ostiæ videri cōmodius eum exire posse. Id ego non intelligebam quid interesset. Sed tamen Hirtius mihi dixit, & fe ad eum, & Balbum, & Oppium scripsisse ut ita faceret, homines (ut cognoui) amantes tui. Hoc ego iccirco nosse te volui, ut scires hospitium tibi vbi parares, vel potius utrobique. quid enim ille facturus sit incertū est. & simul ostentatū tibi me istis esse familiarem, & cōsiliis eorum interesse. Quod ego cur nolim, nihil video. Non enim est idem ferre, siquid ferendum est: & probare, siquid non probandum est. et si quid non probem: Quid enim iam scio præter initia rerum? Nam hæc in volūtate fuerunt. Vidi enim (nam tu aberas) nostros amicos cupere bellū: hunc autē non tam cupere, quā non timere. Ergo hæc cōsilia fuerunt: reliqua necessaria. Vincere autem aut hos, aut illos necesse esse. Scio te semper mecū in luctu fuisse, cum videremus quā illud ingens malū alterius utrius exercitus & ducū interitu: tum vero extremum malorū omnium esse civis belli victoriam: quā quidem ego etiam illorum timebā, ad quos veneramus. Crudeliter enim otiosus minabatur: erātque is & tua iniusta voluntas, & mea oratio. Nunc vero si essent nostri potiti, valde intēperantes fuissent. Erāt enim nobis perirati, quasi quicquā de nostra salute decrevissemus, quod nō idem illis cēvissemus: aur quasi vitæ reip. fuerit, eos etiam ad bestiarū auxilium confugere, quā vel emori, vel eum spe, si non optima, at aliqua tamē vivere. At in perturbata rep. vivimus: quis negat? Sed hoc viderint ii, qui nulla sibi subsidia ad omnis vitæ status parauerūt. huc enim ut venire, superior lōgius, quā volui, fluxit oratio. Cum enim te semper magnum hominem duxi, tum quod his tēpstatibus es propē solus in portu, fructusque doctrinæ percipis eos qui maximi sunt, ut ea cōsideres, eaque tractes quorum & vsus & delectatio est omnibus istorum & actis & voluptatibus antepōnenda. Equidem hos tuos Tusculanenses dies instar esse vitæ puto, libenterque omnibus omnis opes cōcesserim, ut mihi licet vi nulla interpellante, isto modo vivere. Quod nos quoque imitamur ut possumus, & in nostris studiis libentissime cōquiescimus. Quis enim hoc non dedit nobis, ut cum opera nostra patria siue non possit vti, siue nolit, ad eam vitam revertamur: quam multi docti homines, tortasse non recte, sed tamen multi, etiam reip. præponendam putaverunt: Quæ igitur studia magnorum hominum sententia vacationem habent, eadem publici muneris, is concedente rep. cur non abutamur? Sed plus facio, quā Caninius mandavit. Is enim siquid ego scirem, rogarat, quod tu nescires. ego tibi ea narro quæ tu melius seīs quā ipse qui narro. Faciam ergo illud quod rogatus sum, ut eorum, quæ temporis huius sint, quæve audiero, nequid ignores.

CICERO VARRONI.

7

COENABAM apud Scium, cū utriusque nostrū reddite sunt à te literæ. Mihi vero iam maturum videtur. Nam quod antea te calumniatus sum, indicabo malitiam meam. Volebam propè alicubi esset, siquid bonæ salutis, *non de te quæsit.* nunc quæm confecta sunt omnia, dubitandum non est quin æquis viris. Nam vt audiui de L. Cæsare filio, mecum ipse, Quid hic mihi faciet patri

Itaque non desino apud istos qui nunc dominantur, coenitare. Quid faciam tempori seruiendum est. Sed ridicula missa, præfertim cum sit nihil quod rideamus;

.. Africa terribili tremir horrida terra tumultu.

Itaque nullum est *ignominiosum* quod non verear. Sed quod quæris, quando, quâ, quò, nihil adhuc scimus. Istuc ipsum de Baiis, nonnulli dubitant, an per Sardiniam veniat. Illud enim adhuc prædium suum non inspexit: nec vltum habet deterius, sed tamen non contemnit. Ego omnino magis arbitror per Siciliam, vel iam scimus. adueniat enim Dolabella: cum puto magistrum fore.

Mihi iam formel apertioris distulimus.

Sed tamen si sciam quid tu constitueris, meum consilium accommodabo potissimum ad tuum. Quare expecto tuas literas.

CICERO VARRONI.

8

ETS I munus flagitare, quantum quis ostenderit, ne populus quidem solet, nisi cõcitus: tamen ego expectatione promissi tui moueor: vt admoneam te, nõ vt flagitem. Mihi autem ad te quatuor admonitores non nimis verecundos. Nostri enim profecto os eius adolescentioris academiz. Ex ea igitur media excitatos mihi, qui metuo ne te forte flagitent: ego autem mandauit vt rogarent. Expectabam omnino iandiu, meque sustinebam, ne ad te prius ipse quid scriberet, quam aliquid accepissem, vt possem te remunerari quàm simillimo munere. Sed cum tu tardius faceres, id est (vt ego interpretor) diligentius, teneri non potui quin conuictionem studiorum, amorisque nostri, quo possem litterarum genere, declararem. Feci igitur sermonem inter nos habitū in Cumano, cum esset vnà Pomponius: tibi dedi partes Antiochinas, quas à te probari intellexisse mihi videbar: mihi sumpsi Philonis. puto fore, vt cum legeris, mire nos id locutos esse inter nos quod nunquam locuti sumus. sed nosti morem dialogorum. Post hæc autem mi Vatro quamplurima si videtur, & de nobis inter nos: sero fortasse. sed superiorum temporum fortuna reip. causam sustineat. Hæc ipsi præstare debemus, atque vtinam quietis temporibus, atque aliquo si non bono, at saltem certo statu ciuitatis hæc inter nos studia exercere possemus. Quamquam tui quidem vel alia quæpiam rationes honestas nobis & curas & actiones darent: nunc autem quid est, si ne his cur viuere velimus? Mihi vero cum his ipsis vix: his autem detractis, ne vix quidem. Sed hæc coram, & sapius. Migrationem & emptionem foeliciter euenire volo, tuumque in ea re consilium probo. Cura vt valcas.

DOLABELLA S. D. CICERONI.

9

SI V. G. V. & Tullia nostra recte v. T. crenia minus belle habuit, sed certum scio iam conualuisse eam. Præterea rectissime sunt apud te omnia. Et si nullo tempore in suspitionem tibi debui venire, partium causa potius, quàm tua, tibi suadere, vt te aut cum Cæsare nobiscumque coniungeres, aut certe in oetium referres: præcipue nunc iam inclinata victoria, ne possum quidem in vllam aliam incidere opinionem, nisi in eam, in qua scilicet tibi suadere videar, quod pie tacere non possum. Tu autem mi Cicero, sic hæc accipies, vt siue probabuntur tibi, siue non probabuntur, ab optimo certe animo ac deditissimo tibi & cogitata & scripta esse iudices. Animaduertis Cn. Pompeium nec nominis sui, nec rerum gestarum gloria, neque etiam Regum ac nationum clientelis, quas ostentare crebro solebat, esse tutum: & hoc etiam, quod infimo cuique contigit, illi non posse contingere, vt honeste effugere possit, pulso Italia, amissis Hispaniis, capto exercitu veterano, circunualato nunc denique quod nescio an vlli vnquam nostro acciderit Imperatori. Quamobrem quid aut ille sperare possit, aut tu, animum aduerte pro tua prudentia. Sic enim facillime, quod tibi

velissimum erit, consilii capies. Illud autem te peto, ut si iam ille evitauerit hoc periculum, & se abderit in classem, tu tuis rebus consulas: & aliquando tibi potius quam civiuis sis amicus. Satisfactum est iam a te vel officio vel familiaritati: satisfactum etiam partibus, & ei reipublice, quam tu probabas. reliquū est, ubi nunc est resp. ibi sumus potius, quam dum illam veterem sequamur, sumus in nulla. Quare velim mi iucundissime Cicero, si forte Pompeius pulsus his quoque locis rursus alias regiones petere cogatur, ut tu te vel Athenas, vel in quantum quietam recipias civitatem. Quod si eris facturus, velim mihi scribas: ut ego si vlllo modo potero, ad te aduolē. Quæcunque de tua dignitate ab Imperatore erunt impetranda, qua est humanitate Cæsar, facillimū erit ab eo tibi ipsi impetrare: & meas tamē preces apud eum non minimū autoritatis habituras puto. Erit tuæ quoque fidei & humanitatis, curare ut is tabellarius, quē ad te misi, reuerti possit ad me, & a te mihi literas referat.

M. CICERO S. D. P. DOLABELLAE.

10

NON sum ausus Saluio nostro nihil ad te literarū dare: nec inheerulae habebam quid scriberem, nisi te a me mirabiliter amari: de quo etiam nihil scribente me, te non dubitare certo scio. Omnino mihi magis literæ sunt expectandæ a te, quam a me tibi. Nihil enim Romæ genitur, quod te putem scire curare: nisi forte scire vis, me inter Niciam nostrum & Vidium iudicem esse. Profert alter (opinor) duobus versiculis expensum Niciz: alter Aristarchus hos *isodōn*. Ego tanquā criticus antiquus iudicaturus sum vtrum sint *si vniū*, an *mepeletravulū*. Puto nūc dicere, Oblitusne es igitur fungorū illorum, quos apud Niciam, & ingentium culinarum cum Sophia Septimæ: Quid ergo tu adeo mihi excusam severitatem veterem putas, ut ne in foro quidē reliquiz pristinæ frontis appareant sed tamē suavissimum *sup. sicut* nostrum præstabo integellum: nec committam, ut si ego cum condemnaro, tu restituas, ne habeat Bursa Plancus apud quem literas discat. Sed quid ago: cū mihi sit incertū, tranquillōne sis animo, an ut in bello, in aliqua maiuscula cura negotiōve versere, labor longius. Cum igitur mihi erit exploratum te libenter esse risurum, scribam ad te pluribus. Te tamen hoc scire volo, vehementer populum sollicitum fuisse de P. Syllæ morte antē, quam certum scierit. Nunc quætere deseruere quomodo perierit: satis putant se scire quod sciunt. Ego ceteroqui animo æquo sero: vnū veteor, ne hasta Cæsaris reflexerit.

CICERO DOLABELLAE S.

11

VEL meo ipsius interitū mallet literas meas desiderares, quam eo casu quo sum grauissime afflictus: quem ferrem certe moderatius, si te haberem. Nam & oratio tua prudens, & amor erga me singularis, multum leuaret. Sed quum breui tēpore, ut opinio nostra est, te sum visurus: ita me affectum offendes, ut multum a te possim iuari. non quo ita sim fractus ut aut hominem me esse oblitus sim, aut fortunæ succumbendum putem: sed tamen hilaritas illa nostra, & suauitas, quæ te præter ceteros delectabat, erepta mihi omnis est. Firmitatem tamē & constantiam, si modo fuit aliquādo in nobis, eandē cognosces quam reliquisti. Quod scribis, prælia te mea causa sustinere, non tam id laboro, ut si qui mihi obtrecent, a te resistentur: quam intelligi cupio, quod certe intelligitur, me a te amari. quod ut facias, te etiam atque etiam rogo. Ignoscaique breuitati literarum mearum. nam & celeriter vnā futuros nos arbitror, & nondum satis confirmatus ad scribendum.

CICERO DOLABELLAE.

12

GRATVLOS Baiis nostris: siquidem, ut scribis, salubres repente facti sunt. nisi forte te amant, & tibi assententur: & tandiu, dum tu ades, sunt oblitæ sui. Quod quidem si ita est, minime miror cælum etiam & terras vim suam, si tibi ita conueniat, dimittere. Oratiunculam pro Deiotaro, quam requirebas, habebam mecum, quod non putaram. Itaque eam tibi misi. quam velim sic legas, ut causam tenuem & inopem, nec scriptione magno opere dignam. sed ego hospiti veteri, & amico munusculum mittere volui leuidentē crasso filo, cuiusmodi ipsius solent esse munera. Tu velim animo sapienti fortique sis: ut tua moderatio & grauitas aliorum infamet iniuriam.

CICERO DOLABELLAE S.

13

C. SVBERNIVS Calenus, & meus est familiaris, & Lepzæ nostri familiarissimi per-

necessarius. Is cum virandi belli causa profectus esset in Hispaniam cum M. Varrone ante bellum, ut in ea provincia esset, in qua nemo nostrum post Afranium superatum, bellum vllū fore putarat, incidit in ea ipsa mala quæ summo studio vitauerat. oppressus est enim bello repentino, quod bellum comotum à Scapula, ita postea confirmatum est à Pompeio, ut nulla ratione ab illa miseria se eripere posset. Eadē causa ferē est M. Planii hæredis, qui est item Calenus, Leptræ nostri familiarissimus. Hosce igitur ambo tibi sic commendo, ut maiore cura, studio, sollicitudine animi commendare nō possim. Volo ipsorum causa: mēque in eo vehementer & amicitia mouet & humanitas. Leptra vero cum ita laboret ut eius fortunæ videantur in discrimen venire, non possum ego non aut proxime atque ille, aut etiam æque laborare. Quapropter etiā saepe expertus sum quantum me amares: tamen sic velim tibi persuadere, id me in hac re maxime iudicaturum. Peto igitur à te, vel si pateris, oro, ut homines miseros, & fortuna, quam vitare nemo potest, magis quam culpa calamitosos, cōserues incolumis, velisque per te me hoc muneri cum ipsis amicis hominibus, tum municipio Caleno, quocum mihi magna necessitudo est, tum Leptræ, quem omnibus antepono, dare. Quod dicturus sum, puto equidem non valde ad rem pertinere, sed tamen nihil obest dicere: res familiaris alteri corum valde exigua est, alteri vix equestris. Quapropter quum his Cæsar vitam sua liberalitate concessit: nec est quod iis præterea magnopere possit adimi: redimam, si me tantam amas, quantum certe amas, hominibus confice. In quo nihil est præter viam longam: quam idcirco nō fugiunt, ut & viuunt cum suis, & moriantur domi. Quod ut enitare cōtendāsque, vel potius ut perficias (posse enim te mihi persuasi) vehementer te etiam atque etiam rogo.

CICERO DOLABELLÆ COS. SVO S.

14.

ET SI contentus eram mi Dolabella tua gloria, factisque ex ea magnam lætitiā voluptatēque capiebā: tamen non possum non confiteri cumulārī me maximo gaudio, quod vulgo hominum opinio socium me ascribat tuis laudibus. Neminem conueni (conuenio autem quotidie plurimos. sunt enim permulti optimi viri qui valetudinis causa in hæc loca veniant: præterea ex municipiis frequentes necessarii mei) qui omnes cū te summis laudibus ad cælum extulerunt, mihi continuo maximas gratias agant. Negant enim se dubitare, quin tu meis præceptis & consiliis obtemperans, præstantissimum te ciuem, & singularem Consulem præbeas. Quibus ego quanquā verissime possum respondere te, quæ facias, tuo iudicio & tua sponte facere, nec cuiusquā egere consilio: tamen neque plane assentior, ne imminuam tuam laudem, si omnis à meis cōsiliis profecta videatur: neque valde nego, sum enim audior etiam quāuis fatis est, gloriæ. Et tamē non alienum dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni Regum Regi fuit honestum, habere aliquem in consilio capiendis Nestorem: mihi vero gloriosum, te iuuenem Consulem florere laudibus, quasi alumnum disciplinæ meæ. I. quidem Cæsar, cum ad eum ægrotum Neapolim venissem, quanquā erat oppressus totius corporis doloribus: tamē ante quā me plane salutauit, O mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cum tantum vales apud Dolabellam, quantum si ego apud sororis filium valem, tam salui esse possemus. Dolabellæ vero tuo & gratulor, & gratias ago: quem quidem post te Consulem solum possumus vere Cōsulem dicere. Deinde multa de facto ac de re gesta: tum nihil magnificentius, nihil præclarior actum vnquam, nihil republicæ salutarius. Atque hæc vna vox omnium est. A te autem peto, ut me hæc quasi fallam hæreditatem alienæ gloriæ sinas cernere: mēque aliqua ex parte in societatem tuarū laudum venire patiari. quanquam mi Dolabella (hæc enim iocatus sum) libentius omneis meas, si modo sunt aliquæ meæ laudes, ad te transfuderim, quāquam aliquam partem exhauserim ex tuis. Nam cum te semper tantum dilexerim, quantum tu intelligere potuisti: tum his tuis factis sic incensus sum, ut nihil vnquā in amore fuerit ardentius. Nihil est enim (mihi crede) virtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Semper amaui, ut scis, M. Brutum propter eius summum ingenium, suauissimos mores, singularem probitatem atque constantiam. tamen Id. Mart. tantum accessit ad amorem, ut mirarer locum fuisse augendi in eo, quod mihi iam pridem cumulātū etiam videbatur. Quis erat qui putaret ad eum amorem, quem

- erga te habebam, posse aliquid accederetantū accessit vt mihi nunc denique amare videar, antea dilexisse. Quare quid est quod ego te hortor vt dignitati & gloriæ seruias: proponam tibi claros viros: quod facere solent qui hortantur. neminem habeo clariorem quam te ipsum: te imitere oportet, tecum ipse certes: ne licet quidem tibi iam tantis rebus gestis nō tui similem esse, quod cum ita sit, hortatio non est necessaria: gratulatione magis vtendum est. Contigit enim tibi, quod haud scio an nemini, vt summa seueritas animaduersionis non modo non inuidiosa, sed etiam popularis esset, & cum bonis omnibus, tum infimo cuique gratissima. Hoc si tibi fortuna quadā contigisset, gratularer felicitati tuæ: sed contigit magnitudine cūm animi, tum etiam ingenii atque consilii. Legi enim concionem tuam: nihil illa sapientius: ita pedetentim & gradatim tum accessus à te ad causam facti, tum recessus, vt res ipsa maturitatem tibi animaduertendi omnium concessu daret. Liberaisti igitur & urbem periculo, & ciuitatem metu. neque solum ad tempus maximā vtilitatem attulisti, sed etiam ad exemplū facti. Intelligere debes in te positam esse rempublicam: tibi que non modo tuendos, sed etiam ornandos esse illos viros, à quibus initium libertatis profectum est.
- Sed his de rebus coram plura propedim, vt spero. Tu, quam rempublicam nos que conseruas, fac vt diligentissime te ipsum mi Dolabella custodias.

CICERO PAETO S.

15

- D V A B V S tuis epistolis respondebo: vni, quam triduo antè acceperam à Zetho: alteri, quā attulerat Phileros tabellarius. Ex prioribus tuis literis intellexi pergratam tibi per spectū esse gaudeo. Sed mihi crede nō perinde, vt est reapse, ex literis perspicere potuisti. Nā cum à satis multis (non enim possum aliter dicere) & coli me videam & diligi: nemo est illorū omnium mihi te iucundior. Nam quōd me amas, quōd id etiam pridē & constanter facis, est id quidem magnum, atque haud scio an maximum: sed tibi commune cum multis: quōd tu ipse tam amandus es, tamque dulcis, tamque in omni genere iucundus, id est proprie tuum. Accedunt non Attici, sed falsiores quā illi Atticorum, Romani veteres atque vrbanī sales. Ego autem (existimes licet quidlibet) mirifice capior factis maxime nostratibus, præsertim cum eas videam primū oblitas Latio, tum, cum in urbem nostram est infusa peregrinitas: nunc vero etiam Bracatis & Transalpinis nationibus, vt nullum veteris lepōris vestigium appareat. Itaque te cum video, omneis mihi Granios, omneis Lucilios, vere vt dicam, Crassos quoque & Lælios videre videor. Moriar, si præter te quenquam reliquum habeo, in quo possum imaginem antiquæ & vernaculæ festiuitatis agnoscere. Ad hos lepōres cum amor erga me tātus accedat, miraris me tanta perturbatione valetudinis tuæ tam grauiter exanimatū fuisse? Quōd autem altera epistola purgas te, non dissuasorem mihi emptionis Neapolitanæ fuisse, sed authorem moderationis vrbanæ, neque ego aliter accipere intellexi tamen idem, quod his intelligo literis, nō existimasse te mihi licere id quod ego arbitrabar, res has non omnino quidem, sed magnam partem relinquere. Catulum mihi narras, & illa temporas: quid simile ne mi quidem ipsi tunc placebat diutius abesse ab reipublicæ custodia. sedebamus enim in puppi, & clauum tenebamus: nunc autem vix est in sentina locus. An minus multa s. c. futura putas, si ego sim Neapolie Romæ cum sum, & vrgeo forum, s. c. scribuntur apud amatorem tuum familiarem meum. Et quidem cum in mentem venit, ponor ad scribendum: & antè audio, s. c. in Armeniam & Syriam esse perlatum, quod in meam sententiam factum esse dicatur, quā omnino mentionem vllam de ea te esse factam. Atque hoc nolim me iocari putes. Nam mihi scito iam à Regibus vltimis allatas esse literas, quibus mihi gratias agant, quōd se mea sententia Reges appellauerim: quos ego non modo Reges appellatos, sed omnino natos nesciebam. Quis ergo est tamen quando hie erit noster hie præfectus moribus, parebo authoritati tuæ: cum vero abierit, ad fungos me tuos conferam. Domum si habeo, in denos dies, singulos sumptuarie legis dies conferam: sin autem minus inuenero quod placeat, decreui habitare apud te. scio enim me nihil tibi gratius facere posse. Domū Sullanam desperabam iam, vt tibi proxime scripsi: sed tamen non abiici. Tu velim, vt scribis, cum fabris eam perspicias. Si enim nihil est in parietibus aut in tecto vitii, cætera mihi probabuntur.

DELECTARVNT me tuæ literæ, in quibus primùm amavi amorem tuum, qui te ad scribendum incitavit, verentem, ne Silius tuo nuntio aliquid mihi sollicitudinis attulisset: de quo & tu mihi antea scripseras, bis quidem eodem exemplo, facile ut intelligerem te esse commotum: & ego tibi accurate rescripseram, ut quoquo modo in tali te atque tempore aut liberarem te ista cura, aut certe leuarem. Sed quum proximis quoque literis ostēdis, quantæ tibi curæ sit ea res: sic mihi Paree habeto, quicquid arte fieri poterit (non enim iam satis est consilio pugnare, artificium quoddam excogitandum est) sed tamen quicquid elaborari aut effici poterit ad illorum benevolentiam cōciliandum & colligendum, summo studio me consecutum esse: nec frustra, ut arbitror. sic enim color, sic obscurior ab omnibus his qui à Cæsare diliguntur, ut ab his me amari putem. Nam etsi non facile diiudicatur amor verus & fictus, nisi aliquod incidat eiusmodi tempus, ut quasi aurum igni: sic benevolentia fidelis periculo aliquo perspici possit: cetera sunt signa cōmunia. sed ego vno vtor argumento, quamobrem me ex animo verèque arbitrer diligere, quia & nostra fortuna ea est, & illorum, ut simulandi causa nō sit. De illo autem, quem penes est omnis potestas, nihil video quod timeam: nisi quòd omnia sunt incerta, cū à iure discessum est: nec prestari quicquam potest, quale futurum sit, quod positum est in alterius voluntate, ne dicam libidine. Sed tamē eius ipsius nulla te à me offensus est animus. Est enim adhibita in ea te ipsa summa à nobis moderatio. ut enim olim arbitrabar esse meum liberè loqui, cuius opera esset in ciuitate libertas: sic ea nunc amissa, nihil loqui, quod offendar aut illius, aut eorum qui ab illo diliguntur, voluntatem. Effugere autem si velim nonnullorum acute aut facete dictorum famam, fama ingenii mihi est abicienda. quòd si id possem, nō recusarem. Sed tamen ipse Cæsar habet peracere iudicium: & ut Seruius frater tuus, quem literatissimū vixisse iudico, facile diceret, hic verus Plauti non est: hic est, quòd tritas aures habet notandis generibus poetarum, & consuetudine legendi: sic audio Cæsarem, cum volumina iam consecerit *επιφθυσίων*, si quod afferatur ad eum pro meo, quod meum non sit, reuicere solere. quod eò nunc magis facit, quia viuunt mecum sepe quotidie illius familiares. Incidunt autem in sermone vario multa, quæ fortasse illis cum dixi, nec illiterata nec insulsa esse videantur. Hæc ad illum cum reliquis actis perferuntur: ita enim ipse mandauit. sic fit ut siquid præterea de me audiat, nō audiendum putet. Quamobrem OEnomao tuo nihil vtor: et si posuisti loco versus Accianos. Sed quæ est inuidia: aut quid mihi nūc inuideri potest? Verum fac esse omnia. Sic video philosophis placuisse iis, qui mihi soli videntur vim virtutis tenere. Nihil esse sapientis præstare, nisi culpam. qua mihi videor dupliciter carere: & quòd ea senserim, quæ rectissima fuerunt: & quia cum viderem præsidii nō satis esse ad ea obtinenda, viribus certandum cum valentioribus nō putarim. Ergo in officio boni cuius certe non sum reprehendendus. Reliquum est, nequid stultè, nequid temere dicam aut faciam contra potentes. Id quoque puto esse sapientis. cetera vero, quid quisque me dixisse dicat, aut quomodo ille accipiat, aut qua fide mecum viuant ii, qui me assidue colunt & obseruant, præstare non possum. Ita fit ut & consiliorum superiorum conscientia, & præsentis temporis moderatione me consolent: & illam Accii similitudinem non modo iam ad inuidiam, sed ad fortunā transferam: eam existimo leuem & imbecillam ab animo firmo & graui, tanquam fluctū à saxo frangi oportere. Etenim cum plena sint monumenta Græcorum, quæ admodum sapientissimi viri regna tulerint vel Athenis vel Syraculis, cum seruientibus suis ciuicibus fuerint ipsi quodammodo liberi: ego me non putem tueri meum statum sic posse, ut neque offendam animum cuiusquæ, nec trāgam dignitatem meam: Nunc venio ad iocaciones tuas, quum tu secundum OEnomauum Accii, non, ut olim solebat Atellanum, sed, ut nunc sit, Mimum introduxisti. Quem tu mihi Populium, quem Denarium narra: quam Tyrotarichi patinam: facilitate mea ista ferebantur antea: nunc mutata res est. Hirium ego & Dolabellam dicendi discipulos habeo, cœnandi magistrōs. Puto enim te audisse (si forte ad vos omnia perferuntur) illos apud me declamitare, me apud eos cœnitare. Tu autem, quòd mihi bonam copiam ciures, nihil est: tum enim cum rem habebas, quæsticu-

lis te faciebam attentiores: nunc cum tam æquo animo bona perdas, non eo sis consilio, ut cum me hospitio recipias, æstimationem re aliquam puts accipere. etiam hæc leuior est plaga ab amico, quam a debitore. Nec tamen eas coenas quero, ut magnæ reliquæ fiant: quod erit, magnificum sit & lautum. Memini te mihi Phærex coenam narrare: temperius fiat, cætera eodem modo. Quod si perseueras me ad matris tuæ coenam reuocare, feram id quoque. Volo enim videre animum, qui mihi audeat ista quæ scribis, apponere: aut etiam polypum Miniani Iouis similem. Mihi crede, non audebis. Ante meum aduentum fama ad te de mea noua lautitia veniet: eam extimesces. Neque est quod in promulside spei ponas aliquid, quã totam sustuli. Solebam enim antea debilitari oleis & Iucanicis tuis. Sed quid hæc loquimur: licet modo istud venire. Tu vero (uolo enim abstergere animi tui merum) ad Tyrotarichum antiquum redi. Ego tibi vnum sumptum afferam, quod balneum calefacias oportebit: cætera more nostro, superiora illa lufimus. De villa Seliciana & curasti diligenter, & scripsisti facetissime. Itaque puto me prætermisurum, falsis enim satis est, fannionum parum. Vale.

CICERO L. PAPIRIO PAETO.

17

NON tu homo ridiculus es, qui, cum Balbus noster apud te fuerit, ex me quæras quid de istis municipiis & agris futurum putem: quali ut ego quicquam sciam quod iste nesciat: aut si quid aliquando scio, non ex isto soleam scire. Immo vero si me amas, tu fac vt sciam quid de nobis futurum sit. Habuisti enim in tua potestate, ex quo vel ex sobrio, vel certe ex ebrio scire posses. Sed ego ista mihi Pæte non quero: primum, quia de lucro propè iam quadriennium viuimus: si aut hoc lucrum est, aut hæc vita, superfluum reip. viuere. Deinde quod scire quoque mihi videor quid futurum sit. fiet enim quodcumque volent qui valebunt: valebunt autem semper arma. Satis igitur nobis esse debet, quicquid conceditur. hoc si qui pati non potuit, mori debuit. Vicentem quidem agrum & Capenam metiuntur: hoc non longe abest à Tusculano. Nihil tamen timeo: fruor dum licet: opto vt semper liceat. Si id minus contigerit, tamè quum ego vir fortis, idem quod philosophus viuere pulcherrimum dixi, non possum eum non diligere, cuius beneficio id consecutus sum. qui si cupiat esse temp. qualem fortasse & ille vult, & omnes optare debemus, quid faciat tamen non habet: ita se cum multis colligauit. Sed longius progredior: scribo enim ad te. Hoc tamen scito, non modo me, qui consulis non interfum, sed ne ipsum quidem principem scire quid futurum sit. Nos enim illi seruiamus: ipse temporibus. ita nec ille quid tempora postulatura sint: nec nos quid ille cogitet, scire possumus. Hæc tibi antea non rescripsi, non quod cessator esse solerem, præsertim in literis: sed cum explorati nihil haberem, nec tibi sollicitudinem ex dubitatione mea, nec spem ex affirmatione afferre volui. Illud tamen adscribam, quod est verissimum, me his temporibus adhuc de isto periculo nihil audisse. Tu tamen pro tua sapientia debebis optare optima, cogitare difficillima, ferre quæcumque erunt.

CICERO S. D. L. PAPIRIO PAETO.

18

CUM essem otiosus in Tusculano, propterea quod discipulos obuiam miserã, vt idem me quàm maxime conciliarent familiari tuo, accepi tuas literas plenissimas suauitatis: ex quibus intellexi præbari tibi meum consilium, quod vt Dionysius tyrannus, cum Siraculis pulsus esset, Corinethi dicitur: ludum aperuisset: sic ego sublatis iudiciis, amisso tegno forensi, ludum quasi habere experim. Quid quaeris me quoque delectat consilium. multa enim consequor: primum id, quod maxime nunc opus est: munio me ad hæc tempora. Id cuiusmodi sit, nescio: tantum video nullius adhuc consilia me huic anteponere, nisi forte mori melius fuit in lectulo. fator: sed non accidit: in acie non fui. Cæteri quidem, Pœpeius, Lentulus tuus, Scipio, Afranius foede perierunt: Cato præclare. Iam istuc quidem cum volumus, licebit. Demus modo operã, ne tam necesse nobis sit, quàm illi fuit, id quod agimus. Ergo hoc primum. Sequitur illud: ipse melior fio, primũ valetudine, quàm intermissis exercitationibus amiseram: deinde ipsa illa, si qua fuit in me facultas orationis, nisi me ad has exercitationes tenuissem, exaruisset. Extremum illud est, quod tu nescio an primum putes: pluris iam pauones conseci, quàm tu pullos columbinos. Tu istuc te Atheriano iure dele-

çtato, ego me hîc Hirtiano. Veni igitur, si vis es, & discet iam *perisyllabis*, quas quæris: et tîsus Meneruam. Sed quando, vt video, æstimationes tuas vendere non potes, neque ollam denariorum implere, Romam tibi remigrandum est. Satius est hîc cruditate, quam istic fame. Video te bona perdidisse: spero idem istuc familiæ tuas. Actum igitur de te est, nisi prouides. potes mulo isto, quæ tibi reliquum dicit esse, quum cantherium comedisti, Romam peruchi. Sella tibi erit in ludo, tanquam hypodidascalo proxima: eam puluinus sequetur.

CICERO S. D. I. PAPIRIO PAETO.

19

TAMEN à malitia non discedis: tenuiculo apparatu significas Balbum fuisse contentum: hoc videris dicere, cum Reges tam sint continentes, multo magis Consulæris esse oportere. nescis me ab illo omnia expiscatum: recta enim à porta domum meam venisse: neque hoc admiror, quod non ad tuam potius: sed illud, quod non ad suam. Ego autem tribus primis verbis, Quid nosfer Pætus: at ille adiurans, nusquam se vnquam libentis. Hoc si verbis affectus es, aureis ad te afferam non minus eleganteis. Sinautem obsonio, peto à te ne pluris esse balbos, quam disertos putes. Me quotidie aliud ex alio impedit. Sed si me expedito, vt in ista loca venire possim, non committam vt te sero à me certiore factû putes.

CICERO PAETO.

20

DVPLICITER delectatus sum tuis literis: & quod ipse tuis, & quod te intellexi iam posse ridere. Me autem à te, vt scurram velitem, malis oneratum esse, non moleste tuli: illud doleo, in ista loca venire me, vt constitueram, non potuisse. habuisses enim non hospitem, sed contubernalem. At quem virum non cum, quem tu es solitus promulside conficere. Integram famem ad ouum assero: itaque vsque ad assum vitulinum opera perducitur. Illa mea, quæ solabas antea laudare, O hominem facilem, ð hospitem non grauem: abierunt. Nam omnem nostram de republica curam, cogitationem de dicenda in senatu sententia, commentationem causarum abieccimus. In Epicuri nos aduersarij nostri castra coniecimus: nec tamen ad hanc insolentiam, sed ad illam tuam lautitiam, veterem dico, cum in sumptus habebas: et tî nunquam plura prædia habuisti. Proinde te para: cum homine & edaci tibi res est, & qui iam aliquid intelligat. *id est: tibi* autem homines seis insolentes sunt: dediscendæ tibi sunt sportellæ & artolagani tui. Nos iam & artis tantû habemus, vt Verrium tuum & Camillum, qua munditia homines: qua elegantia vocare sapius audeamus. Sed vide audaciam, etiam Hirtio cenam dedi sine pauone: tamen in ea cena cocus meus præter vis feruens nihil potuit imitari. Hæc igitur est nunc vita nostra. mane salutamus domi & bonos viros multos, sed tristes: & hos lætos victores, qui me quidem perosiosè & peramanter obseruant. Vbi saluatio defluxit, literis me inuoluo, aut scribo, aut lego. Veniunt etiam qui me audiunt quasi doctû hominem, quia paulo sum, quam ipsi, doctior. Inde corpori omne tæpus datur. Patriam eluxi iam & grauius & diutius, quam vlla mater vnicum filium. Sed cura, si me amas, vt valeas: ne ego te iacente, bona tua comedim. statui enim tibi ne agroto quidem parere.

CICERO PAETO S.

21

A I N tandem insanire tibi videris, quod imitere verborum meorum, vt scribis, fulminatum insanires, si consequi non posses. cum vero etiam vineas, me prius irridere, quam te, oportet. Quare nihil tibi opus est illud à Trabea, sed potius *in te tua* meum. Veruntamen quid tibi ego in epistolis videor: nonne plebeio sermone agere tecum: nec enim semper eodem modo. Quid enim simile habet epistola aut iudicio, aut cõcionis: quin ipsa iudicia nõ solemus omnia tractare vno modo. Priuatas causas, & eas tennes, agimus subeilius: capitis aut famæ scilicet ornatiis. Epistolas vero quotidianis verbis texere solemus. Sed tamen mi Pæte, quî tibi venit in mentem, negare Papirium quenquam vnquam nisi plebeium fuisse: faciunt enim patricij minorum gentium: quorum princeps I. Papirius Mugillanus qui C O S. cum L. Sempronio Atratino fuit, cum antea Censor cum eodem fuisset annis post R. C. C C C. X I I. Sed tum Papisii dicebamini. Post hunc X I I. fuerunt sella curuli ante L. Papirium Crassum, qui primum Papisius est vocari desinit. Is Dictator cû I. Papirio Curfore magistro equitum factus est, annis post R. C. C C C X V, & quadriennio

post C. O. s. cum C. Duillo. Hunc secutus est Curfor homo valde honoratus: deinde L. Maffo A Edilicium: inde multi Maffones: quorum quidem tu omnium patriciorum imagines habere volo. Deinde Carbones & Turdi insequuntur. Hi plebei fuerunt: quos contemnas censo. Nam praeter hunc C. Carbonem, quem Damasippus occidit, cuius est republica Carbonum nemo fuit. Cognouimus Cn. Carbonem & eius fratrem Scurram: quid his improbius de hoc amico meo Rubriæ F. nihil dico. Tres illi fratres fuerunt, C. Cn. M. Carbones: Marcus P. Flacco accusante condemnatus, fur magnus ex Sicilia: Caius accusante L. Crasso cantharidas sumpsisse dicitur. Is & Trib. pl. seditiosus, & P. Africano vim attulisse existimatus est. Hoc vero, qui Lilybei à Pompeio nostro est interfectus, improbius nemo meo iudicio fuit. Iam pater eius accusatus à M. Antonio, futuro atramento absolutus putatur. Quare ad Patres censo reuertare: plebei quàm fuerint importuni, vides.

CICERO PAETO.

22

A M O verecundiam, vel potius libertatem loquendi, atqui hoc Zenoni placuit homini mehercule acuto, est academiæ nostræ cum eo magna rixa est. Sed ut dico, placet Stoicis suo qualunque rem nomine appellare. Sic enim disserunt, Nihil esse obscœnum, nihil turpe dictum. Nam si quod sit in obscœnitate flagitium, id aut in re esse, aut in verbo: nihil esse tertium. In re non est: itaque non modo in comœdiis ipsa narratur, ut ille in Demiurgo modo (forte nostri canticum, meministi Roscium) Ita me destituit nudum: totus est sermo verbis tectus, re impudens: sed etiam in tragœdiis. quid est enim illud, Quæ mulier vna? quid inquam est, Vsurpata duplex cubile? Quid? huius Phœci hic cubile inire est ausus. Quid est Virginem me quondam inuitam per vim violat. Iupiter bone, violat? Atqui idem significat, sed alterum nemo tulisset. Vides igitur, cum eadem res sit, quia verba non sint, nihil videri turpe. ergo in re non est, multò minus in verbis. Si enim quod verbo significatur, id turpe non est: verbum quod significat, turpe esse non potest. Anum appellas alieno nomine, cur suo potius? Si turpe est, ne alieno quidem: si non est, suo potius. Caudam antiqui penem vocabant, ex quo est propter similitudinem penicillus. at hodie penis est in obscœnis. At vero Piso ille frugi in annalibus suis queritur, adolescentis peni deditor esse. Quod tu in epistola appellas suo nomine, ille tectius penem. sed quia multi, factum est tam obscœnum, quàm id verbum, quo tu vsus es. Quid quod vulgo dicitur, cum nos te volumus conuenire, num obscœnum est? Memini in Senatu disertum Consularem ita eloqui: Hanc culpam maiorem, an illam dicam? potuit obscœnius? non, inquis. Non enim illa sensit. Non ergo in verbo est: docui autem in re non esse: nusquam igitur est. Liberis dare operam, quàm honeste dicitur: etiam patres rogant filios, eius operæ nomen non audent dicere. Socratem fidibus docuit nobilissimus fidicen, is Connus vocitatus est. num id obscœnum putas? Cum loquimur terni, nihil flagitii dicimus. at cum bini, obscœnum est. Græcis quidem, inquires. Nihil est ergo in verbo, quum & ego Græce scio, & tamen tibi dico bini, idque tu facis, quasi ego Græce, non Latine dixerim. Rura & menta recte utrunque. Volo mentam pusillam ita appellare, ut tutulam: non licet. Bella rectoriola: dic ergo etiam pauimenta isto modo: non potes. Videtur igitur nihil esse, nisi ineptias: turpitudinem nec in verbo esse, nec in re: itaque nusquam est. Igitur in verbis honestis obscœna ponimus. Quid enim, non honestum verbum est diuiole? In ineft obscœnum: cui respondet intercapedo. num hæc ergo obscœna sunt? Nos autem ridicule: si dicimus, ille patrem strangulauit, honorem non præfamur: sin de Aurelia aliquid aut Lollia, honos præfandus est. Et quidem iam non etiam obscœna verba pro obscœnis sunt. batuit inquit impudenter, depisit multo impudencius. Atqui neutrum est obscœnum. Stultorum plena sunt omnia. T estes, verbum honestissimum in iudicio: alio loco non nimis: at honesti, colei Lanuini: Clitemini, non honesti. Quid? ipsa res modo honesta, modo turpis: suppediit, flagitium est. iam erit nudus in balneo, non reprehendes. Habes scho-lam Stoicam à vobis didicisse? quàm multa ex vno verbo tuo. Te aduersus me omnia audere gratum est. Ego seruo & seruabo (sic enim assueui) Platonis verecundiam. Itaque tectis verbis ea ad te scripsi, quæ apertissimis agunt Stoici. Sed illi etiam crepitus aiunt z-

G.i.

que liberos, ac ructus esse oportere. Honorem igitur. Cal. Mart. Tu me diliges & valebis.

CICERO PAETO.

23

HERI veni in Cumanum, cras ad te fortasse. Sed cum certum sciam, faciam te paulo antè certiorem. Erat M. Ceparius, cū mihi in sylva Gallinaria obuiam venisset, quæsiissemque quid ageres, dixit te in lecto esse, quòd ex pedibus laborares. tui scilicet moleste, vt debui: sed tamen constitui ad te venire, vt & viderem te & viderem, & cœnarem etiam. Non enim arbitror cocum etiam te arthriticum habere. Expecta igitur hospitem cum minime edacem, tum inimicum cœnis sumptuosus.

CICERO PAETO.

24

R. V. V. M. istum amicum tuum, de quo iterum iam ad me scribis, adiuuarem quãtum possem, etiam si ab eo læsus essem, cum te tantopere viderem eius causa laborare. cum vero & ex tuis literis & ex illius ad me missis intelligam, & iudicem magnæ curæ ei salutem meam fuisse: non possum ei non amicus esse: neque solum tua commendatione, quæ apud me, vt debet, valet plurimum, sed etiam voluntate ac iudicio meo. Volo enim te scire mihi Paete, initium mihi suspitionis & cautionis & diligentiæ fuisse literas tuas, quibus literis cõgruentes fuerunt aliæ postea multorum. Nam & Aquini & Fabratæ consilia sunt inita de me, quæ te video inaudisse, & quasi diuinarent, quàm his molestus essem futurus, nihil aliud egerunt nisi me vt opprimerent. Quod ego non suspicans, incautior fuissim, nisi à te admonitus essem. quamobrem iste tuus amicus apud me non eget commendatione. Vtinam ea fortuna reipublica sit, vt ille me quamgratissimū possit cognoscere. Sed hæc haecenus. Te ad cœnas itare desisse moleste iero. magna enim te delectatione & voluptate priuasti. Deinde etiam vereor (licet enim verum dicere) ne, nescio quid illud quod solebas, dediscas & obliuiscare cœnulas facere. nam si tum, cum habebas quos imitare, nõ multum proficiebas, quid nunc te facturum putem? Spurius quidem, cum ei rem demonstrassem, & vitam tuam superiorem exposuissem, magnum periculum summæ reip. demonstrabat, nisi ad superiorem consuetudinem tum, cum Fauonius staret, reuertisses. hoc tempore ferri posse, si forte tu frigus ferre non posses. Sed mehercule mihi Paete extra iocum, moneo te, quod pertinere ad beate viuendum arbitror, vt cum viris bonis iucundis, amantibus tui viuas. nihil est aptius vite: nihil ad beate viuendum accommodatius. Nec id ad voluptatem refero, sed ad communitatem vitæ atque victus, remissionemque animorum, quæ maxime sermone efficitur familiari, qui est in conuiuio dulcissimus: vt sapientius nostri, quàm Græci: illi *συμπόσιον* aut *συνήθισμα*, id est compositationes aut concœnationes: nos conuiuia, quòd tum maxime simul viuuntur. Vides vt te philosophando reuocare coner ad cœnas? Cura vt valeas: id fors cœnitando facillime cõsequere. Sed caue, si me amas, existimes me, quòd iocosus scribam, abiectis curam reipublicæ. Sic tibi mihi Paete persuade, me dies & noctes nihil aliud agere, nihil curare, nisi vt mei ciues salui liberi que sint. Nullum locum prætermitto monendi, agendi, prouidendi. Hoc denique animo sum, vt si in hæc cura atque administratione vita mihi ponenda sit, præclare actum mecum putem etiam atque etiam. Vale.

CICERO IMP. PAETO.

25

S. V. M. V. M. me ducem literæ tuæ reddiderunt. planè nesciebam te tam peritum esse tui militaris. Pyrrhi te libros & Cinxæ video læsitasse. Itaque obtemperare cogito præceptis tuis. hoc amplius, nauicularum habere aliquid in ora maritima: contra equitem Parthum negat vllam armaturam meliorem inueniri posse. Sed quid ludimus? nescis quocum Imperatore tibi negotium sit *multas naves* quam contrariam legendo, totam in hoc imperio explicauit. Sed iocabimur aliàs coram, vt spero breui tempore. Nunc ades ad imperandum vel ad parendum potius. sic enim antiqui loquebantur. Cum M. Fabio (quod scire te arbitror) mihi summus vsus est: valdeque eum diligo, cum propter summam probitatem eius ac singularem modestiam, tum quòd in his controuersis, quas habeo cum tuis com-bibonibus Epicureis, optima opera eius vt i soleo, Is quum ad me Laodiceam venisset, me-

cumque ego cum esse vellem, repente percussus est atrocissimis literis: in quibus scriptum erat fundum Herculanensem à Q. Fabio fratre proscriptum esse, qui fundus cum eo communis esset. Id M. Fabius pergrauiter tulit, existimauitque fratrem suum hominem non sapientem impulsu inimicorum suorum eò progressum esse. Nunc si me amas, mi Pæte, negotium totum suscipe: & molestia Fabium libera. Autoritate tua nobis opus est, & consilio, & etiam gratia. Noli pati litigare fratres, & iudicis turpibus consiliari. Mathonem & Pollionem inimicos habet Fabius. quid multa? non mehercule tam perferbere possum, quam mihi gratum feceris, si otiosum Fabium reddideris. Id ille in te positum esse putat, mihi que persuadet.

CICERO PAETO S., D.

26

ACCVBVERAM H. VIII, cum ad te harum exemplum in codicillis exarau. Dices, Vbi? Apud Volumnium Eutrapelum: & quid supra me Atticus, infra Verrius, familiares tui. Miraris tam exhilaratam esse seruitutem nostram? Quid ergo faciam? te cõsulo, qui philosophi audis. Angar? excruciemne me? Quid assequar? deinde quem ad finem? Viuas, inquis, in literis. An quicquam me aliud agere censet? Aut possem viuere, nisi in literis uiuerem? Sed est earum etiam non fatietas, sed quidam modus. A quibus cum discessi, etsi minimum mihi est in cena, quod tu vni ^{tempore} Dioni philosopho posuisti: tamen quid poteris faciam, priusquam me dormitum conferam, non reperio. Audi reliqua. Infra Eutrapelum Cyteris accubuit. In eo igitur, inquis, conuiuio Cicero ille, quem aspectabam: cuius ob os Graui ora obuertebant sua? Non mehercule suspicatus sum illam affore. sed tamen ne Aristippus quidem ille Socraticus erubuit, cum esset obiectum habere eum Laida. Habeo, inquit, non habeo à Laide. Græce hoc melius: tu si voles, interpretaberis. Me vero nihil istorum, ne iuuenem quidem mouit vnquam, ne nunc senem. conuiuio delector: ibi loquor, quod in solum, vt dicitur, & gemitum & in risu maximos transfero. An tu id melius, qui etiam in philosophum irriseris? Cum ille siquis quicquid quaereret, dixisset, cenam te quaerere à mane dixeris. Ille baro te putabat quaesitum, vnum cœlum esse, an innumerabilia. Quid ad te? At hercule cena nunquid ad te? ibi presertim. Sic igitur viuunt: quotidie aliquid legitur aut scribitur. dein, ne amicis nihil tribuamus, epulamur vnà nõ modo non contra legem (si vlla nunc lex est) sed etiam intra legem, & quidem aliquanto. quare nihil est quod adueni nõstrum extimescas. non multi tibi hospitem accipies, multi iocel. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIB. X.

CICERO PLANCO.

1

ET AB EVI proficiscens in Græciam: & postea quàm de meo cursu reipublicæ sum vo-
 ce reuocatus, nunquã per M. Antonium quietus fui: cuius tanta est non insolentia (nam
 id quidem vulgare vitium est) sed immanitas, non modo vt vocem, sed ne vultum quidem
 liberum possit terre cuiusquam. Itaque mihi maxime curæ est non de mea quidem vita, cui
 satisfeci vel ætate, vel factis, vel (siquid etiam hoc ad rem pertinet) gloria: sed me patria sol-
 licitat, in primisque mi Plance expectatio Consulatus tui: quæ ita longa est, vt optandum
 sit, vt possimus ad id tempus reipublicæ spiritum ducere. Quæ potest enim spes esse in ea re-
 publica, in qua hominis impotentissimi atque intemperantissimi armis oppressa sunt om-
 nia: & in qua nec senatus, nec populus vim habet vllam: nec leges vllæ sunt, nec iudicia;
 nec omnino simulacrum aliquod, ac vestigium ciuitatis? Sed quem quoniam acta omnia
 mitti ad te arbitrabar, nihil erat quod singulis de rebus scriberem. Illud autem erat amoris
 mei, quem à tua pueritia susceptum non seruauit solum, sed etiam auxiliari monere te atque
 hortari, vt in rempublicam omni cogitatione curaque incumberes. Quæ si ad tuum tem-
 pus perducitur, facilis gubernatio est: vt perducatur autem, magnæ cum diligentia est, tum
 etiam fortunæ. Sed & te aliquanto ante (vt spero) habebimus: & præter quàm quod reipub-
 G.ii.

biliter consulere debemus, tamen tuæ dignitati ita fauemus, vt omne nostrum consilium, studium, officium, operam, laborem, diligentiam, ad amplitudinem tuam conferamus. Ita facillime & reipublicæ, quæ mihi charissima est: & amicitiz nostræ, quæ sanctissime nobis colendam puto, me intelligo satisfacturum. Furnium nostrum tanti à te fieri, quantum ipsius humanitas & dignitas postulat, nec miror & gaudeo: neque hoc existimare volo, quicquid in eum iudicii officioque contuleris, id ita me accipere, vt in meipsum te putem contulisse.

CICERO PLANCO S.

MEVM studium honori tuo pro necessitudine nostra non defuisset, si aut tuto in senatum, aut honeste venire potuisssem. Sed nec sine periculo quisquæ de rep. libere sentiens verari potest in summa impunitate gladiatorum: nec nostræ dignitatis videtur esse, ibi sententiam de rep. dicere, vbi me & melius & propius audiant armati, quàm Senatores. Quapropter in priuatis rebus, nullum neque officium, neque studium meum defyderabis: ne in publicis quidem, siquid erit in quo me interesse necesse sit, vnquæ deero, ne cum periculo quidem meo, dignitati tuæ. In us autè rebus, quæ nihilominus vt ego absum, confici possunt, peto à te vt me rationem habere velis & salutis & dignitatis meæ.

CICERO PLANCO S.

CVM ipsum Furnium per se vidi libentissime, tum hoc libentius, quòd illum audiens te videbar audire. Nam & in re militari virtutem, & in administranda prouincia iustitiam, & in omni genere prudentiam mihi tuam exposuit: & præterea mihi non ignotam, in cõsuetudine & familiaritate suauitatem tuam adiunxit: præterea summam erga se liberalitatem. Quæ omnia mihi iucunda: hoc extremum etiam gratum fuit. Ego Plance necessitudinem constitutam habui cum domo vestra antè aliquanto quàm tu natus es: amore enim autem erga te ab ineunte pueritia tua, confirmata iam ætate familiaritatem, cum studio meo, tum iudicio tuo constitutam. His de causis mirabiliter faueo dignitati tuæ: quam mihi tecum statuo esse communem. Omnia summa es consecutus, virtute duce, comite fortuna, etque adeptus es adolefcens, multis inuidentibus, quos ingenio industriæque fregisti. Nunc me amantissimum tui nemini concedentem, qui tibi vetustate necessitudinis potior possit esse, si audies, omnem tibi reliquæ vitæ dignitatè ex optimo reipublicæ statu adquires. Scis profecto (nihil enim te fugere potuit) fuisse quoddam tempus, cum homines existimarent, te nimis seruire temporibus: quod ego quoque existimarem te, si ea quæ patiebar, probare etiam arbitrarer. Sed cum intelligerem quid sentiret, te arbitrabar videre quid posses. Nunc alia ratio est, omnium rerum tuum iudicium est, idque liberum. C O S. es designatus, optima ætate, summa eloquentia, maxima orbitate reipublicæ virorum talium. incumbe per deos immortalis in eam curam & cogitationem, quæ tibi summam dignitatem & gloriam afferat. Vnus autem est, hoc præsertim tempore, per tot annos rep. deuexata, reipublicæ bene gerendæ cursus ad gloriam. Hæc amore magis impulsus scribenda ad te putauit, quàm quo te arbitrarer monitis & præceptis egere. sciebam enim ex iisdem te hæc haurire fontibus ex quibus ipse hauseram. Quare modum faciam. Nunc tantum significandum putauit, vt potius amorem tibi ostenderem meum, quàm ostentarem prudentiam. Interea quæ ad dignitatem tuam pertinere arbitrabor, studiose diligentèrque curabo.

PLANCVS CICERONI.

GRATISSIMAE mihi tuæ literæ fuerunt, quas ex Furnii sermone te scripsisse animaduerti. Ego autem præteriti temporis excusationem affero, quòd te profectum audieram: nec multo antè rediisse sciu, quàm ex epistola tua cognoui. Nullum enim in te officium, ne minimam quidem, sine maxima culpa video posse præterire: in quo tuendo habeo causas plurimas, vel paternæ necessitudinis, vel meæ à pueritia obseruatiæ, vel tui erga me mutui amoris. Quare mi Cicero, quod mea tuæque patitur ætas, perfusade tibi te vnum esse, in quo ego colendo patriam mihi constituerim sanctitatem. Omnia igitur tua consilia mihi non magis prudentiæ plena (quæ summa est) videtur, quàm fidelitatis, quæ ego ex mea cõsciencia metior. Quare si aut aliter sentirem, certe admonitio tua me reprimere: aut si dubitarem, hortatio impellere posset vt id sequeretur quod tu optimū putares. Nunc vero quid est

quod me in aliam partem trahere possit: Quæcûque in me bona sunt, aut fortunæ beneficio tributa, aut meo labore parata, etiam te propter amorem carius sunt aestimata: tamen vel inimicissimi iudicio tanta sunt, ut præter bonam famam nihil desiderare videantur. Quare hoc unum tibi persuadeo: quantum viribus erit, consilio providere, autoritate movere poteris, hoc omne recipere semper futurum. Non est ignotus mihi sensus tuus: neque si facultas optabilis mihi quidem tui præsentis esset, unquam à tuis consiliis discederem: nec nunc committam ut vllum meum factum reprehendere iure possis. Sum in expectatione omnium rerum, quid in Gallia ceteriore, quid in urbe mense Ianuario geratur, ut sciam. Interim maximam hinc sollicitudinem curamque sustineo, ne inter aliena vitia hæ gentes nostra mala suam putent occasionem. Quod si proinde, ut ipse mereor, mihi successerit: certe & tibi qui maxime cupio, & omnibus viris bonis satisficiam. Fac valeas, meque mutuo diligas.

CICERO PLANCO S.

5

BINAS à te accepi literas eodem exemplo: quod ipsum argumento mihi fuit diligentissime tuz. Intellexi enim te laborare ut ad me mihi expectatissimæ literæ perferretur. Ex quibus cepi fructum duplicem, mihi que in cõparatione difficilem ad iudicandum, amorémne erga me tuum, an animum in rempublicam pluris æstimandum putarem. EST OMNINO patris charitas meo quidem iudicio maxima: sed amor volutatissique cõiunctio plus certe habet suavitatis. Itaque cõmemoratio tua paternæ necessitudinis benevolentique eius, quæ erga me à pueritia cõtulisses, cæterarumque rerum, quæ ad eam sententiam pertinebant, incredibilem mihi letitiam attulerunt. Rursus, declaratio animi tui quæ haberes de republica, quemque habiturus esses, mihi erat iucundissima: cõque maior erat hæ læticia, quod ad illa superiora accedebat. Itaque te non hortor solum mi Plance, sed plane etiam oro, quod feci his literis, quibus tu humanissime respondisti, ut tota mente omnique animi impetu, in rempublicam incubas. Nihil est quod tibi maiori fructui gloriæque esse possit: nec quicquam ex omnibus rebus humanis est præclarior aut præstantior, quam de republica bene mereri. Adhuc enim (patitur tua summa humanitas & sapientia, me, quod sentiam, libere dicere) fortuna suffragante videris res maximas cõsecutus: quod quanquam sine virtute nõ potuisses, tamen ex maxima parte ea, quæ es adeptus, fortunæ temporibusque tribuuntur. His temporibus difficillimis reipublicæ quicquid subuenieris, id erit totum & proprium tuum. Incredible est omnium civium, latronibus exceptis, odium in Antonium. Magna spes in te & in tuo exercitu, magna expectatio. Cuius per deos gratiæ gloriæque cæque tempus amittas. Sic moneo ut filium: sic fauceo, ut mihi: sic hortor, ut & pro patria & amicissimum.

CICERO PLANCO.

6

QUAE locutus est Furnius noster de animo tuo in rempublicam, ea gratissima fuerunt senatui, Populoque Romano probatissima. Quæ autem recitatae literæ sunt in senatu, nequaquam consentire cum Furnii oratione visæ sunt. Pacis enim author eras, cum collega tuus vir clarissimus à fœdissimis latronibus obsideretur: qui aut positis armis pacem petere debent: aut si pugnantes eam postulant, victoria pax, non pactione parienda est. Sed de pace literæ vel Lepidi, vel tuæ, quæ in partem acceptæ sint, ex viro optimo fratre tuo, & ex C. Furnio poteris cognoscere. Me autem impulit tui charitas, ut quanquam nec tibi ipsi consilium deesset, & fratris Furnii benevolentia, fidelisque prudentia tibi præsto esset futura: vellem tamen meæ quoque autoritatis pro plurimis nostris necessitudinibus præceptum ad te aliquid pervenire. Crede igitur mihi Plance, omnes quos adhuc gradus dignitatis consecutus sis (es autem adeptus amplissimos) eos honorum vocabula habituros, non dignitatis insignia, nisi te cum libertate Pop. Rom. & cum senatus autoritate coniunxeris. Sciunge te queso aliquando ab iis, cum quibus te non tuum iudicium, sed temporum vinela coniunxerunt. Complures in perturbatione recipere dicti, quorum nemo Consulatus habitus, nisi qui animo extitit in rempublicam. Talem igitur te esse oportet, qui primum te ab impiorum civium tui dissimulimorum societate sciungas: deinde & senatui bonisque omnibus auctorem, principem, ducem præbeas: postremo, ut pacem esse iudices, non in armis possitis, sed in abiecto armorum & servitutis metu. Hæc si & ages & senties, tum eris

G.iii.

non modo C O S. & Consularis, sed magnus etiam C O S. & Consularis. sin aliter, tua in istis amplissimis nominibus honorû, non modo dignitas nulla erit, sed erit summa deformitas. Hæc impulsus beneuolentia scripti paulo seuerius, quæ tu in experiendo in ea ratione, quæ te digna est, vera esse cognosces. D. X 111. Cal. Apr.

PLANCVS CICRONI.

PLVRA tibi de meis consiliis scriberem, rationemque omnium rerum redderem verbosius, quo magis iudicares omnia me reip. præstitisse quæ & tua exhortatione excepi, & mea affirmatione tibi recepi. non minus enim à te probari quàm diligi semper volui: nec te magis in culpa. defenforem mihi parauî, quàm prædicatorem meritorum meorum esse volui. Sed breuiorem me duæ res faciunt: vna, quòd publicis literis omnia sum persecturus: altera, quòd M. Variusdium Eq. R. familiarum meum ipsum ad te transire iussit, ex quo omnia cognoscere posses. Non medijsusidius mediocri dolore afficiebar, cum alii occupare possessionem laudis viderentur: sed vsque mihi temperauî, dum perducerem eò rem, vt dignum aliquid & Consulatu meo, & vestra expectatione efficerem. Quod spero, si me fortuna non fetulerit, me consecuturum: vt maximo præsidio reip. nos fuisse & nunc sentiant homines, & in posterum memoria teneant. A te peto, vt dignitati meæ suffrageris: & quarum rerum spe ad laudem me vocalli, harû fructum in reliquum facias alacriorem. Non minus posse te, quàm velle, exploratum mihi est. Fac valeas, meque munus diligas.

PLANCVS IMP. COS. DES. S. D. COSS. PRAETT.

TRIBB. PL. S. P. PL. Q. R.

SICVI forte videor diutius & hominum expectationem & spem reip. de mea voluntate tenuisse suspensam, huic prius excusandum me esse arbitror, quàm de insequenti officio quicquam vlli pollicendum. Non enim prætentam culpam videri volo redemisse: sed optimæ mentis cogitata iam pridem maturo tempore enuntiare. Non me præteribat in tanta sollicitudine hominum, & tam perturbato statu ciuitatis, frustuosissimam esse professionem bonæ voluntatis, magnosque honores ex ea re compluris cõsecutos videbam. sed cum in eum casum me fortuna demississet, vt aut celeriter pollicendo magna in spe ad proficiendum impedimenta opponerem: aut si in eo mihi temperauissem, maiores occasiones ad opitulandum haberem: expeditius iter communis salutis, quàm meæ laudis esse volui. Nam quis in ea fortuna, quæ mea est: & ab ea vita, quam in me cognitam hominibus arbitror: & cum ea spe, quam in manibus habeo, aut sordidum quicquam pati, aut perniciosum concupiscere potest? Sed aliquantum nobis temporis & magni laboris, & multæ impensæ opus fuerunt, vt quæ reip. bonis que omnibus polliceremur, exitu præstaremus: neque ad auxilium patriæ nudi cum bona voluntate, sed cum facultatibus accederemus. Cõfirmadus erat exercitus nobis, magnis sæpe præmiis sollicitatus, vt ab republica potius moderata, quàm ab vno, infinita speraret. Confirmandæ complures ciuitates quæ superiore anno largitionibus cõcessionibusque præmiorum erant obligatæ: vt & illa vana putarent, & eadem à melioribus authoribus petenda existimarent. Eliciendæ etiam voluntates reliquorum, qui finitimis prouincijs exercitibusque præserunt: vt potius cum pluribus societatem defendendæ libertatis iniremus, quàm cum paucioribus hunc orbem terrarum victoriam partitemur. Muniendi vero nosmetipsi fuimus aucto exercitu auxiliisque multiplicatis: vt cum præsteremus sensus aperte, tum etiam inuitis quibusdam, sciri quid defensori essemus, non esset periculosum. Ita nunquam distiterim multa me, vt ad effectum horum consiliorum peruenirem, & simulasse inuitum, & dissimulasse cum dolore: quòd præmatura denuntiatio boni ciuis imparati, quam periculosa esset, ex casu collegæ videbam. Quo nomine etiam C. Furnio Legato viro forti atque strenuo plura etiam verbo quàm scriptura mandata dedimus: vt & tectus ad vos perferrentur, & nos essemus tutiores: quibusque rebus & communem salutem muniri, & nos armari conueniret, præcepimus. Ex quo intelligi potest curam reipublicæ summè defendendæ iam pridem apud nos exebare. Nunc cum Deim benignitate ab omni re sumus paratiores, non solum bene sperare de nobis homines, sed explorare iudicare volumus. Legiones habeo quinque sub signis, & sua

fide virtutēque reipublice coniunctissimas, & nostra liberalitate nobis obsequentes. Provinciam omnium civitatum consensu paratissimam, & summa contentione ad officia certantem: equitatis auxiliiorūque tantas copias, quantas hęc gentes ad defendendam suam salutem libertatēque conficere possunt. Ipse ita sum animo paratus: sin ad provinciam tueri, vel ite quò resp. vocet, vel tradere exercitum, auxilia, provinciāque: vt vel omnem impetum belli in me convertere non recusem, si modo meo casu aut confirmare patrię salutem, aut periculum possim morari. Hęc si iam expeditis omnibus rebus, tranquillōque statu civitatis pollicor, in damno meę laudis, resp. cōmodo lztabori: sin ad pietatem integerrimorū & maximorum periculorum accedam, cōsilia mea aequis iudicibus ab obre- catione intidorum deicenda commēdo. Mihi quidem ipsi fructus meritorum meorum in reipublice incolumitate sanis magnus est paratus. Eos vero qui meam authoritatem & multo magis vestram fidem secuti, nec vlla spe decipi, nec vlllo metu terri potuerunt, vt commendatos vobis habeatis, petendum viderur.

PLANCVS CICERONI S.

N I H I L me tibi temere, aut te ceteris de me frustra recepisse letor. Certe hoc maius habes testimonium amoris mei, quo maturius tibi quā ceteris consilia mea volui esse nota. In dies vero meritorum meorum fieri accessiones petuere te spero, cogniturū magis recipio. Quod ad me attinet mi Cicero, ita ab imminentibus malis reipublica me adiuvāte liberetur: sic honores, pramiāque vestra suspicio, cōferenda certe cum immortalitate, vt sine his nihil de meo studio perseuerantiāque sum remissurus. Nisi in multitudine optimorū civium impetus animi mei fuerit singularis, & opera pręcipua, nihil ad meam dignitatē accedere volo suffragatione vestra. concupisco autem nihil mihi: contra quod ipse pugno, & temporis & rei te moderatorem facile patior esse. Nihil aut sero, aut exigue à patria cui tributum potest videri. Exercitū ad V I. Cal. Mai Rhodanū traieci magnis itineribus. Vienna equites mille via breuiore pręmissi. ipse si à Lepido nō impediatur, celeritate satifaciam: si autem itineri meo se opposuerit, ad tempus consilium capiam. Copias adduco & numero & genere & fidelitate firmissimas. Te vt diligas me, si mutuo te facturum scis, rogo. Vale.

CICERO PLANCO.

E T S I satis ex Furnio nostro cognoram quę tua voluntas, quod consilium de rep. esset: tamen tuis literis lectis, liquidius de toto sensu tuo iudicavi. Quamobrem quāquam in vno pręlio omnis fortuna reip. disceptat (quod quidē cum hęc legeres, iam decretū arbitrabar fore) tamen ipsa fama, quę de tua voluntate percrebuit, magnam es laudem cōsecutus. Itaque si C O S. Romę habuissēmus, declaratū esset à senatu cum tuis magnis honoribus, quā gratius esset conatus & apparatus tuus. Cuius rei non modo non pręterit tempus, sed ne maturū quidem etiam nunc meo quidē iudicio fuit. I S EN I M D E N I Q V E honos mihi videri solet, qui non propter spem futuri beneficii, sed propter magna merita claris viris defertur & datur. Quare, si modo aliqua resp. in qua honos elucere possit: omnibus, mihi crede, amplissimis honoribus abūdabis. Is autē qui vere appellari potest honos, nō inuitatē ad tempus, sed perpetuę virtutis est pręmium. Quāobrem mi Plance incumbe toto pectore ad laudem, subueni patrię, opitulare collegę, omnium gentium consensum & incredibilem conspirationem adiua. Me tuorum consiliorum adiutorem, dignitatis fautorem, omnibus in rebus tibi amicissimum fidelissimūque cognosces. Ad eas enim causas, quibus inter nos amore sumus, officiis, vetustate coniuncti, patrię charitas accessit: eaque effecit, vt tuam vitam anteferrem meę. I I I. Cal. Apr.

PLANCVS CICERONI.

I M M O R T A L E I S ago tibi gratias, agāmque dum viuam: nam relatū me affirmare non possum. tantis enim tuis officiis nō videor mi respondere posse: nisi forte (vt tu grauissime disertissimēque scripsisti) ita sensurus es, vt me recte gratiam putes, cum memoria tenebo. Si de filii tui dignitate esset actum, amabilius certe nihil facere potuisses. Primę tuę sententię infinitis cum muneribus, posteriores ad tempus arbitriūque amicorū meorum composuisti, oratio assidua & perpetua de me, iurgia cū obrektoribus propter me, notissi-

ma mihi sunt. non mediocriter adhibenda mihi est cura, ut reip. me civem dignum tuis laudibus præstem, in amicitia tua memorem atque gratū. Quod reliquum est, tuū munus tueri: & me, siquom esse voluisti, cum exitu rebūque cognoscis, defende ac suscipe. Cum Rhodanum copias traiecissem, fratremque cum tribus milibus equitū præmissem, ipse iter ad Mutinam dirigerem, in itinere de prælio factō, Brutōque & Mutina obsidione liberatis, audiui. Animaduerti nullum alium receptum Antonium, reliquiasque, quæ cum eo essent, habere nisi in his partibus. duāque ei spes esse propofitas: vnam Lepidi, ipsius alteram exercitus. Quōd quædam pars exercitus non minus furiosa est, quam qui cum Antonio fuerunt, equitatum reuocauit. Ipse in Allobrogibus constiti, ut proinde ad omnia paratus essem, ac res me moneret. Si nudus huc se Antonius confert, facile mi videor per me sustinere posse, tēque pu. ex vestra sententia administrare, quāuis ab exercitu Lepidi recipiatur. si vero copiarū aliquid secum adducet, & si decima legio veterata, quæ nostra opera reuocata, cum reliquis est, ad eundem furem redierit: tamen nequid detrimenti fiat, dabitur opera à me: sedque me præstaturum spero, dum istinc copia traiciantur, coniunctæque nobiscum facilius perditos opprimant. Hoc tibi spondeo mi Cicero, neque animum, nec diligentiam mihi desuturam. Cupio mehercules nullam residiuam sollicitudinem esse. sed si fuerit: nec timo, nec benevolentia, nec patientia cuiusquā pro vobis cedam. Do quidem ego operam, ut etiam Lepidū ad huius rei societatem incitem: omniaque ei obsequia polliceor, si modo temp. respicere volet. Vt in hæc te adiutoribus interpretibusque, fratre meo, & Laterense, & Furnio nostro. Non me impediunt priuatæ offensiones, quo minus pro reip. salute, etiam cum inimicissimo cōsentiam. Quod si nihil proficere, nihilominus maximo sum animo, & maiore fortasse, cum mea gloria vobis facilitatiam. Fac valeas, meque mutuo diligas.

CICERO PLANCO.

12

ET SI reip. causa maxime gaudere debeo, tātum ei te præsidii, tantum opis attulisse extremis penē temporibus: tamen ita te victorem complectar rep. recuperata, ut magnā partem mihi lætitiæ tua dignitas asserat: quam & esse iam, & futuram amplissimam intelligo. Caue enim putes vllas vnquam literas grauiores, quam tuas, in senatu esse recitatas: sedque contigit, cum meritorum tuorum in temp. eximia quadam magnitudine, tum verborum sententiarūque grauitate. Quod mihi quidem minime nouum qui & te nossem, & tuarum literarum ad me missarum promissa meminissem, & haberem à Furnio nostro tua penitus cōiūta cognita. sed fenatui maiora visa sunt, quam erant expectata: non quo vnquam de tua voluntate dubitasset: sed nec quantū facere posses, nec quoad progredi velles, exploratum satis habebat. Itaque cum ad V I I. Id. Apri. mane mihi tuas literas M. Varifidius reddidisset, easque legissem, incredibili gaudio sum elatus. Cūque magna multitudo optimorum virorū & ciuium me domo deduceret, feci continuo omnes participes meæ voluptatis. Interim ad me venit Munatius noster, ut cōsuerat, at ego ei literas tuas: nihilū enim sciebat: nā ad me primum Varifidius, sedque sibi à te mandatū esse dicebat. paulopost idem mihi Munatius eas literas legendas dedit, quas ipsi miserat, & eas quas publice. Placuit nobis ut statim ad Cornutum Pr. vrb. literas deferremus: qui, quōd C O S. aberant, Consulare munus sustinebat more maiorum. Senatus est cōtinuo conuocatus, frequēnsque conuenit propter samam atque expectationem tuarum literarum. Recitatis literis oblata religio Cotenuto est, pullariorum admonitu, non satis diligenter eum auspiciis operam dedisset. idque à nostro collegio comprobatū est. Itaque res dilata est in posterum. Eo autem die magna mihi pro tua dignitate cōtentio cum Serulio: qui cum gratia effecisset, ut sua sententia prima pronūciaretur, frequens cum senatus reliquit, & in alia omnia discessit, meæque sententiæ, quæ secūda pronūciata erat, cum frequenter assentiretur senatus, rogatu Serulii P. Titius intercessit. Res in posterū dilata. Venit paratus Serulius Ioui ipsi iniquus, cuius in templo res agebatur. Hunc quemadmodū fregerim, quantaque contentione Titium intercessorem abiecerim, ex aliorum te literis malo cognoscere: vnum hoc ex meis, senatus grauior, constantior, amior tuis laudibus esse non potuit, quam tum fuit. nec vtro tibi fenatus amior, quam cōcta ciuitas. Mirabiliter enim Pop. Rom. vniuersus, & omniū ge-

nerum ordinumque consensus ad liberandam remp. conspiravit. Perge igitur, ut agis, nomenque tuum comenda immortalitati, atque hæc omnia quæ habet speciem gloriæ, collecta inanis splendore insignibus, ceterum breuitas, fugacia, & caduca existima. VERVM DECVS in virtute positum est, quæ maxime illustratur magnis in remp. meritis. Eam facultatem habet maximam, quam quum cõplexus es & tenes, perfice ut ne minus resp. tibi, quam tu resp. debeas. Me tuæ dignitatis non modo fautorem, sed etiam amplificatorem cognosces. id cum resp. quæ mihi vita est mea carior: tum nostræ necessitudini debere sine iudico. Atque in his curis, quas contuli ad dignitatem tuam, cepi magnam voluptatē: quod bene cognitam mihi T. Munatii prudentiam & fidem, magis etiam perpexi in eius incredibili erga te benevolentia & diligentia. III. Id. Apr. Vale.

CICERO PLANCO.

13

VT PRIMVM potestas data est augere dignitatis tuæ, nihil prætermisi in te orando, quod positum est aut in præmio virtutis, aut in honore verborum. Id ex ipso S. C. poteris cognoscere: ita enim est perscriptum, ut à me de scripto dicta sententia est, quam senatus frequens secutus est summo studio magnoque consensu. Ego quanquam ex tuis literis, quas mihi misisti, perpexeram te magis iudicio bonorum, quam insignibus gloriæ delectari: tamen considerandum nobis existimaui, etiam si tu nihil postulares, quantum tibi à republica deberetur. Tu contexes extrema cum primis. Qui enim M. Antonium oppreserit, is bellum confecerit. Itaque Homerus non Aiactem, nec Achillem, sed Vlysem appellavit. Vale.

CICERO PLANCO S.

14

ORATAM famam biduo ante victoriam, de subsidio tuo, de studio, de celeritate, de copiis, atque etiam hostibus fuis. Spes omnis est in te. Fugisse enim ex prælio Murinensi dicuntur notissimi latronum duces. Est autem non minus gratum extrema delere, quam prima depellere. Equidem expectabam iam tuas literas, idque cum multis. Sperabamque etiam Lepidum resp. temporibus admonitum, tecum & resp. satis esse facturum. In illam igitur curam incumbere mihi Plance, ut ne quæ scintilla teterrimi belli relinquatur. Quod si est factum, & republicam diuino beneficio affectis, & ipse æternam gloriam consequere. D. III. Non. Mai.

PLANCVS CICERONI.

15

HIS literis scriptis, quæ postea accidissent scire te, ad remp. putavi pertinere. Sedulitas mea (ut spero) & mihi & resp. tulit fructum. Nanque assiduis internuntiis cum Lepido egi, ut omnia omni contentione, reconciliataque voluntate nostra, cõmuni consilio resp. succurreret: se, liberos, urbemque, pluris quam vnum perditum abiectionumque latronem putaret: obsequioque meo, si ita faceret, ad omnes res abuteretur. Profeci itaque per Laterensem internuntium, fidem mihi dedit se, Antonium si prohibere prouincia sua non potuisset, bello persecuturum. Me, ut venirem, copiasque conuincerem, rogauit: eoque magis quod & Antonius ab equitatu firmus esse dicebatur: & Lepidus ne mediocrem quidem equitatum habebat. Nam etiam ex paucitate eius, non multis ante diebus, decem qui optimi fuerant, ad me transferunt. Quibus rebus ego cognitis, cunctatus non sum in cursu bonorum cõsultorum: Lepidum adiuidum putavi. Aduentus meus quid profecturus esset, vidi: vel quod equitatu meo persequi, atque opprimere equitatum eius possem: vel quod exercitus Lepidi eam partem, quæ corrupta est, & ab rep. alienata, & corrigere & coercere præsentia mei exercitus possem. Itaque in Hisara flumine maximo, quod in sinibus est Allobrogum, ponte vno die facto, ad III. Id. Mai. exercitum traduxi. Cum vero mihi nuntiarum esset L. Antonium præmissum cum equitibus & cohortibus, ad Forum Iulii venisse: fratrem cum equitum quatuor millibus, ut occurreret ei, misi ad V. Id. Mai. Ipse maximis itineribus cum IIII. legionibus expeditis, & reliquo equitatu subsequar. Si nos mediocri modo fortuna resp. adiuuerit, & audacia perditorum, & nostræ sollicitudinis hic finem reperiemus. Quod si latro præcognito nostro aduentu, rursus in Italiam se recipere coeperit, Bruti erit officium occurrere ei: cui scio nec consilium, nec animum defuturum. Ego tamen, si id acciderit, fratrem cum

equitatu mitti qui sequatur, Italiã à vastatione defendat. Fac valeas, mæque mutuo diligas.

CICERO PLANCO.

16

N I H I L post hominum memoriam gloriosius, nihil gratius, ne tẽpore quidem ipso oportunitus accidere vidi, quàm tuas Plance literas. Reddite sunt enim frequenti senatu Cornuto, cum is frigidam sanè & inconstantem recitasset literas Lepidi: sub eas statim recitatz sunt tuæ, non sine magnis quidem clamoribus. Cum rebus enim ipsis essent & studiis beneficiisq; in temp. gratissimæ, tum erant grauissimis verbis ac sententiis. Flagitare senatus institit Cornutũ, vt referret statim de tuis literis: ille se considerare velle. Cum ei magnum conuiuiũ fieret cuncto à senatu, quinque Tribb. pl. retulerũt. Seruilius rogatus rem distulit. Ego cam sententiam dixi, cui sunt assensũ ad vnum. Ea quæ fuerit, ex s. c. cognoscet. Tu quamquam consilio non eges, vel abundas potius, tamen hoc animo esse debes, vt nihil huc reicias: nève in rebus tam subitis, tamque angustis, à senatu consilium petendum putes. Ipse tibi si senatus, quocumque te ratio reip. ducet, sequare. Cures, vt ante factum aliquid à te egregium audiamus, quàm futurum putarimus. Illud tibi promitto: quicquid erit à te factũ, id senatum non modo vt fideliter, sed etiam vt sapienter factum comprobaturum.

PLANCVS CICERONI.

17

A N T O N I V S Id. Mai. ad Forum Iulii cum primis copiis venit. Ventidius bidui spatio abest ab eo: Lepidus ad Forum Voconũ castra habet, qui locus à Foro Iulii quatuor & x x millia passus abest: ibique me expectare constituit, quemadmodum ipse mihi scripsit. Quod si omnia mihi integra, & ipse, & fortuna seruarit, recipio vobis celeriter me negotiũ ex sententia consecuturum. Fratrem meum assiduis laboribus, concursationibusque consecutum grauius se habuisse antea tibi scripsi: sed tamen cum primũ posse ingredi cepit, non magis sibi, quàm reip. se conuulsisse existimans, ad omnia pericula princeps esse non recusabat. Sed ego eum non solum hortatus sum, verum etiam coegi istò proficisci: quod & illa valetudine magis conficere se, quàm me iuuare posset in castris, & quod acerbissimo interitu **C O S S.** temp. nudaram, tali ciue Prætoris in vrbis officiis indigere existimabam. Quod siqui vestrum non probabit, mihi prudentiam in consilio defuisse sciat, non illi erga patriam fidelitatem. Lepidus tamen, quod ego desiderabam, fecit, vt Appellã ad me mitteret: quo obsequio fidei illius & societatis in rep. administranda vterer. Studium mihi suum L. Gellius, de tribus fratribus Segauiano probauit, quo ego interprete nouissime ad Lepidũ sum vsus. amicum cum reip. cognosse videor, libenterque ei sum testimonio, & omnibus eorum qui bene merentur. Fac valeas, mæque mutuo diligas, dignitatẽque meam, si mereor, necaris, sicut adhuc singulari cum beneuolentia fecisti.

PLANCVS CICERONI.

18

Q V I D in animo habuerim cum Læuis Neruãque discesserunt à me, & ex literis quas ei dedi, & ex ipsis cognoscere potuisti, qui omnibus rebus consiliisque meis interfuerunt. Accidit mihi quod homini pudenti, & cupido satisfaciendi reip. boni sique omnibus accidere solet: vt consilium sequeretur periculosum magis, dum me probarem, quàm tutum, quod habere posset obtrectationem. Itaque post discessum Legatorum cum binis continuis literis & Lepidus me vt veniret rogaret, & Laterensis multo etiam magis, prope implorans obtestaretur, non vllam rem aliam extimefcens, quàm eandem quæ mihi quoque facit timorem, varietatem atque infidelitatem exercitus eius, non dubitandũ putauit quin succurrerem, mæque communi periculo offerrem. Sciebam enim, & cautius illud erat consilium, expectare me ad Hissaram, dum Brutus traiceret exercitum, & cum collega consentiente sicut milites faciunt, hostibus obuiam ire. Tamen siquid Lepidus bene sentiens, detrimenti cepisset, hoc omne assignatum iri aut pertinaciz mex, aut timori videbam, si aut hominem offensum mihi, coniunctum cum rep. non subleuassem: aut ipse à certamine belli tam necessarii me remouissem. Itaque potius periclitari volui, si possem mea præsentia & Lepidum tueri, & exercitum facere meliorem, quàm nimis cautus videri. Sollicitiorem certe hominem non suis contractis, neminem puto fuisse. Nam quæ res nullam habebat dubitationem, si exercitus Lepidi abisset, ea nunc magnam affectu sollicitudinem, magnũque habet casum.

Mihi enim si contigisset vt prior occurrerem Antonio, non mehercules horam cōstitisset, tantum ego & mihi confido, & sic percussas illius copias, Ventidique Mulionis castra despicio. Sed non possum non exhorrecere, siquid intra cutem subest vulneris: quod prius non cere potest, quàm sciri, curarique possit. Sed certe iuisi vno loco me tenerem, magnum periculum ipse Lepidus, magnum ea pars exercitus adiret, quæ bene de rep. sentit. Magnam enim perditū hostes accessione sibi fecissent, siquas copias à Lepido abstraxissent. Quæ si aduētus meus represserit, agam gratias fortunæ, constantiæque mee: quæ ad hanc experientiam excitauit. Itaque ad x i i. Cal. Iun. ab Hisara castra moui: pontē tamen, quem in Hisara fecerā, castellis duobus ad capita positis reliqui: praesidiique tibi firma posui, vt venienti Bruto exercitūque eius, sine mora transitus esset paratus. Ipse, vt spero, diebus v i i i, quibus has literas dabam, cum Lepidi copiis me coniungam.

CICERO PLANCO.

19

QUANQUAM gratiarum actionem à te non desyderabam, cum te re ipsa, atque animo scirem esse gratissimum, tamen (satidum est enim) huius ea mihi periculosa. Sic enim vidi, quasi ea quæ oculis cernuntur, me à te amari. Dices, Quid antea? Scēper equidem, sed nunquam illustrius. Literæ tuæ mirabiliter gratæ sunt senatui cum rebus ipsis quæ erant grauiissimi, & maxime fortissimi animi, summique consilii: tum etiam grauiitate sententiarū atque verborum. Sed mi Plance inuēme vt belli extrema perficias: in hoc erit summa & gratia & gloria. Cupio omnia reip. causa: sed mehercules in ea cōseruanda iam defatigatus, non multo plus patriæ fauere, quàm tuæ gloriæ: cuius maximā facultatem tibi Diu immortales, vt spero, dedere, quam complectere obsecro. Qui enim Antonium oppreserit, is hoc bellum terrerimum periculosissimūque confecerit. Vale.

CICERO PLANCO.

20

ITA erant omnia quæ istinc asserbantur, incerta, vt quid ad te scriberem, non occurreret. modo enim quæ vellemus de Lepido, modo contrā nuntiabantur. de te tamen fama constans, nec decipi posse, nec vinci: quorum alterius fortuna partem habet quandam, alterum proprium est prudentiæ tuæ. Sed accepi literas à collega tuo datas Idib. Mai. in quibus erat te adscripsisse, à Lepido non recipi Antonium. Quod erit certius, si tu ad nos idem scripseris, sed minus audes fortasse propter inanem letitiam literarum superiorum. Verum vt errarem, id Plance voluisti (quis enim id effugerit) sic decipi te non potuisse quis non videt. Nunc verò etiam iam erroris causa sublata est. Culpa enim illa, bis ad eundem, vulgari reprehēsa prouerbio est. Sin, vt scripsisti ad collegam, ita se res habet, omni cura liberati sumus: nec tamē erimus prius, quàm ita esse, tu nos feceris certiores. Mea quidem, vt ad te scripius scripsi, hæc sententiā est, Qui reliquias huius belli oppreserit, cum totius belli confectorem fore: quem te & opto esse, & confido futurum. Studia mea erga te quibus certe nulla esse maiora potuerunt, tibi tam grata esse, quàm ego putauit fore, minime miror, vehementerque letor. Quæ quidem tu, si recte istuc erit, maiora & grauiora cognosces. I i i i. Cal. Iun.

PLANCVS CICERONI.

21

PVDRET me inconstantia mearum literarum, si non hæc ex aliena leuitate penderent. Omnia feci, quare Lepido coniuncto ad temp. defendendam minore sollicitudine vestra perditis resisterem. Omnia ei petenti recepi, & vltro pollicitus sum: scripsique tibi biduo ante: considerare me bono Lepido esse vsurum, communique consilio bellum administraturum. Credidi chirographis eius, affirmationi præsentis Laterensis, qui tum apud me erat: conciliareque me Lepido, fidemque haberem, orabat. Non licuit diuinius bene de eo sperare. Illud certe caui, & caueo, ne mea credulitate reip. summa fallatur. Cum Hisaram iussumen vno die, poute effecto, exercitum traduxissem, pro magnitudine rei celeritatem adhibens, quod petierat per literas ipse vt maturarem venire: prælitto mihi fuit stator eius cum literis, quibus ne veniret, denuntiabat: se posse per se cōficere negotium: interea ad Hisaram expectare. Indicabo temerarium meum consilium tibi, nihilominus ire decretam, existimans eum socium gloriæ vitare. Putabam posse me nec de laude ieiuni hominis delibare quocquam: & subesse tamen propinquis locis, vt si diuinius aliquid esset, succurrere celeriter

possem. Ego non malus homo hoc suspicabar. At Laterensis vir sanctissimus suo chirographo mitti mihi literas, meisque, desperans de se, de exercitu, de Lepidi fide, querentem se destitutum. in quibus aperte denuntiat, videam ne fallar: suam fidem solutam esse, reip. ne desim. exemplar eius chirographi Titio misi. Ipsa chirographa omnia, & quibus credidi, & ea quibus fidem non habendam putavi, Læuocispio dabo perferenda, qui omnibus his intenuit rebus. Accessit od. vt milites eius, cum Lepidus concionaretur, improbi per se, corrupti etiã per eos qui præfunt Canidios, Rusrenosque, & cæteros quos, cum opus erit, scietis, conclamarint viri boni pacẽ se velle, neque esse cum vllis pugnaturos, duobus iam c. o. s. s. singularibus occisis, tot ciuibus pro patria amissis, hostibus denique omnibus iudicatis, bonisque publicis: neque hoc aut vindicarat Lepidus, aut sanarat. Huc me venire, & duobus exercitibus coniunctis obicere exercitum fidelissimum, auxilia maxima, principes Galliz, prouinciam cunctam, summæ dementiz & temeritatis esse vidi: mihi que, si ita oppressus essem, remque publicã mecum prodidisset, mortuo non modo honorẽ, sed misericordiam quoque defuturum. Itaque rediturus sum, nec tanta munera perditis hominibus dari posse sinam: vt exercitũ locis habeam opportunis, prouinciam tuear, etiam si ille exercitus defecerit, omniãque integra seruem, dabo operã, quoad exercitus huc summittatis, parique fœlicitate temp. hinc vindicetis. Nec depugnare, si occasio tulerit: nec obsideri, si necesse fuerit: nec mori, si casus incidere pro vobis, paratior fuit quisquam. Quare hortor te mi Cicero, exercitum huc traiciendum quamprimum cures, & matures prius quã hostes magis corroborentur, & nostri perturbentur. In quo si celeritas erit adhibita, resp. in possessione victoriz delectis sceleratis permanebit. Fac valeas, meque diligas. Fratrem meum tibi, fortissimũ ciuem, & ad omnia paratissimum excusum literis, qui ex labore in febriculam incidit assiduum & fatis molestatum. Cum primum poterit illic recurrere, non dubitabit ne quo loco reip. desit. Meam dignitatem commendatam habeas, rogo. Concupiscere me nihil oportet: habeo te & amantissimum mei, & quod optavi, summæ autoritatis. Tu videris, quantum & quando tuum munus apud me velis esse. Tantum te rogo, in Hirtii locum me subdas, & ad tuum amorem, & ad meam obseruantiam.

CICERO PLANCO.

22

IN TE & in collega omnis spes est, Diis approbantibus. Cõcordia vestra, quæ senatui declarata literis vestris est, mirifice & senatus & cuncta ciuitas delectata est. Quod ad me scripseras de re agraria, si cõsultus senatus esset, vt quisque honorificentissimã de te sententiam dixisset, eam locutus essem, qui certe ego fuisset. sed propter tarditatem sententiarum moramque rerum, cum ea quæ cõsulebantur, ad exitum non perueniret, commodissimum mihi, Placõque fratri visum est, vti eo, quod ne nostro arbitrati componeretur, quis fuerit impedimento, arbitror te ex Planci literis cognouisse. Sed siue in s. c. siue in cæteris rebus desideras aliquid: sic tibi persuade, tãtum esse apud omnes bonos tui charitatem, vt nullum genus amplissimæ dignitatis excogitari possit, quod tibi non paratum sit. Literas tuas vehementer expecto, & quidem tales quales maxime opto. Vale.

PLANCVS CICERONI.

23

NON QUAM mehercules mi Cicero me poenitebit maxima pericula pro patria subire, dũ siquid acciderit mihi, à reprehensione temeritatis abũm. Confiterer imprudentiam meam lapsam, si vnquã Lepido ex animo credidisset. CREDVLITAS ENIM error est magis, quã culpa: & quidem in optimi cuiusque mentẽ facillime irrepit. Sed ego non hoc vno poenitens deceptus: Lepidum enim pulchre noram. Quid ergo est? Pudor me, qui in bello maxime est periculosus, hunc casum coegit subire. Nam si vno loco essem, vtrebar ne cui obreclatorem videret & nimium pertinaciter Lepido offensus, & mea patientia etiam alere bellũ. Itaque copias propẽ in conspectum Lepidi Antonisque adduxi, quadragintaque millium passuum spatio relicto confedi: eo consilio, vt vel celeriter accedere, vel salutariter recipere me possem. Adiuuxi hæc in loco eligendo, flumen oppositum vt haberem, in quo mora transitus esset: Vocontii sub manu vt essent, per quorum loca fideliter mihi pateret iter. Lepidus desperato aduẽtu meo, quem non mediocriter captabat, se cum Antonio con-

iunxit ad 1111. Cal. Iun. codémque die ad me castra mouerunt. viginti millia passuum cū
 absissent, res mihi nuntiata est. Dedi operam Deūm benignitate, vt & celeriter me reciperē,
 7 & hic discessus nihil fugæ simile haberet, non miles vllus, non eques, non quicquam impe-
 dimentorū amitteretur, aut ab illis feruentibus latronibus interciperetur. Itaque prid. Non.
 Iun. omnes copias Hilarum traieci, pontēque quos feceram, interrupi, vt spatium ad colli-
 gendum se homines haberent: & ego me interea cum collega coniungerem, quem triduo
 cum has dabam literas expectabam. Laterēsis nostri & fidem & animum in rempublicam
 singularem semper fatebor. sed certe nimia eius indulgentia in Lepidum, ad hęc pericula
 perspicienda fecit eum minus sagacem. Qui quidem cum in fraudem se deductum videret,
 manus quas iustus in Lepidi perniciem armasset, sibi afferre conatus est. In quo casu tamē
 10 interpellatus & adhuc viuuit, & dicitur victurus. sed tamen de hoc parum mihi certum est.
 Magno cum dolore parricidarum elapsus sum his: veniebāt enim eodem furore in me quo
 in patriam incitati. Iracundias autem harum rerum recentis habebant: quōd Lepidum ca-
 stigare non desiteram vt extingueret bellum: quōd colloquia facta improbabam: quōd Le-
 gatus fide Lepidi missos ad me, in conspectum venire vetaueram: quōd C. Catium Vesti-
 num Trib. mil. missum ab Antonio ad me cum literis exceperam. In quo hanc capio vo-
 luptatem, quōd certe quo magis me petiuerunt, tanto maiorem his frustratio dolorem at-
 13 tulit. Tu mi Cicero, quod adhuc fecisti, idem praesta: vt vigilanter neuosque nos, qui sta-
 mus in acie, subornes. Veniat Caesar cum copiis, quas habet firmissimas: aut si ipsum ali-
 qua res impedit, exercitus mittatur, cuius ipsius magnum agitur periculum. Quicquid ali-
 quando fururum fuit in castris perditorum contra patriam, hoc omne iam conuenit. Pro
 vrbs vero salute cur non omnibus facultatibus, quas habemus, vtamur? Quōd si vos istie
 non defueritis, profecto quod ad me attinet, omnibus rebus abunde recip. satissfaciam. Te
 quidem mi Cicero in dies mehercules habeo chariorē: sollicitudinēque meas quotidie ma-
 14 gis tua merita exacuūt, ne quid aut ex amore aut ex iudicio tuo perdam. Opto vt mihi li-
 ceat iam praesenti pietate meorum officiorum tua beneficia tibi facere iucundiora. V 111.
 Id. Iun. Cuiarone, ex finibus Allobrogum.

PLANCVS IMP. COS. DESIG. S. D. CICERONI.

24

FACERE non possum quin in singulas res meritūque tua tibi gratias agam. Sed me-
 hercule facio cum pudore. Neque enim tanta necessitudo, quantum tibi mihi tecum esse vo-
 luisti, desiderare videtur gratiarum actionē. Neque ego lubēt pro maximis tuis beneficiis
 tam vili munere defungor orationis: & malo praesens obseruantia, indulgentia, assiduitate
 memorem me tibi probare. Quōd si mihi vita contigerit, omnes gratas amicitias, atque
 etiam pias propinquitates, in tua obseruantia, indulgentia, assiduitate vincam. Amor enim
 tuus ac iudicium de me, vtrum mihi plus dignitatis in perpetuum an voluptatis quotidie
 4 sit allaturus, non facile dixerim. De militum commodis fuit tibi cura: quos ego non po-
 tentiae meae causa (nihil enim me nō salutariter cogitare scio) ornari volui à senatu, sed pri-
 mum quōd ita meritis iudicabam: deinde quōd ad omnes casus coniunctiores recip. esse vo-
 lebam; nouissime, vt ab omni omnium sollicitatione auersos eos, talis vobis praestare pos-
 sem quales adhuc fuerunt. Nos adhuc hic omnia integra sustinuumus. Quod cōsiliū nos-
 trum, etsi quanta sit auaritas hominum (non sine causa) talis victoriz scio: tamen vobis
 probari spero. Non enim siquid in his exercitiis sit offensum, magna subsidia resp. habet
 7 expedita, quibus subito impetu ac latrocinio parricidarum resistat. Copias vero nostras no-
 tas tibi esse arbitror. In castris meis legiones sunt veteranz tres: tyronum vel luculētissima
 ex omnibus vna. in castris Bruti vna veterana legio: altera bima: octo, tyronum. ita vniuer-
 sus exercitus numero amplissimus est, firmitate exiguus. Quantum autem in acie tyroni sit
 commitendum, nimium saepe expertum habemus. Ad hoc robur nostrorum exercituum,
 siue Africanus exercitus, qui est veteranus, siue Caesaris accessisset, aequo animo summam
 10 resp. in discrimen deduceremus. Aliquanto autem propius esse, quod ad Caesarem attinet,
 videbamus. Nihil desisti cum literis hortari, neque ille intermisit affirmare se sine mora ve-
 nire, cū interim auersum illum ab hac cogitatione ad alia cōsilia video se contulisse. Ego

tamen ad eum Furnium nostrum cum mandatis literisque misi, siquid forte proficere possit. Scis tu mihi Cicero, quod ad Cæsaris amorem attinet, societatem mihi esse tecum, vel quod in familiaritate Cæsaris visio illo, iam tueri eum, & diligere fuit mihi necesse: vel quod ipse quoad ego nosse potui, moderatissimi atque humanissimi fuit sensus: vel quod ex tam insigni amicitia mea atque Cæsaris, hunc filii loco & illius & vestro iudicio substitutum non proinde habere, turpe mihi videtur. Sed quicquid tibi scribo, dolenter mehercule magis quam inimice facio. Quod viuunt Antonius hodie, quod Lepidus vnà est, quod exercitus habent non contemnendos, quod sperant, quod audent, id omne Cæsari acceptum referre possunt. Neque ego superiora repetam. sed ex eo tempore, quo ipse mihi profectus est se venire, si venire voluisset, aut oppressum iam bellum esset, aut in auctissimam illi Hispaniam cum detrimento eorum maximo detrusum. Quæ mens eum, aut quorum consilia à tanta gloria, sibi vero etiam necessaria ac salutari auocarit, & ad cogitationem consularis bimestris summo cum terrore hominum, & insulsa cum efflagitatione trãstulerit, exputare non possum. Multum in hæc re mihi videntur necessarij eius & reip. & ipsius causa proficere posse. plurimum, vt puto, tu quoque: cuius ille tanta merita habet, quanta nemo præter me. Nunquam enim obliuiscar, maxima ac plurima me tibi debere. De his rebus vt exigeret eum eo, Furnio mandauit. Quod si quatum debeo, habuero apud eum auctoritatem, plurimum ipsum iuvero. Nos interea duriore conditione bellum sustinemus, quod neque expeditissimam dimicationem putamus: neque tamen refugiendo commissuri sumus, aut maius detrimentum resp. accipere possit. Quod si aut Cæsar se respexerit, aut Africanæ legiones celeriter venierint, securus vos ab hæc parte reddemus. Tu, vt instituisti, me diligas rogo, propriæque tuum esse tibi persuadeas. V. Cal. Sext. ex castris.

CICERO S. D. FURNIO.

25

SI INTEREST, id quod homines arbitrantur, reipublicæ te, vt instituisti atque fecisti, nauare operam, rebusque maximis, quæ ad extinguendas reliquias belli pertinent, interesse: nihil videris melius neque laudabilius, neque honestius facere posse. Istamque operam tuam, nauitatem, animum in reip. celeritati Præturæ anteponeendam censeo. Nolo enim te ignorare, quantam laudem consecutus sis. mihi crede, proximam Planco, sedque ipsius Planci testimonio, præterea fama scientiæque omnium. Quamobrem siquid etiam operis tibi nunc restat, id maximo opere censeo persequendum. Quid enim honestius: aut quid honesto anteponendum? Sin autem fatiactum reip. putas, celeriter ad comitia, quum mature futura sunt, veniendum censeo: dummodo nequid hæc ambitiosa festinatio aliquid imminuat eius gloriæ quam consecuti sumus. Multi clarissimi viri cum reip. darent operam, annuæ petitionis suæ non obierunt. Quod eò facilius nobis est, quod non est annus hic tibi destinatus: vt si A Edilis fuisses, post biennium tuus annus esset. Nunc nihil prætermittere videbere vsitati & quasi legitimi temporis ad petendum. Video autem Planco c. o. s. esse etiam sine eo rationes expeditas haberes, tamen splendidiorem petitionem tuam, si modo ista ex sententia confecta essent. Omnino plura me scribere, cum tuum tantum consilium iudiciūque sit, arbitrabar non ita necesse: sed tamen sententiā meam tibi ignotam esse nolebam. Cuius hæc est summa, vt omnia te metiri dignitate malim, quam ambitione: maioremque fructum ponere in perpetuitate laudis, quam in celeritate Præturæ. Hæc eadem locutus sum domi meæ adhibito Q. fratre meo, & Cecina & Caluissio studiosissimis tui, cum Dardanus libertus tuus interesset: omnibus probari videbatur oratio mea: sed tu optime iudicabis.

M. CICERO S. D. C. FURNIO.

26

LECTIS tuis literis, quibus declarabas aut omittendos Narbonenses, aut cum periculo dimicandum, illud magis timui, quod vitatum non molestè fero. Quod de Placii & Bruti concordia scribis, in eo vel maximam spem pono victoriz. De Gallorum studio, nos aliquid cognoscemus, vt scribis, cuius id opera maxime excitatum sit. sed iam (mihi crede) cognouimus. Itaque iucundissimis tuis literis stomachatus sum in extremo. Scribis enim, Si in Sextilæ comitia, cito res iam cõfecta, citius, ne diutius cum periculo fatuus sis.

O mi Furni, quàm tu tuam causam non nosti, qui alienas tam facile discas! Tu nunc candidatum te putas, & id cogitas. vt aut ad comitia curras: aut si iam consecuta, domi tuæ sis, ne cù maximo periculo, vt scribis, stultissimus sis! Non arbitror te ita sentire. omnes enim tuos ad laudem impetus noui. Quod si, vt scribis, ita sentis: non magis te, quàm de te iudicium reprehendo meum. Te adipiscendi magistratus leuissimi & diuulgatissimi, si ita adipiscate vt plerique, præpropere festinatio abducat à tantis laudibus, quibus te omnes in cælum iure & vere ferunt. Scilicet id agitur, vtrem hac petitione an proxima Pr. fias, non vt ita de rep. mercare, omni honore vt dignissimus iudiceres! Vtrum taces quàm alte ascenderis: an pro nihilo id putas! Si nescis, tibi ignosco: nos in culpa sumus. sin intelligis: vlla tibi est Prætura, vel officio, quod pauci: vel gloria, quàm omnes sequuntur, dulcior! Hac de te & ego & Calpurnius homo magni iudicii, tuique amantissimus, te accusamus quotidie. Comitia tamen, quum ex his pendes, quantum facere possumus, quod multis de causis reipub. arbitramur conducere, in Ianuarium mensẽ protrudimus. Vince igitur & vale.

CICERO LEPIDO SAL.

27

QVOD mihi pro summa erga te beneuolentiã magnæ curæ est, vt quàm amplissima dignitate sis, moleste tuli, te Senatui gratias nõ esse, cum esses ab eo ordine ornatus summis honoribus. Pacis inter ciues conciliandæ te cupidum esse lætor. eam si à seruitute sciungis, consules & reip. & dignitati tuæ. sin ista pax perditum hominem in possessionem impotentissimi dominatus restitutura est, hoc animo scito omnes sanos, vt mortẽ seruituti anteponant. Itaque sapientius meo quidem iudicio facies, si te in istam pacificationẽ non interpones, quæ neque Senatui, neque Populo, neque cuiquam bono probatur. Sed hæc audies ex aliis, aut certior fies literis. Tu pro tua prudentia, quid optimum factu sit, videbis.

CICERO TREBONIO SAL.

28

QVAM vellem ad illas pulcherrimas epulas me Id. Mart. inuitalles! reliquiarum nihil haberemus. At nunc cum his tantum negotii est, vt vestrum illud diuinum in temp. beneficium nõnullam habeat querelam. Quod vero à te viro optimo seductus est, tuoque beneficio adhuc viuunt hæc pestis: interdũ, quod mihi vix fas est, tibi subirascor. Mihi enim negotii plus reliquiti vni, quàm præter me omnibus. Vt enim primum post Antonii seditionum discessum Senatus haberi libere potuit, ad illum animum meum reuerti pristinum, quem tu cum ciui acerrimo patre tuo in ore & amore semper habuisti. Nam cum Senatũ ad XII. Cal. Ian. Trib. pl. vocauissent, deque alia te referrent, totam temp. sum complexus, eoque acerrime, Senatũque iam languentem & discessum ad pristinam virtutem conseruandũque reuocaui, magis animi quàm ingenii viribus. Hic dies meaque contentio atque actio spem primum Pop. Ro. attulit libertatis recuperandæ. Nec verò ipse postea tempus vllum intermisi de rep. non cogitandi solum, sed etiam agendi. Quod nisi res vrbanae actique omnia ad te perferri arbitraret, ipse perscriberem: quanquam eram maximis occupationibus impeditus. Sed illa cognosces ex aliis: à me pauca, & ea summatim. Habemus fortem Senatũ, Consulares partum timidos, partum male sentientes. Magnum damnum factum est in Seruio: L. Cæsar optime sentit: sed quod auiculus est, non acerrimas dicit sententias: C. O. S. egregiũ, præclarus D. Brutus: puer egregius Cæsar, de quo spero equidem reliqua. hoc vero certum habeto, nisi ille veteranos celeriter conscripisset, legionẽque duce de exercitu Antonii ad eius se authoritatem cõtulissent, atque is oppositus esset terror Antonio, nihil Antonium sceleris, nihil crudelitatis præteriturum fuisse. Hæc tibi, etsi audita esse arbitrabar, volui tamen notiora esse. Plura scribam, si plus otii habuero.

CICERO APPIO S.

29

DE MEO studio erga salutem & incolunitatẽ tuam, credo te cognosce ex literis tuorum, quibus me cumulatissime satisfecisse certo scio. nec his concedo, quanquam sunt singulari in te beneuolentiã, vt te saluum malint, quàm ego. Illi mihi necesse est concedant, vt tibi plus, quàm ipsi hoc tempore prædesse possim: quod quidem nec desitui facere, nec desisti: & iam in maxima te feci, & fundamẽta ieci salutis tuæ. Tu fac bono animo magnoque sis, meque tibi nulla te defuturum esse confidas. Pr. Non. Quint.

GALBA CICERONI SAL.

30

DECIMOSEPTIMO Cal. Mai. quo die Panfa in castris Hirtii erat futurus, cum quo ego eram (nam ei obuiam processeram millia passus centum, quo maturius veniret) Antonius legiones eduxit duas, secundam & quintam trigésimam: & cohortis prætorias duas, unam suam, alteram Silani, cuocatorum partem. Ita obuiam venit nobis, quod nos quatuor legiones tyronum habere solum arbitrabatur. Sed noctu, quod tutius venire in castra possemus, legionem Martiam, cui ego præesse solebam, & duas cohortes prætorias miserat Hirtius nobis. Cum equites Antonii apparuissent, contineri neque legio Martia, neque cohortes prætoriarum potuerunt: quas sequi cepimus coacti, quum eas retinere non poteramus. Antonius ad Forum Gallorum suas copias continebat, neque sciri volebat, se legiones habere: tantum equitatum & leuem armaturam ostendebat. Posteaquam vidit se inuito legionem ire Panfa, sequi se duas legiones iussit tyronum. posteaquam angustias paludis & sylvarum transimus, acies est instructa à nobis, X I I. cohortium. Nondum venerant legiones I I. repente Antonius in aciem suas copias de vico produxit, & sine mora concurrat. Primò ita pugnatum est, ut acrius non posset ex utraque parte pugnari: & si dexterius cornu, in quo eram cum Martiæ legionis cohortibus octo, impetu primo fugauerat legionem X X V. Antonii, ut amplius passus * ultra aciem quo loco steterat, processerit. Itaque cum equites nostrum cornu circumire vellent, recipere me corpi, & leuem armaturam opponere Maurorum equibus, ne auersos nostros aggredirentur. Interim video me esse inter Antonianos, Antoniumque post me esse aliquanto: repente equum immisi ad eam legionem Tironum, quæ veniebat ex castris, scuto reiecto. Antoniani me insequi: nostri pila conuicere velle. Ita nescio quo fato sum seruatus, quod sum cito à nostris cognitus. In ipsa AEmilia, vbi cohors Caesaris prætoria erat, diu pugnatum est. Cornu sinisterrimum, quod erat infirmius, vbi Martiæ legionis duæ cohortes erant, & cohors prætoria pedem relente ceperunt, quod ab equitatu circuibantur, quo vel plurimum valet Antonius. Cum omnes se recepissent nostri ordines, recipere me nouissimus ceppi ad castra. Antonius tanquam victor, castra putauit se posse capere. Quo cum venit, compluribus ibi amisit, nec egit quicquam. Audita re Hirtius cum cohortibus X X. veteranis redeunt Antonio in sua castra occurrit, copiasque eius omnes deleuit, fugauit eodemque loco vbi erat pugnatum ad Forum Gallorum. Antonius cum equibus hora noctis quarta, se in castra sua ad Mutinam recepit. Hirtius in ea castra rediit vnde Panfa exierat, vbi duas legiones reliquerat, quæ ab Antonio erant oppugnatae. Sic partem maiorem suarum copiarum Antonius amisit veteranarum. Nec id tamen sine aliqua iactura cohortium prætorianarum nostrarum, & legionis Martiæ fieri potuit. Aquilæ duæ, signa L X. sunt relata Antonii. Res bene gesta est. Ad X I I. Cal. Mai. ex castris.

C. ASINIVS POLLIO CICERONI S. D.

31

MINIME mirum tibi debet videri nihil me scripisse de rep. postea quàm itum est ad arma. Nam saltus Castulonensis, qui semper tenuit nostros tabellarios, etsi nunc frequentioribus atrocibus infestior factus est: tamen nequaquam tanta in mora est, quanta qui locis omnibus dispositi ab utraque parte scrutantur tabellarios, & retinent. Itaque nisi naue perlatæ literæ essent, omnino nescirem quid istic fieret. Nunc vero nactus occasionem, posteaquam nauigari ceptum est, cupidissime, & quàm creberime potero, scribam ad te. Ne moueare eius sermonibus, quem tamen nemo est qui videre velit, tamè nequaquam proinde ac dignus est, oderunt homines: periculum non est. Adeo est enim inuisus mihi, ut nihil non acerbum putem, quod commune cum illo sit. Natura autem mea & studia trahunt me ad pacem & libertatis cupiditatē. Itaque illud initium ciuiliis belli sepe defleui. Cum verò non liceat mihi nullius partis esse, quia utrobique magnos inimicos habebam, ea castra fugi, in quibus planè tutum me ab insidiis inimiciiciebam non futurum: compulsus eò, quò mihi me volebam, ne in extremis essem, plane pericula non dubitanter adii. Caesarè verò quòd me in tanta fortuna, modo cognitum vetustissimorum familiarium loco habuit, dilexi summa cum pietate & fide. Quæ mea sententia gerere mihi licuit, ita feci vt optimus quisque ma-

xime probarit. Quod iussus sum eo tempore, atque ita feci, ut appareret inuito imperatum esse. Cuius facti iniustissima inuidia erudire me potuit quàm iucunda libertas, & quam mi fera sub dominatione vita esset. Ita si id agitur, ut rursus in potestate omnia virtus sint, quicumque is est, ei me profitorer inimicum. Nec periculum est vllum, quod pro libertate aut refugiam, aut deprecor. Sed C O S S. neque S. C. neque literis suis præceperant mihi quid facerem. Vnas enim post Id. Mart. demum à Panfa literas accepi, in quibus hortatur me ut Senatui scribam, me & exercitum in potestate eius futurum. quod cum Lepidus concionaretur, atque omnibus scriberet se consentire cum Antonio, maxime contrarium fuit. Nam quibus commeatibus inuito illo per illius prouinciam legiones ducerentur, aut si cætera transisset, num etiam Alpes poteram transuolare, quæ præsidio illius tenentur. Adde hæc, quòd perferri literæ nulla conditione poterunt. Sexcentis enim locis excutiuntur, deinde etiam retinentur à Lepido tabellarij. Illud me Cordubæ pro concione dixisse ne vocabitur in dubium, prouinciam me nulli, nisi qui à Senatu missus venisset, traditurum. Nam de legione trigesima tradenda quantas conciones habuerim, quid ego scribam? Quæ tradita, quanto pro rep. infirmior futurus fuerim, quis ignorat? Hæc enim legione noli acrius aut pugnacius quicquã putare esse. Quare cum me existima esse, qui primum pacis cupidissimus sum: omnem enim ciuem plane studeo esse saluos: deinde qui & me, & rep. vindicare in libertatem paratus sum. Quòd familiarem meum tuorum numero habes, opinione tua mihi gratus est. inuideo illi tamè quòd ambulat & iocatur tecum. quæ res, quanti æstimem, si vnquam licuerit viuere in otio, experieris. Nullum enim vestigium abs te discessurus sum. Illud vehemèter admireor non scripsisse te mihi, manèdo in prouincia, an ducendo exercitum in Italiam, rep. magis satisfacere possim. Ego quidem etiam mihi tutius ac minus laboriosum est manere, tamè quia video tali tempore multo magis legionibus opus esse quàm prouincijs, quæ præferim recuperari nullo negotio possunt, consultui, ut nunc est, cum exer. cito proficisci. Deinde ex literis, quas Panfa mihi, cognosces omnia: nam tibi earum exemplar misi. X V I I. Cal. Apr. Cordubæ.

C. ASINIUS POLLIO CICERONI.

32

B A L B V S Quæstor, magna numerata pecunia, magno pondere auri, maiore argenti coactio de publicis exactionibus, ne stipendio quidè militibus reddito, duxit se à Gadibus, & tri duum tempestate retentus ad Calpen, Cal. Iun. traiecit sese in regnum Bogudis, planè bene peculiatius. His rumoribus vtrum Gadeis referatur, an Romam (ad singulos enim nuntios turpissime consilia mutat) nondum scio. sed præter furta & rapinas, & virgis cæcos socios, hæc quoque fecit, ut ipse gloriari solet, eadem quæ C. Cæsar ludis quos Gadibus fecit. Herennium Gallum histrionem summo ludorum die anulo aureo donatum in X I I I. festum deduxit. tot enim fecerat ordines equestris loci. Quatuoruiratum sibi prorogauit: comitia biennij biduo habuit, hoc est renunauit: quos ei visum est, exules reduxit, non horum temporum, sed illorū quibus à seditionis Senatus trucidatus aut expulsum est, Sex. Varro Procos. Illa vero iam ne Cæsaris quidem exemplo, quòd ludis prætextam de suo itinere ad L. Lentulum Procos. sollicitandum posuit. Et quidem cum ageretur, stetit memoria rerum gestarum commotus. Gladiatoribus autem Fadium quædam militem Pompeianum quia cum depressus in ludum bis gratis depugnasset, authore sese nolebat, & ad populum confugerat: primum Gallos equites immisit in populū (coniecti enim lapides sunt in eum, cum arripere Fadium) deinde abstractum defodit in ludo, & viuum cõbussit: cum quidem praesus nudis pedibus, tunica soluta, manibus ad tergum reiectis inambularet, & illi misero quiritanti, C. R. natus sum: responderet, Abi nunc, populū fidem implora. Bestijs vero ciuem Romanos, in his circulatorum quendam actionum notissimum hominem Hispali, quia deformis erat, obiecit. Cum huiusmodi portento res mihi fuit. Sed de illo plura coram. Nunc quod præstat, quid me velitis facere, constituite. Tres legiones firmas habeo, quarum vnã X V I I I. cum ad se initio belli accessisset Antonius hæc pollicitatione, quo die in castra venisset, denarios quingenos singulis militibus daturum: in victoria vero eadem præmia quæ suis legionibus, quorum quis vllam finem, aut modum futurum putauit: in-

H. i.

citatissimum retinui, ægre mehercules: nec retinuissem, si vno loco habuissem, utpote cum singularæ quedam cohortes seditionem fecerint. Reliquas quoque legiones non desitit literis, atque infinitis pollicitationibus incitare. Nec vero minus Lepidus vsus me & suis & Antonii literis, ut legionem x x x mitterem sibi. Itaque quem exercitum neque vendere vllis præmiis volui, nec eorum periculorum metu quæ victoribus illis portendebantur, diminueret, debetis existimare retentum & conseruatum reip. esse, atque ita credere quodcumque imperassetis, facturum fuisse, si quod iussistis feci. Nam & prouinciam in otio, & exercitum in mea potestate tenui: sinibus meæ prouincię nusquam excessi. Militem non modo legionarium, sed ne auxiliarium quidem vllum quoquam misi: & siquos equites decedentes nactus sum, supplicio affecti. quarum rerum fructum satis magnum rep. salua tulisse me putabo. Sed rep. si me satis nouisset, & maior pars Senatus, maiores ex me fructus tulisset. Epistolam quam Balbo cum etiam nunc in prouincia esset, scripsi, legendam tibi misi: etiam prætextam si uoles legere, Gallum Cornelium familiaritatem meam poscito. V l. Id. Iun. Corduba.

POLLIO CICERONI SAL. PLVRIMAM.

33

S. V. B. E. E. Q. V. Quò tardius certior fieret de præliis apud Mutinam factis, Lepidus efficit, qui meos tabellarios V I I I L. dies retinuit. Tameñ tantam calamitatem reip. quam tardissime audire optandum est: sed illis qui prodesse nihil possunt, neque mederi. Atque utinã eodem s. c. quo Plancum & Lepidum in Italiam accessistis, me quoque iussissetis venire: profectò non accepisset rep. hoc vulnus. quo siqui lætantur in præsentia, quia videntur & duces, & veterani Cæsaris partium interuisse: tamen postmodum necesse est doleant, cum vastitatem Italiz respexerint. Nam & robur & soboles militum interit: si quidẽ quæ nuntiantur, vlla ex parte vera sunt. Neque ego non videbam quanto vsui reip. essem futurus, si ad Lepidum venissem: omnem enim cunctationem eius discussissem, præsertim adiutores Planco. Sed scribenti ad me eiusmodi literas quas leges, & concionibus videlicet quas Narbone habuisse dicitur, similis, palmarè plane necesse erat, si vellem commeatu per prouinciam eius iter faciens habere. Præterea verebar ne si ante quam ego incepta perficerem, prælium confectum esset, pium consilium meum raperent in contrariam partem obtreçtatores mei, propter amicitiam quæ mihi cum Antonio, non maior tamen, quam Planco fuit. Itaque à Gadibus mensè Aprili binis tabellariis in duas naues impositis, & tibi & C O S S. & Octauiano scripsi, ut me faceretis certiozem, quoniam modo plurimum possem prodesse reip. Sed ut rationem in eo quo die prælium Pansa commisit, eodem à Gadibus naues profectæ sunt. Nulla enim post hycemem fuit ante eam diem nauigatio. Et hercules longe remotus ab omni suspitione futuri ciuilis tumultus, penitus in Lusitania legiones in hybernis collocaram. Ita porro festinauit uterque confligere, tanquam nihil peius timerent, quam ne sine maximo reip. detrimento bellum componeretur. Sed si propèrandum fuit, nihil non summi duets consilio gessisse Hirtium video. Nunc hæc mihi scribuntur ex Gallia Lepidi, & nuntiantur. Pansæ exercitum concisum esse, Pansam ex vulneribus mortuum, eodem prælio Martiam legionem interuisse, & L. Fabatum, & C. Peducæum, & D. Carfulenum. Hirtino autem prælio & quartam legionem, & omnes peræque Antonii castris. item Hirtii. Quartam verò cum castra quoque Antonii cepisset, à quinta legione concisam esse. Ibi Hirtium quoque perisse, & Pontium Aquilam: dici etiam Octavianum cecidisse. Quæ si (quod Dii prohibeant) vera sunt, non medioeriter doleo. Antonium turpiter Mutinæ obseffionem reliquisse, sed habere equitum & legiones sub signis armatas tres, & P. Bagienni vnam, inerteis bene multos. Ventidium quoque se cum legione V I I. V I I I. V I I I I. coniunxisse: si nihil in Lepido spei sit, delensurum ad extrema: & non modo nationes, sed etiam seruitia concitatum: Pannam directam: L. Antonium Alpeis occupasse. Quæ si vera sunt, nemini noltrum cessandum est, nec expectandum quid decernat Senatus. Res enim cogit huic tanto incendio succurrere omneis, qui aut imperium, aut nomen denique populi Ro. saluum uolunt esse. Brutum enim cohorticis X V I I. & duas non frequentes tytonum legiones, quas conscripserat Antonius, habe-

re audio. Neque tamen dubito quin omnes qui supersint de Hirtii exercitu confluent ad eum. Nam in defectu non multum spei puto esse, praeterim cum nihil sit periculosius, quam spatium confirmandi sese Antonio dari. Anni autem tempus libertatem maiorem mihi dat, propterea quia frumenta aut in agris, aut in villis sunt. Itaque proximis literis consilium meum expedietur. Nam neque deesse, neque superesse recipere volo. Maxime tamen doleo, adeo & longo & infesto itinere ad me venire, ut die quadragesimo post, aut ultra etiam quam facta sunt omnia, nuntientur.

LEPIDVS IMP. ITER. PONT. MAX. S. D. M. T. CICERONI. 35

S. V. B. E. E. V. Cum audissem Antonium cum suis copiis, praemisso L. Antonio cum parte equitatus in provinciam meam venire, cum exercitu meo ab conflente Rhodano castra movi, ac contra eos venire institui. Itaque continuis itineribus ad Forum Vocontium veni, & ultra castra ad flumen Argenteum contra Antonios feci. P. Ventidius suas legiones tres coniunxit cum eo, & ultra me castra posuit. Habebat antea legionem v. & ex reliquis legionibus magnam multitudinem, sed inermorum. Equitatum habet magnum, nam omnis ex praelio integer discessit, ita ut sint amplius equitum. Itaque ad me complures milites, & equites ab eo transierunt, & in dies singulos eius copiae minuuntur. Silanus & Culeo ab eo discesserunt. Nos etsi graviter ab iis laesi eramus, quod contra nostram voluntatem ad Antonium irant: tamen nostrae humanitatis & necessitudinis causa, eorum salutis rationem habuimus. Nec tamen eorum opera vitur: neque in castris habemus, neque ulli negotio praefecimus. Quod ad bellum hoc attinet, nec Senatui, nec reip. decernimus: quae postea egerimus, faciam te certior. Etsi omni tempore summa studia officii mutuo inter nos certatim constituerunt pro nostra inter nos familiaritate, & proinde diligenter ab utroque conservata sunt, tamen non dubito in tanto, & tam repentino recipere motu, quin nonnulla de me falsis rumoribus a meis obtreptatoribus me indigna ad te delata sint, quae tuum animum magno opere mouerent pro tuo amore in tempus. Ea te moderate accepisse, neque temere credendum iudicasse, a meis procuratoribus certior sum factus. quae mihi, ut debet, gratissima sunt. Memini enim & illa superiora quae abs tua voluntate profecta sunt, ad meam dignitatem augendam & ornandam, quae perpetuo animo meo fixa manebunt. Abs te mihi Cicero magno opere peto, si meam vitam, studium diligentissime superioribus temporibus in reip. administranda, quae Lepido digna sunt, perfecta habes, ut paria, aut eo ampliora reliquo tempore expectes, & proinde tua auctoritate mutandum existimes. quod tibi plura tuo merito debeo. Vale. D. X. I. Cal. Iun. ex Castris ex Ponte argenteo.

LEPIDVS IMP. ITER. PONT. MAX. S. D. SENAT. 34

POPVL. PLEBIQUE ROMANAE.

S. V. liberique vestri V. B. E. E. Q. V. Deos hominesque testor P. C. quia mente & quo animo semper in tempus fuerim, & quam nihil antiquius communi salute ac libertate iudicarem. quod vobis breui probassem, nisi mihi fortuna proprium consilium extorsisset. Nam exercitus cunctus consuetudinem suam in civibus observandis, communique pace, seditione facta retinuit: meque tantae multitudinis civium Romanorum salutis atque incolomnitatis causam suscipere, ut vere dicam, coegit. In qua re ego vos P. C. oro atque obsecro, ut privatis offensionibus omissis, summae R. P. consularis: neve misericordiam nostram exercitusque nostri in civili dissensione sceleris loco ponatis. Quod si salutis omnium ac dignitatis rationem habueritis, melius & vobis & reip. consuletis. Data III. Cal. a Ponte Argenteo.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIB. XI.

D. BRVTVS BRVTO SVO ET CASSIO S. I

QVO IN statu simus, cognoscite. Heri vesperi apud me Hirtius fuit: qua mente effectus Antonius, demonstravit, pessima scilicet & infidelissima. Nam se neque mihi pro-

H. ii.

uinciam dare posse aicbat, neque arbitrari tuò in vrbe esse quenquam nostrum : adeo esse militum concitatos animos & plebis. Quod utrúque falsum esse, puto vos animaduertere: atque illud esse verum quod Hirtius demonstrabat, timere eum, ne si mediocri auxilium dignitatis nostræ habuissimus, nullæ partes ius in rep. relinquerentur. Cum in his angustiis versarer, placitum est mihi vt postularem legationem liberam mihi, reliquisque nostris, vt aliqua causa proficiscendi honesta quæreretur. Hæc se impetratum pollicitus est, nec tamen impetratum confido: tanta est hominum insolentia, & nostri insectatio. Ac si dederint quod petimus, tamen paulopost futurum puto vt hostes iudicemur, aut aqua & igni nobis interdicator. Quid ergo est, inquis, tui consilii: dandus est locus fortunæ, ceddendum ex Italia, migrandum Rhodum, aut aliquò terrarum arbitror. Si melior casus fuerit, reuertemur Româ: si mediocris, in exilio viuemus: si pessimus, ad nouissima auxilia descendemus. Succurret fortasse hoc loco alicui vestrû, cur nouissimum tæpus expectemus potius, quàm nunc aliquid moliamur. Quia vbi cõsultamus non habemus præter Sex. Pompeium & Bassum Cæcilium, qui n. i. videntur hoc nuntio de Cæsare allato firmiores futuri. satis tempore ad eos accedemus, vbi quid valeant, scierimus. Pro Cassio & te, siquid me velitis recipere, recipiam. postulat enim hoc Hirtius vt faciam. Rogo vos quamprimum mihi rescribatis. nam non dubito quin his de rebus ante horam quartam Hirtius certiorum me sit facturus, quem iti locum cõuenire possimus: quòd me velitis venire, rescribite. Post nouissimû Hirtii sermonem, placitû est mihi postulare vt liceret nobis Romæ esse publico præsidio: quod illos nobis cõcessuros noti puto. magnam enim inuidiam iis faciemus. Nihil tamen non postulandum putauit quod æquum esse statuerem.

BRVTVS ET CASSIVS PRAETT. M. ANTONIO COS. 2

DE TVA fide & beneuolentia in nos, nisi persuasum esset nobis, non cõscripsissimus hæc tibi, quæ profecto, quum istum animum habes, ius optimam partem accipies. Scribitur tibi magnâ veteranorum multitudinem Romam cõuenisse iam, & ad Cal. Iun. futuram multo maiore. de te si dubitemus, aut vercamur, sumus nostri dissimiles. Sed certe cum ipsi in tua potestate fuerimus, tuòque adducti consilio dimiserimus ex municipiis nostros necessarios, neque solû edicto, sed etiam literis id fecerimus: digni sumus quos habes tui consilii participes, in ea præsertim re quæ ad nos pertinet. Quare petimus à te, facias nos certiores tuæ voluntatis in nos. Purè sine nos tutos fore in tanta frequentia militum veteranorum, quos etiam de reponenda ara cogitare audimus: quod velle te probare vix quisquam posse videtur qui nos saluos & honestos velit. Nos ab initio spectasse otium, nec quicquã aliud libertate communi quæsisse, ex ius declarat. Fallere nemo nos potest, nisi tu: quod certe abest à tua virtute & fide. sed alius nemo facultatem habet decipiendi nos. tibi enim vni credi dimus, & credituri sumus. Maximo timore de nobis afficiuntur amici nostri. quibus etiam tua fides explorata est, tamen illud in mentem venit, multitudinẽ veteranorum facilius impelli ab aliis quolibet, quàm à te retineri posse. Rescribas nobis ad omnia, rogamus. Nam illud valde leue est ac nugatorium, ea te denuntiarum esse veteranis, quòd de commodis eorum mense Iunio laturus esses. Quem enim impedimeto futurum putas, cum de nobis certum sit nos quieturos: Non debemus cuiquã videri nimium cupidi vitæ, cum accedere tibi nihil possit sine pernicie & confusione omnium rerum.

BRVTVS ET CASSIVS PRAETT. S. D. ANTONIO COS. 3

S. V. B. Literas tuas legimus simillimas edicti tui contumeliosas, minaces, minime dignas quæ à te nobis mitterentur. Nos Antoni te nulla læcessimus iniuria: neque miraturû credidimus, si Prætores & ea dignitate homines aliquid edicto postulassemus à C. O. S. Quòd si indignaris ausos esse id facere, concede nobis vt dolcamus ne hoc quidem abs te Bruto & Cassio tribui. Nam de delectibus habitis & pecumis imperatis, exercitiibus sollicitatis, & nuntiis trans mare missis quòd te questum esse negas, nos quidem tibi credimus optimo animo te fecisse: sed tamen neque agnoscimus quicquam eorum, & te miramur, cum hæc reticueris, non potuisse continere iracundiam tuam, quin nobis de morte Cæsaris oblitesceres. Illud vero quemadmodum secundum sit, tute cogita: non licere Prætoribus concordie

ac libertatis causa, per edictum de suo iure decedere, quin C O S arma minetur. Quorum fiducia nihil est quod nos terreat. Neque enim decet aut conuenit nobis periculo vlli submittere animum nostrum. Neque est Antonio postulandum vt iis imperet quorum opera liber est. Nos si alia hortarentur vt bellum ciuile suscitare vellemus, literarum tuarum nihil proficerent. Nulla enim minantis auctoritas apud liberos est. Sed pulchre intelligis non posse nos quoquam impelli: & fortassis ea te minaciter agis, vt iudicium nostrum metus videatur. Nos in hac sententia sumus, vt te cupiamus in libera rep. magnum atque honestum esse: vocemus te ad nullas inimicitias: sed tamen plura nostram libertatem, quam tuam amicitiam aestimemus. Tu etiam atque etiam vide quid suscipias, quid sustinere possis: neque quandiu vixerit Cæsar, sed quam non diu regnarit, fac cogites. Deos quæsumus consilia tua reip. salutaria sint, ac tibi: si minus, vt salua atque honesta repu. tibi quamminimū noccant optamus. Prid. Non. Sext.

D. BRVTVS IMP. COS. DESIG. S. D. CICERONI. 4

SI DE tua in me voluntate dubitarem, multis à te verbis petere vt dignitatem meam tuere. Sed profecto est ita vt mihi persuasi, me tibi esse curæ. Progressus sum ad Inalpinos cum exercitu, non tam nomen imperatorum captans, quam cupiens milibus satifacere, firmosque eos ad tuendas nostras res efficere, quod mihi videor consecutus. Nam & libertatem nostram & animum sunt experti. cum omnium bellicosissimis bellum gessi: multa castella cepi: multa vastari. Non sine causa ad Senatum literas misi. Adiuua nos tua sententia: quod cum facies, ex magna parte communi commodo inseruicis.

M. CICERO S. D. BRVTO IMP. COS. DESIG. 5

LV P V S familiaris noster cum à te venisset, cumque Romæ quosdam dies commoratur, ego eram in iis locis in quibus maxime tuò me esse arbitrabar. Eò factum est vt ad te Lupus sine meis literis rediret, cum tamen curasset tuas ad me perferendas. Romam autem veni ad v. Id. Decemb. nec habui quicquam antiquius quam vt Panfam statim conuenirem, ex quo ea de te cognoui, quæ maxime optabam. Quare hortatione tu quidem non eges, si ne in illa quidem te, quæ à te gesta est post hominum memoriam maxima, hortatorem desiderasti. Illud tamen breuiter significandum videtur, Pop. Ro. omnia à te expectare, atque in te aliquando recuperandæ libertatis omnem spem ponere. Tu si dies noctisque memineris (quod te facere cerò scio) quantam rem gesseris, non obliuiscere profecto quantæ tibi etiam nunc gerendæ sint. Si enim iste prouinciam nactus erit, cui quidem ego semper amicus fui antequam illum intellexi non modo aperte, sed etiam libenter cum rep. bellum gerere: spem reliquam nullam video salutis. Quamobrem te obsecro iisdem precibus, quibus S. P. Q. R. vt in perpetuum temp. dominatu regio libera: vt principis consentiant exiit. Tuum est hoc munus, tuæ partes: à te hoc ciuitas vel omnes potius gentes non expectant solum, sed etiam postulant: quanquã cum hortatione non eges, vt supra scripsi, non utar ea pluribus verbis: faciam illud quod meum est, vt tibi omnia mea officia, studia, curas, cogitationes pollicear, quæ ad tuam laudem & gloriam pertinebunt. quamobrem velim tibi ita persuadeas, me, cum rep. causa, quæ mihi vita mea est charior: tum quòd tibi ipsi faueam, tuamque dignitatem amplificari velim tuis optimis cõsiliis, amplitudini, gloriæ, nullo loco desuturum.

M. CICERO S. D. BRVTO IMP. COS. DESIG. 6

LV P V S noster cum Romã v. Idie Mutina venisset, postidie me mane conuenit, tuamque mihi mandata diligentissime exposuit, & literas reddidit. Quòd mihi tuam dignitatem commendas, eodem tempore existimo te mihi meam dignitatẽ commendare: quam mehercule non habeo tua chariorẽ. Quare mihi gratissimum facies, si exploratũ habebis, tuis laudibus nullo loco nec cõsiliũ, nec studium meum defuturũ. Cũ Tribb. pl. edixissent, Senatus adesset ad x. Id. Cal. Ian. haberentque in animo de præsidio C O S S. desig. referre: quam statueram in Senatum ante Cal. Ian. non venire, tamen cum eo die ipso edictũ tuum propositum esset, nefas esse duxi aut ita haberi Senatum, vt de tuis diuinis in temp. meritis sileatur (quod factũ esset, nisi ego venissem) aut etiam siquid de te honorifice diceretur, me

H.iii.

non adesse. Itaque in Senatū veni mane, quod cum esset animaduersum, frequentissimi Senatores conuenerunt. Quæ de te in Senatū egerim, quæ in cōcione maxima dixerim, aliorum te literis malo cognoscere. Illud tibi periuadeas velim, me omnia quæ ad tuam dignitatem augendam pertinebunt, quæ est per se amplissima, summo semper studio susceptrū & defeniturum: quod quamquam intelligo me, cum multis esse facturum, tamen appetā huius rei principatum.

M. CICERO S. D. D. BRVTO IMP. COS. DESIG. 7

CVM adhibuisset domi meæ Lupus me, & Libonem, & Seruium consobriniū tuum, quæ mea fuerit sententia, cognosse te ex M. Scio arbitror qui nostro sermoni interfuit. Reliqua, quamquā statim Seium Græcius est subsecutus, tamen ex Græcio poteris cognoscere. Ca put autem est hoc, quod te diligentissime percipere & meminisse volumus: ut ne in libertate & salute P. R. conseruanda authoritatē Senatus expectes nondum liberi, ne & tuam factū con demnes (nullo enim publico cōsilio temp. liberauisti, quod etiam & res illa maior & clarior) & adolescentem vel puerum potius Cælaem iudices temere fecisse, qui tantam causam publicam priuato consilio susceperit: denique homines rusticos, sed fortissimos viros ciuē que optimos dementis fuisse iudices, primū milites veteranos commilitones tuos, deinde legionem Martiam, legionē I I I I, quæ suū C O S. hostem iudicauerunt, seque ad salutem reip. defendendam contulerunt. Voluntas Senatus pro authoritate haberi debet, cum authoritas impeditur metu. Postremo suscepta tibi causa iam bis est, ut non sit integrum, primū Id. Mart. deinde proxime exercitu nouo, & copiis comparatis. Quamobrem ad omnia ita paratus & animatus debes esse, non ut nihil facias, nisi iussus: sed ut ea geras, quæ ab omnibus summa cum admiratione laudentur.

M. CICERO S. D. D. BRVTO IMP. COS. DESIG. 8

E O tempore Polla tua misit, ut ad te siquid vellem darem literarū, cum quid scriberem non habebam. Omnia enim erant suspensa propter expectationem Legatorum, qui quid egissent, nihil dum nuntiabat. Hæc tamen scribenda existimaui. Primū, S. P. Q. R. de te laborare, non solum salutis suæ causa, sed etiam dignitatis tuæ. Admirabilis enim est quædam tui nominis charitas, amorque in te singularis omnium ciuium. Ita enim sperant, atque confidunt, ut antea Rege, sic hoc tempore regno te temp. liberaturum. Romæ delectus habetur, totaque Italia, si hūc delectus appellandus est cum vitro se offerunt omnes. tantus ardor occupauit animos hominum deyderio libertatis, odiōque diutinae seruitutis. De reliquis rebus à te iam expectare literas debemus, quid ipse agas, quid noster Hirtius, quid Cæsar meus, quos spero breui tempore societate victoriæ tecum copulatos fore. Reliquum est ut de me id scribam, quod te ex tuorum literis & spero, & malo cognoscere: me neque deesse vlla in re, neque vniquam defuturum dignitati tuæ.

D. BRVTVS S. D. M. CICERONI. 9

P ANSA amisso, quantum detrimenti resp. acceperit, non te præterit: nunc authoritate & prudentia tua prospicias oportet, ne inimici nostri C O S. sublati, sperent se conualescere posse. Ego, ne consistere possit in Italia Antonius, dabo operam. sequar eum cōfestim, vtrunque me præstaturum spero, ne aut Ventidius elabatur, aut Antonius in Italia moritur. In primis rogo te ad hominem ventosissimum Lepidum mittas, ne bellum nobis redintegrare possit Antonio sibi cōiuncto. Nam de Pollione Asinio puto te percipere quid facturus sit. Multæ & bonæ & firmæ sunt legiones Lepidi & Asini. Neque hæc ideo tibi scribo, quod te non eadem animaduertere sciam: sed quod mihi persuasissimum est Lepidum recte facturum nunquam, si fortè vobis id de hoc dubium est. Plancum quoque confirmetis oro: quem spero pulso Antonio resp. non defuturum. Si se Alpeis Antonius traiecerit, constitui præsidium in Alpibus conlocare, & te de omni te facere certiorē. I I I. Cal. Mai. ex caltris Regū.

D. BRVTVS S. D. M. CICERONI. 10

N ON mihi temp. plus debere arbitror, quàm me tibi gratiorē me esse in te posse, quàm isti peruersi sunt in me, exploratum habes. Si autem hoc tempore ab his videatur dici cau-

- sa simulationis, mallem mehercule tuum iudicium, quàm ex altera parte omnium istorù. Tu enim à certo sensu & vero iudicis de nobis: quod isti ne faciant, summa malevolentia & liuore impediuntur. Interpellent me, quò minus honoratus sum, dum ne interpellent quo minus resp. à me còmode administrari possit. Quæ quãto sit in periculo, quàm potero bre uissime exponam. Primum omnium quãtam perturbationem rerum vrbanaarù afferat obitus Consulù, quantãmque cupiditatem hominibus iniicit vacuatis, non te fugit. Satis me multa scripsisse, quæ literis commendari possint, arbitror. Scio enim cui scribam. Reuertor nunc ad Antonium, qui ex fuga cum paruulam manum peditum haberet inermium, cregastula soluendo, omnique genus hominum arripiendo, satis magnum numerum videtur effecisse. Huc accessit manus Ventidii, quæ trans Appenninum itinere factò difficillimo, ad Vada peruenit, atque ibi se cum Antonio còiunxit. Est numerus veteranorù & armatorum satis frequens cum Ventidio. Consilia Antonii hæc sunt necesse est: aut ad Lepidù se conferat, si recipitur: aut Appennino Alpibusque se teneat, & decursionibus per equites quos habet multos, vastet ea loca in quæ incurret: aut rursus se in Etruriam referat, quòd ea pars Italix sine exercitu est. Quod si me Cæsar audisset, atque Appenninù transisset, in tantis angustiis Antonium compulisset, vt inopia potius, quàm ferro cõficeretur. Sed neque Cæsari imperari potest, nec Cæsar exercitui suo, quod vtunque pessimum est. Cum hæc talia sint, quo minus quod ad me pertinebit homines interpellent, vt supra scripsi, non impedio. Hæc quemadmodum explicari possint, aut à te cum explicabuntur, ne impediatur, timo meo. Alere iam milites non possum. Cum ad temp. liberandam accessi, ut mihi fuit pecuniaz C. C. C. amplius. Tantum abest, vt meæ rei familiaris liberum sit quicquam, vt omneis iam meos amicos ære alieno obstrinxerim. Septem numerum nunc legionum à loca difficultate, tu arbitrare. Non si Varronis thesauros habere, subsistere sumptui possem. Cum primum de Antonio exploratum habuero, faciam te certiore. Tu me amabis ita, si hoc idem me in te facere sentieris. III. Non. Mai. ex castris Derthoma.

D. BRVTVS IMP. COS. DES. S. D. M. CICERONI. II

EODEM exemplo à te mi literæ redditæ sunt, quo pueri mei attulerunt. Tãtum me tibi debere existimo, quantum persolvere difficile est. Scripsi tibi quæ hic gererentur: in itinere est Antonius, ad Lepidum proficiscitur: ne de Planco quidem spem adhuc abiciit, vt ex libellis eius animaduerti qui in me inciderunt. In quibus quos ad Asinum, quos ad Lepidum, quos ad Plancum mitteret, scribebat. Ego tamen non habui ambiguum, & statim ad Plancum misi, & biduo ab Allobrogibus, & totius Gallix Legatos expecto, quos cõfirmatos domum remittam. Tu, quæ istic opus erunt administrari, prospicies, vt ex tua voluntate, reque publicæ còmodo fiant. Malevolentix hominum in me, si poteris, occures: si non poteris, hoc consolabere, quòd me de statu meo nullis contumeliis deterere possunt. Prid. Non. Mai. ex castris, sinibus Statiellensium.

M. CICERO S. D. BRVTO IMP. COS. DESIG. 12

TREIS vno die à te accepi epistolas: vnam breuè, quã Flacco Volumnio dederas: duas pleniores, quarum alteram tabellarius T. Vibii attulit, alteram ad me misit Lupus. Ex tuis literis, & ex Græci oratione, non modo non restinctum bellum, sed etiam inflammatum videtur. Non dubito autem pro tua singulari prudentia, quin perspicias, si aliquid firmitatis nactus sit Antonius, omnia tua illa præclara in temp. merita ad nihilum esse vètura. Ita enim Romam erat nũtiatum, ita persuasum omnibus, cum paucis inermis, perterritis metu, fracto animo, fugisse Antonium. Qui si ita se habet, vt quemadmodù audiebam de Græcio cõflicti cum eo sine periculo non possit: non ille mihi fugisse à Mutina videtur, sed locum belli gerendi mutasse. Itaque homines alii facti sunt: nonnulli etiam queruntur, quòd persecuti non sitis: opprimi potuisse si celeritas adhibita esset, existimant. Omnino est hoc populi, maximèque nostri, in eo potissimum abuti libertate, per quem eam consecutus sit. Sed tamen prouidendum sit, ne quæ iusta querela esse possit. Res se fac habet. Is bellum confecerit, qui Antonium oppresserit. Hoc quam vim habeat, te existimare malo, quàm me a pertius scribere.

D. BRVTVS IMP. COS. DESIG. S. D. M. CICERONI. 13

I AM non ago tibi gratias. Cui enim te vix referre possum, huic verbis non patitur res fatissimè. Artendere te volo quæ in manibus sunt: qua enim prudentia es, nihil te fugiet, si meas literas diligenter legeris. Sequi consëctim Antonium his de causis Cicero non potui, eram sine equitibus, sine iumentis. Hirtium perisse nesciebam: Cæsari non credebam prius, quàm conuenissem, & conlocutus essem. Hæc dies hoc modo abiit. Postero die mane à Pansa sum accessit Bononiam. Cum in itinere essem, nuntiatum mihi est eum mortuum esse. Recurri ad meas copias. sic enim verè eas appellare possum: sunt extenuatissimæ, & inopia omnium rerum pessime acceptæ. Biduo me Antonius antecessit, itinera multò maiora fugiens, quàm ego sequens. Ille enim iit passim, ego ordinatim: quacunque iit, ergastula soluit, homines arripuit, consistit nusquam, priusquam ad Vada venit: quem locum volo tibi esse notum, iacet inter Appenninum & Alpeis, impeditisissimus ad iter faciendum. Cum abessem ab eo millia passuum x x x, & se iam Ventidius coniunxisset, concio eius ad me est allata, in qua petere cepit à militibus, vt se trans Alpeis sequerentur, sibi cum M. Lepido conuenire. Succlamatum est, & frequenter à militibus Ventidianis (nam suos valde quàm paucos habet) sibi aut in Italia pereundum esse aut vincendum. Et orare cœperunt, vt Pollentiam iter facerent. Cum sustinere eos non posset, in postèrũ diem iter suum contulit. Hac re mihi nuntiata, statim quinque cohortes Pollentiam præmisi, meumque iter eò contuli. hora ante præsidium meum Pollentiam venit, quàm Trebellius cum equitibus. sanè quàm vni gauisus, in hoc enim victoriam puto consistere. In spem venerat, quòd neque Planci quatuor legiones omnibus suis copiis pares arbitrabantur, neque ex Italia tam celeriter exercitum traici posse credebant. quos ipsi adhuc fatis arroganter Allobroges, equitatusque omnis, qui eò præmissus erat à nobis, sustinebant: nostròque aduentu sustineri facilius posse confidimus. Tamen si quo etiam casu Hisarum se traiecerint, ne quod detrimentum reip. iniungant, summa à nobis dabitur opera. vos magnum animum, optimamque spem de summa rep. habere volumus, cum & nos, & exercitus nostros singulari concordia coniunctos, ad omnia pro vobis videatis paratos. Sed tamen nihil de diligentia remittere debetis, darèque operam, vt quamparatissimè & ab exercitu, reliquisque rebus pro vestra salute contra sceleratissimam conspirationem hostium cõligamus: qui quidem eas copias, quas diu simulatione reip. comparabant, subito ad patriæ periculum conuerterunt.

M. CICERO D. BRVTO COS. DESIG. S. D. 14

MIRABILITER mi Brute lætor, mea consilia, measque sententias à te probari de Decemuiris, de ornando adolescente. Sed quid refert: mihi crede homini non glorioso, plane iam Brute frigeo. *ipsum* enim etat meum Senatus, id iam est dissolutum. Tantam spem attulerat exploratæ victoriæ, tua præclara Mutina eruptio, fuga Antonii conciso exercitu, vt omnium animi relaxati sunt, meque illæ vehementes contentiones tanquam *omni*que esse videantur. Sed vt ad rem redeam, legionem Martiam & quartã negant, qui illas norũt, vlla conditione ad te posse perduci. Pecuniæ, quam desyderas, ratio potest haberi, cæque habebitur. De Bruto arcessendo, Cæsareque ad Italix præsidii tenendo, valde tibi assentior. Sed vt scribis, habes obtrectatores, quos equidem facillime sustineo, sed impediunt tamen. Ex Aphrica legiones expectantur. Sed bellum istuc renatum mirantur homines, nihil tam præter spem vnquam. Nam die tuo natali victoria nuntiata, in multa secula videbamus reip. liberatam. Noui timores retexunt superiora. Scripsisti autem ad me iis, quas Id. Mai. dedisti, modo te accepisse à Planco literas, non recipi Antonium à Lepido. si ita est, omnia faciliora: sin aliter, magnum negotium, cuius exitum non extimesco, tuæ partes sunt. Ego plus, quàm feci, facere non possum. Te tamen, id quod speto, omnium maximum & clarissimum videre cupio.

M. CICERO D. BRVTO COS. DESIG. S. D. 15

ETS I mihi tuæ literæ iucundissimæ sunt, tamen iucundus fuit, quòd in summa occupatione tua Planco Collegæ madaisti, vt te mihi per literas excusaret. quod fecit ille diligenter: mihi autem nihil amabilius officio tuo & diligentia. Coniunctio tua cū Collega, cõcor

di&que v&stra, qu& literis communibus declarata est, s. P. Q. R. gratissima accidit. Quod superest, perge mi Brute: & iam non cum aliis, sed tecum ipse certa. Plura scribere non debeo, praesertim ad te, quo magistro breuitatis vti cogito. Literas tuas vehem&ter expecto, & quidem taleis, qualeis maxime opto.

M. CICERO D. BRVTO. COS. DESIG. S. D.

16

PERMAGNI interest, quo tibi h&ec tempore epistola reddita sit, vtrum cum sollicitudinibus aliquid haberes, an c&u omni molestia vacuus esses. Itaque ei praecipui quem ad te misi, vt tempus obseruaret epistol&e tibi reddend&e. Nam quemadmodum coram qui ad nos in tempe&stive adeunt, molesti saepe sunt: sic epistol&e offendunt non loco reddite. Si autem, vt spero, nihil te perturbat, nihil impedit: & ille cui mandavi, satis scite & commode tempus ad te cepit aduendi: confido me, quod velim, facile a te impetraturum. L. Lamia Pr&etoram petit: hoc ego vtor vno omnium plurimum. Magna vetustas, magna consuetudo intercedit: quod&que plurimum valet, nihil mihi eius est familiaritate iucundius. Magno praeterea beneficio eius, magn&que merito sum obligatus. Nam Clodianis temporibus c&u equestris ordinis princeps elect, pro&que mea salute acerrime propugnaret, a Gabino Consule relegatus est: quod ante id tempus ciui R. Rom&e contigit nemini. Hoc cum Populus Rom. meminuit, me ipsum n&o meminisse turpissimum est. Quapropter persuade tibi mi Brute, me petere Pr&etoram. Quamqu& enim Lamia summo splendore, summa gratia est, magnificentissimo munere adu&lcio: tamen quasi ea ita non essent, ego suscepi tot& negotium. Nunc si me tanti facis, qu&nti certe facis, quum equitum c&enturias tenes, in qu&is regnas: mitte ad Lupum nostrum vt is nobis eas centurias c&oficiat. Non tenebo te pluribus. Pon& in extremo, quod sentio. Nihil est Brute, cum omnia a te expectem, quod mihi gratius facere possis.

M. CICERO D. BRVTO S. D.

17

LAMIA vno omnium familiarissime vtor. Magna eius in me n&o dico officia, sed merita, c&ique sunt Pop. Rom. norissima. Is magnificentissimo munere A&Edilitatis perfunctus petit Pr&etoram: omn&eque intellig&nt nec dignitatem ei deesse, nec gratiam. Sed is ambitus excitare videtur, vt ego omnia pertimescam, tot&que petitionem Lamiae mihi sustinendam putem. In ea te quantum me possis adiuuare, facile perspicio. nec vero, quantum mea causa velis, dubito. Velim igitur mi Brute tibi persuadeas, nihil me maiore studio a te petere, nihil te mihi gratius facere posse, qu&am si omnibus tuis opibus, omni studio, Lamiam in petitione iuueris. quod vt facias, vchementer te rogo.

M. CICERO S. D. D. BRVTO IMP. COS. DESIG.

18

ETSI ex mandatis, qu& Galbae Volumnioque ad Senat&um dedisti, quid timendum suspicand&umque putares, suspicabamur: tamen timidiora mandata videbantur, qu&am erat dignum tua, Populique Ro. victoria. Senatus aut&e mi Brute fortis est, & habet fortis duces. Itaque moleste ferebat, se a te, quem omnium quicumque fuissent, fortissimum iudicaret, timidum atque igna&uum iudicari. Etenim cum te in cluso spem maximam omnes habuissent in tua virtute florente Antonio: quis erat qui quicquam timeret profligato illo, te liberato: Nec ver&o Lepidum timebamus. quis enim esset, qui illum tam furiosum arbitraretur, vt qui in maximo bello pacem velle se dixisset, is in optatissima pace bellum reipublic&e indiceret: Nec dubito quin tu plus provideas. Sed tam&e tam recenti gratulatione, quam tuo nomine ad omnia Deorum templa fecimus, renouatio timoris magn& molestiam aferebat. Quare velim equidem, id quod spero, vt plan& abiectus, & fractus sit Antonius. Sin aliquid virium forte collegit, sentiat nec Senat&ui c&onsilium, nec Pop. Rom. virtutem deesse, nec reip. te viuo, Imperatorem. XIII. Cal. Iun.

D. BRVTVS IMP. COS. DESIG. S. D. M. CICERONI.

19

AD SENAT&VM quas literas misi, velim prius perlegas, & si qua tibi videbuntur, c&omutes. Necessario me scripsisse ipse animaduertes. nam cum putarem quartam & Martiam legiones mecum futuras, vt Druso Pauloque placuerat, vobis assentientibus: minus de reliquis rebus laborandum existimaui. nunc ver&o cum sim cum tyronibus egentissimis, valde & meam & v&stram vicem timeam necesse est. Vicini me & M. Brutum praecipue obser-

uant. His ne quam patiari iniuriam fieri in Senatu vernerum causa, à te peto. Causam habent optimam, officium in temp. summum, genus hominum aduersariorum seditiosum & intractissimum. xii. Cal. Iun. Verceilis.

D. BRVTVS S. D. M. CICERONI.

20

QVOD pro me nō facio, id pro te facere amor meus in te, tuæque officia cogunt, vt timeam. Sæpe enim mihi cum esset dictum, neque à me contemptum, nouissime Labeo Segulius homo sibi simillimus, narrat mihi apud Cæsarem se fuisse, multumque sermonem de te habito esse. Ipsum Cæsarem nihil sanè de te questum, nisi dictum quod diceret te dixisse, laudandum adolescentem, ornandum, tollendum: se non esse cōmissurum, vt tolli posset. Hoc ego Labonem credo illi retulisse, aut finxisse dictum, nō ab adolescente prolatum. Veteranos vero pessime loqui volebat Labeo me credere, & tibi ab iis instare periculū: maximeque indignari quòd in Decemuiris neque Cæsar, neque ego habiti essemus: atque omnia ad vestrū arbitrium essent conlata. Hæc cum audissem, & iam in itinere essem, committendum nodum putavi, prius vt Alpes transgrederer, quàm quid istic ageretur, scirem. Nam de tuo periculo, crede mihi, iactatione verborū, & denuntiatione periculi, sperare eos te pertimescāto, adolescente impulso, posse magna consequi præmia: & totam istam cantilenam ex hoc pendere, vt quamplurimum lucrifaciant. Neque tamen non te cautum esse volo, & insidias vitantem. Nihil enim tua mihi vita potest esse iucundius, neque charius. Illud vide, ne timendo, magis timere cogare: & quibus rebus potest occurri veteranis, occurras. Primum quod desyderant de Decemuiris, facias: deinde de præmiis. Si tibi videtur, a-
gros eorum militū qui cum Antonio veterani fuerunt, his dandos censeras ab utrisque nobis. De nummis lente, ac ratione habita pecunie Senatū de ea re cōstituturum. quatuor legionibus iis, quibus agros dandos censuisti, video facultatem fore ex agris Silani & agro Capano. Aequaliter, aut forte agros legionibus assignari puto oportere. Hæc me tibi scribere nō prudentia mea hortatur, sed amor in te & cupiditas otii, quod sine te cōsistere non potest. Ego, nisi valde necesse fuerit, ex Italia non excedam: legiones armo, paro: spero me non pessimum exercitum habiturum ad omnis casus, & impetus hominum. de exercitu quem Pansa habuit, legionem mihi Cæsar non remittit. Ad has literas statim mihi rescribe, tuorumque aliquem mitte, siquid reconditum magis erit, meque scire opus esse putaris. viii. Cal. Iun. Eporedia.

M. CICERO S. D. D. BRVTO IMP. COS. DESIG.

21

DI I isti Segulio malefaciant homini nequissimo omnium qui sunt, qui fuerunt, qui futuri sunt. Quid tu illum tecum solū, aut cum Cæsare, qui neminem prætermiserit, quicum loqui potuerit, cui nō eadem ista dixerit? Te tamen mi Brute sic amo, vt debeo, quòd istud (quicquid esset) nugarū me scire voluisti. signum enim magnū amoris dedisti. Nam quod idem Segulius veteranos queri, quòd tu & Cæsar in Decemuiris non essetis, vtinam ne ego quidem essem. Quid enim molestius? Sed tamen cum ego sensissem de iis qui exercitus haberent, sententiam ferri oportere: idem illi qui solent, reclamauerunt. Itaque excepti etiam estis me vehementer repugnāte. Quocirca Segulium negligamus qui res nouas querit: non quo veterem comederit (nullam enim habuit) sed hanc ipsam recentem nouam deuorauit.

Quòd autē scribis, te, quod pro te ipso non facias, id pro me, vt de me timeas aliquid: omni te vir optime, mihi que charissime Brute, de me metu libero. Ego enim quæ prouideri poterunt, non fallar in his: quæ cautionem nō habebunt, de his non ita valde laboro. Sim etenim impudens, si plus postulem, quàm homini à rerum natura tribui potest. Quod mihi precipis vt caueam, ne timendo magis timere cogar: & sapienter & amicissime precipis. Sed velim tibi persuadeas, cum te consistet excellere hoc genere virtutis, vt nunquam ex-timefeas, nunquam perturbare me huic tuæ virtuti proxime accedere. Quāobrem nec metum quicquam, & caueo omnia. Sed vide, ne tua iam mi Brute culpa futura sit, si ego quicquam timeam. Tuis enim opibus & Consulatu tuo, etiam si timidi essemus, tamē omnem timorem abiceremus: præsertim cum persuasum omnibus esset, mihi que maxime, à te nos vnice diligi. Consiliis tuis, quæ scribis de quatuor legionibus, de que agris assignandis ab

utrisque vestrum, vehementer assentior. Itaque cum quidam de Collegis nostris agrariam curationem ligurent, disturbavi rem, totamque vobis integram referuavi. Siquid erit occultius, & (vt scribis) reconditum, meorum aliquem mittam, quò fidelius ad te literæ perferantur. Pr. Non. Iun.

M. CICERO S. D. D. BRUTO.

22

CVM Appio Claudio C. F. summa mihi necessitudo est, multis eius officijs, & meis mutuis constituta. Peto à te maiorem in modum, vel humanitatis tuz, vel mea causa, vt cum auctoritate tua, quæ plurimum valet, conseruatum velis. Volo te, cum fortissimus vir cogitus sis, etiam elementissimum existimari. Magno tibi erit ornamento, nobilissimum adolefcentem beneficio tuo esse saluum. Cuius quidem causa hoc melior debet esse, quòd pietate adductus propter patris restitutionem, me cum Antonio coniunxit. Quare etsi minus veram causam habebis, tamē vel probabilem aliquam poteris inducere. Natus tuus potest hominem summo loco natum, summo ingenio, summa virtute, officiosissimum præterea & gratissimum, incolumem in ciuitate retinere. Quod vt facias ita à te peto, vt maiore studio, magisve ex animo petere non possim.

D. BRVTVS S. D. M. CICERONI.

23

NOS hie valeamus rectè, & quo melius valeamus, operam dabimus. Lepidus com mode de nobis sentite videtur: omni timore deposito debemus liberè recipi. consulere. Quòd si omnia essent aliena, tamen tribus tantis exercitibus proprijs reip. valentibus, magnum animum habere debebas, quem & semper habuisti, & nunc fortuna adiuvante augere potes. Quæ tibi superioribus literis mea manu scripsi, terrendi tui causa homines loquuntur. Si frænu momorderis, percam, si te omnes quot sunt, conantem loqui ferre poterint. Ego, tibi vt antea scripsi, dum mihi à te literæ veniant, in Italia morabor. VIII. Cal. Iun. Eporedia:

M. CICERO S. D. D. BRUTO IMP. COS. DESIG.

24

NARRO tibi, antea subiraſcebar breuitati tuarum literarū: nunc mihi loquax esse videtur. te igitur imitabor, quàm multa, quàm paucis te rectè valere, operamque dare, vt quotidie melius: Lepidum comode sentire: tribus exercitibus, quibus nos oportere considerare. Si timidus essem, tamen ista epistola mi omnem metum absterisſes. Sed, vt mones, frænum momordi. etenim qui te in cluso omnem spem habuerim in te, quid nūc putas? Cupio iam vigiliam meam Brute tibi tradere, sed ita, vt ne desum constantiæ meæ. Quòd scribis in Italia te moraturū, dum tibi literæ meæ veniant: si per hostem licet, non erras. Multa enim Romæ. Sin aduentu tuo bellū confici potest, nihil sit antiquius. Pecunia expeditissima quæ erat, tibi decreta est. Habes amantissimū Seruium: nos non desumus. VIII. Id. Iun.

M. CICERO S. D. D. BRUTO.

25

EXPECTANTI mihi tuas quotidie literas. Lupus noster subito denuntiauit vt ad te scriberem, siquid vellem. Ego autem etſi quid scriberem, non habebam (acta enim ad te mitti sciebam) inanem autem sermonem literarum tibi iniucundum esse audiebam: breuitatem secutus sum, te magistro. Scito igitur in te, & in Collega spem omnem esse. De Bruto autem nihil adhuc certi: quem ego quemadmodum præcipis, priuatis literis ad bellum commune vocare non desino, qui vtinam iam adesset: intestinū vrbis malū, quod est non mediocre, minus timeremus. Sed quid ago? non imitor *καταστροφῆς* tuum: altera iam pagella procedit. Vince, & vale. XIII. Cal. Quint.

D. BRVTVS S. D. M. CICERONI.

26

MAXIMO meo dolore hoc solatio vtor, quòd intelligunt homines nō sine causā me timuisse ista quæ acciderunt. Deliberent vtrum traiciant legiones ex Aphrica, necne, & ex Sardinia: & Brutum accersant, necne: & mihi stipendium dent, an decernant. Ad Senatum literas miſi. Crede mihi, nisi ista omnia ita fiunt, quemadmodum scribo, magnum nos omnes adituros periculum. Rogo te, videte quibus hominibus negotium detis, qui ad me legiones adducant: & fide opus est, & celeritate. III. Non. Iun. ex castris.

M. CICERO MATIO S.

27

NONDVM satis cōstitui, molestiæne plus an voluptatis attulerit mihi Trebatius no-

Iſtè homo cum plenus officii, tum vtriuſque noſtrum amantiſſimus. Nam cum in Tuſcu-
 lanum veſperi veniſſem, poſttridie ille ad me, nondum ſatis firmo corpore cum eſſet, mane
 venit. Quem cum obiurgarem quòd parum valetudini parceret: tum ille nihil ſibi longius
 fuiſſe, quam vt me videret. Nunquidnam, inquã, noui: Deruliſt ad me querelã tuam: de qua
 prius quãm reſpondeo, pauca præponam. Quantum memoria reperere præterita poſſum,
 nemo eſt mihi te amicus antiquior. ſed vniuſtas habet aliquid cõmune cum multis: amor
 non habet. Dilexi te quo die cognoui: me quã à te diligere iudicavi. Tuus deinde diſceſſus, iſ-
 que diuturnus, ambitio noſtra & vitæ diſſimilitudo non eſt paſſa voluntates noſtras con-
 ſuetudine conglutinari. tuam tamen erga me animum adgnoui multis annis ante bellum
 ciuile, cum Cæſar eſſet in Gallia. Quod enim vehementer mihi vile eſſe putabas, nec inu-
 tile ipſi Cæſari, perfecisti vt ille me diligeret, coleret, haberet in ſuis. Multa prætereo quæ tẽ-
 poribus illis inter nos familiariffime dicta, ſcripta, cõmunicata ſunt. grauiora enim conſe-
 cuta ſunt. Et initio belli ciuiliſ cũ Brundifium verſus ireſ ad Cæſarẽ, veniſti ad me in For-
 mianum. Primum hoc ipſum quanti, præſertim temporibus illiſ: Deinde, oblitũ me putas
 conſiliũ, ſermonis, humanitatis tuã: quibus rebus intereſſe memini Trebatium. Nec vero
 ſum oblitus literarum tuarum quas ad me miſiſti, eum Cæſari obuiam veniſſes in agro (vt
 arbitror) Trebulano. Secũdũ illud tempus eſt, cum me ad Pompeium proficiſci, ſiue pudor
 meus coegit, ſiue officium, ſiue fortuna. quod officium tuũ, quod ſtudium vel in abſentem
 me, vel in præſentes meos deuiſi: quem porrò omnes mei & mihi & ſibi te amicitorem iu-
 dicauerũt: Veni Brundifium: oblitũ me putas, quã celeritate, vt primum audieris, ad me
 Tarento aduolaris: quæ tua fuerit aſſeſſio, oratio, confirmatio animi mei fracti cõmunium
 miſeriarum metus: Tandem aliquando Romæ eſſe cepimus: quid deuiſi noſtræ familiari-
 tati in maximis rebus: Quonãmodo gererem me aduerſus Cæſarem, uſus tuo cõſilio ſum.
 In reliquis officiis cui tu tribuiſti, excepto Cæſare, præter me, vt domum veniſſes, horãſ-
 que multas ſæpe ſuauiſſimo ſermone conſumeretũ, cum etiam, ſi meministi, vt hæc *oratio*
 ſcriberem, tu me impulisti. Poſt Cæſaris reditũ, quid tibi maiori curæ fuit, quã
 vt eſſem ego illi quam familiariffimus: quod eſſe crederet. Quorſum igitur hæc oratio longior
 quã putaram: Quia ſum admirans te, qui hæc noſſe deberet, quicquã à me commiſiſſi:
 quod eſſet alienum noſtra amicitia, credidiſſe. Nam præter hæc, quæ cõmémotauĩ, quæ teſti-
 tata ſunt, & illuſtria: habeo multo occultiora, quæ vix verbis exequi poſſum. Omnia me
 tua delectant, ſed maxime: maxima cum fides in amicitia, conſilium, grauitas, conſtantia,
 tum lepos, humanitas, literæ. Quapropter redeo nunc ad querelam. Ego te ſuffragium tu-
 liſſe in illa lege, primum nõ credidi: deinde ſi credidiſſem, nunquã id ſine aliqua iuſta cauſa
 exiſtimarem te feciſſe. Dignitas tua facit, vt animaduertatur quicquid facias: maleuolentia
 autem hominum, vt nonnulla durius, quã à te facta ſunt, proferantur. Ea tu ſi non audis,
 quid dicam neſcio: equidem ſiquando audio, tam deſendo, quã me ſcio à te contra ini-
 quos meos ſolere deſendi. Deſenſio autẽ eſt duplex. alia ſunt quæ liquidò negare ſoleam:
 vt de iſto ipſo ſuffragio. alia quæ defendam à te pie fieri & humane: vt de curatione ludo-
 rum. Sed te hominem doctiſſimum non fugit, ſi Cæſar Rex fuerit: (quod mihi quidem vi-
 detur) in vtranque partem de tuo officio diſputari poſſe: vel in eam, quã ego ſoleo vti, lau-
 dandam eſſe fidem & humanitatẽ tuam, qui amicum etiam mortuum diligas: vel in eam,
 quã nonnulli vtuntur, libertatem patriæ, vitæ amici anteponendam. Ex hiſ ſermonibus v-
 tinam eſſent delatæ ad te diſputationes meæ. Illa verò duo quæ maxima ſunt laudũ tuarum,
 quis aut libentius quã ego, cõmémorat aut ſæpius: te & non ſuſcipiendi belli ciuiliſ
 grauiffimum authorem fuiſſe, & moderandæ victoriæ: In quo qui mihi non aſſentiretur
 inueni neminem. Quare habeo gratiam Trebatio familiari noſtro, qui mihi dedit cauſam
 harum literarum: quibus niſi credideris, me omnis officii, & humanitatis expertem iu-
 dicariſ: quo nec mihi grauius quicquam poteſt eſſe, nec te alienius.

MATIVS CICERONI S.

18

MAGNAM voluptatem ex tuis literis cepi, quòd quã ſperaram atque optaram ha-
 bere te de me opinionem, cognoui. De qua etiã non dubitabam, tamen quia maximi æſti-

mabam, vt incorrupta maneret, laborabam. Conscijs autem mihi eram, nihil à me cõmîsum esse quod boni cuiusquam offenderet animum. Eo minus credebam plurimis atque optimis artibus ornato tibi temere quicquam persuaderi potuisse, præsertim in quem mea propensâ & perpetua fuisset atque esset beneuolentia. Quod quum, vt volui, scio esse: respõdebo criminibus, quibus tu pro me, vt par erat, tua singulari bonitate & amicitia nostra sepe restitisti. Noxa enim mihi sunt quæ in me post Cæsaris mortem contulerint. Vitio mihi dant quòd mortem hominis necessarîi grauius fero: atque cum quem dilexi, perisille indignor. aiunt enim patriæ amicitiam præponendam esse: proinde ac si iam vicierint, obitum eius resp. fuisse vitalem. Sed non agam astute. Fateor me ad istum gradû sapiennæ non peruenisse. Neque enim Cæsarem in dissensione ciuili sum secutus: sed amicum, quantum re offendebar, tamen non deserui. neque bellum vnquam ciuile, aut etiam causam dissensionis probaui, quam etiam nascentem extingui summè studui. Itaque in victoria hominis necessarîi, neque honoris, neque pecuniæ dulcedine sum captus: quibus præmijs reliqui, minus a me, quàm quàm ego, cum possent, immoderate sunt abusi. Atque etiam res familiaris mea, lege Cæsaris dimota est: cuius beneficio plerique, qui Cæsaris morte lætantur, remanserunt in ciuitate. Ciuibus victis vt parceretur, æquè ac pro mea salute laboraui. Possum igitur, qui omnes vulerim incolumeis, cum, a quo id impetratum est, perisille non indignari cum præsertim iidem homines illi & inuidiæ & exitio fuerint. Plecteris ergo, inquit, quò factum nostrum improbare audes. O superbiam inauditam! alios in facinorè gloriarî, alijs ne dolere quidem impunitè licere. At hæc etiam seruis semper libera fuerunt, timentes, gaudentes, dolerent suo potius quàm alterius arbitrio. quæ nunc, vt quidem isti dicitant, libertatis auctores metu nobis extorquere conantur. Sed nihil agunt. Nullius vnquam periculi terroribus ab officio, aut ab humanitate desciscam. nunquã enim honestam mortem fugendam, sæpe etiam oppetendâ putauî. Sed quid mihi suscensent, si id opto, vt poeniteat eos sui facti: cupio enim Cæsaris mortè omnibus esse acerbam. At debeo pro ciuili parte remp. velle saluam. Id quidè me cupere, nisi & antè acta vita, & reliqua mea spes tacente me probat, dicendo vincere non postulo. Quare maiorem in modum te rogo, vt rem potiori operari ducas: mihi quæ si sentis expedire, rectè fieri, credas nullam comunionem cum improbis esse posse. An quod adolescens præstiti, cum etiam errare cum excusatione possem: id nunc ætate præcipitata commutem, ac me ipse retexam? Non faciam, neque quod dilpliceat cõmittam, præterquam quòd hominis mihi coniunctissimi ac viri amplissimi doleo grauem casum. Quòd si aliter essem animatus, nunquam quod facerem negarem: ne & in peccando improbus, & in dissimulando timidus ac vanus existimarer. At ludos, quos Cæsaris victoriz Cæsar adolescens fecit, curauî. At id ad priuatum officium, non ad statû resp. pertinet. Quod tamen munus, & hominis amicissimi memoriz ac honoribus præstare etiam mortui debui: & optimæ spei adolescenti ac dignissimo Cæsari petenti negare nõ potui. Veni etiam Consulîs Antonii domû sæpe salutandi causa: ad quem, qui me parum patriæ amantem esse existimant, rogandi quidem aliquid, aut auferendi causa frequentes ventitare reperies. Sed quæ hæc est arrogãtia, quòd Cæsar nunquam interpellauit, quin quibus vellem, atque etiam quos ipse nõ diligebat, tamen ijs vterer: eos, qui mihi amicum et respue-runt, carpendo me efflicere conari, ne quos velim diligam? Sed non vereor ne aut meæ vitæ modestia parum valitura sit in posterum cõtra falsos rumores: aut ne etiam ijs, qui me non amant, propter meam in Cæsarem constantiam, non malint mei, quàm sui similes amicos habere. Mihi quidem si optata contingent, quod reliquum est vitæ, in otio Rhodi degam: sin casus aliquis interpellarit, ita ero Romæ, vt rectè fieri semper cupiam. Trebatio nostro magnas ago gratias, quòd tuum erga me animum simplicem atque amicum aperuit: & quòd eum, quem semper libenter dilexi, quo magis iure colere atque obseruare deberem, fecit. Bene vale, & me dilige.

CICERO APPIO S. D.

29

DVBITANTI mihi (quod scit Atticus noster) de hoc toto cõsilio protectionis, quòd in vtranque partem in mentem multa veniebant, magnum pondus accessit ad tollendam

dubitationem, iudicium & consilium tuum. Nam & scripsisti apertè quid tibi videretur: & Atticus ad me sermonem tuum pertulit. Semper iudicavi in te, & in capiendò cõsiliò prudentiam summam esse: & in dãdo, fidem. Maximèque sum expertus, cum initio ciuiliis belli per literas te consuluissem, quid mihi faciendum esse censes: eundè ad Pompeium, atque manendum in Italia. Suasisti vt consulere dignitati meæ: ex quo quid sentire intellexi, & sum admiratus fidem tuam, & in consilio dando religionem: quod cum aliud malè amicissimum tuum putares, antiquius tibi officium meum, quàm illius voluntas fuit. Equidem & ante hoc tẽpus te dilexi, & semper me à te diligere sensi. Et cum abessem, atque in magnis periculis essem, & me absentè, & meos præsentes à te cultos & defensos esse meminì. Et post meum reditum, quàm familiariter mecum videris, quæque ego de te & senserim & prædicarim, omnes qui solènt hæc animaduertere, testes habemus. Grauisimum vero iudicium de mea fide & de constantia fecisti, cum post mortem Cæsaris & totum te ad amicitiam meam contulisti. Quod tuum iudicium nisi mea summa beneuolentia erga te, omnibûsque meritis comprobaro, ipse me hominem non putabo. Tu mi Oppi conseruabis amorem tuum (etsi more magis hoc quidem scribo, quàm quo te admonendû putem) meaque omnia tuebere, quæ tibi ne ignota essent, Attico mandauì. A me autem, cum paulum otii nacli erimus, vberiores literas expectato. Da operam vt valeas. hoc mihi gratius facere nihil potes.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIB. XII.

CICERO CASSIO S.

FINEM nullam facio, mihi crede, Cassi de te, & de Bruto nostro, id est de tota rep. cogitandi: cuius omnis spes in vobis est, & in D. Bruto: quam quidem iam habeo ipse meliorem, rep. à Dolabella meo præclarissime gesta. Manabat enim illud malum vrbantum, & ita corroborebatur quotidie, vt ego quidè & Vrbi, & otio diffiderem vrbano. Sed ita compressa est, vt mihi videamur omne iam ad tempus ab illo duntaxat fordidissimo periculo tuti futuri. Reliqua magna sunt ac multa, sed posita omnia in vobis: quanquam primum quidque explicemus. Nam vt adhuc quidem actum est, non regno, sed Rege liberati videamur. Interfecto enim Rege, regios omnicis nutus tuemur. Neque verò id solium, sed etiam quæ ipse ille, si viueret, non faceret, ea nos quasi cogitata ab illo probamus. nec eius quidem rei finem video. tabulæ figuntur, immunitates dantur, pecuniaz maximæ describuntur, exules reducantur, s. c. falsa referuntur: vt tantummodo odium illud hominis impuri, & seruitutis dolor depulsus esse videatur. resp. iaceat in his perturbationibus, in quas eà ille coniecit. Hæc omnia vobis sunt expedienda: nec hoc cogitandum, satis iam habere remp. à vobis. Habet illa quidem tantum, quantum nunquam mihi in mentem venit optare. sed cõtenta nõ est: & pro magnitudine & animi & beneficii vestri à vobis magna desiderat. Adhuc vltæ suas iniurias est per vos interitu tyranni: nihil amplius. Ornamenta verò sua quæ recuperauit: tan quod ei mortuo paret, quem viuum ferre non poterat: cuius æra refrigeret debemus, eius etiam chirographa defendimus. At enim ita decreuimus: fecimus id quidem temporibus cedentes, quæ valent in rep. plurimum: sed immoderate quidam, & ingrate nostra facilitate abuntur. Verum hæc propediem, & multa alia corãm. Interim velim sic tibi persuadeas, mihi cum rep. quam semper habui charissimam, tum amoris nostri causa, maximè curæ esse tuam dignitatem. Da operam vt valeas. Vale.

CICERO CASSIO S.

VEHEMENTER lætor tibi probati sententiam & orationem meam: qua si sapius vti liberet, nihil esset negotii libertatem & remp. recuperare: Sed homo amens & perditus, multoq; nequior, quàm ille ipse quem tu nequissimû occisum esse dixisti, cædis initium querit: nullamque aliam ob causam me authorem fuisse Cæsaris interficendi criminatur: nisi vt in me veterani incitentur. Quod ego periculum non extimesco, modo vestri facti

gloriam cum mea laude cōmunicet. Ita nec Pisoni, qui in eum primus inuectus est nullo assentiente: nec mihi, qui idem tricesimo post die feci: nec P. Scruilio, qui me esse consecutus, tuto in Senatū venire licet. Cædem enim gladiator quaerit, cuiusque initium ad X I I I. Cal. Octob. à me se factum putauit. At quam paratus venerat, cum in villa Metelli compluris dies cōmentatus esset. Quæ autem in lustris, & in vino commentatio potuit esse? Itaque omnibus est visus, vt ad te antea scripsi, vomere suo more, nō dicere. Quare quod scribis te confidere, auctoritate & eloquentia nostra aliquid profici posse: non nihil, vt in tantis malis, est profectum. Intelligit enim populus Ro. tres esse Consulares, qui, quia de rep. bene senserint, libere locuti sunt, tuto in Senatū venire non possint. Nec est præterea quod quicquam expectes. Tuus enim necessarius affinitate noua delectatur. Itaque iam nō est studiosus ludorum, in finitōque fratris tui plausu dirumpitur. Alter item affinis nouis commētarius Cæsaris delinitus est. Sed hæc tolerabilia: illud non ferendum, quod est, qui vestro anno filium suum Consulem futurum putet, ob eamque causam se huic latroni deseruire præ se ferat. Nam L. Corta familiaris meus fatali quadam desperatione, vt ait, minus in Senatū venit. L. Cæsar optimus & fortissimus cuius valetudine impeditur. Ser. Sulpitius, & summa auctoritate, & optime sentiens, non adest. Reliquos, exceptis designatis (signosce mihi, si non numero) Consulares habes, auctores consilii publici: qui numerus etiam bonis rebus exiguus esset, quid censes perditis? Quare spes est omnis in vobis: qui si idcirco abestis vt sitis in tuto, ne in vobis quidem: sin aliquid dignum vestra gloria cogitatis, velim saluis nobis: sin id minus, res tamen pub. per vos breui tempore ius suum recuperabit. ego tuis neque desum, neque deero: qui siue ad me referent, siue non, mea tibi tamen beneuolentia fideisque præstabitur. Vale.

CICERO CASSIO S.

AVGET tuus amicus furorem in dies. primū in statua quam posuit in rostris, inscripsit PARENTI OPTIME MERITO. vt non modo sicari, sed iam etiam participare iudicemini: quid dico iudicemini iudicemur potius. Vestri enim pulcherrimi tacti ille furiosus me principem dicit fuisse. Vtinam quidem fuisset, molestus nobis non esset. Sed hoc vestrum est: quod quam præterit, vtinam haberem quid vobis darem consilii. Sed ne mihi quidem ipsi reperio quid faciendum sit. Quid enim est, quod cōtra vim sine vi fieri possit? Consilium omne autem hoc est illorum, vt mortem Cæsaris perfequantur. Itaque ante diē V I. Non. Octob. productus in cōcionem à Cannutio turpissime ille quidem discussit: sed tamen ea dixit de cōseruatoribus patris, quæ dici deberent de proditoribus. De me quidem non dubitanter, quin omnia de meo consilio, & vos fecissetis, & Cannutius faceret. Cætera cuiusmodi sunt, ex hoc iudica, quod Legato tuo viaticū eriperunt. Quid eos interpretari putas cum hoc faciunt ad hostem scilicet portari. O rem miseram! dominum ferre non potuimus, consuetuo seruimus. Et tamen me quidem fauente magis, quam sperante, etiam nunc residet spes in virtute tua. Sed vbi sunt copie? De reliquo, malo te ipsum tecum loqui, quam nostra dicta cognoscere. Vale.

CICERO CASSIO S.

VELLEM Id. Mart. me ad cenam inuitasses: reliquiatum nihil fuisset. Nunc me reliquæ vestre exerceat, & quidem præter cæteros me. quanquam egregios Cōsules habemus, sed turpissimos Consulares: Senatū fortem, sed inimo quenque honore fortissimum. Pulo vero nihil fortius, nihil melius, Italiaque vniuersa. Nihil autem foedius Philippo & Pisione Legatis, nihil flagitiosius: qui, cum essent missi vt Antonio ex Senatū sententia certas res nuntiarent, cum ille earum rerum nulli paruisset, vitro ab illo ad nos intolerabilia postulara retulerunt. Itaque ad nos cōcurrunt, factique iam in te salutari populares sumus. Sed tu quid ageres, quid acturus, vbi denique esses, nesciebam. Fama nūtiabat te esse in Syria: auctor erat nemo. De Btuto, quod propius est, eò firmiora videtur esse quæ nuntiantur. Dolabella valde vituperabatur ab hominibus non insulis, quod tibi tam cito succederet, cum tu vixdum X X X dies in Syria fuisses. Itaque constabat cum te cipi in Syriam non oportere. Summa laus & tua & Btuti est, quod exercitum præter spem existimamini com-

parasse. Scriberem plura, si rem causamque nossem. Nunc quæ scribo, scribo ex opinione hominum atque fama. Tuas literas auide expecto. Vale.

CICERO CASSIO S.

H Y E M E M credo adhuc prohibuisse, quo minus de te certum haberemus quid ageres, maximèque ubi esses. Loquebantur omnes tamen (credo quòd volebant in Syria te esse) habere copias. id autem eò facilius credebatur, quia simile vero videbatur. Brutus quidem non ster egregiam laudem eò consecutus. Res enim tantas gessit, tamque inopinatas, ut eæ cum per se gratæ essent, tum ornatiores propter celeritatem. Quòd si tu ea tenes quæ putamus, magnis subsidiis sulsa resp. est. A prima enim ora Græciæ, usque ad Aegyptum optimorū cuius imperiis muniti erimus & copiis. Quæquam nisi me falleret, res se sic habebat, ut totius belli omne discrimen in D. Bruto positū videretur: qui si, ut sperabamus, erupisset Mutina, nihil belli reliqui fore videbatur. Paruis omnino iam copiis obsidebatur, quòd magno præsidio Bononiam tenebat Antonius. Erat autem Claternæ noster Hirtius, ad forū Cornelium Cæsar, uterque cum firmo exercitu: magnæque Romæ Panfæ copias ex delectu Italiz cõparat. Hyems adhuc rem geri prohibuerat. Hirtius nihil nisi cõsiderate, ut mihi crebris literis significat, acturus videbatur. Præter Bononiam, Regium Lepidi, Parmam, totam Galliam tenebamus studiosissimam resp. Tuos etiam clientis Transpadanos mirifice coniunctos cum causa habebamus. Erat firmissimus Senatus exceptis Consularibus: ex quibus vnus L. Cæsar firmus est & rectus: Ser. Sulpicii morte magnū præsidium amisimus. Reliqui partim inertes, partim improbi: nonnulli inuidet eorū laudi quos in rep. probari vident. Populi vero R. rotiusque Italiz mira cõsensio est. Hæc erant ferè quæ tibi nota esse vellem. Nunc autem opto, ut ab istis Orientis partibus virtutis tuæ lumen eluceat. Vale.

CICERO CASSIO S.

Q V I status rerum fuerit tum, cū has literas dedi, scire poteris ex C. Tidio Strabone viro bono, & optime de rep. sentiente. Nam quid dicam cupidissimo tui, qui domo & fortunis relictis, ad te potissimum profectus sit? Itaque cum tibi ne cõmendo quidem: aduentus ipsius ad te satis cum commendabit. Tu velim sic existimes, tibi que persuades, omne per fugium honorum in te & Bruto esse positū, si (quod nolim) aduersū quid euenerit. Res, cum hæc scribebam, erat in extremum adducta discrimen. Brutus enim Mutinæ vix iam sustinebat. Qui si conseruatus erit, vicimus: sin (quod Dii omen auertant) omnis omnium cūsus est ad vos. Proinde fac animum tantum habeas, tantumque apparatus, quanto opus est ad vniuersam resp. recuperandam. Vale.

CICERO CASSIO S.

Q V A N T O studio dignitatem tuam & in Senatu & ad populū defenderim: ex tuis te malo, quàm ex me cognoscere. Quæ mea sententia in Senatu facile valuisset, nisi Panfæ vehementer obsticisset. Ea sententia dicta, productus sum in concionem à Trib. Pl. M. Scruilio. Dixi de te quæ potui, tanta contentione, quantum forum est: tanto clamore, cõsensuque populi, ut nihil vnquã simile viderim. Id velim mihi ignoscas, quòd inuita foeru tua fecerim. mulier timida verebatur ne Panfæ animus offenderetur. In cõcione quidem Panfæ dixit matrem quoque tuam, & fratrem, illam à me sententiam noluisse dici. Sed me hæc non mouebant: alia malebam. Fauebam & resp. cui semper faui, & dignitati ac gloriæ tuæ. Quod autem & in Senatu pluribus verbis disserui, dixi in concione, in eo velim fidem meam liberes. Promisi enim & propè confirmaui te non expectasse, nec expectaturum decreta nostra: sed te ipsum tuo more resp. defensurum, & quanquam nihil dum audieramus, nec ubi esses, nec quas copias haberes: tamen sic statuebam, omnes quæ in istis partibus essent opes copiarumque, tuas esse: per teque Asiã prouinciam confidebam iam resp. recuperatam. Tu fac in augenda gloria te ipsum vincas. Vale.

CICERO CASSIO S.

S C E L V S adfins tui Lepidi, summamque leuitatē & inconstantiam, ex actis quæ ad te mitteri certo scio, cognosse te arbitror. Itaque nos cõfecto bello, ut arbitrabamur, renouatum bellum gerimus, spemque omnem in D. Bruto & Planco habemus: si verum quæris, in te,

& in meo Bruto non solum ad præsens perſugium, ſi (quod nolim) aduerſi quid acciderit, ſed etiam ad confirmationem perpetuæ libertatis. Nos hîc de Dolabella audiebamus que vellemus: ſed certos auctores non habebamus. Te quidem magnum hominem, & præſenti iudicio, & reliqui temporis expectatione ſcito eſſe. Hoc tibi propoſito fac vt ad lumina contendas. Nihil eſt tantum quod non Populus Rom. à te perſici atque obtineri poſſe iudicet. Vale.

CICERO CASSIO S.

9

BREVITAS tuarum literarum me quoque breuiorem in ſcribendo facit: & verè vt dicam, non ſatis occurrit quid ſcribam. Noſtras enim res in actis perferri ad te certo ſcio: tuas autem ignoramus. Tanquam enim clauſa ſit Aſia, ſic nihil perſertur ad nos præter rumores de oppreſſo Dolabella: ſatis illos quidem conſtanteis, ſed adhuc ſine auctore. Nos conſectum bellum cum putaremus, repente à Lepido tuo in ſummam ſolicitudinem fumus adducti. Itaque tibi perſuade, maximam reip. ſpem in te & in tuis copiis eſſe. Firmos omnino exercitus habemus: ſed tamen vt omnia, vt ſpero, proſpere procedant, multum intereſt te venite. Exigua enim ſpes eſt reip. nam nullam, non libet dicere: ſed quæcunque eſt ea deſpondetur anno Conſulatus tui. Vale.

CICERO CASSIO S.

10

LEPIDVS tuas adſinis, meus familiaris, pr. Cal. Quint. ſententiis omnibus hoſtis à Senatu iudicatus eſt, cæteri que qui vnà cum illo à rep. deſecerunt: quibus tamen ad ſanitatatem redeundi ante Cal. Sept. potestas facta eſt. Fortis ſanè Senatus, ſed maxime ſpe ſubſidii tui. Bellum quidem, cum hæc ſcribebam, ſane magnum erat ſcelere & leuitate Lepidi. Nos de Dolabella quotidie que volumus, audimus: ſed adhuc ſine capite, ſine auctore, rumore nuntio. Quod cum ita eſſet, tamen literis tuis quas Non. Mai. ex caſtris datas acceperamus, ita perſuaſum erat ciuitati vt illum iam oppreſſum omnes arbitrantur, te autem in Italiam venire cum exercitu: vt ſi hæc ex ſententia conſecta eſſent, conſilio atque auctoritate tua: ſin quid forè titubatum (vt ſit in bello) exercitu tuo niteremur. Quem quidem ego exercitum, quibuſcunque potero rebus, ornabo, cuius rei tum tempus erit, cum quid opis reip. laturus is exercitus ſit, aut quid iam ſperet, notum eſſe cœperit. Nam adhuc tantum conatus audiuntur, optimi illi quidem & præclariffimi, ſed geſta res expectatur. Quam quidem, aut iam eſſe aliquam, aut appropinquare conſido. Tua virtute, magnitudine animi nihil eſt nobilius. Itaque optamus vt quamprimum te in Italia videamus: remp. nos habere arbitramur ſi vos habebimus. Præclare viceramus, niſi ſpoliatum, inermem, fugientem Lepidus recepiſſet Antonium. Itaque nunquam tanto odio ciuitati Antonius fuit, quanto eſt Lepidus. Ille enim ex turbulenta rep. hic ex pace & victoria bellum excitauit. Huic oppoſitos Conſules designatos habemus, in quibus eſt magna illa quidem ſpes, ſed anceps cura propter incertos exitus præliorum. Perſuade tibi igitur, in te & in Bruto tuo eſſe omnia: vos expectari, Brutum quidem iam iamque. Quod ſi, vt ſpero, victis hoſtibus noſtris veneritis, tamen auctoritate veſtra rep. exurget, & in aliquo ſtatu tolerabili conſiſtet. Sunt enim permulta quibus erit modendum, etiam ſi rep. ſatis eſſe videbitur ſceleribus hoſtium liberata. Vale.

C. CASSIUS PROCOS. S. D. M. CICERONI.

11

S. V. B. E. E. Q. V. In Syriam me proſectum eſſe ſcito ad L. Murcum & Q. Criſpum. Imp. Viri fortes optimique ciues poſtea quam audiverunt que Romæ gererentur, exercitus mihi tradiderunt, ipſique mecum vnà fortiſſimo animo remp. adminiſtrant. Item legionem quam Q. Cæcilius Baſſus habuit, ad me veniſſe ſcito. Quatuor que legiones quas A. Allienus ex Aegypto eduxit, traditas ab eo mihi eſſe ſcito. Nunc te cohortatione non puto indigere vt nos abſenteis, rem que pub. quantum eſt in te, defendas. Scire te volo, firma præſidia vobis Senatui que non deſſe, vt optima ſpe, & maximo animo remp. defendas. Reliqua tecum aget L. Carſeus familiaris meus. Vale. D. Non. Mart. Ex caſtris Taricheis.

CASSIUS PROCOS. S. D. M. CICERONI SVO.

12

S. V. B. E. E. Q. V. Legi tuas literas, in quibus mirificum tuum erga me amorem recogno-
I. i.

ui. Videbaris enim noti solum fauere nobis, id quod & nostri & reip. causa semper fecistis: sed etiam grauem curam suscepisse, vehementerque esse de nobis sollicitus. Itaque quod te primum exultimare putabam, nos oppressa rep. quiescere non posse: deinde cum suspicare nos moliri, quod te sollicitum esse & de salute nostra, & de rerum euentu putabam: simul ac legiones accipi, quas A. Alienus eduxerat ex Aegypto, scripti ad te, tabellariosque complures Romam misi. Scripsi etiam ad Senatum literas, quas reddi vetui prius quam tibi recitatz essent: si forte mei obtemperare mihi vouerint. Quod si literæ perlatæ non sunt, non dubito quin Dolabella, qui netarie Trebonio occiso Asiã occupauit, tabellarios meos deprehenderit, literasque intercepterit. Exercitus omneis qui in Syria fuere, teneo. Habeo paululum moræ, dum promissa militibus persoluo. Nunc iam sum expeditus. A te peto, vt dignitatem meam commendatam tibi habeas, si me intelligis nullum neque periculum, neque laborem patriæ denegasse: si contra importunissimos latrones arma cepi te hortante, & auctore: si non solum exercitus ad temp. libertatemque defendendam comparauit, sed etiam crudelissimis tyrannis eripui. Quos si occupasset Dolabella, non solum aduentu, sed etiam opinione & expectatione exercitus sui, Antonium confirmasset. Quas ob res milites tuere, si eos mirifice de rep. meritis esse animaduertis: & effice, ne quem poeniteat, temp. quam spem prædæ & rapinarum, sequi maluisse. Item Murci & Crispi Imp. dignitatem, quantum est in te, tuere. Nam Bassus misere noluit mihi legionem tradere. Quod nisi milites inuito co Legatos ad me misissent, clausam Apameam tenuisset, quoad vi esset expugnata. Hæc à te peto, non solum reip. quæ tibi semper fuit charissima: sed etiam amicitiaz nostræ nomine, quam confido apud te plurimum posse. Crede mihi, hunc exercitum quem habeo, Senatus atque optimi cuiusque esse, maximæque tuum. De cuius voluntate assidue audiedo, mirifice te diligit, charumque habet. Qui si intellexerit commoda sua curæ tibi esse, debere etiam se tibi omnia putabit. Literis scriptis audiui Dolabellam in Ciliciam venisse cum suis copis: proficiscar in Ciliciam. quid egerim, celeriter vt seias dabo operam. Ac velim vt mereamur de rep. sic letices simus. Fac valeas, meque ames. Non. Mai. Ex castris. Vale.

C. CASSIUS Q. S. D. M. CICERONI.

13

S. V. B. E. V. Cum reip. vel salute, vel victoria gaudemus: tum in iusturatione tuarum laudum, quod maximus Consularis maximum Consulem reip. vicisti, & lætamur, & mirari satis non possumus. Fatale uetico quid tuz virtuti datum: id quod sæpe iam experti sumus. Est enim tua toga omnium armis fortior, quæ nunc quoque nobis penè victam rep. ex manibus hostium eripuit ac reddidit. Nunc ergo viuemus liberi. nunc te omnium maxime cuius & mi charissime, id quod maxime reip. tenebris comperisti, nunc te habebimus testem nostri & in te, & ip. coniunctissimam tibi rep. a moris. & quæ sæpe pollicitus es, te & taciturnum, dum sentiremus: & dicturum de me, tum, cum mihi profutura essent, tunc illa non ego quidem dici tantopere desyderabo, quam sentiri à teiplo. Neque enim omnium iudicio malim me à te commendari, quam ipse tuo iudicio digne ac merito, commendatus esse: vt hæc nouissima nostra facta non subira, nec inconuenientia; sed similia illis cogitationibus, quarum tu testis es, fuisse iudices: meque ad optimam spem patriæ non minimum tibi ipsi producendum putas. Sunt tibi M. Tulli liberi propinqui: quæ digni quidem te, & merito tibi charissimi. esse etiam debet in repub. proxime hos chari, qui itudiorum tuorum sunt æmuli, quorum esse cupio tibi copiam: sed tamen non maxima me turba puto excludi, quod minus tibi vacet me excipere, & ad omnia quæ velis & probes, producere. Animum tibi nostrum fortasse probabimus. ingenium diutina seruitus certe qualecunque est, minus tamen quam erat, passa est videri. Nos ex ora maritima Asiæ prouinciez, & ex insulis, quas potuimus, nauis deduximus. Delectum remigum, magna contumacia ciuitatum, tamen satis celeriter habuimus. Secuti sumus classem Dolabellæ, cui Lucilius præerat: qui spem sæpe transitionis præbendo, neque vnquam non decedendo, nouissime Corycum se contulit, & clauso portu se tenere cepit. Nos illa relicta, quod & in castra peruenire satius esse putabamus, & sequebatur classis altera, quæ anno

priore in Bithynia Tullius Cimber compararat, cui Turulius Quæstor præerat, Cyprium petiuimus. Ibi, quæ cognouimus, scribere ad vos quam celerissime uoluimus. Dolabellam ut Tarfenfes pefumi focia, ita Laodiceni multo amentiores vltro arcefferunt, ex quibus vtrifque ciuitatibus, Græcorum militum numero speciem exercitus efficit. Castra habet ante oppidum Laodiceam posita, & partem muri demolitus est, & castra oppido coniunxit. Cassius noster cum decem legionibus & cohortibus, x x auxiliariis, & quatuor millium equitatu, à millibus passuum x x, castra habet posita *ἠῶρυ*: & existimat se sine prælio posse vincere. Nam iam ternis tetradrachmis triticum apud Dolabellam dicitur quid nauibus Laodicenorum supportari, cito fame pereat necesse est. Ne supportare possit, & Cassii classis bene magna, cui præest Sextilius Rufus, & tres quas nos adduximus, ego, Turulius, Patiscus, facile præstabunt. Et volo bene sperare: & temp. ut vos istic expeditiis, ita pro nostra parte celeriter nobis expediti posse, confidere. Vale. Data Id. Iun. Cypro à Crommyu acride.

LENTVLVS CICERONI SVO S. P. D.

14

CVM Brutum nostrum conuenissem, eumque tardius in Asiam venturum animaduertentem, in Asiam redi ut reliquias mei laboris colligerem, & pecuniam quamprimum Romam mitterem. Interim cognoui in Lycia esse classem Dolabellæ, ampliusque centum nauis onerarias, in quas exercitus eius imponi posset. Idque Dolabellam ea mente comparasse, ut si Syriæ spes cum frustrata esset, conscenderet in nauis, & Italiam peteret, seque cum Antonius & reliquis lætronibus coniungeret. Cuius rei tanto in timore fui ut omnibus rebus relictis cum paucioribus & minoribus nauibus ad illas ire conatus sim. Quæ res, si à Rhodiis non essem interpellatus, fortasse tota sublata esset: tamen magna ex parte profli-gata est. Quum quidem classis dissipata est, aduentus nostri timore milites ducesque effugerunt: onerariæ omnes ad vnam à nobis sunt exceptæ. Certè, quod maxime timui, videor esse consecutus, ut non possit Dolabella in Italiam peruenire, nec suis focis firmatis durius vobis efficere negotium. Rhodii nos, & temp. quam valde desperauerint, ex literis, quas publice misi, cognosces. Et quidem multo parcius scripsi, mirari noli: mira est eorum amentia. nec me meæ vllæ priuati in iuriæ inquam, malus animus eorum in nostra salute, cupiditas parium aliarum, perseuerantia in contemp-tione optimi cuiusque, ferenda mihi non fuit. nec tamen omnes perditos esse puto. Sed idem illi qui tum fugientem patrem meum, qui L. Lentulum, qui Pöpeium, qui ceteros viros clarissimos nõ receperunt, iidem tanquam aliquo fato & nunc aut magistratu gerunt, aut eos qui sunt in magistratu, in sua habent potestate. itaque eadẽ superbia in prauitate vtuntur. Quorum improbitatem aliquando retundi, & non pati impunitate augeri, non solum vtile est reip. nostræ, sed etiam necessarium. De nostra dignitate velim tibi ut semper curæ sit: & quocun- que tempore occasione habueris, & in Senatu, & ceteris rebus laudi nostræ suffragere. Quum Consu- lius decreta est Asia, & permissum est his, ut dum ipsi venirent, darent negotium qui Asiam obtineant: rogo te petas ab his ut hanc dignitatem potissimum nobis tribuant, & mihi dent negotium ut Asiam obtineam, dum ipsorum alteruter venit. Nam quod huc prope- rent in magistratu venire, aut exercitum mittere, causam non habent. Dolabella enim in Syria est: & ut tu diuina tua mente prospexisti & prædicasti, dum isti veniunt, Cassius eum opprimeret. Exclusus enim ab Antiochia Dolabella, & in oppugnando male acceptus, nulla alia consilio vrbe, Laodiceam quæ est in Syria ad mare, se cõsulit. Ibi spero celeriter cum pœnas daturum. Nam neque quò refugiat, habet: neque diutius ibi poterit tantum exerci- tum Cassii sustinere. Spero etiam consecutum esse iam & opprestum Dolabellam. Quare non puto Panfam & Hirtium in Consulatu operaturos in prouinciis exire, sed Romæ acturos Consulatum. Itaque si ab his petieris ut interea nobis procurationem Asiæ dent, spero te posse impetrare. Præterea mihi promiserunt Panfa & Hirtius coram, & absenti mihi scripserunt: Verrionque nostro Panfa affirmauit se daturum operam ne in suo Con- sulatu mihi succedatur. Ego poterò non mediis huiusmodi cupiditate prouinciæ produci lon- gius spatium mihi volo. nam mihi fuit ista prouincia plena laboris, periculi, detrimenti. quæ ego ne frustra subierim, neue prius, quam reliquias meæ diligentiz consequar, dece-

dere cogar, valde laboro. Nam si potuiffem quam exegeram pecuniam vniuersam mittere postularerem vt mihi succederetur. Nunc quod Cassio dedi, quod Trebonii morte amiffimus, quod etiam crudelitate Dolabellæ, aut perfidia eorū qui mihi fidem relique pub. non præstiterunt, id consequi & reficere volo. Quod aliter nō potest fieri, nisi spatium habuero. id vt per te consequar, velim, vt solet, tibi curæ sit. Ego me de rep. puto esse meritum, vt nō prouineiz istius beneficium expectare debeam: sed tantum, quantū Cassius & Bruti, nō solum illius facti periculisque societate, sed etiam huius temporis studio & virtute. Primus enim ego leges Antonias fregi: primus equitatum Dolabellæ ad rempublicā traduxi, Cassioque tradidi: primus delectus habui pro salute omnium contra coniurationem sceleratissimam: solus Cassio & reip. Syriam exercitusque, qui ibi erant, coniunxi. Nam nisi ego tantam pecuniam, tantaque præsidia, & tam celeriter Cassio dedissem, ne ausus quidē esset ire in Syriam: & nunc non minora pericula reip. à Dolabella instarent, quàm ab Antonio. Atque hæc omnia is feci, qui sodalis & familiarissimus Dolabellæ eram, coniunctissimus sanguine Antoniū, prouinciam quoque illorum beneficio habebam, sed ~~veritate suis iudicis~~ ~~quod~~ omnibus meis bellum primus indixi. Hæc etiā adhuc non magno opere mihi tulisse fructum animaduerto, tamen non despero: nec defatigabor permanere nō solum in studio libertatis, sed etiam in labore & periculis. Attamen si etiam aliqua gloria iusta & merita prouocabimur, Senatus, & optimi cuiusque officii, maiore cum authoritate apud ceteros erimus, & eò plus prodesse reip. poterimus. Filium tuum, ad Brutum cum veni, videre non potui, ideo quòd iam in hiberna cum equitibus erat profectus. sed mediūsidius ea esse eum opinione, & tua & ipsius, & in primis mea causa gaudeo. Fratris enim loco mihi est, qui ex te natus, teque dignus est. Vale. D. I I I I. Cal. Iun. Pergz.

P. LENTVLVS P. F. PROQ. PROPR. S. D. COSS. PRAETT.

TRIBB. PL. SENATVI. P. PLEBIQVE R.

S. V. L. V. V. B. E. V. Scelete Dolabellæ oppressa Asia, in proximam prouinciam Macedoniam præsidiaque reip. quæ M. Bru. V. C. tenebat, me conuuli: & id egi, vt per quos celerrime possent, Asia prouincia, vectigaliaque in vestram potestatem redigerentur. Quod cum permississet Dolabella, vastata prouincia, correptis vectigalibus, præcipue ciuibus R. omnibus crudelissime denudatis ac diuēditis, celeriusque Asia excessisset quàm eò præsidii adduci potuiffet: diutius morari aut expectare præsidium nō necesse habui: & quamprimum ad meū officium reuertendū mihi esse existimaui, vt & reliqua vectigalia exigerem, & quam depofui pecuniam, colligerem: quicquid ex ea correptū esset, aut quorum id culpa accidisset, cognoscercm quamprimum, & vos de omni re facerem certiores. Interim cū per insulas in Asiam nauiganti mihi nunciatū esset classem Dolabellæ in Lycia esse, Rhodiōsque nauis complerets instructas & paratas in aqua habere, cum his nauibus quas aut mecum adduxeram, aut comparauerat Patiscus Proq. homo mihi cum familiaritate, tum etiam sensibus in rep. coniunctissimus, Rhodum reuerti consisus authoritate vestra, s. que C. quo hostem Dolabellam iudicatis, scdere quoque quod cum his M. Marcello, Seruio Sulpicio renouatum erat, quo iurauertant Rhodii eosdem hosteis se habituros quas S. P. Q. R. Quæ res nos vehementer sefellit. tantum enim absfuit vt illorum præsidio nostram firmatremus classem, vt etiam à Rhodiis vrbe, portu, statione, quæ extra urbem est, cōmeatu, aqua denique prohiberentur nostri milites: nos vix ipsi singulis cum nauigiolis reciperemur. Quam indignitatem diminutionemque maiestatis non solum iuris nostri, sed etiam imperii populique Romani, idcirco talimus, quòd interceptis literis cognoramus Dolabellam, si despectasset de Syria, AEGyptoque (quod necesse erat fieri) in nauem cum omnibus suis latronibus atque omni pecunia conscendere esse paratum, Italiāque petere. Idcirco etiam naues onerarias, quarū minor nulla erat dufum millium amphorum contractas in Lycia à classe eius obsideri. Huius rei timore, P. C. percitis, iniurias perpeti, & cum contumelia etiam nostra omnia prius experiri malui. Itaque ad illorum voluntatem introductus in urbem, & in Senatum eorum, quam diligentissime potui causam reip. egi: periculumque omne, quod instaret, si ille lato cum suis omnibus nauis conscendisset, exposui. Rhodios autem

tanta in prauitate animaduerti, vt omnes firmiores putarent, quàm bonos: vt hanc concordiam & cōspirationem omnium ordinum ad defendendam libertatem, propense non crederent esse factam: vt patientiam Senatus, & optimi cuiusque manere etiam nunc confiderent, nec potuisse audere quenzquā Dolabellam hostem iudicare: vt denique omnia, quæ improbi fingebant, magis vera existimarēt, quàm quæ vere facta erant, & à nobis docebantur. Qua mente etiam ante nostrū aduentum, post Trebonii indignissimam eadem, extræque tot, tamque nepharia facinora, binz profectæ erant ad Dolabellam legationes eorū, & quidem nouo exemplo, cōtra leges ipsorum, prohibentibus iis qui tum magistratus gerebant. Hæc siue timore (vt dicitur) de agris quos in cōtinenti habent, siue furore, siue patientia paucorum, qui & antea pari cōtumelia viros clarissimos affecerant, & nunc maximos magistratus gerentes, nullo exemplo, neque vestra ex parte, neque nostro presentium, neque imminenti Italiz, vrbique nostræ periculo, si ille parricida cum suis latronibus, nauibus ex Asia Syriacæ expulsus Italiam petiisset, mederi cū facile possent, noluerunt. Nonnullis etiam ipsi magistratus veniebāt in suspicionem, detinuisse nos, & demorari esse, dum classis Dolabellæ certior fieret de aduentu nostro. Quam suspicionem cōsecuta res aliquot auxerunt: maxime quodd subito ex Lycia Sext. Manius & C. Tinius Legati Dolabellæ à clas se disceserunt, nauisque longa profugerunt, onerariis relictis, in quibus colligendis non minimum tēporis laborisque consumperunt. Itaque cum à Rhodo cum quas habueramus, nauibus in Lyciam venissemus, nauis onerarias recipimus, dominisque restitimus: idemque, quod maxime verebamur, ne posset Dolabella cū suis latronibus in Italiam venire, timere desimus: classem fugientē persecuti sumus vsque Sidam, quæ extrema regio est prouinciz mez. Ibi cognoui partem nauium Dolabellæ diffugisse, reliquas Syriam Cypramque petiisse. Quibus disiectis, cū scirem C. Cassi singularis eius & ducis classem maximam fore præsto, in Syriam ad meū officium reuertī: daboque operā vt meum studium, diligentiam vobis P. C. reique pub. præstet: pecuniāque quā maximam potero, & quam celeritate cogam, omnibusque rationibus ad vos mittam. Si percurrero prouinciam, & cognouerō qui nobis & reip. fidem præstiterunt in conseruanda pecunia à me deposita, quisque scelere vltro deferentes pecuniam publicā hoc munere societatem facinorum cum Dolabella inierunt, faciam vos certiotes. De quibus, si vobis videbitur, si vt meriti sunt, grauiter constitueritis, nosque vestra autoritate firmaueritis: facilius & reliqua exigere vectigalia, & exacta seruare poterimus. Interea quod commodius vectigalia tueri, prouinciāque ab iniuria defendere possim, præsidium voluntarium necessariumque comparauī. His literis scriptis, milites circiter x x x, quos Dolabella ex Asia conseripserat, è Syria fugientes in Pamphylia venerunt. hi nuntiauerunt Dolabellam Antiocheam, quæ in Syria est, venisse: nō receptum, conatum esse aliquoties vi introire, repulsum semper esse cum magno suo detrimento. Itaque centum circiter amissis, agris relictis, noctu Antiochea profugisse Laodiceam versus. Ea nocte omnes serē Asiaticos milites ab eo discescisse: ex his ad octingentos Antiocheam rediisse, & se iis tradidisse qui à Cassio relictī, vrbī illi præerant: ceteros per Amanum in Ciliciam descendisse: quo ex numero se quoque esse dicebant: Cassium autem cum suis omnibus copiis nuntiatum esse quatrīdū iter Laodicea abfuisse tum, cum Dolabella eō tenderet. Quamobrem opinione celerius confido sceleratissimum latronem penas daturum. IIII. Non. Iun. Pergæ.

TREBONIUS CICERONI 5.

16

s. v. B. Athenas veni ad x i. Cal. Iun. atque ibi, quod maxime optabā, vidī filium tuū deditū optimis studiis, summāque modestiz fama. Qua ex te quātam voluptatē caperim, scire potes etiam me tacente. nō enim necis quanti te faciam, & quā pro nostro veteritō, verissimōque amore omnibus tuis enā minimis cōmodis, non modo tāto bono gaudeam. Noli putare, mi Cicero, me hoc auribus tuis dare. nihil adolefcēte tuo, atque adeo nostro (nihil enim mihi à te potest esse scitētū) aut amabilius omnibus iis, qui Athenis sunt, est: aut studiosius earū artium quas tu maxime amas, hoc est optimarū. Itaque tibi, quod vere facere possim, libetere quoque gratulor, nec minus etiā nobis: quod eum, quæ necesse erat

I.iii.

diligere, qualiscunque esset, talem habemus vt libenter quoque diligamus. Qui cum mihi in sermone inieisset se velle Asiam visere, non modo inuitatus, sed etiam rogatus est à me, vt id potissimū nobis obtinentibus prouinciam faceret. Cui nos & charitate & amore tuū officium præstaturus non debes dubitare. Illud quoque erit nobis curæ, vt Cratippus vnā cū eo sit, ne putes in Asia feriatū illum ab iis studiis in quæ tua cohortatione incitatus, futurū. Nam illum paratum vt video, & ingressum pleno gradu, cohortari nō intermitterem, quò 7 in dies longius discendo exercendoque se, procedat. Vos quid ageretis in rep. cum has literas dabam, non sciebā. Audiebam quædam turbulenta, quæ scilicet cupio esse falsa: vt aliquando oriosa libertate fruamur, quod vel minime mihi adhuc contigit. Ego tamen natus in navigatione nostra pusillum laxamenti, concinnauī tibi munusculum ex instituto meo: & dictū, cum magno nostro honore à te dictū, cōclusi, & tibi infra subscripti. In quibus versiculis si tibi quibusdā verbis ~~adpropinquas~~ videbor: turpitudine personæ eius, in quā liberius inuehimur, nos vindicabit. Ignosces etiam iracundiæ nostræ, quæ iusta est in eiusmodi & homines & ciues. Deinde qui magis hoc Lucilio licuerit assumere libertatis, quàm nobis: cum etiam si odio par fuerit in eos quos læsit, tamen certe non magis dignos habuerit, in quos tanta libertate verborum incurteret. Tu sicut mihi pollicitus es, adiuues me quamprimum ad tuos sermones. Nanque illud non dubito, quin, siquid de interitu Cæsaris scribas, non patiaris me minimam partem, & rei & amoris tui ferre. Vale, & matrem meosque tibi commendatos habe. D. V I I I. Cal. Ian. Athenis.

CICERO S. D. CORNIFICIO COLLEGAE.

17

GRATA mihi vehementer est memoria nostri tua, quam significasti literis: quam vt conferes (non quo de tua cōstantia dubitem, sed quia mos est ita rogandi) rogo. Ex Syria nobis tumultuosiora quædam nuntiata sunt: quæ quia tibi sunt propiora, quàm uobis, tua me causa magis mouent, quàm mea. Romæ summum orium est, sed ita, vt malis salubre aliquod & honestum negotium: quod spero fore, video id curæ esse Cæsari. Me scito, dum tu abis, quasi occasione quâdam & licentiam nactum, scribere audacius: & cætera quodidē fortasse, quæ etiam tu concederes, sed proxime scripsi de optimo genere dicēdi, in quo sæpe suspicatus sum te à iudicio nostro, sic scilicet, vt dōctum hominem à non indocto, paululum dissidere. Huic tu libro maxime velim ex animo: si minus, gratiæ causa, suffragere. Dicam tuis, vt eum, si velint, describāt, ad teque mittant. Puto enim, etiam si rem minus probabis, tamē in ista solitudine quicquid à me profectū sit, iucundum tibi fore. Quòd mihi existimationem tuam, dignitatēque commendas, facis tu quidem omnium more: sed velim sic existimes, me, cum amori, quem inter nos mutuum esse intelligam, plurimū tribuam, rē de summo ingenio, & de studiis tuis optimis, & de spe amplissimæ dignitatis ita iudicare, vt neminem tibi antepōnam, comparem paucos.

CICERO S. D. CORNIFICIO COLLEGAE.

18

QVOD extremum fuit in ea epistola quam à te proxime accipi, ad id primum respondebo. Animum aduerti enim hoc vos magnos oratores facere nonnunquam. Epistolas requiris meas: ego autem nunquam, cum mihi denuntiatum esset à tuis ire aliquem, non dedi. Quod mihi videor ex tuis literis intelligere, te nihil commissurum esse temere, nec ante quàm scisses quòd iste nescio qui Cæcilius Bassus erumperet, quicquam certi constitutum: id ego & speraram prudentia tua frenus: & vt considerem, fecerunt tuæ gratissimæ mihi literæ. Idque vt facias quæzèpissime, vt & quid tu agas, & quid agatur scire possim, & etiam quid acturus sis, valde te rogo. Etsi periniquo patiebar animo te à me digredi: tamen eo tempore me consolabar, quòd & in summum otium te ire arbitrabar, & ab impendentibus magnis negotiis discedere. Vtrunque contrā accidit. Istic enim bellum est exortum, hic pax consecuta: sed tamen eiusmodi pax, in qua si adesses, multa te non delectarēt, ea tamen, quæ ne ipsum Cæsarem quidem delectant. Bellorum enim ciuiliū hi semper exitus sunt: vt non ea solum fiant quæ velit victor, sed etiam vt his mos gerendus sit quibus adiutoribus sit parua victoria. Equidem sic iam obdurai, vt ludis Cæsaris nostri animo æquissimo viderem T. Plancum, audirem Laberii & Publii poemata. Nihil mihi tam deesse sci-

to, quàm qui cum hæc familiariter doctèque rideam. Is tu eris, si quamprimum veneris: Quod ut facias, non mea solum, sed etiam tua interesse arbitror.

CICERO CORNIFICIO S.

19

LIBENTISSIME legi tuas literas: in quibus iucundissimè mihi fuit, quòd cognoui meas tibi redditas esse. Non enim dubitabam quin eas lubenter lecturus es: verebar ut redderentur. Bellum quod est in Syria, Syriamque provinciam tibi tributà esse à Casare, ex tuis literis cognoui. eadem rem tibi volo bene & feliciter evenire. Quod ita fore confido, fretus & industria & prudentia tua. Sed de Parthici belli suspitione quod scribis, sanè me commovuit. Quantùm copiarum haberes, cum ipse coniectura consequi poteram, tum ex tuis literis cognoui. Itaque opto ne fe illa gens moveat hoc tẽpore, dum ad te legiones hæc perducantur, quas audio duci. Quòd si pares copias ad consilgendum non habebis, non te fugiet uti consilio M. Bibuli, qui se oppido munitissimo & copiosissimo tandiù tenuit quandiù in provincia Parthi fuerit. Sed hæc melius ex te & ex tẽpore constitues. Mihi quidem vsque curæ erit quid agas, dũ quid egeris sciero. Literas ad te nunquã habui cui dare quin dederim. A te, ut idem facias, peto: in primisque ut ita ad tuos scribas, ut me tuũ sciant esse.

CICERO CORNIFICIO.

20

GRATAE mihi tuæ literæ, nisi quòd Sinuessanum diversoriorum contempnisti. Quã quidem cõtemeliam villa pusilla iniquo animo feret, nisi in Cumano & Põpiciano reddideris. Sic igitur facies, meque amabis, & scripto aliquo lacesses. Ego enim respondere facilius possum, quàm prouocare. Quòd si, ut es, cessabis, lacessam: nec tua ignavia etiam inertiam asseret. Plura otiosus. Hæc cum essem in Senatu, exaravi.

CICERO CORNIFICIO.

21

C. ANICIVS familiaris meus, vir omnibus rebus ornatus, negotiorum suorum causa legatus est in Africam legatione libera: cum velim rebus omnibus adiuues, operamque des ut quàm cõmodissime tua negotia conficiat. In primisque quod ei charissimum est, dignitatem eius tibi commendo, idque à te peto, quod ipse in provincia facere sum solitus non rogatus, ut omnibus Senatoribus lictores darem: quod idem acceperã & cognouerim à summis viris factitatum. Hoc igitur mi Cornifici facies: cæterisque rebus omnibus, eius dignitati, reique, si me amas, consulere. erit id mihi gratissimum. Da operam ut valeas.

CICERO CORNIFICIO S.

22

NO S hęc cum homine gladiatore omnium nequissimo Collega vestro Antonio bellũ gerimus: sed non pari conditione contra arma verbis. At etiam de te concionatur, nec impunẽnam sentiet quos lacessierit. Ego autem acta ad te omnia arbitror perscribi ab aliis: à me futura debes cognoscere. quorum quidem non est difficilis coniectura. Oppressa omnia sunt: nec habent ducem boni: nostrique ~~negotiorum~~ longe gentium absunt: Pansa & sentit bene, & loquitur fortiter: Hirtius noster tardius cõualefcit. Quid futurũ sit, plane nescio. Spes tamen vna est, aliquando Pop. Rom. maiorum similem fore. Ego certe reip. non decro: & quicquid acciderit, à quo mea culpa absit, animo forti feram. Illud profecto quoad potero, tuam famam & dignitatem tuebor. Ad XII I. Cal. Ian. Senatus frequens mihi est assensus, cum de cæteris rebus magnis & necessariis, tum de provinciis ab iis qui obtinerent, retinendis, neque cuiquã tradendis, nisi qui ex s. c. successisset. Hoc ego cum reip. causa censurẽ, tum mehercule in primis retinẽdæ dignitatis tuæ. Quãobrem te amoris nostri causa rogo, reip. causa hortor ut ne cui quicquã iuris in tua provincia esse patiareat: atque ut omnia referas ad dignitatẽ, qua nihil esse potest præstantius. Vere tecũ agam, ut necessitudo nostra postalat: in Sempronio si meis literis obteperasses, maximã ab omnibus laudem adeptus esses. Sed illud & præterit, & leuius est. Hæc magna res est. Fac ut provinciã retineas in potestate reip. Plura scripsissem, nisi tui festinarent. itaque Cherippo nostro me velim excules. Vale.

CICERO CORNIFICIO S.

23

OMNEM conditionem imperiũ tu statumque provinciæ mihi demonstravit Stratonius. O multa intolerabilia locis omnibus. Sed quò tua maior dignitas, eò quæ tibi acciderunt minus ferẽda. Neque enim quæ tu propter magnitudinẽ & animi & ingenii moderate

fers, à te non vlciscenda sunt, etiam si non sunt dolenda. Sed hæc posterius. Rerum vrbana-
rum acta tibi mitti cetero scio. quod ni ita putarem, ipse perferberem, in primisque Cæsarís
Oetavianí conatū, de quo multitudiní fictum ab Antonio crimen videtur, vt in pecuniam
adolecentis impetum faceret. Prudentes autem & boni viri, & credunt factum & probant.
Quid quaris? magna spes est in eo. nihil est quod non existimetur laudis & gloriæ causa fa-
cturus. Antonius autem noster familiaris, tanto se odio esse intelligit, vt cum interfectores
suos domi comprehenderit, rem proferre non audeat. Ad v l l. Id. Oct. Brundisium erat
profectus obuiam legionibus Macedonicis l l l l, quas sibi conciliare pecunia cogitabat,
cæque ad urbem adducere, & in ceruicibus nostris collocare. Habes formam reip. si in ca-
stris potest esse resp. in qua tuam vicem sæpe doleo, quod nullam partem per ætatem sanæ
& saluz reip. gustare potuisti. Atque antehac quidem sperare saltem licebat: nunc etiam id
creptum est. Quæ enim est spes, cum in concione dicere ausus sit Antonius, Cannunium ap-
pud eos locum sibi querere, quibus se saluo locus in ciuitate esse non posset? Equidem &
hæc, & omnia quæ homini accidere possunt, sic fero, vt philosophiæ magnam habeam gra-
tiam, quæ me non modo à sollicitudine abducit, sed etiam contra omnis fortunæ impetus
armat: tibi que idem censeo faciendum, nec à quo culpa abít, quicquam in malis nume-
randum. Sed hæc tu melius. Stratorium nostrum cum semper probassem, tum maxime in
tuis rebos summam eius fidem, diligentiam, prudentiamque cognoui. Da operam vt va-
leas: hoc mihi gratius facere nihil potes.

CICERO CORNIFICIO S.

24

E GO nullum locum prætermitto (nec enim debeo) non modo laudandi tui, sed ne ot-
nandi quidem. Sed mea studia erga te & officia malo tibi ex tuorum literis, quàm ex me
esse nota. Te tamen hortor vt omni cura in temp. incumbas. hoc est animi, hoc est ingenii
tui, hoc eius spei, quam habere debes amplificandæ dignitatis tuæ. Sed hæc de re aliàs ad te
pluribus. cum enim hæc scribebam, in expectatione erant omnia. nondum Legati redierat,
quos Senatus non ad pacem deprecandam, sed ad denuntiandum bellum miserat, nisi Le-
gatorum nuntio paruisset. Ego tamen vt primū occasio data est, meo pristino more temp.
defendi: me principem Senatui populoque R. professus sum: nec postea, quàm suscepi cau-
sam libertatis, minimum tempus amili tuendæ salutis, libertatisque communis. Sed hæc
quoque te ex aliis malo. T. Pinarium familiarissimum meum, tanto tibi studio commen-
do, vt maiore non possim. Cui cum propter omnes virtutes, tum etiam propter studia cõ-
munia sum amicissimus. Is procurat rationes negotiæque Dionysii nostri, quem & tu mul-
tum amas, & ego omnium plurimum. Ea tibi ego non debeo commendare: sed commen-
do tamen. Facies igitur, vt ex Pinarii gratissimi hominis literis tuum & erga illum, & erga
Dionysium studium perspiciamus.

CICERO CORNIFICIO S.

25

LIBERALIBVS literas accepi tuas, quas mihi Cornificius altero vicesimo die, vt
dicebat, reddidit. Eo die non fuit Senatus, neque postero. Quinquatribus frequenti Senatu
causam tuam egi non inuita Minerva. Etenim eo ipso die Senatus decreuit, vt Minerva no-
stra, custos vrbis, quæ turbo deiecerat, restitueretur. Pansa tuas literas recitauit. Magna Se-
natus approbatio consecuta est cum summo gaudio & offensioe Minotauri, id est Calui-
sui & Tauri. Factum de te s. c. honorificum. Postulabatur autem, etiam illi notarentur sed
Pansa clementior. Ego mi Cornifici quo die primū in spem libertatis ingressus sum, &
cunctantibus cæteris ad x l l. Cal. Ian. fundamenta ieci reip. eo ipso die prouidi multum,
arque habui ratione dignitatis tuæ. Mihi enim est assensus Senatús de obrinendis prouin-
ciis. Nec vero postea delitri labefactare cum qui summa cū tua iniuria contumeliæque reip.
prouinciam absens obtinebat. Itaque crebras vel potius quotidianas cõpellationes meas nõ
tulit, seque in urbem recepit inuitus: neque solum spe, sed certa te iam & possessione detur-
batus est. Meo iustissimo honestissimoque cõiitio te tuam dignitatem summa tua virtute
tenuisse, prouinciæque honoribus amplissimis affectū, vehemēter gaudeo. Quod te mihi de
Sempronio purgas, accipio excusationem: fuit enim illud quoddam egregium tempus ser-

uitatis. Ego tuorum consiliorum auctor dignitatisque fautor, iratus temporibus in Græciam desperata libertate rapiebar, cum me Etesis quasi boni ciues relinquente temp. prosequi noluerunt: Auserturque aduersus maximo flatu me ad tribuleis tuos Rhegium retulit: atque inde vêtis remis in patriam omni festinatione properaui, posttridique in summa reliquorum seruitute liber vnus fui. Sic sum in Antonium inuectus, vt ille non ferret, omnemque suum vinolentum furorem in me vnum effunderet: meque cum elicere vellet ad cædis causam, tum tentaret insidiis: quem ego ructantem & nauseantem conici in Cæsaris Octauiani plagas. Puer enim egregius præsidium sibi primum & nobis, deinde summae reip. comparauit. qui nisi fuisset, Antonii reditus à Brundisio, pestis patria fuisset. Quæ dein ceptis acta sint, scire te arbitror. Sed redeamus illuc vnde diuertimus. Accipio exultationem tuam de Sempronio: neque enim statuti quid in tanta perturbatione habere potuisti. Nunc hic dies aliam vitam deserit, alios mores postulat, vt ait Terentius. Quamobrem mi Quinte, confende nobiscum, & quidem ad puppim. Vna nauis est iam bonorum omnium: quam quidem nos damus operam vt rectam teneamus: vtinam prospero cursu. Sed quicumque venti erunt, ars nostra certe non aberit. Quid enim præstare aliud virtus potest? Tu fac vt magno animo sis & excelso: cogitesque omnem dignitatem tuam cum rep. coniunctam esse debere. P. Luccium mihi meum cõmendas: quem quibuscumque rebus potero, diligenter tuebor. Hirium quidem & Pãsam Collegas nostros homines in Consulatu reip. salutatis alieno sane tempore amissimus, rep. Antoniano quidẽ latrocinio liberata, sed nondum omnino explicata: quam nos, si liceret, more nostro tuebimur: quanquã admodum sumus iam defatigati. Sed **NULLA LASSITUDO** impedire officium & fidem debet. Verũ hæc hæc ætemus. Ab aliis te de me, quã in me ipso, malo cognoscere. De te audiebamus ea quæ maxime vellemus. De Cn. Minucio, quem tu quibusdam literis ad cælum laudibus extulisti, rumores duriores erant. Id quale sit, omninoque quid illic agatur, facias me velim certiõre. Q. Turius, qui in Africa negotiatus est, vir bonus & honestus, hæredes fecit similes sui Cn. Saturninum, Sex. Aufidium, C. Anneum, Q. Cõfidium Gallum, L. Seruilium Posthumum, C. Rubellium. ex eorum oratione intellexi gratiarum actione eos magis egere, quã commendatione. Tanta enim liberalitate se tua vfos prædicabant, vt iis plus à te tributum intelligerem, quã ego te auderem rogare: audebo tamen, scio enim quantum ponderis mea commendatio sit habitura. Quare à te peto vt ad eam liberalitatem, qua sine meis literis vsus es, quam maxime his literis cumulus accedat. Caput autem est meæ commendationis, ne patiare Eroximum Turium Q. Turii libertum, vt adhuc fecit, hæreditatem Turianam auertere, cæterisque omnibus rebus habeas eos à me commendatissimos. Magnam ex eorum splendore & obseruatia capies voluptatem. Quod vt velis, te vehementer etiam atque etiam rogo.

CICERO CORNIFICIO SAL.

26

SEX T. Aufidius & obseruantia, qua me colit, accedit ad proximos: & splendore Eg. R. nemini cedit. Est autem ita temperatis moderatisque moribus, vt summa severitas, summa cum humanitate iungatur. Cuius tibi negotia quæ sunt in Africa, ita commendo, vt maiore studio, magisve ex animo commendare non possim. Pergratum mihi feceris si dederis operam vt is intelligat meas apud te literas maximum pondus habuisse. Hoc te vehementer, mi Cornifici, rogo.

CICERO CORNIFICIO SAL.

27

A DSENTIOR tibi, eos quos scribis Lilybzo minari, illic pœnas dare debuisse: sed metuisti, vt ais, ne nimis liber in vlciscendo viderete. Metuisti igitur ne grauis ciuis, ne nimis fortis, ne nimis te dignus viderete. Quod societatem reip. conseruandæ tibi mecum à patre acceptam renouas, gratum est: quæ societas inter nos semper, mi Cornifici, manebit. Gratum etiam illud quod mihi tuo nomine gratias agendas non putas: nec enim id inter nos facere debemus. Senatus sapius pro dignitate tua appellaretur, si absentibus **C O S S.** vnquam, nisi ad rem nouam cogeretur. Itaque nec de **H X X.** nec de **H D C C.** quicquam agi nunc per Senatum potest. Tibi autem ex **S. C.** imperandum, mutuumque sumendum cen-

feo. In rep. quid agatur, credo te ex eorum literis cognoscere qui ad te acta debent perferri. Ego sum spe bona: consilio, cura, labore non defumio: omnibus inimicis reip. esse me accerrimum hostem præ me fero. Res neque difficili loco mihi videtur esse: & fuisse facillima, si culpa à quibusdam abfuisse.

CICERO CORNIFICIO SAL.

28

NON modo tibi, cui nostra omnia notissima sunt, sed neminè in P. R. arbitror esse, cui sit ignota ea familiaritas, quæ mihi cum L. Lamia est. Etenim magno theatro spectata est tum, cum est ab A. Gabinio C. O. S. relegatus, quòd libere & fortiter salutem meam defendisset. Nec ex eo amor inter nos natus est: sed quòd erat vetus & magnus, propterea nullum periculum pro me adire dubitavit. Ad hæc officia vel merita potius, iucundissima cõsuetudo accedit, ut nullo prorsus plus homine delecter. Non puto te iam expectare quibus eum tibi verbis commendem: causa enim tanti amoris intelligis quæ verba defyderet, iis me omnibus vsum putato. Tantum velim existimes, si negotia Lamiz, procuratores, libertos, familiam, quibuscunque rebus opus erit, defenderis, gratius mihi futurum, quàm si ea tua liberalitas pertinuisset ad rem familiarem meam. Nec dubito quin sine mea commendatione (quod tuum est iudicium de hominibus) ipsius Lamiz causa studiose omnia facturus sis: quanquam erat nobis dictum, te existimare alicui s. C. quod contra dignitatem tuam fieret, scribendo Lamiam adfuisse: qui omnino C. O. S. illis nunquam fuit ad scribendum. deinde omnia tum falsa s. C. deferbantur. Nisi forte etiam illo Semproniano s. C. me censere adfuisse, qui ne Romæ quidem tum fui, deque eo ad te scripti te recenti. Sed hæc hæcenus. Te mi Cornifici, etiam atque etiam rogo, ut omnia Lamiz negotia, mea putes et securusque ut intelligat hanc commendationem maximo sibi vsui fuisse. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Cura ut valeas.

CICERO CORNIFICIO SAL.

29

ITANE præter litigatores, nemo ad te meas literas: multæ istæ quidem. tu enim perfecti, ut nemo sine literis meis tibi se commendatum putaret. sed quis vnaquam tuorum mihi dixit esse cui darem, quin dederim? aut quid iucundius, quàm cum coram tecum loqui non possim, aut scribere ad te, aut tuas legere literas? Illud magis mihi solet esse molestum; tantis me impediri occupationibus, ut ad te scribendi meo arbitratu facultas nulla detur. Non enim te epistolis, sed voluminibus lacefferem: quibus quidem me à te prouocari oportebat. Quanus enim occupatus sis, otii tamen plus habes. Aut si ne tu quidem vacas, noli impudens esse, nec mihi molestiam exhibere, & à me literas crebriores, cum tu mihi raro mittas, flagitare. Nam cum antea distinebar maximis occupationibus, propterea quòd omnibus curis temp. mihi tuendam putabam: tum hoc tempore multo distineor vehementius. Ut enim grauius ægrotant ii, qui cum leuati morbo videntur, in eum de integro inciderunt: sic vehementius nos laboramus, qui profligato bello ac pene sublato renouatum bellum gerere conamur. Sed hæc hæcenus. Tu tibi mi Cornifici, tac ut persuadeas, non esse me tam imbecillo animo, ne dicam inhumano, ut à te vinci possim aut officiis aut amore. Non dubitabam equidem: veruntamen multo mihi notioerem amorè tuum effecit Chærippus. O hominem semper illum quidem mihi aptum, nunc vero etiam suauem. Vultus mehercule tuos mihi expressit omnes: non solum animi ac verba pertulit. Itaque noli vereri ne tibi succensuerim quòd eodem exemplo ad me quo ad cæteros. Requisiui equidem proprias ad me vniam à te literas: sed neque vehementer & amanter. De sumptu quem te in rem militarem facere & fecisse dicis, nihil sane possum tibi opitulari, propterea quòd & orbis Senatus C. O. S. amissis: & incredibiles angustiaz pecuniaz publicæ, quæ conquiritur vndique, ut optime meritis militibus promissa soluatur. quod quidè fieri sine tributo posse non arbitror. De Attio Dionysio nihil puto esse: quonia mihi nihil dixit Stratorius. De P. Luccio nihil tibi concedo, quo studiosior eius sis quàm ego sum. est enim nobis necessarius. Sed à magistris cum contendrem de proferendo die, probauerunt mihi sese, quò minus id facerent, & compromisso & iurciurando impediri. Quare veniendum arbitror Luccio. quanquàm si meis literis obtemperauerit, cum tu hæc leges, illum Romæ esse oportebit. Cz-

teris de rebus, maximèque de pecunia, cum Patrà mortem ignorares, scripsisti quæ per nos ab eo consequi te posse arbitrare, quæ te non fecerunt, si viveret: nam te diligebat. post mortem autem eius quid fieri posset non videbamus. De Venuleio, Latino, Horatio, valde laudo. Illud per literas & agi necum, & ut arbitror, confici potest, agam nunc. Ac te illud primum rogabo, ne quid inuitus mea causa facias: sed id quod mea intelliges, tua nullam in partem multum interesse: ita mihi des, si tibi ut id libenter facias, antè persuaseris. Cum Patrone Epicureio mihi omnia sunt: nisi quòd in philosophia vehementer ab eo dissentio. Sed & initio Romæ, cum te quoque & tuos omneis obseruabat, me coluit in primis: & nuper cum ea quæ voluit de suis commodis & præmiis consecutus est, mème habuit suorum defensorum, & amicorum serè principem, & iam à Phædro, qui nobis cum pueri essemus, ante quàm Philonem cognouimus, valde ut philosophus, postea tamen ut vir bonus & suavis & officiosus probabatur, traditus, mihiq; cõmendatus est. Is igitur Patro, cum ad me Romã literas misisset uti te sibi placarem, peteremque ut nescio quid illud Epicuri parietinarum sibi concederes: nihil scripsi ad te ob eam rem, quòd ædificationis tuæ consiliium commendatione mea nolebã impediri. Idem ut veni Athenas, cum idem ad te scriberem rogasset: ob eam causam impetrauit, quòd te abiicisse illam ædificationem constabat inter omneis amicos tuos. Quod si ita est, & si iam tua plane nihil interest, velim, si qua offensuscula facta est animi tui perversitate aliquorum (noui enim gentem illam) des te ad lenitatem, vel propter summam humanitatẽ, vel etiam honoris mei causa. Equidem siquid ipse sentiam quæris, nec cur ille tantopere contendat video, nec cur tu repugnes: nisi tamen multo minus concedi potest, quàm illi laborare sine causa. Quanquam Patronis & orationem & causam tibi cognitam esse certo scio, honorem, officium, testamentorum ins. Epicuri autoritatem, Phædri obstationẽ, sedem, domicilium, vestigia summorum hominum sibi tuenda esse dicit. Totam hominis vitam rationemque, quam sequitur in philosophia, derideamus licet, si hanc eius cõtentionem volumus reprehendere. Sed me hercules quum illi exterisque, quos illa delectant, non valde inimici sumus, nescio in igno scẽdum sit huic, si tantopere laborat, in quo etiam si peccat, magis ineptiis, quàm improbitate peccat. Sed ne plura (dicendum enim aliquando est) Põponium Atticum sic amo, ut alterum fratrem: nihil est illo mihi nec charius nec iucundius. Is (non quo sit ex istis, est enim omni liberali doctrina polinissimus: sed valde diligit Patronẽ, valde Phædrum amavit) sic à me hoc contendit homo minime ambitiosus, minime in rogando molestus, ut nihil unquam magis. nec dubitat quin ego à te nunc hoc consequi possem, etiam si ædificatus es. Nunc vero si audierit te ædificationẽ deposuisse, neque tamẽ me à te impetrasse: non te in me illiberalem, sed me in se negligentem putabit. Quamobrem peto à te ut scribas ad tuos posse tua voluntate decretum illud Areopagitarum, quem *non parumque* illi vocat, tolli. Sed redeo ad prima. Prius velim tibi persuadeas ut hoc mea causa libetè facias, quàm

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIB. XIII.

M. CICERO S. D. MEMMIO.

1

ETSI non satis mihi constiterat, cum aliquãne animi mei molestia, an potius libenter te Athenis visurus essem, quòd iniuria, quam accepisti, dolore me afficeret: sapientia tua, qua fers iniuriam, læntia: tamen vidisse te malle. Nam quod est molestia, non sane multo leuius est, cum te nõ video, quòd esse potuit voluptatis: certe si vidissem te, plus fuisset. Itaque non dubitabo dare operam ut te videam, cum id satis commode facere poterõ. Interea quod per literas & agi necum, & ut arbitror, confici potest, agam nunc. Ac te illud primum rogabo, ne quid inuitus mea causa facias: sed id quod mea intelliges, tua nullam in partem multum interesse: ita mihi des, si tibi ut id libenter facias, antè persuaseris. Cum Patrone Epicureio mihi omnia sunt: nisi quòd in philosophia vehementer ab eo dissentio. Sed & initio Romæ, cum te quoque & tuos omneis obseruabat, me coluit in primis: & nuper cum ea quæ voluit de suis commodis & præmiis consecutus est, mème habuit suorum defensorum, & amicorum serè principem, & iam à Phædro, qui nobis cum pueri essemus, ante quàm Philonem cognouimus, valde ut philosophus, postea tamen ut vir bonus & suavis & officiosus probabatur, traditus, mihiq; cõmendatus est. Is igitur Patro, cum ad me Romã literas misisset uti te sibi placarem, peteremque ut nescio quid illud Epicuri parietinarum sibi concederes: nihil scripsi ad te ob eam rem, quòd ædificationis tuæ consiliium commendatione mea nolebã impediri. Idem ut veni Athenas, cum idem ad te scriberem rogasset: ob eam causam impetrauit, quòd te abiicisse illam ædificationem constabat inter omneis amicos tuos. Quod si ita est, & si iam tua plane nihil interest, velim, si qua offensuscula facta est animi tui perversitate aliquorum (noui enim gentem illam) des te ad lenitatem, vel propter summam humanitatẽ, vel etiam honoris mei causa. Equidem siquid ipse sentiam quæris, nec cur ille tantopere contendat video, nec cur tu repugnes: nisi tamen multo minus concedi potest, quàm illi laborare sine causa. Quanquam Patronis & orationem & causam tibi cognitam esse certo scio, honorem, officium, testamentorum ins. Epicuri autoritatem, Phædri obstationẽ, sedem, domicilium, vestigia summorum hominum sibi tuenda esse dicit. Totam hominis vitam rationemque, quam sequitur in philosophia, derideamus licet, si hanc eius cõtentionem volumus reprehendere. Sed me hercules quum illi exterisque, quos illa delectant, non valde inimici sumus, nescio in igno scẽdum sit huic, si tantopere laborat, in quo etiam si peccat, magis ineptiis, quàm improbitate peccat. Sed ne plura (dicendum enim aliquando est) Põponium Atticum sic amo, ut alterum fratrem: nihil est illo mihi nec charius nec iucundius. Is (non quo sit ex istis, est enim omni liberali doctrina polinissimus: sed valde diligit Patronẽ, valde Phædrum amavit) sic à me hoc contendit homo minime ambitiosus, minime in rogando molestus, ut nihil unquam magis. nec dubitat quin ego à te nunc hoc consequi possem, etiam si ædificatus es. Nunc vero si audierit te ædificationẽ deposuisse, neque tamẽ me à te impetrasse: non te in me illiberalem, sed me in se negligentem putabit. Quamobrem peto à te ut scribas ad tuos posse tua voluntate decretum illud Areopagitarum, quem *non parumque* illi vocat, tolli. Sed redeo ad prima. Prius velim tibi persuadeas ut hoc mea causa libetè facias, quàm

vt facias. sic tamen habeto, si feceris quod rogo, fore mihi gratissimum. Vale.

CICERO MEMMIO SAL.

C. AVIANO Euario, qui habitat in tuo sacratio, & ipso multum vtor, & patrono eius M. A. Emilio familiarissime. Peto igitur à te in maiorem modum, quod sine tua molestia fiat, vt ei de habitacione accommodes. Nam propter opera instituta multa multorum, subitum est ei remigrare. Cal. Quint. impediatur verecundia, ne te pluribus verbis togè. Neque tamen dubito quin si tua nihil aut non multum interfit, eo sis animo quo ego esse in liquidum te me rogares: mihi certe gratissimum feceris.

CICERO MEMMIO SAL.

A. FVFIUM vnum ex meis intimis obseruantissimum studiosissimumque nostri, etu ditum hominem, & summa humanitate tuæque amicitia dignissimum, vclum ita tractes vt mihi coram recepisti. Tam gratum mihi id erit quam quod gratissimum. Ipsum præterea summo officio & summa obseruantia tibi in perpetuum deuinxeris. Vale.

M. CICERO S. D. Q. VALERIO Q. FORCAE LEGA-

TO PROPR.

CVM municipibus Volaterranis mihi summa necessitudo est: magno enim meo beneficio affecti, cumularissime mihi gratiam retulerunt: nam nec in honoribus meis laboribus vquam defuerunt. Cum quibus, si mihi nulla causa intercederet, tamen quod te vehementissime diligo, quodque me à te plurimi fieri sentio, & monerè te, & hortarer vt eorum fortunis conlueres, præsertim cum propè præcipuam causam haberent ad ius obtinendum. Primum quod Syllani temporis acerbicatem Deorum immortalium benignitate subterfugerunt. Deinde quod summo studio P. R. à me in Cõsultu meo defensi sunt, cum Trib. pl. legem iniquissimam de eorum agris promulgauissent, facile S. P. Q. R. persuasi, vt eos eius quibus fortuna pepercisset, saluos esse vellent. Hanc actionem meam C. Cæsar primo suo Cõsultu lege in agraria comprobauit, agrumque Volaterranum & oppidum omni periculo in perpetuum liberauit: vt mihi dubium nõ sit quin is qui nouas necessitudines adiungat, vetera sua beneficia conseruari velit. Quamobrem est tuz prudentia, aut sequi eius auctoritatem, cuius sectam atque imperium summa cum tua dignitate secutus es: aut certe illi integram omnem causam reseruare. Illud vero dubitare non debes, quin tam graue, tam firmum, tam honestum municipium tibi tuo summo beneficio in perpetuum obligare, velis. Sed hæc quæ supra scripta sunt, eò spectant, vt te hortet & suadeam. Reliqua sunt quæ pertinent ad rogandum: vt non solù tua causa tibi consilium me dare putes, sed etiam quod mihi opus sit, me à te petere & rogare. Gratissimum igitur mihi feceris, si Volaterranos omnibus rebus integros incolumèque esse voueris. Eorum ego domicilia, sedes, rem, fortunas, quæ & à diis immortalibus & à præstantissimis in nostra rep. ciuibus summo S. P. Q. R. studio conseruatz sunt, tuz fidei, iusticiæ, bonitati que cõmendo. Si pro meis pristinis opibus facultatem mihi res hoc tempore daret vt ita defendere possem Volaterranos, quemadmodum cõueni tueri meos, nullum officium, nullum denique certamen, in quo illis professe possem, præmitterem. Sed quum apud te nihilominus hoc tempore valere me con fido, quàm valuerim semper apud omnes, pro nostra summa necessitudine, parique inter nos & mutua beniuolentia abs te peto, vt ita de Volaterranis mercare, vt existiment eum quasi diuino consilio isti negotio præpositum esse, apud quem vnum nos eorum perpetui defensores plurimum valere posses.

CICERO S. D. VALERIO LEG.

NON moleste fero eam necessitudinè quæ mihi tecum est, notam esse quamplurimis, neque tamen ob eam causam, quod tu optime existimare potes, te impedio quod minus suscepum negotium pro tua fide & diligentia ex voluntate Cæsaris, qui tibi rem magnam difficilè que commisit, gerere possis. Nam cum multi à me petant multa, quod de tua erga me voluntate non dubitent, non committo vt ambitione mea conturbem officium tuum. C. Curtio ab ineunte ætate familiarissime sum vsus. Eius & Sullani tẽporis iniustissima calamitate dolui: & quum iis qui similem iniuriam acceperant amissis omnibus fortu-

nis, reditus tamen in patriam voluntate omnium concedi videretur, adiutor incolumitatis fui. Is habet in Volaterrano possessionem, cum in eam tanquam è naufragio reliquias contulisset. Hoc autem tempore cum Cæsar in Senatum legiti quem ordinem ille ista possessione amissa tueri vix potest. Grauißimum autem est cum superior factus sit ordine, inferiorè esse fortuna: minimèque conuenit ex eo agro qui Cæsaris iussu diuidatur, cum moueri qui Cæsaris beneficio Senator sit. Sed mihi minus libet multa de æquitate rei scribere, ne causa potius apud te valuisse videar quàm gratia. Quamobrem te in maiorem modum rogo vt C. Curti rem, meam putes esse: quicquid mea causa faceres, vt id C. Curtii causa cum feceris, existimes quid ille per me habuerit, id me habere abs te. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo.

M. CICERO Q. VALERIO Q. F. ORCAE PROCOS. 6

S. V. B. E. V. Credo te memoria tenere, me & coram P. Cuspio tecum loquutū esse, cum te prosequeretur paludatum: & item postea pluribus verbis tecum egisse, vt quoscumque tibi eius necessarios commendarem, haberes eos in numero meorum necessariorum. Id tu pro tua summa erga me beneuolentia, perpetuèque obseruantia mihi liberalissime atque humanissime recepisti. Cuspius homo in omneis suis officioßissimus mirifice quosdam homines ex ista prouincia tuetur & diligit, propterea quòd fuit in Africa bis, cū maximis societatis negotiis præfesset. Itaque hoc eius officium quod adhibet erga illos, ego mea facultate & gratia soleo quātum possum adiuuare. Quare Cuspianorum omnium commendationis causam hæc tibi epistola exponendam putauit. reliquis epistolis tātum faciam vt notam apponam eam quæ mihi tecum conuenit, & simul significem de numero esse Cuspiani amicorum. Sed hanc commedationem quam his literis consignare volui, scito esse omniū grauißimam. Nam P. Cuspium singulari studio contendit à me vt tibi quam diligentissime L. Iulium cōmendarem. Eius ego studio vix videor mihi satisfacere posse, si vtar verbis iis, quibus cum diligentissime quid agimus, vti solemus. Noua quædam postulat & putat me tui generis artificium quoddam tenere. ei ego pollicitus sum, me ex inima nostra arte depropturum mirificum genus commendationis. Id quū assequi non possum, tu te velim efficias vt ille genere mearum literarum incredibili quiddam perfectum arbitretur. Id facies, si omne genus liberalitatis, quod & ab humanitate tua & potestate proficisci poterit, nõ modo te, sed etiam verbis, vultu denique expròpseris, quæ quantū in prouincia valeant, vellem expertus esses. Sed tamen suspicor ipsum hominem quem tibi commendo, perdignum esse tua amicitia, non solū quia mihi Cuspium dicit, credo (tametū id satis esse debebat) sed quia noui eius iudicium in hominibus & amicis diligendis. Harum literarum vis quāta fuerit, propediem iudicabo: tibi que vt confido, gratias agam. Ego quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitror, omnia studiose diligenterque curabo. Cura vt valeas. 7

P. Cornelius qui tibi literas dedit, est mihi à P. Cuspio commendatus: cuius causa quanto opere cuperem deberemque, profecto ex me facile cognosti. Vehementer te rogo vt cures vt ex hac commendatione mihi Cuspium quammaximas, quamprimum, quam sapienti- me gratias agat. Vale.

CICERO CLVIO SAL. 8

C V M in Galliam proficiscēs pro nostra necessitudine (quæ tua summa in me obseruantia) ad me domum venisses, locutus sum tecum de agro vectigali municipi Atellari qui est in Gallia: quantòque opere eius municipi causa laborare, tibi ostendi. Post tuam autem profectiōem, cum & maxima res municipi honestissimi, mihi que coniunctissimi, & summum meum officium ageretur, pro tuo animo in me singulari existimaui me oportere ad te accuratius scribere. etū non sum nescius & quæ temporum ratio, & quæ tua potestas sit, tibi que negotium datum esse à C. Cæsare, non iudicium præclare intelligo. Quare à te tantum peto quantum & te facere posse, & libenter mea causa facturum esse arbitror: Et primum velim existimes, quod res est, municipi fortunæ omneis in isto vectigali consistere: his autem temporibus hoc municipium maximis oneribus pressum, summis affectum esse difficultatibus. Hoc etū commune videtur esse cum multis, tamen mihi crede singula-

reis huic municipio calamitates accidisse, quas idcirco non cõmemoro, ne de miseris meorum necessariorum conquerens, homines quos nolo, videar offendere. Itaque nisi magnam spem haberem C. Cæsari nos causam municipii probaturos, non erat causa cur à te hoc tẽpore aliquid contenderem: sed quia confido, mihi que persuasi illum & dignitatis municipii, & æquitatis, & etiam voluntatis erga se habiturum esse rationem, ideo à te non dubitavi contendere vt hanc causam illi integram conseruare. Quod et si nihilominus à te peterem, si nihil audiuissem te tale fecisse: tamen maiorem spem impetrãdi nactus sum postea quàm mihi dictum est hoc idem à te Regiensis impetrauisse: qui et si te aliqua necessitas dinc attingunt, tamen tuus amor in me sperare me cogit, te quod tuis necessariis tribueris, idem esse tributurum meis: præsertim cum ego pro his vnis petam, habeam autem qui similibi causa laborent, compluribus necessarios. Hoc me non sine causa facere, neque aliqua leui ambitione commotum à te contendere, et si te exstimare arbitror: tamen mihi affirmanti credas velim, me huic municipio debere plurimum: nullum vnquam fuisse tempus neque honorum, neque laborum meorum, in quo non huius municipii studium in me extiterit singulare. Quapropter à te etiam atque etiam pro nostra summa cõiunctione, pròque tua in me perpetua & maxima benevolentia, maiorem in modum peto atque contendo, vt cum fortunæ agi eius municipii intelligas, quod sit mihi necessitudine, officii, benevolentia coniunctissimum, id mihi des. Quod erit huiusmodi, vt si à Cæsare quod speramus impetrarimus, tuo beneficio nos id consecutos esse iudicemus: sin minus, pro eo tamen id habeamus, quum à te data sit opera, vt impetratemus. Hoc tum mihi gratissimũ feceris, tum viros optimos, homines honestissimos, eosdẽmque gratissimos, & tua necessitudine dignissimos, summo beneficio in perpetuum tibi tuisque detinexeris.

M. CICERO M. RVTILIO SAL.

CVM & mihi conscius essem quanti te facerem, & tuam erga me benevolentiam expectus essem, non dubitavi à te petere quod mihi petendum esset. P. Sestium quanti faciam, ipse optime scio: quanti autem facere debeam, & tu & omnes homines sciunt. Is cum ex aliis te me studiosissimum esse cognosset, petiuit à me vt ad te quàm accuratissime scriberem de re C. Albini Senatoris, cuius ex filia natus est L. Sestius optimus adolescens, filius P. Sestii. Hoc idcirco scripsi, vt intelligeres non solum me pro P. Sestio laborare debere, sed Sestium etiam pro Albinio. Res autẽ est hæc. A. M. Laberio C. Albinio prædia in æstimationem accepit, quæ prædia Laberius emerat à Cæsare de bonis Plotianis: ea si dicã non esse è rep. diuidi, docere te videar, non togare. Sed tamẽ quum Cæsar Sulanas veditiones & assingnationes esse velit ratas, quò firmiores existimentur suæ: si ea prædia diuidentur, quæ ipse Cæsar vendidit, quæ tandem in eius veditiõibus esse poterit autoritas: Sed hoc quale sit, tu pro tua prudentia cõsiderabis. Ego te plane rogo, atque ita, vt maiore studio, iustiore de causa, magis ex animo rogare nihil possim, vt Albinio parcas, prædia Laberiana ne attingas. Magna me affecteris non modo lictitia, sed etiam quodammodo gloria, si P. Sestius ho mini maxime necessario satisfecerit, per me vt ego illi vni plurimum debeam. Quod vt facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Maius mihi beneficium dare nullum potes. Id mihi intelliges esse gratissimum.

CICERO CRASSIPEDI SAL.

QUANQUAM tibi præfens commendavi, vt potui, diligentissime socios Bithyniæ: tẽque tum mea commẽdatione, tum etiam tua sponte intellexi cupere ei societati, quibuscunque rebus posses commodare: tamen cum ii quorum res agitur, magni sua interesse arbitrarentur, me etiam per literas declarare tibi qua essem erga ipsos voluntate, non dubitavi hæc ad te scribere. Volo enim te exstimare me, cum vniuerso ordini publicanorum semper libèrissime tribuerim, idque magnis eius ordinis erga me meritis facere debuim, tum in primis amicum esse huic Bithynicæ societati: quæ societas ordine, ipso hominũ genere pars est maxima ciuitatis. cõstat enim ex cæteris societatibus: & casu permulti sunt in ea societate valde mihi familiares, in primisque is cuius præcipuum officium agitur hoc tempore, P. F. Rupilius P. F. Men. qui est magister in ea societate. Quæ cum ita sint, in maiorem mo

dum à te peto, Cn. Pupium, qui est in operis eius societatis, omnibus tuis officiis atque omni liberalitate tueare: euresque ut eius operæ, quod tibi facile factum est, quam gratissimæ sint sociis: remque & utilitatem sociorum (cuius rei quâtam potestatem Quæstor habeat, non sum ignarus) per te quam maxime defensam & auctam velis. Id tum mihi gratissimum feceris, tum illud tibi expertus promitto & spondeo te socios Bithyniæ, si his commodaris, memores esse & gratos cogniturum.

CICERO BRUTO SAL.

11

CUM ad te tuus Quæstor M. Varro proficisceretur, commendatione egere eum non putabam. Satis enim commendatum tibi eum arbitrabar ab ipso more maiorum: qui ut te non fugit, hanc Quæsturæ coniunctionem liberorum necessitudini proximam voluit esse. Sed cum sibi ita persuadisset ipse, meas de se accurate scriptas literas, maximè apud te pondus habituras, à meque contenderet ut quam diligentissime scriberem: malui tacere quod meus familiaris tanti sua interesse arbitretur. Ut igitur debere me facere hoc intelligas: cum primum M. Terentius in forum venit, ad amicitiam se meam cõtulit. Deinde ut se cor roboravit, duæ causæ accesserunt quæ meam in illum benevolentiam auerent. Una, quòd versabatur in hoc studio nostro: quo etiam nunc maxime delectamur, & cum ingenio, ut nosti, nec sine industria. Deinde, quòd mature se contulit in societates publicanorum, quod quidem nollem. maximis enim damnis adfectus est. sed tamen causa cõmunis ordinis mihi commendatissimi fecit amicitiam nostram firmiterem. Deinde versatus in vtriusque subfelliis optima & fide, & fama iam ante hanc commutationem reip. sese petitioni dedit, honorèque honestissimè exultavit fructum laboris sui. His autem temporibus à me Brundisio cum literis & mædatis profectus ad Cæsarem est. qua in te & amorem eius in suscipiendo negotio perspexi, & in cõficiendo ac renutiando fidem. Videor mihi cum separatim de probitate eius & moribus dicturus fuisset, si prius causam cur eum tã opere diligerem, tibi exposuissem, in ipsa causa exponenda satis etiam de probitate dixisse. Sed tamen separatim promitto, in meque recipio fore eum tibi & voluptati & vsui. Nam & modestum hominem cognosces & prudentem, & à cupiditate omni remotissimum. præterea magni laboris summæque industriz. Neque ego hæc polliceri debeo, quæ tibi ipsi, cum bene cognovis, iudicanda sunt: sed tamen in omnibus novis coniunctionibus interest qualis primus aditus sit, & qua cõmendatione quasi amicitiz fores aperiantur. Quod ego his literis efficere volui, etiam id ipsa per se necessitudo Quæsturæ efficere debet: sed tamen nihilo infirmius illud hoc addito. Cura igitur, si me tati facis quanti & Varro exultat, & ipse sentio, ut quàm primum intelligam hanc meam commendationem tantum illi utilitatis attulisse, quantum & ipse speravit, nec ego dubitarim.

CICERO BRUTO SAL.

12

QUIA semper animadverti studiose te operam dare ut nequid meorum tibi esset ignotum, propterea non dubito quin scias, non solum cuius municipii sum, sed etiam quàm diligenter soleam meos municipales Arpinatis tueri. Quorum quidem omnia commoda, omninèque facultates, quibus & sacra conficere, & facta tecta adium sacrarum locorumque communium tueri possunt, consistunt in his vectigalibus quæ habent in prouincia Gallia. Ad ea videnda, pecuniâque quæ à colonis debentur exigendas, totamque rem & cognoscendam & administrandam, Legatos Eq. R. milimum Q. Fusidium Q. F. M. Faucium M. F. Q. Mamerum Q. F. Peto a te in maiorem modum pro nostra necessitudine, ut tibi ea res curæ sit, operamque des ut per te quam commodissime negotium municipii administraretur, quam primumque conficiatur: ipsosque, quorum nomina scripsi, ut quam honorificentissime pro tua natura, & quam liberalissime tractes. Bonos viros ad tuam necessitudinem adiunxeris: municipiumque gratissimè beneficio tuo deiunxeris: mihi vero etiam gratius feceris, quòd cum semper tuet municipales meos consuavi, tum hic annus præcipue ad meam curam officiumque pertinet. Nam cõstituendi municipii causa hoc anno A. Edilem filium meum fieri volui, & fratris filium, & M. Cælium hominem mihi maxime necessarium. Is enim magistratus in nostro municipio nec alius vilis creari solet. Quos cohone-

stas, in primisque me, si resp. municipii, tuo studio, diligentia bene administrata erit. Quod ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo.

CICERO BRUTO SAL.

13

A L I A epistola communiter tibi commendavi Legatos Arpinatium ut potui diligentissime: hac separatim Q. Fufidium, quocum mihi omnes necessitudines sunt, diligentius commendo: non ut aliquid de illa commendatione comminuam, sed ut ad hanc addam. Nã & puiugnus est M. Cæsi mei maxime & familiaris & necessarii, & fuit in Cilicia mecum Trib. Mil. quo in munere ita se tractauit, ut accepisse ab eo beneficium videret, non dedisse. Est præterea (quod apud te valet plurimum) à nostris studiis non abhorrens. Quare velim cum quamlibet libere cõplectare: operamque des, ut in ea legatione quam suscipit contra suum commodum, securus auctoritatem meam, quam maxime eius excellat industria. Vult enim id quod optimo cuique natura tributum est, quammaximã laudem cum à nobis qui cum impulsimus, tum à municipio consequi: quod ei continget, si hac mea commendatione tuum erga se studium erit consecutus.

CICERO BRUTO SAL.

14

L. CASTRONIVS Pætus longe princeps municipii Lucensis, est honestus, grauis, plenus officii, bonus plane vir, cum virtutibus, tum etiam fortuna, siquid hoc ad rem pertinet, ornatus: meus autem est familiarissimus, sic prorsus ut nostri ordinis obseruet neminẽ diligentius. Quare ut meum amicum, & tua dignum amicitia tibi commendo. Cui quibus cunque rebus commodaueris, tibi profecto iucundum, mihi certe erit gratum. Vale.

CICERO BRUTO SAL.

15

L. TITIO Strabone Eq. R. in primis honesto & ornato familiarissime vtor. Omnia mihi cum eo intercedunt iura summæ necessitudinis. Huic in tua provincia pecuniam debet P. Cornelius. Ea res à Volcatio, qui Romæ ius dicit, reiecta in Galliam est. Peto à te hoc diligentiùs, quàm si mea res esset, quò est honestius de amiconum pecunia laborare, quàm de sua: ut negotium conficiendum cures, ipse suscipias, transigas, operamque des, quoad tibi æquum & rectum videbitur, ut quam commodissima conditione libertus Strabonis, qui eius rei causa missus est, negotium conficiat, ad nummòsque perueniat. Id & mihi gratissimum erit, & tu ipse L. Titium cognosces amicitia tua dignissimum. Quod ut tibi curæ sit, ut omnia solent esse quæ me velle scis, te vehementer etiam atque etiam rogo.

CICERO CAESARI IMP. SAL.

16

P R A E C I L I V M tibi commendo vnice, tui necessarii, mei familiarissimi, viri optimi filium, quem cum adolescentem ipsum propter eius modestiam, humanitatem, animum & amorem erga me singularem mirifice diligo: tum patrem eius re doctus intellexi & didici mihi fuisse semper amicissimum. En hic ille est de illis maxime qui ridere atque obiurgare me solitus est, quòd me non tecum, præsertim cum abs te honorificentissime inuitaret, coniungerem, *αὐτὸν τοῦ ἄνευ σου οὐκ ἔβουλον ἔσθαι, ἐπὶ τῶνδε τοῖς ἡμετέροις πελάγεσι.* Audiebã enim nostros proceres clamitantes, *ἀλλὰ τίς τὸν τῆς αἰχμῆς ἄνευ σου.* Sed tamen idem me cõsolatur: etiam hominem perustum etiamnum gloria volunt incòdere: atque ita loquuntur, *οὐ μὲν ἄνευ σου γὰρ ἡ ἀεικλία ἀπέβλεπεν. ἀλλὰ πῶς ἴσθαι τὴν ἡλικίαν σου καὶ τὴν ἀρετὴν σου.* Sed minus iam mouent, ut vides. Itaque ab Homeri magniloquentia confero me ad vera præcepta *καὶ τὸν περὶ τοῦ ἀνδρὸς οὐκ ἔστιν ἄνευ σου.* quæm versum senex Præcilius laudat egregie: & ait posse eõdem *ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν*. & tamẽ nihilominus *οὐκ ἔστιν ἄνευ σου ἡ ἀρετὴ σου καὶ τὸ ἀγαθὸν σου.* Sed ut redeam ad id vnde coepi: vehementer mihi gratum feceris, si hunc adolescentem humanitate tua, quæ est singularis, comprehenderis: & ad id quod ipsorum Præciliorum causa te velle arbitror, addideris cumulum commendationis meæ. Genere nouo sum literarum ad te vsus, ut intelligeres non vulgarem esse commendationem.

CICERO CAESARI SAL.

17

P. C R A S S V M ex omni nobilitate adolescentem dilexi plurimum, & ex eo cum ab incunte eius ætate bene sperauissem, tum per me existimare coepi ex iis iudiciis quæ de eo feceram, cognitis. Eius libertum Apollonium iam tum equidem cum ille viucret, & ma-

gnificabam, & probabam. Erat enim & studiosus Crassi, & ad eius optima studia vehementer aptus: Itaque ab eo admodum diligebatur. Post mortem autem Crassi, eo mihi etiam dignior visus est, quem in fidem atque amicitiam meam reciperem, quod eos se obferuandos & colendos putabat quos ille dilexisset, & quibus charus fuisset. Itaque & ad me in Ciliciam venit: multumque in rebus mihi magno vsui fuit & fides eius & prudentia: & vt opinor tibi in Alexandrino bello, quantum studio & fidelitate consequi potuit, non defuit. Quod cum speraret te quoque ira existimare, in Hispaniam ad te maxime ille quidem suo consilio, sed etiam me auctore est profectus. Cui ego commendationem non sum pollicitus. non quin eam valituram apud te arbitrer: sed neque egere mihi commendatione videbatur, qui & in bello tecum fuisset, & propter memoriam Crassi de tuis vnus esset: & si vti commendationibus veller, etiam per alios eum videbam id consequi posse. Testimonium meum de eo iudicii, quod & ipse magni aestimabat, & ego apud te valere eam expertus, ei libenter dedi. Doctum igitur hominem cognoui, & studis optimis deditum, idque à puero. Nam domi meæ cum Diodoto Stoico homine meo iudicio eruditissimo, multum à puero fuit. Nunc autem incensus studio rerum tuarum, eas literis Graecis mandare cupiebat. posse arbitror. valet ingenio, habet vsuum, iam pridem in eo genere studii literarumque versatur: satisfacere immortalitati laudum tuarum mirabiliter cupit. Habes opinionis meæ testimonium: sed tu hoc facilius multo pro tua singulari prudentia iudicabis. Et tamen, quod negaueram, commendo tibi eum. Quicquid ei commodaueris, erit id maiorem in modum gratum.

CICERO SAL. DIC. SER. SVLPITIO.

18

M. CURIVS, qui Patris negotiatur, multis & magnis de causis à me diligitur. Nam & amicitia peructus mihi cum eo est, vt primum in forum veni, instituta: & Patris tum aliquoties antea, tum proxime hoc miserrimo bello, domus eius tota mihi patuit: qua si opus fuisset, tam essem vsus, quam mea. Maximū autem mihi vinculum cum eo est quasi sanctoris cuiusdam necessitudinis, quod est Attici nostri familiarissimum, eumque vnum præter cæteros obseruat ac diligit. Quem si tu iam forte cognosti, puto me hoc, quod facio, facere serius. Ea est enim humanitate & obseruantia, vt eum tibi iam per se ipsum commendatum putem. Quod tamen si ita est, magnopere à te queso vt ad eam voluntatem, siquam in illum ante has meas literas contulisti, quam maximum postea commendatione cumulatus accedat. Sin autem propter verecundiam suam minus se tibi obtulit, aut nondum eum satis habes cognitum, aut quæ causa est cur maioris commendationis indigeat: sic tibi eum commendo, vt neque maiore studio quenquam, neque iustioribus de causis commendare possim. Faciamque id quod debent facere hi qui religiose & sine ambitione commendant. Spondebo enim tibi, vel potius spondeo, in meque recipio, eos esse M. Curii mores, eamque cum probitatem, tum etiam humanitatem, vt eum & amicitia tua, & tam accurata commendatione, si tibi sit cognitus, dignum sis existimaturus. Mihi certe gratissimum feceris, si intellexero has literas tantum, quantum scribens confidebam, apud te pondus habuisse.

CICERO SERVIO SAL.

19

NON CONCEDAM vt Attico nostro, quem elatum lætitia vidi, iucundiores tui suauissime ad eum & humanissime scriptæ literæ fuerint, quam mihi. Nam etsi vtrique nostrum propè æque gratæ erant, tamen ego admirabar magis te, quasi rogatus, aut certe admonitus, liberaliter Attico respondisses (quod tamen dubium nobis, quin ita futurum fuerit, non erat) vltro ad eum scripsisse, eique nec opinanti voluntatem tuam tantam per literas detulisse. De quo non modo rogate te, vt eò studiosius mea quoque causa facias, non debeo (nihil enim cumulatius fieri potest, quam polliceris) sed ne gratias quidem agere, quod tu & ipsius causa, & tua sponte feceris. Illud tamen dicam, mihi id quod fecisti, esse gratissimum. Tale enim tuum iudicium de homine eo quem ego vnice diligo, non potest mihi non summe esse iucundum. Quod cum ita sit, esse gratum necesse est. Sed tamen quum mihi pro coniunctione nostra, vel peccare apud te in scribendo licet,

K.l.

utrunque eorum quæ negavi mihi faciendâ esse, faciam. Nam & ad id quod Attici causa te ostendisti esse facturum, tantum velim addas, quârum ex nostro amore accessio fieri potest. Et quod modo videbar, tibi gratias agere, nunc plane agor: quæ ita exilimate volo, quibuscumque officiis in Epiroticis reliquisque rebus Atticum obstrinxeris, usdem me tibi obligatum fore.

CICERO SERVIO SAL.

20

CVM Lysonem Patrensis est mihi quidem hospitium vetus, quam ego necessitudinẽ sancte colendam puto: sed ea causa etiam cum aliis compluribus. familiaritas tanta nullo cum hospite: & ea tum officiis eius multis, tum etiam consuetudine cotidiana sic est aucta, ut nihil sit familiaritate nostra coniunctius. Is cum Romæ annum propè ita fuisset, ut mecum viueret, etsi eramus in magna spe, te meis literis, commendationeque diligentissime facturum id quod fecisti, ut eius rem & fortunas absentis tuere: tamen quod in vnius potestate erant omnia, & quod Lyso fuerat in nostra causa, nostrisque præsidis, cotidie aliquid timebamus: effectum tamen est & ipsius splendore, & nostro reliquorumque hospitem studio, ut omnia quæ vellemus, à Cæsare impetrarentur. quod intelliges ex his literis quas Cæsar ad te dedit. Nunc non modo non remittimus tibi aliquid ex nostra commendatione, quasi adepti iam omnia: sed eò vehementius à te contendimus, ut Lysonem in fidem necessitudinẽque tuam recipias. Cuius dubia fortuna timidius tecum agebamus, verentes nequid accideret eiusmodi ut ne tu quidem mederi posses. Explorata vero eius incolumitate, omnia à te studia summa cura peto. Quæ ne singula enumerem, rotam tibi domum commendo. In his adolescentem filium eius, quem C. Manius Gemellus cliens meus, cum in calamitate exilii sui Patrensis cuius factus esset, Patrensiũ legibus adoptavit, ut eius ipsius hereditaris ius causamque tuere. Caput illud est, ut Lysonem, quem ego virum optimum gratissimumque cognoui, recipias in necessitudinem tuam. Quod si feceris, non dubito quin in eo diligendo exteris que postea commendando, idem quod ego sis iudicii, & voluntaris habiturus. Quod cum fieri vehementer studeo: tum etiam illud vereor, ne si minus cumulate videre fecisse aliquid eius causa, me ille negligenter scripisse putet, non te oblitum mei. Quanti enim me faceres, cum ex sermonibus cotidianis meis, tum ex epistolis etiam tuis potuit cognoscere.

CICERO SERVIO SAL.

21

ASCLAPONE Patrensi medico vtor familiariter: cuiusque cum consuetudo mihi iucunda fuit, tum ars etiam, quam sum expertus in valetudine meorum. In qua mihi cum ipsa scientia, tum etiam fidelitate benevolentis que satifficit. Hunc igitur tibi commendo: & à te peto ut des operam ut intelligat diligenter me scripisse de sese, meamque commendationem vsui magno sibi fuisse. Erit id mihi vehementer gratum.

CICERO OCTAVIO SAL.

22

M. AEMILIUS Auianus ab incunte adolescentia me obseruauit, semperque dilexit: vir cum bonus, tum perhumanus, & in omni genere officii diligendus. Quem si arbitraret esse Sicyone, & nisi audirem ibi eum etiam nunc, vbi ego reliqui, Cibyraz commorari, nihil esset necesse plura me ad te de eo scribere. Perficeret enim ipse profectò suis moribus suaque humanitate, ut sine cuiusquam commendatione diligeretur abs te non minus quam & à me, & à cæteris suis familiaribus. Sed cum illum abesse putem, commendo tibi in maiorem modum domum eius quæ est Sicyone, retinque familiarem: maxime C. Auianum Hammonium liberum eius, quem quidem tibi etiam suo nomine commendo. Nam cum propterea mihi est probatus, quod est in patronum suum officio & fide singularitum etiam in meipsum magna officia contulit, nihilque molestissimis temporibus ita fideliter beneuolèque præsto fuit, ut si à me manumissus esset. Itaque peto à te ut eum Hammonium & in patroni eius negotio sic tuere, ut eius procuratorem, quem tibi commendo, & ipsum suo nomine diligas, habeasque in numero tuorum. hominem pudentem & officiosum cognosces, & dignum qui à te diligatur. Vale.

CICERO SERVIO SAL.

23

T. MANLIVM, qui negotiatur Theſpius vehementer diligo. Nam & ſemper me coluit, diligentiffimèque obſervavit, & à ſtudijs noſtris non abhorret. Accedit eò quòd Varro Murena magnopere eius cauſa vult omnia, qui tamen exiſtimavit, etſi ſuis literis quibus tibi Manlium cõmendabat, valde confiſciet: tamen mea cõmendatione aliquid acceſſionis fore. Me quidem cum Manlij familiaritas, tum Varronis ſtadium cõmouit vt ad te quam accuratiſſime ſcriberem. Gratiſſimum igitur mihi feceris, ſi huic cõmendationi meæ tantum tribueris, quantum cui tribuiſti plurimũ, id eſt ſi T. Manlium quammaxime quibuſcunque rebus honeſte ac pro tua dignitate poteris, iuueris, atque ornaueris. Ex ipſiuſque præterea gratiſſimis & humaniſſimis moribus confiſmo tibi, te eum, quem ſoles fructum à bonorum vitorum officijs expectare, eſſe capturum.

CICERO SERVIO SAL.

24

L. COSSINIO amico & tribuli tuo valde familiariter vtor: nam & inter noſmetipſos vetus uſus intercedit, & Atticus noſter maiorem etiã mihi cũ Coſſinio conſuetudinẽ fecit. Itaque tota Coſſinii domus me diligit, in primis que libertus eius L. Coſſinius Anchiſialis, homo & patrono & patroni neceſſariis, quo in numero ego ſum, probatiſſimus. Hunc tibi ita commendo, vt ſi meus libertus eſſet, eodẽmque apud me loco eſſet quo & eſt apud ſuum patronum, maiore ſtudio cõmendare non poſſem. Quare pergratum mihi feceris, ſi cum in amicitiam tuam reſceperis: atque eum quod ſine moleſtia tua fiat, ſiqua in re opus ei fuerit, iuueris. Id & mihi vehementer gratum erit, & tibi poſtea iucundum. Hominem enim ſumma probitate, humanitate obſeruantiaque cognofces.

CICERO SERVIO SAL.

25

CVM antea capiebam ex officio meo voluptatem, quòd meminerim quã tibi diligenter Lyſonem hoſpitem & familiarem meum cõmendaviſſem: tum vero poſteaquam ex literis eius cognoui tibi eum falſo ſuſpectum fuiſſe, vehementiſſime lætatus ſum, me tam diligentem in eo commendando fuiſſe. Ita enim ſcripſit ad me ſibi meam commendationem maximo adiumento fuiſſe, quòd ad te delatum diceret, ſeſe contra dignitatem tuam Romæ de te loqui ſolitum eſſe. De quo etſi pro tua facilitate & humanitate purgatum ſe tibi ſcribit eſſe: tamen primum vt debeo, tibi maximas gratias ago, cum tantum meæ literæ potuerunt, vt his lætis omnem offenſionem ſuſpicionis, quam habueras de Lyſone deponeres: deinde credas mihi affirmanti velim, me hoc non pro Lyſone magis, quã pro omnibus ſcribere hominem eſſe neminem, qui vnquam mentionem tui ſine tua ſumma laude fecerit. Lyſo vero cum mecum prope cotidie eſſet, vnaque viueret, non ſolum quia libenter me audire arbitrabatur, ſed quia libentius ipſe loquebatur, omnia mihi tua & facta & dicta laudabat. Quapropter etiã à te ita tractatur, vt iam non deſyderet commendationem meam, vnũque ſe literis meis omnia conſecutum puter: tamen à te peto in maiorem modum, vt eum etiam atque etiã tuis officiis, liberalitate complectare. Scriberem ad te qualis vir eſſet, vt ſuperioribus literis feceram, niſi eum iam per ſeipſum tibi ſatis eſſe notum arbitrarer.

CICERO SERVIO SAL.

26

HAGESARETVS Larifæus magnis meis beneficijs ornatus in Cõſulatu meo memor & gratus fuit, meque poſtea diligentiffime coluit. Eum tibi magnopere cõmendo, vt & hoſpitem meũ & familiarem & gratum hominẽ & virum bonum, & principem ciuitatis ſuæ, & tua neceſſitudine digniſſimũ. Pergratum mihi feceris, ſi dederis operam vt is intelligat hanc meam commendationem magnum apud te pondus habuiſſe.

CICERO SERVIO SAL.

27

L. MESCINIVS ea mecum neceſſitudine coniunctus eſt quòd mihi Quæſtor fuit. Sed hanc cauſam quam ego, vt à maioribus accipi, ſemper grauem duxi, fecit virtute & humanitate ſua iuſtiorẽ. Itaque eo ſic vtor, vt nec familiarius vilo, nec libertiũs. Is quam conſidere videbatur, & ſua cauſa quæ honeſte poſſes, libenter eſſe facturum: magnum eſſe tamen ſperauit apud te meas quoque literas. Id cum ipſe ita iudicabat, tum pro

L. ii.

familiari consuetudine saepe ex me audierat quàm suavis esset inter nos & quanta coniunctio. Peto igitur à te, tanto scilicet studio, quanto intelligis debere me petere pro homine tam mihi necessario & tam familiari, ut eius negotia quæ sunt in Achaia, ex eo quòd hæret est M. Mindio fratri suo qui Eli negotiatus est, explices, & expedias cum iure & potestate quam habes, tum etiam auctoritate & consilio tuo. Sic enim præscriptimus iis quibus ea negotia mandauimus, ut omnibus in rebus quæ in aliquam controuersiam vocarentur, te arbitro, & quod commodo tuo fieri posset, te disceptatore vterentur. Id ut honoris mei causa suscipias, vehementer te etiam atque etiam rogo. Illud præterea, si non alienum tua dignitate putabis esse, feceris mihi pergratum: si qui difficiliore erunt, ut rem sine controuersia confici nolint, si eos, quum cum Senatore res est, Romam reieceris. Quod quo minore dubitatione facere possis, literas ad te à M. Lepido Consule, non quæ te aliquid iuberent (neque enim id tux dignitatis esse arbitramur) sed quodammodo quasi commendatitias sumpsimus. Scriberem quàm id beneficium bene apud Mescinium positurus esses, nisi & te scire considerem, & mihi peterem. Sic enim velim existimes, non minus me de illius te laborare, quàm ipsum de sua. Sed cum illum studeo quamfacillime ad suum peruenire: tum illud laboro, ut non minimum hac mea commedatione se consecutum arbitrentur.

CICERO SERUIO SAL.

28

LICET eodem exemplo sæpius tibi huius generis literas mittam, cum gratias agam, quòd meas commendationes tam diligentes oblerues, quòd feci in aliis & faciam, ut video sæpius: sed tamen non parcam operæ, & ut vos soletis in formulis, sic ego in epistolis, de eadem re alio modo. C. Auianius igitur Hammonius incredibiles mihi gratias per literas egit, & suo & A. Emiliū Auiani patroni sui nomine, nec liberalius, nec honorificentius potuisse tractari nec se præsentem, nec rem familiarem absentis patroni sui. Id mihi cum iucundum est eorum causa quos tibi ego summa necessitudine & summa coniunctione adductus commendaueram, quòd M. A. Emilius vnus est ex meis familiarissimis atque intumis, maxime necessariis homo, & magnis meis beneficiis deuinctus, & prope omnium, qui mihi debere aliquid videntur, gratissimus: tum multo iucundius, te esse in me tali voluntate, ut plus prois amicis meis, quàm ego præfens fortasse prodessem: credo, quòd magis ego dubitarem, quid illorum causa facerem, quàm tu quid mea. Sed hoc non dubito quin existimes mihi esse gratum. Illud te rogo, ut illos quoque gratos esse homines putes, quòd ita esse tibi promitto atque confirmo. Quare velim quicquid habent negotii, des operam, quòd commodo tuo fiat, ut te obtinente Achaia conficiant. Ego cum tuo Seruio iucundissimo coniunctissime viuo: magnamque cum ex ingenio eius, singularique studio, tum ex virtute & probitate voluptatem capio.

CICERO SERUIO SAL.

29

ETSI libenter petere à te soleo, siquid opus est meorū cupiam: tamen multo libentius gratias tibi ago, cum fecisti aliquid commedatione mea, quòd semper facis. Incredibile est enim quas mihi gratias omnes agant, etiam mediocriter à me tibi comendati, quæ mihi omnia grata: sed de L. Mescinio gratissimū. Sic enim est mecum locutus, te ut meas literas legeris, statim procuratoribus suis pollicitū esse omnia: multo vero plura & maiora fecisse. Id igitur (puto enim etiam atque etiā mihi dicendum esse) velim existimes, mihi te fecisse gratissimū. Quod quidē hoc vehementius lætor, quòd ex ipso Mescinio te video magnā capturū voluptatē. Est enim in eo cum virtus & probitas, & summū officii summāq; obseruantia: tum studia nostra quibus antea delectabamur, nunc etiā viuimus. Quod reliquum est, velim augeas tua in eū beneficia omnibus rebus quæ te erūt dignæ. Sed duo, quæ te nominatim rogo. Primū ut siquid satisfandū erit amplius eo nomine nō peti, cures ut satisfidetur fide mea. Deinde cū ferē consistat hæreditas in iis rebus quas auertit Oppia, quæ vxor Mindii fuit, adiues: in eisque rationem quæ admodum ea mulier Romā perducatur, quòd si putarit illa fore ut opinio nostra est, negotiū cōficiamus. Hoc ut assequamur, te vehementer etiam atque etiam rogo. Illud quod suprā scripsi, id in meque recipio, te ea quæ fecisti

Meciniū causa, quæque feceris, ita bene collocaturū, ut ipse iudices homini te gratissimo, iucundissimo benigne fecisse. Volo enim ad id quod mea causa fecisti, hoc etiam accedere. Nec Lacedæmonios dubitare arbitror, quin ipsi sua maiorūque suorum authoritate satis cōmendati sint fidei & iustitiæ tuæ: & ego qui te optime nouissem, nō dubitauī quin tibi notissima & iura & merita populorum essent. Itaque cum à me peteret Philippus Lacedæmonius ut tibi ciuitatem cōmendarē, etsi meminēram me ei ciuitati omnia debere: tamen respondi cōmendationē Lacedæmonios apud te nō egere. Itaque sic velim existimes, me omnes Achaiz ciuitates arbitrari pro horum temporum perturbatione felicitis, quod his tu præsis: eundemque me ita iudicare te, quod vnus optime nosset non nostra solum, sed etiam Græciæ monumenta omnia, tua sponte amicū Lacedæmonius & esse & fore. Quare tantum à te peto, ut cum ea facies Lacedæmoniorum causa quæ tua fides, amplius iustitia postulat: ut his, si tibi videbitur, significes te non moleste ferre, quod intelligas ea quæ facias, mihi quoque grata esse. Pertinet enim ad officium meum, eos celsissime, curæ mihi suas res esse. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo.

M. CICERO L. PLANCO SAL.

30

NON DVBITO quin scias in his necessariis, qui tibi à patre relictī sunt, me tibi esse vel coniunctissimū, non his modo causis quæ speciem habeant magnæ coniunctionis, sed iis etiam quæ familiaritate & consuetudine tenentur: quam scis mihi iucundissimam cum patre tuo & summam fuisse. Ab his initiis noster in te amor profectus auxit paternam necessitudinem, & eo magis quiddam intellexi, ut primum per ætatem iudicium facere potueris quanti quisque tibi faciendus esset, me à te in primis ceptum esse obseruari, coli, diligi. Accedebat non mediocre vinculum cum studiorum, quod ipsum est per se graue, tum eorum studiorum earumque artium quæ per se ipsæ eos qui voluntate eadem sunt, etiam familiaritate deuinciunt. Expectate te arbitror, hæc tam longe repetita principia quod spectent. Id primum ergo habeto: non sine magna iustaque causa hanc à me cōmemorationem esse factam. C. Ateio Capitone vtro familiarissime. Notæ tibi sunt varietates meorum temporum in omni genere & honorum & laborum meorum, & animus, & opera, & auctoritas, & gratia, etiam res familiaris C. Capitonis præsto fuit, & patuit & temporibus & fortunæ meæ. Huius propinquus fuit T. Antistius qui cum sorte Quaestor Macedoniam obtineret, neque ei successum esset, Pompeius in eam prouinciam cum exercitu venit, facere Antistius nihil potuit. Nam si potuisset, nihil ei fuisset antiquius, quam ad Capitonem, quem ut parentem diligebat, reuerti: præsertim cum sciret quanti is Cæsarem faceret, semperque fecisset. Sed oppressus tantum attingit negotii, quantum recusare non potuit. Cum signaretur argentum Apolloniæ, non possum dicere cum præfuisse, neque possum negare assuisse, sed non plus duobus an tribus mensibus. Deinde absfuit à castris: fugit omne negotium. hoc mihi ut testi velim credas: meam enim ille mortem in illo bello videbar, mecum omnia communicabat. Itaque abdidit se in intimā Macedoniam, quod potuit longissime à castris, non modo ut nō præfesset vlli negotio, sed etiam ut ne interesset quidem. Is post prælium se ad hominem necessarium A. Plautium in Bythiniam contulit. Ibi eum Cæsar cum vidisset, nihil asperè, nihil acerbè dixit. Romam iussit venire. Ille in morbum continuo incidit, ex quo nō conualuit. Aeger Corcyram venit: ibi est mortuus. Testamēto quod Romæ Paulo & Marcello C O S S. fecerat, hæres ex parte dimidia & tertia est Capito. in sextante sunt ii, quorum pars sine vlla cuiusquæ querela, publica potest esse, ea est ad ns x x x. Sed de hoc Cæsar viderit. Te mi Plance pro paterna necessitudine, pro nostro amore, pro studiis & omni cursu nostro torius vitz simillimo rogo, & à te ita peto, ut maiore cura, maiore studio nullo possum, ut hanc rem suscipias, meam putes esse: enitare, contendas, efficias ut mea cōmmedatione, tuo studio, Cæsaris beneficio hereditatem propinqui sui C. Capito obtineat. Omnia quæ potui in hac summa tua gratia, ac potentia à te impetrare, si petuissem, vtro te ad me detulisse putabo si hanc rem impetraro. Illud fore tibi adiumento spero, cuius ipse Cæsar optimus esse iudex potest, semper Cæsarem Capito coluit & dilexit. Sed ipse huius rei testis est: noui hominis memoriam. Itaque

N. vii.

nihil te doceo: tantum tibi sumito pro Capitone apud Cæsarem, quantum ipsum meminisse senties. Ego quod in me ipso experiri potui, ad te deferam: in eo quantum sit ponderis, tu videbis. Quam partem in repub. causamque defenderim, per quos homines ordinisque steterim, quibusque mutuis fuerim, non ignoras. Hoc mihi velim credas, siquid fecerim hoc ipso in bello minus ex Cæsaris voluntate, quod intellexerim scire ipsum Cæsarem, me inutilissimum fecisse: id feci aliorum consilio, hortatu, auctoritate. quod fuerim moderatior temperatiorque, quam in ea parte quisquam: id me fecisse maxime auctoritate Capitonis. cuius simileis si reliquos necessarios habuissem, repub. fortasse non nihil, mihi certe plurimum profuissem. Hanc rem mihi Plance si effeceris, meam de tua erga me benevolentia spem confirmaveris, ipsum Capitonem gratissimum, officiosissimum, optimum virum, ad tuam necessitudinem, tuo summo beneficio adiunxeris.

CICERO ACILIO PROCOS. SAL.

L. MANLIUS est Sosis: is fuit Catinensis: sed est vnà cum reliquis Neapolitani civis R. factus, Decurioque Neapoli. erat enim adscriptus in id municipium ante ciuitatem sociis & Latinis datam. Eius frater Catinæ nuper mortuus est: nullam omnino arbitramur de ea hereditate controuersiam eum habiturum: & est hodie in bonis. Sed quum habet præterea negotia vetera in Sicilia sua, & hanc hereditatem fratrem, omnia eius tibi commendo, in primisque ipsum virum optimum mihi que familiarissimum, his studiis literarum doctrinæque præditum, quibus ego maxime delector. Peto igitur abs te, vt eum siue aberit, siue nõ venerit in Siciliam, in meis intimis maximè que necessariis scias esse: itaque tractes, vt intelligat meam sibi commendationem magno adiumento fuisse. Vale.

CICERO ACILIO PROCOS. SAL.

C. FLAVIUS honesto & ornato Eq. Ro. vtor valde familiariter. Fuit enim generi meo C. Pisonis pernecessarius: meque diligentissime obseruat & ipse, & L. Flavius frater eius. Quapropter velim honoris mei causa quibus rebus honeste, & pro tua dignitate poteris, quam honorificentissime & quãlibet liberalissime C. Flauium tractes. Id mihi sic erit gratum, vt gratius esse nihil possit. Sed præterea tibi affirmo, neque id ambitione abduci facio, sed cū familiaritate & necessitudine, tum etiã veritate, te ex C. Flauii officio & obseruantia, & præterea splendore atque inter suos gratia, magnam voluptatem esse capturum. Vale.

CICERO ACILIO PROCOS. SAL.

IN HALESINA ciuitate tam laeta tamque nobili coniunctissimos habeo & hospitio & familiaritate M. & C. Clodios Archagathum & Philonem. sed vereor ne quia cum plureis tibi præcipue commendo, exquare videar ambitione quadam commendationes meas, quãquam à te quidem cumulate satis sit & mihi & meis omnibus. Sed velim sic existimes, hanc familiam & hos mihi maxime esse coniunctos vetustate, officiis, benevolentia. Quamobrem peto à te in maiorem modum, vt his omnibus in rebus, quãtum tua fides dignitasque patietur, commodos. Id si feceris, erit mihi vehementissime gratum.

CICERO ACILIO PROCOS. SAL.

C. NOTACILIO Nasone vtor familiarissime, ita prorsus, vt illius ordinis nullo familiaris. Nam & humanitate eius, & probitate in consuetudine cotidiana magnopere delector. Nihil iam opus est expectare te, quibus cum verbis tibi commendem, quo sic vtar vt scripsi. Habet is in prouincia tua, negotia, quæ procurant liberti Hilarus, Antigonus, Demostratus: quos tibi, negotiaque omnia Nasonis non secus commendo, ac si mea essent. Gratissimum mihi feceris, si intellexero hanc commendationem magnum apud te pondus habuisse.

CICERO ACILIO PROCOS. SAL.

A. VITVM mihi hospitium est cum Lyfone Lyfonis F. Lilybitano, valdeque ab eo obseruor, cognouisque dignum & patre & auo. est enim nobilissima familia. Quapropter commendo tibi maiorem in modum rem domumque eius. Magnè que opere à te peto cures vt is intelligat meam commendationem maximo sibi apud te adiumento & ornamento fuisse.

CICERO ACILIO PROCOS. SAL.

36

C. AVIANVS Philoxenus antiquus est hospes meus, & præter hospitium, valde etiam familiaris, quem Cæsar meo beneficio in Nouocomensis tenuit. Nomen autem Avianii secutus est, quod homine nullo plus est vsus, quam Flacco Avianio meo, quemadmodum te scire arbitror, familiarissimo. Quæ ego omnia collegi, vt intelligeres non vulgare esse commendationem hanc meam. Peto igitur abs te, vt omnibus rebus, quod sine molestia tua facere possis, ei commodes, habeasque in numero tuorum: periciasque vt intelligat has literas meas magno sibi vsui fuisse. Erit id mihi maiorem in modum gratum.

CICERO ACILIO PROCOS. SAL.

37

CVM DEMETRIO Mega mihi vetustum hospitium est: familiaritas autem tanta quanta cum Siculo nullo. Ei Dolabella rogatu meo ciuitatem à Cæsare impetrauit. qua in re ego interfui. Itaque nunc P. Cornelius vocatur. Cumque propter quosdam sordidos homines, qui Cæsaris beneficia vendebat, tabulam, in qua nomina ciuitate donatorum incisa essent, reuelli iussisset: eidem Dolabellæ, me audiente, Cæsar dixit, nihil esse quod de Mega veretur: beneficium suum in eo manere. Hoc te scire volui, vt cum in ciuium Romanorum numero haberes. Cæterisque in rebus tibi cum ita comendo, vt maiore studio neminem comendarim. Gratissimum mihi feceris, si cum ita tractaris, vt intelligat meam commendationem magno ornamento fuisse.

CICERO ACILIO PROCOS. SAL.

38

HIPPAM Philoxeni filium Calatinum, hospitem & necessarium meum, tibi comendo in maiorem modum. Eius bona, quemadmodum ad me delata res est, publice possidentur alieno nomine contra leges Calatinorum. Id si ita est, etiam sine mea comendatione ab æquitate tua res ipsa impetrare debet vt ei subuenias: quoquomodo autem se res habet, peto à te, vt honoris mei causa eum expedias, tantumque ei comodes & in hac re, & in cæteris, quantum tua fides dignitasque parietur. Id mihi vehementer gratum erit.

CICERO ACILIO PROCOS. SAL.

39

L. BRVTIVS Eq. Rom. adolescens omnibus rebus ornatus, in meis familiarissimis est, meque obseruat diligentissime. Cuius cum patre magna mihi fuit amicitia iam inde à Quæstura mea Siciliensi. Omnino nunc ipse Bruttius Romæ mecum est: sed tamen domum eius, & rem familiarem, & procuratores tibi sic comendo, vt maiore studio commendare non possim. Gratissimum mihi feceris, si curaris vt intelligat Bruttius, id quod ei recepi, hanc meam commendationem sibi magno adiumento fuisse.

CICERO ACILIO PROCOS. SAL.

40

CVM FAMILIA Titurnia necessitudo mihi intercedit vetus: ex qua reliquus est M. Titurnius Rufus, qui mihi omni diligentia atque officio est tuendus. Est igitur in tua potestate, vt ille in me satis sibi præsidium putet esse. Quapropter cum tibi comendo in maiorem modum, & abs te peto, efficias vt is commendationem hanc intelligat sibi magno adiumento fuisse. Erit mihi vehementer gratum.

M. CICERO S. D. Q. ANCHARIO Q. F. PROCOS.

41

L. ET C. Aurelius L. Filios, quibus & ipsis, & patre eorum vito optimo familiarissime vtor, comendo tibi maiorem in modum, adolescentis omnibus optimis artibus ornatos, meos per necessarios, tua amicitia dignissimos. Si vlla mea apud te comendatio valuit, quod scio multas plurimum valuisse hæc vt valeat rogo. Quod si eos honorifice liberaliterque tractaris, & tibi gratissimos optimosque adolescentis adiunxeris, & mihi gratissimum feceris.

CICERO CVLLEOLO SAL.

42

QVAE FECISTI L. Lucretii causa, scire te plane volo, te homini gratissimo comodasse, & cum ipsis, quæ fecisti, pergrata sunt, tum Pompeius quotienscumque me vidit (videt autem sæpe) gratias tibi agit singularis. Addo etiam illud quod tibi iucundissimum esse certo scio, me ipsum ex tua erga Lucretium benignitate, maxima voluptate affici. Quod superest, quanquam mihi non est dubium quin cum antea nostra causa, nunc iam etiam tua constantiz gratia, mansurus sis in eadem ista liberalitate: tamē abs te vehementer etiam atque

etiam peto, vt ea quæ iniriõ ostendisti, deinceps fecisti, ad exitum augeri & cumulari per te velis. Id & Lucecio & Pompeio valde granum fore, teque apud eos præclare positurum confirmo & spondeo. De repu. de quæ his negotiis cogitationibusque nostris perscripseram ad te diligenter paucis antè diebus, easque literas dederam pueris tuis. Vale.

CICERO CVLLEOLO PROCOS. SAL.

45

L. LUCECIUS meus, homo omnium gratissimus, mirificas tibi apud me gratias egit, cum diceret omnia te accumulatisime & liberalissime procuratoribus suis polliciturum esse. Cum oratio tua tam ei grata fuerit, quam gratam rem ipsam existimas fore, cum, vt spero, quæ pollicitus es feceris, omnino. Ostenderunt Bulliones sese Lucecio Pompeii arbitrato satisfacturos. sed vehementer opus est nobis, & voluntatem, & autoritatè, & imperium tuum accedere. Quod vt facias, te etiam atque etiam rogo. Illud mihi gratissimum est, quod ita sciunt Lucecii procuratores, & ita Lucecius ipse ex literis tuis quas ad eum misisti, intellexit: hominis nullius apud te autoritatem, aut gratiam valere plus, quam meam. Id vt te experiatur, iterum & sæpius te rogo.

M. CICERO QVINTIO GALLIO SAL.

44

ET SI plurimis rebus spero fore vt perspiciam, quod tamen iam pridem perspicio, me à te amaritamen ea causa tibi datur, in qua facile declarare possis tuam erga me benevolentiam. L. Oppius Marci F. Philomeli negotiatur, homo mihi familiaris: eum tibi vnice commendo. eoque magis, quod cum ipsum diligo, tum quod negotia procurat L. Egnatii Rufi: quo ego vno Eq. Ro. familiarissime vtor, & qui consuetudine cotidiana, tum officis plurimis maximisque mihi coniunctus est. Oppium igitur præsentem vt diligas, Egnatii absentis rem vt tueare, æque à te peto ac si mea negotia essent. Velim memoriæ tuæ causa des literarum aliquid, quæ tibi in prouincia reddantur: sed ita describas, vt tum, cum eas leges, facile recordari possis huius meæ commendationis diligentiam. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo.

CICERO GALLIO SAL.

45

ET SI EX tuis, & ex L. Oppii familiarissimi literis cognoui te memorem commendationis meæ fuisse, idque pro tua summa erga me benevolentia, proque nostra necessitudine minime sum admiratus: tamen etiam atque etiam tibi L. Oppium præsentem, & L. Egnatium mei familiarissimi absentis negotia commendo. Tanta mihi cum eo necessitudo est, familiaritasque, vt si mea res esset, non magis laborarem. Quapropter gratissimum mihi feceris, si curaris, vt is intelligat me à te tantum amari quantum ipse existimo. hoc mihi gratius facere nihil potes, idque vt facias, vehementer te rogo.

CICERO APPVLEIO PROQVAESTORI.

46

LEGNATIO vno equite Ro. vel familiarissime vtor. Eius Anchialium seruum negotiaque quæ habet in Asia, tibi commendo non minore studio quam si rem meam commendarem. Sic enim existimes velim, mihi cum eo non modo cotidianam consuetudinè summam intercedere, sed etiam officia magna & mutua nostra inter nos esse. Quamobrem etiam atque etiam à te peto, vt cures vt intelligat me ad te satis diligenter scripsisse. Nam de tua erga me voluntate non dubitabat. Id vt facias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

CICERO APPVLEIO SAL.

47

L. NOSTIVS Zoilus est coheres meus, hæres autem patroni sui: ea re vtriusque scripti, vt & mihi cum illo causam amicitia scires esse, & hominem probum existimares, qui patroni iudicio ornatus esset. Eum tibi igitur sic commendo vt vnus ex nostra domo. Valde mihi gratum erit, si curaris vt intelligat hæc commendationem sibi apud te magno adiuuamento fuisse.

CICERO SILIO SAL.

48

QVID EGO tibi commendem cum, quem tu ipse diligis? Sed tamen vt scires eum à me non diligere solum, verum etiam amari, ob eam rem tibi hæc scribo. Omnium tuorum officiorum quæ & multa & magna sunt, mihi gratissimum fuerit, si ita tractaris Egnarium, vt sentiat & se à me, & me à te amari. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Illa nostra scilicet ceciderunt: vt amur igitur vulgari consolatione. Quid si hoc melius? Sed hæc coram. Tu fac quod facis, vt me ames, teque amari à me scias.

CICERO C. SEXTILIO RVFO QVAESTORI SAL. D. 49

OMNEIS tibi cōmendo Cyprios, sed magis Paphios: quibus tu quæcunque commo-
daris, erunt mihi gratissima. Eoque facio libentius vt eos tibi commendem, quod & tuæ
laudi, cuius ego fautor sum, conducere arbi tror, cum primus in eam insulam Quæstor ven-
neris, ea te instituire, quæ sequantur alii, quæ vt spero, facilius consequere, si & P. Lentuli
necessarii tui legem, & ea quæ à me constituta sunt, sequi volueris. Quam rem tibi confi-
do magnæ laudi fore.

CICERO CVRIO PROCOS.

50

Q. POMPEIUS Sex. F. multis & veteribus causis necessitudinis mihi coniunctus est.
Is cum antea meis cōmendationibus & rem, & gratiam, & auctoritatem suam tueri con-
suerit, nunc profecto te prouinciam obtinente meis literis adsequi debet, vt nemini se in-
telligat commēdatorem vnquam fuisse. Quamobrem à te maiorem in modum peto, vt
cum omnibus meos æque ac tuos, obseruare pro necessitudine nostra debeas, hunc in primis
ita in tuam fidem recipias, vt ipse intelligat, nullam rem sibi maiori vsui aut ornamento
quàm meam commendationem, esse potuisse. Vale.

CICERO S. D. ARISTO PROCOS.

51

SVMPSI hoc mihi pro tua in me obseruantia, quam penitus perspexi quandiu Brun-
disi fuimus, vt ad te familiariter, & quasi pro meo iure scriberē, siquæ res esset de qua valde
laborarem. M. Curius qui Patris negotiatur, ita mihi familiaris est vt nihil possit esse con-
iunctius. Multa illius in me officia, multa in illum mea quoque maximū est, summus in-
ter nos amor & mutuus. Quæ cum ita sint, si vllam in amicitia mea spem habes: si ea quæ
in me officia & studia Brūdisi contulisti, vis mihi etiam gratiora efficere, quanquam sunt
gratissima: si me à tuis omnibus amari vides, hoc mihi da atque largire, vt M. Curium sar-
tum & tectū, vt aiunt, ab omniq; incommodo, detrimēto, molestia syncerum integrū-
que conserues. Et ipse spondeo, & omnes hoc tibi tui pro me recipient, ex mea amicitia, &
ex tuo in me officio maximum te fructum summamque voluptatem esse capturum.

CICERO P. CAESIO S. D.

52

P. MESSIENVM Equitem R. omnibus rebus ornatū, melumque per familiarem ti-
bi commendo ea commendatione quæ potest esse diligentissima. Peto à te & pro nostra,
& pro paterna amicitia, vt eum in tuam fidem recipias, eiusque rem samamque tuare. Vi-
ram bonam, tuæque amicitia dignum tibi adiunxeris, mihiq; gratissimum feceris.

CICERO REGI S.

53

A. LICINIUS Aristoteles Melitēsis antiquissimus est hospes meus, & præterea con-
iunctus magno vsu familiaritatis. Hæc cum ita sint, non dubito quin tibi satis cōmenda-
tus sit. Etenim ex multis cognosco meam cōmendationem plurimū apud te valere. Hunc
ego à Cæsare liberaui. Frequens enim fuerat nobiscum, atque etiam diutius in causa est,
quàm nos, commoratus, quo melius te de eo existimaturum arbi tror. Fac igitur mi Rex,
vt intelligat has sibi literas plurimum profuisse.

CICERO THERMO PROPR. SAL.

54

L. GENVICILIO Curuo iam pridem vtor familiarissime, optimo viro, & homine
gratissimo. Eum tibi penitus commendo atque trado. Primum vt omnibus in rebus ei te
commodes, quoad fides tua dignitasque patietur: patietur autem in omnibus: nihil enim
abs te vnquam, quod sit alienum tuis, aut etiam suis moribus, postulabit. Præcipue autē ti-
bi cōmendo negotia eius, quæ sunt in Helleponto, primum, vt obtineat id iuris in agris,
quod ei Pariana ciuitas decreuit & dedit, & quod semper obtinuit sine vlla controuersia.
deinde, si quid habebit cum aliquo Hellepōtio controuersæ, vt in illā *Antioch* reicias. Sed
non mihi videor, cum tibi totum hominem diligentissime commendarem, singulas ad te
causas perscribere debere. Summa illa sit: quidquid officii, beneficii, honoris in Genu-
cilium contuleris, id te existimabo in meipsum atque in rem meam contulisse.

CICERO THERMO PROPR.

55

CVM multa mihi grata sunt, quæ tu adductus mea commendatione fecisti: tum in pri-

mis, quòd M. Marcellum amici atque interpretis mei filium liberalissime tractauisti. Venit enim Laodiceam, & tibi apud me mihique propter te gratias maximas egit. Quare quod reliquum est, à te peto, quum apud gratos homines beneficium ponis, vt eo liberius his còmodis operamque des, quoad fides tua parietur, vt focus adolefcētis rea nē fiat. Ego cum ante studiose còmendabā Marcellium, tum multo nūc studiosius, quòd in lōga apparitione singularē, & prope incredibilem patris Marcellii fidē, abstinentiam, modestiamque cognoui.

CICERO THERMO PROPR. S.

56

ET SI mihi videor intellexisse, cum tecum Ephesi de te M. Anneii Legati mei locutus sum, te ipsius causa vehemēter omnia velle: tamen & M. Anneium tanti facio, vt mihi nihil patem prætermittendum quod illius interfit: & me à te tanti fieri puto, vt nō dubitem quin ad tuam volūtatē magnus cumulus accedat còmendationis meæ. Nam cum iam diu diligerem M. Anneium, deque eo sic existimarem, vt res declarat, quòd vltro ei detulerim legationem, cum multis perentibus denegassem: tum vero posteaquam mecū in bello atque in te militari fui, tantam in eo virtutē, prudentiam, fidē, tantamque erga me beneuolentiam cognoui, vt hominē neminē pluris faciam. Eum cū Sardiānis habere còtrouersiam scis: causam tibi exposuimus Ephesi: quam tu tamē coram facilius meliusque cognoscēs. De reliquo mihi mehercule diu dubium fuit quid ad te potissimū scriberē. Ius enim quēadmodum dicas, clarū & magna cum tua laude, notū est. Nobis autē in hac causa nihil aliud opus est, nisi te ius instituto tuo dicere. Sed tamen cum me non fugiat quanta sit in Prætorē auctoritas, præsertim ista integritate, grauitate, clemētia, qua te esse inter omnes constat: peto abs te pro nostra cōiunctissima necessitudine, plurimisque officiiis paribus ac mutuis, vt voluntate, auctoritate, studio tuo perficias vt M. Anneius intelligat te & sibi amicum esse, quod non dubitat (sæpe enim mecum locutus est) & multo amiciorē his meis literis esse factum. In tuo toto imperio atque prouincia nihil est quod mihi gratius facere possis. Iam apud ipsum gratissimum hominem atque optimum virum quālem bene futurus sis studium tuum atque officium, dubitare te non existimo.

CICERO THERMO PROPR. SAL.

57

CLLVIVS Pucolanus valde me obseruat, valdeque est mihi familiaris. Is tibi sibi persuadet: quod in tua prouincia negotiū habeat, nisi te prouinciam obtinente meis còmendationibus confecerit, id se in perditis & desperatis habieiturum. Nunc quum mihi ab amico officiosissimorantē oneris imponitur, ego quoque tibi imponā pro tuis in me summis officiiis: ita tamen vt tibi nolim molestus esse. Mylaseis & Alabandeis pecuniam Cluuius debent. Dixerat mihi Euthydemus, cum Ephesi essem, se curaturū vt ecclidi Mylasi Romam mitterētur. Id factum nō est. Legatos audio missos esse: sed malo ecclidos, vt aliquandō confici possit. Quare peto à te vt & eos, & Alabandeis iubeas ecclidos Romā mittere. Præterea Philocius Alabandensis cōm. *hunc* Cluuius dedit, ex cōmissis sunt. Velim cures vt aut de hypothecis decedat, easque procuratoribus Cluuii tradat: aut pecuniam soluat. Præterea Heracleotæ & Bargileræ, qui item debent, aut pecuniam soluat, aut fructibus suis satisfaciant. Causam præterea debet: sed aiunt se depositam pecuniam habuisse. Id velim cognoscas: & si intellexeris eos neque ex ecclido, neque ex decreto depositam habuisse, des operam vt vsuræ Cluuius, instituto tuo conferuentur. His de rebus eo magis laboro, quòd agitur res Cn. Pompeii etiam nostri necessarii: & quòd is magis etiam mihi laborare videtur, quā ipse Cluuius, cui satis factum esse à nobis valde volo. His de rebus te vehementer etiam atque etiam rogo.

CICERO THERMO PROPR. SAL.

58

QVO magis cotidie ex literis nuntiisque bellū magnum esse in Syria cognosco, eò vehemētius à te pro nostra necessitudine cōtendo, vt mihi M. Anneium Legatū primo quoque tēpore remittas. Nam eius opera, consilio, scientia rei militaris, vel maxime intelligo me, & rep. adiuuari posse. Quod nisi tanta res eius ageretur: nec ipse adduci potuisset vt à me discederet: neque ego, vt eum à me dimitterem. Ego in Ciliciam proficisci cogito circiter K. Mai. Ante eam diem Anneius ad me redeat oportet. Illud quod teū & coram

& per literas diligentissime egi, id & nunc etiam atque etiam rogo curæ tibi sit, ut suum negotium quod habet cum populo Sardiniano, pro causæ veritate, & pro sua dignitate conficiat. Intellexi ex tua oratione cum tecum Ephesi locutus sum, te ipsum M. Anneii causa omnia velle. sed tamen sic velim existimes, te mihi nihil gratius facere posse, quam si intellexero per te illum, ipsum negotium ex sententia confecisse. Idque quamprimum ut efficias, te etiam atque etiam rogo.

M. CICERO C. TITIO L. F. RVFO. PR. VRB. SAL. 59

L. CVSTIDIUS est tribulis & municeps & familiaris meus. Is causam habet, quam causam ad te deferet. Commendo tibi hominem, sicuti tua fides & meus pudor postulat: tantum ut facile ad te aditus habeat: quæ æqua postulat ut libere te impetret: sentiatque meam sibi amicitiam, etiam cum longissime absum, prodesse in præti apud te.

M. CICERO C. CVRTIO PEDUCEANO PR. SAL. 60

M. FABIVM vnicè diligo, summamque mihi cum eo consuetudo & familiaritas est peruetus. In eius controuersis quid decernas, à te non peto: seruabis ut tua fides & dignitas postulat, edictum & institutum tuum. sed ut quam facillimos ad te aditus habeat: quæ erunt æqua, lubente te impetret: ut meam amicitiam sibi, etiam cum procul absum, prodesse sentiat, præferam apud te. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M. CICERO C. MVNATIO C. F. SAL. 61

L. LIVINEIVS Trypho est omnino L. Reguli familiarissimi mei libertus. Cuius calamitas etiam officiosorem me facit in illum, nam beneuolentior, quam semper fui, esse non possum. Sed ego libertum eius per seipsum diligo. Summa enim eius erga me officia extiterunt his nostris temporibus, quibus facillime bonam beneuolentiam hominum, & fidem perspicere potui. Eum tibi ita commendo, ut homines grati & memores, benemeritos de se commendare debent. Pergratum mihi feceris, si ille intellexerit se, quod pro salute mea multa pericula adierit, sæpe hęc summa nauigarit, pro tua erga me beneuolentia gratum tibi etiam fecisse.

M. CICERO S. D. P. SILIO PROPR. 62

T. PINNIO familiarissime me usum esse scire te arbitror. quod quidē ille testamento declarauit qui me cum tutorem, tum etiam secundum hæredem instituerit. Eius filio mire studioso & erudito, & modesto pecuniam Nicænses grandem debent ad HS octogies: & ut audio, in primis ei volunt soluere. Pergratum igitur mihi feceris, quum non modo reliqui tutores qui sciunt quanti me facias, sed etiam puer ipse sibi persuasit, te omnia mea causa facturum esse: si dederis operam, quoad tua fides dignitasque patietur, ut quamplurimum pecuniæ Pinnio soluat Nicænsium nomine.

M. CICERO S. D. P. SILIO PROPR. 63

ET IN Atilii negotio te amavi: cum enim sero venissem, tamen honestum equitem R. beneficio tuo conseruavi: & me hercule semper sic in animo habui, te in meo ære esse propter Lamizæ nostri coniunctionem, & singularem necessitudinē. Itaque primū tibi ago gratias, quod me omni molestia liberas. deinde impudētia prosequor. Sed idem sarciam, te enim semper sic colā & tuebor ut quem diligentissime. Q. Fratrem meum, si me diligis, eo numero cura ut habeas quo me. Ita magnum beneficium tuum magno cumulo auxeris.

M. CICERO S. D. P. SILIO PROPR. 64

NON putavi fieri posse ut mihi verba deessent, sed tamē in C. Lenio cōmendando desunt. Itaque rem tibi exponam paucis verbis: sed tamen ut plane perspicere possis voluntatem meam. Incredibile est quam faciamus & ego & frater meus qui mihi charissimus est, M. Lenium. id sit cum plurimis eius officiis, tum summa probitate & singulari modestia. Eum ego à me inuisissimus dimisi, cum propter familiaritatem & cōsuetudinis suauitatē, tum quod cōsilio eius fidei ac bono libenter utebar. Sed vereor ne iam superesse mihi verba putes, quæ dixeram defutura. Commendo tibi hominem, sicut intelligis me, de quo ea supra scripserim, debere cōmendare. A teque vehementer etiam atque etiam peto, ut quod habet in tua provincia negotii, expodias: quod tibi videbitur rectū esse, ipsi dicas. Homine

facillimum liberalissimumque cognosces. Itaque te rogo vt eum solutū, liberum, cōfectis eius negotiis per te quamprimum ad me remittas. Id mihi fratrici meo gratissimū feceris.

M. CICERO S. D. P. SILIO PROPR.

65

NERO meus mirificam apud me tibi gratias egit, proflus incredibilis, vt nullum honorem sibi haberi potuisse diceret, qui à te prætermisus esset. magnum fructum ex ipso capies: nihil enim est illo adolescente gratius. Sed me hercule mihi quoque gratissimū fecisti. Pluris enim ex omni nobilitate neminē facio. Itaque si ea feceris quæ ille per me tecum agi voluit, gratissimū mihi feceris. Primū, de Pausania Alabandensī sustentēs rem, dū Nero veniat, vehementer eius causa cupere eum intellexi, itaque hoc valde te rogo. Deinde Nyctos, quos Nero in primis habere necessarios, diligētissimēque tueri ac defendi, habeas tibi cōmendatissimos: vt intelligat illa ciuitas sibi in Neronis patrociniō summū esse præsidium. Strabonem Seruilium tibi sæpe commendauī: nunc eo facio id impensius, quòd eius causam Nero suscepit. Tātum à te petimus vt agas eam rem, ne relinquas hominem innocentem ad alicuius tui dissimilis quæstū. Id cum gratum mihi erit, tum etiā existimabo te humanitate tua esse vsū. Summa eius epistolæ hæc est, vt omnes omnibus rebus Neronem, sicut instituiti atque fecisti. Magnū theatrum habet ista prouincia, non vt hæc nostra, adolescentis nobilis, ingeniosi, abstinentis, commendationem atque gloriam. Quare si te fauore vsus erit, sicuti profecto & vteur, & vsus est, amplissimas clientelas acceptas à maioribus confirmare poterit, & beneficiis suis obligare. Hoc in genere, si cum adiuueris eo studio quo ostendisti, apud ipsum præclarissime posueris: sed mihi etiā gratissimū feceris.

Vale.

M. CICERO S. D. P. SILIO PROPR.

66

C V M P. Terētio Hispōne, qui operas in scriptura pro magistro dat, mihi summa familiaritas cōsuetudoque est: multaque & magna inter nos officia paria, & mutua intercedūt. Eius summa existimatio agitur in eo, vt pactiones cum ciuitatibus reliquis cōficiat. Non me præterit nos eam rem Ephesi expertos esse: neque ab Ephesi vllō modo impetrare potuisse. Sed quum quemadmodum omnes existimant, & ego intelligo tua cum summa integritate, tum singulari humanitate & mansuetudine consecutus es vt libentissimis Græcis nuntū quod velis cōsequare: peto à te in maiorem modū vt honoris mei causa hac laude Hispōnem affici velis. Præterea cum sociis scripturæ mihi summa necessitudo est, non solum ob eam causam quòd ea societas vniuersa in mea fide est, sed etiam quòd plerisque sociis vtor familiarissime. Ita & Hispōnem meum per me ornaris, & societatem mihi cōiunctiorem feceris. tuque ipse & ex huius obseruantia gratissimi hominis, & ex sociorum, gratia hominum amplissimorum, maximum fructum capies, & me summo beneficio affeceris. sic enim velim existimes, ex tota tua prouincia, omniq; isto imperio nihil esse quod mihi gratius facere possis.

M. CICERO P. SERVILIO SAL.

67

A C A E C I N A M maxime proprium clientem familæ vestræ non commendarem tibi, cum scirem qua fide in tuos, qua clementia in calamitosos soleres esse: nisi me & patris eius quo sum familiarissime vsus, memoria, & huius fortuna ita moueret vt hominis omnibus mecum studiis officijsque coniunctissimi mouere deberat. A te hoc omni contentione peto, sic vt maiore cura, maiore animi labore petere nō possim: vt ad ea quæ tua spōte sine cuiusquam commendatione faceres, in hominem tantum, & talem, calamitosum, aliquem afferant cumulum meæ literæ, quo studiosius eum, quibuscunque rebus possis, iuuēs. Quòd si Romæ fuisses, etiā salutem A. Cæcinæ essemus (vt opinio mea fert) per te consecuti. De qua ramen magnā spem habemus freti clementia Collegæ tui. Nunc quum tuam iustitiam secutus, tutissimum sibi portum prouinciam istam duxit esse, etiā atque etiam te rogo atque oro, vt eum & in reliquis veteris negotiationis colligēdis iuuēs, & cæteris rebus tegas atque tuare. Hoc mihi gratius facere nihil potes.

M. CICERO P. SERVILIO PROPR. SAL.

68

B X prouincia mea Ciliciensī, cui scis quæ Asiaticas attributas fuisse, nullo sum

familiarius vsus,quàm Androne Artemonis F.Laodicēsi: cùmque habui in ea ciuitate cum hospite, tum vehemēt ad me vitæ rationem & consuetudinem accōmodatum. Quem quidem multo etiam pluris postea quàm deceſsi, facere cœpi, quodd multis rebus expertus sum gratum hominem, meique memorem. Itaque eum Romæ libentiſſime vidi. Non te enim fugit, qui plurimis in ista prouincia benigne fecisti, quàm multi grati reperiantur. Hæc propterea scripsi, vt & me nō sine causa laborare intelligeres, & tu ipse eum dignum hospitio tuo iudicares. Feceris igitur mihi gratissimū, si ei declararis quanti me facias, id est si receperis eum in fidē tuam, & quibuscūque rebus honeste, ac sine molestia tua poteris, adiuueris. Hoc mihi erit vehemēt gratum. Idque vt facias te etiam atque etiā rogo.

M. TVLLIVS CICERO P. SERVILIO ISAVRICO PROCOS.
COLLEGAE SAL. PLV. 69

GRATIAE mihi vehemēt tuz literæ fuerunt, ex quibus cognoui cursus navigationum tuarū. significabas enim memoriam tuam nostræ necessitudinis, qua mihi nihil poterat esse iucundius. Quod reliquum est, multo etiam erit gratius, si ad me de repub. id est de statu prouinciz, de institutis tuis familiariter scribes. Quæ quāquam ex multis pro tua claritate audiam, tamen libentiſſime ex tuis literis cognoscā. Ego ad te de reip. summa quid sentiam, non sæpe scribam propter periculum eiusmodi literarum. Quid agatur autem, scribam sæpius. Sperare tamen videor Cæsari Collegæ nostro fore curæ, & esse, vt habeamus aliquam temp. cuius consiliis magni referbat te inreſſe. Sed si tibi vtilius est, id est glorioſius, Afrix præſſe, & istam partē reip. male affectā tuari: mihi quoque idem, quod tibi & laudi tuz profuturum est, optatius debet esse. Ego, quæ ad tuam dignitatem pertinere arbitror, summo studio diligentiaque curabo. In primis que tuebor omni obseruantia clarissimum virum patrem tuum: quod & pro vetustate necessitudinis, & pro beneficiis vestris, & pro dignitate ipsius facere debeo.

CICERO P. SERVILIO COLLEGAE SAL. PLV. 70

C. CVRTIVS Mithres est ille quidē, vt ſcis, libertus Posthumi familiarissimi mei: sed me colit & obseruat æque atque illum ipsum patronum suum. Apud eum ego sic Ephesi fui, quotiescunque fui, tanquam domi meæ. Multique acciderunt in quibus & benevolentiam eius erga me experiret, & fidem. Itaque siquid aut mihi, aut meorum cuiuspiam opus est in Asia, ad hunc scribere consueui: huius cū opera & fide, tum domo & re vti, tanquam mea. Hæc ad te eo pluribus scripsi, vt intelligeres, me non vulgariter nec ambitioſe, sed vt pro homine intimo, ac mihi pernecessario scribere. Peto igitur à te, vt in ea controuersia quam habet de fundo cum quodā Colophonio, & in cæteris rebus, quantum fides tua patietur, quantumque tuo cōmodo poteris, tantum & honoris mei causa commodes. etiā vt eius modestiam cognoui, grauis tibi nulla in te erit. Si & mea commendatione & sua probitate assecutus erit vti de se bene existimes, omnia se adeptum arbitrabitur. Vt igitur eum recipias in fidem, habeasque in numero tuorū, te vehemēt etiam atque etiam rogo. Ego quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitror, omnia studioſe diligentēque curabo.

M. CICERO P. SERVILIO COLLEGAE SAL. PLV. 71

QVIA non est obscura tua in me benevolentia, sic fit vt multi per me tibi commendari velint. Ego autē tribuo nonnunquam in vulgus, sed plerunque necessariis in hoc tempore. Nam cum T. Ampio Balbo mihi summa familiaritas, necessitudoque est. Eius libertum T. Ampium Menandrum hominem frugi & modestum, & patrono & nobis vehementer probatum tibi commendo maiorem in modum. Vehementer mihi gratum feceris, si quibuscunque rebus sine tua molestia poteris, ei commodaris. Quod vt facias, te vehementer etiam atque etiam rogo.

M. CICERO S. D. P. SERVILIO COLLEGAE. 72

MVLTO tibi commendem necesse est, quum omnibus nota nostra necessitudo est, tuaque erga me benevolentia. Sed tamen omnium causa quos commendo, velle debeo, tamen cum omnibus non eadem mihi causa est. T. Agnus & comes meus fuit illo miserimo tempore, & omnium itinerum, navigationum, laborum, periculorum meorū socius.

Neque hoc tēpore discessisset à me, nisi ego ei permisisset. Quare sic tibi cum cōmendo, vt vnum de meis domesticis, & maxime necessariis. Pergratum mihi feceris, si cum ita tractaris vt intelligat hanc commendationem sibi magno vsu atque adiumento fuisse.

M. CICERO P. SERVILIO COLLEGAE SAL. 73

C A E R E L L I A E necessariz meæ rem, nomina, possessiones Asiaticas commendavi tibi præfens in hortis tuis, quam potui diligentissime: tuque mihi pro tua consuetudine, proque tuis in me perpetuis maximisque officiis omnia te facturū liberalissime recepisti. Meminisse te id spero. Scio enim solere. Sed tamen Cærelliz procuratores scripserunt te propter magnitudinem prouinciz, multitudinēque negotiorum etiam atque etiam esse cōmonefaciendum. Peto igitur vt memineris te omnia, quæ tua fides pareretur, mihi cumula te recepisse. Equidem existimo habere te magnam facultatem (sed hoc tui est cōsiliū & iudicium) ex eo s. c. quod in hæredes C. Vennoni factum est Cærelliz commodandi. Id s. c. tu interpretabere pro tua sapientia. Scio enim eius ordinis auctoritatem semper apud te magni fuisse. Quod reliquum est, sic velim existimes, quibuscūque rebus Cærelliz benigne feceris, mihi te gratissimum esse facturum.

M. CICERO Q. PHILIPPO PROCOS. SAL. 74

G R A T V L O R tibi quòd ex prouincia saluum te ad tuos recepisti incolumi fama & rep. Quòd si Romæ te vidissem, coramque gratias egissem, quòd tibi L. Egnatius familiarissimus meus absens L. Oppius præfens curæ fuisset. Cum Antipatro Derbete mihi nō solum hospitium, verum etiam summa familiaritas intereedit. Ei te vehementer susceperisuisse audiui, & moleste tuli. De re nihil possum iudicare, nisi illud mihi persuadeo, te talē virum nihil temere fecisse. te autem pro veteri nostra necessitudine etiam atque etiam peto, vt eius filios qui in tua potestate sunt, mihi potissimum condones: nisi quid existimas in ea re violari existimationem tuam. Quod ego si arbitrarer, nunquam te rogare: mihique tua fama multò antiquior esset, quam illa necessitudo est. Sed mihi ita persuadeo (potest fieri vt fallar) eam re laudi tibi potius, quam vituperationi fore. Quid fieri possit, & quid mea causa facere possis (nam quid velis, non dubito) velim, si tibi graue non erit, certiorē me facias.

M. CICERO Q. PHILIPPO PROCOS. SAL. 75

E T S I non dubito pro tua in me obseruantia, proque nostra necessitudine, quin commendationem meam memoria teneas: tamen etiam atque etiam eundem tibi L. Oppium familiarem meum præsentem, & L. Egnatii familiarissimi mei absentis negotia cōmendo. Tanta mihi cum eo necessitudo est, familiaritasque, vt si mea res esset non magis laborare. Quapropter gratissimū mihi feceris, si curaris vt ipse intelligat me à te tantū amari, quantum ipse existimo. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Idque vt facias, te vehementer rogo. Vale.

M. CICERO T. TITIO T. F. LEG. SAL. DIC. 76

E T S I non dubito quin apud te mea cōmendatio prima satis valeat, tamen obsequor homini familiarissimo C. Auianio Flaeco, cuius causa omnia cum cupio, tum mehercule etiam debeo. De quo & præfens tecum egi diligenter, cum tu mihi humanissime respondisti, & scripsi ad te accurate antea: sed putat interesse sua, me ad te quam æpiissime scribere. Quare velim mihi ignoscas, si illius voluntati obrēperans, minus videbor meminisse constantiæ tuæ. A te idem illud peto, vt de loco, quò deportet frumentum, & de tempore, Auianio commodes, quorum vtrunque per eundem me obtinuit triennium, dum Pompeius isti negotio præfuit. Summa est, in quo mihi gratissimum facere possis, si curaris vt Auianius, quem se à me amari putat, me à te amari sciat. erit id mihi pergratum.

M. CICERO IIII. VIRIS ET DECVRIONIBVS. S. D. 77

T A N T A E mihi cum Q. Hippio causæ necessitudinis sunt, vt nihil possit esse cōiunctius quam nos inter nos sumus. Quod nisi ita esset, vterer mea cōsuetudine, vt vobis nulla in te molestus essem. Etenim vos mihi optimi testes estis, quam mihi persuasum esset, nihil esse quod à vobis impetrare non possem: nunquam me tamen grauior vobis esse voluisse. Vehementer igitur vos etiam atque etiam rogo, vt honoris mei causa liberalissime C. Valgium Hippianum tractetis, remque cum eo conficiatis, vt quam possessionē habet

in agro Fregellano, à vobis emptam, eam liberam & immunem habere possit. Id si à vobis impetraro, summo me beneficio vestro adfectum arbitror.

M. CICERO S. D. P. SVLPITIO IMP.

78

CVM his temporibus non sanè in Senatam vētirarem, tamen vt tuas literas legi, non existimaui me saluo iure nostræ veteris amicitie multorumque inter nos officioium face-
re posse vt honori tuo dessem. Itaque assui, supplicationemque tibi libenter decreui: nec reliquo tempore vlllo, aut rei, aut exultationi, aut dignitati tuæ deero. Atque hoc vt tui necessarii sciant, hoc me animo erga te esse, velim facias eos per literas certiores, vt siquid tibi opus sit, ne dubitent mihi iure suo denuntiare. M. Bolanum virum bonum & fortem, & omnibus rebus ornatum, meumque veterem amicum tibi magnopere commēdo. Per-
gratum mihi feceris si curaris vt is intelligat hanc commendationem sibi magno adiu-
mento fuisse. Ipsūque virum optimum gratissimūque cognosces. Promitto tibi, te ex-
cius amicitia magnam voluptatem esse capturum: præterea à te peto in maiore modum pro nostra amicitia, & pro tuo perpetuo in me studio, vt in hac re etiam labores. Diony-
sius seruus meus qui meam bibliothecam multorum nummorum tractauit, cum multos libros surripuisset, nec se impune laturum putaret, aufugit. Is est in prouincia tua. Eum &
M. Bolanus familiaris, & multi alii Narone viderunt. Sed cum se à me manumissum esse diceret, crediderunt. Hunc tu si mihi restituendum curaris, non possum dicere quàm mihi
gratum futurum sit. Res ipsa parua, sed animi mei dolor magnus est. Vbi sit, & quid fieri possit, Bolanus te docebit. Ego si hominem per te recuperaro, summo me à te beneficio adfectum arbitror.

M. CICERO ALLIENO SAL.

79

DEMOCRITVS Sicyonius, non solum hospes meus est, sed etiam, quod non mul-
tis contingit, Græcis præsertim, valde familiaris. Est enim in eo summa probitas, summa
virtus, summa in hospites liberalitas & obseruantia: meque præter cæteros & colit & ob-
seruat, & diligit. Eum tu non modo suorum ciuium, verū pene Achaia principē cognosces.
Huic ego tantūmodo aditū ad tuā cognitionē patefacio & munio: cognitū per te ipsum
quæ tua natura est, dignum tua amicitia atque hospitio iudicabis. Peto igitur à te vt his li-
teris lectis recipias eum in tuam fidem: pollicear omnia te facturū mea causa. De reliquo,
si id quod cōsido, fore dignum cum tua amicitia hospitioque cognoueris, peto vt eum cō-
plectare, diligas, in tuis habeas. Erit id mihi maiorem in modum gratum. Vale.

M. CICERO S. D. ALLIENO PROCOS.

80

ET te scire arbitror quanti fecerim C. Auianium Flaccū: & ego ex ipso audierā opti-
mo & gratissimo homine, quàm à te liberaliter esset tractatus. Eius filios dignissimos illo
patre, meūque necessarios, quos ego vtice diligo, commendo tibi sic, vt maiore studio nul-
los commēdare possim. C. Auianius in Sicilia est. Marcus est nobiscū. Vt illius dignitatem
præsentis ornes, rem vtriusque defendas, te rogo. Hoc mihi gratius in ista prouincia facere
nihil potes: idque vt facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER AD TERE-
NTIAM VXOREM.

TVLLIVS TERENCE SVAE, TVLLIOLAE SVAE,
CICERONI SVO S. D.

ET LITERIS multorum & sermone omnium perfertur ad me incredibilē tuam vir-
tutem & fortitudinē esse: teque nec animi, neque corporis laboribus defatigari. Me mi-
serum, te ista virtute, fide, probitate, humanitate in tantis ætumnas propter me incidisse:
Tulliolamque nostram, ex quo patre cætas voluptates capiebat, ex eo tantos percipere lu-
ctus! Nam quid ego de Cicrone dicam: qui cum primum sapere cæpit, acerbissimos do-

lores miseriſque percepit. Quæ ſi, tu vt ſcribis, fato facta putarem, ferrem paulo facilius: ſed omnia ſunt mea culpa commiſſa, qui ab his me amari putabam, qui inuidebant: eos non ſequerbar qui petebant. Quod ſi noſtris conſiliis vſi eſſemus, neque apud nos tantum va-
 luiffet ſermo aut ſtultorum amicorum, aut improborum, beatiffimi viuere: nunc quem ſperare nos amici iubent, dabo operam ne mea valetudo tuo labori deſit. Res quanta ſit, intelligo: quantoque fuerit facilius manere domi, quam redire. Sed tamẽ ſi omnibus Tribb. pl. habemus: ſi Lentulum tam ſtudioſum, quam videtur: ſi vero etiam Pompeium & Cæſarem, non eſt deſperandum. De familia, quomodo placuiſſe ſcribis amicis, faciemus. Deloco, nunc quidẽ iam abũt peſtilentia: ſed quandiu fuit, me nõ attingit. Plancius homo officioſiſſimus me cupit eſſe ſecum: & adhuc retinet. Ego volebam loco magis deſerto eſſe in Epiro, quod neque Hyſpo veniret, nec milites: ſed adhuc Placius me retinet: ſperat poſſe fieri vt mecum in Italiam decedat. Quem ego diem ſi videro, & ſi in veſtrum complexum venero, ac ſi & vos & meipſum recuperaro: ſatis magnum mihi fructum videbor percepiſſe & veſtræ pietatis & meæ Piſonis humanitas, virtus, amor, in omnes nos tantus eſt, vt nihil ſuprà poſſit. Vtinam ea res ei voluptati ſit: gloriæ quidẽ video fore. De Q. fratre, nihil ego te accuſaui: ſed vos, cum præſertim tam pauci ſitis, volui eſſe quam cõiuñctiſſimos. Quibus me voluiſti agere gratias, egi: & me à te certiore eſſe factum ſcripſi. Quod ad me mea Terentia ſcribis, te vicũ venditurũ: quid obſecro, te (me miſerum) quid futurũ eſt? Eſt nos premet eadem fortuna, quid puero miſero fiet? Nõ queo reliqua ſcribere, tanta vis lacrymarum eſt: neque te in eundem ſterum adducam. Tantum ſcribo: ſi erunt in officio amici, pecunia non deerit: ſi non erunt, tu efficere tua pecunia non poteris. Per fortunam miſeræ noſtras vide ne puerum perditum perdamus. Cui ſi aliquid erit: ne cgeat mediocri virtute opus eſt, & mediocri fortuna, vt cætera conſequatur. Fac valeas, & ad me tabellarios mirtas, vt ſciam quid agatur, & vos quid agatis. Mihi omnino iam brevis expectatio eſt. Tulliolæ & Ciceroni ſalutem dic. Valere. D. ad v. 1. K. Decem. Dyrrhachii. Dyrrhachium veni, quod & libera ciuitas eſt, & in me officioſa, & proxima Italiz. Sed ſi me offendet loci celebrietas, aliõ me conferam, ad te ſcribam.

TULLIUS S. D. TERENTIAE SVAE ET TULLIOLAE ET
 CICERONI SVIS.

NOLI putare me ad quenquam longiores epiſtolas ſcribere, niſi ſiquis ad me plura ſcripſit, cui puto referre oportere. Nec enim habeo quid ſcribam: nec hoc tempore quicquam difficilius facio. Ad te vero, & ad noſtrã Tulliolam non queo ſine plurimis lacrymis ſcribere. Vos enim video eſſe miſerrimas, quas ego beatiffimas ſemper eſſe volui, idque præſtare debui: & niſi tam timidi fuiſſemus, præſtitiffem. Piſonem noſtrum merito eius amo plurimum. Eum vt potui, per literas cohortatus ſum: gratiasque egi vt debui. In nouis Tribb. pl. intelligo ſpem te habere: id erit firmum, ſi Pompeii voluntas erit: ſed Craſſum tamen metuo. A te quidem omnia fieri fortiſſime & amantiſſime video, nec miror: ſed merito caſum cuiusmodi, vt tantis tuis miſeriis meæ miſeriæ ſubleuentur. Nam ad me P. Valerius homo officioſus ſcripſit, id quod ego maximo cum fletu legi, quemadmodum à Veſta ad tabulam Valeriam ducta eſſes. Hem mea lux, meum deſiderium, vnde omnes opem petere ſolebant, te nunc mea Terentia ſic vexari, ſic iacere in lacrymis & ſordibus: idque fieri mea culpa, qui cæteros ſeruaui, vt nos periremus! Quod de domo ſcribis, hoc eſt de arca, ego vero tum denique mihi videbor reſtitutus, ſi illa nobis erit reſtituta. Verũ hæc non ſunt in noſtra manu. Illud doleo, quæ impenſa faciendã eſt, in eius partem miſeram, & deſpoliatam venire. Quod ſi conficitur negotium, omnia conſequemur: ſin eadẽ nos fortuna premet, etiã ne reliquias tuas miſera proiciat: Obſecro te mea vita, quod ad ſumptum attinet, ſine alioſ qui poſſunt, ſi modo volunt ſuſtinere: & valetudinem iſtam inſirmam, ſi me agere video: timeo vt ſuſtineas: ſed video in te eſſe omnia. Quare vt id quod ſperas, & quod agis conſequamur, ſerui valetudini. Ego ad quos ſcribam neſcio, niſi ad eos qui ad me ſcribunt: aut ad eos de quibus ad me vos aliquid ſcribitis. Lõgius, quam ita vobis placet, nõ di-

10 scdam. sed velim quamprimum literas mittatis, praesertim siquid est firmitus quod speremus. Valete mea desideria, valete. D. ad III. Non. Oct. Thessalonica.

TULLIVS S. D. TERENTIAE SVAE, ET TVLLIO-
LAE ET CICERONI.

ACCEPI ab Aristocriso tres epistolas, quas ego lacrymis prope deleui. Conscior enim motore mea Terentia: nec meae miseriae magis excruciant, quam tuae vestraeque. Ego autem hoc inferior sum, quam tu quae es miserrima, quod ipsa calamitas communis est vtriusque nostrum: sed culpa mea propria est. Meum fuit officium vel legatione vitare periculum, vel diligentia & copiose resistere, vel cadere fortiter: hoc miserius, turpius, indignius nobis nihil fuit. Quare cum dolore conficiar, tum etiam pudore. Pudet enim me uxori meae optimae, suavissimae liberis, virtutem & diligentiam non praestitisse. Nam mihi autem oculos 4 dies noctesque versatur squalor vester, & moror, & infirmitas valetudinis tuae: spes autem salutis pertenuis ostenditur. Inimici sunt multi: invidi penes omnes. Evicere nos magnum fuit: excludere facile est. Sed tamen quantumdiu vos eritis in spe, non deficiam, ne omnia mea culpa cecidisse videatur. Ut tuto sum quod laboras, id mihi nunc facillimum est, quem etiam inimici volunt vivere in his tantis miseriis. Ego tamen faciam quae praecipis. Amicis, quibus voluisti, ego gratias: & eas literas Desippo dedi: meque de eorum officio scripsi a te certiore esse factum. Pisonem nostrum mirifico esse studio in nos & officio, & ego perspicio, & omnes praedicant. Dum faxint ut tali genero mihi praesenti tecum simul, & cum liberis nostris frui liceat. Nunc spes reliqua est in novis Tribb. pl. & in primis quidem diebus. Nam si inuenerit, actum est. Ea res ad te statim Aristocrisum misi, ut ad me continuo initia rerum, & rationem totius negotii posses scribere: etsi Desippo quoque ita imperavi, statim ut recurreret: & ad fratrem misi, ut crebro tabellarios mitteret. nam ego eo nomine sum Dyrrhachii hoc tempore, ut quam celerrime quid agatur audiam, & sum tuto. Civitas enim haec semper a me defensa est. Cum inimici nostri venire dicentur, tum in Epirum 10 ibo. Quod scribis te, si velim, ad me venturam: ego vero cum sciam magnam partem istius oneris abs te sustineri, te istuc esse volo. Si perficatis quod agitis, me ad vos venire oportet: sin autem, sed nihil opus est reliqua scribere. Ex primis, aut summum secundis literis tuis constituere poterimus quid nobis faciendum sit. Tu modo ad me velim omnia diligentissime perferbas: etsi magis iam rem, quam literas debeo expectare. Cura ut valeas, & ita tibi persuadeas, mihi te charius nihil esse, nec unquam fuisse. Vale mea Terentia, quam ego videre video: itaque debilitor lacrymis. Vale. Pr. Kal. Dec.

TULLIVS S. D. TERENTIAE ET TVLLIAE ET
CICERONI SVIS.

EGO MINVS saepe do ad vos literas quam possum, propterea quod cum omnia 4 mihi tempora sunt misera, tum vero cum aut scribo ad vos, aut vestras lego, conscior lacrymis, sic ut ferre non possim. Quod utinam minus vitae cupidi fuissetus, certe nihil aut non multum in vita mali vidissetus. Quod si nos ad aliquam alicuius commodi aliquando recuperandi spem fortuna referuauit, minus est erratum a nobis: si haec mala fixa sunt, ego vero te quamprimum mea vita cupio videre, & in tuo complexu emori: quum neque diu, quos tu castissime coluisti: neque homines, quibus ego semper seruiui, nobis gratia tulerunt. Nos Brundisii apud M. Lenium Flaccum dies XIIII fuimus, virum optimum, qui periculum fortunarum, & capitis sui praeter mea salute neglexit: neque legis improbilissimae poena deductus est quo minus hospitii & amicitiae ius, officiumque praestaret. Huic utinam aliquando gratiam referre possimus, habebimus quidem semper. Brundisio profecti sumus ad V. Kal. Mai. per Macedoniam Cyzicum petebamus. O me perditum. O afflictum. quid nunc rogem te ut venias, mulierem agram & corpore & animo confectam: non togetur sine te igitur sum: Opinor sic agam: si est spes nostri reditus, eam confirmes, & rem adiuues: sin, ut ego metuo, transactum est, quoquo modo potes ad me fac venias. Unum hoc scito, si te habeo, non mihi videbor plane periisse. Sed quid Tulliola mea fietiam id vos videte: mihi

L. i.

deest consilium. Sed certe quoquo modo se res habebit, illius misellæ & matrimonio & fa-
meo seruiendum est. Quid Cicero meus, quid agere? Iste vero sit in sinu semper & complexu
meo. Non queo plura iam scribere, impedit moror. Tu quid egeris nescio: vtrum aliquid
teneas, an quod metuo, plane sis spoliata. Pisonem vt scribis, spero fore semper nostrū. De
familia liberata nihil est quod te moueat. Primum, tuis ita promissum est te facturā esse,
vt quisque esset meritis. Est autem in officio adhuc Orpheus: præterea magnopere nemo
cæterorum seruorū. Ea causa est, vt si res à nobis abesset, liberti nostri essent, si obtinere po-
tuisset: sin ad nos pertinerent, seruiret, præterquā oppidō pauci. Sed hæc minora sunt. Tu
quod me hortaris vt animo sim magno, & spem habeam recuperandæ salutis: id velim sit
eiusmodi, vt recte sperare possimus. nunc miser quando tuas iam literas accipiam, quis ad
me perferet: quas ego expectaui Brundisii, si esset licitum per nauas, qui tempestatem
prætermittere noluerunt. Quod reliquum est, sustenta te mea Terentia vt potes. honestissi-
me viximus, floruius: non vitium nostrum, sed virtus nostra nos afflixit. peccatum est
nullum, nisi quod non vnā animam cum ornamentis amisimus. Sed si hoc fuit liberis non
sistris gratius, nos viuere, cætera quanquam ferenda non sunt, feramus. Atque ego qui te cō-
firmo, ipse me non possum. Clodium Philhætarum, quod valetudine oculorum impe-
diebatur, hominem fidelem remisit. Sallustius officio vincet omnes: Pescennius est perbene-
uolus nobis: quem semper spero tui fore obseruantē. Sicca dixerat se mecum fore: sed Brun-
disio discessit. Cura quoad potes, vt valeas: & sic existimes, me vehementius tua miseria,
quā mea cōmoueri. Mea Terentia fidelissima atque optima vxor, & mea charissima filio-
lā, & spes reliqua nostra Cicero valete. Prid. Kal. Mai. Brundisio.

TVLLIVS S. D. TERENCEI SVAE.

SI TV & Tullia lux nostra valetis, ego & suauissimus Cicero valemus. Pr. Id. Oct. Athe-
nas venimus, cum sanè aduersis ventis vsi essemus, tardèque & incommodè nauigassemus.
De nauī exeuntibus nobis, Acastus cum literis præsto fuit vno & vigesimo die, sanè stre-
nuè. accipi tuas literas, quibus intellexi te veteri ne superiores mihi redditæ non essent. O-
mnes sunt redditæ, diligentissimèque à te perscripta omnia: idque mihi gratissimum fuit.
Neque sum admiratus hanc epistolam, quam Acastus attulit, breuem fuisse. iam enim me-
ipsum expectas, siue nos ipsos, qui quidem quāprimū ad vos venire cupimus: etsi in quā
remp. venimus, intelligo. cognoui enim ex multorum amicorum literis, quas attulit Aca-
stus, ad arma rem spectare: vt mihi, cum venero, dissimulare non liceat quid sentiam. Sed
quum subcunda fortuna est, cō citius dabimus operā vt veniamus, quō facilius de tota te
deliberemus. Tu velim quod commodo valetudinis tuæ fiat, quam longissime poteris, ob-
uiam nobis prodeas. De hæreditate Preciana, quæ quidem mihi magno dolori est (valde e-
nim illum amaui) sed hoc velim cures, si auctio ante meum aduentū fiet, vt Pōponius, aut
si is minus poterit, Camillus nostrum negotium curet. Nos, cum salui venerimus, reliqua
per nos agemus. Sin tu iam Roma profecta eris, tamen curabis vt hoc ita fiat. Nos si dii
adiuabunt, circiter Id. Nou. in Italia speramus fore. Vos mea suauissima & optatissima
Terentia, si nos amatis, curate vt valeatis. Vale. Athenis ad xv. Kal. Nou.

TVLLIVS TERENCEI SVAE.

NEC sæpe est cui literas demus: nec rem habemus vllam quam scribere velimus. Ex
tuis literis quas proxime accipi, cognoui prædium nullum venire potuisse. Quare videaris
velim quomodo satisfiat ei cui scitis me latissimè velle. Quod nostra tibi gratias agit, id e-
go nō miror te mereri vt ea tibi merito tuo gratias agere possit. Pollicem, si adhuc non est
profectus, quamprimū fac extrudas. Cura vt valeas. Id. Quint.

TVLLIVS TERENCEI SVAEI S.

OMNES molestias & sollicitudines quibus & te miserissimam habui, & id quod mihi
molestissimum est, Tulliolam, quæ nobis nostra vita dulcior est, deposui & eieci. Quid cau-
sæ autem fuerit, postridie intellexi quā à vobis discessi. *peris aeger* noctu eieci statim. Ita
sum leuatus, vt mihi deus aliquis medicinam fecisse videatur. Cui quidem tu deo, quem
admodum soles, pie & caste satisfacias, id est Apollini & AEsculapio. Nauem spero nos

valde bonā haberet: in eam simulatque cōfēndi, hęc scripsi. Deinde conscribam ad nostros familiaris multas epistolas, quibus te & Tulliolam nostrā diligentissime cōmendabo. Co hortarer vos quod animo fortiore esetis, nisi vos fortiores cognossem, quā quēquam virum. Et tamen eiusmodi spero negotia esse, vt & vos istic commodissime sperem esse, & me aliquādo cum similibus nostri rempublicam defēnsuros. Tu primūm valetudinē tuam velim cures: deinde, si tibi videbitur, villis iis vtete quę longissime aberunt à militibus. Fūdo Arpinati bene poteris vti cum familia vrbana, si annonā carior fuerit. Cicero bellissimus tibi salutem plurimam dicit: etiam atque etiam. Vale. D. I. III. Id. Iun.

TULLIUS TERENCEIÆ SVÆ S. 8

S. V. B. E. E. V. Valetudinem tuam velim cures diligentissime. Nam mihi & scriptū, & nuntiatum est, te in febrim subito incidisse. Quod celeriter me fecisti de Cæsaris literis certiorē, fecisti mihi gratum. Item posthac si quid opus erit, si quid acciderit noui, facies vt sciam. Cura vt valeas. Vale. D. I. III. Non. Iun.

TULLIUS TERENCEIÆ SVÆ S. P. 9

AD ceteras meas misērias accessit dolor è Dolabellæ valetudine & Tulliz: omnino de omnibus rebus nec quid cōsiliū capiam, nec quid faciam scio. Tu velim tuam & Tulliz valetudinem cures. Vale.

TULLIUS S. D. TERENCEIÆ SVÆ. 10

QV ID fieri placeret, scripsi ad Pomponium serius quā oportuit. Cum eo si locuta eris, intelliges quid fieri velim. Apertius scribi, quum ad illum scripseram, non necesse fuit. De ea re, & de ceteris rebus quamprimum velim nobis literas mittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. VII. Id. Quint.

TULLIUS S. D. TERENCEIÆ SVÆ. 11

S. V. B. E. E. V. Tullia nostra venit ad me pridie Id. Iun. cuius summa virtute, & singulari humanitate grauiore etiam sum dolore affectus, nostra factum esse negligentia, vt longe alia in fortuna esset atque eius pietas ac dignitas postulabat. Nobis erat in animo Cicero-nem ad Cæsarem mittere, & cum eo Cn. Salustium. Si profectus erit, faciam te certiorē. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. XVII. Kal. Quint.

TULLIUS TERENCEIÆ SVÆ S. D. 12

QV Ò D nos in Italiam saluo venisse gaudeo, perpetuo gaudeas velim. Sed perturbati dolore animi, magnisque iniuriis, metuo ne id cōsiliū ceperimus quod non facile explicare possimus. Quare quantum potes adiuua. Quid autem possis, mihi in mentem non venit. In viam quod te des hoc tempore, nihil est, & longum est iter, & nō tutum, & non video quid prodesse possis, si veneris. Vale. D. Pr. Non. Nou. Brundisio.

TULLIUS S. D. TERENCEIÆ SVÆ. 13

QV OD scripsi ad te proximis literis de nuntio remittendo, quz sit istius vis hoc tempore, & quz concitatio multitudinis, ignoro. si metuendus iratus est, quies tamen ab illo fortasse nascetur. Totū iudicabis quale sit, & quod in miseris rebus minime miserum putabis, id facies. Vale. VI. Id. Quint.

TULLIUS TERENCEIÆ, ET PATER TULLIÆ, DVABVS ANIMIS SVIS: ET CICERO MATRI OPTIMÆ, SVAVISSIMÆ SORORI S. P. D. 14

SI VOS valetis, nos valemus. Vestrum iam cōsiliū est, nō solum meum, quid sit vobis faciendū. Si ille Romā modeste vēturus, recte in præsēntia domi esse poteris: sin homo amens diripiendā vrbem daturus est, vereor vt Dolabella ipse fati nobis prodesse possit. Etiam illud metuo, ne iam intercludamur, vt cū velitis exire, non liceat. Reliquū est, quod ipse optime cōsiderabitis, vestri similes feminae sint ne Romæ. Si enim non sunt, videndum est vt honeste vos esse possitis. Quomodo quidē nunc se res habet, modo vt hęc nobis loco tenere liceat, bellissime vel mecū vel in nostris prædiis esse poteritis. Etia illud videntū est, ne breui tēpore fames in vrbe sit. His de rebus velim cū Pōponio, cū Camillo, cū quibus vobis videbitur, cōsideretis: ad summā, animo forti fati. Labienus rem meliorem

164 Ad Terentiam vxorē, & liberos.

fecit. Adiuuat etiā Pīso, quōd ab vrbe discedit, & secleris condemnat generū suū. Vos meæ charissimæ animæ quam sapissime ad me scribite, & vos quid agatis, & quid istic agatur. Quintus pater, & filius, & Rufus vobis salutē dicunt. Vale. V 11 L. K. Quint. Mēturnis.

TULLIVS S. D. TERENCEIÆ.

15

S I vales, bene est. Cōstitueramus vt ad te antea scripserā, obuiā Cicronē Cafari mittere: sed mutauimus cōsiliū, quia de illius aduētū nihil audiebamus. De cæteris rebus etiā nihil erat noui, tamē quid velimus, & quid hoc tēpore putemus opus esse, ex Sicca poteris cogno scere. Tullia adhuc mecum teneo. Valetudinē tuā cura diligēter. Vale. X 11. Kal. Quint.

TULLIÆ SVÆ.

16

S. T. V. B. E. V. Etū eiusmodi tēpora nostra sunt vt nihil habeam quod aut à te literarum expectem, aut ipse ad te scribam: tamen nescio quo modo & ipse vestras literas expecto, & scribo ad vos cum habeo qui ferat. Volumnia debuit in te officiosior esse quam suis: id ipsum quod fecit, potuit diligentius facere & cautius, quanquā alia sunt quæ magis curamus, magisque doleamus: quæ me ita conficiunt, vt ū voluerunt qui me de mea sententia detruserunt. Cura vt valeas. Pr. Non. Ian.

TULLIVS TERENCEIÆ SVÆ S. D.

17

S. V. B. E. V. Siquid habere quod ad te scriberem, facere id & pluribus verbis & sapius. Nunc quæ sunt negotia vides. Ego autem quomodo sim affectus, ex Lepta & Trebatio poteris cognoscere. Tu fac vt tuam & Tullia valetudinem cures. Vale.

TULLIVS TERENCEIÆ SVÆ, ET PATER SVAVISSIMÆ

FILIAE, CICERO MATRI ET SORORI S. D. P.

18

CONSIDERANDVM vobis etiā atque etiam animæ meæ diligenter puto quid faciatis, Romæne sitis, aut mecum in aliquo tuto loco. Id nō solum meū cōsiliū est, sed etiam vestrū. Mihi veniūt in mentē hæc, Romæ vos esse tuto posse per Dolabellam: eamque rem posse nobis adiumento esse, siquæ vis, aut siquæ rapinæ fieri coperint. Sed rursus illud me mouet, quōd video omnes bonos abesse Roma, & eos mulieres suas secū habere. Hæc autem regio, in qua ego sum, nostrorū est cum oppidorum, tum etiam prædiorum, vt & multum esse mecum, & cum abieritis, cōmode & in nostris esse possitis. Mihi planè nō fatis constat adhuc vtrum sit melius. Vos videte quid aliz faciant isto loco ferminæ: & ne cum velitis exire, non liceat, id velim diligenter etiam atque etiam vobiscum & cum amicis consideretis. Domus vt propugnacula & præsidium habeat, Philotimo dicitis. Et velim tabellarios instituat certos, vt quotidie aliquas à vobis literas accipiam. Maxime autem date operam vt valeatis, si nos vultis valere. V 11 L. Kal. Formisii.

TULLIVS TERENCEIÆ SVÆ S. D.

19

IN maximis meis doloribus excruciat me valetudo Tullia nostræ. De qua nihil est quod ad te plura scribam: tibi enim æquè magnæ curæ esse certo scio. Quōd me propius vultis accedere, video ita esse faciendum: etiam antè fecissem, sed me multa impediuerunt, quæ ne nūc quidem expedita sunt. Sed à Pomponio expecto literas, quas ad me quamprimum perferendas cures velim. Da operam vt valeas.

TULLIVS S. D. TERENCEIÆ SVÆ.

20

IN Tusculanum nos venturos putamus aut Non. aut posttridie: ibi vt sint omnia parata. Plures enim fortasse nobiscum erunt, & vt arbitror, diutius ibi commorabimur. Labrum si in balineo nō est, vt sit. Itē cætera quæ sunt ad victum & valetudinem necessaria. Vale. Kal. Oct. de Venusino.

TULLIÆ SVÆ.

21

S. V. B. E. V. Da operam vt conualescas, quod opus erit, vt res tempusque postulat, prouideas atque administres: & ad me de omnibus rebus quam sapissime literas mittas. Vale.

TULLIVS S. D. TERENCEIÆ SVÆ.

22

S. V. B. E. V. Nos quotidie tabellarios nostros expectamus: qui si venerint, fortasse erimus certiores quid nobis faciendū sit, faciemusque te statim certiores. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. Kal. Sept.

TVLLIVS TERENTIAE SVAE S. D.

23

S. V. B. E. V. Reddite mihi tandē sunt à Cæsare literæ fatis liberales: & ipse opinione celerius venturus esse dicitur. Cui utrum obuiam procedam, an hic eum expectem, cum constituerō, faciam te certiorē. Tabellarios mihi velim quāprimum remittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. D. Pr. Id. Sext.

TVLLIVS TERENTIAE SVAE S. D.

24

S. V. B. E. V. Nos neque de Cæsaris aduentu, neque de literis, quas Philotimus habere dicitur, quicquam adhuc certi habemus. Siquid erit certi, faciam te statim certiorē. Valetudinem tuam fac ut cures. Vale. I. Id. Id. Sext.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIB XV.

M. TVLLIVS M. F. CICERO PROCOS, S. P. D. COSS;
PRAET. TRIBB. PLEB. SENATVI: I

S. V. B. E. E. Q. V. Etū non dubie mihi nuntiabatur Parthos transisse Euphratem cū omnibus fere suis copiis: tamē uod arbitrabar à M. Bibulo Proco. certiora de his rebus ad vos scribi posse, statuebam mihi non necesse esse publice scribere ea quæ de alterius provincia nuntiarentur. Postea vero quā certissimis authoribus, Legatis, nuntiis, literis sum certior factus: vel quod tanta res erat, vel quod nondum audieramus Bibulum in Syriam venisse, vel quia administratio huius belli mihi cū Bibulo penē est cōmunis: quæ ad me delata essent, scribenda ad vos putavi. Regis Antiochi Commageni Legati primi mihi nuntiarunt Parthorum magnas copias Euphratem transire coepisse. Quo nuntio allato, cum essent nonnulli qui ei Regi minorem fidem habendam putarent, statim expectandum esse, siquid certius asseretur. Ad XIII. Kal. Oct. cum exercitum in Ciliciam ducerem, in finibus Lycaoniae & Cappadociae mihi literæ reddita sunt à Tarcondimoto, qui fidelissimus socius trans Taurum, amicissimūque Pop. Rom. existimatur, Pacore Orodii regis Parthorum filium cum permagno equitatu Parthico transisse Euphratem, & castra posuisse Tybæ, magnūque tumultum esse in provincia Syria excitatum. Eodem die ab Iamblico Phylarcho Arabum, quem homines opinantur bene sentire, amicumque esse Reip. nostræ, literæ de iisdem rebus mihi reddita sunt. His rebus allatis, etū intelligebam socios infirmē animatos esse, & nouarū rerum expectatione suspensos: sperabam tamen eos, ad quos iam accesseram, quique nostram consuetudinem integritatēque perspexerant, amiciores Pop. Rom. esse factos. Ciliciam autē firmiorem fore, si æquitatis nostræ particeps facta esset. Et ob eam causam, & ut opprimeretur ii qui ex Cilicum gente in armis essent, & ut hostis is qui esset in Syria, sciret exercitum Pop. Rom. non modo non cedere his nuntiis allatis, sed etiam propius accedere: exercitū ad Taurū instinui ducere. Sed siquid apud vos authoritas mea ponderis habet, in his præsertim rebus quas vos audistis, ego pene cerno: magno opere vos & hortor & moneo, ut his provinciis serius vos quidē quādam decuit, sed aliquando tamen consulatis. Nos quemadmodum instructos, & quibus prædiis munitos ad tantū belli opinionem miseritis, nō estis ignari, quod ego negotium nō stultitia obsecratis, sed verecundia deterritis non recusavi. Neque enim vnquam vllum periculum tantū putavi, quod subterfugere mallet, quā vestræ authoritati obtemperare. Hoc autem tempore res se sic habet, ut nisi exercitū tantum, quātum ad maximū bellum mittere soletis, mature in has provincias miseritis, summum periculum sit ne amittendæ sint omnes hæ provinciae, quibus vestigalia Pop. Rom. cōtinentur. Quamobrē autē in hoc provinciali delectu spē habeatis aliqua, causa nulla est: neque multi sunt, & diffugiunt qui sunt metu oblato. Et quod genus hoc militum sit, iudicavit vir fortissimus M. Bibulus in Asia: qui cum vos ei permittissetis, delectū habere noluerit. Nam sociorum auxilia propter acerbitatē, atque iniurias imperii nostri, aut ita imbecilla sunt ut nō multū nos iuuare possint: aut ita alienata à nobis, ut neque expectandū ab iis, neque cōmittendum iis quicquā esse videatur. Regis Deiotari & voluntate, & copias, quantæcūque sunt, nostras esse duco. Cappadocia est inanis. Reliqui

L. iiii.

Reges, tyrânique, neque opibus satis firmi, nec voluntate sunt. Mihi in hæc paucitate militum animus certe non deerit: spero ne consilium quidem. Quid casurum sit, incertum est. Vtinam saluti nostræ consulere possimus: dignitati certe consulemus.

M. TVLLIVS M. F. CICERO PROCOS. S. D. COSS.

PRÆT. TRIBB. PLEB. SENATVI.

S. V. B. E. E. Q. V. Cum Pr. Kal. Sext. in provinciâ venissem, neque maturius propter itinerum & navigationum difficultatē venire potuissem: maxime convenire officio meo, Reique conducere putavi, parare ea quæ ad exercitum, quæque ad rem militarem pertinerent. Quæ cum essent à me cura magis & diligentia, quàm facultate & copia constituta: nuntiusque & literæ de bello à Parthis in provinciâ Syriam illato cotidie ferè affererent: iter mihi faciendum per Lycœniam & per Isauros, & per Cappadociam arbitratus sum: erat enim magna suspitio, Parthos, si ex Syria egredi atque irrumperè in meam provinciâ conaretur, iter eos per Cappadociam, quòd ea maxime pateret, esse facturos. Itaque cum exercitu per Cappadociam partem eam quæ cum Cilicia continens est, iter feci: castraque ad Cybistra quod oppidum est ad montem Taurum, locavi: ut Artuafdes Rex Armenius, quocumque animo esset, sciret non procul à suis finibus exercitum Populi Romani esse: & Deiotarum fidelissimum Regem, atque amicissimum reip. nostræ, maxime coniunctum haberem, cuius & consilio & opibus adiuvari posset resp. Quo cum in loco castra haberem, equitatumque in Ciliciam misissem, ut & meus aduentus his civitatibus, quæ in ea parte essent, nuntius, firmiores animos omnium faceret, & ego mature, quid in Syria ageretur, scire possem: tempus eius tri-duum, quod in his castris morabar, in magno officio, & necessario mihi ponendum putavi. Cum enim vestra auctoritas intercessisset, ut ego Regem Ariobarzanem, Euseben, & Philothomæum tuerer, cuiusque Regis salutem, incolumitatem, regnumque defenderem, Regi regnoque præsidio essem: adiunxissetque salutem eius Regis Populi. Senatuique magnæ curæ esse, quod nullo unquam de Rege decretum esset à nostro ordine: exultavi me iudicium vestrum ad Regem deferre debere, cuique præsidium meum & fidem & diligentiam pollicerem: quum salus ipsius, incolumitas regni mihi commendata esset à vobis, diceret siquid vellet. Quæ cum essem in consilio meo cum Rege locutus, initio ille orationis suæ vobis maximas, ut debuit, deinde etiã mihi gratias egit: quòd ei permagnam & perhonorificam videbatur, s. P. Q. R. tantæ curæ esse salutem suam: meque tantam diligentiam adhibere ut & mea fides, & commendationis vestre auctoritas perspicere posset. Atque illo primo quod mihi maximè lætitiæ fuit, ita mecum locutus est, ut nullas insidias neque vitæ suæ, neque regno diceret se aut intelligere fieri, aut etiã suspicari. Cum ego ei gratulatus essem, idque me gaudere dixissem, cohortatus ut recordaretur casum illum interitus paterni, & vigilanter se tueretur, atque admonitu Senatus consuleret saluti suæ: tum à me discessit in oppidum Cybistra. Postero autem die, cum Ariarate fratre suo, & cum paternis amicis maioribus natu ad me in castra venit: perturbatusque & flens, cum idem & frater faceret, & amici, meam fidem, vestram commendationem implorare cepit. Cum admiraret quid accidisset noui: dixit ad se indicia manifestarum insidiarum esse delata, quæ essent ante aduentum meum occultata, quòd si qui ea patefacere possent, propter metum reticuis-sent. Eo autem tempore spe mei præsidii compleris ea quæ scirent, audacter ad se detulisse: in his amantissimum sui summa pietate præditum fratrem dicere ea quæ me is quoque audiente dicebat, se sollicitum esse ut regnare vellet: id viuo fratre suo accidere non potuisse: se tamen ante illud tempus eam rem nunquam in medium propter periculi metum protulisse. Quæ cum esset locutus, monui Regem ut omnem diligentiam ad se conservandum adhiberet: amicisque in patris eius fide atque iudicio probatos hortatus sum, Regis sui vitam docti casu acerbissimo patris eius omni cura custodiamque defenderent. Cum Rex à me equitatum cohortesque de exercitu meo postularet, etiam intelligebam vestro s. C. non modo posse me id facere, sed etiam debere, tamen cum resp. postularet propter quotidianos ex Syria nuntios, ut quamprimum exercitum ad Ciliciæ fines adducerem, cumque mihi Rex patefactis iam insidiis non egere exercitu Populi Romani sed posse se suis opibus defendere videretur: illum cohortatus sum ut in sua vita conservanda primum regnare disceret: à quibus perpexisset sibi insidias para-

tas, in eos vteretur iure regio: poena afficeret eos quos necesse esset, reliquos metu liberaret. Præsidio exercitus mei ad corū, qui in culpa essent, timorem potius, quam ad cōtentionem vteretur. Fore autem vt omnes, quum s. c. nosse, intelligerent me Regi, si opus esset, ex autoritate vestra præsidio futurū. Ita confirmato illo, ex eo loco castra moui, iter in Ciliciam facere institui: cum hac opinione è Cappadocia discederem, vt consilio vestro, casu incredibili ac penè diuino Regem, quem vos honorificentissime appellassetis nullo postulante, quemque meæ fidei commendassetis, & cuius salutem magnæ vobis curæ esse decreuissetis: meus aduentus presentibus insidiis liberaret. Quod ad vos à me scribi non alienū putauī, vt intelligeretis ex iis quæ penè acciderunt, vos multo antè, ne ea acciderent, prouidisse: cōque vos studiosius feci certiores, quodd in Rege Ariobarzane ea mihi signa videor virtutis, ingenii, fidei, beneuolentiæque erga vos perspexisse, vt non sine causa tantam curam in eius vos salutem diligentiamque videamini contulisse.

M. CICERO IMP. S. D. M. CATONI. 3

CVM ad me Legati missi ab Antiocho Commageno venissent in castra ad Iconium ad 11. Non. Sept. ique mihi nuntiasent Regis Parthorum filium, quocum esset nupta Regis Armeniorū soror, ad Euphratem cū maximis Parthorū copiis, multarūque præterea gētiū magna manu venisse, Euphratēque iam transire cōpisse, dicique Armeniū Regem in Cappadociam impetum esse facturū: Putauī pro nostra necessitudine me hoc ad te scribere oportere. Publice propter duas causas nihil scripsi: quod & ipsum Commagenum Legati dicebant ad Senatum statim nuntios literasque mississe, & existimabā M. Bibulum Procos. qui circiter Id. Sext. ab Epheso in Syriam nauibus profectus erat, quodd secun-dos ventos habuisset, iam in prouinciam suam peruenisse, cuius literis omnia cetera perlatum iri ad Senatum putabam. Mihi, vt in eiusmodi re tantōque bello, maxime curæ est vt quæ copiis & opibus tenere vix possumus, ea mansuetudine & cōtinentia nostra, sociorum fidelitate tenemus. Tu velim, vt consuesti, nos absentis diligas & defendas.

M. CICERO IMP. S. D. M. CATONI. 4

SVMMA tua autoritas fecit, meūque perpetuū de tua singulari virtute iudicium, vt magni mea interesse putarem, & res eas quas gessissem, tibi notas esse, & nō ignorari à te, qua æquitate & cōtinentia tuerer socios, prouinciamque administrarem. His enim à te cognitis, arbitrabar facilius me tibi quæ vellem probaturum. Cum in prouinciam Prid. Cal. Sext. venissem, & propter anni tempus ad exercitū mihi cōsultum esse eundem viderem, biduum Laodicæ fui, deinde Apameæ quadriduum, triduum Synnadis, totidē dies Philomeli. Quibus in oppidis cum magni conuentus fuissent, multas ciuitates acerbissimis tributis & grauissimis vlturis, & falso zte alieno liberaui. Cūque ante aduentum meum seditione quadam exercitus esset dissipatus, quinque cohortes sine Legato, sine Trib. mil. denique etiam sine Centurione vllō apud Philomelum consedisent, reliquus exercitus esset in Lyeaonia, M. Anneio Legato imperaui vt eas quinque cohortes ad reliquum exercitum duceret: coadūtoque in vnum locum exercitū, castra in Lyeaonia apud Iconium faceret. Quod cum ab illo diligenter esset actum, ego in castra ad V 11. Cal. Sept. veni, cum interea superioribus diebus ex s. c. & euocatorum firmam manum, & equitatum sanè idoneum, & pulorum liberorum, Regūque sociorum auxilia voluntaria cōparauissem. Interim cum exercitū lustrato iter in Ciliciam facere cōpisssem Cal. Sept. Legati à Rege Cōmageno ad me missi, pernumtuloſe, neque tamen nō vere Parthos in Syriam transisse nuntiauerunt. Quo audito vehemētè sumcōmōtus, cū de Syria, tū de meæ prouincia, de reliqua denique Asia. Itaque exercitū mihi descendū per Cappadociæ regione eam, quæ Ciliciam attingeret, putauī. Nā si me in Ciliciā demissem, Ciliciam quidē ipsam propter montis Amantī naturā facile tenuissem. Duo sunt enim aditus in Ciliciam ex Syria: quorū vterque paruis præsiidiis propter angustias intercludi potest: nec est quicquā Cilicia contra Syriā munitus. Sed me Cappadocia mouebat, quæ patet à Syria, Regēque habet finitimos, qui etiā sunt etiā amici nobis, tamē aperte Parthis inimici esse nō audent. Itaque in Cappadocia extrema nō longe à Taurō apud oppidū Cybistra castra feci, vt & Ciliciā tuerer, & Cappadocia

tenens noua finitimorū consilia impedire. Interea in hoc tāto motu, tantæque expectatione maximi belli Rex Deiotarus, cui non sine causâ plurimū semper & meo & tuo & Senatū iudicio tributū est, vir cum beneuolentia & fide erga Pop. Rom. singulari, cum præfenti magnitudine & animi & cōsiliū, Legatos ad me misit, se cum omnibus suis copiis in mea castra esse vēturū. Cuius ego studio officiōque cōmonus, egi ei per literas gratias, idque ut maturaret, hortatus sum. Cum autē ad Cybistra propter rationē belli quinque dies essem moratus, Regē Ariobarzanem, cuius salutē à Senatu te auctore cōmendatam habebam, presentibus insidiis, nec opinantē liberaui: neque solū ei salutē fuit, sed etiam curauī ut cum autoritate regnaret. Metram, & eū quē tu mihi diligenter cōmendaras, Athenazum importunitate Athenaidis exilio multatos, maxima apud Regē auctoritate gratiæque cōstitui. Cūque magnū bellum in Cappadocia cōcigaretur, si sacerdos armis se, quod facturus putabatur, defenderet, adolefcens & equitatu & peditatu & pecunia paratus, & omnino iis, qui nouari aliquid uolebant, perfeci ut ē regno ille discederet: Rexque sine tumultu ac sine armis, omni auctoritate aulæ cōmunita, regnum cum dignitate obtineret. Interea cognoui multorū literis atque nūtiis magnas Parthorum copias & Arabum ad oppidū Antiochiam accessisse, magnūque eorū equitatum, qui in Ciliciam trāsisset, ab equitū meorum turmis, & à cohorte Prætoria quæ erat Epiphaneæ præsidii causa, occisione occisum. Quare cum uiderem in Cappadocia Parthorū copias auersas, nō longe à finibus esse Ciliciæ, quā potui maximis itineribus, ad Amanū exercitum duxi. Quō ut ueni, hostem ab Antiochia recessisse, Bibulum Antiochiz esse cognoui. Deiotarū conestim iam ad me uenientem cū magno & firmo equitatu, & peditatu, & cum omnibus suis copiis, certiorē feci, non uideri esse causam cur abesset à regno, mēque ad eum, siquid noui forte accidisset, statim literas, nuntiosque missurū esse. Cūque eo animo uenissim, ut utriusque prouinciæ, si ita tempus ferret, subuenirem: tum id quod iam antē statuerā uehementē interesse utriusque prouinciæ, pacare Amanum, & perpetuum hostem ex eo monte tollere, agere pertexi. Cūque me discedere ab eo monte simulassim, & alias partes Ciliciæ petere, abessimque ab Amano iter unius diei, & castra apud Epiphaneā fecissim: ad 11 1. Id. Oct. cū ad uesperasceret, expedito exercitu ita noctu iter feci, ut ad 11 1. Id. Oct. cū lucefceret, in Amanū ascenderem, distributisque cohortibus & auxiliis, cū aliis Q. frater Legatus mecum simul, aliis C. Pōtinus Legatus, reliquis M. Anneius & L. Tullius Legati præfessent, plerosque nec opinantēis oppressimus, qui occisi, captique sunt, interclusi fuga. Eranam autē, quæ fuit nō uici instar, sed urbis, quod erat Amanī capitū: tēque Sepyrā, & Cōmorin, acriter & diu repugnantibus, Pōcino illam partē Amanī tenente, ex antelucano tēpore usque ad horā diēi X. magna multitudine hostiū occisa cepimus, castellaque sex capta, cōplura incendimus. His rebus ita gestis castra in radicibus Amanī habuimus apud Aras Alexandri quatruiduum: & in reliquis Amanī delendis agrisque vastandis, quæ pars eius mōtis meæ prouinciæ est, id tempus omne cōsumpsimus. Cōfectis his rebus, ad oppidū Eleuthétocilicum Pindenissum exercitū adduxi: quod cū esset altissimo & munitissimo loco, ab hisque incoletetur, qui ne regibus quidē vnquam paruissent: cū & fugitiuos reciperent, & Parthorum aduentū acerrime expectarent, ad exultationē imperiū pertinere arbitratus sum, cōprimere eorum audaciam: quo facilius etiam cæterorū animi, qui alieni essent ab imperio nostro, frangerentur. Vallo & fossa circumdedit: sex castellis, castrisque maximis sepi: aggere, vineis, turribus oppugnauī: usūque multis tormētis, multis sagittariis, magno labore meo, sine ulla molestia, sumptiue sociorū, septimo quinquagesimo die rem cōfeci: ut omnibus partibus urbis disturbatis, aut incensis, cōpulsū in potestātē meam peruenirēt. His erāt finitimi pari scelere & audacia Tibarani: ab his Pindenisso capto obsides accēpi, exercitū in hyberna dimisi. Q. frater negotio præpositus, ut in vicis aut captis, aut male pacatis exercitū collocaretur. Nūc uelim sic tibi persuadeas, si de his rebus ad Senatū relatu sit, me exultaturū summā mihi laudem tributā, si tu honorē meum sententiā tua cōprobaris. Idque, est talibus de rebus grauissimos homines & rogare solere, & rogari scio, tamen admonendum potius te à me, quā rogandū puto: tu enim is, qui me tuis sententiis sapissime ornaſti, qui oratione, qui

prædicatione, qui summis laudibus in Senatu, in cõcionibus ad cælum extulisti: cuius ego
 semper tanta esse verborum pondera putavi, vt vno verbo tuo cum mea laude coniuncto,
 omnia adsequi me arbitrarer. Te denique memini, cum cuidam clarissimo atque optimo
 viro supplicationem non decerneret, dicere te decreturũ, si referretur ob eas res quas is Cõ-
 sul in vrbe gessisset. Tu idem mihi supplicationem decreuisti rogato, nõ vt multis, rep. bene
 gesta: sed vt nemini, rep. conseruata. Mitto quod inuidiã, quod pericula, quod omnes meas
 tempestates & subieris, & multò etiam magis, si per me licuisset, subire paratissimus fueris:
 quod denique inimicum meum, tuum inimicum putaris: cuius etiam interitũ, vt facile in-
 telligerem mihi quantum tribueres, Milonis causa in Senatu defendenda approbaris. A me
 autem hæc sunt profecta, quæ ego in beneficii loco non pono, sed in veri testimonii atque
 iudicii, vt præstantissimas tuas virtutes non tacitus admirarer (quis enim id non faciat) sed
 in omnibus orationibus, sententiis dicendis, causis agendis, omnibus scriptis, Græcis, Lati-
 nis, omni denique varietate literarum mearum, te non modo iis quos vidissemus, sed iis de
 quibus audissemus, omnibus anteferrẽ. Quares fortasse quid sit quod ego hoc nescio quid
 gratulationis, & honoris à Senatu tanti æstimẽ. Agã iam tecũ familiariter, vt est & studiis,
 & officiis nostris mutuis, & summa amicitia dignum, & necessitudinẽ etiã paternam. Si quis-
 quam fuit vnquam remotus & natura, & magis etiã, vt sentire mihi quidem videor, ratio-
 ne atque doctrina ab inani laude, & sermonibus vulgi: ego profecto is sum: testis est Cõsu-
 latus meus, in quo, sicut in reliqua vita, fateor ea me studiose secutũ, ex quibus vera gloria
 nasci posset: ipsam quidem gloriã per se nunquã putavi expetendã: itaque & prouinciã orna-
 tã, & spẽ non dubiã triũphi neglectã: Sacerdotiũ denique, cũ (quæ admodũ te existimare arbi-
 tror) nõ difficillime consequi possem, non appetiui. Idẽ post iniuriã acceptam, quã tu rep.
 calamitatem semper appellas, meam nõ modo nõ calamitatem, sed etiam gloriam, studii
 quã ornatissima Senatus populique R. de me iudicia intercedere. itaque & Augur postea
 fieri volui, quod antea neglexerã: & eum honorẽ qui à Senatu tribui rebus bellicis solet, ne-
 glectum à me olim, nunc mihi expetendum puto. Huic meæ voluntati, in qua inest aliqua
 vis desiderii, ad sanandum vulnus iniuriæ, vt laueas adiutorque sis, quod paulo ante me ne-
 garam rogaturum, vehementer te rogo: sed ita, si non ieiunum hoc nescio quid, quod ego
 gessi, & contemnendum videbitur, sed tale atque tantum, vt multi nequaquam paribus rebus
 honores summos à Senatu cõsecuti sint. Equidẽ etiam illud mihi animũ aduertisse vi-
 deor, (scis enim quã a timente te audire soleã) te nõ tam res gestas, quã mores, instruta, at-
 que vitã Imperatorũ spectare solere in habendis aut nõ habẽdis honoribus. Quod si in mea
 causa considerabis, reperies me exercitu imbecillo contra metum maximi belli, firmissimũ
 prædiũ habuisse æquitatẽ & continentiã. His ego subsidiis ea sum cõsecutus quæ nullis le-
 gionibus cõsequi potuissem, vt ex alienissimis locis amicissimos, ex infidelissimis firmissi-
 mos redderẽ, animosque nouarũ rerũ expectatione suspesos ad veteris imperii beneuolen-
 tiam traducerem. Sed nimis hæc multa de me, præsertim ad te, à quo vno omnium sociorũ
 querelæ audiuntur: cognosces ex iis qui meis institutis se recreatos putant. cũque omnes
 vno propẽ cõsensu, de me apud te ea quæ mihi optatissima sunt, prædicabunt: nõ duæ ma-
 ximæ clientelæ tuæ, Cyprus insula & Cappadociæ regnum, tecũ de me loquentur: puto etiã
 Regem Deiotarum, qui vni tibi est maxime necessarius. Quæ si etiam maiora sunt, & in om-
 nibus seculis pauiores viri reperti sunt qui suas cupiditates, quã qui hostium copias
 vincerent, est profectò tuum, cum ad res bellicas hæc, quæ rariora & difficiliora sunt, gene-
 ra virtutis adiunxeris, ipsas etiam illas res gestas iustiores esse, & maiores putare. Extremum
 illud est, vt quasi diffidẽs rogationi meæ, philosophiã ad te allegem, qua nec mihi charior
 vlla vnquam res in vita fuit, nec hominum generi maius à deis munus vllum est datum.
 Hæc igitur quæ mihi tecum communis est, societas studiorum atque artium nostrarũ, qui-
 bus à pueritia dediti ac deuincti, soli propemodum nos philosophiam veram illam, & an-
 tiquam, quæ quibusdam otii esse ac deludiæ videtur, in forũ atque in temp. atque in ipsam
 aciem penẽ deduximus, tecũ agit de mea laude, cui negari à Catone fas esse non puto. Quã-
 obrem tibi sic persuadeas velim: si mihi tua sententia tributus honos ex meis literis fuerit,

me sic existimaturum cum autoritate tua, tum beneuolentia erga me, mihi quod maxime cupierim, contigisse. Vale.

M. CATO D. S. M. CICERONI IMP.

Q V O D & resp. me, & nostra amicitia hortatur, libenter facio, vt tuâ virtutē, innocentiam, diligentiam cognitam in maximis rebus, domi togati, armati foris, pari industria administrari gaudeam. Itaque quod pro meo iudicio facere potui, vt innocentia consilioque tuo defensionem prouinciam, seruatum Ariobarzani cum ipso Rege regnum, sociorum reuocatum ad studium impejii nostri voluntatē, sententia mea, & decreto laudarem, feci: supplicationem decretam, Si tu, qua in re nihil fortuitò, sed summa tua ratione & contentia resp. prouisum est, diis immoortalibus gratulari nos, quàm tibi, referre acceptum maui, gaudeo. quòd si triumphii prerogatiuam putas supplicationem: & idcirco casum potius, quàm te laudari maui: neque supplicationem sequitur semper triumphus, & triupho multo clarius est, Senatum iudicare, potius mansuetudine & innocentia Imperatoris prouinciam, quàm vt militiū, aut benignitate deorum tentam atque conseruatam esse: quod ego mea sententia censebam. Atque hæc ego idcirco ad te contra cõsuetudinem meam pluribus scripsi: vt, quod maxime volo, existimes me laborare vt tibi persuadē, me & voluisse de tua maiestate, quod amplissimū sum arbitratus, & quod tu maluisti, factū esse gaudere. Vale, & nos dilige, & instituto itinere seueritatem diligentiamque sociis & resp. præsta.

M. CICERO S. D. M. CATONI.

L A E T V S sum laudari me (inquit Hec̃tor, opinor apud Natiū) abs te pater à laudato viro. Ea est enim profectò iucunda laus quæ ab iis proficitur, qui ipsi in laude vixerunt. Ego verò vel gratulatione literarū tuarū, vel testimoniis sententiæ dictæ nihil est, quod me no affectu putē. Idque mihi cū amplissimū, tum gratissimū est, te libet̃ amicitie dedisse quod liquido veritati dares. Esti nō modo omnes, verum etiam multi Catones essent in ciuitate nostra, in qua vnum extitisse mirabile est, quem ego currum, aut quam lauream cū tua laudatione cõferrem? Nā ad meū sensum, & ad illud syncerum ac subtile iudiciū nihil potest esse laudabilius, quàm ea tua oratio quæ est ad me perscripta à meis necessariis. Sed causam meæ voluntatis (non enim dicam cupiditatis) exposui tibi superioribus literis: quæ etiam parū iusta tibi visa est, hanc tamen habet rationem, non vt nimis concupiscendus honos, sed tamē si deferatur à Senatu, minime aspemandus esse videatur. Spero autē illum ordinē pro meis ob temp. susceptis laboribus, me nō indignū honore, vñtato præferim, existimaturum. Quod si ita erit, tantum ex te peto, quod amicissime scribis, vt cum tuo iudicio quod amplissimum esse arbitraris, mihi tribueris: si id quod maluero, acciderit, gaudeas. Sic enim fecisse te, & sensisse & scripsisse video, resque ipsa declarat, tibi illum nostrum supplicationis iucundum fuisse, quòd scribendo assuisti. Hæc enim s. c. non ignoro ab amicissimis eius, cuius de honore agitur scribi solere. Ego, vt spero, te propediē videbo, atque vtiā rep. meliore quàm timeo.

M. CICERO PROCOS. S. D. M. MARCELLO COS.

T E E T pietatis in tuos, & animi in rep. & clarissimi atque optimi Consulatus C. Marcello Consule factò fructum cepisse vehementer gaudeo. Non dubito quid præsentēs sentiant nos quidem longinqui, & à te ipso nulli in vltimas gentes, ad cælum mehercule tollimus verissimis ac iustissimis laudibus. Nam cum te à pueritia tua vñce dilexerim, tūque me in omni genere semper amplissimum esse & volueris, & iudicaris: tum hoc vel tuo factò, vel P. R. de te iudicio multo acrius, vehementiusque diligo: maximāque lætitia afficior, cum ab hominibus prudentissimis, virisque optimis, omnibus dictis, factis, studiis, institutis, vel me tui similem esse audio, vel te mei. Vnum vero si addis ad præclarissimas res Cõsulatus tui, vt aut mihi succedat quamprimum aliquis, aut nequid accedat temporis ad id quod tu mihi & s. c. & legemisti: omnia me per te consecutum putabo. Cura vt valcas: & me absentem diligas atque defendas. Quæ mihi de Parthis nūtiata sunt, quia non putabā à me etiam nunc scribenda esse publice, propterea ne pro familiaritate quidem nostra volui ad te scribere: ne, cum ad Consulē scripsissem, publice videret scripsisse.

M. CICERO PROCOS. S. D. C. MARCELLO COS. DESIG. 8

MAXIMA sum læticia affectus, cū audiui Consulem te factum esse: eumque honorem tibi Deos fortunare volo, atque à te pro tua parentisque tui dignitate administrari. Nā cū semper te amavi dilexique, tum mei amantissimū cognoui in omni varietate rerū mearū, tū patris tui pluribus beneficiis vel defensus tristibus temporibus, vel ornatus secūdis: & sum totus vester, & esse debeo. cū præsertim matris tuæ grauissimæ atque optimæ forminx, maiora erga salutem, dignitatemque meam studia, quam erant à muliere postulanda, perspexerim. Quapropter à te peto in maiorem modum vt me absentem diligas atque defendas.

M. CICERO PROCOS. S. D. MARCELLO COLLEGAE. 9

MARCELLVM tuū Cōsulē factū, tēque ea læticia affectū esse quā maxime optasti, mihi randū in modū gaudeo: idque cū ipsius causa, tū quod te omnibus secūdisimīs rebus dignū simū iudico, cuius erga me singularē beneuolentiā vel in labore meo, vel in honore perpexi: totā denique domū vestrā vel salutis vel dignitatis meæ studiosissimā cupidissimamque cognoui. Quare gratum mihi feceris si vxori tuæ Iuniz grauissimæ atque optimæ sceminæ meis verbis eris gramlatus. A te id quod suelū peto, me absentē diligas atque defendas.

M. CICERO IMP. S. D. C. MARCELLO C. F. COS. 10

QVVM id accidit quod mihi maxime fuit opatum: vt omnium Marcellorum, Marcellinorum etiā, (mirificus enim generis ac nominis vestri fuit erga me semper animus) quū ergo ita accidit, vt omnium vestrum studio tuus Consulatus satisfacere posset, in quē meæ res gestæ, lausque, & honos earum potissimum incideret: peto à te id quod facillimū factū est, non asperrant, vt confido, Senatu, vt quam honorificentissimū s. c. literis meis recitatis faciendum cures. Si mihi tecum minus esset quā est cum tuis omnibus, allegarem ad te illos, à quibus intelligis me præcipue diligi. Patris tui beneficia in me sunt aplissima: neque enim salutē meæ, neque honori amicior quā quā dici potest. Frater tuus quanti me faciat, semperque fecerit, esse hominē qui ignorat, arbitror neminem. Domus tua denique tota me semper omnibus summis officiis prosecuta est. Neque vero tu in me diligendum tuam concessisti tuorum. Quare à te peto in maiorem modum, vt me per te quam ornatis simum velis esse: meamque & in supplicatione decernēda, & in cæteris rebus exultationē satis tibi esse commendatam putes.

M. CICERO IMP. S. D. C. MARCELLO. COS. 11

QVANTAE curæ tibi meus honos fuerit, & quā idem extiteris Cōsul in me ornādo & amplificando, qui fueras semper cum parentibus tuis, & cum tota domo, et si res ipsa loquebatur, cognoui tamen ex meorum omnium literis. Itaque nihil est tantum quod ego non tua causa debeā, facturūque sim cū studiose ac libet. Nā magni interest cui debeas: debere autē nemini malui, quā tibi, cui me cum studiā cōmunia, beneficia paterna, tuæque iam antē coniunxerant: tum accedit mea quidem sententia maximū vinculum, quod ita remp. geris, atque gessisti, qua mihi charius nihil est: vt quantum tibi omnes boni debeāt, quo minus tantundem ego vnus debeā, non recusem. Quam obrem tibi velim hi sint exitus quos mereris, & quos fore confido. Ego, si me nauigatio non morabitur, quæ incurtebat in ipsos Etesias, propediem te, vt spero, videbo.

M. CICERO IMP. S. D. L. PAVLO COS. DESIG. 12

ETSI mihi nunquam fuit dubium quin te populus R. pro tuis summis in remp. meritis, & pro amplissima familiæ dignitate, summo studio, cunctis suffragiis Consulem facturus esset: tamen incredibili læticia sum affectus, cum id mihi nuntiatum est: eumque honorem tibi Deos fortunare volo, à tēque ex tua, maiorūque tuorum dignitate administrari. Atque vtinam præsens illum diem mihi optatissimū videre potuissem, proque tuis amplissimis erga me studiis atque beneficiis tibi operā meam studiorūque nauare. Quam mihi facultate quū hic necopinatus & improuisus prouinciæ casus eripuit: tamen vt te Cōsulem remp. pro tua dignitate gerentem videre possim, magnopere à te peto vt operam des, efficias nequid mihi fiat iniuriæ, nève quid temporis ad meum annuum munus accedat. Quod si feceris, magnus ad tua pristina erga me studia cumulus accedet.

M. CICERO IMP. S. D. L. PAVLO COS.

13

MAXIME mihi fuit optatum Romæ esse tecum multas ob causas, sed præcipue vt & in petendo, & in gerendo Consulatu meum tibi debitum studium perspicere posses. Ac petitionis quidem tuæ ratio mihi semper fuit explorata: sed tamè nauare operam volebam. In Consulatu vero cupio equidem te minus habere negotii, sed moleste fero me Consulem studium tuum adoleſcentis perspexisse: te meum, cum id ætatis sim, perspicere non posse. Sed id fato nescio quo contigisse arbitror, vt tibi ad me orandum semper detur facultas: mihi ad remunerandum nihil suppetat, præter voluntatem. Ornasti Consulatum, ornasti reditum meum. Incidit meum tempus rerum gerendarum in ipsum Consulatum tuum. Itaque cum & tua summa amplitudo, & dignitas, & meus magnus honos, magnæque exultatio postulate videatur vt à te plurimis verbis contendam ac petam, vt quam honorificentissimum s. c. de meis rebus gestis faciendū cures: nō audeo vehementer à te contēdere, ne aut ipse tuæ perpetuæ consuetudinis erga me oblitus esse videar, aut te oblitū putem. Quare vt te velle arbitror, ita faciā: atque ab eo quem omnes gentes sciunt de me optime meritum, breuiter petā. Si alii Cōsules essent, ad te potissimum Paule mitterem, vt eos mihi quam amicissimos redderes: nunc cū tuā summa potestas, summæque auctoritas, notique omnibus nostra necessitudo sit, vehemēt te rogo vt & quam honorificentissime cures decernēdum de meis rebus gestis, & quam celerime, dignas res esse honore & gratulatione cognoscas ex iis literis quas ad te, & Collegā, & Senatum publicè misi, omniumque mearum reliquarum rerum, maximèque exultationis meæ procuracionē susceptā velim habeas. In primisque tibi curæ sit, quod abs te superioribus quoque literis petui, ne mihi tempus prorogetur. Cupio te Consulem videre, omniāque spero, cum absens, tum etiam præsens, te Consule assequi.

M. CICERO IMP. S. D. C. CASSIO PROQ.

14

M. FABIVM, quod mihi amicum tuā commōdatione das, nullum in eo facio queritum: multi enim anni sunt cum ille in ære meo est, & à me diligitur propter summam suā humanitatem, & obseruatiam. Sed tamen quod ab eo egregie diligi sensi, multo amicior ei sum factus. Itaque quanquam profecerunt literæ tuæ, tamen aliquanto plus commendationis apud me habuit animus ipsius erga te mihi perspectus & cognitus. Sed de Fabio faciemus studiose quæ rogas: tu multis de causis vellem me conuenire potuisses. primū vt te, quem iamdiu facio plurimi, tanto intervallo viderem: deinde vt tibi quod feci per literas, possem præsens gratulari: tum vt quibus de rebus vellemus, tu tuis, ego meis inter nos cōmunicarem: postremo, vt amicitia nostra quæ summis officiis ab utroque culta est, sed longis intervalis temporum interruptam consuetudinem habuit, confirmaretur vehementius. Id quum nō accidit, vt emur bono literarum, & eadem fere absentes, quæ si coram effemus, consequemur. Vnus scilicet ille fructus qui in te videndo est, percipi literis non potest: alter gratulationis est, is quidem exiliior, quàm si tibi, teipsum intueus gratularer. Sed tamè & feci antè & facio nunc, tibi que cum pro rerum magnitudine quas gessisti, tū pro opportunitate tēporis gratulor, quod te de prouincia decedentē summa laus & summa gratia prouincie profecuta est. Tertū est, vt id quod de nostris rebus corā cōmunicassemus inter nos, cōficiamus idem literis. Ego cæterarum rerū causa tibi Romam magnopere properādum censeo. Nam & ea quæ reliqui, tranquilla de te erant. & hac tuā recenti victoria tanta clarū tuum aduentū fore intelligo. Sed si quæ sunt onera tuorū, si tæta sunt vt ea sustinere possis, propè tibi nihil erit lauius, nihil gloriosius: sin maiora, considera ne in alienissimum tempus cadat aduentus tuus. Huius rei totum consilium tuū est: tu enim scis quid sustinere possis. Si potes, laudabile atque populare est: sin planè non potes, absens hominum sermones facilius sustinebis. De me autem idem tecū his ago literis, quod superioribus egi: vt omnes tuos neruos in eo contendas, nequid mihi ad hanc prouinciam, quam & Senatus & Populus annuam esse voluit, temporis prorogetur. Hoc à te ita contendo, vt in eo fortunæ meas positas putem. Habes Paulum nostrum nostri cupidissimum, est Curio, est Furnius. Sic vt sim emitare, quasi in eo sint mihi omnia. Extremum illud est de iis quæ proposueram, con-

firmatio nostræ amicitiz, de qua pluribus verbis nihil opus est. Tu puer me appetisti: ego autem semper ornamento te mihi fore duxi. Fuisti etiam præsidio tristissimis meis temporibus: accessit post tuum discessum familiaritas mihi cum Bruto tuo maxima. Itaque in vestro ingenio & industria mihi plurimum & suauitatis & dignitatis cõstitutum puto. Id tu vt tuo studio confirmes te vehemèter rogo: literasque ad me & cõtinuo mittas, & cum Romam veneris, quam sapissimè.

M. CICERO S. D. C. CASSIO.

15

ET SI vtique nostrum spe pacis & odio ciuilis sanguinis abesse à belli pertinacia voluit, tamen quum eius consilij princeps ego fuisse videor, plus fortasse tibi præstare ipse debeo, quàm à te expectare. Et si, vt sæpe soleo mecum recordari, sermo familiaris meus tecum, & item mecum tuus adduxit vtunque nostrum ad id consilium, vt vno prælio putaremus, si non totam causam, at certe nostrum iudicium definiri conuenire: neque quisquam hanc non stram sententiam vere vnquã reprehendit præter eos qui arbitrantur melius esse deleri omnino rem publicam, quàm imminutam & debilitatam manere. Ego autem ex interitu eius nullam spem scilicet mihi proponebam: ex reliquiis magnã. Sed ea sunt consecuta, vt magis mirum sit accidere illa potuisse, quàm nos non vidisse ea futura, nec homines cum esse, diuinare potuisse. Equidem fateor meã coniecturam hanc fuisse, vt illo quasi quodam fatali prælio factò, & victores communi saluti consuli vellent, & victi sua: vtunque autem propositum esse arbitrari in celeritate victoris. Quæ si fuissent, eãdem elementã experta esset Africa, quam cognouit Asia, quam etiã Achaia, & vt opinor, ipso Legato ac deprecatore. Amisissis autem temporibus quæ plurimum valèt, præsertim in bellis ciuilibus, interpositus annus alios induxit vt victoriam sperarent, alios vt ipsum vinci contènerent: atque horum malorum omnium culpam fortuna sustinet. Quis enim aut Alexandrini belli tantã morã huic bello adiunctum iri, aut nescio quẽ istum Pharnacẽ Asiæ terrorẽ illaturũ putaret: Nos tamen in cõsilio pari, casu dissimili vti sumus: tu enim eam partẽ petisti, vt & cõsiliis interes, & quod maxime curã leuat, futura animo prospicere posses: ego qui sestinaui vt Cesarẽ in Italiam viderem (sic enim arbitrabamur) eumque multis honestissimis viris conseruatis redeuntẽ, ad pacẽ currentẽ (vt aiunt) incitarem: ab illo longissime & absui & absui. Verfor autẽ in gemitu Italiz, & in vrbs miserimis querelis, quibus aliquid opis fortasse ego pro mea, tu pro tua, pro sua quisque parte ferre potuisses, si author affuisset. Quare velim pro tua perpetua erga me beneuolentia scribas ad me quid videas, quid sentias, quid expectadũ, quid agendum nobis exiustimes. Magni erunt mihi tuæ literæ: atque vtinam primis illis quas Luceria miseram paruissimè: sine vlla enim molestia dignitatem meam retinuissem.

M. CICERO S. D. C. CASSIO.

16

P V T O te suppudere, cum hæc tertia iam epistola antè operis sit quàm tu scidã, aut literam, sed non vrgeo: longiores enim expectabo, vel potius exigam. Ego si semper haberem cui darem, vel terras in hora darẽ. Fit enim nescio quid, vt quasi coram adeste videre, cũ scribo aliquid ad te: neque id *verũ istius querelæ*, vt dicunt tui amici noui, qui putant etiã *diuinitas querelæ* spectris Catianis excitari. Nam ne te fugiat, Catius insuper Epicureius, qui nuper est mortuus, quæ ille Gargettius, etiam antè Democritus *istius*, hic spectra nominat. His autẽ spectris etiam si oculi possent ferri, quòd vel iis ipsa occurrũt: animus qui possit, ego nõ video: doceas tu me oportebit, cũ saluus yeneris, in meane potestate vt sit spectrum tuum, vt simulacri mihi collibitum sit de te cogitare, illud occurrat: neque solũ de te, qui mihi hæres in medullis, sed si insulam Britannia cõcepto cogitare, eius *istius* mihi aduolabit ad pectus. Sed hæc posterius: tento enim te quo animo accipias, si enim stomachabere & moleste ferres, plura dicemus, postulabimisque ex qua hæresi vi hominibus armatis diectus sis, in eã resutare. In hoc interdicio non solet addi, in hoc anno. Quare si iã biennium aut triennium est, cum virtuti nuntium remisisti, delinuit illecebris voluptatis, in integro res nobis erit. Quãquam qui cum loquor: Cum vno fortissimo viro, qui posteaquã forum arripisti, nihil fecisti nisi plenissimum amplissimæ dignitatis: in ista ipsa *ai p̄t* me tuo ne plus neruorum sit, quàm ego putarim, si modo eam tu probas. Quid tibi in mentẽ

venit, inquit: Quia nihil habebā aliud quod scriberem: de repub. enim nihil scribere possum: nec enim quod sentio, libet scribere.

M. CICERO C. CASSIO SAL.

17

PRAEPOSTEROS habes tabellarios, cū me quidem non offendunt: sed tamen cū à me discunt, flagrant literas: cum ad me veniunt, nullas afferunt: atque id ipsum facerēt commodius, si mihi aliquid spatii ad scribendum darent, sed petasati veniunt, comites ad portam expectare dicunt. Ergo ignosces, alteras habebis has breves: sed expecta *ut tibi scribam*. cū quid ego me tibi purgo, cum tui ad me inanes veniant, ad te cum epistolis reuertantur: Nos hic (tamē ad te scribam aliquid) D. Sullam patrem mortuum habebamus, alii à latronibus, alii cruditate dicebant: populus non curabat: combustum enim esse constabat. hoc tu pro tua sapientia feres æquo animo: quanquam *ut tibi scribam* amissimus. Cæsarem putabant moleste laturum, verentem ne hasta refruisset. Mindius Marcellus & Attius Pigmentarius valde gaudebant se aduersariū perdidisse. De Hispania noui nihil, sed expectatio valde magna: rumores tristiores, sed *ut tibi scribam*. Panfa noster paludatus ad I I I K. Ian. profectus est, ut quis intelligere posset, id quod tu nuper dubitare cepisti, *ut tibi scribam* esse. Nam quod multos miseris leuauit, & quod se in his malis hominem præbuit, mirabilis cum virorum bonorum beniuolentia profecta est. Tu quod adhuc Brundisii moratus es, valde probo & gaudeo: & mehercule puto te sapienter facturum, si *ut tibi scribam* fueris. Nobis quidem qui te amamus, erit gratum: & amabo te, cum dabis posthac aliquid domum literarum, mei memineris. ego nunquam quenquam ad te, cum sciam, sine meis literis ire patiar. Vale.

M. CICERO S. D. C. CASSIO.

18

LONGIOR epistola fuisset, nisi eo ipso tempore petita esset à me cum iam iretur ad te. longior autem, si *ut tibi scribam* aliquem habuisset. nā *ut tibi scribam* sine periculo vix possumus. Ridere igitur, inquit, possumus. Nō mehercule facillime: veruntamen aliam aberrationem à modestis nullam habemus. Vbi igitur, inquit, philosophia tua? Quid in culina mea molesta est. Pudet enim seruire: itaque facio me alias res agere, ne conuitium Platonis audiam. De Hispania nihil adhuc certi, nihil omnino noui. Te abesse mea causa moleste fero, tua gaudeo. Sed flagitat tabellarius. Valebis igitur, meque vt à puero fecisti, amabis.

C. CASSIUS S. D. CICERONI.

19

S. V. B. Non mehercule in hac mea peregrinatione quicquam libētius facio, quam scribo ad te: videor enim cum præsentē loqui & iocari. Nec tamen hoc vsu venit propter spectra Catina: pro quo tibi proxima epistola tot rusticos Stoicos regeram, vt Catium Athenis uatum esse dicas. Panfam nostrum secunda voluntate hominum paludatus ex vrbe exiit se cum ipsius causa gaudeo, tum mehercule etiam omnium nostrorum. Spero enim homines intellecturos, quanto sit hominibus odio crudelitas, & quanto amori probitas, & clementia: atque ea quæ maxime mali petant & concupiscant, ad bonos peruenire. Difficile est enim persuadere hominibus *ut tibi scribam* esse: *ut tibi scribam* vero & *ut tibi scribam* virtute, iustitia *ut tibi scribam* parari, & verum & probabile est: ipse enim Epicurus (à quo omnes Cati & Amasiani mali verborū interpretes proficiscuntur) dicit: *ut tibi scribam* *ut tibi scribam* *ut tibi scribam*. Itaque & Panfa, qui *ut tibi scribam* sequitur, virtutem retinet: & ii qui à vobis *ut tibi scribam* vocantur, sunt *ut tibi scribam* *ut tibi scribam*, omnesque virtutes & colūt & retinent. Itaque Sulla, cuius iudiciū probare debemus, cū dissentire philosophos videret, non quaerit quid bonum esset, omnia bona coemit: cuius ego mortem forti mehercules animo tuli. Nec tamen Cæsar diutius nos cum desiderare patitur, nam habet damnatos quos pro illo nobis restituat: nec ipse sectorem desiderabit, cum filium viderit. Nunc vt ad temp. redeam, quid in Hispaniis geratur, rescribe. Peream, nisi sollicitus sum, ac malo veterem & clementem dominum habere, quàm nonum & crudelem experiri. Scis Cn. quàm sit fatuus: scis quomodo crudelitatem virtutē putet: scis quàm se semper à nobis derisum putet. Vt teor me nos rustice gladio velit *ut tibi scribam*. Quid fiat, si me diligis, rescribe. Hui quàm velim scire vtrum ista sollicito animo an soluto legas: sciam enim eodem tempore, quid me facere oporteat. Ne longior sim, va-

le: me vt facis ama. Si Cæsar viciet, celeriter me expecta.

M. CICERO S. D. C. TREBONIO.

20

ORATOREM meum, (sic enim inscripti) Sabino tuo cōmendavi. Natio me hominis impulit, vt ei recte putarem: nisi forte candidatorum licentia hic quoque vsus, hoc subito cognomē arripuit. etū modestus eius vultus, sermōque constās habere quiddam à Curibus videbatur. Sed de Sabino satis. Tu mi Treboni, quum ad amorem meum aliquantū olim discedens addidisti, quo tolerabilius seramus igniculum desiderii tui, crebris nos literis appellato: atque ita, si idem fiet à nobis. quāquā duz causæ sunt cur tu frequentior in isto officio esse debeas quàm nos. primū, quod olim solebant ad prouinciales amicos qui Romæ erāt, de rep. scribere: nunc tu nobis scribas oportet. Res enim pub. istic est. deinde quod nos aliis officiis tibi absenti satisfacere possumus: tu nobis, nisi literis, nō video qua re alia satisfacere possis. Sed cætera scribes ad nos postea. Nūc hæc primo cupio cognoscere: iter eum cuiusmodi sit: vbi Brutū nostrum videris: quādiu simul fueris: deinde cū procceris longius, de bellicis rebus, de toto negotio, vt existimare possumus quo statu simus. Ego tantum me scire putabo, quantum ex tuis literis habebō cognitum. Cura vt valeas, meque ames amore illo tuo singulari.

M. CICERO S. D. C. TREBONIO.

21

ET EPISTOLAM tuam legi libenter, & librum libentissime, sed tamen incauoluptate hunc accēpi dolorem, quod cum incendisses cupiditatem meam consuetudinis augendæ nostræ (nam ad amorē quidem nihil poterat accedere) tum discedis à nobis, meque tanto desiderio afficis, vt vnā mihi cōsolationē relinquas, fore vt vtriusque nostrum absentis desiderii crebris & lōgis epistolis leniatur. Quod ego non modo de me tibi spondere possum, sed de te etiam mihi. Nullam enim apud me reliquisti dubitationem, quantum me amares. Nam vt illa omittam quæ ciuitate teste fecisti, cum mecum inimicitias communi-
cauisti, cum me concionibus tuis defendisti, cum Quæstor in mea atque in publica causa Consulum partem suscepisti, cum Trib. pl. Quæstor non paruisti, cui tuus præferim Collega pareret: vt hæc recēta, quæ semper meminero obliuiscar: quæ tua sollicitudo de me in armis, quæ lætitia in reditu, quæ cura, qui dolor, cū ad te curæ & dolores mei perferrentur: Brūdisium denique te ad me venturum fuisse, nisi subito in Hispāniam missus esses: vt hæc igitur omittam, quæ mihi tanti æstimanda sunt, quanti vitam æstimo, & salutē meam: liber iste quem mihi misisti, quantam habet declarationem amoris tui: primum, quod tibi factum videtur quidquid ego dixi, quod alii fortasse non irē: deinde quod illa siue facta sunt, siue sic sunt narrante te venustissima: quin etiam anrē quàm ad me veniatur, risus omnis penē cōsumitur. Quod si in his scribendis nihil aliud nisi quod necesse fuit, de vno me tam diu cogitauisses, ferreus essem si te non amarem. Cum vero ea quæ scriptura persecutus es, sine summo amore cogitare nō poteris, non possum existimare plus quenquam à seipso, quàm me à te amari. Cui quidem ego amorē (vtnā cæteris rebus possem;) amorē certe respondebo: quo tamen ipso tibi cōfido futurum satis. Nunc ad epistolā venio, cui copiose & suauiter scriptæ nihil est quod multa respondeam. Primum enim ego illas Caluo literas misi, non plus, quàm has quas nūc legis, existimās exituras. aliter enim scribimus quod eos solos quibus mittimus: aliter, quod multos lecturos putamus. Deinde ingenii eius melioribus extuli laudibus, quàm tu id vere potuisse fieri putas. Primum quod ita iudicabam, acutē mouebatur: genus quoddam sequebatur, in quo iudicio lapsus quo valebat, tamen assequeratur quod probaret. Multæ erant, & recōditæ literæ, vis non erat. Ad eam igitur adhortabar. In excitando autē & in acuendo plurimum valet, si laudes cum quem cohortere. Habes de Caluo iudicium & consilium meum: consilium, quod hortandi causa laudauisti: iudicium, quod de ingenio eius valde existimaui bene. Reliquum est, tuam professionē amorē prosequar: reditum spe expectem: absentem memoria colam: omne desiderii literis mit-tendis accipiendisque leniam. Tu velim tua in me studia & officia multum tecum recorde re: quæ cum tibi liceat, mihi nefas sit obliuisci. non modo virum bonum me existimabis, verum etiam te à me amari plurimum iudicabis. Vale.

TVLLIVS ET CICERO ET Q. Q. TIRONI HVMANISSIMO
ET OPTIMO SAL. PLVR. DIC. I

VIDE quanta sit in te suauitas. II. H. Thyrci fuimus: Xenomenes hospes tā te diligit, quā si vixerit tecum. Is omnia pollicitus est quæ tibi essent opus: facturum putato. Mihi placebat si firmior esses, vt te Leucadem deportaret, vt ibi te plane confirmares. Vt debis quid Curio, quid Lysoni, quid medico placeat. Volebam ad te Marionem remittere quem cum meliuscule tibi esset, ad me mitteres: sed cogitavi vnas literas Marionem afferre posse, me autem crebras expectare: poteris igitur & facies, si me diligis, vt cotidie sit Acastus in portu. Multi erunt quibus recte literas dare possis, qui ad me libet perferant. Equidem Patras euntem neminem prætermittam. Ego omnem spem tui diligenter curandi in Curio habeo. Nihil potest illo fieri humanius, nihil nostri amantius. Ei totum trade: malo te paulopost valentem, quā statim imbecillū videre. Cura igitur nihil aliud nisi vt valeas: cætera ego curabo. Enī atque etiam vale. Leucade proficiscens. VI. I. Id Nouemb.

TVLLIVS ET CICERO S. D. TIRONI SVO. 2

SEPTIMUM iam diē Corcyræ tenebamur. Q. autē pater, & filius Butroti solliciti eramus de tua valetudine mirum in modum: nec mirabamur nihil à te literarū: his enim vētis istinc nauigatur, qui si essent, nos Corcyræ non sederemus. Cura igitur te & confirma: & cum commode & per valetudinem & per anni tempus nauigare poteris, ad nos amantissimos tui veni. Nemo nos amat, qui te non diligit: charus omnibus expectatūque venies. Cura vt valeas, etiam atque etiam Tiro noster. Vale. X. V. K. Nou. Corcyra.

TVLLIVS TIRONI SVO S. PLVR. DICIT. 3

CICERO meus & Frater & fratris filius. Paulofacilius putavi posse me ferre desyderium tui: sed planè non fero. & quanquam magni ad honorem nostrum interest quamprimum ad urbem me venire, tamen peccasse mihi vidoor qui à te discesserim. Sed quia tua voluntas ea videbatur esse, vt prorsus nisi cōfirmato corpore nolles nauigare, approbavi tuū consilium, neque nunc muto, si tu in eadem es sententia. Sin autem postea quā cibum cepisti videris tibi posse me consequi, tuum consilium est. Marionem ad te eo misi, vt aut tecum ad me quamprimum veniret: aut si tu morarere, statim ad me rediret. Tu autem tibi hoc persuade, si comodo valetudinis tuæ fieri possit, nihil me malle, quā te esse mecum: si autem intelliges opus esse te Patris cōualefcendi causa paulum commorari, nihil me malle, quā te valere. Si statim nauigas, nos Leucade consequere: sin te confirmare vis, & comites & temptates, & nauem idoneam vt habeas diligētē videbis. Vnum illud mi Tiro videto, si me amas, ne te Marionis aduentus, & hæc literæ moueant: quod valetudini tuæ maxime conducat, si feceris, maxime obtemperaris voluntati meæ. Hæc pro tuo ingenio confydera. Nos ita te desyderamus, vt amemus: amor vt valentem videamus hortatur: desyderiū, vt quā primū. illud igitur potius. Cura ergo potissimū, vt valeas. De tuis innumerabilibus in me officiis, erit hoc gratissimum. III. Non. Nou.

TVLLIVS TIRONI SVO SAL. 4

NON quo ad te, nec lubet scribere quo animo sim affectus: tantum scribo, & tibi & mihi maximæ voluptati fore, si te firmū quamprimum videro. Tertio die abs te ad Alyziam accesseramus: is locus est citra Leucadem stadia CXX. Leucade, aut te ipsum, aut tuas literas à Marione putabam me accepturū. Quantum me diligis, cātum fac vt valeas, vel quantum te à me scis diligi. Non. Nou. Alyzia.

TVLLIVS ET CICERO TIRONI SVO SAL. DIC. ET
Q. PATER ET FILIVS. 5

NOS apud Alyziam, ex quo loco tibi literas antè dederamus, vnum diem commorati sumus, quod Quintus nos consecutus non erat. Is dies fuit Nonæ Nouemb. Inde ante lucem proficiscentes, ante diem VIII. Idus Nouem. has literas dedimus. Tu si nos omnes

amas, & præcipue me magistrum tuum, confirma te. Ego valde suspenso animo expecto, primum te scilicet, deinde Marionem cum tuis literis. Omnes cupimus, ego in primis, quamprimum te videre, sed mi Tiro valetem, quate nihil properaris: satis cotidie video, si valebis. Vtilitatibus tuis possum carere: te valere tua causa primum volo, tum mea mi Tiro. Vale.

TULLIUS TIRONI SVO SAL. PLVR. DIC. ET CICERO

ET Q. FRATER ET Q. F.

6

VARIETUM affectus tuis literis: valde prioræ pagina perturbatus, paulum altera recreatus. Quare nunc quidem non dubito quin quoad plane vales, te neque navigationi, neque vix committas: satis te mature video, si plane confirmatum video. De medico & tu bene existimari scribis, & ego sic audio: sed planè curationes eius non probo. Ius enim dandum tibi non fuit, quum *κακώστατος* esses: sed tamen & ad illum scripti accurate, & ad Lysonem. Ad Curium vero suavissimum hominem, & summi officii, summæque humanitatis multa scripsi: in his etiam, vt si tibi videretur, te ad se transferret. Lyso enim noster vereor ne negligentior sit: primum quia omnes Græci: deinde quod cum à me literas accepisset, mihi nullas remisit: sed cum tu laudas: tu igitur quid faciendum sit iudicabis. Illud mi Tiro te rogo, sumptu ne pareas vlla in re, quod ad valetudinem opus sit. Scripti ad Curium, quod dixisses, daret medico: ipsi puto aliquid dandū esse quo sit studiosior. Innumerabilia tua sunt in me officia, domestica, forensia, vrbana, prouincialia, in re priuata, in publica, in studiis, in literis nostris. Omnia viceris, si vt spero, te validum video. Ego puto te bellissime, si recte erit, cum Quinzio Meseinio decursurum: non inhumanus est, tæque vt mihi visus est, diligit, & cum valetudini tuæ diligentissime consulueris, tum mi Tiro consulto navigationi. Nulla in re iam te festinare volo: nihil laboro nisi vt saluus sis. Sic habeto mi Tiro: neminem esse qui me amet, quin idem te amet: & cū tua & mea maxime interest te valere, tum multis est curæ. Adhuc dum mihi nullo loco deesse vis, nunquam te confirmare potuisti: nunc te nihil impedit: omnia depone: eorpoti serui. quantam diligentiam in valetudinem tuam contuleris, tantū me fieri iudicabo. Vale mi Tiro, vale, vale, & salue. Lepta tibi salutem dicit, & omnes. Vale. VII. Id. Nou. Leucade.

TULLIUS ET CICERO ET Q. Q. TIRONI S. P. D.

7

TERTIAM ad te hanc epistolam scripsi eodem die, magis instituti mei tenendi causa, quia nactus eram cui darem, quam quo haberem quid scriberem. Igitur illa, quantum me diligis, tantum adhibe in te diligentiz. Ad tua innumerabilia in me officia adde hoc, quod mihi erit gratissimū omnium: cum valetudinis rationem, vt spero, habueris, habeto etiam navigationis. In Italiam euntibus omnibus ad me literas dabis, vt ego euntē Patras neminē prætermitto. Cura cura te mi Tiro, quum non cōrigit vt simul nauigares. nihil est quod festines, nec quicquā cures nisi vt vales. Etiam atque etiam vale. VII. Id. Nou. Actio, vesperi.

Q. CICERO TIRONI S. D.

8

MAGNÆ nobis est sollicitudini valetudo tua. nam tamentū qui veniunt, *ἀνίστηναι ἰατῶν, ἡγομένην* & nuntiant, tamen in magna consolatione ingens inest sollicitudo, si diutius à nobis abfuerit is, cuius vsum & suauitatē desiderando sentimus. Attamen quanquam videre te tota cogitatione cupio, tamen te penitus rogo, ne tam longæ navigationi & vix, per hyemem, nisi bene firmum cōmittas: neve nauiges, nisi exploitate. Vix in ipsis tectis & oppidis frigus infirma valetudine vitatur: nedum in mari & via fit facile abesse ab iniuria temporis. *ψιγῆς ἔστι καὶ ἡρόσι πάλυδροστον* inquit Euripides. Cui tu quantum credas nescio. ego certe singulos eius versus, singula eius testimonia puto. Effice, si me diligis, vt vales, & vt ad nos firmus ac valens quamprimum venias. Ama nos, & vale. Q. F. tibi Sal. Dic.

TULLIUS ET CICERO TIRONI SVO S. P. D.

9

NOS à te, vt scis, discessimus ad IIII. Non. Nou. Leucadē venimus ad VII. Id. Nou. ad VII. Actium. ibi propter tempestatem ad V. Id. morati sumus: Inde ad V. Id. Corcyram bellissime nauigauimus: Corcyræ fuimus vsque ad XVI. K. Decemb. tempestatibus retenti: ad X. V. K. in portum Corcyreorum ad Calliopem stadia CXX processimus. Ibi retenti vetis sumus vsque ad IX. K. Interea qui cupide profecti sunt, multi naufragia fecerūt:

M. I.

nos eo die cenati soluimus. Inde austru lenissimo, cœlo sereno, nocte illa, & die postero in Italiam ad Hydruntem ludibundi peruenimus: eodémque v̄ro postridie, id erat ad v. 11. K. Decemb. hora 1111. Brundisium venimus, eodémque tempore simul nobiscum in oppidum introiit Terentia, quæ te facit plurimi. Ad v. K. Decemb. seruus Cn. Planci Brundisii tandem aliquando mihi à te expectatissimas literas reddidit, datas Id. Nou. quæ me molestia valde leuarunt: vtinam omnino liberassent. Sed tamen Asclapio medicus plane confirmat propediem te valentem fore. Nunc quid ego te hortor vt omnem diligentiam adhibeas ad conualescendum? Tuam prudentiam, temperantiam, amoré erga me noui. Scio te omnia facturum, vt nobiscum quamprimum sis. Sed tamen ita velim, vt nequid properes. Symphoniam Lysonis velim vitalles, ne in quartâ hebdomada incideres. Sed quum pudori tuo maluisti obsequi quàm valetudini, reliqua cura. Curio mihi, vt medico honos haberetur: & tibi daret quod opus esset: me cui iussisset, curaturû. Equum & mulum Brundisii tibi reliqui. Romæ vereor ne ex K. Ian. magni tumultus sint. Nos agemus omnia modice. Reliquum est vt te hoc rogem, & à te peram ne temere nauiges. Solent nauitæ festinare quæstus sui causa. Cautus sis mi Tiro. Mare magnum & difficile tibi restat. Si poteris cum Mescinio, caute is solet nauigare: si minus, cum honesto aliquo homine, cuius auctoritate nauicularius moueatur. In hoc omnem diligentiam si adhibueris, réque nobis incolumem præstiteris, omnia à te habebo. Etiam atque etiam noster Tiro vale. Medico, Curio, Lysoni de te scripsi diligentissime. Vale. Salue.

TULLIVS, ET CICERO, TERENTIA, TVLLIA. Q. Q. TIRONI. S. P. D. IO

ET SI opportunitatem operæ tuæ omnibus locis desidero, tamen non tam mea quàm tua causa doleo te non valere. Sed quum in quartanâ conuersa vis est morbi (sic enim scribit Curius) spero te diligentia adhibita etiam firmiorem fore. Modo fac id quod est humanitas tuæ: ne quid aliud cures hoc tempore, nisi vt quam commodissime conualescas. Non ignoro quantum ex desiderio labores: sed erunt omnia facilia si valebis: festinare te nolo, ne nauseæ molestiam suscipias æget, & periculose hyeme nauiges. Ego ad urbem accessi pr. Non. Ian. obuiam mihi esse proditû, vt nihil possit fieri ornatius. Sed incidi in ipsam flammâ ciuilis discordiæ, vel potius belli. cui cû cuperè mederi, & vt arbitror possem, cupiditates certorum hominû (nam ex vtraque parte sunt qui pugnare cupiant) impedimento mihi fuerunt omnino. Et ipse Cæsar amicus noster minaces ad Senatum & acerbas literas miserat: & erat adhuc impudens, qui exercitû & prouinciam inuito Senatu teneret, & Curio meus illum incitabat. Antonius quidem noster & Q. Cassius nulla vi expulsi ad Cæsarem cum Curione profecti erant. Postea quàm Senatus C. O. S. Prætt. Tibb. pl. & nobis, qui Procôsul sumus, negotium dederat, vt cutaremus nequid resp. detrimenti caperet: nunquam maiore in periculo ciuitas fuit: nunquam improbi ciues habuerunt paratiorem ducem, omnino ex hac quoque parte diligentissime comparatur. Id fit auctoritate & studio Pôpei nostri, qui Cæsarem sero cepit timere. Nobis inter has turbas Senatus tamen frequens flagitauit triumphû. Sed Lentulus Consul, quo maius suum beneficium faceret, simul atque expeditisset quæ essent necessaria de rep. dixit se relaturum. Nos agimus nihil cupide: eoque est nostra plaris auctoritas. Italix regiones descriptæ sunt, quam quisque partem tueretur: nos Capuam sumpsimus. Hæc te scire volui. Tu etiam atque etiam cura vt valeas, literasque ad me mittas, quotiescumque habebis cui des. Etiam atque etiam vale. Dat. pr. Idus Ian.

TULLIVS S. D. TIRONI SVO.

11

QVO in discrimine versetur salus mea, & bonorum omnium atque vniuersæ reip. ex eo scire potes, quòd domos nostras & patriam ipsam vel diripiendam, vel inflammandâ reliquimus. In eum locû res deducta est, vt nisi qui deus, vel casus aliquis subuenerit, salui esse nequeamus. Equidè vt veni ad urbem, non destiti omnia & sentire, & dicere, & facere quæ ad cõcordiam pertinerent: sed mirus inuaserat furor, non solum improbos, sed etiam hos qui boni habentur, vt pugnare cuperent, me clamâte nihil esse bello ciuili miserius. Itaque cum Cæsar améria quadam raperetur, & oblitus nominis atque honorum suorum, Ariminum, Pisaurum, Anconam, Arretium occupauisset, Urbem reliquimus: quàm sapienter, aut

quàm fortiter, nihil attinet disputari. Quo quidē in casu sumus, vides. Feruntur omnino cōditiones ab illo, vt Pompeius eat in Hispaniam: delectus qui sunt habiti, & præsidia nostra dimittantur: se vltiorem Galliam Domitio, citiorem Considio Noniano (his enim obtigerunt) traditurum: ad Consulatus petitionem se venturum: neque se iam velle absente se, rationem haberi sui: se præsentē trinum nundinum petiturū. Accipimus cōditiones: sed ita, vt remoueat præsidia ex his locis quæ occupauit, vt sine metu de iis ipsi cōditionibus Romæ Senatus haberi possit. Id ille si fecerit, spes est pacis, non honestæ: leges enim imponuntur: sed quadius est melius, quàm sic esse vt sumus. Sin autē ille suis cōditionibus stare noluerit, bellum paratum est, cuiusmodi tamē, quod sustinere ille non possit, præsertim cum à suis conditionibus ipse fugerit, tantummodo vt eum intercludamus, ne ad vrbe possit accedere: quod sperabamus fieri posse. Delectus enim magnos habebamus: putabamisque illum metuere, si ad vrbe ire cœpisset, ne Gallias amitteret, quas ambas habet inimicissimas, præter Trāspadanos: ex Hispaniæque sex legiones, & magna auxilia Afranio & Petreio du cibus habet à tergo. videtur, si infaniet, posse opprimi, modo vt vrbe salua. maximam autem plagā accepit, quod is qui summā authoritatem in illius exercitu habebat, T. Labienus, locius sceleris esse noluit: reliquit illum, & nobiscum est: multique idem facturi esse dicuntur. Ego adhuc oræ maritimæ præsum à Formiis. Nullū maius negotium suscipere volui, quod plus apud illum meæ literæ cohortationisque ad pacē valerent. Sin autem erit bellū, video me castris & certis legionibus præfaturū. Habeo etiam illā molestiam, quod Dolabella noster apud Cæsarem est. Hæc tibi nota esse volui, quæ caue ne te perturbēt, & impediant valetudinem tuam. Ego A. Varroni, quem cum amanrissimum meī cognoui, tum etiam valde tui studiosum, diligentissime te commendauī, vt & valetudinis tuæ rationem haberet, & nauigationis, & totum te susciperet ac tueretur: quem omnia facturum cōfido recepit enim, & mecum locutus est suavissime. Tu quum eō tempore mecū esse non potuisti quo ego maxime operam & fidelitatem desiderauī tuam, caue festines, aut committas vt aut æger, aut hyeme nauiges. Nunquam sero te venisse putabo, si saluus veneris. Adhuc neminem viderā qui te postea vidisset, quàm M. Volusius, à quo tuas literas accepi: quod non mirabar: neque enim meas puto ad te literas tanta hyeme perferri. Sed da operā vt valeas & si valebis, cum recte nauigari poteris, tum nauiges. Cicero meus in Formiano erat: Terētia & Tullia Romæ. Cura vt valeas. IIII. K. Feb. Capua.

TVLLIVS TIRONI SAL.

12

EGO vero cupio te ad me venire, sed viam timeo: grauiissime ægrotaſti: inedia, & purgationibus, & vi ipsius morbi cōsumptus es. graues solent offensiones esse ex grauibz morbis, siquæ culpa cōmissa est. Iam ad id biduum quod fueris in via, dum in Cumamum venis, accedent continuo ad reditum dies quinque. Ego in Formiano ad III. K. esse volo. Ibi te vt firmum offendam, mi Tiro effice. Literæ meæ, siue nostræ tui desiderio oblaquerunt. Hac tamen epistola, quam Acastus attulit, oculos paulum sustulerunt. Pompeius erat apud me, cum hæc scriberem: hilare & libenter ei cupienti audire nostra, dixi, siue te omnia mea muta esse. Tu musis nostris para vt operas reddas, nostra ad diem dictā fient. Docui enim te, si fides ~~in~~ quod haberet. fac planē vt valeas, nos adsumus. Vale XIIII. K.

TVLLIVS TIRONI SAL.

13

ÆGYPTA ad me venit pr. Id. Ap. Is etſi mihi nuntiauit te planē febri carere & belle habere: tamen quodd negauit te potuisse ad me scribere, curam mi attulit, & eō magis quodd Hermia, quem eodem die venire oportuerat, non venerat. Incredibili sum sollicitudine de tua valetudine: qua si me liberaris, ego te omni cura liberabo. Plura scriberem, si iam putarem libenter te legere posse. Ingenium tuum quod ego maximi facio, confer ad te mihi tibique conferendum. Cura te etiam atque te etiam diligenter. Vale.

Scripta iam epistola, Hermia venit. Accepi tuam epistolā vacillantibus literulis: nec mirum, tam graui morbo. Ego ad te Ægyptam miſi, quodd nec inhumanus est, & te visus est mihi diligere, vt is tecum esset: & cum eo cocum, quo vterere. Vale.

M.ii.

strum, & aliud siquid potest boni. De Aufidiano nomine nihil te horreo: scio tibi curæ esse: sed confice. Et si ob eam rem moraris, accipio causam: si id te nō tenet, aduola. Literas tuas valde expecto.

TULLIUS TIRONI SAL.

20

SOLICITATA, ita viam, me tua mi Tiro valetudo: sed confido si diligentiam, quam instituisti, adhibueris, cito te firmum fore. Libros cōpone, indicem cum Metrodoro iubebit, quum eius arbitrari vniendum est: cum olitore vt videret. Tu potes Kalendis spectare gladiatores, posttridie redire: & ita censeo. Verum vt videbitur. Cura te (si me amas) diligenter. Vale.

CICERO F. TIRONI SVO DULCISSIMO SAL.

21

CVM vehementer tabellarios expectarem cotidie, aliquando venerūt post diem XI. & VI quàm à vobis discesserant: quorum mihi fuit aduentus adoptatissimus. Nam cum maximam cepissem lætitiā ex humanissimā & charissimā patris epistola, tum vero iucundissimæ tuæ literæ: cumulum mihi gaudii attulerunt. Itaque me iam nō poenirebar intercedinem scribendi fecisse, sed potius letabar: fructū enim magnum humanitatis tuæ capiebam ex silentio mearū literarū. Vehementer igitur gaudeo te meam sine dubitatione accepisse excusationē. Gratos tibi optatosque esse, qui de me tumores asserūt, nō dubito mi dulcissime Tiro: præstaboque & enitar vt in dies magis magisque hæc nascēs de me duplicerur opinio. Quare quod polliceris re bucinatorē fore existimationis meæ, firmo id constantique animo facias licet. tantū enim mihi dolorē cruciatūque attulerūt erratā zētatis meæ, vt nō solum animus à factis, sed aures quoque à cōmemoratione abhorret. Cuius te sollicitudinis & doloris participē fuisse, notū, exploratūque est mihi: nec id mirū. nā cum omnia mea causa velles mihi successa, tum etiam tua: focum enim te meorū cōmodorum semper esse volui. Quod igitur tum ex me doluisti, nunc vt duplicetur tuum ex me gaudium, præstabo. Cratippo me scito nō vt discipulū, sed vt filium esse cōiunctissimum. nam cum & audio illū libenter, tum etiam propriam eius suauitatē vehementer amplector. Sum toros dies cū eo, noctisque sæpenumero partē: exoro enim vt mecum quàm sæpius cenet. Hac introducta cōsuetudine sæpe inscientibus nobis & cenatibus obrepit, sublatæque seueritate philosophiæ, humanissime nobiscū iocatur. Quare da operā vt hunc talē, tam iucundum, tam excellētē virū videas quamprimū. Nam quid ego de Bruttio dicā: quem nullo tēpote à me patior discedere: cuius cum frugi seueraque est vira, tum etiam iucundissima conuictio. non est enim seuerus locus à philologia, & cotidiana *sermone*. Huic ego locum in proximo conduxī, & vt possum, ex meis angustiis illius sustento tenuitatē: præterea declamitare Græce apud Cassium institui; Latine autē apud Bruttium exerceri volo. Vtor familiaribus & cotidianis conuictoribus, quos secū Mitylenis Cratippus adduxit, hominibus & doctis & illi probatissimis. Multum etiam mecum est Epicrates princeps Atheniensium, & Leonides, & horum ceteri similes. *τὰ μὲν δὲ καὶ ἴσως, τὰ δὲ*. De Gorgia autem quod mihi scribis, erat quidem ille in cotidiana declamatione utilis: sed omnia postposui, dummodo præceptis patris paretem: *Μοῖσῆος* enim scripserat, vt eum dimitterem statim. tergiverfari nolui, ne mea nimia *causæ* suspicionem ei aliquam importaret. Deinde illud etiam mihi succurrebat, graue esse me de iudicio patris iudicare. Tuum tamen studium & consilium gratum acceptūque est mihi. Excusationem angustiarum tui temporis accipio: scio enim quàm solcas esse occupatus. Emisse te prædium vehementer gaudeo, felicitæque tibi rem istam euenire cupio. Hoc loco me tibi gratulari noli mirari: eodem enim festo loco tu quoque emisse te, fecisti me certiorē. Quomodo ego mihi nunc ante oculos tuum iucundissimum conspectum propono, videor enim videre eminentem te rusticas res, cum villico loquentem, in lacinia seruāntem ex mensa secunda femina. Sed quod ad rem pertinet, me tum tibi defuisse, æque ac tu, doleo. Sed noli dubitare mi Tiro, quin te subleuaturus sim, si modo fortuna me, præsertim cum sciam communem nobis emprum esse istum fundum. De mandatis quod tibi curæ fuit, est mihi gratum. Sed peto à te, vt quamcelerrime

M.iii.

mibi librarius mittatur, maxime quidem Græcus: multū mihi enim eripiet operæ in exscribendis hypomnematis. Tu velim in primis cures ut valeas, ut vna *ἐπιπέλας* possimus. Antherum tibi commendo. Vale.

TULLIUS TIRONI SVO SAL.

22

SPERO ex tuis literis tibi melius esse: cupio certe. Cui quidem rei omni ratione cura ut inferuas: & caue suspiceris contra meam voluntatem te facere, quod non sis mecum: mecum es, si te curas. Quare malo te valetudini tuæ seruire, quàm meis oculis & auribus. Et si enim & audio te, & video libèter: tamen hoc multo erit, si valebis, iucundius. Ego hic cesso, quia ipse nihil scribo: lego autem libentissime. Tu istuc, siquid librariū mea manu non intelligent, monstrabis: vna omnino interpositio difficilior est, quam ne ipse quidem facile legere soleo, de quadrimo Catone. De triclinio cura ut facis. Tertia aderit, modo ne Publius rogatus sit. Demetrius iste nūquam omnino Phaleræus fuit: sed nunc plane Bilienus est. Itaque te do vicarium: tu cum obseruabis. Et si veruntamen de illis, nosti cætera. Sed tamen si quem cū eo sermonem habueris, scribes ad me, ut mihi nascatur epistolæ argumentum, & ut tuas quamlongissimas literas legam. Cura mi Tiro ut valeas, hoc gratius mihi facere nihil potes. Vale.

CICERO TIRONI SAL.

23

TU vero confice professionem, si potes: etsi hæc pecunia ex eo genere est ut professione non egeat. Veruntamen Balbus ad me scripsit, tanta se epiphora oppressum, ut loqui non possit. Antonius de lege quid egerit liceat modo rusticari, ad Bithinicum scripsi. De Seruilio tu videris, qui senectutem non contemnis. Et si Atticus noster, quia quondam me commoueri *περιεβόη* intellexit, idem semper putat: nec videt quibus prædiis philosophiæ septus sum: & hercle, quod timidus ipse est, *ἀποβουβου*. Ego tamen Antonii inueteratam sine vlla offensione amicitiam retinere sanè volo, scribamque ad eum, sed non antè, quàm te videro. nec tamen te auoco à synerapha *ἄνω* *ἀνω*. cras expecto Leptamen: enim ad cuius rurā pulglio mihi tui sermonis vtendum est. Vale.

TULLIUS TIRONI SAL.

24

ET SI mane Harpalum miseram, tamen cum haberem cui recte darem literas, etsi non ui nihil erat, isdem de rebus volui ad te sapius scribere: non quin considerem diligentiz tuæ, sed rei me magnitudo mouebat. Mihi prora & puppis, ut Græcorum prouerbiū est, fuit à me tui dimittēdi, ut rationes nostras explicares. Osillio & Aurelio vtique satis fiat: à Flamma si non potes omnem, partem aliquam velim extorqueas. In primisque, ut expedita sit pensio Kal. Ian. de attributione conscies: de representatione videbis. De domesticis rebus hæcenus: de publicis omnia mihi certa, quid Octauius, quid Antonius, quæ hominum opinio, quid futurum putes. ego vix teneor quin accurrā. Sed si literas tuas expecto, & scito Balbum tum fuisse Aquini cum tibi est dictum, & postridie Hirtium. Puto vtunque ad aquas. Sed quod egerint Dolabellæ procuratores, fac ut admoncantur: appellabis etiam Papiam. Vale.

CICERO F. TIRONI SVO SAL.

25

ET SI iusta & idonea vsus es excusatione de intermissione literarum tuarum, tamen id ne sapius facias rogo: nam etsi de repub. rumoribus & nuntiis certior ficio, & de sua in me voluntate semper ad me perscribit pater: tamen de quavis minima te scripta à te ad me semper epistola fuit gratissima. Quare cum in primis tuas desiderem literas, noli cōmittere ut excusatione potius expleas officium scribendi, quàm assiduitate epistolarum. Vale.

Q. TIRONI SVO PLVR. SAL. DIC.

26

VERBERA VI te cogitationis tacito duntaxat conuicio, quod fasciculus alter ad me iam sine tuis literis perlatus est. Nō potes effugere huius culpæ poenā. De patrono Marcus est adhibendus: isque diu & multis lucubrationibus cōmentata oratione. vide vt probare possit, te nō peccasse. Planè te rogo, sicut olim matrē nostrā facere memini, quæ lagenas etiam inaneis obsignabat, ne diceretur inaneis aliquæ fuisse, quæ furtim essent exsiccata: sic tu etiam si quod scribas nō habebis, scribito tamen, ne furtum cessationis quæsiuisse vi-

dearis. Valde enim mi semper & vera & duleia tuis epistolis nuntiantur. Ama nos, & vale:

Q. CICERO TIRONI SVO SAL. PLVR. DIC. 27

MIRIFICAM mi verberationem cessationis epistola dedisti. Nam quæ parcius frater perscripserat, verecundia videlicet & properatione, ea tu sine assentatione, vt erant, ad me scripsisti, & maxime de C O S S. deff. quos ego penitus notui libidinû & læguoris effeminatissimi animi plenos: qui nisi à gubernaculis recesserint, maximum ab vniuerso naufragio periculum est. Incredibile est quæ ego illos scio oppositis Gallorum castris in æstiuis fecisse: quos ille latro, nisi aliquid firmitus fuerit, societate vitiorum deliniet. Res est aut tribunitiis, aut priuatis cõsiliis munienda. Nam isti vix sunt digni, quibus alteri Cæsanam, alteri Cossutianarû tabernarû fundamenta credas. Te, vt dixi, fero oculis. Ego vos ad I I I. Kal. videbo: tuosque oculos, etiam si te veniens in medio foro videro, dislauabor. Me ama.

Vale.

M. T. C. Epistolarû ad Brutû Liber.

CICERO BRUTO SAL.

I.

CLODIVS Trib. pl. designatus valde me diligit, vel vt tuos-
vniuerso dicam, valde me amat. Quod cum mihi ita persuasum
sit, non dubito (bene enim me nosti) quin illum quoque iudices
à me amari. Nihil enim mihi minus hominis videretur, quàm nõ
respondere in amore iis à quibus prouocere. Is mihi visus est sus-
picari, nec sine magno quidẽ dolore, aliquid à suis, vel per suos
potius inimicos ad te esse delatum, quo tuus animus à se esset
alienior. Non soleo mi Brute (quod tibi notum esse arbitror) tem-
erè affirmare de altero. Est enim periculosum propter occul-
tas hominum voluntates, multiplicẽsque naturas. Clodii animum perspectum habeo, co-
gnitum, iudicatum: multa eius indicia, sed ad scribendum non necessaria. Volo enim hoc
testimonium tibi videri potius quàm epistolã. Auctus Antonii beneficio est: eius ipsius bene-
ficii magna pars à te est. Itaque eum saluis nobis velle saluam. In eum autẽ locum rem
adductã intelligit (est enim vt scis, minime stultus) vt vtrique salui esse non possint. Itaque
nos mauul. De te vero amicissime & loquitur & sentit. Quare si quis focus ad te de eo
scripsit, aut si corãm locutus est, peto à te etiam atque etiam, mihi vt potius credas, qui &
facilius iudicare possum, quàm ille nescio quis, & te plus diligo. Clodium tibi amicissimũ
existima, ciuẽmque talem, qualis & prudentissimus & fortuna optima esse debet.

CICERO BRUTO SAL.

2

SCRIPTA & obsignata iam epistola literæ mihi reddite sunt à te, plenz rerû nouarû,
maximẽque mirabiles. Dolabellã quinque cohortes misisse in Cherfonnelum. Adcõne
copiis abundat, vt iis qui ex Asia fugere dicebatur, Europã appetere conetur. Quinque au-
tem coh or tibis quidnam se facturum arbitratus est, cum tu eo quinque legiones, opti-
mum equitatum, maxima auxilia haberes: Quas quidẽ cohortes spero iam tuas esse, quo-
niam latro ille tam fuit demens: & tuum cõsiliũ vehemẽter laudo, quodd non prius exer-
citurum Apollonia Dyrhachiocque mouisti, quàm de Antonii fuga audisti, Bruti eruptio-
ne, P. R. victoria. Itaque quod scribis postea statuisse te ducere exercitũ in Cherfonnelum,
nec pari sceleratissimo hosti ludibrio esse imperium P. R. facis ex tua dignitate, & è repub.
Quod scribis de seditione quæ facta est in legione quarta de Catoniis (quod dicam, in bo-
nam partem accipies) magis mihi probatur militũ seueritas, quàm tua. Te beneuolentiam

M.iiii.

exercitus, equinimque expertum vehementer gaudeo. De Dolabella, vt scribis, siquid habes noui, facies me certiorum: in quo delector me ante prouidisse, vt tuum iudicium liberum esset cum Dolabella belli gerendi: & id valde pertinuit, vt ego tum intelligebam, ad tempus. vt nunc iudico, ad dignitatem tuam. Quod scribis, me maximo otio egisse, vt insectarer Antonios, idque laudas, credo ita videri tibi, sed illam distinctionem tuam nullo pacto probo. Scribis enim acrius prohibenda bella ciuilia esse, quam in superatos iracundiam exercendam. Vehementer à te Brute dissentio, nec clementiæ ruz concedo, sed salutæ ris seueritas vincit inanè speciem clementiæ. Quod si clemēs esse volumus, nūquam deerūt bella ciuilia. Sed de hoc tu videris. De me possum idem, quod Plautinus pater in Trinummo, Mihi quidē ætas acta ferme est, tua istuc refert maxime. Opprimemini (mihi crede) Brute, nisi prouideris. Neque enim populū semper eundē habebitis, neque Senatū, neque Senati duces. Hæc ex oraculo Apollinis Pythiæ edita tibi puta, nihil potest esse verius. X I I I I. Kal. Mai.

M. T. C. MARCO BRUTO S.

NOSTRÆ res meliore loco videbātur. Scripta enim ad te certo scio, quæ gesta sunt. quales tibi sæpe scripti Consules, tales extiterunt. Cæsaris vero pueri mirifica indoles virtutis: vti nam tam facile cum florentem & honoribus & gratia regere ac tenere possumus, quam facile adhuc tenuimus. Est omnino illud difficilius, sed ramen non diffidimus. Persuasum enim adolefcenti, & maxime per me, eius opera nos esse saluos: & certe, nisi Antonium ab vrbe auertisset, periissent omnia. Triduo vero aut quatruiduo ante hæc rem pulcherrimā, timore quodam percussa ciuitas tota ad te se cum coniugibus & liberis effundebat: eadem recreata ad X I I Kal. Maii te huc venire, quam se ad te ire malebat. Quo quidē die magnorum moorum laborū, multarūque vigiliarum fructum cepi maximum, si modo est aliquis fructus ex solida, veræque gloria. Nam rāte multitudinis, quantā caput vrbs nostra, cōcurfus est ad me factus: ea cum vsque in Capitolium deductus, maximo clamore atque plausu in rostris collocatus sum. Nihil est in me inane, neque enim debet. Sed tamen omnium ordinum consensus, gratiarū actio, gratulatiōque me commouet, propterea quod popularem me esse in populi salute præclarū est. Sed hæc te malo ab aliis: me velim de tuis rebus consiliisque facias diligentissime certiorum. Illudque cōsideres, ne tua liberalitas dissolutior videatur. Sic sentit Senatus, sic Po. Ro. nullos vnquam hostes digniores omni supplicio fuisse, quam eos ciues qui hoc bello contra patriam arma ceperūt: quos quidem ego omnibus sententiis vlciscor, & persequor omnibus bonis approbantibus. Tu quid de hac re sentias, tui iudicii est. Ego sic sentio, trium fratrum vnam & eandem esse causam. Consules duos, bonos quidem, sed duntaxat bonos amisimus. Hirtius quidem in ipsa victoria occidit, cum paucis diebus magno pradio ante vicisset. Nam Pansa fugerat vulneribus acceptis, quæ ferre non potuit. Reliquias hostium Brutus persequitur, & Cæsar. Hostes autem omnes iudicati, qui M. Antonii sectam secuti sunt. Itaque id s. c. plerique interpretantur etiam ad tuos, siue captiuos, siue dediticios pertinere. Equidē nihil dixerui durius, cum nominatim de C. Antonio decernerem, quod ita statueram, à te cognoscere causam eius Senatū oportere. X. Kal. Mai.

BRVTVS CICERONI SAL.

QUANTA sim læticia affectus cognitis rebus Bruti nostri & Cōsulū, facilius est tibi existimare, quam mihi scribere. Cum alia laudo & gaudeo accidisse, tum quod Bruti eruptio non solū ipi salutaris fuit, sed etiam maximo ad victoriam adiumento. Quod scribis mihi trium Antoniorū vnam atque eandē causam esse, quid ego sentiam, mei iudicii esse statuo nihil, nisi hoc: Senatus aut Po. Ro. iudicium esse de his ciuibus qui pugnātes non interierint. At hoc ipsum, inquit, inique facis, qui hostilis animi in temp. homines, ciues appelles. immò iustissime. Quod enim nondum Senatus censuit, nec Po. Rom. iussit, id arrogāter non præiudico, neque reuoco ad arbitrium meum. Illud quidē non muto, quod ei quem me occidere res non coegit, neque crudeliter quicquam eripui, neque dissolute quicquam remis: habuique in mea potestate, quoad bellū fuit. Multo quidē honestius iudico,

magisque quod concedere possit respub. miserorum fortunam non insectari, quàm infinite tribuere potentibus quæ cupiditatem & arrogantiam incendere possint. Qua in te Cicero ut optime ac fortissime, mihi que merito, & meo nomine & reip. charissime, nimis credere videris spei tuæ: statimque, ut quisque aliquid recte fecerit, omnia dare ac permittere: quasi non liceat traduci ad mala consilia corruptum largitionibus animum. Quæ tua est humanitas, æquo animo te moneri patieris, præsertim de cõmuni salute: facies tamen quod tibi visum fuerit, etiam ego, cum me docueris. Nunc Cicero, nunc agendum est, ne frustra oppressum esse Antonium gauisus simus, neu semper primi cuiusque mali excidendi causa sit, ut aliud renascatur illo peius. Nihil iam neque opinantibus, aut patientibus nobis, aduersi euenire potest, in quo nõ cum omnium culpa, tum præcipue tua futura sit, cuius tantam auctoritatem Senatus, ac Po. Ro. non solum esse patitur, sed etiam cupit, quanta maxime in libera ciuitate vnius esse potest: quam tu non solum bene sentiendo, sed etiam prudenter tueri debes. Prudentia porro quæ tibi superest, nulla abs te desideratur, nisi modus in tribuendis honoribus. Alia omnia sic adsunt, ut cum quolibet antiquorum comparari possint tuæ virtutes. Vnum hoc grato animo, liberalique profectum, cautiorem ac moderatiorem liberalitatem desiderat. Nihil enim Senatus cuiquã dare debet quod male cogitantibus exẽplo, aut præsidio sit. Itaque timeo de Consulatu, ne Cæsar tuus alius se ascensisse putet decretis tuis, quàm inde, si Consul factus sit, descensurum. Quod si Antonius ab alio relictum regni instrumentum occasionem regnandi habuit, quoniam animo fore putas siquis auctore non tyranno interfecto, sed ipso Senatu putat se imperia quolibet concupiscere possit. Quare tum & felicitatem & prouidentiam laudabo tuam, cum exploratum habere cæpero Cæsarem honoribus quos acceperit, extraordinariis fore contentum. Alienæ igitur, inquit, culpæ me ream subiciēs: Prorsus alienæ, si prouideri potuit ne existeret, quod utinam inspectare possis timorem de illo meum. His literis scriptis, Consulatem te factum audiui. Tum vero incipiam proponere mihi tempus, iustam, & iam suis nitentem viribus, si istuc videro. Filius valet, & in Macedoniam cum equitatu præmissus est. Id. Mai. Ex castris.

CICERO BRUTO S.

S

AD V. K. Mai. cum de iis qui hostes iudicati sunt bello persequendæ sententiæ dicerentur, dixit Seruilius etiam de Ventidio, & ut Cassius persequeretur Dolabellam. Cui cum essem assensus, decreui hoc amplius, ut tu, si arbitrare utile fore, exque repu. esse, persequerere bello Dolabellam. Si minus id cõmodo reipub. facere posses, siue nõ existimares e reipub. esse, ut in iisdem locis exercitũ contineres. Nihil honorificentiis potuit facere Senatus, quàm ut tuum esset iudicium quid maxime conducere reipub. tibi videretur. Equidem sic sentio, si manum haber, si castra, si vbi consistat vsquam Dolabella, ad fidem & ad dignitatem tuam pertinere eum persequi. De Cassii nostri copiis nihil sciebamus: neque enim ab ipso vllæ literæ, neque nuntiabatur quicquam quod pro certo haberemus. Quæ opere autem interit opprimi Dolabellam, profecto intelligis, cum ut sceleris pœnas persequat, tum ne sit quod se latronum duces ex Mutinensi fuga conferant. Atque hoc mihi iam antè placuisse, potes ex superioribus meis literis recordari: quanquam tum & fugæ portus erat in tuis castris, & subsidium salutis in tuo exercitu. quo magis nunc liberati (ut spero) periculis, in Dolabella opprimendo occupati esse debemus. Sed hæc cogitabis diligentius, statum sapienter. Facies nos quod constitueris, & quid agas (si tibi videbitur) certiores. Cicero nem nostrum in vestrum collegium cooptari volo. Exilium omnino absentem rationem, sacerdotum comitiis posse haberi, nam etiã factum est antea. C. enim Marius, cum in Cappadocia esset, lege Domitia factus est Augur: nec quo minus id postea liceret, vlla lex sanxit. Est etiam in lege Iulia, quæ lex est de sacerdotiis proxima, his verbis, QVI PETIT, CUIVSVE RATIO HABEBITUR. Aperte indicat posse rationem haberi, non petentis. Hac de te scripti ad eum, ut tuo iudicio vteretur, sicut in rebus omnibus. Tibi autem statuendum est de Domitio & de Catone nostro. Sed quãuis liceat absentis rationem haberi, tamen omnia sunt præsentibus faciliora. Quod si statueris in Asiam tibi

cundum, nulla erit ad comitia nostros accerfendi facultas. Omitino Panfa viuo celeriora omnia putabamus. Statim enim Collegam sibi subrogauisset: deinde ante Pratoria Sacerdotum comitia fuisse. Nunc per auspicia longam moram video. Dum enim viuo erit patricius magistratus, auspicia ad patres redire non possunt. Magna sanè perturbatio. Tu tota de re quid sentias, velim me facias certiore. III. Non. Mai. Vale.

BRVTVS CICERONI SAL.

6

NOLI expectare dum tibi gratias agam: iam pridem hoc ex nostra necessitudine quæ ad summam beneuolentiam peruenit, sublatum esse debet. Filius tuus à me abest, in Macedonia congregiemur. Iussus est enim Ambraciam ducere equites per Thessaliam, & scripsi ad eum, ut mihi Heracleam occurreret. Cum eum videro (quoniam nobis permittis) cõmuniter constituemus de reditu eius ad petitionem, aut ad cõmendationem honoris. Tibi Glicona medicum Panfæ qui fororem Achilleos nostri in matrimonio habet, diligentissime cõmendo. Audimus eum venisse in suspicionem Torquato de morte Panfæ, custodisque ut parricidam, nihil minus credendum est. Quis enim maiorem calamitatem morte Panfæ accepit: præterea est modestus homo, & frugi, quem ne vtilitas quidem videatur impulsura fuisse ad facinus. Rogo te, & quidem valde rogo (nam Achilleus noster nõ minus quàm æquum est laborat) eripias eum ex custodia, conseruasque. Hoc ego ad meum officium priuatorum rerum æque atque vllam aliam rem pertinere arbitror. Cum has ad te scriberem literas, ab Satrio Legato C. Trebonii reddita est epistola mihi, à Tullio, & Deiotaro Dolabellam cesum, fugatumque esse. Græcã epistolam tibi misit Cycherei cuiusdam ad Satrium missam. Flauius noster de cõtrouersia quã habet cõ Dyrhachinis hæreditariam, sumpsit te iudicem: rogo te Cicero, & Flauius rogar, rem cõficias. quin ei qui Flauium fecit hæredem, pecuniam debuerit ciuitas, non est dubium, neque Dyrhachini inficiantur, sed sibi donatum æs alienum à Cesare dicunt. Noli pati à necessariis tuis necessario meo iniuriam fieri. X VII. K. Iun. Ex Castris ad imam Gandauiam.

BRVTVS CICERONI S.

7

L. BIBVLVS quàm charus mihi esse debeat, nemo melius iudicare potest quàm tu, cuius tantæ pro repub. contentiones, sollicitudinisque fuerunt. Itaque vel ipsius virtus, vel nostra necessitudo debet conciliare te illi, quo minus multa mihi scribenda esse arbitror. Voluntas enim te mouere debet nostra, si modo iusta est, aut pro officio necessario suscipitur. Is Panfæ locum petere constituit: eam nominatione à te petimus: neque coniunctiori dare beneficium quàm nos tibi sumus, neque digniorem nominare potes quàm Bibulum. De Domitio & Apuleio quid attinet scribere, cum ipsi per se tibi commendatissimi sint: Apulcius vero tu tua autoritate sustinere debet. Sed Apulcius in sua epistola celebrabitur: Bibulum noli dimittere ex sinu tuo tantum iam virum, ex quanto (crede mihi) potest euadere, qui vestris paucorum respondeat laudibus.

CICERO BRVTO S.

8

MVLTO tibi commendavi, & cõmendem necesse est. optimus enim quisque vir & ciuis maxime sequitur tuum iudicium: tibi que omnes fortes viri nauare operam & studium volunt: nec quisquam est quin ita existimet, meam apud te & auctoritatem & gratiam valere plurimum. Sed C. Nasennium municipem. Suesfanum tibi ita comraedo, ut neminem diligentiùs. Cretensi bello Metello Imperatore octauum principem duxit: postea in te familiari occupatus fuit. Hoc tẽpore cum reipub. partibus, tum tua excellenti dignitate commotus, vellet per te aliquid auctoritatis assumere. Fortem virum Brute tibi commendo, frugi hominẽ, & siquid ad rem pertinet, etiam locupletem. Per gratum mihi erit si cum ita tractaris, ut merito tuo mihi gratias agere possit.

CICERO BRVTO S.

9

EVNGERBR. officio quo tu functus es in meo luctu, tẽque per literas consolaret, nisi scirem his remediis quibus meũ dolorem tum leuasses, te nõ egere: ac velim facilius, quàm tunc mihi, nunc tibi tute medeare. Est enim alienum tanto viro vt es tu, quod alteri præceperit, id ipsum facere non posse. Me quidem cõ rationes quas collegeras, tum auctoritas

tua, à nimio moerore deterruit. Cum enim mollius tibi ferre videret, quàm deceret virum; præferentem eum qui alios consolari soletet, accusasti me per literas grauioribus verbis quàm tua consuetudo ferebat. Itaque iudicium tuum magni æstimans, idque verius, me ipse col legi, & ea quæ didiceram, legeram, acceperam, grauiora duxi tua autoritate addita. Ac mihi tum Brute officio solum erat & naturæ: tibi nunc populo, & scenæ (vt dicitur) seruendum est. Nam cum in te non solum exercitus tui, sed omnium ciuium, ac pene gentium coniecti oculi sint, minime decet, propter quem fortiores cæteri sumus, eum ipsum animo debilitatum videri. Quãobrem accepisti tu quidem dolorem (id enim amisi, cui simile in terris nihil fuit) & est dolendum in tam graui vulnere (ne id ipsum carere omni sensu doloris, sic miserius, quàm dolere) sed vt modice, cæteris vtile est, tibi necesse est. Scribere plura, nisi ad te hæc ipsa nimis multa essent. Nos te, tuumque exercitum expectamus: sine quo vt reliqua ex sententia succedant, vix satis liberi videmur fore. De tota repub. plura scribam, & fortasse iam certiora his literis quas Veteri nostro cogitabam dare.

CICERO BRUTO SÆ.

10

NULLAS adhuc à te literas habebamus, ne famam quidem quæ declararet te cognita Senatus autoritate in Italiam adducere exercitum: quod vt faceres, idque maturares, magno opere desiderabat repub. Ingrauescit enim in dies infestum malum, nec externis hostibus magis quàm domesticis laboramus, qui erant omnino ab initio belli, sed facilius frangebantur. Erectior Senatus erat, non sententiis solum nostris, sed etiam cohortationibus excitatus. Erat in Senatu satis vehemens & acer Pansa, cum in cæteros huius generis, tum maxime in focerum: cui Consuli non animus ab initio, non fides ad extremum desuit. Bellum ad Mutinam gerebatur, nihil vt in Cesare reprehenderes, nonnulla in Hirtio. huius belli fortuna, vt in secundis, fluxa: vt in aduersis, bonaerat victrix respu. cæsis Antonii copiis, ipso expulso. Bruti deinde ita multa peccata, vt quodammodo victoria excideret è manibus: perterritos, inermes, faucios non sunt nostri duces persecuti: datumque Lepido tempus est, in quo leuitatem eius sæpe perceptam maioribus in malis experiremur. Sunt exercitus boni, sed rudes Bruti & Planci. Sunt fidelissima & maxima auxilia Gallorum: sed Caesarem meis consiliis adhuc gubernatum, præclara ipsum indole, admirabilisque constantia, improbiis literis quidam, fallacibusque interpretibus ac nuntiiis impulerunt in spem certissimam Consulatus. Quod simulatque sensu, neque ego illum absentem literis monere destitit, nec accurate præsentem eius necessarios qui eius cupiditati suffragari videbantur: nec in Senatu sceleratissimorum consiliorum fontes aperire dubitauit: nec vero vlla in te memini, aut Senatû meliorem, aut magistratus. Nunquam enim in honore extraordinario poteris hominis vel potèntissimi potius (quandoquidè potentia iam in vi posita est & armis) accidit vt nemo Trib. pl. nemo alio magistratu, nemo priuatus auctor existeret. Sed in hac constantia atque virtute, erat tamen sollicita ciuitas. Illudumur enim Brute, cum militum deliciis, tum Imperatoris insolentia: tantum quisque in repub. posse postulat quantum habet virium: non ratio, non modus, non lex, non mos, non officium valet, non iudicium, non exultatio ciuium, non posteritatis verecundia. Hæc ego multo ante prospiciens fugiebam ex Italia, cum cum me vestrorum edictorum fama reuocauit. Incitauisti vero tu me Brute Velix. quamquam enim dolebam in eam me vrbem ire quam tu fugeres qui eam liberauisses, quod mihi quoque quondam acciderat periculo simili, casu tristiore, perrexi tamen, Romamque perueni, nulloque præsidio quarefecit Antonium: contraque eius arma nefanda, præsidia, quæ oblata sunt Caesaris, consilio & auctoritate firmaui. qui si steterit idem, mihi quæ paruerit, satis videmur habituri præsidii: sin autem impiorum consilia plus valuerint quàm nostra, aut imbecillitas ætatis non potuerit grauitatè rerum sustinere, spes omnis est in te. Quãobrem aduola obsecro, atque eam reip. quam virtute atque animi magnitudine magis quàm euentis rerum liberaisti, exitu libera. omnis omnium concursus ad te futurus est. Hortare idem per literas Cassium. Spes libertatis nusquam, nisi in vestrorum castrorum principis est. Firmos omnino & duces habemus ab occidente, & exercitus. Hoc adolefcentis præsidii equidem adhuc firmum esse confido: sed ita multi labefactant, vt ne moueatur, interdum exti-

meſcam. Habes totum reipub. ſtatum qui quidem tum erat cum has literas dabam. Velim deinceps meliora ſint: ſin aliter fuerit (quod dii omen auertant) reipub. vicem dolebo, quæ immortalis eſſe debeat: mihi quidem quantulum reliqui eſt.

BRVTVS CICERONI SAL.

11

VETERIS Antifitii talis animus eſt in temp. vt nõ dubitem quin & in Cæſare & Antonio ſe præſtaturus fuerit acerrimũ propugnatorẽ cõmunis libertatis, ſi occaſioni potuiſſet occurrere. Nam qui in Achæia congreſſus P. Dolabella milites atque equites habente, quoduis adire periculũ ex inſidiis paratiſſimi ad omnia latronis maluerit, quàm videri aut coactus eſſe pecuniã dare, aut libetẽ dediſſe homini nequiſſimo atque improbiſſimo, is nobis vltro & pollicitus eſt, & dedit nõ x x ex ſua pecunia: & quod multo charius eſt, ſeipſum obtulit & coniuñxit. Huic perſuadete cupimus vt Imperator in caſtris remaneret, rẽmque publicã defenderet: ſtatuit id ſibi, quoniã exercitum dimiſiſſet: ſtatim vero rediturũ ad nos confirmauit legatione ſuſcepta, nõ Prætorum comitia habituri eſſent Conſules. Nam illi ita ſentienti de repub. magnopere aũthor fui ne differret tempus petitionis ſuæ. Cuius factum omnibus gratum eſſe debet qui modo iudicant hunc exercitum eſſe reipu. tibi tanto gratius quanto maiore & animo gloriæque libertatem noſtram defendis & dignitatem: ſi contingerit noſtris conſiliis exiis quem optamus, perfuncturus es. Ego etiã mi Cicero proprie familiaritẽrque te rogo, vt Veterem ames, veliſque eſſe quam ampliffimũ: qui etiã nulla te deteteri à propoſito poteſt, tamen excitari tuis laudibus indulgẽtiæque poterit, quo magis amplexetur ac tucatur iudicium ſuum: & mihi gratiffimum erit.

CICERO BRVTO SAL.

12

ET SI daturus eram Meſſalæ Coruino continuo literas, tamen Veterem noſtrum ad te ſine literis meis venire nolui. Maximo in discrimine reſpu. Brute verſatur, victorẽſque rurus decertare cogimur: id accidit M. Lepidi ſcelere & amentia. Quo tempore cum multa propter eam curam quam pro repub. ſuſcepi, grauiter ferrem, tum nihil tui grauius quàm me non poſſe matris tux precibus cedere, non fororis. Nam tibi (quod mihi plurimi eſt) facile me ſatiſſacturum arbitrabar. Nullo enim modo poterat cauſa Lepidi diſtingui ab Antonio, omniũque iudicio etiã durior erat: quod cũ honoribus ampliffimis à Senatu eſſet Lepidus ornatus, tum etiã paucis antè diebus præclaras literas ad Senatum miſiſſet, repente non ſolum recepit reliquias hoſtium, ſed bellum acerrime terra marique gerit. cuius exitus qui futurus ſit, incertum eſt. Ita cum rogamur, vt miſericordiam liberis eius impertiamus, nihil aſſertur quo minus ſumma ſupplicia, ſi (quod Iupiter omen auertat) pater puerorum vicerit, ſubeunda nobis ſint. Nec veto me fugit, quàm ſit acerbum parentum ſcelera filiorum poenis ſui. Sed hoc præclare legibus comparatũ eſt, vt charitas liberorum amiciores parentes reipu. redderet. Itaque Lepidus crudelis in liberis, non is qui Lepidum hoſtem iudicat. Atque ille ſi armis poſitis de vi damnatus eſſet, quo in iudicio certe deſenſionem non haberet, eandem calamitatem ſubirent liberi bonis publicatis: quanquam quod tua mater & ſoror deprecatur pro pueris, id ipſum & multa alia crudeliora nobis omnibus Lepidus, Antonius, reliqui hoſtes denuntiant. Itaque maximam ſpem hoc tempore habemus in te atque exercitu tuo. Cum ad reipub. ſummã, tum ad gloriã & dignitatem tuam vehementer pertinet te, vt antè ſcripſi, in Italiam venite quamprimum. Eger enim vehementer cum viribus tuis, tum etiam conſilio reſpub. Veterem pro eius erga te beneuolentia, ſingulariſque officio libenter ex tuis literis complexus ſum, eũmque cum tui, tum reipu. ſtudioſiſſimũ amantiſſimũque cognoui. Ciceronem meum propediẽm, vt ſpero, videbo: tecum enim illum, & te in Italiam celeriter eſſe venturum conſido.

BRVTVS CICERONI SAL.

13

DE M. Lepido veteri me cogit reliquorũ timor: qui ſi eriperit ſe nobis (quod velim temere atque iniurioſe de illo ſuſpicati ſunt homines) oro atque obſecro te Cicero neceſſitudinem noſtram, tuãque in me beneuolentiam obteſtans, fororis meæ liberis obliuiſcaris eſſe Lepidi filios, meque his in patris locum ſucceſſiſſe exiſtames. Hoc ſi à te impero, nihil proſectio dubitabis pro his ſuſcipere. Aliter alii cum ſuis viuunt. nihil ego poſſum in foro-

ris meæ liberis facere, quo possit expleri voluntas mea, aut officiū. Quid vero aut mihi tribuere boni possunt, si modo digni sumus quibus aliquid tribuatur: aut ego matri ac forori, puerisque illis præstaturus sum, si nihil valuerit apud te, reliquūque Senarum contra patrem Lepidum Brutus auunculus: Scribere multa ad te neque possum præ sollicitudine ac stomacho, neque debet. Nam si in tanta re, tamque necessaria verbis mihi opus est ad te excitandum & confirmandum, nulla spes est, facturum te quod volo, & quod oportet. Quare noli expectare longas preces, intueri meipsum qui hoc à te vel à Cicerone conuictissimo homine priuatim, vel à Consulari tali viro remota necessitudine priuata debeat impetrare. Quid sis facturus, velim mihi quamprimum rescribas. Ka. Quint. Ex castris.

CICERO BRUTO SAL.

14

BREVES literæ tuæ, breues dico, immò nullæ: tribusne versiculis his temporibus Brutus ad me (nihil scripsissem potius, & requiris meas: Quis vnquam ad te tuorum sine meis venit: Quæ autem epistola non pondus habuit: Quæ si ad te perlatæ non sunt, ne domesticas quidem tuas perlatas arbitror. Ciceroni scribis te longiorem daturum epistolam: recte id quidem, sed hæc quoque debuit esse plenior. Ego autem cum ad me de Ciceronis abs te discessu scripsisses, statim extrusi tabellarios literasque ad Ciceronem, vt etiam si in Italiam venisset, ad te rediret. Nihil enim mihi incundius, nihil illi honestius, quanquã aliquoties ei scripseram sacerdotum comitia, mea summa contentione in alterum annum esse reiecta: quod ego cum Ciceronis causa elaborauis, tum Domitii, Catonis, Lentuli, Bibulorum, quod ad te etiam scripsera. Sed videlicet cum illam pusillam epistolam tuam ad me dabas, non dum erat tibi id notum. Quare omni studio à te mi Brute contendo, vt Ciceronem meum ne dimittas, tecumque deducas: quod ipsum, si temp. cui susceptus es respicis, tibi iam iamque faciendum est. renatum enim bellum est. idque nõ paruo scelere Lepidi. Exercitus autem Cæsaris qui erat optimus, non modo nihil prodest, sed etiam cogit exercitum tuum flagitari: qui si Italiam attigerit, erit cuius nemo (quem quidem cuiem appellari fas sit) qui se non in tua castra conferat. etsi Brutum præclate cum Planco coniunctum habemus, sed non ignoras quam sint incerti animi hominum, & infecti partibus, & exitus præliorum. Quinetiam si, vt spero, vicerimus, tamen magnam gubernationem tui consilii tuæque auctoritatis res desiderabit. Subueni igitur per deos, idque quamprimum tibi persuade, non te Id. Mart. quibus sensurtem à tuis ciuibus repulisti, plus profuisse patriæ, quam si mature veneris profuturum. II. Id. Quint.

CICERO BRUTO S.

15

MESSALAM habes. Quibus igitur literis tam accurate scriptis assequi possum subtilius, vt explicem quæ geratur, quæque sint in repub. quam tibi is exponet qui & optime omnia nouit, & elegantissimè expedire & deferre ad te potest: Caue enim existimes Brute, quanquam non necesse est ea me ad te quæ tibi nota sunt, scribere: sed tamen tantam omnium laudum excellentiam non queo silentio præterire. Caue putes probitate, constantia, cura, studio reipi. quicquam illi esse simile, vt eloquentia qua mirabiliter excellit, vix in eo locum ad laudandum habere videatur. quãquam in hac ipsa sapientia plus apparet: ita graui iudicio, multaque arte se exercuit in verissimo genere dicendi. Tanta autem industria est, tantumque euigilar in studio, vt non maxima ingenio (quod in eo summum est) gratia habenda videatur. Sed prouehor amore: non enim id propositum est huic epistolæ, Messalam vt laudem, præfertim ad Brutum, cui & virtus illius non minus quam mihi nota est, & hæc ipsa studia quæ laudo notiora: quem cum à me dimittes grauius ferrem, hoc leuabat vno, quod ad te tanquam ad alterum me proficiscens & officio fungebarur, & laudem maximã sequebarur. Sed hæc hæcenus. Venio nunc longo sanè interuallo ad quandam epistolam, qua mihi multa tribuens vnum reprehendebas, quod in honoribus decernendis essem nimis & tãquam prodigus. Tu hoc: alius fortasse quod in animaduersione penãque durior, nisi fortasse vtrunque tu. Quod si ita est, vtriusque rei meū iudicium studeo tibi esse norissimum: neque solum, vt Solonis dictum vsurpem, qui & sapientissimus fuit ex septem, & legum scriptor solus ex septem. Is tempu. duabus rebus contineri dixit, præmio & poena: est

scilicet vtriusque rei modus, sicut reliquarum, & quaedam in vtroque genere mediocritas: sed non tanta de te profectum est hoc loco disputare. Quid ego autem fecurus hoc bello sum in sententis dicendis, aperire non alienum puto. Post interitum Caesaris & vestras memorabiles Id. Mart. Brute quid ego praetermissum à vobis, quantumque impendere reip. tempestatem dixerim, non es oblitus. Magna pestis erat depulsa per vos, magna Pop. Ro. macula deleta, vobis vero parva diuina gloria: sed instrumentum regni delatum ad Lepidum & Antonium, quorum alter inconstantiior, alter impuriior, vterque pacem metuens, inimicus otio. His ardentibus perturbatis reip. cupiditate, quod opponi posset praesidium non habebamus. Erexerat enim se ciuitas in retinenda libertate coniciens. Nos tum nimis acres, vos fortasse sapientius excessistis vrbe ea quam liberaratis: Italiz sua vobis studia profecti tenuistis. Itaque cum teneri urbem à patriciis viderem, nec te in ea, nec Caesarem tuto esse posse, eamque arnis oppressam ab Antonio: mihi quoque ipsi esse excédendum putavi. Tetrum enim spectaculum, oppressam ab impiis ciuitas opitulandi potestate praecisa. Sed animus idem qui semper infixus in patriae charitate, discidium ab eius periculis ferre non potuit. Itaque in medio Achaico cursu, cum Etesiarum diebus Ausser me in Italiam, quasi diffusor mei consilii retulisset, te vidi Veliz, dolisque vehementer. Cedebas enim Brute, cedebas, quoniam Stoici nostri negant fugere sapientis. Romæ vt veni, Italiam me obtuli Antonii sceleti atque dementis: quem cum in me incitauissem, consilia inire coepi Brutina plane (vestri enim hæc sunt propria sanguinis) reipub. liberandæ. Longa sunt quæ testant, prætereunda sunt enim: de me tantum dico, Caesarem huic adolecentem, per quem adhuc fumus, si verum fati volumus, fluxisse ex fonte consiliorum meorum. Huic habiti à me honores nulli quidem Brute, nisi debiti, nulli nisi necessarii. Vt enim primum libertatem reuocare coepimus, cum se nondum, ne Decimi quidem Bruti diuina virtus ita commouisset, vt iam id scire possemus: atque omne praesidium esset in puero, qui à ceruicibus nostris auerteret Antonium: quis honos ei non fuit decernendus, quamquam ego illum verbotum laudem tribui, eamque modicam. Deceui etiam imperium: quod quamquam videbatur illi ætati honorificum, tamen erat exercitum habenti necessarium. Quid enim est sine imperio exercitus? Statuam Philippus decreuit, celeritate petitionis primo Seruius, post maiorem etiã Seruilius, nihil tum numium videbatur. Sed nescio quomodo facilius in timore benigni, quam in victoria grati reperiuntur. Ego enim D. Bruto liberato, cui lætissimus ille ciuitati dies illuxisset, idemque casu Bruti natalis esset, decreui vt in Fastis ad eum diem Bruti nomen ascriberetur. In eoque sum maiorum exemplum secutus qui hunc honorem mulieri Larentiz tribuerunt, cuius vos pontifices ad aram in Velabro facere soletis. quod ego cum dabam Bruto, notam esse in Fastis gratissimæ victoriæ sempiternam memoriam volebam. Atque illo die cognoui paulo plures in Senatu maleuolos esse quam gratos. Eos per ipsos dies effudi (si ita vis) honores in mortuos Hirtium & Pansam, Aquilam etiam, quod quis reprehendit, nisi qui deposito metu praeteriti periculi fuerit oblitus? Accedebat ad beneficii memoriam gratam ratio illa quæ etiam posteris esset salutaris. Extare enim volebam in crudelissimos hostes monumenta odii publici sempiterna. Suspiceor illud tibi minus probari, quod ab tuis familiaribus optimis illis quidem viris, sed in reipub. rudibus non probatur, quod vt ouanti introire Caesari liceret decreuerim. Ego autem (sed erro fortasse, nec tamen is sum vt mea me maxime delectent) nihil mihi videor hoc bello sensisse prudentius. Cur autem ita sit, aperiendum non est, ne magis videar prouidus fuisse quam gratus. Hoc ipsum nimium: quare alia videamus. D. Bruto decreui honores, decreui L. Planco. Præclara illa quidem ingenia quæ gloria inuicantur: sed Senatus etiam sapiens, qui qua quemque re putat, modo honesta, ad reipub. iuuandum posse adduci, hac vitur. At in Lepido reprehendimur, cui cum statuam in rostris statuissimus, idem illam euertimus. Nos illum honore studuimus à furore reuocare: vicat amentia leuissimum hominis nostram prudentiam. Nec tamen tantum in statuenda Lepidi statua factum est mali, quantum in euertenda boni. Satis multa de honoribus, nunc de poena pauca sunt dicenda. Intellexi enim ex tuis sepe literis te in his quos bello deuicisti, clementiã

tuam velle laudari: exiſtimo equidem nihil à te niſi ſapienter. Sed ſceleris poenã prætermittere (id enim eſt quod vocatur ignoſcere) etiã ſi in cæteris rebus tolerabile eſt, in hoc bello pernicioſum puto. Nullum enim bellum ciuile fuit in noſtra repu. omnium quæ memoria me a fuerunt, in quo bello non vtracunque pars viciffet, tamen aliqua forma eſſe ſua rura reipu. hoc bello victores quam tempu. ſimus habituri, non facile affirmarim: victis certe nulla vnquam erit. Dixi igitur ſententias in Antonium, dixi in Lepidum ſeueras, neque tam vlcicendi cauſa, quàm vt & in præſens ſceleratos ciues timore ab impugnanda patria deterterem, & in poſterum documētum ſtatuere nequis talem amentiam vellet imitari. quanquam hæc quidem ſententia nõ magis mea fuit, quàm omnium. In qua videtur illud eſſe crudele, quòd ad liberos, qui nihil meruerūt, poena peruenit: ſed id & antiquum eſt & omnium ciuitarum: ſiquidem etiam Themioſtoli liberi eguerūt. Et ſi iudicio damnatos eadem poena ſequitur ciues, qui potuimus leniores eſſe in hoſtes: Quid autem queri poteſt quiſquam de ſe, qui ſi viciffet, acerbiorẽ ſe in me futurum fuiſſe confiteatur necelle eſt: Habes rationem mearum ſententiariũ, de hoc genere duntaxat honoris & poenæ. Nam de cæteris rebus quid ſenſerim, quidque cenſuerim audiſſe te arbitror. Sed hæc quidem non ita neceſſaria. Illud valde neceſſarium Brute, te in Italiam cum exercitu venire quamprimum: ſumma eſt expectatio tui: quòd ſi Italiam attigeris, ad te concurſus fiet omnium. Sæue enim vicerimus (qui quidem pulcherrime viceramus, niſi Lepidus perdere omnia & perire ipſe cum ſuis concupiuiſſet) tua nobis autoritate opus eſt ad collocandum aliquem ciuitatis ſtatum: ſiue etiam nunc cerramen reliquum eſt, maxima ſpes eſt cum in autoritate tua, tum in exercitus tui viribus. Sed propera per deos. Scis quantum ſit in temporibus, quantum in celeritate. Sororis tuæ filiis quàm diligẽter conſulam, ſpero te ex matris & ex ſororis literis cogniturum. qua in cauſa maiorem habeo rationẽ tuæ voluntatis quæ mihi chariſſima eſt, quàm vt quibuſdam videor, conſtantiz meæ: ſed ego nulla in te malo, quàm te amando conſtans & eſſe & videri.

BRVTVS CICERONI S.

16

PARTICVLAM literarum tuarum quas miſiſti Octauiõ legi, miſſam ab Attico mihi. Studium tuum curaque de ſalute mea, nulla me noua voluptate affecit. Nõ ſolum enim vſitatum, ſed etiam cotidianum eſt aliquid audire de te quod pro noſtra dignitate fideliter atque honorifice dixeris aut feceris. Ar dolore quantum maximum capere animo poſſum, eadem illa pars epiſtolæ ſcriptæ ad Octauium de nobis affecit. Sic enim illi gratias agis de repu. tam ſuppliciter ac demiffè: Quid ſcribam: pudet conditionis ac fortunæ, ſed tamen ſcribendum eſt. Commendas noſtram ſalutem illi, quæ morte qua non pernicioſior: vt proſus præ te ſeras, non ſublata dominationem, ſed dominum commutatum eſſe. Verba tua recognoſce, & aude negare ſeruientis aduerſus regem iſtas eſſe preces. Vnum ais eſſe quod ab eo poſtuletur & expectetur, vt eos ciues, vt eos quibus viri boni, Populũque Romanus. bene exiſtinet, ſaluos velit. Quid ſi nolit: non erimus? Atqui nõ eſſe, quàm eſſe per illum præſtat. Ego mediũſidius non exiſtimo tam omneis deos auerſos eſſe à ſalute populi Ro. vt Octauius orandus ſit pro ſalute cuiuſquam ciuis, non dicam pro liberatoribus orbis terrarum. Iuuat enim magnifice loqui, & certe decet aduerſus ignorantes, quid pro quoque timendum, aut à quoque petendum ſit. Hoc tu Cicero poſſe fateris Octauium, & illi amicus eſt: aut ſi me charum habes, vis Romæ videri, cum vt ibi eſſe poſſem, cõmendandus puero illi fuerim: Cui quid agis gratias, ſi vt nos ſaluos eſſe velit & patiarur, rogandum putas: an hoc pro beneficio habendum eſt quòd ſe, quàm Antonium eſſe maluerit, à quo iſta petenda eſſent, vindici quidem alienæ dominationis, non vicario: Sed quis ſupplicat, vt optime meritis de repu. liceat eſſe ſaluus? Iſta vero imbecillitas & deſperatio, cuius culpa non magis in te reſidet quàm in omnibus aliis, & Cæſarem in cupiditatem regni impulit, & Antonio poſt interitum illius perſuaſit vt interfecti locum occupare conaretur: & nunc puerum iſtum extulit, vt tu iudicare precibus eſſe impetrandam ſalutem talibus viris: miſericordiæque vnus, vix etiã nunc viri tutos fore nos, haud villa alia re. Quòd ſi Romanos nos eſſe meminiffemus, non audacius dominari cuperent poſtremi ho-

mines, quàm id nos prohiberemus: neque magis irritatus esset Antonius regno Cæsaris, quàm ob eiusdem mortem deterritus. Tu quidem Consularis, & tantorùm scelerum vindex, (quibus oppressis vteor ne in breue tēpus dilata sit abs te pernicis) qui potes intueri quæ gesseris fatali, & ista vel probare, vel ita demisse ac facile pati, vt probantis speciem habeas? Quod autem tibi cum Antonio priuatum odium? nempe quia postulabat hæc, salutem ab se peti, precariam nos incolumitatem habere à quibus ipse libertatem accepisset: esse arbitrium suum de rebus. Quærenda esse arma putasti, quibus dominari prohiberetur: scilicet vt illo prohibito, rogaeremus alterum qui se in eius locum reponi pateretur: an vt esset sui iuris ac mancipiũ respu: nisi forte non de seruitute, sed de conditione seruiendi recusatum est à nobis. At qui non solum bono domino potuimus Antonio tolerare nostrã fortunam, sed etiam beneficiis atque honoribus vt particeps frui quantis vellemus. Quid enim neget iis, quorum patientiam videret maximum dominationis suæ præsidium esse? Sed nihil tanti fuit, quo venderemus fidem nostram & libertatem. Hic ipse puer, quem Cæsaris nomen incitare videtur in Cæsaris interfectores, quanti æstimet (si sit cõmeticio locus) posse nobis authoribus tantum quãtum profecto poterit, quoniam viuere, & pecunias habere, & dici Consulares volumus. Cæterum nequicquam perierit ille: cuius interitu quid gauisi sumus, si mortuo nihilo minus seruituri eramus? Nulla cura adhibeatur. Sed mihi prius omnia diu deæque eriperint, quàm illud iudicium quo nõ modo hæredi eius quem occidi, nõ concesserim quod in illo nõ tuli, sed ne patri quidem meo, si reuiuiscat, vt patiente me plus legibus ac Senatu possit. An hoc tibi persuasum est, fore cæteros ab eo liberos quo inuito nobis in ista ciuitate locus non sit? Qui potro id quod petis fieri potest vt impetres? Rogas enim velis nos saluos esse. Videmur ergo tibi salutem accepturi, cum vitam accepturimus quam si prius dimittimus, dignitatem & libertatem qui possumus accipere? An tu Romæ habitare, id putas incolumem esse? Res, non locus oportet præstet istuc mihi: neque incolumis Cæsare viuo fui, nisi postquam illud consilium facinus: neque vsquam exul esse possum, dum seruire, & pati contumelias peius odero malis omnibus aliis. Nonne hoc est in eisdem tenebras recidisse ab eo qui tyrãni nomen a sciuit sibi, cum in Græcis ciuitatibus liberi tyrannorum oppressis illis, eodem supplicio afficiantur, petitur vt vindices atque oppressores dominationis salui sint? Hanc ego ciuitatem videre vclim: aut putem vllam, quæ ne traditam quidem atque inculcatam libertatem recipere possit: plusque timeat in puero nomen sublati regis, quàm confidat sibi, cum illum ipsum qui maximas opes habuerit, paucorum virtute sublarum videat? Me vero posthac ne commendaueris Cæsari tuo, ne te quidem ipsum, si me audies. Valde chare æstimas tot annos, quot ista ætas recipit, si propter eam causam puero isti supplicaturus es. Deinde quod pulcherrime fecisti ac facis in Antonio, vide ne conuertatur à laude maximi animi ad opinionem formidinis. Nam si Octauius tibi placet, à quo de nostra salute petendum sit, non dominum fugisse, sed amiciorem dominum quæsisse videberis. Quem quod laudas ob ea quæ adhuc fecit, planè probo. Sunt enim laudanda, si modo contra alienam potentiam, non pro sua suscepit eas actiones. Cum vero iudicas tantum illi nõ modo licere, sed etiã à te ipso tribuendum esse vt rogandus sit ne nolit esse nos saluos, nimium magnã mercedem statuis. Id enim ipsum largiris quod per illum habere videbatur respu. Neque hoc tibi in mentē venit, si Octauius vllis dignus sit honoribus, quia cum Antonio bellum gerat, iis qui illud malum exciderint, cuius istæ reliquæ sunt, nihil quo expleri possit eorum meritum tributurum vnquam Po. Ro. si omnia simul congesserit. At vide quanto diligentius homines metuant, quàm meminerint: quia Antonius viuat atque in armis sit: de Cæsare veto quod fieri potuit ac debuit, transactum est, neque iam prouocari in integrum potest. Octauius is est qui quid de nobis iudicaturus sit, expectet Po. Ro. nos hi sumus, de quorum salute vnus homo rogandus videatur? Ego vero (vt istuc reuertat) is sum qui non modo non supplicem, sed etiam coercitam postulantes, vt sibi supplicetur. Aut longe à seruientibus abero, mihique esse iudicabo Romã virtunque liberum esse licebit: ac vltri miseretor, quibus nec ætas, neque honores, neque virtus aliena dulcedinem viuendi minueret poterit. Mihi quidem ita beatus esse

videbor, si modo constanter ac perpetuo placebit hoc consilium, ut relatā putem gratiam pietati meae. Quid enim est melius quā memoria recte factorum, & libertate contentum negligere humana? Sed certe non succumbam succumbentibus, nec vincar ab iis qui se vinci volunt: experiarūque & tentabo omnia, neque desistam abstrahere à seruitio ciuitatem nostram. Si secuta fuerit quae debet fortuna, gaudebimus omnes: si minus, ego tamē gaudebo. Quibus enim potius haec vita factis aut cogitationibus traducatur, quā iis quae pertinuerint ad liberandis ciues meos? Te Cicero rogo atque hortor ne defatigare, neū diffidas semper in praesentibus malis prohibendis: futura quoque, nisi antē sit occursum, exploras res, ne se insinuent. Fortem & liberum animum quo & Consul & nunc Consularis repub. vindicasti, sine constantia & aequilibrata nullum esse putaris. Fateor enim duriorum esse conditionem spectatae virtutis, quā incogitatae. Benefacta pro debitis exigimus: quae aliter eueniunt, ut decepti ab his, infesto animo reprehendimus. Itaque resistere Antonio Ciceronem, et si magna laude dignum est, tamen ille Consul, hunc Consularē merito praestare videtur, nemo admiratur. Idem Cicero si flexerit aduersus alios iudicium suum, quod tanta firmitate ac magnitudine direxit in exturbando Antonio, non modo reliqui temporis gloriam eripuerit sibi, sed etiā praeterita euanescere coget. Nihil enim per se amplum est, nisi in quo iudicii ratio extrat. Quia neminem magis decet, tempus amare, libertatisque defensorem esse vel ingenio, vel rebus gestis, vel studio atque efflagitatione omnium. Quare non Octauius est rogandus ut velit nos saluos esse: magis tu te excusaria, ut eam ciuitatem, in qua maxima gessisti, liberam atque honestam fore putes, si modo fiat populo duces ad resistendum improborum consiliis.

BRVTVS ATTICO SAL.

17

SCRIBIS mihi, mirari Ciceronem quod nihil significem vnquam de suis actis. Quoniam efflagitas, coactu tuo scribam quae sentio. Omnia fecisse Ciceronem optimo animo scio. Quid enim mihi exploratus esse potest, quā illius animus in tempore? Sed quaedam mihi videtur, quid dicam imperitiae, vir omnium prudentissimus, an ambitiose fecisse qui valentissimū Antonium suscipere pro repub. non dubitavit inimicum. Nescio quid scribam tibi, nisi vnum, pueri & cupiditate & licentiā potius esse iritaram, quā repressam à Cicero: ne tantūque eū tribuere huic indulgetiae, ut se maledictis nō absteat. iis quidem quae in ipsum dupliciter recidit quod & plures occidit vno: seque prius oportet fateatur scianum, quā obiciat Caesarem quod obicit, & imitatur in Caesare Bestiā. An quia non omnibus horis iactamus Idus Martias, similiter atque ille Non. Decemb. suas in ore habet, eū meliore cōditione Cicero pulcherrimū factum vituperabit, quā Bestia & Clodius reprehendere illius Consularium soliti sunt: Sustinuisse mihi gloriatur bellum Antonii togatus Cicero noster. Quid hoc mihi prodest, si merces Antonii oppressi poscitur, in Antonii locū successio: & si vindex illius mali, author extitit alterius, fundamētum & radices habituri altiores, si patiamur ut iam ista quae facit, dominationē, an dominū, an Antonium timēris sint. Ego autē gratiā non habeo, si quis dum ne irato seruiat, rem ipsam nō deprecatur. immo triumphus & stipendium decernitur, & omnibus decretis ornatur. Pudeat concupiscere fortunā, cuius nomē suscepit Consularis, ut Ciceronis est. Quoniam mihi tacere nō licuit, leges quae tibi necesse est molestae esse. Etenim ipse sentio quanto cum dolore haec ad te scripserim, nec ignoro quid sentias in rep. & quā desperatā quoque sanari putes posse. Nec mehercule te Atticē reprehendo: atas enim, mores, liberi, segnem efficiunt: quod quidē etiā ex Flavio nostro perpexi. Sed redeo ad Ciceronē. Quid inter Saluidenū & eū interest? Quid autē amplius ille decerneret? Timet, inquit, etiā nunc reliquias belli ciuilis. Quisquā ergo ita timet profligatū, ut neque potentia eius qui exercitū victorē habeat, neque temeritate pueri putet extimescendam esse? An hoc ipsum ea re facit quod illi propter amplitudinē omnia iam vltroque deferenda putat? O magnā stultitiā timoris, id ipsum quod verearis ita cauere, ut eū vitare fortasse potueris, vltro accerfas & attrahas. Nimium timemus mortē & exiliū & paupertatē. Haec mihi videtur Ciceroni vltima esse in malis: & dum habeat à quibus impetret quae velit, & à quibus colatur ac laudetur, seruiturē, honorificā modo, nō aspernaturū si quicquā in extrema ac

N. i.

miserima contumelia potest honorificum esse. Licet ergo patrem appellet Octavius Ciceronem, referat omnia, laudet, gratias agat, tamē illud apparebit, verba rebus esse contraria. Quid enim tam alienum ab humanis sensibus est, quam cum patris habere loco qui ne liberi quidem hominis numero sit? Atqui eō tendit, id agit, ad eum exitum propeat vir optimus, vt sit illi Octavius propitius. Ego vero iam his artibus nihil tribuo, quibus scio Ciceronem instructissimū esse. Quid enim illi profunt, quæ pro libertate patriæ, de dignitate, quæ de morte, exilio, paupertate scripsit copiosissime? Quanto autem magis illa callere videntur Philippus qui priuigino minus tribuerit, quam Cicero qui alieno tribuat? Desinat igitur gloriando etiam insectari dolores nostros. Quid enim nostra victum esse Antoniū, si victus est vt alii vacaret quod ille obrinuit? tamen tux literæ etiam nunc significant. Vivat hercule Cicero qui potest supplex & obnoxius, si neque ætatis, neque honorū, neque rerum gestarum pudet. Ego certe, quin cum ipsa re bellum geram, hoc est cum regno, & imperiis extraordinariis & dominatione & potentia quæ supra leges se esse velit, nulla erit tam bona conditio feruendi qua deterrear, quanvis sit vir bonus vt scribis, Antoniū, quod ego nunquam existimavi: sed dominum, ne parentem quidem maiores nostri voluerunt esse. Te nisi tantum amarem, quantum Ciceroni persuasum est diligi ab Octavio, hæc ad te non scripsissem. Dolet mihi quod tu nunc stomacharis amantissimus cum tuorum omnium, tum Ciceronis. Sed persuade tibi de voluntate propria mea nihil esse remissum, de iudicio largiter. Neque enim impetrari potest quin quale quidque videatur ei, talem quisque de illo opinionē habeat. Vellem mihi scripsisses quæ conditiones essent Atticæ nostræ: potuissem aliquid tibi de meo sensu perscribere. Valetudinem Porciæ meæ tibi curæ esse nō miror. Denique quod petis, faciam libenter: nam etiam sorores me rogant: & hominem noro, & quid sibi voluerit.

CICERO BRUTO SALI

18

CVM sæpe te literis hortatus essem vt quamprimum recipub. subuenires, in Italiā me exercitum adduceres, neque id arbitrarer dubitare tuos necessarios, rogatus sum à prudentissima & diligentissima scemina matre tua, cuius omnes curæ ad te referuntur & in te consumuntur, vt venirem ad se ad V III. Kal. Sext. quod ego vt debui, sine mora feci. Cum autem venissem, Casca aderat & Labeo & Scaptius. At illa retulit, quæuisque quidnam mihi videretur, arcesserem sine te, atque id tibi conducere putarem, an tardare & commorari te melius esset. Respondi id quod sentiebam & dignitati & existimationi tuæ maxime conducere, te primo quoque tempore ferre præsidium labētī & inclinatz poenæ reip. Quid enim abesse censes mali in eo bello, in quo victores exercitus fugientem hostem persequi noluerunt? & in quo incolumis Imperator honoribus amplissimis, fortunisque maximis, coniuge, liberis, vobis affinisibus ornatus, bellum teipub. indixerit? Quid dicam in tanto Senatus populisque consensu, cum tantum residere intra muros malui? Maximo autē cum hæc scribebam, afficiebar dolore: quod cum me pro adolescentulo ac penē puero respub. accepisset vadem, vix videbar, quod promiseram, præstare posse. Est autem grauior & difficilius animi & sententiæ, maximis præsertim in rebus, pro altero, quam pecuniæ obligatio. Hæc enim solui potest, & est rei familiaris iactura tolerabilis: recipub. quod sponderis, quemadmodum soluas, nisi is dependi facile patitur pro quo sponderis: quanquam & hunc (vt spero) tenebo multis repugnantibus. videtur enim esse indoles, sed flexibilis ætas: multique ad deprauandum parati qui splendore falsi honoris obiecto, aciem boni ingenii præstringi posse confidunt. Itaque ad reliquos huc quoque labor mihi accessit, vt omnes adhibeam machinas ad tenendum adolescentem, ne famam subeam temeritatis: quanquam quæ temeritas est magis enim illum pro quo sponderi, quam me obligauit. Nec vero poenitere potest, respub. me pro eo sponderisse, qui fuit in rebus gerendis, cum suo ingenio, tum mea promissione constantior. Maximus autem (nisi me forte fallit) in respub. nodus est inopia rei pecuniariæ. Obdurefcunt enim magis eoridie boni viri ad vocem tributi, quod ex ceteris collatum impudenti censu locupletum in duarum legionū præmiis omne consumitur. Impendunt autem infiniti sumptus cum in hos exercitus quibus nunc

defendimur, tum vero in tuum. Nam Cassius noster videtur posse satis ornatus venire. Sed & hae & multa alia coram cupio, idque quamprimum. De fororis tuis filiis non expectaui Brute dum scriberes. Omnino ipsa tempora (bellum enim ducetur) integram tibi causam referuant. Sed ego à principio cum diuinare de belli diuturnitate possem, ita causam egi posteriorum in Senatu, vt te arbitror è matris literis potuissè cognoscere. Nec vero vlla res erit vnquam in qua ego non vel vitæ periculo ea dicam, eaque faciam quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitrabor. V. I. Kal. Sext.

M. T. C. Epistolarum Ad Quintum

MARCVS Q. FRATRI SAL. LIB.

FESTI non dubitabam quin hanc epistolam multi nuntii, fama denique esset ipsa sua celeritate superatura, tuque antè ab aliis audiurus esses annum tertium accessisse desiderio nostro & labori tuo, tamen existimauim à sine quoque tibi huius molestiæ nuntium perferri oportere. Nam superioribus literis, non vnus, sed plumbus, cum iam ab aliis desperata res esset, tamen ego tibi spem maturæ decessionis adhibebam, non solum vt quadiutissime te iucunda opinione oblectarem, sed etiam quia tanta adhibebatur & à nobis, & à Prætoribus cōtentiō vt rem posse confici

non diffiderem. Nunc quoniam ita accidit vt neque Prætores suis opibus, neque nos nostro studio quicquā proficere possemus, est omnino difficile nō grauiter id ferre: sed tamen nostris animos maximis in rebus & gerendis & sustinendis exercitatos, frangi & debilitari molestia nō oportet: quoniam ea molestissime ferre homines debent quæ ipsorum culpa cōtracta sunt. Est quiddam in hac re mihi molestius ferendum, quàm tibi factū est enim mea culpa, contra quam tu mecum & proficiscens, & per literas egeras vt priorè anno nō succederetur. Quod ego dum sociorum salutem consulo, dum impudentiæ nonnullotū negotiatorum resisto, dum nostram gloriam tua virtute augeri expetō; feci nō sapienter: præsertim cum id commiserim, vt ille alter annus, etiam tertium posset adducere. Quod quoniam peccatum meum esse confiteor, est sapientiæ atque humanitatis tuæ curare & pericere vt hoc minus sapienter à me prouisum, diligentia tua corrigatur. Ac si te ipse vehementius ad omneis partis bene audiendi excitaris, non vt cum aliis, sed vt tecum iam ipse certes, si omnem tuam mentem, curam, cogitationem, & excellentem in omnibus rebus laudis cupiditatem incitatis: mihi crede, vnus annus additus labori tuo, multorum annorum lætitiæ nobis, gloriam vero etiam posteris nostris afferet. Quapropter hoc te primum rogo, ne contrahas aut demittas animū, neve te obrui tanquam fluctu, sic magnitudine negotii sinas, contraque erigas ac resistas: siue etiam vltro occurras negotiis. Neque enim eiusmodi partem reipub. geris, in qua fortuna dominetur, sed in qua plurimum ratio possit & diligentia.

Quod si tibi bellum aliquod magnum & periculosum administratio prorogatum imperium viderem, tremerem animo, quod eodem tempore esse intelligetō etiam fortunæ potestatem in nos prorogata. Nunc vero ea pars tibi reipub. commissa est, in qua aut nullam, aut perexiguam partem fortuna tenet, & quæ mihi tota in tua virtute ac moderatione animi posita esse videatur. Nullas (vt opinor) insidias hostium, nullam prælii dimicationem, nullam defectionem sociorum, nullam inopiam stipendii aut rei frumentariæ, nullam seditionem exercitum pertimescimus, quæ persape sapientissimis viris acciderunt: vt quemadmodum gubernatores optimi vim tempestatis, sic illi fortunæ impetum superare non possent.

N. ii.

Tibi data est summa pax, summa tranquillitas: ita tamen ut ea dormientem gubernationem vel obnuere, vigilantem etiam delectare possit. Constat enim ea provincia primum ex eo genere sociorum quod est ex hominum omni genere humanissimum. deinde ex eo genere civium qui aut quoddam publicani sunt, nos summa necessitudine attingunt: aut quod ita negotiantur, ut locupletes sint, nostri Consulatus beneficio se incolentes fortunas habere arbitrantur. At enim inter hos ipsos existunt graues controuersiae, multae nascuntur iniuriarum, magnae contentiones consequuntur: Quasi vero ego id putem, non te aliquantum negotii sustinere. Intellego permagnum esse negotium & maximi consilii. Sed memeto, consilii me hoc esse negotium magis aliquanto, quam fortunae putare. Quid est enim negotii continere eos quibus praesidis, si te ipse contineas? Id autem sit magnum & difficile ceteris, sicut est difficillimum: tibi & fuit hoc semper facillimum, & verò esse debuit: cuius natura talis est, ut etiam sine doctrina videatur moderata esse potuisse. Ea autem adhibita doctrina est quae vel vitiosissimam naturam excolere possit: Tu cum pecuniam, cum voluptati, cum omnium rerum cupiditati resistes, ut facis: erit, credo, periculum ne improbum negotiatorem paulo cupidiorum publicanorum comprimere non possis. Nam Graeci quidem sic te ita viuentem intruebuntur ut quendam ex annalium memoria, aut etiam de caelo diuinitum hominem esse in provinciam delapsum putent. Atque haec tunc non ut facias, sed ut te facere & fecisse gaudeas, scribo. Praclarum est enim summo cum imperio fuisse in Asia triennium, sic ut nullum te signum, nulla pictura, nullum vas, nulla vestis, nullum mancipium, nulla forma cuiusquam, nulla conditio pecuniae (quibus rebus abundat ista provincia) ab summa integritate continentisque deduxerit. Quis autem reperiri tam eximium, aut tam expectandum potest, quam istam virtutem, moderationem animi, temperantiam non latere in tenebris, neque esse abditam, sed in luce Asiae, in oculis clarissimae provinciae, atque in auribus omnium gentium ac nationum esse positam: non irruentibus tuis perterreni homines, non sumptu exhanerari, non aduentu commoueri: esse quocumque veneris & publice & priuati maxime laetitiam: cum urbs custodem, non tyrannum: domus hospitem, non expilatorem recepisse videatur. His autem in rebus iam te vix ipse profecto erudiuit, nequaquam satis esse, ipsum haec habere virtutes, sed esse circumspectendum diligenter, ut in hac custodia provinciae non te vix, sed omnes ministerio imperii tui, sociis & ciuibus & reipub. praestare videare. Quamquam Legatos habes eos qui ipsi per se habituri sunt rationem dignitatis suae: de quibus honore & dignitate, & aetate praestat Tubero: quem ego arbitror, praestitum cum scribat historiam, multos ex suis annalibus posse deligere, quos velis & possit imitari: Haliens autem noster cum animo & beneuolentia, tum vero etiam imitatione viuendi. Nam quid ego de Gratidio dicam: quem certo scio ita laborare de exultatione sua, ut propter amorem in nos fratrum, etiam de nostra laboret. Quaestorem habes non tuo iudicio delectum, sed eum quem fors dedit. Hunc oportet & sua sponte esse moderatum, & tuis institutis ac praecipis obtemperare. Quorum si quis forte esset fordidius, fetes catenus, quoad per se negligeret eas leges quibus esset adstrictus: non ut ea potestate quam tu ad dignitatem permisisses, ad quaestum uteretur. Neque enim mihi sane placet, praestitum cum tui mores tantum iam ad nimiam lenitatem & ambitionem incubuerint, scrutari te omnes sordes, excutere vnumquemque eorum: sed quanta sit in quoque fides, tantum cuique committere. Atque inter hos eos quos tibi comites & adiutores negotiorum publicorum dedit ipsa respub. duntaxat finibus his praestabis quos ante praescripti. Quos vero aut ex domesticis coniunctionibus, aut ex necessariis apparitionibus tecum esse voluisti, qui quasi ex cohorte Praetoris appellari solent, horum non modo facta, sed etiam dicta omnia praestanda nobis sunt. Sed habes eos tecum, quos possis recte facientis facile diligere: minus consulenteis exultationi tuae, facillime coercere: à quibus, rudis cum esses, videretur potuisse tua liberalitas decipi. Nam ut quisque est vir optimus, ita difficillime esse alios improbos suspicatur. Nunc vero tertius hic annus habeat integritatem eandem quam superiores, cautiorem etiam ac diligentiorum. Sint aures tuae quae id quod audiunt, existimentur audire, non in quas fictae & simulate quaestus

causa infufurretur. Sit anulus tuus non vt vas aliquod, fed tanquam ipfe tu: non minifter alienæ voluntatis, fed teftis tuæ. Accenfus fit eo numero quo cum maiores noſtri eſſe vulerunt, qui hoc non in beneficii loco, fed in laboris ac muneris nõ temere, niſi libertis fuiſ deſerebant, quibus illi quidem non multo ſecus ac ſeruis imperabant. Sit licitor non fuz fed tuæ lenitatis apparitor: maiorſque præferant ſacces illi ac ſecures dignitatis inſignia, quàm poteſtatis. Tori denique fit prouinciæ cognitũ, tibi omnium quibus præſis, ſalutem, liberos, famam, fortunas eſſe chariſſimas. Denique hæc opinio fit; non modo iis qui aliquid acceperint, fed iis etiam qui dederint, te inimicum (ſi id cognoueris) futurum. Neque vero quiſquam dabit, cum erit hoc perſpectum, nihil per eos qui ſimulant ſe apud te multũ poſſe, abs te ſolere impetrari. Nec tamen hæc oratio mea eſt eiufmodi, vt te in tuos, aut durum eſſe nimium, aut ſuſpicioſum velim. Nam ſiquis eſt eorum qui tibi biennii ſpatio nunquam in ſuſpicionem auaritiæ venerit, vt ego Cæſium, & Cherippum, & Labeonem, & audio, & quia cognoui, exiſtimo: nihil eſt quod non & iis, & ſiquis eſt alius eiufdem modi, & committi & credi rectiſſime putem. Sed ſiquis eſt in quo iam offenderis, de quo aliquid ſenſeris, huic nihil credideris, nullam partem exiſtimationis tuæ commiſeris. In prouincia vero ipſa, ſi quem es naçtus qui in tuam familiaritatem penitus intrarit qui nobis antè fuerit ignoſtus, huic quantum credendum ſit vide. non quin poſſint multi eſſe prouinciales viri boni, fed hoc ſperare licet, iudicare periculoſum eſt. Multis enim ſimulationum inuolucris tegitur, & quaſi velis quibuſdam obtenditur vniuſcuuſque natura: frons, oculi, vultus perſepe mentiuntur, oratio vero ſapiliſſime. Quamobrem qui potes reperire ex eo genere hominum qui pecuniæ cupiditate adducti careant his rebus omnibus, à quibus nos diuulſi eſſe non poſſumus? Te autem alienum hominem ament ex animo, ac non fui commodi cauſa ſimulent. Multi quidem permagnum videtur, præfertim ſi uidem homines priuatum non ſerè quenquam, Prætores ſemper omnes amant. Quo ex genere ſiquem forte tui cognoſti amantiorem (ſieri enim potuit) quàm temporis, hunc verò ad tuum numerum libenter adſcribito. Sinautem id non perſpicias, nullum genus erit in familiaritate cauendum magis: propterea quòd & omnes vias pecuniæ norũ, & omnia pecuniæ cauſa faciunt; & quicum victuri non ſunt, eius exiſtimationi conſulere non curant. Atqui etiam è Græcis ipſis diligenter cauenda ſunt quædam familiaritates, præter hominum perpaucorum, ſi qui ſunt veterè Græcia digni. Sic vero fallaces ſunt permulti & leues, & diuturna ſeruitute ad nimiam aſſentationem eruditi, quos ego vniuerſos adhiberi liberaliter, optimum quenque hoſpicio amicitiaque conuulgi dico oportere: nimix familiaritates eorum, neque tam fideles ſunt (non enim audent aduerſari noſtris voluntatibus) & inuident non noſtris ſolum, verum etiam ſuis. Iam qui in eiufmodi rebus, in quibus veterè etiam ne durior ſum, cautus eſſe velim ac diligens, quo me animo in ſeruis eſſe cenſes: quos quidem cum omnibus in locis, tum præcipue in prouinciis regere debemus: quo de genere multa præcipi poſſunt. Sed hoc & breuiſſimum eſt & facillime teneri poteſt, vt ita ſe gerant in illis Aſiaticis itineribus vt ſi iter Appia via faceres, nève intereſſe quicquam putent, vtrum Talleis, an Formias venerint. Ac ſiquis eſt ex ſeruis egregie fidelis, ſit in domeſticis rebus & priuatis: quæ res ad officiũ imperii tui atque ad aliquam partem reipub. pertinebant, de his rebus ne quid attingat. Multa enim quæ recte committi ſeruis fidelibus poſſunt, tamen ſermonis & vituperationis vitandæ cauſa, committenda non ſunt. Sed neſcio quo pacto ad præcipiendi rationem delapſa eſt oratio mea, cum id mihi propoſitum initio non fuiſſet. Quid enim ei præcipiam, quem ego in hoc præfertim genere intelligam, prudentia nõ eſſe inferiore

quam me, vſu vero etiam ſuperiorem: Sed tamen ſi ad ea quæ faceres, auctoritas accederet mea, tibi ipſi illa putauĩ fore iucundiora. Quare ſint hæc fundamenta dignitatis tuæ, Tua primũ integritas & continentia, deinde omnium qui tecum ſunt pudor. Delectus in familiaritatibus & prouincialium hominum & Græcorum percautus & diligens, familiaris grauis & conſtans diſciplina. Quæ cum honeſta ſint in his priuatis noſtris cotidianiſque rationibus, in tanto imperio, tam deprauatis moribus, tam corruptrice prouincia, diuina videantur necceſſe eſt. Hæc inſtitutio atque hæc diſciplina poteſt ſuſtinere in rebus ſtatuũs

decernēdisque eam seueritatem qua tu in his rebus vsus es, ex quibus nonnullas simulatas cum magna mea lætitia susceptas habemus. nisi forte me Paconii nescio cuius hominis, ne Græci quidem ac Mysii, aut Phrygis potius, querelis moueri putas: aut Tuscentii hominis fu-
 riosi ac sordidi vocibus, cuius tu ex impurissimis faucibus inhonestissimam cupiditatem eri-
 puisti summa cum aquire. Hæc & cætera plena seueritatis quæ statuisti in ista prouincia, non facile sine summa integritate sustineremus. Quare sit summa in iure dicendo seueritas, dummodo ea ne varietur gratia, sed conseruetur æquabilis. Sed tamen parui refert abs te ipso ius dici æqualiter & diligenter, nisi idem ab iis fiet quibus tu eius muneris aliquam partem concesseris. Ac mihi quidem videtur non sanè magna varietas esse negotiorum in administranda Asia, sed ea tota iurisdictione maxime sustineri. In qua scientia præsertim prouincialis ratio ipsa expedita est. Constantia est adhibenda & grauitas quæ resistat non solum gratiæ, verum etiam suspicioni. Adiuuenda etiam est facultas in audiendo, lenitas in decernendo, in satisfaciendo ac disputando diligentia. His rebus nuper Cn. Octavius iucundissimus fuit: apud quem primus, licetor qui fuit, tacuit accensus: quoribus quisque voluit dixit, & quam voluit diu. Quibus ille rebus fortasse nimis lenis videretur, nisi hæc lenitas illam seueritatem tueretur. Cogebantur Syllani homines quæ per vim & metum abstulerant, reddere. Qui in magistratibus iniuriose decreuerant, eodem ipsis priuatis erant iure parendum. Hæc illius seueritas acerba videretur, nisi multis condimentis humanitatis mitigaretur. Quod si hæc lenitas grata Romæ est, ubi tanta arrogãtia est, tam immoderata libertas, tam infinita hominum licentia, denique tot magistratus, tot auxilia, tanta vis, tanta Senatus auctoritas: quam iucunda tandem Prætoris comitis in Asia potest esse, in qua tanta multitudo ciuium, tanta sociorum, tot vrbes, tot ciuitates vnius hominis nutum inueniunt: ubi nullum auxilium est, nulla conquestio, nullus senatus, nulla concio: Quare cum permagni hominis est, & cum ipsa natura moderati, tum vero etiam doctrina atque optimarum artium studiis etuditi, sic se adhibere in tanta potestate, vt nulla alia potestas ab iis quibus præsit, desyderetur. Cyrus ille à Xenophonte non ad historice fidem scriptus, sed ad effigiem iusti imperii: cuius summa grauitas ab illo philosopho cum singulari comitate coniungitur: quos quidem libros non sine causa noster ille Africanus de manibus ponere non solebat. Nullum est enim prætermissum in his officium diligentis & moderati imperii. Eaque si sic coluit ille qui priuatus furus nunquam fuit, quoniam modo retinenda sunt iis quibus imperium ita datum est vt redderet, & ab iis legibus datum est ad quas reuertendum est: Ac mihi quidem videntur huc omnia esse referenda iis qui præfunt aliis, vt ii qui erunt in eorum imperio, sint quambeatissimi: quod tibi esse & antiquissimum & ab initio fuisse vt primum Asiam artigisti, constante fama atque omnium sermone celebratum est. Est autem nõ modo eius qui sociis & ciuibus, sed etiam eius qui seruis, qui mutis pecudibus præsit, eorum quibus præsit commodis vtilitatque seruire. Cuius quidem generis constare inter omnes video, abs te summam adhiberi diligẽtiam: nullum res alienum nouum conerahi ciuitatibus, vetere autem magno & graui multas abs te esse liberatas vrbes: complereis dirutas ac penè desertas, in quibus vnam Ionie nobilissimam, alteram Carie, Samum & Halicarnasum per te esse recreatas: nullas esse in oppidis seditio-
 nes, nullas discordias: prouideri abs te vt ciuitates optimarum consiliis administrarentur: sublata Mysie latrocinia: cædes multis locis repressas: pacem tota prouincia constitutam: neque solum illa itinerum atque agrorum, sed multo etiam plura & maiora oppidorum & sanorum latrocinia esse depulsa. Remotam à fama & à fortune, & ab otio locupletum, illam acerbissimam ministram Prætorum auaritiæ calumniam: sumptus & tributa ciuitatum ab omnibus qui earum ciuitatum sineis incolant, tolerari æqualiter: facillimos esse ad id ad te: patere aures tuas querelis omnium: nullius inopiam ac solitudinem, nõ modo illo populari accessu ac tribunali, sed ne domo quidem & cubiculo esse exclusam: tuo toto denique in imperio nihil acerbum esse, nihil crudele, atque omnia plena clemẽtiæ, mansuetudinis, humanitatis. Quantum vero illud est beneficium tuum quod iniquo & graui vestigali AEdilitiorum magnis nostris simulatibus Asiam liberaisti? Erenim si vnus homo

nobilis queritur palmam te, quod edideris ne ad ludos pecunia decerneretur, nec tibi erit
 39 puille, quanta tandem pecunia penderetur, si omnium nomine quicumque Romae ludos fa-
 cerent, quod erat iam institutum, erogaretur? Quamquam has querelas hominum nostro-
 rum illo consilio oppressimus, quod in Asia nescio quonam modo, Romae quidem non me-
 diocri cum admiratione laudatur, quod cum ad templum monumentumque nostrum ciui-
 tates pecunia decreuissent: cumque id & pro meis magnis meritis, & pro tuis maximis be-
 neficiis, summa sua voluntate fecissent: nominatimque lex exciperet, ut ad templum moni-
 40 nimentumque capere liceret: cumque id quod dabatur, non esset interitum, sed in orna-
 tuentis templi futurum, ut non mihi potius, quam Pop. Rom. ac diis immortalibus datum
 videretur: tamen id in quo erat dignitas, erat lex, erat eorum qui faciebant voluntas, acci-
 piendum non putavi, cum aliis de causis, tum etiam vi animo aequiore ferrent in quibus nec
 deberetur, nec liceret. Quapropter incumbere toto animo & studio omni in eam rationem
 41 qua adhuc usus es, ut eos quos tui fidei potestatique S. P. Q. R. commisit & credidit, dili-
 gas, & omni ratione tuare, ut esse quambeatissimos velis. Quod si te fors Afris aut Hispa-
 nis aut Gallis profecisset, immanibus ac barbaris nationibus, tamen esset humanitatis tuae,
 consulere eorum commodis & utilitati, salutisque seruire: Cum vero ei generi hominum praesi-
 mus, non modo in quo ipsa sit, sed etiam a quo ad alios peruenisse putetur humanitas, cer-
 42 te iis eam potissimum tribuere debemus, a quibus accepimus. Non enim me hoc iam di-
 cere pudebit, praesertim in ea vita atque iis rebus gestis, in quibus non potest recidere in-
 eritiae aut leuitatis vlla suspicio, nos ea quae consecuti sumus, his studiis & artibus esse adeptos
 43 quae omnibus debetur, praeterea nos isti hominum generi praecipue debere videmur, ut quo-
 rum praecipis sumus eruditi, apud eos ipsos quod ab iis didicerimus, velimus expromere.
 Atque ille quidem princeps ingenii & doctrinae Plato tum denique fore beatas respub. pu-
 tauit, si aut docti & sapientes homines eas regere cepissent: aut qui regerent, omne suum
 studium in doctrina & sapientia collocassent. Hanc coniunctionem videlicet potestatis ac
 sapientiae, saluti censuit ciuitatibus esse posse. Quod fortasse aliquando vniuersae reipub. no-
 44 strae, nunc quidem profecto isti prouinciae contigit, ut in ea summam potestatem habe-
 ret, cui in doctrina, cui in virtute atque humanitate percipienda, plurimum a pueritia stu-
 dii fuisset & temporis. Quare cura ut hic annus qui ad laborem tuum accessit, idem ad sa-
 lutem Asiae prorogatus esse videatur, quoniam in te retinendo fuit Asia felicior, quam nos
 in deducendo: peritice ut laetitia prouinciae desiderium nostrum leniatur. Etenim si in pro-
 45 merendo ut tibi tanti honores haberentur, quanti haud scio an nemini, fuisi omnium di-
 ligentissimus, multo maiorem in his honoribus tuendis adhibere diligentiam debes. Et
 quidem de isto genere honorum quid sentirem, scripsi ad te ante. Semper eos putavi si
 vulgares essent, viles: si temporis causa constituerentur, leuicis: si vero (id quod ita factum
 est) meritis tuis tribuerentur, existimabam multam tibi in his honoribus tuendis operam
 46 esse ponendam. Quare quoniam in istis urbibus cum summo imperio & potestate versa-
 ris, in quibus tuas virtutes consecratas, & in deorum numero collocatas vides, in omni-
 bus rebus quas statuas, quas decernes, quas ages, quid tantis hominum opinionibus, tan-
 tis de te iudiciis, tantis honoribus debeas, cogitabis. Id autem erit eiusmodi, ut consulas
 omnibus, ut medeare incommotis hominum, prouideas saluti, ut te parentem Asiae & di-
 47 ci & haberi velis. Arque huic tuae voluntati ac diligentiae difficultatem magnam afferunt
 publicani: quibus si aduersamur, ordinem de nobis optime meritum, & per nos cum repu-
 b. coniunctum, & a nobis & a repub. diiungemus: sin autem omnibus in rebus obsequemur,
 funditus eos perire patiemur, quorum non modo saluti, sed etiam commodis consulere
 debemus. Haec est vna (si vere cogitare volumus) in toto imperio tuo difficultas. Nam
 48 esse abstinentem, continere omnes cupiditates, suos coercere, & iuris aequabilem tenere ra-
 tionem, facilem te in rebus cognoscendis, in hominibus audiendis admittendisque praer-
 bere, praclarum magis est quam difficile. Non est enim positum in labore aliquo, sed in
 quadam inductione animi & voluntate. Illa causa publicanorum quantum acerbiterem

afferat focis, intelleximus ex ciuibus qui nuper in portorijs Italiz tollendis, nō tam de portorio, quā de nonnullis iniurijs portitorum querebantur. Quare non ignoto quid focis accidat in vltimis terris, cum audierim in Italia querelas ciuium. Hic te ita versari, vt & publicanis satisfacias, præsertim publicis male redemptis, & socios petire non sinas, diuine cuiusdam virtutis esse videtur, id est tuz. Ac primū Græcis, id quod acerbissimum, & quod fuit vectigales, non ita acerbum videri debet, propterea quod sine imperio Pop. Rom. suis institutis, per se ipsi ita fuerunt. Nomen autem publicani asperrimi non possunt qui pendere ipsi vectigal sine publicano non potuerint, quod iis æqualiter Sylla descripserat. Non esse autē leniores in exigendis vectigalibus Græcos quā nostros publicanos, hinc intelligi potest quod Caunii nuper, omnesque ex insulis quæ erant ab Sylla Rhodijs attributz, confugerunt ad Senatum, nobis vt potius vectigal, quā Rhodijs penderent. Quare nomen publicani neque ii debent horrere qui semper vectigales fuerunt: neque ii asperrimi qui per se pendere vectigal non potuerunt: neque ii recusare qui postulauerunt. Simul & illud Asia cogitaret, nullam à se neque belli externi, neque domesticarum discordiarum calamitatē abfuturam fuisse, si hoc imperio non teneretur. Id autem imperium cum retineri sine vectigalibus nullo modo possit, æquo animo parte aliqua suorum fructuum pacem sibi sempiternam redimat atque otium. Quod si genus ipsum & nomē publicani non iniquo animo sustinebunt, poterunt iis consilio & prudentia tua reliqua videri mitiora. Possunt in pactio- nibus faciendis non legem spectare censoriam, sed potius cōmoditatē conficiendi negotiū & liberationem molestiæ. Potes etiam tu id facere quod & fecisti egregie & facis, vt cōmemores quanta fir in publicanis dignitas, quantum nos illi ordini debeamus, vt remoro imperio ac vi potestatis & fascium, publicanos cum Græcis gratia atque autoritate coniungas. Sed & ab iis de quibus optime tu meritus es, & qui tibi omnia debent, hoc petas, vt facilitate sua, nos eam necessitudinem quæ est nobis cum publicanis, obtinere & conferuare patiantur. Sed quid ego te hæc hortor quæ tu non modo facere potes tua sponte sine cuiusquam præceptis, sed etiam magna iam ex parte perfecisti? Non enim desistunt nobis agere cotidie gratias honestissimæ & maximæ societates: quod quidem mihi idcirco iucundius est quod idem faciunt Græci. Difficile est autem ea quæ cōmodis, utilitate & propè natura diuersa sunt, voluntate coniungere. At ea quidem quæ suprà scripta sunt, non vt te instituerem scripti (neque enim prudentia tua cuiusquam præcepta desiderat) sed me in scribendo cōmemoratio tuæ virtutis delectauit: quanquā in his literis longior fui, quā iam vellem, aut quā me putauī fore. Vnum est quod tibi ego præcipere non definā, neque te parari (quantum erit in me) cum exceptione laudari. Omnes enim qui iustine veniunt, ita de tua virtute, integritate, humanitate commemorat, vt in tuis summis laudibus excipiant vnā iracūdiam. Quod virium, cum in hac priuata, cotidianaque vita leuis esse animi atque infirmi videtur, tum vero nihil est tam deforme quā ad summū imperium etiam acerbitem naturæ adiungere. Quare illud non suscipiam, vt quæ de iracundia dici solent à doctissimis hominibus, ea nunc tibi exponam, cum & nimis longus esse nolim, & ex multorum scriptis ea facile possis cognoscere. Illud quod est epistolæ proprium, vt is ad quem scribitur, de his rebus quas ignorat, certior fiat, prætermittendum esse non puto. Sic ad nos omnes serè deferunt, nihil cum absit iracundia, te fieri posse iucūdius. Sed cum te alicuius improbitas, perversitasque commouerit, sic te animo incitari vt ab omnibus tua desideretur humanitas. Quare quoniā in eam rationem vitæ nos, non tam cupiditas quædam gloriæ, quā res ipsa ac fortuna deduxit, vt sempiternus sermo hominū de nobis futurus sit, caueamus quantum efficere & consequi possumus vt nequod in nobis insigne vitium fuisse dicatur. Neque ego nunc hoc contēdo quod fortasse cum in omni natura, tum iam in nostra ætate difficile est, mutare animū, & siquid est penitus insitū moribus, id subito euellere: sed te illud admonco, vt si hoc plene vitare nō potes quod antè occupatur animus ab iracūdia, quā prouidere ratio potuit ne occuparetur, vt te antè cōpares, cotidieq; meditare resistēdum esse iracūdiæ: cūmq; ea maxime animū moueat, tum tibi esse diligentissimè linguā continēdam: quæ quidē mihi virtus nō interdum minor videtur, quā omnino

non irasci. Nam illud est non solum grauitatis, sed nonnunquam etiam lenitudinis. Mode
 39 rari vero & animo & orationis cum sis iratus, aut etiam tacere & tenere in sua potestate mo-
 tum animi & dolorem, etsi non est perfecta sapientia, tamen est non mediocri ingenii.
 Atque in hoc genere multo te esse iam commodiorem mitiorémque nuntiant. Nullæ tuæ
 vehementiores animi concitationes, nulla maledicta ad nos, nullæ contumeliæ perferun-
 tur: quæ cum abhorret à literis, ab humanitate, tum vero contraria sunt imperio ac digni-
 40 tati. Nam si implacabiles iracundiæ sunt, summa est acerbitas: sin autem exorbitas, summa
 leuitas: quæ tamen (vt in malis) acerbitati anteponenda est. Sed quoniam tribus annus ha-
 buit de hac reprehensione plurimum sermonis, credo propterea, quòd tibi hominum iniuri-
 41 riar, quòd auaritiar, quòd insolentia præter opinionem accidebat & intolerabilis videbatur:
 secundus autem multo lenior, quòd & consuetudo & ratio & (vt ego arbitror) meæ quo-
 que literæ te patientiorem, lenioremque fecerunt: tertius annus ita debet esse emendatus,
 42 vt ne minimam quidem rem quisquam possit vllam reprehendere. Ac iam hoc loco non
 hortatione, neque præceptis, sed precibus tecum fraternis ago, totum vt animum, curam,
 cogitationemque tuam ponas in omnium laude vndique colligenda. Quòd si in mediocri
 43 statu sermonis ac prædicationis nostræ res essent, nihil abs te eximium, nihil præter aliorum
 consuetudinē postularctur. Nunc vero propter earum rerum in quibus versati sumus, splen-
 44 dorem & magnitudinem, nisi summam laudem ex ista prouincia assequeremur, vix videmur
 summam vituperationem posse vitare. Ea nostra ratio est, vt omnes boni cum faueant, tum
 etiam omnem à nobis diligentiam, virtutemque & postulent & expectent: omnes autem im-
 45 probi, quòd cum iis bellum sempiternum suscepimus, vel minima te ad reprehendum
 contèri esse videantur. Quare quoniam eiusmodi theatrum totius Asiæ virtutibus est da-
 tum, celebritate refertissimum, magnitudine amplissimum, iudicio eruditissimum, natura
 46 autem ira resonans, vt vsque Romam significationes, vocæque referantur: contende quæ-
 so atque elabora, non modo vt his rebus dignus fuisset, sed etiam vt illa omnia tuis artibus
 superasse videare. Et quoniam mihi casus vrbanam in magistratibus administrationem recipi
 tibi prouincialem dedit, etsi mea pars nemini cedit, fac vt tua ceteros vincat. Simul & il-
 47 lud cogita, nos non de reliqua & sperata gloria iam laborare, sed de parta dimicare. Quæ
 quidem non tam expectanda nobis fuit, quam tuenda est. Ac si mihi quidquam esset abs te
 separatam, nihil amplius desiderarem hoc statu, qui mihi iam partus est. Nunc vero res sic
 sese habet, vt nisi omnia tua facta atque dicta nostris rebus istinc respondeant, ego me tan-
 48 tis meis laboribus, tantisque periculis, quorum tu omnium particeps fuisti, nihil consecu-
 rum putem. Quòd si vt amplissimum nomen consequeremur, vnus præter ceteros adiu-
 49 uisti, certe idem vt id retineamus, præter ceteros elaborabis. Non est tibi his solis vtdum
 existimationibus ac iudiciis qui nunc sunt hominum, sed his etiam qui futuri sunt: quan-
 50 quam illorum erit verius iudicium obtrectatione & maluoilentia liberatum. Denique il-
 lud etiam debes cogitare, non te tibi soli gloriam querere: quòd si esset, tamen non negli-
 51 geres, præsertim cum amplissimis monumentis consecrare voluisses memoriam nominis
 tui: sed ea tibi est communicanda mecum, prodenda liberis nostris. In qua cauendum est,
 52 ne si negligèrior fueris, tibi parum consiluisse, sed etiam tuis inuidisse videaris. Atque hæc
 non eo dicuntur, vt te oratio mea dormientem excitasse, sed potius vt currentem incitasse
 videatur. Facies enim perpetuo, quæ fecisti, vt omnes æquitatem tuam, temperantiam,
 feueritatem, integritatemque laudent. Sed me quædam tenet, propter singularem amo-
 53 rem, infinita in te auditas gloriæ: quanquam illud existimo, cum iam tibi Asia, sicut vni-
 cuique sua domus, noxa esse debeat, cum ad tuam summam prudentiam tantus vnus accesserit,
 54 nihil esse quòd ad laudem attineat, quòd nõ tu optime perspicias, & tibi non sine cu-
 iusquam hortatione in mentem veniat cotidie. Sed ego qui cum tua lego, te audire, & qui
 cum ad te scribo, tecum loqui videor: idcirco & tua longissima quaque epistola maxime de-
 55 lector, & ipse in scribendo sæpe sum longior. Illud te ad extremum & oro & hortor, vt tan-
 quam poete boni & actores industrii solent, sic tu in extrema parte & conclusionē mune-
 56 ris ac negotii tui diligentissimus sis, vt hic tertius annus imperii tui, tanquam tertius actus

perfectissimus atque ornatissimus fuisse videatur. Id facillime facies, si me (cui semper vni magis quam vniuersis placere voluisti) tecum semper esse putabis, & omnibus his rebus, quas dices & facies, interesse. Reliquum est, vt te orem vt valetudinis tuæ, si me & tuos omnes valere vis, diligentissime seruias.

MARCVS Q. FRATRI SAL.

STATHIUS ad me venit ad VII. Kal. Nouemb. cuius aduentus, quod ita scripsisti di reptum iri te à tuis, dum is abesset, molestus mihi fuit. Quod autè expectationem tui, concursumque eum qui erat futurus, si vnà tecum decederet, neque antea visus esset, sustulit, id mihi non incommodè visum est accidisse. Exhaustus enim est sermo hominum, & multæ emissæ iam eiusmodi voces, *id est uolente quod mihi*, quæ te absente confecta esse lætor. Quod autem idcirco te missus est, mihi vt se purgaret, id necesse minime fuit. Primum enim nunquam ille mihi fuit suspectus: neque ego, quæ ad te de illo scripsi, scripsi meo iudicio: sed cum ratio, salusque omnium nostrum qui ad temp. accedimus, non veritate solum, sed etiam fama niteretur, sermones ad te aliorum semper, non mea iudicia perscripsi. Qui quidè quàm frequentes essent & quàm graues, aduentu suo Stathius ipse cognouit. Etenim interuenit nonnullorum querelis, quæ apud me de illo ipso habebantur, & sentire potuit sermones iniquorum in suum potissimum nomen erumpere. Quod autem me maxime mouere solebat, cum audiebà illum plus apud te posse quàm grauitas illius ætatis, impetui, prudentiæ postularet (quàm multos enim mecum egisse putas, vt se Stathio commendarem quàm multa autè ipsum *etiam* mecum in sermone ita protulisset) id mihi non placuit, monui, suasi, detertui. Quibus in rebus etiam si fidelitas summa est (quod prorsus credo, quoniam tu ita iudicas) tamen species ipsa tam gratiosi liberti aut serui dignitatem habere nullam potest. Atque hoc sic habeto (nihil tamen nec temere dicere, nec astrictè reticere debeo) materiam omnem sermonum eorum, qui de te detrahere velint, Stathium dedisse: antea tantum intelligi potuisse, iratos tuæ seueritate esse nonnullos: hoc manumisso, iratis quod loqueretur nõ desuisse. Nunc respondebo ad eas epistolas quas mihi reddidit L. Cæsius, cui quoniam ita te velle intelligo, nullo loco deero. Quarum altera est de Blandenio Teuxide, quem scribis certissimum matricidam tibi à me intime commendari. Qua de re, & de hoc genere toto, ne forte me in Græcos tam ambrosiosum factum esse mirere, pauca cognosce. Ego cum Græcorum querelas nimium valere sentirem, propter hominum ingenia ad fallendum parata, quoscunque de te queri audiui, quacunque potui ratione placavi. Primum Dionysipolitas, qui erat inimicissimi mei, leniui: quorum principem Hermippum non solum sermone meo, sed etiam familiaritate douinxi. Ego Apamensem Ephesium, ego leuissimum hominem Megaristum Antandrium, ego Niciam Smyrnaeum, ego nugæ maximas omni meo comitate cõplexus sum, Nymphontem etiam Colophonium. quæ feci omnia, nõ quo me aut ii homines, aut tota natio delectaret: pertæsum est leuitatis, assentationis, animorum, non officii, sed temporibus seruientium. Sed vt ad Teuxim reuertar: cum is de M. Cascellii sermone secum habito, quæ tu scribis, ea ipsa loqueretur, obstiri eius sermoni, & hominem in familiaritatem recepi. Tua autem quæ fuerit cupiditas tanta nescio; quod scribis cupisse te, quoniam Smyrnæ duos Mysos insuisses in culeum, simile in superiore parte prouincie edere exemplum seueritatis tuæ, & idcirco Teuxim elicere omni ratione voluisse, quem adductum in iudicium fortasse dimitti non oportuerit: conquiri vero & elici blanditiis (vt tu scribis) ad iudicium necesse nõ fuit, eum præsertim hominẽ quem ego & ex suis ciuius & ex multis aliis cotidie magis cognosco nobiliorẽ esse propè, quàm ciuitatem suam. At enim Græcis solis indulgeo. Quid L. Cæcilium? nõsne omni ratione placavi quem hominem: quæ ira, quo spiritu quem denique præter Tuscentium, cuius causa sanari non potest, non mitigavi? Ecce supra caput homo leuis ac sordidus, sed tamen equestri censu Catiensis, etiam is leniatur. Cuius tu in patrem quoddam fuisi asperior, nõ reprehendo: certo scio te enim scisse cum causa. Sed quid opus fuit eiusmodi literis, quas ad ipsum misisti: illum crucem sibi ipsum constituere, ex qua tu eum ante detraxisses: te curaturum fumo vt cõbureretur, plaudente tota prouincia. Quid vero ad C. Fabium nescio

10 quem(nam eam quoque epistolam T. Catienu circūgestat) renuntiate tibi Licinium plagiarium cum suo pullo miluino tributa exigere? Deinde rogas Fabium vt & patrē & filium viuos comburat, si possit: sin minus, ad te mittat, vt iudicio comburantur. Hæ literæ abs te per iocum misse ad C. Fabium, si modo sunt tuæ, cum leguntur, inuidiosam atrocitatē verborum habēt. Ac si omnium mecum præcepta literarum repetes, intelliges esse nihil à me,

11 nisi orationis acerbitatē & iracundiam, etsi forte raro literarum missarum indiligentiam reprehensam. Quibus quidem in rebus si apud te plus authoritas mea, quàm tua, siue natura paulo acrior, siue quædam dulcedo iracundiæ, siue dicendi sal facietiaque valuisse, nihil sanè esset quod nos pœneret. Et mediocri me dolore putas affici, cum audiam qua sit existimatione Virgilius, qua tuus vicinus Cn. Octauius? Nam si te interioribus vicinis tuis

12 Cilicenis, & Syriaco anteponis, valde magnum facis. Atque is dolor est, quòd cum ii quos nominauit, te innocentia non vincant, vincunt tamen artificio benevolentie colligendæ, qui neque Cyrum Xenophontis, neque Agesiolum nouerint: quorum regum summo imperio nemo vnquam verbū vllum asperius audiuit. Sed hæc à principio tibi præcipiens, quantum profecerim, non ignoro. Nunc tamen decedens (id quod mihi iam facere videris) te

13 linque quæso quam iucundissimam memoriam tui. Successorem habes perblandum, catera valde illius aduentu tua requirentur. In literis mittendis (vt sæpe ad te scripsi) nimium te inexorabile præbuit. Tolle omnes, si potes iniquas, tolle inusitatas, tolle contrarias. Statius mihi narrauit scriptas ad te solere afferri, ab se legi, & si iniquæ sint, fieri te certiotem, antequam vero ipse ad te venisset, nullum delectum literarū fuisse: ex eo esse volumina selectarum epistolarum, quæ reprehendi viderent. Hoc de genere nihil te nunc quidem moneo: sero est enim, ac sero potes multa me varie, diligenterque monuisse. Illud tamē quod Theopompo mandauit cum essem admonitus ab ipso, vide per homines amateis tui, quod est facile, vt hæc genera tollantur epistolarum, primum iniquarum, deinde contrariarū, tum absurde & inusitate scriptarum, postremo in aliquem contumeliosarū. Atque ego hæc tam

14 esse, quàm audio, non puto: & si sunt occupationibus tuis minus animaduërta, nunc perspicere & purga. Legi epistolam quam ipse scripsisse Sylla Nomenclator dictus est, non probandam: legi nonnullas iracundas, sed tempore ipso de epistolis. Nam cum hanc paginam teneret, L. Flauius Prætor Desig. ad me venit, homo mihi valde familiaris. Is mihi te ad procuratores suos literas misisse, quæ mihi visæ sunt iniquissimæ, ne quid de bonis quæ L. Octauii Nafonis fuissent, cui L. Flauius hæres est, diminuerent ante, quàm C. Fundanio pecuniam soluisset. Itémque misisse ad Apollonioses, ne de bonis quæ Octauii fuissent, diminui paterentur, priusquam Fundanio debitum solutum esset. Hæc mihi verisimilia non videntur: sunt enim ab prudētia tua remotissima. Ne diminiar hæres, quid si inicitur? Quid si omnino non debetur? Quid Prætor solet iudicare debet? Quid ego Fundanio nō cupio?

15 non amicus sum? non misericordia moueor? nemo magis, sed via iuris eiusmodi est quibusdam in rebus, vt nihil sit loci gratiæ. Atque ita mihi dicebat Flauius, scriptum in ea epistola quam tuam esse dicebat, te aut quasi amicis tuis gratias acturum, aut quasi inimicis incommoda laturum. Quid maluit scirebatur grauitate, id vehementer mecum querebatur, orabatque vt ad te quam diligentissime scriberē, quod facio & teptor us vehementer etiam

16 atque etiam rogo, vt & procuratoribus Flauii remitta de diminuendo, & de Apolloniosibus nequid per scribas quod contra Flauium sit amplius, & Flauii causa & scilicet Pompeii facies omnia. Nolo medijsfidius ex tua iniuria in illum tibi liberalem me videri. Sed & te oro vt tu ipse auctoritatem & monumentum aliquod decreti, aut literarum tuarum relinquis quod sit ad Flauii rem & ad causam accommodatum. Fert enim grauitate homo

17 & mei obseruantissimus, & sui iuris dignitatique retinēs, se apud te neque amicitia nec iure valuisse: & vt opinor, Flauii aliquando rem & Pompeius & Cæsar tibi commendauerunt, & ipse ad te scripserat Flauius, & ego certe. Quare si vlla res est quam tibi me faciendam petente putēs, hæc ea sit: Si me amas, cura, elabora, perforce, vt Flauius & tibi & mihi quàm maximas gratias agat: hoc te ita rogo, vt maiore studio rogare non possim. Quod ad me de Hermia scribis, mihi in hercule valde molestum fuit. Literas ad te parum fraterne scri-

peram, quas oratione Diodoti Luculli liberti cōmotus, de pactione statim quōd audierā, iracūdius scripserā, & reuocare cupiebā: huic tu epistolæ non fraterne scriptæ, fraterne debes ignoscere. De Cēforino, Antonio, Cassio, Sczuola, te ab iis diligē(vt scribis)vehementer gaudeo. cætera fuerunt in eadē epistola grauiora, quā vellem. *id est tibi non, & tunc dicitur.* Maiora ista erit. Mesz obiurgationes fuerūt amoris plenissimæ, quæ sunt nōnulla, sed tamen mediocria & parua potius. Ego te nunquam vlla in te dignū minima reprehensione putassem, cū te sanctissime gereres, nisi inimicos multos haberemus. Quæ ad te aliqua admonitione, aut obiurgatione scripsi, scripsi propter diligentiam cautionis mez, in qua & maneo & manebo, & idem vt facias, nō desistam rogare. Attalus Iphemenus tecum egit vt se ne impedires quo minus quod ad Q. Publiceni statutam decretum est, erogaretur: quod ego te & rogo & admoneo, ne talis viri, tamque nostri necessarii, honorem minus per te aut impediendi velis. Præterea AEsopi tragœdi nostri familiaris Licinius seruus tibi notus aufugit. Is Athenis apud Patronem Epicureum pro libero fuit. Inde in Asiam venit, postea Plato quidam Sardinus Epicureus, qui Athenis solet esse multū, & qui tum Athenis fuerat cum Licinius eō venisset, & cū eum fugitiuum esse postea ex AEsopi literis cognosceret, hominē cōprehendit, & in custodiam Ephesi tradidit: sed in publicam, vel in pūstrinū, non satis ex literis eius intelligere potuimus. Tu quoquo modo, quoniam Ephesi est, hominē inuestiges velim, summæque diligentia vel tecum deducas. Noli spectare quanti homo sit, parui enim pretii est, qui iam nihil sit: sed tanto dolore AEsopus est affectus propter serui scelus & audaciā, vt nihil ei gratius facere possit, quā si illum per te recuperarit. Nūc ea cognosce, quæ maxime exoptas, Remp. funditus amisimus: adeo vt Carō adolescens nullius consilii, sed tamen ciuis Ro. & Cato, vix viuus esurgeret. quōd cum Gabinium de ambitu vellet postulare, neque Prætores diebus aliquor adiri possent, vel potestatem sui facerent, in concionem ascendit, & Pompeium priuatus Dictatorem appellauit. propius nihil est factum, quā vt occideretur. Ex hoc, qui sit status totius reip. videre potes. Nostræ tamen causæ non videntur homines defuturi. mirandum in modum profitentur, offerūt se, pollicentur: & quidem vt cum spe summa, maxima, tum maiore etiam animo sperent superiores fore nos, confidunt animo, vt in hac rep. ne casum quidem vllum pertimescat: sed tamen se res sic habet, Si diem nobis dixerit, tota Italia concurret, vt multiplicata gloria discedamus: sin autem vi agere conabimur, spero fore studiis non solum amicorum, sed etiam alienorū, vt vi resistamus. Omnes & se & suos amicos, clientes, liberos, seruos, pecunias denique suas pollicentur. Nostra antiqua manus bonorum ardet & studio nostri & amore. Siqui antea aut alieniores fuerant & languidiores, nunc horum regum odio, se cum bonis coniungūt. Pompeius omnia pollicetur, & Cæsar: quibus ita credo, vt nihil mea comparatione diminuam. Tribb. pl. Dess. sunt nobis amici. C. O. S. se optime ostēdunt. Prætores habemus amicissimos & acerrimos ciues, Domitium, Nigidium, Memmium, Lentulum bonos: etiam alios, sed hos singulare. Quare magnum fac animum habes & spem bonam. De singulis tamen rebus quæ cotidie gerantur, faciam te crebro certiore.

MARCVS Q. FRATRI SAL.

MI FRATER, mi frater, mi frater, tūc id veritus es ne ego iracundiā aliqua adductus pueros ad te sine literis miserim: aut etiam ne te videre noluerim? Ego tibi irascere: tibi ego posse irasci: scilicet tu enim me affixisti, tui me inimici, tua me inuidia ac non ego te misere perdidit. Meus ille laudatus Consulatus, mihi te, liberos, patriam, fortunam: tibi velim nequid eripuerit, præter vnum me. Sed certe à te mihi omnia semper honesta & incunda ceciderunt. A me tibi luctus mez calamitatis, metus tuæ, desiderium, moeror, solitudo. Ego te videre noluerim? Immò vero me à te videri nolui. Non enim vidisses fratrem tuum: non eum quem reliqueras: non eum quem noras: non eum quem flens fletentem, prosequentem proficiscens dimiseras, ne vestigium quidem eius nec simulachrū, sed quandam effigiem spirantis mortui. Atque vtinam me mortuum prius vidisses aut audisses. Vtinam te non solum vitæ, sed etiam dignitatis mez supersititem reliquisses. Sed testor omnes deos, me hac vna voce à morte esse reuocatum, quōd omnes in mea vitæ pat-

tem aliquam tuæ vitæ repositam esse dicebāt. Quare peccauī, sceleratēque feci. nam si occidissē, mors ipsa meam pietatē, amoremque in te facile defenderet. Nunc commisi vt me viuo careres, viuo me aliis indigeres: mea vox in domesticis periculis potissimum occideret, quæ sæpe alienissimis præsidio fuisset. Nam quodd ad te pueri sine literis venerunt, quoniam vides non fuisse iracundiz causa, certe pigritia fuit & quædam infinita vis lærymarū & dolorum. Hæc ipsa me quo fletu putas scripsisset eodem quo te legere certo scio. An ego possum aut non cogitare aliquando de te, aut vnquam sine lacrymis cogitare? Cum enim te desydero, fratrem solum desydero. Ego vero suauitate propè fratrem, propè æqualem, obsequio filium, consilio parentem. Quid mihi sine te vnquam aut tibi sine me iucūdum fuit? Quid quodd eodem tempore desydero filiam: qua pietate, qua modestia, quo ingenio, effigiem oris, sermonis, animi mei? Quid filium venustissimum, mihi que dulcissimum, quem ego ferus ac ferreus è complexu dimisi meo, sapientiorem puerum quàm vellem: sentiebat enim miser iam quid ageretur. Quid vero tuum filium? Quid imaginē meā, quàm meus Cicero & amabat vt fratrem, & iam vt maiorem fratrem utebatur? Quid, quodd mulierem miserissimam, fidelissimam coniugem, me prosequi non sum passus, vt esset quæ reliquias communis calamitatis, cōmunes liberos tueretur? Sed tamen quoquo modo potui, scripsi & dedi literas ad te Philogono liberto tuo, quas credo tibi postea reddidas esse in quibus idem te hortor & rogo, quod pueri tibi verbis meis nuntiarunt, vt Romam protinus pergas & properes. Primum enim te præsidio esse volui, si qui essent inimici, quorum crudelitas nondum esset nostra calamitate fatiata. Deinde congressus nostri lamentationem pertinui, digressum vero nō tulissē: atque etiam id ipsum, quod tu scribis, metuebā, ne à me distrahi non posses. His de causis hoc maximum malum, quodd te nō vidi, quo nihil amantissimis & cōiunctissimis fratribus acerbius ac miserius videtur accidere potuisse, minus acerbum, minus miserum fuit, quàm fuisset cum congressio, tum vero digressio nostra. Nunc, si potes, id quod ego qui tibi semper fortis videbar, non possum, erige te & confirmasque subeunda dimicatio erit. Spero, siquid mea spes habet authoritatis, tibi & integritatem tuam & amorem in te ciuitatis, & aliquid etiam misericordiam nostri, præsidii la turam: sin crisis ab isto periculo vacuus, ages scilicet, siquid agere posse de nobis putabis. de quo scribunt ad me quidem multi multa, & se sperare demonstrant: sed ego quid sperē non dispicio, cum inimici plurimum valeant, amici partim deseruerint me, partim etiam prodiderint, qui in meo reditu fortasse reprehensionem sui sceleris pertimecant. Sed ista qualia sint, tu velim perspicias mihi que declares. Ego tamen quandiu tibi opus erit, siquid periculi subeundum videbis, viuam diutius in hac vita esse non possum. Neque enim tantum virium habet vlla aut prudentia aut doctrina, vt tantum dolorem possit sustinere. Scio fuisse & honestius moriendi tempus & vtilius: sed non hoc solum, multa alia prætermisi: quæ si queri velim præterita, nihil agam nisi vt augeam dolorem tuum, indicē stultitiam meam. Illud quidem nec faciendum est, nec fieri potest, me diutius quàm aut tuum tēpus, aut firma spes postulabit, in tam misera, tamque turpi vita cōmorari: vt qui modo fratre fuerim, liberis, coniuge, copiis, genere ipso pecuniz beatissimus, dignitate, auctoritate, exultatione, gratia nō inferior quàm qui vnquam fuerūt amplissimi, is nunc in hac tam afflictā perditaque fortuna, neque me, neque meos lugere diutius possim. Quare quid ad me scripsisti de permutatione quasi vero nunc me non tuæ facultates sustineant. Qua in te ipsa video miser & sentio quid sceleris admiserim, cū de visceribus tuis & filii tui factitaturus sis quibus debes, ego acceptam ex serario pecuniam tuo nomine frustra dissiparim. Sed tamen & M. Antonio quantum tu scriperas, Cepioni tantundem solutum est: mihi ad id quod cogito, hoc quod habeo satis est: siue enim testimur, siue desperamus, nihil amplius opus est. Tu si forte quid erit molestiæ, te ad Crassum & ad Callidium conferas censeo. Quantum Hortensio credendum sit, nescio: me summa simulatione amoris, summæque assidueque cotidiana sceleratissime insidiosissimæque tractauit, adiuncto quoque Arrio: quorum ego consiliis, promissis, præceptis destitutus in hanc calamitatem inciidi. Sed hæc occultabis, ne quid obliant. Illud cauero, & eod puto per Pomponium fouendū tibi esse ipsum Hortensium,

ne ille verus qui in te erat collatus cum AEdilitatem petebas, de lege Aurelia falso testi-
monio confirmetur. Nihil enim tam timeo, quàm ne cum intelligant homines quantum
misericordiz nobis tuæ preces & tua salus allatura sit, oppugnent te vehementius. Meffa-
lam tui studiosum esse arbitror, Pompeium etiam simulatorem puto. Sed hæc vitam ex-
periri: quod precaret deos, nisi meas preces audire desissent. veruntamen precor vt his
infinis nostris malis contenti sint, in quibus non modo ramen nullius inest peccati infam-
ia, sed omnis dolor est, quòd optime factis poena maxima est cõstituta. Filiam meam &
tuam Ciceronemque nostrum quid ego mi frater tibi commendem: quin illud moerore,
quòd tibi non minore dolore illorum orbitas afferet, quàm mihi. Sed te incolumi, or-
bi non erunt. Reliqua ita mihi salus aliqua detur, potestis que in patria moriendi, vt me la-
crymaz non sinat scribere. Etiam Terentiam velim tuare, mihi que de omnibus rebus re-
scribas. Sis fortis quoad rei natura patiarur. Id. Iun. Thessalonicz.

MARCUS Q. FRATRI SAL.

AMABO te mi frater, nisi si vno meo facto & tu & omnes mei corruistis: improbitati
& sceleri meo potius, quàm imprudētiz misericordizque assignes. nullum est meum pec-
catum, nisi quòd iis credidi à quibus nefas putaram esse me decipi, aut etiam quibus ne id
expedire quidem arbitrabar. Intimus, proximus, familiarissimus quisque aut sibi pertimuit,
aut mihi insidit. ita mihi nihil misero, præter fidem amicorum, cautum meum consilium
fuit. Quòd si te satis innocentia tua & misericordia hominum vindicat hoc tempore à mo-
lestia, perspicias profecto & quænam nobis spes salutis relinquatur. Nam me Pomponius &
Sextius & Piso noster adhuc Thessalonicz retinuerunt, cū longius discedere propter nescio
quos motus vetarent: verum ego magis exitum illorum literis quàm spe certa expectabam.
Nam quid sperem potentissimo inimico, dominatione obtrectatorum, infidelibus amicis,
pluribus invidis? Denotius autem Trib. pl. est ille quidem in me officiosissimus, Sextius, &
spero, Curtius, Milo, Fadius, Gravidus, sed valde aduersante Clodio, qui etiam priuatus ea-
dem manu poterit cõciones concitare: deinde etiam intercessor parabitur. Hæc mihi pro-
ficiscenti non proponebantur, sed sæpe triduo summa cum gloria dicebar esse rediturus.
Quid tu igitur, inquis? Quid multa conuenerunt quæ mentem exturbarent meam, subita
defectio Pompeii, alienatio C O S S. etiam Prætorum timor, publicanorum arma, lacry-
maz meorum, me ad mortem ire probauerunt. quod certe & ad honestatem & ad effu-
giendos intolerabiles dolores fuit aptissimum. Sed de hoc scripsi ad te in ea epistola quam
Phaetoni dedi. Nunc tu, quoniam in tantum luctum & laborem detrusus es, quantum ne-
mo vnquam, à se leuare potest communem casum misericordia hominum, scilicet incre-
dibile quiddam assequeris: sin planè occidimus (me miserum) ego omnibus meis exitio sue-
ro, quibus antè dedecori non eram. Sed tu, vt antè ad te scripsi, perspice rem, & pertenta: &
ad me, vt tempora nostra, non vt amor tuus fert, vere perferibe. Ego vitam, quoad putabo
tua interesse, aut ad spem seruadam esse, retinebo. Tu nobis amicissimum Sextium cogno-
sces, etædo tua causa, vel Lentulum, qui erit C O S. quanquam sunt facta verbis difficiliora.
Tu & quid opus sit, & quid sit, videbis omnino. Si tuam solitudinem comunemque cala-
mitatem nemo despexerit, aut per te aliquid confici, aut nullo modo poterit: sin te quo-
que inimici vexare cõeperint, ne cessaris. Non enim gladius mecum, sed litibus agetur. Ve-
rū hæc absint velim: te oro vt ad me de omnibus rescribas, & in me animi potius aut con-
siliū putes minus esse, quàm antea, amoris veto & officii non minus.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM AD Q. FRATREM LIBER II.

MARCUS Q. FRATRI SAL.

EPISTOLAM quam legisti, mane dederam, sed fecit humaniter Licinius, quòd ad
me misso Senatu vesperi venit, vt siquid esset actum, ad te (si mihi videretur) perferibe-

rem. Senatus fuit frequentior quàm putabamus esse posse mēse Decembri sub dies festos: Consulares nos fuimus, & duo Consules designati P. Senilius, M. Lucullus, Lepidus, Volcarius, Glabrio Præt. Sanè frequentes fuimus omnino ad ducentos. Commorat expectationem Iugur: egit causam agri Campani sanè accurate, auditus est magno silètio. materiam rei non ignoras, nihil ex nostris actionibus prætermisit. Fuerunt nonnulli aculei in C. Cæsarem, contumeliaz in Gellium: expostulationes cum absente Pompeio. Causa sero petorata, sententias se rogaturum negavit, ne quod onus simultatis nobis imponeret. Ex superiorum temporum conuitiis & ex præsentis silentio, quid Senatus sentiret, se intelligere dixit. Milo cepit dimittere. Tū Marcellinus, Noli, inquit, ex tacurnitate nostra Lupe quid aut probemus hoc tempore, aut improbemus iudicare. Ego quod ad me attinet, idemque arbitror cæteros: idecirco taceo, quòd non existimo, cum Pompeius absit, causam agri Campani agi conuenire. Tum ille se Senatum negavit tenere. Racilius surrexit, & de iudicis re: ferre cepit. Marcellinum quidem primum rogauit. is cum grauius de Clodiani incòdis, trucidationibus, lapidationibus quæstus esset, sententiam dixit, vt ipse iudices per Præt. Urbani foret: iudicum sortitione facta, comitia haberentur: qui iudicia impediuisser, eum contra temp. esse facturum. Approbata valde sententia. C. Cato còtradixit & Cassius, maxima adclamatione Senatus, cum comitia iudicis anteferet. Philippus assensit Lentulo. Postea Racilius de priuatis me primum sententiam rogauit. Multa feci verba de toto furore latrocinioque P. Clodii: tanquam reum accusaui multis & secùdis admurmurationibus cuncti Senatus. Orationem meam collaudauit satis multis verbis, non mehercule indiferte Seuerus Antistius: isque iudiciorum causam suscepit, antiquissimamque se habiturum dixit. Ibatur in eam sententiam: tum Clodius rogatus, diem dicendi eximere cepit, furebat à Racilio se contumaciter, vrbaneque vexatum. Deinde eius operæ repente à græcofasti & gradibus clamorem satis magnum sustulerunt, opinor in Q. Sextilium & amicos Milonis incitatz. Eo metu iniecto repente magna querimonia omnium discessimus. Habes acta vnius diei: reliqua, vt arbitror, in mēsem Ian. reiciuntur. De Tr. pl. lōge optimum Racilius habemus: videtur etiam Antistius amicus nobis fore. nam Plancius totus noster est. Fac si me amas, vt considerate diligentèrque nauiges de mense Decemb.

MARCVS Q. FRATRI SAL.

6

NON occupatione, qua eram sanè impeditus, sed paruula lippitudine adductus sum vt dictarem hanc epistolam: & non vt ad te soleo, ipse scriberem. Et primum me tibi excuso in eo ipso in quo te accuso. Me enim nemo adhuc rogauit, num quid in Sardiniam velim: te puto sæpe habere, etsi non semper, qui, num quid Romam velis, quærant. Quòd ad me Lentuli & Sexti nomine scripsisti, locutus sum cum Cincio quo modo res se haberet: non est facillima, sed habet profecto quoddam Sardinia appositum ad recollectionem præteritæ memoriz. Nam vt ille Graccus Augur, posteaquam in istam prouinciam venit, recordatus est quid sibi in campo Martio comitia Consulium habenti, contra auspicia accidisset, sic tu mihi videris in Sardinia de forma Minutiana & de nominibus Pompeianis in otio recogitasse. Sed ego adhuc emi nihil. Culleonis auctio facta est. Tusculano emptor nemo fuit: si conditio valde bona fuerit, fortasse non omittam. De ædificatione tua Cyrum vrgerè nō cesso. spero eum in officio fore, sed omnia sunt tardiora propter furiozæ AEdilitatis expectationem. Nam comitia sine mora futura videntur. edita sunt ad x. I. K. Febr. Te tamen sollicitum esse nolo: omne genus à nobis cautionis adhibebitur. De Rege Alexandrino factum est s. C. Cum multitudine eum reduci, periculosum reip. videri. Reliqua cum esset in Senatu contentio, Lentulusne an Pompeius reduceret, obrinere causam Lentulus videbatur. In ea re nos & officio erga Lentulum mirifice, & voluntati Pompeii præclare satisfecimus: sed per obtrectatores Lentuli res calumnia extracta est. Consecuti sunt dies comitiales, per quos Senatus haberi non poterat. Quid futurum sit latrocinio Tribunalium, non diuino, sed tamen suspicor per vini rogationem Caninium perlaturum. In ea re Pompeius quid velit, non dispicio. Familiars eius quid cupiant, omnes vident. Creditores vero Regis aperte pecunias suppeditant contra Lentulum. Sine dubio res

à Léntulo remota videtur esse, cum magno meo dolore, quanquam multa fecit quære, si fas esset, iure eis succedere possemus. Tu si ita expedit, velim quamprimum bona & certa tempestate conscendas, ad meque venias. Innumerabiles enim res sunt, in quibus te cotidie in omni genere desiderem. Tui nostrique valent. X IIII. Kal. Febr.

MARCUS Q. FRATRI SAL.

7

SCRIPSI ad te antea superiora, nunc cognosce postea quæ sint acta. A Kal. Febr. legationes in Idus Febr. reiciebantur, eo die res consecræ non est. Ad IIII. Non. Febr. Milo affuit, ei Pompeius aduocatus venit. Dixit Marcellus à me rogatus: honeste discessimus: producta dies est in IIII. Id. Febr. Interim te etis legationibus, in Idus referebatur de prouincis Quæstorum & de ornandis Prætoribus: sed res multis querelis de tep. interponendis nulla transacta est. C. Cato legem promulgauit de imperio Lentuli abrogando. vestitum filius mutauit. Ad III. Iduum Febr. Milo affuit, dixit Pompeius, siue voluit. Nam vt surrexit, operæ Clodianæ clamorem sustulerunt: idque ei perpetua oratione contigit, non modo vt adclamatione, sed vt conuicio & maledictis impeditetur. Qui vt perorauit (nam in eo sanè fortis fuit) non est deterritus: dixit omnia, atque interdum etiam silentio, cum auctoritate peregerat: sed vt petorauit, surrexit Clodius, ei tantus clamor à nostris (placuerat enim referre gratiam) vt neque mente, neque lingua, neque ore consisteret. Ea res acta est, cum H. V. I. vix Pompeius petorasset, vsque ad H. V. III. cum omnia maledicta, versus denique obscenissimi in Clodium & Clodiam dicerentur. Ille furens & exanguis interrogabat suos in clamore ipso, quis esset qui plebem fame necaret. respondebant operæ, Pompeius. Quis Alexandriam ire cuperet. respondebant, Pompeius. Quem ire vellent. respondebant, Crassum. Is aderat tum Miloni animo nõ amico. H. ferè V IIII, quasi signo dato, Clodiani nostros consputare cœperunt. Exarsit dolor: vrgeret illi, vt loco nos mouerent. Factus est à nostris impetus, fuga operarum. Eiectus de totis Clodius: ac nos quoque tum fugimus, ne quid in turba. Senatus vocatus in Curiam, Pompeius domum. Neque ego tamen in Senatum, ne aut de tantis rebus tacerem, aut in Pompeio defendendo (nam is carpebatur à Bibulo, Curione, Fauonio, Seruilio filio) animos bonorum virorum offenderem: res in posturum dilata est. Clodius in Quirinalia produxit diem. Ad V. Id. Febr. Senatus ad Apollinis fuit, vt Pompeius adesset. Acta res est grauiter à Pompeio: eo die nihil perfectum est. Ad V. Id. Febr. ad Apollinis s. c. factum est, Ea quæ facta essent ad V. Id. Febr. contra temp. esse facta. Eo die Cato vehementer est in Pompeium inuectus, & cum oratione perpetua tanquam reum accusauit. De me multa, me inuito, cum mea summa laude dixit. Cum illius in me perfidiam increparet, auditus est magno silentio malucolorum. Respondit ei vehementer Pompeius, Crassumque descripsit, dixitque aperte, se mutiorem ad custodiendam vitam suam fore, quam Africanus fuisset, quem C. Cato interemisset. Itaque magnæ mihi res iam moueri videbatur. Nam Pompeius hæc intelligit, nobiscumque communicat insidias vitæ suæ fieri: C. Catonem à Crasso sustentari: Clodio pecuniam suppeditari: vtunque & ab eo, & à Curione, Bibulo, ceterisque suis obrectatoribus confirmari: vehementer esse prouidendum ne opprimatur, concionario illo populo à se prope alienato, nobilitate inimica, non æquo Senatu, iuuentute improba. Itaque se comparat, homines ex agris accersit. Operas autem suas Clodius confirmat, manus ad Quirinalia paratur: in eo multo sumus superiores ipsius copius. Sed magna manus ex Piceno & Gallia expectatur, vt etiam Catonis rogationibus de Milone & Lentulo resistamus. Ad IIII. Id. Febr. Sextius ab indice Cn. Nerio Pupinia de ambitu est postularus, & eodè die à quodam M. Tullio de vi. Is erat æger, domum (vt debuimus) ad eum statim venimus, eque nos totos tradidimus: idque fecimus præter hominum opinionem, qui nos ei iure suscipere putabant, vt humanissimi gratissimique: & ipsi & omnibus videremur: itaque faciemus. Sed idem Nerius index edidit ad allegatos Cn. Lentulum Vacciam, & C. Cornelium. Eodem die s. c. factum est, Vt sodalitates decuriatque discederent: lexque de iis ferretur, Vt qui non discessissent, ea poena quæ est de vi, tenerentur. Ad IIII. Id. Febr. dixi pro Bestia de ambitu apud Prætozem Cn. Domitium in foro medio, maximo conuentu: inciditque in

10 cum locum in dicendo, cum Sestius multis in templo Castoris vulneribus acceptis, sub-
 dio Bestiz seruatus esset. Hic ~~et quare~~ quiddam ~~et alios~~ de hisque in Sestii apparaban-
 tur crimina, & cum ornaui veris laudibus, magno assensu omnium res homini fuit vehem-
 enter grata. Quæ tibi eo scribo, quòd me de retinenda Sestii gratia literis sæpe monuisti.
 Præd. Id. Febr. hæc scripsi ante lucem: eo die apud Pöponium in eius nuptiis eram cenatu-
 11 rus. Cetera sunt in rebus nostris huiusmodi (vt tu mihi serè diffidenti prædicabas) plena di-
 gnitatis & gratiæ: quæ quidem tua mi frater prudentia, patientia, virtute, pietate, iuauitate
 etiam tibi mihiq; sunt restituta. Domus tibi ad Lucum Pisonis Luciniana conducta est,
 sed vt spero paucis mensibus post Kal. Quint. in tuâ cõmigrabis. Tuam in Carinis mundi
 habitatores Camiz cõduxerunt. A te post illam Olbientem epistolam nullas literas acce-
 pi. Quid agas, & vt te oblectes, scire cupio, maximèq; te ipsum videre quæprimum. Cura
 mi frater vt valeas, & quanquæ est hyems, tamè Sardiniam istà esse cogites. x v Kal. Mart.

MARCVS Q. FRATRI.

8

SESTIVS noster absolutus est ad II Id. Mart. & quòd vehementer interfuit teip. nul-
 lam videri in eiusmodi causa diffensionè esse, omnibus sententiis absolutus est. Illud quod
 tibi curæ sæpe esse intellexeram, ne cui iniquo relinquereamus vituperandi locum, qui nos in-
 gratos esse diceret, nisi illius perueritatem quibusdã in rebus quãhumanissime ferremus;
 scito hoc nos in eo iudicio consecutos esse, vt omnium gratissimi iudicaremur. Nam de-
 fendendo moroso homine cumulatissime satisfecimus, & (id quod ille maxime cupiebat)
 Vatiniũ a quo palam oppugnabatur, arbitrari nostro concidimus, diis hominibusque
 plaudentibus. Quintiam Paulus noster cum testis productus esset in Sestium, confirmauit
 te nomen Vatiniũ delaturum, si Macer Licinius cunãtetur; & Macer à Sestii subfellis sur-
 12 rexit, ac se illi non defuturum affirmauit. Quid queris: homo petulans & audax Vatinius
 valde perturbatus debilitatusq; discessit. Quintus F. tuus puer optimus eruditur egregie.
 Hoc nunc magis animaduerto, quòd Tyrannio docet apud me. Domus vtriusque nostrũ
 zdificatur strenue. Redemptori tuo dimidium pecuniz curauit. Spero nos ante hyemem cõ-
 tubernales fore. De nostra Tullia tui mehercule amantissima, spero cum Crassipede nos
 consecisse. Dies erant duo, qui post Latinas habentur religiosi, ceteroqui consecutum erat.
 13 Latiar erat exiturus. Ad V III Id. Apr. spõsalia Crassipedi præbui. Huic conuiuio puer o-
 ptimus Q. tuus meisque, quòd perleuiter commotus fuerat, defuit. Ad III Id. Apr. veni
 ad Quintum, cumque vidi planè integrum, multumque is mecum sermonem habuit &
 perhumatum de discordiis mulierum nostrarum. Quid queris: nihil festiuus. Pomponia
 autem etiã de te quæsta est: sed hæc coràm agemus. A puero vt discessit, in aream tuam ve-
 14 ni, res agebantur multis structoribus. Longilium redemptorem cohortatus sum, fidem mihi
 faciebat se velle nobis placere. Domus erit egregia: magis enim cerni iam poterat, quàm
 quantum ex forma iudicabamus. itẽmque nostra celeriter zdificabatur. Eo die cenauit a-
 pud Crassipedem: cenatus, in hortos ad Pompeium lætica latus sum. Luecium conuenire
 non potueram, quòd abfuerat: videre autẽ volebam, quòd eram postredie Roma exiturus,
 & quòd ille in Sardiniam iter habebat. Hominem cõueni, & ab eo petui vt quamprimũ
 te nobis redderet. statim, dixit. Erat autem iturus (vt aiebat) ad III Id. Apr. vt aut Labrone
 aut Pisis conscenderet. Tu mi frater simulac ille venerit, primam nauigationem (dummo-
 15 do idonea tempestas sit) ne omiseris. Ad III Id. Apr. ante lucem hanc epistolam dicta u-
 ram scripseramque in itinere, vt eo die apud T. Titium in Anagnino manerem: postredie
 autem in Laterio cogitabam: inde cum in Arpinati quinque dies fuissẽ, ire in Pompeia-
 16 num, rediens aspicere Cumanum, vt quoniam in Non. Ma. Miloni dies producta est, prid.
 Non. Romæ essem, teque mi charissime & suauissime frater ad eam diem (vt sperabam) vi-
 derem. A Edificationem Arcani ad tuum aduentũ sustentari placebat. Fac mi frater vt va-
 leas, quamprimũque venias.

MARCVS Q. FRATRI SAL.

9

OLITERAS mihi tuas iucundissimas, expectatas, ac primo quidem cum desiderio,
 nunc vero etiam cãm timore. Atque has scito literas me solas accepisse post illas quas tuus

O. i.

nauta attulit Olbia dātas. Sed cætera (vt scribis) præfenti sermōni referuntur: hoc tamē nō quoque differre. Idē Ma. Senatus frequens diuinus fuit in supplicatione Gabinio denegāda. Adiur Procius hoc nemini accidisse. Foris valde plauditur. Mihi cū sua sponte iucundum, tum iucundius quōd me absente, (est enim *divina* iudicium) sine oppugnatione, sine gratia nostra, eram Antii. Quod Idibus & postridie fuerat dictum de agro Campano actum iri, non est actum. In hac causa mihi aqua hæret. Sed plura quā consuleram. coram enim. Vale mi optime & optatissime frater, & aduola. Idem te pueri nostri rogant, illud scilicet, cenabis cum veneris.

MARCVS Q. FRATRI SAL.

10

PLACITVRVM tibi esse librū. v. suspicabar: tam valde placuisse quā scribis, valde gaudeo. Quōd me admones de non curantia, suadēsque vt meminerim Iouis orationē quæ est in extremo illo libro: ego vero memini, & illa omnia mihi magis scripsi quā ceteris. Sed tamē postridie quā tu es profectus, multa nocte cum Vibullio veni ad Pōpeiu. Cūque ego egressus de illis operibus atq; inscriptionibus, per mihi benigne respōdit: magnam spē attulit, cū Crasso se dixit loqui velle, mihi que vt idem facerē, iussit. Crassū COS. ex Senatu domū reduxi, suscipit tē: dixitque esse quod Clodius hoc tēpore cuperet per se & per Pōpeium cōsequi: putare se, si ego cum nō impedire, posse me adipisci sine cōtentione quod velle: totū ei negotiū permissi, meque in eius potestate dixi fore. Interfuit huic sermōni P. Crassus adolescēs, nostri (vt scis) studiosissimus. Illud autē quod cupit Clodius, est legatio aliqua, si minus per Senatū, per populū, libera, aut Byzantiā, aut Brogitarū, aut vtrunque. Plena res nūmorum. Quod ego non nimī laboro, etiā si minus assequor quod volo. Pōpeius tamen cū Crasso locutus est: videntur negotium suscepisse: si perficiunt, optime: si minus, ad nostrū Iouem reuertatur. *id est* autē illam qua tu soles dicere, bono modo desidero, sic profertur vt adueniret excipiam libenter, latentē etiam nunc nō excitem. Tribus locis ædificio, reliqua recōcino: viuo paulo liberalius quā solebā. Opus erat, si te haberē, paulisper fabris locū dare: sed & hæc (vt spero) breui inter nos cōmunicabimus. Res autem Romanæ sese sic habent. Cōsul est egregius Lentulus nō impediēte Collega: sic inquam bonus, vt meliorē non viderim. dies comitiales exemit omnes. nā etiam Latinæ instaurantur, nec tamen deorū supplicationes. Id legibus perniciosissimis obstitit, maxime Catonis: cui tamē egregie impoluit Milo noster. Nā ille vindex gladiatorum & bestiarum emerat de Colconio & Pōponio bestiaros, nec sine his armatis vnquā in publico fuerat, hōs alere nō poterat: itaque vix tenebat. Sensit Milo. dedit cuidā non familiari negotiū, qui sine suspitione emeret eam familiam à Catone. quæ simulatque abducta est, Racilius qui vnus est hoc tempore Trib. pl. rem patefecit, cōsque homines sibi emptos esse dixit (sic enim placuerat) & tabulā proscriptis, se familiam Catonianā venditurū. In eam tabulā magis ritus cōsequēbantur. Hunc igitur Catonē Lentulus à legibus remouit, & eos qui de Cætare monstra promulgarunt, quibus intercederet nemo. Nam quod de Pompeio Caninius agit, sanequam refrixit: neque enim res probatur, & Pompeius noster in amicitia P. Lentuli vituperatur, & hercule non est idem. Nam apud perditissimam illam infamam fecem populi propter Milonem subossendit, & boni multa ab eo desiderant, multa reprehendunt. Marcellinus autem hoc vno mihi quidem non satisfaciē, quōd eum nimis alperere tractat, quāquam id Senatu non inuito facit: quo ego me libentius à curia, & ab omni parte reip. subtraho. In iudiciis si sumus qui fuimus: domus celebratur, ita vt cum maxime. Vnū accidit imprudentia Milonis incommode de Sexto Cælio, quem neque hoc tempore, neque ab imbecillis accusatoribus mihi placuit accusari: ei tres sententiz tererrimæ in cōsilio defuerunt. Itaque hominē populus reuocat, & retrahatur necesse est. nō enim fuerunt homines, & quia, cum apud suos diceret, penē dānatus est, vident damnatū. Ea ipsa in te Pompei ofensio nobis obstitit, Senatorū enim vna copiose absoluit, Equitū adæquauit, Tribuni zaratū condemnarunt. Sed hoc incommodum cōsolantur cotidianæ dānationes inimicorum, in quibus me perlubente Scruuius allisus est, cæteri conciduntur. Cato concionatus est eomnita haberi non siturum, si sibi cum populo dies agendi essent exempti. Appius à Cætare

MARCUS Q. CICERONI SAL.

14

GAVDEO tibi iucundas esse meas literas: nec tamē habuiffem feribendi nūc quidem vllū argumentū, nisi tuas accepiffem. Nam pr. Id. cum Appius Senatū infrequentē coegiffet, tantū fuit frigus, vt populi cōiucio coactus fit nos dimittere. De Cōmageno, quod nō totam discuffera, mirifice mihi & per se & per Pōponium blanditur Appius. Videt enim hoc genere dicendi, si vtar in cæteris, Februarium sterilem futurū: eūque Iulii iocose satis: neque solū illud extorsit oppidulū, quod erat positū in Euphrate & Zeugmate, sed præterea togā sum eius prætexta, quā erat adeptus Cæfare Cos. magno hominū rifu caullatus. Quod vult inquit renouare honores eodē, quo minus togam prætextam quotannis interpolleret, decernendū nihil censeo. Vos autē homines nobiles qui Busrenū prætextatū non se rebatis, Cōmagenum feretis: Genus vides & locū iocandi. Multa dixi in ignobilem Regē, quibus torus est explosus, quo genere cōmotus (vt dixi) Appius, totum me amplexatur. Nihil est enim facilius quām reliqua discutere: sed nō faciam vt illū offendam, ne imploret fidē Iouis Hospitalis: Graios omnes cōuocet, per quos mecū in gratiā rediit. Theopōpo satis faciemus. De Cæfare fugerat me ad te scribere. Video enim quas tu literas expectaris: sed ille scripsit ad Balbū fasciculum illum epistolārū in quo fuerat & mea & Balbi, totū sibi aqua madidū redditum esse: vt ne illud quidē sciat, meam fuisse aliquā epistolam, sed ex Balbi epistola pauca verba intellexerat, ad quæ rescripsit his verbis, DE CICERONE TE VIDEO QUIDDAM SCRIPSISSE QVOD EGO NON INTELLIXI: QVANTVM AVTEM CONIECTVRA CONSEQVEBAR, ID ERAT HVIVSMODI, VT MAGIS OPTANDVM QVAM SPERANDVM PVTAREM. Itaque postea misi ad Cæsarē eodē illo exēplo literas. Iocū autē illius de sua egestate ne sis aspernatus. Ad quē ego rescripsi nihil esse quod posthac arcæ nostræ fiducia cōturbaret: Iulique in eo genere & familiariter, & cū dignitate. Amor autē eius erga nos perfertur omnīū nūciis singularis. Et literæ quidē ad id quod expectas, fere cū tuo reditu iungentur: reliqua singulorū dierū scribemus ad te, si modo tabellarios tu præbebis: quanquā cuiusmodi frigus impōdebat, vt summū periculū esset ne Appio suæ zdes vretetur.

MARCUS Q. FRATRI S.

15

RISI niuem atrā, teque hilarī animo esse & prompto ad iocandū valde me iuuat. De Pōpcio assentior tibi, vel tu potius mihi: nā vt scis, iā pridē istum canto Cæsarē: mihi crede in iūno est, neque ego discingor. Cognosce nūc Idus, Decimus erat Cælio dies. Domitius iudices ad numerū non habuit: veteror ne homo teter & ferus Pola Seruius ad accusationē veniat. nā noster Cælius valde oppugnatur à gente Clodia. certi nihil est adhuc, sed vetermur. Eodē igitur die Tyrii est Senatus datus frequens, frequentes cōrā Syriaci Publicani, vehemēter vexatus Gabinius: exagitati tamē à Domitio publicani, quod eū essent cū equis profecuti. C. noster Lamia paulo ferocius, cū Domitius dixisset, Vestra culpa hæc acciderūt equites R. dissolute enim iudicatis. Nos iudicamus, vos laudatis, inquit. Actū est eo die nihil, nox diremit. Comitialibus diebus, qui Quirinalia sequuntur, Appius interpretatur nō impediri se lege Pupia, quo minus habeat Senatū: & quod Gabinia sanctū sit, etiā cogi ex Kal. Feb. vsque ad Cal. Mart. Legatis Senatum cotidie dari. ita putatū detrudī comitia in mēsem Martiū. Sed tamē his comitialibus Trib. pl. de Gabinio se acturos esse dicūt. Omnia colligo, vt noui scribā aliquid ad te: sed vt vides, res me ipsa deficiit. Itaque ad Callisthenem & ad Philistū redeo, in quibus te video volutatū. Callisthenis quidē vulgare & notū negotiū, quemadmodū Græci aliquot locuti sunt. Siculus ille capitalis, creber, acutus, brevis, penē pusillus T hucydidēs: sed vtros eius habueris libros (duo enim sunt corpora) an vtrosque, nescio. Me magis de Dionysio delectat: ipse est enim veterator magnus & per familiaris Philistō. Sed quod ad scribis, aggredierisne ad hystoriā: me enim auctore potes: & quoniā tabellarios sum ministras, hodierni diei res gestas Lupercalibus habebis. Oblecta te cū Cicrone nostro quābellissime. Duas adhuc à te accipi epistolas, quarū alterā in ipso discessu nostro, alterā Arimino datā: plureis quas scribis te dedisse, nō acciperā. Ego me in Cumano & Pōpciano, præterquā quod sine te, cæterū satis cōmode oblectabar, & erā in iisdē locis vsq;

ad Kal. Iun. futurus. Scribebam illa quæ dixeram *maximè*, spissum sanè opus & operosum.
 Sed si ex sententia successerit, bene erit opera posita: sin minus, in illud ipsum mare deiciemus, quod spectantes scribimus: aggrediemur alia, quoniam quiescere non possumus. Tua mandata persequar diligèter, & adiungendis hominibus, & in quibusdam non alienandis. Maximè mihi vero curæ erit ut Ciceronè tuum nostrumque videam, scilicet cotidie, sed inspiciam quid discat qualespissime: & nisi ille continet, etiam magistrū me ei profitebor: cuius rei nonnullam consuetudinem nactus sum in hoc horum dierū otio, Cicerone nostro minore producendo. Tu quemadmodū scribis, quod etiam si non scriberis, facere te diligentissime tamen sciebam, facies, scilicet ut mea mandata digeras, persequare, cōficias. Ego cum Romā venero, nullum prætermittam Cæsaris tabellarium, cui literas ad te nō dem. His diebus (ignosces) cui darem fuit nemo ante hunc M. Orfium equitem R. nostrum, & pernecessarium, & quod est ex municipio Atellano, quod scis esse in fide nostra. Itaque cum tibi cōmendo in maiorem modum, hominè domi splendidū, gratiosum etiam extra domum: quem fac ut tua liberalitate tibi obliges. est Trib. mil. in exercitu vestrō: gratū hominem observantemque cognosces. Trebatium ut valde ames, vehementer te rogo.

MARCUS Q. FRATRI SAL.

16

AD IIII Non. Iun. quo die Romā veni, accepi tuas literas datas Placentiæ. Deinde altera posttridie datas Blandinonæ, quæ Cæsaris literis referis omni officio, diligentia, suavitate. Sunt ista quidè vel magna, vel potius maxima. Habè enim vim magnā ad gloriā & ad summā dignitatem. Sed mihi crede quæ nosti, quod in istis rebz ego plurimi attimo id iam habeo, te scilicet primū tam inferuentē cōmuni dignitati, deinde Cæsaris tantū in me amorem, quem omnibus his honoribus quos me à se expectare vult antepono. Literæ vero eius vix datæ cū tuis, quarū initium est quàm suavis ei tuus aduētus fuerit, & recordatio veteris amoris: deinde le effecturū ut ego in medio dolore ac desiderio tui te, cū à me abesses, potissimum secū esse latarer: incredibiliter delectarunt. Quare facis tu quidè fraterne quod me hortaris, sed me hercule currentē nunc quidè, ut omnia mea studia in istum vnū conserā. Ego vero ardenti quidè studio: ac fortasse efficiā, quod sæpe viatoribus cū properant, evenit: ut si serius quàm noluerint forte surrexerint, properando etiā citius quàm si de nocte vigilassent, perveniāt quò velint: sic ego quoniā in isto homine colendo tā indormiui diu, te me hercule sæpe excitāte, cursu corrigā tarditatē, cum equis, tū vero (quoniam scribis poema ab eo nostrū probari) quadrigis poeticis, modo mihi date Britaniā, quam pingā coloribus tuis penicillo meo. Sed quid ago: quod mihi tēpus Romæ, præsertim ut iste me rogat, manenti vacuū ostenditur: sed videro: fortasse enim (ut sit) vincet tuus amor omnes difficultates. Trebatū quod ad se miserim, per false & humaniter etiā gratias mihi agit. negat enim in tāta multitudine eorū qui vnā essent, quēquā fuisse qui vadimonū cōcipere posset. M. Curtio Tribunatū ab eo petiui: nā Domitius se derideri putasset, si esset à me rogatus. hoc enim est eius cotidianū, se ne Trib. mil. quidè facere. etiā in Senatu Iulie Appiū Collegā propterea ille ad Cæsare, ut aliqū Tribunatū auferret, sed in alterū annū. id & Curtius ita volebat. Tu quæadmodū me cōses oportere esse & in rep. & in nostris inimicitis, ita & esse & fore auricula infima scito molliorē. Res Romanæ se sic habebāt. Erat nonnulla spes comitorum, sed incerta: erat aliqua suspicio Dictaturæ, ne ea quidem certa: summum otium forense, sed senescētis magis civitatis, quàm acquiscētis. Sententia autem nostra in Senatu eiusmodi, magis ut alii nobis assentiantur quàm nosmetipsi. *τοῦτο ἰ τῆς μῆτος πρῶτος ἀνεγέγραμμεν.* calamo & atramento tēperato, charta etiā dentata res agitur. Scribis enim te meas literas superiores vix legere poniisse: in quo nihil eorū mi frater fuit quæ putas. neque enim occupatus eram, neque perturbatus, nec iratus alicui: sed hoc facio semper, ut quicumque calamus in manus meas venerit, eo sic utar tanquam bono. attende nūc mi optime & suavissime frater, ad ea dum rescribo, quæ tu in hac eadē breui epistola *νεγυμνασθῆναι* valde scripsisti. De quo petis, ut ad te nihil occurrans, nihil dissimulans, nihil tibi indulgens, genuine fraternèque rescribā, id est vtrum voles ut dixerimus, ad expediendū te, si causa sit, cōmorere. Si mi Quinte parva aliqua res esset, in qua sciscitaret quid vellem,

O. iii.

tamen cū tibi permissurus essem vt faceres quod velles, ego ipse quid vellem ostendē. In hac vero re hoc profecto quæris, cuiusmodi illum annū qui sequitur expectem. plane aut tranquillum nobis, aut certe munitissimū: quod cotidie dormis, quod forū, quod theatri significaciones declarāt: neque laborant quod mea cōscientia copiarum nostrarū, quod Cælaris, quod Pōpēii gratiam tenemus: hæc me vt confidā faciunt. Sin aliquis erumpet amentis hominis furor, omnia sunt ad eum frangendū expedita. Hæc ita sentio, iudico, ad te explorare scribo. Dubitare te nō assentatorie, sed fraterne veto. Quare suauitatis equidē nostræ fruendæ causā, cuperem te ad id rēpus venire quod dixeras, sed illud malo tamē quod putas, magis etiam. illa etiam magni aestimo, me *in illis* illam tuam & expectationē debitorum tuorū. Illud quidem sic habeto, nihil nobis expeditis, si valebimus, fore fortunatius: parua sunt quæ desunt, quo nostris quidē moribus, & ea sunt ad explicandū expeditis sima, modo valeamus. Ambitus redit immanis, nunquā fuit par. Id. Quint. forus fuit ¶ Z ex Z Z. coitione Memmii est quo cum Domitio. hanc Scæurus vnū vincere. Messala flaccet, non dico *certis*, vel *is* centies cōstituunt in prærogatiua pronunciare. Res ardet inuidia. Tribunitii cādidati compromiserunt *is* quingenis in singulos apud M. Catonē depositis) petere eius arbitratu, vt qui contra fecisset, ab eo condemnaretur. quæ quidē comitia si gratuita fuerint, vt putatur, plus vnus Cato fuerit quā omnes leges omnēque iudices. Cum à me literas librarij manu acceperis, ne paulum me otii habuisse iudicato: cum autem mea, paulum. sic enim habeto, nunquam me à causis & iudiciis districtiorem fuisse, atque id anni tempore grauissimo & caloribus maximis. Sed hæc quoniam tu ita prescribis) serēda sunt, neque committendum vt aut spei, aut cogitationi vestræ ego videar defuisse: præsertim cum tametsi id difficilius fuerit, tamen ex hoc labore magnam gratiam magnamque dignitatē sim collecturus. Itaque vt tibi placet, damus operā ne cuius animū offendamus, atque vt etiā ab iis ipsis qui nos cū Cæsare tam coniunctos dolent, diligamur: ab æquis vero, aut etiam à propensis in hanc partē vehementer excolamur & amemur. De ambitu cum atrocissime ageretur in Senatu multos dies, quod ita erant progressi cādidati Cōsulares vt nō esset ferendum, in Senatu non fui. Statui ad nullam medicinā reip. sine magno præsidio accedere. Quo die hæc scripsi, Drusus erat de præuaricatione à Trib. ætarii absolutus, in summa quatuor sententiis cū Senatores & equites dānassent. Ego eodem die post meridiem Vatinius adērā defensusus: ea res facilis est. Comitia in mensē Sept. reiecta sunt. Scauri iudicium statim exercbitur, cui nos nō decrimus. *ambitus* *moderatus*, quāquā à te actam fabellā video esse festiue, nullo modo probaui. Venio nunc ad id quod nescio an primū esse debuerit. O iucundas mihi tuas de Britāniā literas: timebā oceanum, timebam litus insulæ. Reliqua nō equidem contēno, sed plus habent tamen spei quā timoris, magisque sum sollicitus expectatione ea quā metu. Te vero *scribendi* egre giam habere video. Quos tu sinus, quas naturas rerum & locorū, quos mores, quas gentes, quas pugnas, quæ vero ipsum Imperatorem habes? Ego te libenter vt rogas, quibus rebus vis adiuuabo, & tibi versus quos rogas, hoc est Athenas noctuam mittā. Sed heus tu celari videor à te. quo modo nam mi frater de nostris versibus Cæsar? Nā primum librum se legisse scripsit ad me anteq̃: & prima sic, vt neget se ne græca quidem meliora legisse. Reliqua ad quendā locum *in* hoc enim vtitur verbo. Dic mihi verum, num aut res eum, aut *reperit* non delectat: nihil est quod vitare. Ego enim ne pilo quidem minus me amabo. Hac de re *quæritur*, & vt soles, scribe fraterne.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM AD Q. FRATREM
LIB. III.

MARCVS Q. FRATRI SAL.

17

E G O E X magnis caloribus (non enim meminimus maiores) in Arpinati summa cum lætante fluminis me feci ludorū diebus, Philotimo tribulibus cōmendatis. In Arcano ad 1111 Id. Sept. fui. ibi Mescidium cū Philoxeno, aquamque quā ii ducebant non

longe à villa belle sanè fluentem vidi, præsertim maxima siccitate, vberiorémque aliquã-
 1 to lesè collecturos esse dicebãt. Apud Herù rectè erat. In Maniliano offendi Diphilum Di-
 philo tardiore: sed tamè nihil ei restabat præter balnearia & ambulatione & auarium.
 Villa mihi valde placuit, propterea quòd summã dignitatem pauimentata porticus habe-
 bat: quod mihi nunc denique apparuit, postea quã & ipsa tota patet, & columnæ politæ sunt.
 Totù in eo est quod mihi erit curæ, tectoriù vt concinnù sit: pauimenta rectè fieri videban-
 2 tur: cameras quasdã nõ probauit, mutarique iussit. Quo loco in porticu te scribere aiunt vt
 atriolù fiat, mihi, vt est, magis placebat: neque loci videbatur esse atriole: neque
 ferè solet, nisi in his ædificiis fieri, in quibus est atriù maius: nec habere poterat adiuncta cu-
 bicula, & eiusmodi mēbra. Nunc hoc vel honestate restudinis, vel valde boni æstiuum lo-
 cum obtinebit. Tu tamè si aliter sentis, rescribe quãprimum. In balneariis, assa in alterù a-
 3 podyterii angulù promoui, propterea quòd ita erant posita, vt eorù vaporarium, ex quo i-
 gnis erùpit, esset sub iectù cubiculi: subgrãde cubiculum autè & hybernium altù valde pro-
 bauit, quod & ampla erãt, & loco posita ambulationis vno latere, eo quod est proximù bal-
 neariis. Colúnas neque rectas, neque è regione Diphilus collocarat: eas scilicet demolietur,
 aliquãdo perpendiculari & linea disset vt. Omnino spero paucis mēsis opus Diphili per-
 4 sectù fore. curat enim diligentissime Cælius, qui tum mecù fuit. Ex eo loco recta Vitularia
 via profecti sumus in Fufidianù fundum, què tibi proximis nuntis Arpini de Fufidio in
 C. C. & 3 3 3 3 3 emeramus. Ego locù æstate vmbrosiorem vidi nunquã, permultis locis a-
 quã profluentè, & eam vberem. Quid quæris? lugera I. prati Cœlius irrigaturù facile te ar-
 5 bitrabatur. Equidè hoc quod melius intelligo, affirmo, mirifica suauitate te villã habitu-
 rum, piscinã & salientibus additis, palaestra & sylua viridicata. Fundù audio te hunc Boui-
 lianù velle retinere. de eo quid videatur, ipse cõstitues. Caluus aiebat aqua dèpta, & eius a-
 quæ iure cõstituto, & seruitute fundo illi imposita, tamè nos pretium seruare posse, si vède-
 re vellemus. Mescidium mecù habui, is se ternis nũmis in pedem tecù transegitisse dicebat:
 6 sese autè mensum pedibus aiebat passuum C C C C 0 0, mihi plus visum est. Sed præstabo,
 sumptum nusquã melius posse poni. Chilonè arcessuerã Venafro: sed eo ipso die quatuor
 eius cõseruos & discipulos Venafri cuniculus oppresserat. Id. Sept. in Laterio fui, via perse-
 xi, quæ mihi ita placuit, vt opus publicù videretur esse, præter C. I. pass. sum enim ipse mē-
 7 sus ab eo pōticulo qui est ad Furinæ Satricù versus. eo loco puluis, nõ glare iniecta est, &
 mutabitur, & ea vix pars valde accliuis est: sed intellexi aliter duci nõ potuisse, præsertim cū
 tu neque per Locustæ, neque Varronis velles ducere. Veluinus ante suum fundù propè mi-
 8 nuerat. Locusta non attingerat, què ego Romæ aggrediar, & vt arbitror, cõmouebo: & simul
 inde Taurù, quem tibi audio promississe, qui nunc Romæ erat, de aqua per fundù eius ducè-
 9 dã rogabo. Nicephorù villicum tuù sanè probauit: quæsiuque ex eo & quid ei de illa ædifi-
 catione Laterii, de qua mecù locutus es, mādauisses. tum is mihi respōdit se ipsum eius
 operis in X V I conductorè fuisse, sed te postea multa addidisse ad opus, nihil ad pretium.
 10 itaque id se omiūisse. Mihi hercule valde placet te illa vt cõstituebas addere: quanquã ea vil-
 la quæ nunc est, tanquã philosophia videtur esse, quæ obiurgat cæterarù villanum insaniam,
 verutamen illud addidit delectabit. Topiariam laudauit, ita omnia cõstituit cætera, quæ ba-
 11 sim villæ, quæ intercolonia ambulationis, vt denique illi palliati topiariam facere videan-
 tur, & cætera vendere. Iam ~~egit~~ nihil aliud, nihil molcosius. Habes ferè de rebus rusti-
 cis. Vrbana expolitionem vrget ille quidè & Philotimus & Cincius, sed etiã ipse crebro
 12 interuiso, quod est facile factu. Quãobré ea te cura liberatù volo. De Cicrone quod me
 semper rogas, ignoscè equidè tibi, sed tu quoque mihi velim ignoscas. Non enim concedo
 tibi, plus vt illù ames quam ipse amo. Atque vtinã mihi his diebus in Arpinati, quod &
 ipse cupierat & ego, nõ minus mecù fuisset. Quòd ad Põponiã, si tibi videtur, scribas ve-
 lim: cū aliquò exibimus, eam nobiscù, puerùmque ducat: clamores efficiam, si cum mecù ha-
 13 buero otiosum: nã Romæ respirandi nõ est locus. Id me scis antea gratis tibi esse pollicinù.
 Quid nunc putas tibi abs te mercede proposita? Venio nunc ad tuas literas quas pluri-
 bus epistolis accepi, dū sum in Arpinati, nã mihi vno die tres sunt redditæ, equidem vt vi-
 O.iiii.

debantur, eodem abs te datæ tempore. vna pluribus verbis, in qua primum erat quòd antiquior dies in tuis fuisset ascripta literis, quàm in Cæsaris. Id facit Appius nonnunquã necessario, vt cum tabellarios constituerit mittere, literasque à nobis acceperit, aliqua re noua impediatur, & necessario ferius quàm constituerat, mittat: neque nos datis iam epistolis diem cõmutari curemus. Scribis de Cæsaris sumo in nos amore: hũc & tu fouebis, & nos quibuscũque poterimus rebus augebimus. De Põpcio, & facio diligenter, & faciam quod mones. Quòd tibi mea permisso mãionis tuæ grata est, id ego summo meo dolore & desiderio, tamẽ ex parte gaudeo. In Hippodamis, & nõnullis aliis arcessendis quid cogites, nõ intelligo. Nemo istorũ est quin abs te munus fundi suburbanĩ instar expectet. Trebatium vero meũ quòd isto admiscas nihil est. Ego illũ ad Cæsareũ misi, qui mihi iam satisfecit: si ipsi minus, præstare nihil debeo: tẽque itẽ ab eo vindico & libero. Quòd scribis te à Cæsare cotidie plus diligi, immortaliter gaudeo. Balbum vero qui est istius rei (quẽ admodum scribis) adiutor, in oculis sero. Treboniũ meũ à te amari, tẽque ab illo, pergaudeo. De tribunatu quòd scribis, ego vero nominatim petui Curtio, & mihi ipse Cæsar nominatim Curtio paratũ esse percipis, meamque in rogãdo verecundiam obiurgauit. Sicuti præterea petiero (id quod etiam Appio dixi, vt ad illũ scriberet) facile patiar mihi negari, quoniã illi qui sibi molesti sunt, sibi negari à me nõ facile patiuntur. Ego Curtium (id quod ipsi dixi) nõ modo rogatione, sed etiam testimonio tuo diligo, quòd literis tuis studium illius in salutem nostram facile perspexi. De Britannicis rebus cognoui ex tuis literis nihil esse nec quod metiamus, nec quod gaudeamus. De publicis negotiis quæ vis ad te Tironẽ scribere, negligentius ad te ante scribebã, quòd omnia minima, maxima ad Cæsarem mitti sciebã. Recipis epistolæ maximæ. Audi nunc de minuscule. in qua primũ est, de Clodii ad Cæsarem literis in quo Cæsaris cõsiliũ probo, quòd tibi amatissime petẽti veniam nõ dedit; vti vllum ad illã furiam verbum rescriberet. Alterũ est de Caluenti Marii oratione. Quòd scribis, miror tibi placere me ad eum rescribere, præsertim cum illam nemo lecturus sit: si ego nihil rescripsero, meam in illũ pueri omnes tanquã dictata perdiscant. Libros meos omnes quos expectas inchoaui, sed conficere non possum his diebus. Orationes efflagitatas pro Scauro & pro Plancio absolui. Poema ad Cæsareũ quod cõposueram, incidi. Tibi quod rogas, quoniam ipsi fontes iã sicuti, siquid habeo spatii, scribã. Venio ad tertiam. Balbũ quod ais mature Romam bene comitatum esse venturũ, mecumque assidue vsque ad Idus Maias futurum, id mihi pergratum perque iucundum. Quòd me in eadem epistola, sicut sepe antea, cohortaris ad ambitionem, & ad laborem, faciam equidem, sed quando viuemus? Quarta epistola mihi reddita est Id. Sept. quã ad 1111. Id. Sext. ex Britannia dederas. In ea nihil sanẽ erat noui, præter Erigonam: quam si ab Appio accepero, scribam ad te quid sentiam: nec dubito quin mihi placitura sit: & quod præteriti de eo, quem scripsisti de Milonis plausu scripsisse ad Cæsarem. Ego vero facile patior ita Cæsarem existimare, illum quam maximum fuisse plausum, & prorsus ita fuit: & tamen ille plausus qui illi datur, quodãmodo nobis videtur dari. Reddita etiam mihi est peruetus epistola, sed sero allata, in qua de æde Telluris, & de porticu Catuli me admones: sit vtrunque diligẽter. Ad Telluris quidẽ etiam tuam statuam locaui. Item de hortis, me quòd admones, nec fui vquam valde cupidus, & nunc domus suppedirat mihi hortorũ amœnitatem. Romã cum venissem ad x 11. Kal. Oct. absolutum offendi in ædibus tuis tectum: quod supra cœclauia non placuerat tibi esse multorum fastigiorum, id nunc honeste vergit in tectum inferioris porticus. Cicero noster dum ego adsum, non cessauit apud rhetorem. De eius eruditione quod labores nihil est, quoniam ingenium eius nosti, studium ego video, cætera eius suscipio, vt me putem præstare debere. Gabinium tres adhuc factiones postulant: L. Lentulus Flaminis F. qui iam de maiestate postulauit: Titius Nero cũ bonis subscriptoribus: C. Mẽmius Trib. pl. cũ L. Capitone ad urbem accessit ad x 11. Kal. Oct. Nihil turpius nec desertius. Sed his iudiciis nihil audeo confidere, quòd Cato nõ valebat: adhuc de pecuniis repectandis nõ erat postulatus. Põpcius à me valde cõtendit de reditu in gratiã, sed adhuc nihil profecit: nec si vllã partem libertatis tenebo, proficiet. Tuas literas vehemẽter expecto.

Quòd scribis te audisse in candidatorum Consularium coitione me interfuisse, id falsum est, Eiusmodi enim pactiones in ea coitione factae, quas postea Memmius patredecit, vt nemo bonus interesse deberet: & simul mihi committendum non fuit vt his coitionibus interestem, quibus Messala excluderetur: cui quidem vehementer satisfacio rebus omnibus, vt arbitror, etiam Memmio. Domitio ipsi multa iam feci quae voluit, quaeque à me petiuit. Scavum beneficio defensionis valde obligavi, adhuc erat valde incertum & quado comitia & qui C. O. S. futuri essent. Cù hanc iam epistolam complicare, tabellarii à vobis venerunt ad x. Kal. Sept. vicesimo die. O me sollicitum, quantum ego dolui in Caesaris suavisimis literis! sed quo erant suavisiores, eo maiorem dolorem illius ille casus afferebat. Sed ad tuas venio literas. Primum tuam remansionem etiam atque etiam probo, praesertim cù vt scribis, cum Caesare communicaris. Oppium miror quidquam cum Publicio. mihi enim non placuerat. Quòd interiore epistola scribis, me Id. Sep. Pompeio Legatum iri, id ego non audivi, scripsitque ad Caesarem Vibulum Caesaris mandata de mea mansione, ad Pompeium pertulisse, nec ad Oppium quo consilio, quanquam Oppium ego tenui, quòd priores partes Bibuli erant. cum eo enim coeam Caesare egerat, ad Oppium scripserat. Ego vtro nullas *Abriego quiritane* habere possim in Caesaris rebus. Ille mihi secundum te & liberis nostris ita est, vt sit penè par: videor id iudicio facere, iam enim debeo, sed tamen amore sum incensus. Cù scripsissem hae infima, quae sunt mea manu, venit ad nos Cicero tuus ad cenam, cum Pomponia foris cenaret. dedit mihi epistolam legendam tuam, quam paulo ante acceperat Aristophaneo modo, valde mchercule & suavem & grauem, qua sum admodum delectatus. Dedit etiam alteram illam mihi, qua iubet cum mihi esse adixum tanquam magistro. Quam illi epistolae illae delectantur quam me! Nihil puero illo suavis, nihil nostri amantius. Hoc inter cenam Tironi dictavi, ne mirere alia manu esse. Annali pergratae literae tute fuerunt, quòd & curares de se diligèter, & tamen consilio severissimo iuuares. P. Servilius pater, ex literis quas sibi à Caesare missas esse dicebat, significat valde te sibi grati fecisse, quòd de sua voluntate erga Caesarem humanissime diligentissimèque locutus esses. Cù Romam ex Arpinati revertens, dictum mihi est Hippodamum ad te profectum esse. Nò possum scribere me miratù esse illum tã inhumaniter te visse, vt sine meis literis ad te proficisceretur: illud scribo, mihi molestum fuisse. iam enim diu cogitaueram, ex eo quod tu ad me scripseras, vt siquid esset quod ad te diligentius perferri vellem, illi darem: quod mchercule hae literis, quas vulgo ad te mitto, nihil ferè scribo quod si in alicuius manus incidere, moleste ferendum sit. Minutus me & Saluio & Labconi referuabam. Labeo aut tarde proficiscetur, aut hic manebit. Hippodamus, ne nunc quidem quid velim rogauit. T. Pinarius amabiles ad me de te literas mittit: se maxime literis, sermonibus, cenis denique tuis delectari. Is homo semper me delectauit: fratèrque eius mecum est multum: quare vt instituisi, complectere adolescentem. Quòd multos dies epistolam in manibus habui propter commorationem tabellariorum, ideo multa coniecta sunt, aliud alio tempore, velut hoc, T. Annius mihi sepe iam dixit, sese tibi, suburbanù siquod inuenisset, nò dubitaturù esse emere. In eius sermone ego vtrunque soleo admirari, & te de suburbano emendo, cum ad illum scribas, non modo ad me non scribere, sed etiam aliam in sententiam de suburbano scribere, & cum ad illum scribas, nihil te recordati de se, de epulis illis, quas in Tusculano eius tu mihi ostendisti, nihil de praecceptis Epicharmi. *mihi meo àmp. agerem.* totum denique vultum, sermonè, animum eius, què admodum cõiicio, quasi sed hae tu videris. De suburbano, cura vt sciam quid velis: & simul nequid ille turbet, vide. Quid praeterea: Quid etià Gabinius ad 111 Kal. Octob. noctu in urbem introiuit: & hodie H. v 111. cum edicto C. Alfii de maiestate cum adesse oporteret, cõcurso magno & odio vniuersi populi penè afflictus est. Nihil illo turpius, proximus tamen est Piso. Itaque mirificum *labonius* cogito in secundum librum meorum librorum includere, dicentem Apollinem in concilio deorum, qualis reditus duorum Imperatorum futurus esset, quorù alter exercitus perdidisset, alter vendidisset. Ex Britannia Caesar ad me Kalen. Sept. dedit literas, quas ego accepi ad 1111 Kalen. Octob. satis commodas de Britannicis rebus: quibus, ne admirer quòd à te nullas accepe-

rim, scribit se sine te fuisse cum ad mare accesserit. Ad eas ego ei literas nihil rescripti, ne gratulandi quædæ causa, propter eius luctum. Te oro etiã atque etiam mi frater vt valeas.

MARCUS Q. FRATRI SAL.

AD VI Id. Octo. Saluus Ostiam vesperi nauis profectus erat cum his rebus quas tibi domo mitti volueras. Eodẽ die Gabinium ad populum luculente calefecerat Memmius: sic vt Calidio verbum facere pro eo non licuerit. Postridie autem eius diei, qui erat tum futurus cum hæc scribebam antelucẽ, apud Catonem erat diuinatio in Gabinium futura inter Memmium & Ti. Neronem & C. & L. Antonios meos M. F. Putabamus fore vt Memmio daretur, etsi erat Neronis mira contentio. Quid quæris: probe premitur, nisi noster Pompeius diis hominibusque inuitis negotiorum exerterit. Cognosce nunc hominis audaciam, & aliquid in rep. perdita delectare. Cum Gabinius quacunque veniebat, triumphum se postulare dixisset, lubrisque bonus Imperator noctu in urbem hostium planè inuasisset, in Senatum se non committebat. Interim ipso decimo die, quo ipsum oportebat hostiarum numerum & militum renunciare, in re hædit. summa infrequentia, cum vellet exire, à C O S S. retentus est: introducti publicani. Homo vndique actus & cum à me maxime vulneraretur, non tulit, & me trementi voce exulem appellauit. Hic ò dii, nihil vnquam honorificentius nobis accidit. Conspurrexit Senatus cum clamore ad vnum, sic vt ad corpus eius accederet: pari clamore atque impetu publicani. Quid quæris: omnes tanquam si tu esses, ita fuerunt. Nihil hominũ sermone foris clarius. Ego tamẽ teneo ab accusando vix me hercules, sed tamen teneo, vel quodd nolo cum Pompeio pugnare, (saris est quod instant de Milone) vel quod iudices nullos habemus, ~~interdum~~ formido, addo etiam malevolentiam hominũ: & timeo ne illi me accusante aliquid accidat, nec despero rẽ, & sine me, & non nihil per me consici posse. De ambitu postulati sunt omnes qui Cõsulatam petunt: à Memmio Domitius, à Q. Curtio bono & erudito adolescente Memmius, à Q. Pompeio, Messala, à T. Triario, Scaurus. Magna res in motu est: propterea quod aut hominũ aut legum interitus ostenditur. Opera datur vt iudicia ne fiant. Res videtur spectare ad interregnum. C O S S. comitia habere cupiunt, rei nolunt, & maxime Memmius, quod Cõsulatam aduentu sperat se futurum C O S S. sed mirum in modum iacet. Domitius cum Messala certus esse videbatur. Scaurus refrixerat. Appius sine lege Curiata confirmat se Lentulo nostro successurum: qui quidẽ mirificus illo die (quod penè præterii) fuit in Gabinium: accusauit maiestatis, nomina data, cum ille verbum nullum. Habes forensia. Domi recte, & ipsa domus à redemptoribus tractatur non indiligenter.

MARCUS Q. FRATRI SAL.

OCCUPATIONVM mearum tibi signum sit librarii manus. Diem scito esse nullum quo die non dicã pro reo: ita quidquid consicio aut cogito, in ambulationis tẽpus ferè confero. Negotia se nostra sic habent. Domestica vero, vt volumus: Valẽt pueri, studiose discant, diligẽter docentur, & nos & inter se amant. Expolitiones vtriusque nostrũ sunt in manibus, sed tua ad perfectum iam res est rustica Arcani & Laterii. Præterea de aqua de uia nihil prætermisi quadã epistola, quin enucleate ad te perscriberẽ: sed me illa cura sollicitat angitque vehemeter, quod dierũ iam amplius L. intervallo nihil à te, nihil à Cæsare, nihil ex istis locis, non modo literarum, sed ne rumoris quidẽ affluxit. Me autẽ iam & mare istuc & terra sollicitat: neque desino (vt sit in amore) ea quæ minime volo, cogitare. Quare non equidem iam te rogo vt ad me de te, de rebus istis scribas (nunquam enim cum potes, prætermittis) sed hoc te scire volo, nihil ferẽ vnquam me ita expectasse, vt cũ hæc scribebã, literas tuas. Nunc cognosce ea quæ sunt in rep. Comitiorũ cotidie singuli dies tolluntur obnuntiationibus magna voluntate bonorum omnium. tãta inuidia sunt C O S S. propter suspicionem pactorum à candidatis præmiorum. Candidati Consulares quatuor, omnes rei: causæ sunt difficiles: sed enitemur vt Messala noster saluus sit, quod est etiam cũ reliquorum salute coniunctum. Gabinium de ambitu reum fecit P. Sylla subscribente priuigno Memmio fratre Cæcilio Syllæ filio. Contradixit L. Torquatus, omnibusque liberebus nõ obtinuit. Quæris quid fiat de Gabinio: sciemus de maiestate triduo. quo quidem in iu-

dicio odio premitur omnium generum, maxime testibus creditur, accusatoribus frigidissimis vitur: consilium varium, quæstor grauis & firmus Alsius, Pompeius vehemens in iudicibus rogandis. Quid futurum sit nescio: locum tamen illi in ciuitate non video: animi præbeo ad illius perniciem moderatum, ad rerum euentum lenissimum. Habes serè de omnibus rebus. Vnum illud addam. Cicero tuus nosseque summo studio est Præonii sui rhetoris, hominis opinor, valde exercitati & boni: sed nostrum instituendi genus est paulo eruditius, & *Armenius*, non ignoras. Quare neque ego impediri Ciceronis iter, atque illà disciplinam volo, & ipse puer magis illo clamatorio genere duci & delectari videtur. In quo quoniam ipsi quoque fuimus, patiamur illum ire nostris itineribus: eodem enim peruenitur esse confidimus. sed tamen si nobiscum cum rus aliquò eduxerimus, in hac nostrà ratione cõsuetudinèque inducemus. Magna enim nobis à te propõsita merces est, quam certe nostra culpa nõquam minus assequemur. Quibus in locis & qua spe hyematurus sis, ad me quam diligentissime scribas velim.

MARCVS Q. ERATRI.

20

GABINIUS absoluit est omnino nihil accusatore Lentulo, subscriptoribusque eius infantius, nihil illo consilio sordidius. Sed tamen nisi incredibilis contentio, preces Pompeii, Dictaturæ etiam rumor plenus timoris fuisset, ipsi Lentulo non respondisset, qui tum illo accusatore, illòque consilio sententiis condemnatus sit. *XXXII* cum *LXX* tulisset. Est omnino tam graui fama hoc iudicium, vt videatur reliquis iudiciis periturus, & maxime de pecuniis repetundis. Sed vides nullam esse rempub. nullum Senaturn, nulla iudicia, nullam in nullo nostrum dignitatem. Quid plura de iudicibus duo Prætorii fiederunt, Domitius Caluinus, is aperte absoluit, vt omnes viderent: & Cato, is disruptis tabellis de circulo se subduxit, & Pompeio primus nunciavit, Aium nonnulli vt Sallustius, me oportuisse accusare. Iis ego iudicibus committerem: Quid essem si me agente esset elapsus: Sed me alia mouerunt. Non putasset sibi Pompeius de illius salute, sed de sua dignitate mecum esse certamen. In urbem introisset, ad inimicitias res venisset, cum AEsernino Samnite Paedecianus comparatus viderer, auriculam fortasse mordicus abstulisset, cum Clodio quidem certe rediisset in gratiam. Ego vero meum consilium (si præsertim tu non improbas) vehementer approbo. Ille cum à me singularibus meis studis ornatus esset, cumque ego illi nihil deberem, ille mihi omnia, tamen in rep. me à se dissentientem non tulit (nihil dicam grauius) & minus potens eo tempore, quid in me florètem posset, ostèdit: nunc cum ego nec curem quidem multum posse, Res quidem publ. certe nihil possit, vnus ille omnia possit, cù illo ipso contendere: sic enim faciendum fuisset. Non existimo te putare id mihi suscipiendum fuisse. Alterutrum, inquit idem Sallustius, defendisses, idque Pompeio cõtendenti dedisses. etenim vehementer orabat. Lepidum amicum Sallustium, qui mihi aut inimicitias putet periculosas subeundas fuisse, aut infamiam sempiternam. Ego vero hac mediocritate delector: ac mihi illud iucundum est, quòd cum testimonium secundum fidem & religionem grauiissime dixissem, reus dixit, si in ciuitate licuisset sibi esse, mihi se satisfacturum, neque me quicquã interrogauit. De versibus quos tibi à me scribi vis, deest mihi quidè opera, quæ non modo tempus, sed etiam animum vacuum ab omni cura desiderat, sed abest etiam *Armenius*: non enim sumus omnino sine cura venientis anni, et si sumus sine timore. Simul & illud (sine vlla mehercule ironia loquor) tibi istius generis in scribèdo priores partes tribuo quàm mihi. De bibliotheca tua Græca supplèda, libris cõmutandis, Latinis comparandis, valde velim ista confici, præsertim cum ad meum quoque vsum spectet. Sed ego mihi ipsi ista per quem agam non habeo: neque enim venalia sunt, quæ quidè placeant, & confici nisi per hominem & peritum & diligentem non possunt. Chryssippo tamè imperabo, & cù Tyrannione loquar. De sisco quid egerit Scipio, quærà: quod videbitur rectum esse curabo. De Ascanione tu vero quod voles, tacies, me nihil interpono. De suburbano quòd non properas, laudo: vt tu habeas hortor. Hæc scripsi ad *VIII* Kal. Noem. quo die ludi committebantur, in Tusulanum proficiscens, duccinque mecum Ciceronem meum in ludum discendi non lusonis: ea re non lógius quàm vellem, quòd Pom-

ptino ad triumphum ad III No. Nouēb. volebā adesse: etenim erit nescio quid negotioli. Nam Cato & Senilius Praetores prohibituos se minatur: nec quid possunt scio. Ille enim & Appium cō s. secum habebit, & Prætt. & Tribb. pl. sed minatur tamen: in primisque

ἄρα πρὸς Q. Scauola. Cura mi suauissime & charissime frater vt valeas.

MARCVS Q. FRATRI SAL.

21

QVOD quæris quid de illis libris egerim, quos cū effem in Cumano scribere institui: non cessauī, neque cesso, sed sæpe iā scribendi totum cōsiliū rationemque mutauī. Nā iā duobus factis libris, in quibus nouendialibus iis seriis quæ fuerunt Tuditano & Aquilio cō s. sermo est à me institutus Africanī paulo ante mortem, & Lælii Philī, Manliique, & Lælii generorum Fannii & Scauolæ. Sermo autem in nouem & dies & libros distributus de optimo statu ciuitatis, & de optimo ciue. Sanè texebatur opus luculente, hominūque dignitas aliquantum orationi ponderis asserbat. Hi libri cum in Tusculano mihi legerentur audiente Sallustio, admonitus sum ab illo, multo maiore autoritate illis de rebus dici posse, si ipse loquerer de repu. præsertim cum effem non Heraclides Ponticus, sed Consularis, & is qui in maximis versatus in rep. rebus effem: quæ tam antiquis hominibus attribuerēt, ea viliū iri ficta esse. Oratorum sermonem in illis nostris libris, quod esset de ratione dicendi, belle à me remouisse: ad eos tamē retulisse quos ipse vidissem. Aristoteli denique, quæ de rep. & præstare viro scribat, ipsum loqui. Commouit me, & eo magis quod maximos motus nostræ ciuitatis attingere non poteram, quod erāt inferiores quam illorum ætas qui loquebantur. Ego autem id ipsum tum erā secutus, ne in nostra tempora incurrens ostenderem quempiam. Nunc & id vitabo, & loquar ipse tecum, & tamen illa quæ institueram, ad te si Romam uenero, mittā. Puto enim te exultimaturum à me illos libros non sine aliquo meo stomacho esse relictos. Cæsarī amore, quem ad me perscripsit, uicē delector: promissis iis quæ ostendit, non valde pendeo: nec sitio honores, nec desydero gloriam, magisque eius voluntatis perpetuitatē, quàm promissorum exitum expecto. viuo tamen in ea ambitione & labore, quum id quod non postulo expectem. Quod me de verbis faciendis rogas, incredibile est mi frater quàm egeam tempore: nec sane satis commoueor animo ad ea quæ vis canenda. *ἄρα πρὸς Q. Scauola* vero ad ea quæ ipse ego ne cogitando quidem consequor, tu qui omnes isto eloquendi & exprimendi genere superasti, à me petis: Facere tamen vt possem, sed (quod te minime fugit) opus est ad poema quadam animi acritate, quam plane mihi tempora eripiunt. Abduco equidem me ab omni reipub. cura, dedoque literis, sed tamen indicabo tibi quod me hercule in primis te celatum volebam. Angor mi suauissime frater, angor, nullam esse temp. nulla iudicia, nostrumque hoc tempus ætatis, quod in illa autoritate Senatoria florere debet, aut foreū labore iactari, aut domesticis literis sustentari. Illud vero quod à puero adamaram, *ἄρα πρὸς Q. Scauola* totum occidisse: inimicos à me partim non oppugnatos, partim etiam esse defensos: meum non modo animum, sed ne odium quidem esse liberum: vnūque ex omnibus Cæsarē esse inuentū qui me tantum quantum ego vellem, amaret, aut etiam (sicut alii putant) hunc vnū esse qui vellet. Quorum tamen nihil est eiusmodi, vt ego me non multa consolatione cotidie leniam: sed illa erit consolatio maxima, si vnā crimus: nūc ad illa vel grauissimum accedit tui desyderium. Gabinium si vt Pansa putat oportuisse, defendissem, concidisset qui illum oderunt. Ii sunt toti ordines: propter quem oderunt, me ipsum odisse cepissent. Tenui me, vt puto, egregie, tantum vt facerem quantum omnes viderēt. Et in omni summa, vt mones, valde me ad otii pacemque conuerto. De libris, Tyrannio est cessator, Chrysippo dicam: sed res operosa est, & hominis perdidigentis. Sentio ipse qui in summo studio nihil assequor. De Latinis vero quæ me veritam fecerit, ita mendoſe & scribuntur & ueneunt: sed tamen quod fieri poterit, non negligam. Cerbrius, vt antè ad te scripsi, Romæ est: & qui omnia adnuat, debere tibi valde renunciant. Ab ætario puto consecutū esse, dum absum.

MARCVS Q. FRATRI SAL.

22

QVATVOR Tragedias XVI diebus absoluisse cum scribas, tu quidquam ab alio

mutuaris, & *αἰσῶ* quaris, cū Electram & Troadam scripseris: Cessator esse noli: & illud *ἄβη*
σπασθῆναι noli putare ad atrogantiam minuendā solum esse dictum, verum etiam vt bona no-
 sra norimus. Sed & istam, & Erigonā mihi velim mittas. Habes duas epistolas proximas.

MARCVS Q, FRATRI SAL.

23

ROMAE & maxime Appia ad Martsi, mira alluuius. Crassipedis ābulatio ablata, hor-
 ti, tabernæ plurimæ, magna vis aquæ vsque ad piscinam publicam. Viget illud Homeri,
ἴμας ὕπερβαῖον, ἐπὶ λαβρότατον καὶ ἰσθμὸν ἕβη, ἐπὶ δὲ ἄβησπαστὸν καταστῆσαι καὶ ἰσθμὸν. Cadit enim in abso-
 lutionē Gabinii, *αὐτὸς ἐπὶ ἀργυρῶν τοιαύτης κελύων ἄκρως, καὶ Κόστω δαίμων δαίμων ἐπὶ αἰσῶντος*. Sed hæc
 non curare decreui. Romam cum venero, quæ perspexero, scribam ad te, & maxime de Di-
 ctatura: & ad Labienum & ad Ligurium literas dabo. Hanc scripsi ante lucem, ad Lychnu-
 chum ligneolum, qui mihi erat periuicundus, quod cum te aiebant, cum esses Sami, curas-
 se faciendum. Vale mi suauissime & optime frater.

MARCVS Q, FRATRI SAL.

24

SUPERIORI epistolæ quid respondeam, nihil est, quæ plena stomachi & querelarū
 est. quo in genere alteram quoque te scribis pridie Labieno dedisse, qui adhuc non vincerat.
 Deleuit enim mihi omnem molestiam recentior epistola. Tantum te & moneo & rogo, vt
 in istis molestiis & laboribus & desyderiis recordere consilium nostrum quod fuerit profes-
 sionis tuæ. Non enim commoda quædam sequebamur, parua ac mediocria. Quid enim
 erat quod discessu nostro emendum putaremus? Præsidium firmissimum petebamus ex op-
 timi & potētissimi viri benevolentia ad omnē statum nostræ dignitatis. Plura ponuntur in
 spe quàm in pecuniis, reliqua ad iacturam struuntur. Quare si crebro referes animum tuum
 ad rationem & veteris consilii nostri & spei, facilius istos militiæ labores, cæteraque quæ te
 offendunt feres: & tamen cum voles, depones. sed eius rei maturitas nequedum venit, & ta-
 men iam appropinquat. Etiam illud te admonéo, nequid vllis literis committas, quod si
 prolatum sit, moleste feramus. Multa sunt quæ ego nescire malo, quàm cum aliquo pericu-
 lo fieri certior. Plura ad te vacuo animo scribam, cum (vt spero) se Cicero meus belle habe-
 bit. Tu velim cures vt sciam quibus nos dare oporteat eas, quas ad te deinde literas mitte-
 mus: Cæsarisne tabellariis vt is ad te protinus mittat, an Labieni. Vbi enim isti sunt Ner-
 uii, & quàm lōge absint, nescio. De virtute & grauitate Cæsaris, quam in summo dolore
 adhibuisset, magnam ex epistola tua accepi voluptatē. Quod me institutum ad illum poe-
 ma iubes perficere, et si discessus cum opera, tum animo sum multo magis, tamen quoniam
 ex epistola quam ad te miseram, cognouit Cæsar me aliquid esse exortum, reuertar ad insti-
 tutum: Idque perficiam his supplicationum otiosis diebus, quibus Messalam iam nostrum,
 reliquosque molestia leuatos vehementer gaudeo: cūmque quoddam certū C O S. cum Domi-
 tio numeratis, nihil à nostra opinione dissentitis. Ego Messalam Cæsari præstabo. Sed Mē-
 mius in aduentu Cæsaris habet spem, in quo illum puto errare: hic quidem friget. Scurū
 autem iam pridem Pōpeius abiicit, res prolataz. ad interregnū comitia adducta. Rumor Di-
 ctatoris iniucūdus bonis: mihi etiā magis quæ loquūtur. Sed tota res & timetur & refrige-
 scit. Pōpeius plane se negat velle, antea mihi ipse nō negabat. Hirrus auctor fore videtur. O-
 dii quàm ineptus, quàm se ipse amans sine rivali! Crassum Iunianum hominem mihi de-
 ditum per me deterruit: velit, nolit, scire difficile est. Hirro tamen agente nolle se non pro-
 babit. Aliud hoc tempore de rep. nihil loquebantur: agebatur quidē certe nihil. Serra-
 ni Domesticii filii iunioris perleuetuosum fuit, ad V I I I Kal. Decemb. Laudauit pater scri-
 pto meo. Nunc de Milone. Pōpeius ei nihil tribuit, & omnia Gutta: dictique se perfectu-
 rum, vt in illo Cæsar incubat. hoc horret Milo: nec iniuria, & si ille Dictator factus sit,
 pene diffidit. Intercessorem Dictaturæ si iuuerit manu, & præsidio suo, Pompeium me-
 uit inimicū: si non iuuerit, timet ne per vim perferatur. Ludos apparat magnificentissi-
 mos, sic inquam vt nemo sumptuosiores. stulte bis tēque nō postulatus, vel quia munus
 magnificum dederat, vel quia facultates non erant, vel quia magister, vel quia potuerat ma-
 gistrum se nō AEdilem putare. Omnia fere scripsi. Cura mi charissime frater, vt valeas. De
 Gabinio nihil fuit faciendum istorum quæ amatissime cogitata sunt, *ἄρα μὴ γέλοιον*. feci sum:

ma cum grauitate vt omnes sentiant, & summa cū lenitate quæ feci. illum neque vrsū, neque leuauit. tedit vehemens fui: præterea quicui. Exitum iudicii fœdum & perniciosum lenissime tuli. Quod quidem bonum mihi nunc denique redūdat, vt his malis reip. licentiæ, quæ audacium qua antè rumpebar, nunc ne mouear quidē. Nihil est enim perditus his hominibus, his temporibus. Itaque ex repub. quoniam nihil iam voluptatus capi potest, cur stomacher nescio. Literæ me & studia nostra & otium, villæque delectant, maximèque pueri nostri. Angit vnus Milo, sed velim finem afferat Cōsularis, in quo enitar, nō minus quàm sum enisus in nostro. Tuque istinc, quod facis, adiuuabis. De quo cætera (nisi plane vis eripuerit) recte sunt: de te familiari timeo, *si te pudet?* in vrsū abieris, qui ludos M C C C comparet, cuius in hoc vno confyderantiam & ego sustinebo vt potero, & tu vt possis, est tuorum neruorum. De motu temporum venientis anni nihil te intelligere volueram domestici timoris, sed de cōmuni reip. statu: in quo etiam si nihil procuro, tamen nihil curare vix possum. Quàm autem te velim cautū esse in scribendo ex hoc conuicito, quod ego ad te ne hæc quidem scribo quæ palam in rep. turbantur, ne cuiusquam animum mez literæ intercepit offendant. Quare domestica cura te leuaturo volo. In rep. scio quàm sollicitus esse soleas. Videro Messalam nostrum C O S. si per Interregem, sine iudicio: si per Dictatorem, tamen sine periculo, odii nihil habet. Hortensii calor multum valebit. Gabinii absolutio, lex impunitatis putatur *si magis*. De Dictatore tamen actum adhuc nihil est. Pōpeius abest. Appius miser. Hirtius parat. multi intercessores numerantur. populus nō curat. principes nolunt. ego quiesco. De mancipiis, quod mihi polliceris, valde te amo: & sum equidem, vt scribis, & Romæ, & in prædiis inrequens. Sed caue, amabo, quicquam, quod ad meum commodum attinear, nisi maximo tuo cōmodo, & maxima tua facultate mi frater cogitaris. De epistola Vatiniū risi. sed me ab eo ita obseruari scio, vt eius ista odia non sorbeam solū, sed etiam cōcoquam. Quod me hortaris vt absoluam, habeo absolutum suauè mihi quidem vt videtur, *vnus* ad Cæsarem, sed quæro locupletem tabellarium accipiat. quod ego nactus, quid, si Cæsare Imperatore iter ex Gallia turum non fuit: quid, si cæmentum bonum non haberem, deturbem ædificium: quod quidem cotidie mihi magis placet: in primis que inferior porticus, & eius conclauia sūt recte. De Arcano, Cæsaris opus est, vel mehercule etiā elegantioris alicuius: imagines enim istæ, & palæstra, & piscina & nilis multorum Philo timorū est, nō Diphilorum, sed & ipsa adhuc bibimus, & mittemus & mādabimus. De Felicitate testamēto rū magis querere, si scias. Duas enim tabulas se putauit obſignare, in quibus in vnciis firmissimum. Tenes vero lapsus est per errorem, & suum & Sicuræ serui non obſignauit: quas noluit, eas obſignauit. *et nō in partibus*, nos modo valeamus. Ciceronē & vt rogas, amo, & vt meretur, & vt debeo. Dimitto autē à me, & vt à magistris ne abducam, & quod mater Pomponia discedit, sine qua edacitatem pueri per timeſco. sed sumus vnà tamen valde multum. Rescripsi ad omnia, mi suauissime & optime frater. Vale.

CICERO OCTAVIANO SAL.

25

SI PER tuas legiones mihi licitum fuisset, quæ nomini meo, Populoque R. sunt inimicissimæ, venire in Senatū, coramque de rep. disputare, fecissem: neque tam libenter, quàm necessario. nulla enim remedia quæ vulneribus adhibentur, tam faciunt dolorem, quàm quæ sunt salutaria. Sed quoniam cohortibus armatis circūscriptus Senatus, nihil aliud vere potest decernere, nisi timere (in Capitolio signa sunt, in vrbe milites vagantur, in Cæpo castra ponuntur, & Italia tota legionibus ad libertatem nostram conscriptis, ad seruitutē adductis, equitatusque exterarum nationum distinctus) cedam tibi in præsentia foro, curiæ, & sanctissimis deorum immortalium templis, in quibus reuiuiscētia libertate, deinde rursum oppressa, Senatus nihil consulitur, timet multa, assentitur omnia. Post etiam paulo temporibus ita postulantis, cedam Vrbe, quam per me conseruatam, vt esset libera, in seruiū te videre non potero. Cedam vita, quæ quanquā sollicita est, tamen si profutura est reipub. bona spe posteritatis me consolatur, quæ sublata, non dubitanter occidam. atque ita cedā, vt fortuna iudicio meo, nō animus mihi deuisse videatur. Illud vero, quod & præsentis doloris est iudicium, & præteritæ iniuriæ testimonium & absentium sensus significatio, non

prætermittam, quin, quoniam coram id facere prohibeor, absens profim. Siquidem mea fa-
 lus aut utilis reipub. est, aut coniuncta certe publicæ salutis. Nam per deum immortalium
 fidem (ni si forte frustra eos appello, quorum auris atque animus à nobis abhorret) perque
 fortunam P. R. (quæ quâquam nobis infesta est, fuit aliquando propitia, & vt spero futura
 est) quis tam expertus humanitatis: quis huius vrbs nomen, ac sedibus usque adeo est inimi-
 cus vt ista aut dissimulare possit, aut non doleretur si nulla ratione publicis incommodis
 5 mederi queat, non morte proprium periculum vitæ? Nam vt ordiar ab initio, & perducam
 ad extremum, & nouissima conferam primis, quæ nõ posterior dies acerbior priorc, & quæ
 non insequens hora antecedente calamitosior P. R. illuxit? M. Antonius vir animi maximi
 (vtinam etiã sapientis consiliũ fuisse) C. Cæsare fortissime, sed parum feliciter à resp. do-
 6 minatione semoto, concupiuerat magis regium, quàm libera ciuitas pati poterat, principa-
 tum. Publicam dilapidabat pecuniam, ætanium exhauriebat, minuebat vectigalia, donabat
 ciuitates, ex commentario Dictaturam gerebat, leges imponebat, prohibebat Dictatorem
 creari legibus, s. c. ipse repugnabat in Senatu, prouincias vnus omnes conuiebat, cui for-
 debat Macedonia prouincia, quam victor sibi sumpserat Cæsar, quid de hoc sperare aut ex-
 7 pectare nos oportebat? Extitisti tu vindex nostræ libertatis, vt tunc quidem optimus (quod
 vtinam neque nostra nos opinio, neque tua fides sefellisset) & veteranis in vnum conductis,
 & duabus legionibus à pernicie patriæ ad salutem auocatis, subito propè iam affectâ ac pro-
 stratam R. P. tuis opibus extulisti. Quæ tibi non ante quàm postulare, maiora quàm vel-
 les, plura quàm sperares, detulit Senatus? Dedit fasces, vt cū auctoritate defensorem haberet,
 8 non vt imperio se aduersum armaret. Appellauit Imperatorem hostium exercitu pulso, tri-
 buens honorem, non vt sua eade casus ille fugiens exercitus te nominaret Imperatorem.
 Deereuit in foro statuum, locū in Senatu, summū honorem ante tempus. Siquid aliud est
 quod dari possit, addat. Quid aliud est maius quod velis fumere? Sin aucter supra ætatē, supra
 consuetudinē, supra etiã mortalitatem tuā tibi sunt omnia tributa, cur aut vt ingrātū, ingra-
 9 tus crudeliter, aut immemor beneficii sui, scelerate circūscribis Senatus? Quò te misimus
 à quibus reuenteris: contra quos armauimus: quibus arma cogitas inferere? à quibus exercitiū
 abducis, & quos aduersus aciem struis? Cur hostis relinquitur: cuius hostis loco ponitur: cur
 castra medio itinere longius aduersariorum castris, & propius vrbem mouētur? O me nõ-
 quam sapientem, & aliquando id quod non eram, frustra existimatum: quantum te Popule
 10 Romane de me sefellit opinio! O meam calamitosam ac præcipitem senectutem. O turpē
 exacta dementique ætate canitium. Ego P. C. ad parricidium induxi, ego tempus sefelli, ego
 ipse Senatum sibi manus afferre coegi, cum te Iunonium puerum, & matris tuæ partū au-
 reum esse dixi. At te fata patriæ Paridem futurum prædicabant, qui vastares vrbem incen-
 dio, Italiam bello: qui castra in templis deorum immortalium, Senatum in castris habitu-
 11 rus esses. O miseram & in breui tam celerem & tam variam reip. commutationem! Quis-
 nam tali futurus ingenio est, qui possit hæc ita mandare literis, vt facta nõ facta videantur
 esse? Quis erit tanta animi facilitate, qui quæ verissime memoria propagata fuerint, non fa-
 bulæ similia sit existimaturus? Cogita enim Antonium hostem iudicatum, ab eo circumses-
 sum C O S. D. E. S. eundemque reip. parentem. Te profectum ad C O S. liberandum & hostē
 12 opprimendum: hostēque à te fugatum, & C O S. obsidione liberatum. Deinde paulo post
 fugatum illum hostem acersitum tanquam coheredem mortua rep. ad bona P. R. capi-
 enda, C O S. D. E. S. rursus inelusum eò, vbi se nõ moribus sed fluminibus & motibus tue-
 retur. Hæc quis conabitur exponere: quis credere audebit? Liceat semel impune peccare: sit
 erranti medicina confessio. Verum enim dicam, vtinam te potius Antoni dominum non
 13 expulsemus, quàm hunc reciperemus. non quo vlla sit optanda seruitus: sed quia digni-
 tate domini minus turpis est fortuna serui. In duobus autem malis cum fugiendum ma-
 ius sit, leuius est eligendum. Ille ea tamen exorabat, quæ volebat auferre: tu extorques. Ille
 Consul prouinciam petebat: tu priuatus concupiisti. Ille ad malorum salutem iudicia cõ-
 stituebat, & leges ferebat: tu ad perniciem optimorum. Ille à sanguine & incendio seruorū
 14 Capitolium tuebatur: tu cruore & flamma cuncta delere vis. Si qui dabat prouincias Cassio

& Brutis, & illis custodibus nominis nostri, regnabat: quid faciet qui vitam adimit: qui ex urbe eiciebar, tyrannus erat: quem hunc vocemus, qui ne locum quidem reliquit exilio: Itaque siquid illæ maiorum nostrorum sepulcræ reliquæ sapiunt, si non vnà cum corpore sensus omnis vno atque eodem consumptus est igni, quid illis interrogantibus quid agat nunc P. R. respondebit aliquis nostrum, qui proximus in illam æternam domum descendit: aut quem accipient de suis posteris nuncii illi veteres Africani, Maximi, Pauli, Scipiones: quid de sua patria audient, quam spoliis, triumphisque decorarunt: ante esse quendam annos XIII natum, cuius auus fuerit argentarius, aditipulator pater, vterque vero precarium questum fecerit, sed alter vsque ad senectutem vt non negaret, alter à pueritia, vt non posset non confiteri, cum agere, rapere temp. cui nulla virtus, nullæ bello subactæ & ad imperium adiunctæ prouincie, nulla dignitas maiorum conciliaffet opem potentium, sed forma per dedecus pecuniam, & nomen nobile consceleratū impudicitie dedisset: veteres vulneribus & ætate confectos Iulianos gladiatores, egenteis reliquias Cæsaris ludi ad rudem cõpulisset: quibus ille septus omnia mulceret, nulli parceret, sibi viueret. Qui tanquam in dotali matrimonio temp. testamento legatam sibi obtineret. Audiēt duo Decii seruire eos ciuicis, qui vt hostibus imperarent, victoriæ se deuouerunt. Audiēt C. Marius impudico domino parere nos, qui ne militem quidem habere voluit nisi pudicum. Audiēt Brutus eum populum, quem ipse primo, post progenies eius à Regibus liberauit, pro turpi stupro datum in seruitutem. Quæ quidem si nullo alio, me tamen internuncio celeriter ad illos deferentur. Nam si viuus ista subterfugere non potero, vnà cum istis vitam simul fugere decreui.

M. Tullii Ciceronis epistolarum ad

ATTICVM LIB. I.

CICERO ATTICO SAL.

I

PETITIONIS nostræ (quam tibi summæ curæ esse scio; hu-
 iusmodi ratio est, quod adhuc coniectura prouideri possit. Præ-
 fat vnus P. Galba sine fuso ac fallaciis more maiorum. nega-
 tur: vt opinio est hominum, non aliena rationi nostræ fuit il-
 lius hæc præpropæta pensatio. nã illi ita negant vulgò, vt mi-
 hi se debere dicant. Ita quiddam spero nobis profici, cum hoc
 percerebescit, plurimos nostros amicos inueniri. Nos autè ini-
 tium pensandi facere cogitaramus eo ipso tempore, quo rursi
 puerum cum his literis proficiscis Cincius dicebat. In campo
 comitiis Tribunitiis ad X V I Kal. Sex. competitores qui certi contendere existimatur;
 1 Antonius & Q. Cornificius. Puto te in hoc aut risisse, aut ingemuisse, vt frontem ferias. Sunt
 qui etiam Cæsonium putent. Aquilium non arbitrabamur, qui denegat & iurauit moribù,
 & illud suum regnum iudiciale opposuit. Carilina, si iudicatum erit meridie non liquere,
 4 certus erit competitor. De Aufidio & de Palicano non puto te expectare dum scribam. de
 iis qui nunc petunt, Cæsar certus putatur. Thermus cum Silano contendere existimatur;
 qui sic inopes & ab amicis & existimatione sunt, vt mihi videatur nõ esse *altrano* Curium
 obducere: sed hoc præter me nemini videtur. Nostris rationibus maxime conducere vide-
 tur, Thermum fieri cum Cæsare. Nemo est enim ex iis qui nunc petunt, qui si in nostrum
 1 annum reciderit, firmior candidatus fore videatur, propterea quod cutator est via Flamini-
 a: quæcũ erit absoluta, sanè facile eum libenter nunc ceteri Consuli acciderim. Petitorũ
 hæc est adhuc informata cogitatio. Nos in omni munere candidatorio fungendo summã
 adhibebimus diligentiam: & fortasse, quoniam videtur in suffragiis multum posse Gallia
 (cum Romæ à iudiciis forũ refringerit) excurtemus mense Septembri Legati ad Pisonem, vt
 4 Ianuario reuertamur. Cum perspexero voluntates nobilium, scribam ad te. Cetera spero
 proluxa esse his duntaxat vrbaniis competitoribus. Illam manum tu mihi cura vt præstes
 (quoniam propius abes) Pompeii nostri amici: nega me ei iratũ fore, si ad mea comitia nõ
 venerit. Atque hæc huiusmodi sunt: sed est quod abs te mihi ignosci peruelim. Cæcilius a-
 ununculus tuus, à P. Vario cũ magna pecuniã fraudaretur, agere cœpit cũ eius fratre Cani-
 7 nio Satyro de iis rebus quas cũ dolo malo mancipio accepisse de Vario diceret. Vnã agebãt
 ceteri creditores, in quibus erat Lucullus & P. Scipio, & is, quẽ putabant magistrum fore,
 si bona venirent, L. Pontius: verũ hoc ridiculum est de magistro nunc cognoscere. Rogauit
 me Cæcilius vt adessem contra Satyrũ. dies fere nullus est quin hic Satyrus domũ meam
 1 ventiret: obseruat L. Domitium maxime, me habet proximum: fuit & mihi & Q. fratri
 magno vsui in nostris petitionibus. Sane sum perturbatus cũ ipsius Satyri familiaritate,
 tũ Domitii, in quo vno maxime ambitio nostra nititur. Demonstrauit hæc Cæcilio: simul
 & illud ostendi, si ipse vnus cum illo vno contenderet, me ei satisfacturum fuisse. nunc in
 causa vniuersorum creditorum, hominum præsertim amplissimorum, qui sine eo quẽ Cæ-
 4 cilius suo nomine perhiberet, facile causam communem sustinerent, æquam esse, cum &
 officio meo consulere & tẽpori. Durius accipere hoc mihi visus est quàm vellem, & quàm
 7 homines belli solent: & postea prorsus ab instituta nostra paucorum dierum consuetudi-
 ne longe refugit. Abs te peto vt mihi hoc ignoscas, & me existimes humanitate esse pro-
 hibitum ne cõtra amici summam existimanonem miserrimo eius tempore venire, cum is
 omnia sua studia & officia in me contulisset. Quod si voles in me esse durior, ambitionem
 10 putabis mihi obtulisse. Ego autè arbitror, etiam si id sit, mihi ignoscendũ esse. *l. v. d. x. i. p. i.*

P. I.

id. ad. Att. Vides enim in quo cursu sumus, & quàm omnes gratias non modo retinendas, verumetiam acquirendas putemus. Spero tibi me causam probasse. Cupio quidem certe. Hermathena tua valde me delectat, & posita ita belle est, vt totum gymnasium *id. ad. Att.* esse videatur. Multum te amamus. L. Iulio Cæsare, C. Martio Figulo C O S s. filiolo me autum sciro, salua Terentia.

CICERO ATTICO SAL.

A B S te tandiu nihil literarum. Ego de meis ad te rationibus scripsi antea diligenter. Hoc tempore Catilinam competitorum nostrum defendere cogitamus. Iudices habemus quos volumus, summa accusatoris voluntate. Spero si absolutus erit, cõnnctiorem illum nobis fore in ratione petitionis: sin aliter acciderit, humaniter feremus. Tuo aduentu nobis opus est maturo. Nam profus summa hominũ est opinio, tuos familiares, nobiles homines, aduersarios honori nostro fore: ad eorum voluntatem mihi cõciliandam, maximo te mihi vsui fore video. Quare Ianuario mense, vt constitui, cura vt Romæ sis. Auam tuam scito de syderio tui mortuam esse: & simul quòd verita sit, ne Latine in officio non manerent, & in montem Albanum hostias non adducerent: eius rei consolationem ad te L. Saufeium missurũ esse arbitror. Nos hic te ad mensem Ianuarium expectamus, ex quodam rumore, an ex literis tuis ad alios missis: nã ad me de eo nihil scripsisti. Signa quæ nobis curasti, ea sunt ad Caietã expõsita: nos ea non vidimus: neque enim ex eundem Roma potestas nobis fuit. missimus qui pro vectura solueret: te multum amamus, quòd ea abs te diligenter paratũque curata sunt. Quòd ad me saepe scripsisti de nostro amico placando, feci, & expertus sum omnia, sed mirandum in modũ est animo abalienato: quibus de suspicionibus etsi audisse te arbitror, tamen ex me cum veneris cognosces. Sallustium presentẽ restituere in eius veterẽ gratiam non potui. Hoc ad te scripsi, quòd is me accusare de te solebat: in se expertus est illum esse minus exorabilem, meum studium nec tibi desuisse. Tulliolam C. Pisoni L. F. Frugi despondimus.

CICERO ATTICO SAL.

C R E B R A S expectationes nobis tui cõmoues: nuper quidem cum iam te aduentare arbitraremur, repente abs te in mensem Quintil. reiecti sumus. Nũc vero sentib (quod cõmodo tuo facere poteris) venias ad id tempus quod scribis, obieris Quinti fratris comitia; nos longo intervallo visis, Acutilianam controuersiam transegeris. Hoc me etiam Peduceus vt ad te scriberem admonuit: putamus enim vtile esse, te aliquando iam rem transigere: mea intercessio parata & est & fuit. Nos hic incredibili ac singulari populi voluntate de C. Macro transegimus: cui cũ æqui fuissetus, tamen multo maiorem fructum ex populi exultatione illo damnato cepimus, quàm ex ipsius, si absolutus esset, gratia cepissetus. Quòd ad me de Hermathena scribis, per mihi gratũ est, & ornamentum academice proprium meæ, quòd & Hermes cõmune omnium, & Minerua singulare est eius gymnasii. Quare velim, vt scribis, cæteris quoque rebus quãplurimis eum locum ornes. Quæ mihi antea signa misisti, ea nondum vidi, in Formiano sunt, quòd ego nunc proficisci cogitabam. illa omnia in Tusculanum deportabo. Caietam, si quando abundare corpero, ornabo. Libros tuos cõserua, & noli desperare eos meos facere posse: quod si assequor, supero Crasum diuitis, atque omnium vicos & prata contemno.

CICERO ATTICO SAL.

Q V A N T V M dolorem acceperim, & quanto fructu sum priuatus & forensi & domestico L. fratris nostri morte, in primis pro nostra cõsuetudine tu exultare potes: nam mihi omnia ex iucunda ex humanitate alterius & moribus homini accidere possunt, ex illo accidebant. Quare non dubito quin tibi quoque id molestum sit, cũ & meo dolore mo ucare, & ipse omni virtute officioque ornatisimum, tulque & sua sponte, & meo sermone amantẽ, affinc, amicũque amiseris. Quòd ad me scribis de sorore tua, testis erit tibi ipsa, quantũ mihi curæ fuerit, vt Q. fratris animus in eam esset is qui esse deberet: quem cum esse offensorem arbitraret, eas literas ad eũ misi, quibus & placarem vt fratrem, & mone rem vt minorẽ, & obiurgarem vt erantem. Itaque ex iis quæ postea saepe ab eo ad me scri

pea sunt, confido ita esse omnia vt & oporteat & velimus. De literarū missione sine cau-
 1 sa abs te accusor: nunquam enim à Pomponia nostra certior sum factus, esse cui dare lite-
 ras possem. Porro autem neque mihi accidit vt haberem qui in Epeirum proficisceretur,
 neque dum te Athenis esse audiebamus. De Acutiliano autē negotio quod mihi māda-
 ras, vt primum à tuo digressu Romam veni, confeceram: sed accidit vt & contentione ni-
 2 hil opus esset, & vt ego, qui in te satis consilii statuerim esse, mallem Peducum tibi con-
 siliū per literas, quam me date. Etenim cum multos dies aures meas Acutilio dedissem;
 cuius sermonis genus tibi notum esse arbitror, non mihi graue duxi scribere ad te de illius
 querimoniis, cum eas audire (quod erat subdiosum) leue putassem. Sed abs te ipso, qui me
 accusas, vnas mihi scito literas redditas esse, cum & otii ad scribendum plus, & facultatem
 dandi maiorē habueris. Quod scribis, etiam sicuius animus in te esset offensior, à me re-
 3 colligi oportere, quid dicas: neque id neglexi, sed est miro quodam modo affectus. Ego au-
 tem quæ dicenda fuerunt de te, non præterū. Quid autem contendendum esset, ex tua pu-
 tabam voluntate statuere oportere: quam si ad me perscripseris, intelliges me neque dili-
 gen-
 4 gen-
 tiorē esse voluisse quā tu es, neque negligentiorē fore quā tu velis. De Ta-
 diana te, necum Tadius locutus est, te ita scripsisse, nihil esse iam quod laboraretur, quo-
 niam hereditas vsu capta esset. Id mirabamur te ignorare, de tutela legitima, in qua dici-
 tur esse puella, nihil vsu capi posse. Epeiroticam emptionem gaudeo tibi placere. Quæ tibi
 mandauit, & quæ tu intelliges cōuenti nostro Tusculano, velim vt scribis cures, quod sine
 molestia tua facere poteris: nam nos ex omnibus molestiis & laboribus vno illo in loco
 5 conuiescimus, quo fratrem cotidie expectamus. Terentia magnos articularum dolores
 habet, & te & sororem tuam & matrem maxime diligit, salutēque tibi plurimam ascri-
 bit, & Tulliola delicia nostræ. Cura vt valeas, & nos ames; & tibi persuadeas te à me fra-
 terne amari.

CICERO ATTICO SAL.

4

NON committam posthac vt me accusare de epistolarum negligentia possis: tu modo
 video in tanto otio vt par mihi sis. Domum Rabirianam Neapoli, quam tu iam dimen-
 sam & exedificatam animo habebas, M. Fontius emit M C C C L O O O X X X. Id te sci-
 re volui, siquid forte ea res ad cogitationes tuas pertineret. Q. Frater (vt mihi videtur) quo
 volumus animo est in Pomponiam, & cum ea nunc in Arpinatibus prædiis erat, & secum
 habebat hominem *γυναικα* D. Turranniū. Pater nobis decessit ad V I I I Kal. Decemb.
 Hæc habebam serē quæ te scire vellem. Tu velim, si qua ornamenta *γυμνασίου* reperire po-
 1 teris, quæ loci sint eius quem tu non ignoras, ne prætermittas. Nos Tusculano ita delecta-
 mur, vt nobismetipsis tum denique, cum illo venimus, placeamus. Quid agas omnibus de
 2 rebus, & quid acturus sis, fac nos quam diligentissime certiores. Apud matrem recte est, eā-
 que nobis curæ est.

L. Cincio M X X C D constitui me curaturum Id. Feb. Tu velim ea quæ nobis emisse &
 parasse scribis, des operam vt quamprimū habeamus: & velim cogites (id quod mihi pol-
 licitus es) quemadmodum bibliothecam nobis conficere possis. Omnē spem delectationis
 nostræ, quā cum in otiiu venerimus, habere volumus, in tua humanitate positam habemus.

CICERO ATTICO SAL.

5

A P V D te est vt volumus: mater tua & soror à me Quinto que fratre diligitur. Cū A-
 cutilio sum locutus: is sibi negat à suo procuratore quicquā scriptum esse, & miratur istam
 contouersiam fuisse, quod ille recusaret: satisfdari amplius abs te nō petit. Quod te de Ta-
 diano negotio decidisse scribis, id ego Tadio & gratū esse intellexi & magnopere iucundū.
 Ille noster amicus, vir mehercule optinus, & mihi amicissimus, sanē tibi iratus est: hoc si
 1 quanti tu æstimes, sciam, tū quid mihi elaborandū sit scire possim. L. Cincio M C C L O O O
 C C L O O O C C C C. pro signis Megaricis, vt tu ad me scripseras, curauit. Hermæ tui Pen-
 telici cum capitibus æneis, de quibus ad me scripsisti, iam nunc me admodum delectant:
 quare velim & eos, & signa, & cætera quæ tibi eius loci & nostri studiū & tuæ elegantiz
 esse videbuntur, quamplurima quamprimūque mitras, & maxime quæ tibi gymnasiū,
 P.ū.

xyftique videbuntur effe. nam in eo genere fic studio efferimur, vt abs te adiuvandi, ab aliis prope reprehendendi fimus. Si Lertuli naus non erit, quò tibi placebit, imponito. Tulliola deliciòz noftræ tuum munufculum flagitar, & me vt fponforem appellat. Mi autem ab- iurare certius eft, quàm dependere.

CICERO ATTICO SAL.

6

NIMIVM raro nobis abs te literæ afferuntur, cum & multo tu facilius reperias qui Romam proficifcantur, quàm ego qui Athenas: & certius tibi fit, me effe Romæ, quàm mihi te Athenis. Itaque propter hanc dubitationem meam breuior hæc ipfa epiftola eft, quòd cum incertus effem vbi effes, nolebam illum noftrum familiarem fermonè in alienas manus devenire. Signa Megarica & Hermas, de quibus ad me fcripifti, vehementer expecto. Quicquid eiusdem generis habebis, dignè academia tibi quòd videbitur, ne dubitaris mittere, & arce noftræ confidito. Genus hoc eft voluptatis meæ, quæ *maximè* maxime funt, ea quæro. Lentulus naus fuas pollicetur. Peto abs te vt hæc diligèter cures. Chilius te rogat, & ego eius rogatu *diuinitatè* me *reca*.

CICERO ATTICO SAL.

CVM effem in Tufculano (erit hoc tibi pro illo tuo, cum effem in Ceramico) Verun- tamen cum ibi effem, Roma puer à forore tua miſſus epiftolam mihi abs te allatà dedit, nun- tiatitque eo ipfo die poſt meridiem miſſuram eū, qui ad te proficifceretur: eo factum eft vt epiftolæ tuæ reſcriberem aliquid, breuitate temporis tã pauca cogeret ſcribere. Primum ti- bi de noſtro amico placando, aut etiã planè reſtituendo polliceor. quòd ego, etiã mea ſpon- te antè faciebam, eo nunc tamè & agam ſtudioſius, & cõtendam ab illo vehemèrius, quòd tantam ex epiftola volũtatem eius rei tuam perſpicere video. hoc te intelligere volo, per- grauior illum effe offenſum: ſed quia nullam video grauè ſubefſe cauſam, magnopere con- fido illum fore in officio & in noſtra poteſtate. Signa noſtra & Hermeracles, vt ſcribis, eū commodiſſime poteris, velim imponas, & ſiquod aliud *inuenis* eius loci, quem non ignoras, reperies: & maxime, quæ tibi palæſtræ gymnafique videbuntur effe. etenim ibi ſedens hæc ad te ſcribebam, vt me locus ipſe admoneret. Præterea typos tibi mando, quos in teſtorio atrioſi poſſim includere, & putealia ſigillata duo. Bibliothecam tuam caue cuiquã deſpon- deas, quãuis acrem amatorem inuenieris: nam ego omnes meas vindemiolas eò reſervo, vt illud ſubſidiũ ſenectuti parem. De fratre cõſido ita effe, vt ſemper volui & elaboravi: mul- ta ſigna ſunt eius rei: non minimũ, quòd foror prægnans eſt. De comitiis meis, & tibi me permiſiſſe memini, & ego iampridem hoc cõmuniſus amicis, qui te expectant, prædico: te nõ modo nõ arceſſam, ſed prohibebo: quòd intelligam multo magis intereſſe tuæ, te agere quòd agẽdum eſſet hoc tempore, quàm mea, te adefſe comitiis. Proinde eo animo te velim effe, quaſi mei negotii cauſa in iſta loca miſſus eſſes: ſin autem eū & offendes erga te, & au- dies, quaſi mihi ſiquæ parta erunt, nõ modo te præſente, ſed per te parta ſint. Tulliola tibi diem dat, ſponforem appellat.

CICERO ATTICO SAL:

7

ET MEA ſponte faciebam antea, & poſt duabus epiftolis tuis per diligen- ter rationè ſcriptis, magnopere ſum cõmotus: eò accedebat horrior aſſiduus Salluſtius, vt a- gerem quãdiligentiſſime cum Luceio de veſtra vetere gratia reconcilianda. Sed cū omnia teſſicem, non modo eam voluntatè eius quæ fuerat erga te, recuperare non potui, verum ne cauſam quidem elicere immutatæ voluntatis. Tameti iactat ille quidem illud ſuum arbi- triũ, & ea quæ iam tum, cum aderas, offendere eius animũ intelligebam: tamen habet quid- dam profectio quòd magis in animo eius inſederit: quòd neque epiftolæ tuæ, neque noſtra legatio tam poteſt facile delere quàm tu præſens. nõ modo oratione, ſed tuo vultu illo fa- miliari rolles: ſi modo tanti putaris id: quòd ſi me audies, & ſi humanitati tuæ cõſtare vo- les, certe putabis. Ac ne illud mirere, cur cum ego antea ſignificarè tibi per literas, me ſpe- rare illum in noſtra poteſtate fore, nũc idem videar diſſidere: incredibile eſt quãto mihi vi- deatur illius voluntas obſtinatior, & in hac iracundia affirmatior. Sed hæc aut fanabuntur cum veneris, aut ei moleſta erunt, in vtro culpa erit. Quòd in epiftola tua ſcriptum erat,

me iam arbitrari designatum esse, scito nihil tam exercitum esse nunc Romae, quam candidatos omnibus inquiratibus, nec quando futura sint comitia sciri: verum haec audies de Philadelpho. Tu velim quae academiae nostrae parasti, quamprimum mitras: mire quam illius loci non modo usus, sed etiam cogitatio delectat. Libros vero tuos caue cuiquam tradas: nobis eos quemadmodum scribis, conserua: summum me eorum studium tenet, sicut odium iam ceterarum rerum: quas tu incredibile est quam breui tempore, quanto deteriores offensurus sis, quam reliquisti

Multra defunt

Tu curis illa lentum sane negotium, neque Cornelius ad Terentiam postea redire copinor ad Confidium Axiuum Selicium confugiendum est: nam a Caecilio propinqui minore centesimis nummum mouere non possunt. Sed ut ad prima illa redeam: nihil ego illa impudentius, astutius, lentius vidi. Libertum mitto, Tito mandavi scribere atque scribere, sed nescio an tunc mittam: nam mihi Pompeiani prodromi nunciant aperte Pompeium acturum, Antonio succedi oportere: eodemque tempore aeger Praetor ad populum. Res eiusmodi est ut ego nec per bonorum, nec per popularem excitationem honeste possum hominem defendere, nec mihi liberar, quod vel maximum est: etenim accidit hoc, quod totum cuiusmodi sit, mando tibi ut perspicias. Libertum ego habeo sane nequam hominem, hilarem dico ratiocinatorem & clientem tuum. De eo mihi Valerius interpretis nuntiat, Chilitumque se audisse scribi haec, esse hominem cum Antonio: Antonium porro in cogendis pecuniis dictitare, partem mihi queri: & a me custodem communis questus libertum esse missum. Non sum mediocriter commotus, neque tamen credidi, sed certe aliquid sermone fuit: totum inuestiga, cognosce, perspice, & nebulonem illum, si quo pacto potes, ex istis locis amoue. Huius sermonis Valerius auctorem Cn. Plaucium nominabat, mando tibi plane, totum ut videas cuiusmodi sit. Pompeium nobis amicissimum constat esse. Diuortium Mutiae vehementer probatur. P. Clodium Appii F. credo te audisse cum veste muliebri deprehensum domi C. Caesaris, cum pro populo fieret, cumque per manus seruulz seruatum & educatum: rem esse insigni infamia, quod te moleste ferre certe scio. Quid praeterea ad te scribam, non habeo, & mehercule etiam in scribendo conturbatior. Nam puer festinus anagnostes noster Sositheus decesserat, meque plus, quam serui mors debere videbatur, commouerat. Tu velim saepe ad nos scribas: si rem nullam habebis, quod in buccam veneris scribito. Kal. Ian. M. Messala & M. Pisono c o s s.

CICERO ATTICO SAL.

8

ACCEPTI tuas tris iam epistolas: vnam a M. Cornelio, quam tribus tabernis (ut opinor) ei dedisti: alteram, quam mihi Canusinus tuus hospes reddidit: tertiam quam (ut scribis) anchora soluta de phaele dedisti: quae fuerunt omnes rhetorum: pure loquuntur, cum humanitatis sparsae sale, tum insignes amoris notis. Quibus epistolis sum equidem abs te laesissus ad rescribendum: sed idcirco sum tardior, quod non inuenio fidelem tabellarium: quoniam enim quisque est qui epistolam paulo grauiorem ferre possit, nisi eam per lectionem relucet: Accidit etiam quod mihi non est notum ut quisque in Epeirum proficiat. Ego enim te arbitror caesis apud Amaltheam tuam victimis, statim esse ad Sicyonem oppugnandum profectum: neque tamen id ipsum certum habeo quando ad Antonium proficiat, aut quid in Epeiro temporis ponas: ita neque Achaicis hominibus, neque Epeiroticis paulo liberos literas committere audeo. Sunt autem post discessum a me tuae res dignae literis nostris, sed non committendum eiusmodi periculo, ut aut interire, aut aperiri, aut intercepti possint. Primum igitur scito, primum me non esse rogatum sententiam, praepositumque esse nobis pacificatore Allobrogum, idque admirum ante Senatum, neque me inuito esse factum: sum enim & ab obseruando homine peruerso liber, & ad dignitatem in re. retinendam contra illius voluntatem solutus: & ille secundus in dicendo locus habet auctoritatem penes principis, & voluntatem non minus deuinctam beneficio c o s s. tertius est Catulus, quartus (si etiam hoc queris) Hortensius. c o s s. antem ipse paruo animo & prauo, tamen cauillator genere illo moroso, quod etiam sine dicacitate ridetur, facie magis quam facietis ridiculus, nihil agens in rebus. seruatus ab optimaribus, a quo nihil speres boni recipi. quia non vult: nihil speres mali, quia

P.iii.

non vider. Eius autē Collega & in me perhonorificus, & partii studiosus, ac defensor bonarum: quin nunc leuiter inter se dissident: sed vereor ne hoc quod infectū est, serpat longius. Credo enim te audisse, cū apud Cæsarem pro populo fieret, venisse eū muliebri vestitu virum, idque sacrificiū cum Virgines instaurasset, mentionem à Q. Cornificio in Senatu factam: is fuit princeps, ne tu forte aliquem nostrum putes. postea tē ex s. c. ad Virgines atque ad Pontifices relatum: idque ab iis nefas esse decretum: deinde ex s. c. Consules rogationē promulgasse: vxori Cæsarem nuntiū remisisse. In hac causa Piso amicitia P. Clodii ductus operam dat, vt ea rogatio quam ipse fert, & fert ex s. c. & de religione, antiquetur. Messala vehementer adhuc agit seuerē: boni viri precibus Clodii remouentur à causa. operæ comparantur: nos metipsi qui Lycurgeti à principio fuissēmus, cotidie demitigamur. instat & vrget Cato. Quid multa: vereor ne hæc iniecta à bonis, defensa ab improbis, magnorū reipub. malorū causa sit: tuus autem ille amicus, (scin' quem dicā) de quo tu ad me scripsisti, posteaquā non auderet reprehendere, laudare cœpisse: nos (vt ostendit) admodum diligit, amplectitur, amat, aperte laudat, occulte (sed ira vt perspicuū sit) inuidet. nihil come, nihil simplex, nihil *si res moribus*, nihil honestū, nihil illustre, nihil forte, nihil liberū. Sed hæc ad te scribam aliās subtilius: nā neque adhuc mihi satis nota sunt, & huic terræ filio nescio cui, cōmittere epistolam tantis de rebus non audeo. Prouincias Prætores nō dum fortiti sunt. res eodem est loci quo reliquisti. *res Julius* quā postulas Miseni & Puteolorū includam orationi mez, ad 111. Non. Decemb. mendose fuisse animaduertē. Quæ laudas ex orationibus (mihi crede) valde mihi placebant, sed non audebam antea dicere: nūc vero, quod à te probata sunt, multo mi *estimulius* videntur. In illam orationē Metellianam addidi quædā: liber tibi mittetur, quoniam te amor nostri *estimulius* reddit. Noui tibi quidnam scribam: quid dictū: Messala c o s. Antronianam domum emit *is C X X X V I I*. Quid id ad me, inquit: tantum, quod ea emptione & nos bene emisse iudicati sumus: & homines intelligere cœperunt, licere amicorum facultatibus in emendo ad dignitatē aliquam peruenire. Teucris illa lentum negotium est, sed tamen est in spe. Tu ista confice: à nobis liberiozem epistolam expecta. v 1. Kal. Febr. M. Messala & M. Pifone c o s s.

CICERO ATTICO SAL.

VEREOR ne putidum sit, scribere ad te quā sim occupatus: sed tamē distinebar, vt huic vix tantulæ epistolæ tēpus habuerim, atque id ereptū ē summis occupationibus. Prima concio Pompeii qualis fuisset, scripsi ad te antea, nō iucunda miseris, inanis improbis, beatis nō grata, bonis non grauis: itaque frigebat: tū Pifonis c o s. impulsu leuissimus Tr. Pl. I. Fusius in concionē produxit Pompeium. Res agebatur in Circo Flaminio. & erat in eo ipso loco illo die nundinarū *mensuris*. quæsiuit ex eo, Placerētne ei iudices à Prætorē legi, quo cōsilio idem Prætor vtretur: id autē erat de Clodiana religione ab Senatu constitutum: tum Pōpeius *sub* *deus ager* locutus est, Senatūque autoritatē sibi omnibus in rebus maximam videri, semperque vifam esse respondit, & id multis verbis. Postea Messala c o s. in Senatu de Pōpeio quæsiuit quid de religione & de promulgata rogatione sentiret. Locutus ita est in Senatu, vt omnia illius ordinis consulta *mensuris* laudaret: mihique, vt assedit, dixit se putare satis ab se etiā de istis rebus esse responsum. Crassius posteaquā vidit illū excepisse laudē ex eo quod hi suspicarentur homines ei Consulatu meū placere, surrexit, ornatissimēque de meo Cōsulatu locutus est: vt ita diceret, se quod esset Senator, quod ciuis, quod liber, quod viueret, mihi acceptū referre: quoties coniugem, quoties domū, quoties patriā videret, toties se beneficium meū videre. Quid multa: totum hunc locum, quem ego varie meis orationibus, quarū tu Aristarchus es, soleo pingere de flamma, de ferro (nō su illas *mensuris*) valde grauior pertexuit. Proximus Pōpeio sedebam: intellexi hominē moueri, vtrū Crassum inure eam gratiam quā ipse prætermisisset, an esse tās res nostras quæ tam libenti Senatu laudarentur: ab eo præsertim qui mihi laudem illam eo minus deberet, quod in omnibus literis in Pōpeiana laude præfictus esset. Hic dies me valde Crasso adiunxit: & tamen ab illo aperte, recte quicquid est datū, libenter accēpi. Ego autem ipse Dii boni quomodo *mensuris* *mensuris* nouo auditori Pompeiosū vnquā mihi *mensuris*, si *mensuris*, si *mensuris*.

Aspiciunt, si uerum tuis suppeditaerunt illo tempore. Quid multa: clamores (etenim hæc erat *in hunc*, de grauitate ordinis, de equestri concordia, de consensione Italiz, de immortalis reliquiis cõiuuatiõnis, de utilitate, de otio: nostri iã in hac materia sonitus nostros) tanti fuerunt, ut ego eo breuior sim, quòd eos vsque istinc exauditos putè. Romanæ autem se res sic habet, Senatus *uolens* noster, nihil cõstantius, nihil seuerius, nihil fortius. Nam cũ dies uenisset rogationi ex s. c. ferendæ, cõcurfabant barbatuli iuuenes, totus ille grex Catilinæ duce filiola Curionis, & populum ut antiquaret rogabant. Piso autem Cõsul, lator rogationis; idem erat dissuasor: operæ Clodianæ pontis occuparæt, tabellæ ministrabantur, ita vt nulla daretur, vt **T I Rogas.** Hic tibi rostra Cato aduolat, cõuicium Pisoni Cõsuli mirificũ facit. si id est cõuicium, vox plena grauitatis, plena authoritatis, plena demique salutis. Accedit eodẽ etiã noster Hortensius, multi præterea boni: insignis uero opera Fauonii fuit. Hoc concursu optimatũ comitia dimittuntur: Senatus uocatur: cũ decerneretur frequenti Senatui, contra pugnante Pisonè, ad pedes omnium sigillatim accidente Clodio, vt Cõsules populũ cohortarentur ad rogationẽ accipiendã, homines ad x v Curioni nullum s. c. facienti assenserunt. Ex altera parte facile c c c c fuerunt. acta res est. Fufius tertium cõcessit. Clodius cõcõnes miseræ habebat, in quibus Lucullum, Hortensium, C. Pisonẽ, Messalam Cõsulem cõumeliose lædebat: me tantũ comperisse omnia criminabatur. Senatus & de prouincijs Pratorum, & de legationibus, & de cæteris rebus decernebat, vt antequam rogatio lata esset nequid ageretur. Habes res Romanas: sed tamen etiã illud quod nõ speraram, audi. Messala Cõsul est egregius, fortis, constans, diligens, nostri laudator, amator; imitator. Ille alter vno minus uicio uitiõsius, quòd iners, quòd somni plenus, quòd imperitus, quòd *inopacitatem*, sed uoluntate: ita *in hunc*, ut Pompeiũ post illam concionẽ in qua ab eo Senatus laudatus est, odisse comperit. Itaque mirũ in modum omnes à se bonos alienauit; neque id magis amicitia Clodii adductus fecit quàm studio perditarũ rerum atque partiũ: sed habet sui similem in magistratibus, præter Fufium, neminem. Bonis uirum Tribb. pl. Cornuto uero Pseudocatonè. Quid queris: nũc ut ad priuata redeam? *in hunc* promissa paratuit. tu mandata effice quæ recepisti. **Q.** Frater, qui Argiletani ædificij reliquum doctrinam emit **MS D C C X V**, Tusculanum uendit, ut si possit, emat Pacilianam domum. Cum Lucccio in gratiam redi, uidero hominẽ, ualde petiur, renouabo operam. Tu quid agas, ubi sis, cuiusmodi istæ res sint, fac me quam diligentissime certiorẽ. Idib. Febr.

CICERO ATTICO S.

10

A S I A M Quinto suauissimo fratri obtigisse audisti: nõ enim dubitò quin celerius tibi hoc rumor, quàm uilius nostrũ literæ nunciarint. Nunc quoniã & laudis auarissimi semper fuimus, & præter cæteros *uoluntate* & sumus & habemus, & multorum odia atque inimicitias reip. causa suscepimus, *uoluntate* curaque effice ut ab omnibus & laudemur & amemur. His de rebus plura ad te in ea epistola scribam quam ipsi Quinto dabo. Tu me uelut certiorẽ facias quid de meis mädatis egeris: atque etiã quid de tuo negotio. Nam ut Brundisio profectus es, nullæ mihi abs te sunt redditæ literæ. Valde uero scire quid agas. Id. Mart.

CICERO ATTICO S.

11

Q U A E R I S ex me quid acciderit de iudicio quod tam præter opinionem omnium factum sit: & simul vis scire quomodo ego minus quàm solẽ præliatus sim. Respondebo tibi *in hunc*. Ego enim quãdiu Senatus authoritas mihi defendẽda fuit, sic acriter & uehementer præliatus sum, ut clamor cõcurfusque maxima cũ mea laude fierent. quòd si tibi uinquã sum uisus in rep. fortis, certe me in illa causa admiratus esses. Cũ enim ille ad cõcõnes confugisset, in hisque meo nomine ad inuidiã ueretur, diu immortales, quas ego pugnas & quantas strages elidit! Quos impetus in Pisonẽ, in Curionem, in totã illam manum feci! Quomodo sum insectatus leuitatẽ senum, libidinem iuuentutis! Saepe, ita me diu inuenit, te nõ solum authorẽ consiliorũ meorum, uerum etiam spectatorem pugnarum, mirificaram desyderauit. Postea uero quàm Hortensius excogitauit ut legem de religione Fufius Trib. pl. ferret, in qua nihil aliud à Cõsulari rogatione differerat, nisi iudicium

epistola quam nolo aliis legi) idem inquam ego recreati afflictos animos bonorum, vnum-
 quenque confirmans, excitans: insectandis vero exagitadisque nummariis iudicibus om-
 nem omnibus studiosis ac fautoribus illius victorie *magis* eripui. Pisonem Cōsulem nul-
 la in te consistere vnquam sum passus: desponsam homini iam Syriam ademi: Senatum ad
 pristinam suam seueritatem reuocaui, atque abiectum excitavi. Clodium praesentem fregi
 in Senatu cum oratione perpetua, plenissima grauitatis, tum altercatione huiusmodi, ex
 qua licet pauca degustes: nam cetera non possunt habere neque vim, neque venustatem, re-
 moto illo studio contentionis quem *in* vos appellatis. Nam vt Id. Mai. in Senatum cō-
 uenimus, rogatus ego sententiam, multa dixi de summa rep. atque ille locus inductus à me
 est diuinitus, Ne vna plaga accepta P. C. conciderent, ne deficerent: vultus esse eiusmodi,
 quod mihi nec dissimulandum, nec pertimescendum videretur, ne aut ignorando stultissi-
 mi iudicaretur. Bis absolutum esse Lentulum, bis Catilinam, hunc tertium iam esse à iudi-
 cibus in rempub. immisum. Erras Clodi, non te iudices vrbi, sed carceri reseruauerunt: neque
 te retinere in ciuitate, sed exilio priuare voluerunt. Quamobrem P. C. erigite animos, reti-
 nete vestram dignitatem, manet illa in repub. bonorum consensus, dolor accessit bonis vi-
 ris, virtus non est imminuta, nihil est damni factum noui: sed quod erat, inuentum est in v-
 nius hominis perditio iudicio: plures similes reperti sunt. sed quid ago: penè orationem in e-
 pistolam inclusi. Redeo ad altercationē, surgit pulchellus puer, obiicit mihi me ad Baias
 uisse. Falsum: sed tamen Quid huic simile est, inquam: dicas quasi in operto fuisse. Quid, in-
 quir, homini Arpinati cum aquis calidis: Narra inquam patrono tuo, qui Arpinateis aquas
 concupiuit: nostri enim Marinas. Quousque, inquit, hunc Regem feremus: Regem appellas
 inquam, cum Rex tui mentionem nullam fecerit: ille autem Regis hereditatem spe deuo-
 rarat. Domum, inquit, emisti. Putas, inquam, dicere iudices, emisti: Iuranti, inquit, tibi non
 crederent. Mihi vero inquam x x iudices crediderunt. x x x, quoniam nummos ante
 acceperunt, tibi nil crediderunt. Magnis clamoribus afflictus conticuit & concidit. Noster
 autem status est hic: apud bonos iudem sumus quos reliquisti: apud sordem vrbi & facem,
 multo melius nunc quam reliquisti: nam & illud nobis non obest, videri nostrum testimo-
 nium non valuisse: quissus est sanguis inuidiae sine dolore: atque etiam hoc magis, quod om-
 nes illi fautores illius flagitii rem manifestam illam redemptam esse à iudicibus confiten-
 tur. Accedit illud, quod illa cōcionalis hirudo zerarii, misera & ieiunia plebecula, me ab hoc
 Magnō vnice diligi putat: & Hercule multa & iucunda consuetudine coniuncti inter nos
 sumus, vsque eo vt nostri isti cōmissatores coniuurationis barbari iuuenes illum in sermo-
 nibus Cn. Ciceronem appellent. Iraque & ludis & gladiatoribus mirandas *in* fine
 vlla pastoricia fistula aufercbamus. Nunc est expectatio in Comitiorū, in qua omnibus in-
 uinis trudit noster Magnus Auli F. atque in eo neque autoritate neque gratia pugnat,
 sed quibus Philippus omnia castella expugnari posse dicebat, in qua modo asellus onustus
 auro posset ascendere. Cōsul autem ille deterioris histrionis similis suscepisse negotium di-
 citur, & domi diuiores habere, quod ego non credo: sed s. c. duo iam facta sunt odiosa,
 quod in Cōsulem facta putantur, Catone & Domitio postulāte, vnum, Vt apud magistra-
 tus inquiri liceret: alterum, Cuiusmodi diuiores habitarent aduersus tempus. Turco autem
 Trib. ple. qui magistratum simul cum lege Aelia iniit, solutus est & Aelia & Fufia, vt legem
 de ambitu ferret, quem ille bono auspicio Claudus homo promulgauit. Ita comitia
 in ad 11. Kal. Sex. dilata sunt. Noni est in lege hoc, Vt qui nummos in tribu pronuntiarit,
 si non dederit, impune sit: si dederit, vt quoad viuat singulis tribubus $\text{ms } 000000$ debeat.
 Dixi hanc legem P. Clodium iam antea seruasse: pronuntiare enim solitum esse & non da-
 re. Sed heus tu: vidēsne Cōsulatum illum nostrum, quem Curio antea *apud* vocabat,
 si hic factus erit, fabam minimum futurum: Quare, vt opinor, *et* *et* id quod tu facis: &
 istos Cōsulatus, non floefaciteon? Quod ad me scribis, te in Asia statuisse non ire, equi-
 dem mallet vt irēs: ac vt erot, nequid in ista re minus commode fiat: sed tamen non pos-
 sum reprehendere consilium tuam, praesertim cum egomet in prouinciam non sim profec-
 ctus. Epigramatis tuis quae in Amaltheo posuisti, contenti erimus, praesertim cum & Chi-

lius nos reliquerit, & Archias nihil de me scripserit: ac vereor ne Lucullus, quoniam Graecum poema condidit, nunc ad Caecilianam fabulam spectet. Antonio, tuo nomine gratias egi, eamque epistolam Manlio dedi. Ad te ideo antea rarius scripsi, quod non habebam idoncum cui darem, nec satis sciebam quid darem. Vale, te venditavi. Cincius siquid ad me tui negotii detulerit, suscipiam: sed nunc magis in suo est occupatus, in quo ego ei non desum. Tu, si vno in loco es futurus, crebras à nobis literas expecta: aut plures etiã ipse mitto. Velim ad me scribas cuiusmodi sit *ἀμολήσις* tuum, quo ornatu, qua *ῥησιδία*: & quae poemata, quãque historias de *ἀμολήσις* habes, ad me mittas. habet mihi facere in Arpinati. Ego tibi aliquid de meis scriptis mittam: nihil erat absoluti.

CICERO ATTICO SAL.

12

MAGNA mihi varietas voluntatis & dissimilitudo opinionis ac iudicii Q. fratris mei demonstrata est ex literis tuis, in quibus ad me epistolarũ illius exempla misisti. Quae ex te & molestia sum tanta affectus, quantam mihi meus amor summus erga vtrumque vestrum afferre debuit: & admiratione, quidnam accidisset quod asserret Q. fratri meo aut offensionem tam grauem, aut commutationem tantam voluntatis: atque illud à me iam antè intelligebatur, quod te quoque ipsum discordentem à nobis suspicari videbam, subesse nescio quid opinionis incommode, lauciumque eius animũ, & infedisse quasdam odiosas suspiciones: quibus ego moderi cũ cuperem & antea saepe, & vehementius etiam post fortitione Prouinciae, nec tantũ intelligebã ei esse offensionis quantũ literæ tuæ declarãt, nec tantũ proficiebã quantũ volebam. Sed tamen hoc me ipse consolabar, quod non dubitabã quin te ille aut Dyrrhachii, aut in istis locis vispiam visurus esset: quod cum accidisset, considerabam ac mihi persuaseram fore vt omnia placarentur inter vos, non modo sermone ac disputatione, sed aspectu ipso, congressuque vestro. nam quanta sit in Q. fratre meo comitas, quanta iucunditas, quam mollis animus ad accipiendam & ad deponendam offensionem, nihil atinet me ad te, qui ea nosti, scribere. Sed accidit perincomode, quod cum nusquam vidisti, Valuit enim plus quod erat illi nonnullorũ artificis inculcatum, quam aut officium, aut necessitudo, aut amor vester ille pristinus, qui plurimum valere debuit. Atque huius incommodi culpa vbi resideat, facilius possum existimare, quam scribere: vereor enim ne, dum defendam meos, non parcam tuis. Nam sic intelligo, vt nihil à domesticis yulneris factũ sit, illud quidem quod erat, eos certe sanare potuisse. Sed huiusce rei totius vitium, quod aliquanto etiam latius patet quam videtur, praesenti tibi comòdius exponã. De his literis quas ad te Thessalonica misit, & de sermonibus quos ab illo & Romae apud amicos tuos, & in itinere habitos putas, & quid tantum causæ sit, ignoro: sed omnino in tua posita est humanitate mihi spes huius leuandæ molestiae. Nam si ita statueris, & iritabiles animos esse optimorum saepe hominum, & eosdem placabilis: & esse hanc agilitatem (vt ita dicam) mollitiemque naturæ plerumque bonitati: & id quod caput est, nobis inter nos nostra, siue incommoda, siue vitia, siue iniurias esse tolerandas: facile hæc quemadmodum spero mitigabuntur. Quod ego, vt facias, te oro: nam ad me, qui te vnicè diligo, maxime pertinet, neminem esse meorum qui aut te non amet, aut abs te non ametur. Illa pars epistolæ tuæ minime fuit necessaria, in qua exponis quas facultates aut prouincialium aut vrbanoꝝ commodorum & alijs temporibus & me ipso Consule pretermiseris, mihi enim perspecta est integritas & magnitudo animi tui: neque ego inter me atque te quicquam interesse vnquam dixi præter voluntatem institutæ vitæ: quod me ambitio quaedam ad honorum studium, te autem alia minime reprehendenda ratio ad honestum otium duxit. Vera quidem laude probitatis, diligentiae, religionis neque me tibi, neque quocquam antepono: amoris vero erga me, cum à fraterno amore domesticoque dilecti, tibi primas defero. Vidi enim, vidi, penitusque perpexi in meis varijs temporibus & sollicitudines & læticias tuas. Fuit mihi saepe & laudis nostræ gratulatio tua iucunda, & timoris consolatio grata. Quin mihi nunc te absente non solum consilium, quo tu excellis, sed etiam sermonis communicatio, quæ mihi suauissima tecum solet esse, maxime deest. Quid dicam in publica re: quo in genere mihi negligentem esse non licet: an

in forensi labore, quem antea propter ambitionem sustinebam, nunc ut dignitatem tueri gratia possim in ipsis domesticis negotiis, in quibus ego cum antea, tum vero post discessum fratris, te, sermonesque nostros desydero: Postremo non labor meus, non requies, non negotium, non otium, non forenses res, non domestice, non priuatae carere diutius tuo suauissimo atque amantissimo consilio ac sermone possunt. Atque harum rerum commemorationem verecundia saepe impediuit vtriusque nostrum: nunc autem ea fuit necessaria propter eam partem epistolae tuae, per quam te ac mores tuos mihi purgatos ac probatos esse voluisti. Atque in ista incommoditate alienati illius animi & offensi, illud inest tamen commodi, quod & mihi & ceteris amicis tuis nota fuit & abs te aliquando testificata tua voluntas omittenda prouinciae: ut quod vnâ non estis, non dissensione ac diffidio vestro, sed voluntate ac iudicio tuo factum esse videatur. Quare & illa quae violata, expiabuntur: & haec nostra, quae sunt sanctissime conseruata, suam religionem obtinebunt. Nos hic in repub. infirma, misera, commutabilique versamur: credo enim te audisse nostros Equites pene à Senatu esse disiunctos: qui primum illud valde grauiter tulerunt, promulgatum ex s. c. fuisse, ut de iis qui ob iudicandum pecuniam acceperissent, quzeretur. Quae in re decernenda cum ego casu non assuissem, sensu semque id equetrem ordinem ferre molestè, neque aperte dicere, obiurgauì Senatum, ut mihi visus sum, summa cum auctoritate: & in causa non verecunda, admodum grauis & copiosus fui. Ecce aliz deliciz Equitum vix ferendae, quae ego non solum tuli, sed etiam ornauì. Afiani qui de Cenforibus condixerunt, questi sunt in Senatu, se cupiditate prolapsos nimium magno conduxisse: ut indueretur locatio, postulauerunt. Ego princeps in adiutoribus, atque adeo secundus: nam; ut illi auderent hoc postulare, Crassus eos impulit. Inuidiosa res, turpis postulatio & confessio temeritatis: summum erat periculum ne si nihil impetrassent, plane alienarentur à Senatu. Huic quoque rei subuentum est maxime à nobis, perfectumque vt frequentissimo Senatu & libentissimo vterentur, multaque à me de ordinum dignitate, & concordia dicta sunt Kal. Decemb. & postridie: neque adhuc res confecta est, sed voluntas Senatus perspecta. Vnus enim contradixerat Merellus Cos. Desig. Qui erat dicturus (ad quem propter dici breuitatem peruentum non est) Heros, ille noster Caro. Sic ego conseruans rationem institutionemque nostram, tucor vt possum illam à me conglutinatam conseruandam. Sed tamen, quoniam ista sunt tam infirma, munitur quaedam nobis ad retinendas opes nostras tuta, vt spero, via, quam tibi literis satis explicare non possum, significatione parua ostendam tamen. Vtor Pompeio familiarissime: video quid dicas: cauebo quae sunt cauenda, ac scribam alijs ad te de meis consiliis capessenda reipub. plura. Luецium scito Consulatum habere in animo statim petere: duo enim soli dicuntur petitori. Caesar cum coire per Arrium cogitar: & Bibulus cum hoc se putat per C. Pisonem posse coniungi. Rides: Non sunt haec ridicula, mihi crede. Quid aliud scribam ad te? quid multa sunt: sed in aliud tempus expectare velis: cures vt sciam. Iam illud modeste rogo quod maxime cupio, vt quamprimum venias. Non. Decemb.

CICERO ATTICO SAL.

13

NIHIL mihi nunc scito tam deesse, quam hominem cum quocum omnia quae me cura aliqua afficiunt, vnâ communicem, qui me amet, qui sapiat, quicum ego conloquar, nihil fingam, nihil dissimulem, nihil obtegam: abest enim frater *ἀφαισῶν* & amantissimus Metellus, non homo, sed litus atque aer & solitudo mea. Tu autem qui sapissime curam & angorem animi mei sermone & consilio leuasti tuo, qui mihi & in publica re socius, & in priuatis omnibus conscius, & omnium meorum sermonum & consiliorum particeps esse soles, vbi nam es? Ita sum ab hominibus destitutus, vt tantum requietis habeam, quantum cum vxore & filiola & mellito Cicerone consumitur. Nam illae ambitioe nostrae fucosaeque amicitiae sunt in quodam splendore forensi, fructum domesticum non habent. Itaque cum bene completa domus est tempore matutino, cum ad forum stipati gregibus amicorum descendimus, reperire ex magna turba neminem possumus quicum aut iocari libere, aut suspirare familiariter possimus. Quare te expectamus, te desideramus, te

iam etiam accessimus. Multa enim quæ me sollicitant, anguntque: mihi videtur aureis nactus tuas, vnius ambulationis sermone exhaurire posse. Ac domesticarum quidem sollicitudinum aculeos omnes, & scrupulos occultabo, neque ego huic epistolæ atque ignota bellario committam: atque hi (nolo enim te permoueri) non sunt permolesti, sed tamen insident & vrgent, & nullius amantis consilio aut sermone requiescunt. In rep. vero quam animus est præsens, tamen voluntas etiam atque ipsa me deficit. Nam (vt ea breuiter quæ post tuum discessum acta sunt, colligam) iam exclames necesse est res Romanas diutius stare non posse. Etenim post profectionem tuam primus (vt opinor) introitus fuit in causam fabulæ Clodianæ: in qua ego nactus (vt mihi videbar) locum refecandæ libidinis & coercendæ iuuentutis, vehemens fui, & omnis profudi vires animi atque ingenii mei: non odio adductus alicuius, sed animo corrigendæ, & sanandæ ciuitatis. Afflicta respub. est empto stupratoque iudicio. Vide quæ sint postea consecuta. Consul est impositus nobis is, quem nemo præter nos philosophos aspicere sine suspitio posset. quâquam hoc vulnus, facto s. c. de ambitu, de iudiciis nulla lex perlata, exagitarus Senatus, alienati Equites R. quod erat quidem ob rem iudicandam. sic ille annus duo firmameta reipub. per me vnum constituta euertit: nam & Senatus auctoritatem abiecit, & ordinum concordiam diuinxit. Instat hic nunc ille annus egregius: eius initium eiusmodi fuit, vt anniversaria facta iuuentutis non committerentur. Nam M. Luculli vxorem Mæmii suis sacris iniitauit. Menelaus ægre id passus diuortium fecit. quanquam ille pastor Idæus Menelaum volum contempserit: hic noster Paris tam Menelaum quàm Agamemnonem liberum nõ putauit. Est autem C. Herennius quidam Trib. pl. quem tu fortasse ne nosti quidem, tamen etsi potes nosse: tribulis enim tuus est, & Sextus pater eius nummos vobis diuidere solebat. Is ad plebem Publium Clodium tradidit, idemque fert vt Vniuersus populus in campo Martio suffragium de re Clodii ferat. Hunc ego accepi in Senatu, vt solco: sed nihil est illo homine lentius. Metellus est Consul egregius, & nos amat: sed imminuit auctoritatẽ suam, quod habet, vt dicit, causam promulgatam. Illud idem de Clodio. A. autem Filius, & diu immortales, quàm ignauus ac sine animo miles! quàm dignus qui Palicano, sicut facit, os ad male audiendum cotidie præbeat! Agraria autem promulgata est à Flauio sanè leuis, eadem serè quæ fuit Plotia. Sed interea ~~ueneris aut, ut inus~~ quisquam inueniri potest, qui poterat familiaris noster (sic est enim, volo te hoc scire) Pompeius, legulam illam pictam silentio tueretur suam. Crassus verbum nullum contra gratiam. ceteros iam nosti: qui ita sunt stulti, vt amissa rep. piscinas suas fore saluas sperare videantur. Vnus est qui curret constantia magis & integritate, quàm (vt mihi videtur) consilio aut ingenio Cato: qui miseros Publicanos, quos habuit amantissimos sui, tertium iam mensem vexat, neque iis à Senatu responsum dari patitur: ita nos cogimur reliquis de rebus nihil decernere, antequam Publicanis responsum sit. Quare etiam legationes reiectum iri puto. Nunc vides quibus fluctibus iactemur: etsi ex iis quæ scripsimus, tanta etiam à me non scripta perspicias. Reuise nos aliquando: & quanquam sunt hæc fugienda quæ te voco, tamen fac vt amore nostrum tanti æstimes, vt eò vel cum his molestiis peruenire velis. Nam ne absens censere, curabo edicendum & proponendum locis omnibus. sub Iustrum autem censi, germani negotiatoris est. Quare cura vt te quamprimum videamus. Vale. X I. Kal. Feb. Quinto Metello & L. Afranio Coss.

CICERO ATTICO SAL:

14

NON modo si mihi tantum esset otii quantum est tibi, verum etiam si tam breuis epistolæ velim mirtere (quod tu soles facere) te superarem, & in scripto multo essem crebrior quàm tu. Sed ad summas atque incredibileis occupationes meas accedit, quod nullam à me epistolam ad te sino absque argumento ac sententia peruenire. Et primum tibi (vt æquum est) cuius amanti patriam, quæ sunt in rep. exponam: deinde quoniam tibi amore nos proximi sumus: scribimus etiam de nobis ea quæ scire te nõ nolle arbitramur. Atque in rep. nunc quidem maxime Gallici belli versatur metus. Nam Edui fratres nostri pugnant, Sequani male pugnant: & Heluetii sine dubio sunt in armis, excursionẽque

in prouinciam faciunt. Senatus decreuit vt Consules duas Gallias fortiterent, delectus haberetur, vacatones ne valerent, Legati cum autoritate mitterentur, qui adirent Gallie ciuitates, darētque operam ne hæc se cum Heluenis iungerent. Legati sunt Q. Metellus Creticus, & L. Flaccus & *τι τριτῆ φασίγιος*, Lentulus Clodii filius. Atque hoc loco illud non queo præterire, quod cū de consularibus mea prima fors exisset, vna voce Senatus frequens retinendum me in vrbe censuit. Hoc idem post me Pompeio accidit, vt nos duo quasi pigora reipu. retineri videremur. Quid enim ego aliorum in me *ἐπισημαίω* expectem, cum hæc domi nascantur? Vrbanæ autem res sic se habent. Agraria lex à Flauio Trib. pl. vehementer agitabatur auctore Pompeio, quæ nihil populare habebat præter auctore. Ex hac ego lege secunda concionis voluntate omnia illa tollebam quæ ad priuatorum incommodum percinebāt. Liberatam agrū cum, qui P. Mutio, L. Calphurnio c o s s. publicus fuisset. Syllanorum hominum possessiones cōfirmabam, Volaterranos, & Arternitanos, quorum agrum Sylla publicarat, neque diuiserat, in sua possessione retinebā. Vnam rationem non reiciebam, vt ager hac aduenticia pecunia emeretur, quæ ex nouis vectigalibus per quinquennium reciperetur. Huic toti rationi agrarie Senatus aduersabatur, suspicis Pompeio nouam quandam potentiam quæri. Pompeius verò ad voluntatem perferendæ legis incubuerat. Ego autem magna cum agrariorum gratia cōfirmabam omnium priuatorum possessiones. Is enim est noster exercitus hominum, vt tute scis, locupletium. Populo autem, & Pompeio (nam id quoque volebam) satisfaciebam emptione. qua cōstituta diligenter, & sentinam vrbis exhauriri, & Italie solitudinem frequentari posse arbitrabar. Sed hæc tota res interpellata bello refrixerat. Metellus est Consul sanè bonus, & nos admodum diligit. Ille alter nihil ita est, vt planè quid erit nesciat. Hæc sunt in repub. nisi etiam illud ad rempub. putes pertinere, Herennium quendam Trib. pl. tribulem tuum, sanè hominem nequam atque egentem, sæpe iam de P. Clodio ad plebem traducendo agere cepisset. huic frequenter interceditur. Hæc sunt (vt opinor) in rep. Ego autem, vt semel Nonarum illarum Decembriam iunctam inuida ac multorum inimicitiis eximiam quandam atque immor talem gloriam consecutus sum, non desisti eadem animi magnitudine in rep. verè sari, & illam institutam ac susceptam dignitatem tueri. Sed postea quàm primum Clodii abfolutione leuitatem infirmitatemque iudiciorum perspexi, deinde vidi nostros Publicanos facile à Senatu disiungi, quanquam à meipso non diuellerentur, tum autem beatos homines hos piscinarios (dico amicos tuos) non obscure nobis inuidere: putavi mihi maiores quasdam opes & firmiora præsidia esse querenda. Itaque primum eum qui nimum diu de rebus nostris tacuerat, Pompeium adduxi in eam voluntarem, vt in Senatu non semel, sed sæpe, multisque verbis suis mihi salutem imperii atque orbis terrarum adiudicari: quod non tam interfuit mea (neque enim illæ res aut ita sunt obscure, vt testimonium: aut ita dubiz, vt laudationem desiderent) quàm repub. quòd erant quidam improbi, qui contentio nem fore aliquam mihi cū Pompeio ex rerum illarū dissensione arbitrantur. Cū hoc ego me tanta familiaritate coniunxi, vt vterque nostrum in sua ratione munitior, & in repub. firmior hac coniunctione esse possit. Odiā autem illa libidinosæ & delicatæ iuuentutis, quæ erant in me incitata, sic mitigata sunt comitate quadam mea, me vnum vt omnes illi colant. Nihil iam denique à me asperum in quenquam fit, nec tamen quicquam populare ac dissolutum, sed ita temperata tota ratio est, vt reipublicæ constantiam præstem, priuatis rebus meis propter infirmitatem bonorum, iniquitatem maliuolorum, odium in me improborum, adhibeam quandam cautionem & diligentiam. Atque ita (tametsi iis nouis amicitiiis implicari sumus) vt crebro mihi vaser ille Siculus insulurret Epicharmus cantilenam illam suam, *ἰσθὺναι μὴ τινα ἀπὸ τοῦ ἀστὲρ τῶν τε ἡ φωνῶν*. Ac nostræ quidem rationis ac vitæ quasi quandam formā (vt opinor) vides. De tuo autē negotio sæpe ad me scribis, cui me deri nunc non possumus. Est enim illud s. c. summa pedariorum voluntate, nullius nostrū auctoritate factum. Nam quod me esse ad scribendum vides, ex ipso s. c. intelligere potes aliam rem tum relatum: hoc autem DE POPVLIS LIBERIS, sine causa additum: & ita factum est à P. Seruilio filio, qui in postremis sententiā dixit: sed immutari hoc tem-

pore non potest. Itaque conuentus, qui initio celebrabatur, iandiu fieri desierunt. Tu si tuis blauditis tamen à Sicyoniis nummularum aliquid expefferis, velim me facias certiotem. Commentarius Consulatus mei Græce compositum mihi ad te, in quo siquid erit quod homini Attico minus Græcum eruditumque videatur, nō dicam quod tibi (vt opinor) Patnormi Lucullus de suis historiis dixerat, se quo facilius illas probaret Romani hominis esse, idcirco barbara quædam & *stulta* dispersisse: apud me siquid erit eiusmodi, me imprudente erit & iniurio. Latium si perfecero, ad te mitram. Tertium poema expectato, ne quod genus à meipso laudis meæ prætermittatur. Hic tu caue dicas, *ty meij' auctore*. si est enim apud homines quicquam quod potius sit, laudetur, nos vituperemus qui non potius alia laudemus, quanquam non *hymenæus* sunt hæc, sed *isemæ* quæ scribimus. Quæ frater purgat se multum per literas, & affirmat nil à se cuiquam de te secus esse dictum. verum hæc vobis cotam summa cura & diligentia sunt agenda. Tu modo nos teufse aliquando. Cossinius hic, cui dedi literas, valde mihi bonus homo, & non leuis, & amans tui visus est, & talis qualem esse eum tuæ mihi literæ enunciant. Vale. Idib. Mart.

CICERO ATTICO SAL.

35

CVM è Pompeiano me Romam redidisset ad 1111. Id. Ma. Cineius noster eam mihi abs te epistolam reddidit, quam tu Idib. Feb. dederas. Ei nunc epistolæ literis his respondet: ac primum tibi perspectum esse iudicium de te meum, laetor: Deinde te in his rebus, quæ mihi asperius à nobis atque nostris, & iniucundius actæ videbantur, moderatissimum fuisse, vehementissime gaudeo: idque neque amoris mediocris & ingenii summi ac sapientia iudico. Quæ de te cum ad me ita suauiter, diligenter, officiose, & humaniter scripteris, vt non modo te hortari amplius non debeam, sed ne expectare quidem abs te, aut villo homine tantum facilitatis ac mansuetudinis potuerim, nihil duco esse commodius, quam de his rebus nihil iam amplius scribere: cum etimus congesti, tum siquid res feret, coram inter nos conferemus. Quod ad me de rep. scribis, disputas tu quidè & amanter & prudenter, & à meis consiliis ratio tua non abhorret: nam neque de statu nobis nostræ dignitatis est recedendum, neque sine nostris copiis intra alterius præfidium veniendum: & is de quo scribis, nihil habet amplum, nihil excelsum, nihil nō summum atque populare. Verum tamen fuit ratio mihi fortasse ad tranquillitatem meorum temporū non inuēlis, sed merchule reip. multo etiam vtior quam mihi, cuius improborū impetus in me reprimi, cum hominis amplissima fortuna, autoritate, gratia, fluctuantem sententiā cōfirmasset, & à spe malorum ad mearum conuertissem. Quod si cū aliqua leuitate mihi faciendum fuisset, nullam rem tanti æstimasset: sed tamen à me ita acta sunt omnia, non vt ego illi assentiens leuior, sed vt ille me probans grauior videretur. Reliqua sic à me aguntur & agentur, vt non cōmittamus vt ea quæ gessimus, fortuito gessisse videamur in eos bonos viros illos quos significas. Eam quam mihi dicis obtigisse *emileius*, non modo nunquam deseram, sed etiam si ego ab illa deseram, tamen in mea pristina sententia permanebo. illud tamen velim exstimes, me hanc viam optimam post Catuli mortem nec præsidio villo, nec comitatu tenere, nam vt ait Rhinthon, vt opinor, *si illud velle' istis dico, est et velle' istis*. Mihi vero vt inuideant piscinarii nostri, aut scribam ad te alia, aut in cōgressum non strum referuabo: à curia autem nulla me res diuellet, vel quoddam reuū est, vel quoddam rebus meis maxime consentaneū, vel quoddam à Senatu quæritiā, minime me poenitet. De Sicyoniis (vt ad te scripsi antea) non multū spei est in Senatu: nemo est enim iam qui queratur: quare si id expectas, longū est Italia via, si qua potes, pugna: cū est actū, neque animaduersum est ad quos pertineret, & raptim in eam sententiā pedarii cucurrerunt. Inducendi s. c. maturitas nondum est: quod neque sunt qui queratur, & multi partim malevolentia, partim opinione æquitatis delectantur. Metellus tuus est egregius cōs. vnum reprehendo, quoddam orium è Gallia nunciari non magnopere gaudet, cupit credo triumphare: hoc vellem mediocrius. cætera egregia. A. filius vero ita se gerit, vt eius Consulatus non Consulatus sit, sed Magni nostri *inimicus*. De meis scriptis mihi ad te Græce perfectū Cōsulum meum. cum librum L. Cossinio dedi: puto te Latinis meis delectari: huic autem Græco Græcū in-

inuidere. Alii si scripserint, mittemus ad te: sed mihi crede simulatque hoc nostrum legerunt, nescio quo pacto retardantur. Nunc (vt ad rem meam redeam) L. Pappius Pater, vir bonus amatorque nostri, mihi libros eos quos S. Claudius reliquit, donauit. cum mihi per legem Cinciam licere capere Cincius amicus tuus diceret, libenter dixi me a accepturum, si attulisset. Nunc, si me amas, si te à me amari scis, emitere per amicos, cluētes, hospites, libertos denique ac seruos tuos, vt scida nequa depercat: nam & Græcis his libris quos suspicor, & Latinis quos scio illum reliquisse, mihi vehementer opus est: ego autem cotidie magis quod mihi de forensi labore temporis datur, in his studiis conquiesco. per mihi, per inquam gratum feceris si in hoc tam diligens fueris, quam soles in his rebus quas me valde velle arbitraris: ipsiusque Parti tibi negotia commendo: de quibus tibi ille agit maximas gratias. Et vt iam inuisas nos, non solum rogo, sed etiam suadeo.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD ATTICVM
LIB. II.

CICERO ATTICO SAL.

16

CA L. Iun. cuncti mihi Antium, & gladiatores M. Metelli cupide relinquenti, venit obiciam tuus pueris mihi literas abs te & Cōmentarium Consulatus mei Græce scriptum reddidit: in quo lætatus sum aliquanto antè de iisdem rebus Græce item scriptum librum I. Cossinio ad te perferendum dedisse. Nam si ego tuum antè legissem, furatum me abs te esse diceres. quanquam tua illa (legi enim libenter) horridula mihi atque incompta visa sunt: sed tamen erant ornata hoc ipso, quodd ornamenta neglexerant: & vt mulieres; ideo bene olere, quodd nihil olebant, videbantur. meus autem liber totū Isocrati *supradictus*, atque omnis eius discipulorum arculas, ac nonnihil etiam Aristotelia pigmenta consumpsit: quem tu Corcyra, vt mihi aliis literis significas, strictim attigisti: post autem vt arbitrator, à Cossinio accepisti: quem tibi ego nō essem ausus mittere, nisi cum lente ac fastidiosè probauissem. quanquam ad me rescripsit iam Rhodo Posidonius, se nostrū illud *isocraticum* cum legeret, quod ego ad eum, vt ornatus de iisdem rebus scriberet, miseram, non modo non excitatum esse ad scribendum, sed etiam planè perterritum. Quid queris: conturbauit Græcam nationem: ita vulgo qui instabant vt darem sibi quod ornatè, iam exhibere mihi molestiā destiterunt. Tu, si tibi placuerit liber, curabis vt & Athenis sit, & in cæteris oppidis Græciæ: videtur enim posse aliquid nostris rebus lucis asserere. Ora tiunculas autem & quas postulas, & plures etiam mittam: quoniam quidem ea quæ nos scribimus adolescentulorum studiis excitati, te etiam delectant: fuit enim mihi commodum, quodd in eis orationibus quæ Philippicæ nominantur, emittuerat cuius ille tuus Demosthenes, & quodd se ab hoc refractariolo iudiciali dicendi genere abiunxerat, vt *quædamque* & *quædamque* videretur curare, vt meæ quoque essent orationes quæ Consulares nominarentur, quarum vna est in Senatu Kal. Ian. altera ad populū de lege agraria: tertia de Othone: quarta pro Rabinio: quinta de proscriptorum filiis: sexta, cum prouinciam in concione deposui: septima quo Catilinam emisit: octaua, quam habui ad populū postridie quàm Catilina profugit: nona in concione, quo die Allobroges inuocarunt: decima, in Senatu Non. Decemb. Sunt præterea duæ breues, quasi *summaeque* legis agrariæ. Hoc totum *omnino* curabo vt habeas. Et quoniam te, cū scripta, tum res meæ delectant, iisdem ex libris perspicies & quæ gesserim & quæ dixerim. aut ne poposcisses, ego enim tibi me nō offeredā. Quodd queris quid sit quo te arcessam, ac simul impediri de negotiis esse significas, neque recusas quin non modo si opus sit, sed etiam si velim, accurras, nihil sanè est necesse: veruntamen videbare mihi tempora peregrinationis commodius posse describere. Nimis abes diu, præsertim cū sis in propinquis locis: neque nos te fruimur, & tu nobis cares: ac nunc quidem otium est: sed si paulo plus furor Pulchelli progredi posset, valde ego te istinc exercitarem. verū præclate Metellus impedit & impediēt. Quid queris: est C. S. *quædamque*, & (vt semper iudi-

cau) natura bonus: ille autem non simulat, sed planè Trib. ple. fieri cupit. Quare cū in Senatu ageretur, fregi hominem, & inconstantiam eius reprehendi, qui Romæ Trib. pl. peteret, cum in Sicilia A Edilitatem saepe dictitasset: sed neque magnopere dixi esse nobis laborandum, quòd nihilo magis ei licinurum esset plebeio tempore, perdere, quàm similibus eius, me C. O. S. Patriis esset licitum. Iam cum se ille septimo die venisse à freto, neque sibi obuiam quenquam prodire potuisse, & noctu se introisse dixisset, in eoque se in concione iactasset, nihil ei noui dixi accidisse: ex Sicilia septimo die Romam, tribus horis Roma Interamni noctu introisse item antè nò esse itum obuiam, ne tum quidem cum iri maxime debuit. Quid quæris: hominem petulantem, modestum reddo: nò solum perpetua grauitate orationis, sed etiam hoc genere dictorū. Itaque iam familiariter cū ipso cauillor ac iocor. Quinetiam cum candidarum deducerem, is quærit ex me, num cōuulsem Siculis locū gladiatoribus dare. negaui. At ego, inquit, nouos patronos institua: sed soror, quæ tantum habear Cōsularis loci, vnum mihi solum pedem dat. Noli, inquam, de vno pede sororis queri, licet etiam alterum tollas. Non Cōsulare, inquires, dictū. Fateor: sed ego illam odi male Cōsulare: ea est enim seditiosa, ea cum viro bellū gerit: neque solum cū Metello, sed etiam cū Fabio, quòd eos in hoc esse moleste fert. Quod de agraria lege quæris, sanè iam videtur refraxisse. Quòd me quodāmodo molli brachio de Pompeii familiaritate obiurgas: nolim ita existimes, me mei prædii causa cum illo coniunctū esse: sed ita res erat instituta, vt si inter nos esset aliqua forte dissensio, maximas in rep. discordias versari esset necesse: quòd à me ira præcautū atque ira præuisum est, non vt ego de optima illa mea ratione decederem: sed vt ille esset melior, & aliquid de populari leuitate deponeret: quem de meis rebus, in quas cum multi incitarent, multo scito gloriosius quàm de suis prædicare: sibi enim bene gesta, mihi conseruata reip. dat testimonium: hoc facere illum, mihi quàm profuit, nescio: reipub. certe prodest. quid si etiam Cæsarem, cuius nunc venti valde sunt secundi, reddo meliorem: num tantum obsum reipub. Quinetiam si mihi nemo inuide-ret, si omnes, vt erat æquum, fauerent: tamen non minus esset probanda medicina quæ sanare vitiosas partis reip. quàm quæ excicaret. Nunc vero cum equitatus ille, quem ego in cluiuo Capitolino te signifero ac principe collocaram, Senatu deseruerit, nostri autem principes digito se cælum putent attingere, si nulli barbati in piscinis sunt qui ad manū accedant, alii autem negligant: nòne tibi satis prodesse videor, si perficio vt nolint obesse qui possunt? Nam Caronem nostrum non tu amas plus quàm ego: sed tamen ille optimo animo vrens & summa fide, nocet interdum reipub. Dicit enim tanquam in Platonis *reipub.*, non tanquam in Romuli fece, sententiam. Quid verius quàm in iudicium venire, qui ob rem iudicandam pecuniam acceperit? Censuit hoc Cato, assensit Senatus. Equiti, Curie bellum, non mihi: nam ego dissenti. Quid impudentius Publicanis renuntiantibus? Fuit tamen retinendi ordinis causa facienda iactura. Restitit & perucit Cato: itaque nunc Consule in carcere incluso, saepe item seditione commota, aspirauit nemo eorum, quorū ego concursu, itemque Consules qui post me fuerunt, temp. defendere solebant. Quid ergo istos, inquires, mercede conductos habebimus? Quid facimus, si aliter non possumus: an libertinis atque etiam seruis seruiamus? Sed vt tu ais *ad Attic.* Fauonius meā tribum tulit honestius quàm suam, Luccæi perdidit, accusauit Nasicam inhoneste: ac modeste tamē dixit, ita vt Rhodi videretur molis potius, quàm Moloni operam dedisse: mihi quòd defendissem, leuiter susceperat. nunc tamen perit iterum reip. causa. Luccæius quid agat, scribam ad te cū Cæsare videro, qui aderit biduo. Quòd Sicyonii te lædunt, Caroni & eius zmulatori attribuas Serulio. Quid ea plaga nòne ad multos bonos viros pertinet? Sed si ita placuit, laudemus: deinde in dissensionibus soli relinquamur. Amalthea mea te expectat, & indiget tui. Tusculanum & Pompeianum valde me delectant, nisi quòd me illum ipsum vindicem aris alieni, ære non Corinthio, sed hoc circumforaneo obruerunt. In Gallia speramus esse otium. Prognostica mea cum oratiunculis propediem expecta: & tamen quid cogites de aduentu tuo, scribe ad nos: nam mihi Pomponia nunciari iussit, te mente Quintili Romæ fore: id à tuis literis, quas ad me de accessu tuo miseris, disciebat. P. M.

vt antea ad te scripti, omnes libros quos frater suus reliquisset, mihi donauit. Hoc illius munus in tua diligentia positum est: si me amas, cura vt conseruetur, & ad me perferatur: hoc mihi nil potest esse gratius: & cum Græcos, tum vero diligenter Latinos vt conserues velim: tuum esse hoc munusculum putabo. Ad Octauium dedi literas, cum ipso nil eram locutus: neque enim ista tua negotia prouincialia esse putabam, neque te in Tocolionibus habebam: sed scripti vt debui diligenter.

CICERO ATTICO SAL.

17

CURA, amabo te, Cicero nem nostrum: ei nos hinc videmur. *mirabilis* in manibus tenebam, & hercule magnum acrouum Dicæarchi mihi ante pedes extruxeram. O magnum hominem, & à quo multo plura didiceris, quàm de Procilio. *Κροθίος & Αλλανίας* puto me Romæ habere. mihi Herodes lege hæc doceo, mirabilis vir est. *Ηρόδης* (si homo esset) eum potius legeret, quàm vnam literam scriberet. Qui me epistola petiuit, ad te, vt video, comminatus accessit: coniuatse mallet quàm restitisse coniurationi, si illum mihi audiendum putassem. de Lollio sanus non es, de Vinio laudo. Sed heus tu, ecquid vides Kalend. venire? Antonium non venire? Iudices coginam ita ad me mittunt, Nigidium minati in cõcio- ne se iudicem, qui non affuerit, compellaturum. Velim tamen, siquid est de Antonii aduen- tu quod audieris, scribas ad me: & quoniam huc nõ venis, cenes apud nos, vtique prid. Kal. Caue aliter facias. Cura vt valeas.

CICERO ATTICO SAL.

18

PRIMUM, vt opinor, *Προχίλας*. Valerius absolutus est Hortensio defendente: id iudicium Attilio condonatum putabatur, & Epicratem suspicor, vt scribis, lasciuum fuisse: etenim mihi caligæ eius, vt fasciæ cretæ non placbant. Quid sit, sciens cum veneris: Fencstrarum angustias quod reprehendis, scito te *κίρην* multas reprehendere. nam cum ego idem istue dicerem, Cyrus aiebat, radiorum *Αγρόνων* latis luminibus, non tam esse suaues. etenim *ἴσος ἴσος ἴσος ἴσος* & *ἴσος ἴσος ἴσος ἴσος*. Vides enim cetera. nam si *ἴσος ἴσος ἴσος ἴσος* videremus, valde laborarent *ἄνθρωποι* in angustias: nunc sit lepide illa *ἴσος ἴσος* ra- diorum. Cetera si reprehenderis, nõ ferēs tacitum, nisi siquid erit eiusmodi quod sine sum- ptu corrigi possit. Venio nunc ad mensem Ianuarium, & ad *ἰνῆνας* nostram ac *ἰνῆνας*, in qua, *ἰνῆνας ἰνῆνας ἰνῆνας*, sed tamen ad extremum, vt illi solebant, *ἰνῆνας ἰνῆνας*. Est res san- ñe magni consilii: nam vt fortiter testendum est legi agrariæ, in quo est quaedam dimica rio, sed plena laudis: aut quiescendum, quod est non dissimile atque ire in Solonium aut Antium: aut etiam adiuuandum, quod à me aiunt Cæsarem sic expectare vt non dubitet: nam fuit apud me Cornelius, hunc dico Balbum Cæsaris familiare: is affirmabat illum omnibus in rebus meo & Pompeii consilio vsurum, daturumque operam vt cum Pom- peio Crassum coniungeret. Hic sunt hæc. coniunctio mihi summa cum Pompeio, si pla- cet etiam cum Cæsare reditus in gratiam, cum inimicis pax, cum multitudine senectutis otium. Sed me *ἰνῆνας* mea illa commouet, quæ est in libro tertio,

Interea cursus, quos prima à parte iuuentæ,

Quosque adeo Consul virtute animoque petisti,
Hos retine, atque auge famam laudisque bonorum.

Hæc mihi cum in eo libro, in quo multa sunt scripta *ἰνῆνας ἰνῆνας*, Calliope ipsa præscri- perit, nõ opinor esse dubitandum, quin semper nobis videatur *ἰνῆνας ἰνῆνας ἰνῆνας ἰνῆνας*. Sed hæc ambulationibus Compitalitiis referuimus. Tu pridie Compitalia memento. Balineum calseri iubebo & Pomponiam (Terentia rogat) matrem adiungemus. *ἰνῆνας ἰνῆνας ἰνῆνας* affer mihi de libris Q. Fratris.

CICERO ATTICO SAL.

19

FECISTI mihi pergratū quod Serapionis librum ad me misisti: ex quo quidem ego (quod inter nos liceat dicere) millesimā partē vix intelligo. pro eo tibi præsentē pecuniam solui imperavi, ne tu expensum muneribus ferres: at quoniā numerū mētio facta est, ama- bo te, cura vt cū Ticinio, quoquomodo poteris, trāsfigas. Si in eo quod ostēderat, non stat, mihi maxime placet ea quæ male empta sūt reddi, si voluntate Põponiz fieri poteris: sine id

Q. i.

quidem, nūmi poeius reddātur, quā vllus sit scrupulus: valde hoc velim antequā proficif-
 care, amaret, vt soles, diligentēque cōficias: Clodius ergo, vt ais, ad Tigranē velim syrpic
 cōditione: sed facile patior: accōmodatius enim nobis est ad liberā legationē tēpus illud, cū
 & Quintus noster iam, vt speramus, in otio cōfederit, & iste sacerdos bonæ Deæ cuiusmo-
 di futurus sit, sciri possit. Interea quidē cū Musis nos delectabimur animo æquo, immo ve-
 ro etiā gaudenti ac libenti: neque mihi vnquā vnier in mentē Crasso inuidere: neque pec-
 nitere quidā à me ipse nō desicuerim. De Geographia dabo operā vt tibi satisfaciā, sed nihil
 certi polliceor: magnum opus est, sed tamen, vt iubes, curabo vt huius peregrinationis ali-
 quod tibi opus extet. Tu quicquid indagatis de rep. & maxime quos C O S s. futuros putes,
 facito vt sciam. tamen si minus sum curiosus: statui enim nihil iam de rep. cogitare. Teren-
 tiz saltum perspeximus. quid queris: præter quercū Dodonēā nihil desideramus, quo mi-
 nus Epeirum ipsam possidere videamur. Nos citciter Kalē. aut in Formiano erimus, aut in
 Pompeiano. Tu, si in Formiano non erimus, si nos amas, in Pompeianū venito: id & nobis
 erit periuicundum & tibi non sane denium. De muro imperatū Philotimo, ne impediret
 quo minus id fieret quod tibi videretur: vt censeo tamen, adhibeas Vectiū. His temporibus
 tam dubia vita optimi cuiusque, magni æstimo vnus æstatis fructum palæstræ palatinz:
 sed ita tamen, vt nihil minus velim quā Pomponiā & puerum versari in timote ruinz.

CICERO ATTICO SAL.

20

C V P I O equidem & iam pridem cupio Alexandrē, reliquāque AEGYPTŪ visere, & si-
 mul ab hac hominum satietate nostri discedere, & cum aliquo desiderio reuertī: sed hoc
 tempore & ūs mittentibus, *ἀλλήλοισι τὸν ἑαυτὸς τοῦ ἀλλοτρίου.* Quid enim nostri optima-
 tes, si qui reliqui sunt, loquentur: an me aliquo præmio de sententia esse deductum: *καὶ ἐπι-
 μαις μὴ ἐπὶ τῶν ἐπιχρησίων ἀλλοτρίους.* Caro ille noster, qui mihi vnus est pro centum millibus: Quid
 vero hystoriz de nobis ad annos D C prædicarint: quas quidem ego multo magis vereor
 quam eorum hominum qui hodie viuunt rumusculos: sed opinor excipiamus, & expecte-
 mus. si enim deferetur, erit quædam nostra potestas, & tum deliberabimus: & iam hercu-
 le est in non accipiendo nonnulla gloria. Quare siquid *ἄριστος* tecum forte contulerit, ne
 omnino repudiariis. De istis rebus expecto tuas literas, quid Attius narret, quo animo se
 destitutum ferat: & qui C O S s. parentur, vtrum vt populi sermo, Pompeius & Crassus, an
 vt mihi scribitur, cum Gabinio Ser. Sulpicius: & num quæ nouæ leges, & num quid noui
 omnino: & quoniam Nepos proficiscitur, cuiam Auguratus deferatur, quo quidem vno
 ego ab istis capi possum. videre ciuitatem meam. Sed quid ego hæc, quæ cupio deponere,
 & toto animo atque omni cura *ἀποσπῆσαι.* Sic inquam in animo, sic vellem ab initio. Nunc
 vero quoniam quæ putauī esse præclara, expertus sum quā essent inania, cum omnibus
 Musis rationem habere cogito. Tu tamen de Curtio ad me scribē certius, & nunc quis in
 eius locum paratur, & quid de P. Clodio fiat: & omnia quemadmodum polliceoris, *ὡς ἐξ ἄλλοις*
 scribē: & quo die Roma te exiturum putes, velim ad me scribas, vt certiotem te faciam
 quibus in locis futurus sim: epistolāque statim des de his rebus de quibus ad te scripsi:
 valde enim expecto tuas literas.

CICERO ATTICO SAL.

21

Q V O D tibi superioribus literis promiseram, fore vt opus extaret huius peregrinatio-
 nis, nihil iam magnopere cōfirmo: sic enim sum complexus otii, vt ab eo diuelli nō queā.
 Itaque aut libris me delecto, quorū habeo Antii festiua copiam, aut fluctus numero: nā ad
 lacertas captandas tempestates non sunt idoneæ. A scribendo profus abhorret animus:
 etenim *καταγεγραμμένα* quæ constitueram, magnum opus est: ita valde Eratosthenes, quem mi-
 hi propofueram, à Serapione & ab Hipparcho reprehenditur. Quid censes, si Tyrānio ac-
 cesserit & hercule sunt res difficiles ad explicandum, & *ἰσομετρίαι*, nec tam possunt *ἀνεπιχε-
 ρῆσαι*, quā videbantur: & quod caput est, mihi quauis, satis iusta causa cessandi est. Quin-
 etiam dubitem an hic Antii considam, & hoc tempus omne consumam. vbi quidem ego
 malle diu nimirum, quā Romæ fuisse: tu vero sapientior, Buthroti domum patasti:
 sed mihi crede, proxima est illi municipio hæc Antiatum ciuitas. Esse locum tam propē

Romam, vbi multi sunt qui Vatinium nunquã viderint: vbi nemo sit præter me, qui quenquam ex x Viris vnum esse saluum velit: vbi me interpellat nemo, diligant omnes. Hic, hic nimirum *invenitur*: nam istic non solum non licet, sed etiam tædet. Itaque *invenitur*, quæ tibi vni legamus, Theopomponio genere, aut etiam asperiore multo pangentur: neque aliud iam quicquam *invenitur*, nisi odisse improbos, & id ipsum nullo cum stomacho, sed potius cum aliqua scribendi voluptate: sed vt ad rem? Scripti ad Quæstores Vrbanos de Q. Fratris negotio, vide quid narrent, & quæ spes sit denari: an cistophoro Pompeiano iacemus. Præterea de muro statue quid faciendum sit, aliud quid, etiam quando te proficisci istinc putes, fac vt sciam.

CICERO ATTICO SAL.

22

DE Geographia etiam atque etiam deliberabimus. Orationes me autẽ duas postulas: quarum alteram non libebat mihi scribere, quia abscederam: alteram, ne laudarem eum quem non amabam: sed id quoque videbimus. Denique aliquid extabit, ne tibi planè cessas se videamur. De Publio quæ ad me scribis, sanè mihi iucunda sunt: eaque etiam velim omnibus vestigiis indagata ad me afferas, cum venies: & interea scribas siquid intelliges aut suspicabere, & maxime de legatione quid sit acturus. Equidem antè quàm tuas legi literas, in hominem ire cupiebam: non mehercule vt differem cum eo vadiomonium, nam mira sum alacritate ad dirigendum: sed videbatur mihi, siquid esset in eo populare, quod plebei factus esset, id amissurus: quid enim ad plebem transfisti vt Tigranem ires salutatum? Narra mihi, Reges Armenii patricios salutare non solent? Quid quæris? acueram me ad exagitantam hanc eius legationem: quam si ille cõtemnit, & si vt scribis) bilem id commouet, & latoribus & auspiciibus legis Curiatæ spectaculum egregium. Hercule, verum vt loquamur, subcontumeliose tractatur noster Publius: primum qui cum in domo Cæsaris quondam vnus vir fuerit, nunc ne in viginti quidem esse potuerit: deinde alia legatio dicta erat, alia data est: illa opima ad exigendas pecunias, Druso, vt opinor, Pisarenis nebuloni Vatinio referuatur. Hæc ieiuna tabellarũ legatio datur ei, cuius Tribunatus ad istorum tempora referuatur. Incende hominem, amabo te, quoad potes: vna spes est salutis, istorum inter istos dissensio, cuius ego quædam initia senti ex Curione. Iam verò Arrius Cõsulatui sibi creptum fremit. Megabocchus, & hæc sanguinaria iuuentus inimicissima est: accedat vero accedat etiam ista rixa Auguratus: spero me præclaras de istis rebus epistolas ad te sepe missurum. Sed illud quid sit scire cupio quod iacis obscure, iam etiã ex ipsis quinque uiris loqui quosdam. Quidnam id est? est enim aliquid, plus est boni, quàm putaram. Atque hæc sic velim existimes, non me abs te *invenitur* vt *invenitur* quætere, quidd gestari animus a liquid agere in rep. iam pridem gubernare me tædebat, etiam cum licebat: nunc vero cum cogar exire de nauis non abiectis sed receptis gubernaculis, cupio istorum naufragia ex terra intueri: cupio, vt ait tuus amicus Sophocles, *καὶ ἴδωμι τὰς ἀνθρώπων ἀνείκελους ἡρώδεις ὄψεις*. De muro quid opus sit, videbis. Caltricianũ mendum nos corrigemus, & tamen ad me Q. C L D. C C L D D L D D D, scripserat, non ad forem tuam M X X X. Terentia tibi salutem dicit. Cicero tibi mandat vt Aristodemo idem de se respondeas, quod de fratre suo fortis tuæ filio respõdisti. De Amalthea quodd me admones, nõ negligemus. Cura vt valeas:

CICERO ATTICO SAL.

23

EPISTOLAM cum à te auide expectarem ad vesperum, vt soleo, ecce tibi nuncios, pueros venisse Roma. Voco, quæro, ecquid literarum negant. Quid ais inquam, nihilne à Pomponio perterriti voce & vultu, cõfessi sunt se accepisse, sed excidisse in via. Quid quæris per moleste tuli. Nulla enim abs te per hos dies epistola inanis aliquare vtili & suauiterat: nũc siquid in ea epistola, quam ante diem X VI Kal. Mai dedisti, fuit historica dignũ, scribe quamprimum, ne ignoremus: sin nihil præter iocationem, redde id ipsum: & scito Curionem adolefcentem venisse ad me salutatum: valde eius sermo de Publio cum tuis literis congruebat. Ipse vero mirandum in modum, Reges odisse superbos. Peræque narrabat incensam esse iuuẽntem, neque ferre hæc posse. Bene habemus nos: si in iis spes est, opinor, aliud agamus. Ego me do historiz: quanquam licet me Saufeũ putes esse: nihil me est iner-

Q. ii.

tius. Sed cognosce itinera nostra, ut statuas ubi nos visurus sis. In Formianum volumus venire Parilibus: inde (quoniam putas prætermittendum nobis esse hoc tempore cratera illum delicatum) Kal. Mai. de Formiano proficiscemur, ut Antii simus ad v. Non. Mai. Ludi enim Antii futuri sunt à IIII Kalend. ad Prid. Non. Mai. eos Tullia spectare vult: inde cogito in Tusculanum: deinde Arpinum Romam ad Kalen. Iun. Te aut in Formiano, aut Antii, aut in Tusculano, cura ut videamus. Epistolam superiorem restitue nobis, & appinge aliquid novi.

CICERO ATTICO SAL.

24

SVBITO cum mihi dixisset Cælius Quæstor puerum se Romam mittere, hæc scripsi raptim, ut tuos mirificos cum Publio dialogos, cum eos de quibus scribis, tum illum quem addis, & ais longum esse, quæ ad ea responderis perscribere: illum vero qui nondum habitus est, quem illa *ἑσπέρας*, cum è Solonio redierit, ad te est relatura. Sic velim putes, nihil hoc posse mihi esse iucundius: si verò quæ de me pacta sunt, ea non seruantur, in celo sum: ut sciat hic noster Microfolymarius traductor ad plebem, quàm bonam quantum coniectura auguratur, si erit nebulo iste cum his Dynastis in gratia: non modo de Cynico Consulari, sed ne de istis quidem piseinarum Tritonibus poterit se iactare: non enim poterimus vlla esse invidia spoliati opibus, & illa Senatoria potentia. Sin autem ab iis dissentiet, erit absurdum in nos inuchi: veruntamen inuehatur: festiue, mihi crede, & minore sonitu quàm putaram, orbis hic in rep. est conuersus: citius omnino quàm potuit, id culpa Catonis: sed rursus improbitate istorum qui auspicia, qui AElia legem, qui Iuniam & Liciniam, qui Cæliam & Didiam neglexerunt, qui omnia remedia resp. effuderunt, qui regna, qui prædia Tetrarchis, qui immanes pecunias paucis dederunt. Video iam quò invidia trahat, & ubi sit habitatura: nihil me existimaris neque vsu, neque à Theophrasto didicisse, nisi breui tempore desiderari nostra illa tempora videris. etenim si fuit inuidiosa senatus potentia, cum ea non ad populû, sed ad tres homines immoderatos redacta sit, quidnã censeres fore? Proinde isti licet faciant quos volent **C O S S.** Tribb. pl. denique etiam Vatinius strumam sacerdoti *ἑσπέρας* vestiant: videbis breui tempore magnos, non modo eos qui nihil titubarunt, sed etiam illum ipsum qui peccauit, Catonem. nam nos quidem, si per istum tuum sodalem Publium licebit, *ἁπλοῦς* cogitamus. Si ille cogitat, tantum duntaxat nos defendere, & quod est proprium artis huius, *ἰσοχρηματικῆς ἀποκρίσεως ἐν τῷ πλεονεξελοντες*, Patria propria sit, habet à nobis etiam si non plus quàm debitum est, plus certe quàm postulatam est. male vchi malo alio gubernate, quàm tam ingratissimis vobis bene gubernare. Sed hæc coram commodius: nunc audi quod quaeris. Antium me ex Formiano recipere cogito ad v. Non. Mai. Antio volo Non. Mai. proficisci in Tusculanum: sed cum è Formiano rediero, ibi esse vsque ad pr. Kal. Mai. volo: faciam statim te certiore. Teretia tibi salutem, *καίριος ὁ μικρὸς ἀναρτήσιμος. Τίτῳ ἀποκρίσει.*

CICERO ATTICO SAL.

25

VOLO ames meam constantiam: ludos Antii spectare non placet. Est enim *ἰσοχρηματικῆς*, quum velim vitare omnium deliciarum suspicionem, repente *ἀναρτήσιμος* non solum delicare, sed etiam inepte peregrinantem: quare vsque ad Non. Mai. te in Formiano expectabo. Nunc fac ut sciam quo die te visuri simus. Ab Appii foro, hora quarta, dederam aliam paulo ante Tribus Tabernis.

CICERO ATTICO SAL.

26

NARRO tibi, planè legatus mihi videor posteaquam in Formiano sum: dies enim nullus erat, Antii cum essem, quo die non melius scirem Romæ quid ageretur, quàm si qui erant Romæ: etenim literæ tuæ non solum quid Romæ, sed etiam quid in repu. neque solum quid fieret, verum etiam quid futurum esset, indicabant. Nunc, nisi siquid ex prætercunte viatore exceptû est, scire nihil possumus. Quare quanquàm iam teipsum expecto, tamè isti puero, quem ad me statim iussi recurrere, da ponderosam aliquam epistolam, plenam omnium nõ modo actorum, sed etiam opinionû tuarum: ac diem, quo Roma sis exiturus,

cura vt scia. Nos in Formiano esse volumus vsque ad pt. Non. Maias: eo si ante eam diem non veneris, Romæ te fortasse videbo. Nam Arpinum quid ego te inuiti? *καὶ εἰ μὴ ἔγωγε ἀπὸ τοῦ Ἄρπινου εἰς τὴν Ῥώμην ἔρχομαι ἄλλοτε ἢ τότε.* Hæc igitur, cura vt valcas.

CICERO ATTICO SAL.

27

NESENT illi Publium Trib. pl. factum esse: hoc vero regnum esse, ferre nullo pacto potes: emittat ad me Publius qui obsequent, iurabo Cn. nostrum Collegam Balbi, Antu mihi narraffe in auspicio fuisse. O suaves epistolas tuas vno tempore mihi datas duas, quibus *καὶ οὖν* quæ reddam nescio, deberi quidem planè fateor. Sed vide *οὐρανοῦμα*. emersam commode ex Antio in Appiam ad Tres Tabernas, ipsi Cerialibus, cum in me incurrit Roma veniens Curio meus, ibidem ilico puer abs te cum epistolis. Ille ex me, nihilne audissem noui, ego negare. Publius, inquit, Trib. pl. petit. Quid ais? & inimicissimus quidem Cæsaris, & vt omnia, inquit, ista rescindat. Quid Cæsar, inquam? Negat se quicquam de illius adoptione tulisse: deinde suum, Memmii, Metelli, Nepotis exproptim odium. Complexus iuuenem dimisi, properans ad epistolas. Vbi sunt qui aiunt, *ὅσον* quanto magis vidi ex tuis literis, quàm ex illius sermone, quid ageretur de ruminacione cotidiana, de cogitatione Publii, de lituis *ἀεὶ*, de signifero Athenione, de literis missis ad Cn. de Theophranis Memmiique sermone. Quantam porrò mihi expectationem dedisti coniuuii istius *ἡμεῶν*, sum in curiositate *ἰστῶντες*, sed tamen facile panior te id ad me *ἐπιπέσει* non scribere, præsentè audire malo. Quòd me vt scribā aliquid hortaris, crescit mihi quidem mare rics, vt dicis, sed tota res etiam nunc fluctuat *ἡμῶν* quæ si deceferit, magis crunt iudicata quæ scribam: quæ si statim à me ferre non poteris, primus habebis, tamen id aliquandiu solus. Dicat archum recte amas, luculentus homo est, & cuius haud paulo melior, quàm isti nostri *ἀντιπαρῶν*. Literas scripsi H. X. Cerialibus statim vt tuas legerā, sed eas erā daturus, vt putaram, posttridie ei qui mihi primus obuiam venisset. Terentia delectata est tuis literis, & impertit tibi multam salutem. *καὶ τὰς ἐπιπέσει τὴν ἐπιπέσει Τρεῖς ἡμέρας.*

CICERO ATTICO SAL.

28

FACINVS indignum, epistolam *ἡμεῶν* tibi à Tribus Tabernis rescriptā ad tuas suauissimas epistolas, neminem reddidisse. At scito eum fasciculum, quòd illam conieceram, domum eo ipso die larum esse, quò ego dederam, & ad me in Formianum relatum esse. Itaque tibi tuam epistolam iussu referri, ex qua intelligeres quàm mihi tum illæ gratæ fuisset. Romæ quod scribis sileri, ita putabam: at hercule in agris non siletur, nec iam ipsi agri regnum vestrum ferre possunt. Si vero in hæc *ἡμεῶν* veneris *ἡμεῶν*, Formias dico, qui tremitus hominum quàm irati animi quæno in odio noster amicus Magnus? cuius cognomen vnā cum Crassi diuitem cognomine cōsenserit. Credas mihi velim, neminem adhuc offendi, qui hæc tam lente, quàm ego ferò, ferret. Quare, mihi crede, *ἡμεῶν*, iuratus tibi possuni dicere, nihil esse tanti. Tu si literas ad Sicyonios habes, aduola in Formianum, vnde nos pr. Non. Mai. cogitamus.

CICERO ATTICO SAL.

29

QUANTAM mi mihi moues expectationem de sermone Babuli? quantam de colloquio *ἡμεῶν* quancam etiam de illo delicto conuincio? Proinde ita fac venias ad sitientes aures: quanquam nihil est iam quod magis timendū nobis putè, quàm ne ille noster Sampticeramus, quam se omnium sermonibus sentiet vapulare, & cū has actiones *ἡμεῶν* videbit, rure incipiat: ego autem vsqueòd sum eneuatus, vt hoc otio, quo nunc tabescimus, malim *ἡμεῶν*, quàm cū optima spe dimicare. De pangēdo, quod me crebro adhortaris, fieri nihil potest. Basilicam habeo non villam, frequēt Formianorum, at quā partem basilicæ tribum AEmilian, sed omitto vulgus. post hram quæritam molesti ceteri non sunt. C. Arrius proximus est vicinus, immo ille quædam iam contubernalis: qui etiam se idcirco Romam ire negat, vt hic mecum totos dies philosophetur. Ecce ex altera parte Sebofus ille Cātuli familiaris, quòd me vt tam cæcū me hercule Arpinū irem, ni te in Formiano cōmodissime expectari viderè, dūtaxat pri. Non. Mai. Vide enim quibus hominibus aures sint deditæ meæ: occasionem mīricam, siqui nunc, dū ii apud me sunt,

Q.iii.

emere de me fundum Formianum velit: & tamen illud probem. Magnum quid aggrediamur, & multæ cogitationis atque otii. sed tamen sacrificet à nobis, neque parceret labori.

CICERO ATTICO SAL.

V T scribis, ita video non minus incerta in rep. quàm in epistola tua: sed tamen ista ipsa me varietas sermonum opinionisumque delectat. Romæ enim video esse, cum tuas literas lego: & vt sit in tantis rebus, modo hoc modo illud audire: illud tamen explicare non possum, quidnam inuenire possit, nullo recusante ad facultatem agrariâ. Bibuli autem ista magnitudo animi in comitiarum dilatione quid habet, nisi ipsius iudiciû sine vlla correctione reip. nimirum in Publico spes est, fiat, fiat Trib. pl. si nihil aliud, vt eo citius tu ex Epeiro reuertere. nam vt illo tu careas, non video posse fieri, præsertim si mecum aliquid volet disputare. Sed id quidem non dubium est quin siquid erit eiusmodi, sis aduolaturus. Verum vt hoc nõ sit, tamen siue ruet temp. præclarû spectaculû mihi propono, modo te confessorè spectare liceat. Cû hæc maxime scriberem, ecce tibi Sebosus (nondu planè ingenue ram) Salue, inquit Arrius. hoc est Roma decedere quos ego homines effugi, cum in hos incidit: Ego vero in montes patrios, & ad incunabula nostra pergama: denique si solus nõ potuero, cum rusticis potius, quàm cum iis perurbanis: ita tamen, vt quoniam tu certi nihil scribis, in Formiano tibi præstoler vsque ad 111 Non. Mai. Terentiz pergrata est assiduitas tua & diligentia in controversia Muluiana: nescit omnino te communem causam defendere eorum qui agros publicos possideant: sed tamen tu aliquod publicanis pendis, hæc etiam id recusat. Ea tibi igitur, & reliqua deestray-trahuntis mis salutem dicunt.

CICERO ATTICO SAL.

CENATO mihi, & iam dormitanti pr. Kal. Mai. epistola est illa reddita, in qua de agro Campano scribis. Quid queris primo ita me pupugit, vt somnû mihi ademerit: sed id cogitatione magis, quàm molestia. Cogitari autè hæc serè succurrebant: primum ex eo quod superioribus literis scripseras, ex familiaritate illius audisse prolatum. tri aliquid, quod nemo improbaret. maius aliquid timueram: hoc mihi eiusmodi non videbatur. deinde vt me ego consolet, omnis expectatio largitionis agrariz in agrum Campanû videtur esse deriuata: qui ager vt dena iugera sint, non amplius hominû quinque millia potest sustinere: reliqua omnis multitudo ab illis abalienetur. necesse est. Præterea, si villares est quæ bonorum animos, quos iam video esse commotos, vehementius possit incidere, hæc cetera est, & eo magis quòd portotius Italiz sublati, agro Campano diuiso, quod vœtigal superest do mesticum præter vicissimamque mihi videtur vna cociuncula, clamore pedisequorû notrorum esse peritura. Czarus quidem noster iam planè quid cogitet nescio. quæ si à quoque est natus in tunc, & apud quosdam quædam est. qui quidem etiam istuc adduci potuerit. nam adhuc hoc incertum. Si leges Cæsaris probaret, actiones ipsam præstare debere: agrariam legem sibi placuisse: potuerit intercedi, necne, nihil ad se pertinere. De rege Alexandrino placuisse sibi aliquando confici: Bibulus de celo tum seruasset, necne, sibi querendum nõ fuisse. De Publicanis voluisse illi ordini commodare: quicquid futurum fuerit, si Bibulus tum in forum descendisset, sed diuinare non potuisse: nunc vero Samplicerame quid dicesi vœtigal te nobis in monte Antilibano constituisse, agri Campani abstulisset: Quid, hoc quæ admodum obtinebis: Oppressos vos, inquit, tenebo exercitu Cæsaris. Non mehercule me tu quidem tam isto exercitu, quàm ingratis animis eorum hominû qui appellantur bonis qui multi non modo præmiorum, sed ne sermonum quidem vnquam fructum viliû aut gratiam retulerunt. Quòd si in eam me partem incitarem, profecto iam aliquam reperire resistendi viam: nunc præorsus hoc statui, vt, quoniam tanta controversia est Diczarcho familiari tuo, cû Theophrasto amico meo, vt ille tuus in epistola tua luge omnibus anteponeat, hic autè in epistola, vt trique à me mos gestus esse videatur: puto enim me Diczarcho affatim sacrificasse. Respicio nunc ad hæc familiâ, quæ mihi nõ modo vt requiescã permittit, sed reprehendit, quia nõ semper quæ ierim. Quare incubamus õ noster Tite ad illa præclara studia: & eò vnde discedere nõ oportuit, aliquando reuertamur. Quod de Q. fratris epistola scribis, ad me quoque fuit. Quid dicam, nescio. Nã ita deplorat primis,

verfibus mälionem fuam, vt quemuis mouere poffit: ita rurfus remittit, vñ me roget vt anuales fuos emendē, & edam. Illud tamen quod fcribis, animaduertas velim, de portorio circumuentionis: ait fe de confiliū fententia rem ad Senatū reieciſſe: nondū videlicet meas litteras legerat, quibus ad eum re conſulta & explorata perſcripſerā non deberi. Velim ſiqui Græci iam Romā ex Aſia de ea cauſa venerunt, videas, & (ſi tibi videbitur) iis demonſtres quid ego de ea re ſentī. Si poſſū diſcedere, ne cauſa optima in Senatū pereat, ego fatiffaciā Publicanis: *ai mi*, (vere tecū loquar) in hac re malo vniuerſæ Aſiæ, & negotiatoribus: nam eorū quoque vehementer intereſt. Hoc ego ſentio valde nobis opus eſſe. Sed tu id videbis. Quæſtores autē quæſo, num etiam de cūlphoro dubitant: Nam ſi aliud nihil erit, cū erimus omnia experti, ego illud ne quidem contemnā quod extremum eſt, te in Arpinati videbimus, & hoſpitio agreſti accipiemus, quoniam maritimum hoc contempſiſti.

CICERO ATTICO SAL.

32

PRORSVS, vt ſcribis, ita ſentio: turbatur Sampſiceramus: nihil eſt quod non timendum ſit *ai*. Quid enim iſta repentina affinitatis coniunctio: quid ager Campanus: quid effuſo pecuniae ſignificat: quæ ſi eſſent extrema, tamen eſſet nimium mali: ſed ea natura rei eſt, vt hæc extrema eſſe non poſſint. Quid enim eos hæc ipſa per ſe delectare poſſunt: nunquam huc veniſſent, niſi ad alias res peſtiferas adituſibi compararent. Verum vt ſcribis, hæc in Arpinati ad VI circiter Id. Mai. non deſcēamus, ne opera & oleum philologiæ noſtræ perierit, ſed conſeramus trāquillo animo. Dii immortales, neque tam me *ai* conſolatur, vt antea, quā *ai*, qua nulla in te tam vtor quā in hac ciuili & publica. Quinetiam, quod eſt ſubiane in nobis, & non *ai* (bellum eſt enim ſua vitia noſſe) afficitur quadam delectatione. Solebat enim me pungere, ne Sampſicerami merita in patriam ad annos ſexcentos maiora viderentur, quā noſtra. Hac quidem cura certe iam vacuus eſt: tacet enim ille ſic vt Phocis Curiana, ſtare videatur: ſed hæc corām. Tu tamen videris mihi Romæ fore ad noſtrum aduentum: quod ſane facile patiar, ſi tuo commodo fieri poſſit: ſin vt ſcribis ita venies, velim & Theophrane expiſcere quoniam in me animo ſit Arabarches, quæ res ſcilicet *ai* & ad me ab eo quaſi *ai* afferre, quemadmodū me geram: aliquid ex eius ſermone poterimus *ai* ſuſpicari.

CICERO ATTICO SAL.

33

ACCEPTI aliquot epiftolas tuas, ex quibus intellexi quā ſuſpenſo animo & ſolicitato ſcire aueres quid eſſet noui. tenentur vndique, neque iam quo minus ſeruiamus, recuſamus: ſed morte & eiectionem, quaſi maiora timemus, quæ multo ſunt minora: atque hic ſtatus qui vna voce omniū gemitur, neque verbo cuiuſquam ſubleuatur: *ai* eſt, vt ſuſpicio, illiſ qui tenēt, nullam cuiquam largitionem relinquere: vnus loquitur, & palām aduerſatur: adoleſcens Curio: huic plauſus maximi, cōſalutatio fortis perhonorifica, ſigna præterea beneuolentiæ permulta à bonis impertiuntur. Fuſiū clamoribus & conuiſis & ſibilis conſectantur. His ex tebus non ſpes, ſed dolor eſt maior: cū videas ciuitatis voluntatē ſolutā, virtutem alligatam. Ac ne forte quætas *ai* de ſingulis rebus, vniuerſa res eſt eō deducta, ſpes vt nulla ſit, aliquando non modo priuatos, verum etiam magiſtratos liberos fore. Attamen in oppreſſione, ſermo in circulis dūtaxat, & in cōuiuiis eſt liberior quā fuit: vincere incipit timorem dolor, ſed ita vt omnia ſint pleniffima deſperationis. Habet etiā Campana lex execrationē in coitione candidatorum, ſi menſionem fecerint, quo aliter ager poſſideatur atque vt ex legibus Iuliis. Non dubitant iurare cæteri, Laterenſis exiſtima tur recte feciſſe, quod Trib. pl. petere deſtitit ne iuraret. Sed de repub. non libet plura ſcribere: diſpliceo mihi, nec ſine ſummo ſcribo dolore. Me taceo, vt oppreſſis omnibus, non demiffē: vt tantis rebus geſtis, parum fortiter. A Cæſare valde liberaliter inuior in legationem illam, ſibi vt ſum Legatus, atque etiam libera legario voti cauſa datur: ſed hæc & præſidiū apud furorem Pulchelli non habet ſatis, & à fratris aduentu me ablegat: illa & munitor eſt, & non impedit quo minus adſum cum velim: hanc ego teneo, ſed vſu

Q. iiii.

rum me non putō: neque tamen scit quisquam: non liber fugere, aucto pugnare, magna sunt hominum studia: sed nihil affirmo, tu hoc silebis. De Statio manumisso, & nonnullis aliis rebus angor equidem: sed iam prorsus occallui. Tu vellem, ego ve caprem adesses: nec mihi consilium, nec consolatio deesset. sed ita te para, ut si in clamorem, aduoles.

CICERO ATTICO SAL. 34

MULTA me sollicitant, & ex reip. tanto motu, & ex his periculis quæ mihi ipsi intenduntur, & sexcenta sunt. sed mihi nil est molestius, quàm Statum manumissum: nec meū imperium, ac mitto imperium, non similitatem meā reuereri saltem. Nec quid faciā scio: neque tantum est in te, quantum est sermo. Ego autem ne irasci possum quidē is- quos valde amo: tantum doleo, ac mirifice quidem. Cetera in magnis rebus, minæ Clodii contentionesque quæ mihi proponuntur, modice me tangunt: etenim vel subire eas videor mihi summa cum dignitate, vel declinare nulla cum molestia posse. Dices fortasse, Dignitatis alius tanquam opinor salutis, si me amas, consule. Me miserum, cur non ades: nihil protectō te prætuleret. Ego fortasse τὴν ἀνάσσειν, & nihilum τῶν κατὰ ἀδελφείαν εἶναι. Scito nihil vnquam fuisse tam infame, tam turpe, tam peræque omnibus generibus, ordinibus, ætatibus offensum, quàm hunc statum qui nunc est: magis mehercule quàm velle, non modo quàm putarē. Populares isti iam etiā modestos homines sibilare docuerunt. Bibulus in celo est, nec quare scio: sed ita laudatur, quasi vnus homo nobis cunctando restituit rem. Pompeius nostri amores, quod mihi summo dolori est, ipse se afflixit: nemine tenet: voluntate an metu necesse sit is vti vereor. Ego autē neque pugno cū illa causa propter illam amicitiam: neque approbo, ne omnia improbem quæ antea gessi. Vtōr via. populi sensus maxime theatro & spectaculis perspectus est. Nam gladiatoribus, quæ dominus, quæ aduocari sibilis concessit, Ludis Apollinaribus, Diphilus Tragedus in nostrum Pompeium petulanter inuectus est. Nostra miseria tu es magnus millicies coactus est dicere. Eandē virtutē istam veniet tempus cum grauior gemes, totius theatri clamore dixit, itēque cetera. Nā & eiusmodi sunt ii versus, uti in tempus ab inimico Pompeii scripti esse videantur. Si neque leges, neque mores cogunt, & cetera magno cum fremitu & clamore sunt dicta. Cæsar cū venisset mortuo plausu, Curio filius est insecutus. Huic ita plausum est, ut salua rep. Pompeio plaudis solebat. Tulit Cæsar grauior, literæ Capuā ad Pompeiū volare dicebantur: inimici erāt equitibus, qui Curioni stantes plauserant, hostes omnibus. Roscia legi, etiā frumentariæ minicabantur: sanē res erat perturbata. Equidem malueram, quod erat susceptum ab illis, silentio transire: sed vereor ne non liceat: non ferunt homines quod videtur esse tamen ferendum. Sed est iam vna vox omnium magis odio firmata, quàm præsidio. Noster autē Publius mihi minitatur, inimicus est, impendet negotium, ad quod tu scilicet aduolabis: videor mihi nostrum illum Consulatem exercitum bonorū omnium, etiā fatis bonorū habere firmissimum. Pōpeius significat studiū erga me non mediocre: idem affirmat verbū de me illū nō esse facturum: in quo non me ille fallit, sed ipse fallitur. Cosconio mortuo, sum in eius locū inuitatus. id erat vocari in locū mortui. Nihil me turpius apud homines fuisset, neque vero ad istam ipsam inopiam quicquam alienius. Sunt enim illi apud bonos inuidiosus: ego apud improbos meam retinuissem inuidiam, alienam adsumpissēm. Cæsar me sibi vult esse legatum: honestior hæc declinatio periculi, sed ego hoc non repudio. Quid ergo est pugnare malo, nihil tamen certi. Iterum dico, vtinam adesses: sed tamen si erit necesse, arcessemus. Quid aliud quid hoc opinor, certi sumus perisse omnia. Quid enim ἀκέραια tam diu. Sed hæc scripsi properas, & mehercule timide. Posthac ad te, aut si perfidelem habebis cui dem, scribam planē omnia: aut si obscure scribam, tu tamen intelliges. In his epistolis me Lælium, te Furium faciam: cetera erunt ἀνεπισημαῖα. Hic Cæcilium colimus & obseruamus diligenter. Edicta Bibuli audio ad te missa. is ardet dolore & ira noster Pompeius.

CICERO ATTICO SAL. 35

ANICATO, ut te velle intellexeram, nullo loco defui: Numestium ex literis tuis studiose scriptis, libenter in amicitiam recepi: Cæcilium quibus rebus possum tueot diligenter: Varro fatuificat nobis: Pōpeius amat nos, charosque habet. Credis, inquires: Credo, prorsus

mihî persuadet: sed quia, ut video, pragmatici homines omnibus historis præceptis, verbis denique cauere iubent, & vetant credere: alterû facio, ut caueam: alterum, ut non credam, facere nō possum. Clodius adhuc mihi denuntiat periculum: Pompeius affirmat non esse periculum, adiurat: addit etiam se prius occisum iri ab eo, quàm me violatum iri. Trāstatur res: simul & quid erit certi, scribam ad te: si erit pugnandum, arcesam ad societatem laboris: si quies dabitur, ab Amalthea te nō commouebo. De rep. breuiter ad te scribā, iam enim charta ipsa ne nos prodat pertimesco: itaque posthac, si erunt mihi plura ad te scribenda, *inuenies* oblectabo: nunc quidem nouo quodam morbo ciuitas moritur, ut eū omnes ea quæ sunt acta, improbest, querantur, doleant, varietas in te nulla sit, apertèque loquātur, & iam clare gemant, tamē medicina nulla asferatur. neque enim tēstis sine interuentione posse arbitranur: nec videmus qui finis cedendi præter exitiū futurus sit. Bibulus hominum admiratione & beneuolentia in cælo est: edicta eius & conciones describunt & legunt: nouo quodam genere in summam gloriam venit: populare nūc nihil tam est quàm odium populariū. Hæc quò sunt eruptura timeo: sed si dispicere quid cæpero, scribam ad te apertius: tu si me amas tantum, quantum profectò amas, expeditus facito ut sis: si inelamator, ut accurras: sed do operam & dabo ne sit necesse. Quod scripseram te Furium scripturum, nihil necesse est tuū nomen mutare: me faciam Lælium, & te Atticū: neque utar meo chirographo neque signo, si modo erunt eiusmodi literæ quas in alienum incidere nolim. Diodotus mortuus est, reliquit nobis *is* fortasse centies. Comitia Bibulus cum Archilochio edicto in ante diem X V Kal. Non. distulit. A Vibio libros accipi: Poeta ineptus, nec tamen scit nihil, sed est non inutilis. describo, & remitto.

CICERO ATTICO SAL.

36

DE REP. quid ego tibi subtiliter tota perit: atque hoc est miserius quàm reliquisti, quòd tū videbatur eiusmodi dominatio ciuitatem oppressisse, quæ iucunda esset multitudini, bonis autē ita molesta, ut tamen sine perniciē: nunc repente tanto in odio est omnibus, ut quoties eruptura sit, horreamus: nā iracundiam atque intemperantiam illorum fumus experti, qui Catoni irati, omnia perdiderūt: sed ita lenibus uti videbantur venenis, ut posse videremur sine dolore interire: nunc vero sibilis vulgi, sermonibus honestorū, fremitu Italiz verorū ne exarserint. Equidem sperabam, ut sæpe etiam loqui tecum solebam, sic orbē reipub. esse conuersum, ut vix sonitum audire, vix impressam orbitam videre possemus: & fuisset ita, si homines transitum tempestatis expectare potuissent: sed cum diu occulte spirassent, postea iam gemere, ad extremum vero loqui omnes, & clamare cœperūt. Itaque ille amicus noster insolens infamiz, semper in laude versans, circū luens gloria, deformatus corpore, fractus animo, quò se conferat nescit: progressum præcipit, inconsistentem reditum videt, bonos inimicos habet, improbos ipsos nō amicos. Ac vide mollitiem animi: non tenui lacrymas, cū illum ante V III Kal. Sextil. vidi de edictis Bibuli concionantem, qui antea solitus esset iactare se magnificentissime illo in loco, summo cum amore populi, cunctis fauentibus, ut ille tū humilis, ut demissus erat, ut ipse etiam sibi, non iis solum qui aderant, displicebat. O spectaculum vni Crasso iucundum, cæteris non item: nam quia deciderat ex altis, lapsus quàm progressus potius videbatur. Et ut Apelles si Venerem, aut si Protogenes Hialysum illum suum cœno oblitum videret, magnum credo acciperet dolorem: sic ego hunc omnibus à me pictum & politum artis coloribus, subito deformatum, non sine magno dolore vides: quanquam non nemo parabat propter Clodianum negotium, me illi amicū esse debere: tamen tantus fuit amor, ut exhairiri nulla posset iniuria. Itaque Archilochia in illum edicta Bibuli populo ita sunt iucunda, ut eum locum, vbi proponitur, præ multitudinem eorum qui legunt, transire nequeamus: ipsi ita cæba, ut tæbeat dolore: mihi mercurie molesta, quòd & eum quem semper dileximus, excruciant: & timeo, tam vehemens vir, tamque acer in ferro, & tam insuetus contumelia, ne omni animi impetu, dolori, & iracundiæ parcat. Bibuli qui sit exitus futurus nescio: ut nunc res se habet, admirabili gloria est: qui cū comitia in mensem Octob. distulisset, quòd solet ea res populi voluntatem offendere, putarat Cæsar oratione sua posse impelli concionem ut iret ad Bibu-

lum: multa cum seditionissime diceret, vocem exprimere nō potuit. Quid quæris: sentiunt se nullam vllius partis voluntatem tenere, eo magis vis nobis est timenda. Clodius inimicus est nobis. Pompeius confirmat, cum nihil esse facturum contra me: mihi periculosum est credere: ad resistendum me paro, studia spero me summa habiturum omnium ordinum. Te cum ego desydero, tum vero res ad tempus illud vocat: plurimum cōsiliū, animi, præsidii denique mihi, si te ad tempus videro, accesserit. Varro mihi satis facit. Pompeius loquitur diuinitus: spero nos aut certe cū summa gloria, aut etiam sine molestia discessuros. Tu quid agas, quemadmodum te oblectes, quid cum Sicyoniis egeris, vt sciam cura.

CICERO ATTICO SAL.

QVAM vellem Romæ mansisses, profectō si hæc fore putassemus: nā Pulchellum nostrum facillime teneremus: aut certe quid esset facturum, scire possemus: nūc se res sic habet, volitat, furit, nil habet certi, multis denuntiat: quod fors obtulerit, id acturus videtur. Cum videt quo sit in odio status hic rerum, in eos qui hæc egerunt, impetum facturum videtur: cum autem rursus opes, & vim exercitus recordatur, cōuertit se in nos: nobis autem ipsi, cum vim, tum iudicium, minatur. Cum hoc Pompeius egit, & vt ad me ipse referēbar, aliū enim habeo neminem testem, vehementer egit, cum diceret in summa se perfidia & sceleris infamia fore, si mihi periculum crearetur ab eo quem ipse armasset, quū Plebeium fieri passus esset: sed fidem recepisse sibi, & ipsum, & Appium de me hanc si ille non seruaret, ita laturum, vt omnes intelligerent, nihil sibi antiquius amicitia nostra fuisse. Hæc & in eam sententiam cum multa dixisset, aiebat illum primo sanè diu multa contra, ad extremum autem manus dedisse, & affirmasse, nil se contra eius voluntatem esse facturum. sed postea tamen ille non desistit de nobis asperrime loqui: quod si non faceret, tamen ei nihil crederemus, atque omnia, sicut facimus, pararemus: nunc ita nos gerimus, vt in dies singulos, & studia in nos hominum, & opes nostræ augeantur. Rempublica nulla ex parte attingimus: in causis atque in illa opera nostra forensi summa industria versamur: quod egregie non modo iis qui vtuntur opera, sed etiam in vulgus gratum esse sentimus: domus celebratur, occurritur, renouatur memoria Consulatus, studia significantur: in eam spem adducimur, vt nobis ea contentio quæ impendet, interdum non fugienda videatur. Nunc mihi & cōsiliū opus est tuis, & amore & hęc quare aduola, expedita mihi erunt omnia si te habebō. Multa per Varro nem nostrum agi possunt, quæ te vrgente firmiora: multa ab ipso Publici, multa cognosci, quæ tibi occulta esse non poterūt: multa etiam, sed absurdum est singula explicare, tum ego requiram te ad omnia. Vnū illud tibi persuadeas velim, omnia mihi fore explicata, si te videro: sed tantum est in eo, si antequam ille ineat magistratum. Puto Pompeium Crasso vrgente, si tu aderis, qui per *sciam* ex ipso intelligere possis qua fide ab illis agatur, nos aut sine molestia, aut certe sine errore futuros. Precibus nostris & cohortatione non indiges: quid mea voluntas, quid tempus, quid rei magnitudo postulet, intelligis. De repub. nihil habeo ad te scribere, nisi summum odium omnium hominum in eos qui tenent omnia: mutationis tamen spes nulla: sed quod facile sentias, tædet ipsum Pompeium, vehementerque pœnitet. Non prouideo satis quem exitum futurū putem: sed certō videntur hæc aliquō eruptura. Libros Alexandri negligentis hominis, & non boni poetæ, sed tamen non inutilis, tibi remisī. Numerium Numestium libenter accepi in amicitiam, & hominem grauem, & prudentem, & dignum tua commendatione cognoui.

CICERO ATTICO SAL.

NON QVAM ante arbitror te epistolam meā legisse nisi mea manu scripta: ex eo colligere poteris quanta occupatione distinear: nā cum vacui temporis nihil haberem, & cum recreandæ voculæ causa necesse esset mihi ambulare, hæc dictaui ambulans. Primū igitur illud te scire volo, Sampliceram nostrum amicum vehementer sui status pœnitere, restituique in eum locū cupere ex quo decidit, doloremque suum impartire nobis, & medicinam interdum aperte quærere, quā ego possem inuenire nullam. Deinde omnes illius partis auctores ac socios, nullo aduersario cōsenserere. Consensionem vniuersorum nec voluntatis nec sermonis maiorē vnquam fuisse. Nos autē (nam id te scire cupere certo scio)

publicis consiliis nullis intersumus, totosque nos ad forensē operā laborēque contulimus: ex quo, quod facile intelligi possit, in multa cōmemoratione earum rerū quas gessimus, desyderioque versamur. Sed *Brutus* noster cōsanguineus non mediocribus terrores incit atque denunciat, & Sampliceramo negat, ceteris prae se fert, & ostentat. Quamobrem si me amas tantum, quantū profecto amas, si dormis, expergiscere: si stas, ingredi: si ingredieris, curre: si curris, aduola. Credibile nō est quantum ego in consiliis, prudentia tua, quod maximum est, quantum in amore, & fide ponam. Magnitudo rei longam orationem fortasse desyderat, coniunctio verō nostrorum animorum brauitate contenta est: permagni nostra ineres, te si comitiis non poteris, at declarato illo, esse Romae. Cura vt valeas.

CICERO ATTICO SAL.

39

QVA S Numestio literas dedi, sic te his euocabam, vt nihil acrius, neque incitatus fieri posset, ad illam celeritatē adde etiam siquid potes, ac ne sis perturbatus: noui enim te, & nō ignoro, quā sit amor omnis sollicitus atque anxius: sed res est, vt spero, nō tam exiru molesta, quā aditu. Vectius ille, ille noster index, Caesari (vt perspicimus) pollicitus est sese curaturū vt in aliquam suspitionem facinoris Curio filius addiceretur. Itaque insinuatus in familiaritatē adolecentis, & cum eo, vt res indicat, saepe congressus, rem in eū locum deduxit, vt diceret sibi certum esse cū suis seruis in Pompeium impetum facere, eūque occidere. hoc Curio ad patrem derulit: ille ad Pompeiū: res delata ad Senatum est. Introductus Vectius, primo negabat se vnquam cum Curione restitisse: neque id sanē diuinam statim fidem publicam postulauit: teclamarum est. tum exposuit, manum fuisse iuuentutis duce Curione, in qua Paulus initio fuisse, & Cn. Cepio hic Brutus, & Lentulus Flaminis F. cōscio patre postea C. Septimium Scribam Bibuli pugionem sibi à Bibulo attulisse. quod totum irrisum est, Vectio pugionem desuisse, nisi ei Consul dedisset. Eoque magis id eiectum est, quod ad III Id. Mai Bibulus Pompeium fecerat certiozem vt caueret insidias, in quo ei Pompeius gratias egerat. Introductus Curio F. dixit ad ea quae Vectius dixerat, maximeque in eo tum quidem Vectius est reprehensus, quod dixerat adolecentium consiliū, vt in foro cum gladiatoribus Gabinii Pompeium adorirentur, in eo principem Paulum fuisse, quem constabat eo tempore in Macedonia fuisse. Fit s. c. vt Vectius, quod confessus esset se cum telo fuisse, in vincula coniceretur: qui eum emisisset, contra rem esse facturum. Res erat in ea opinione vt putarent id esse actum, vt Vectius in foro cum pugione, & item serui eius comprehenderentur cum telis: deinde ille se diceret indicaturum. Idque ita actum esset, nisi Curiones rem antē ad Pompeium derulissent: tum s. c. in concione recitatum est. Postero autem die Caesari, is qui olim Praetor cū esset, Q. Catulum ex inferiore loco iusserat dicere, Vectium in rostra produxit, eūque in eo loco instituit, quō Bibulo c. o. s. aspirare non liceret. Hic ille omnia quae voluit de rep. dixit, vt qui illuc factus institutusque venisset. Primum Cepionem de oratione sua sustulit, quem in Senatu acerrime nominarat, vt appareret noctem, & nocturnam deprecationem intercessisse. Deinde quos in Senatu, ne tenuissima quidem suspitione attigerat, eos nominauit. Lucullum, à quo solutum esse ad se mihi C. Fannium illum, qui in P. Clodium subscripserat L. Domitium, cuius domum constitutam fuisse vnde eruptio fieret, me non nominauit: sed dixit Consularem disertum vicinum c. o. s. sibi dixisse, Ahalam Seruiliū aliquem, aut Brutum opus esse reperiri. Addidit ad extremum, cum iam dimissa cōcione reuocatus à Vatino fuisse, se audisse à Curione his verbis conscium esse Pisonem generum meū, & M. Laterensem. Nuno reus erat apud Crassum diuitem Vectius de vi: & cum esset damnatus, erat iudicium postulari: quod si impetrasset, iudicia fore videbantur: ea nos, vt pote qui nihil contemnere solemus, non pertimescebamus. Hominum quidem summa erga nos studia significabantur: sed prorsus vitae tædet, ita sunt omnia omnium miserarum plenissima. Modo eadem timueramus, quae oratio fortissimi senis Q. Considii discusserat: ea quam cotidie timere poteramus, subito exorta est. Quid queris nihil me fortunarius & Catulo, cum splendore vitae, tum hoc tempore: nos tamen in his miseris erecto animo & minime perturbato sumus, honestissimōque & dignitatem nostram magna cura tuemur. Pompeius de

Clodio iubet nos esse sine cura, & summam in nos benevolentiam omni oratione significat. Te habere consiliorum authorem, sollicitudinum socium, omni in cogitatione conuictum cupio: quare, ut Numestio mandavi, tecum ut ageret, item atque eo si potest acrius te rogo, ut plane ad nos aduolens respicaris, si te videro.

CICERO ATTICO SAL.

40

CVM aliquem apud te laudaro tuorum familiarium, volam illum scire ex te me id fecisse, ut nuper me scis scripsisse ad te de Varronis erga me officio, te ad me rescripsisse eam rem summam tibi voluptati esse: sed ego malle ad illum scripsisses, nihil illum satisfacere: non quo faceret, sed ut faceret: mirabiliter enim moratus est sicut nostri *uolunt eum id.* Sed nos tenemus praeceptum illud *ut non ageremus.* At Hercule alter tuus familiaris Hortensius, quam plena manu, quam ingenue, quam ornate nostras laudes in astra sustulit, cum de Flacci Praetura, & de illo tempore Allobrogum diceret: sic habeto, nec amantius, nec honorificentius; nec copiosius potuisse dici: ei te hoc scribere a me tibi esse missum, sane volo: sed quid tu scribas quae iam ego venire atque adesse arbitror: ita enim egi tecum superioribus literis, Valde te exspecto, valde desidero: neque ego magis, quam ipsa res, & tempus poscit. His de negotiis quid scribam ad te, nisi idem quod sperare. Nil desperatius: his, quorum opera, nihil maiore odio: nos, ut opinio & spes & coniectura nostra fert, firmissima benevolentia hominum muniti sumus. Quare aduola, aut expedies nos omni molestia, aut eris particeps. Ideo sum breuior, quod ut spero, coram breui tempore conferre quae volumus licebit. Cura ut valeas.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD ATTICVM
LIBER TERTIVS.

CICERO ATTICO SAL:

41

CVM antea maxime nostra interesse arbitrabar te esse nobiscum: tum vero ut legi rogationem intellexi ad iter, id quod constitui, nihil mihi optatius cadere posse, quam ut tu me quamprimum consequare: ut cum ex Italia profecti essemus, siue per Epeirum iter esset faciendum, tuo tuorumque praesidio uteremur: siue aliud quid agendum esset, certum consilium de tua sententia capere possemus. Quamobrem te oro des operam, ut me statim consequare facilius potes, quoniam de prouincia Macedonia perlata lex est. Pluribus verbis tecum agerem, nisi pro me apud te res ipsa loqueretur.

CICERO ATTICO SAL:

42

ITINERIS nostri causa fuit, quod non habebam locum, ubi pro meo iure diutius esse possem, quam fundum Sicis, praesertim nondum rogatione correcta: & simul intelligebam, ex eo loco si te haberem, posse me Brundisium referre: sine te autem non esse nobis illas partes tenendas propter Antonium. Nunc, ut ad te antea scripsi, si ad nos veneris, consilium totius rei capiemus. iter esse molestum scio, sed tota calamitas omnis molestias habet. Plura scribere non possum, ita sum animo percussus & abiectus. Cura ut valeas. Dar. VI Id. Apr. Naris Luc.

CICERO ATTICO SAL:

43

VT IN AM illum diem videam cum tibi agam gratias quod me viuere coegisti. Adhuc equidem valde me poenitet, sed te oro ut ad me Vibonem statim venias, quod ego multis de causis conuerti iter meum. Sed eo si veneris, de toto itinere, ac fuga mea consilium capere poteris: si id non feceris, mirabor, sed confido te esse facturum.

CICERO ATTICO SAL.

44

MISERIAE nostrae potius velim, quam incostantiae tribuas, quod a Vibone, quo te accessamus, subito discessimus: allata est enim nobis rogatio de pernicia mea: in qua quod confectum esse audieramus, erat eiusmodi, ut mihi ultra quadringenta millia liceret esse. Illud cum petuenire non liceret, statim iter Brundisium versus contuli ante diem rogatio-

nis, ne & Sica, apud quem eram, periret, & quòd Melitz esse non licebat. Nunc tu propera, vt nos consequare, si modo recipiemur: adhuc inuitamur benigne, sed quod superest timeamus. Me nū Pomponi valde pœnitet viuere, qua in re apud me tu plurimum valuisti. sed hæc coram: fac modo vt venias.

CICERO ATTICO SAL.

45

TERENTIA tibi & sæpe & maximas agit gratias, id est mihi gratissimum. Ego viuo miserimus, & maximo dolore cōficior. Ad te quid scribam, nescio. Si enim es Romæ, iam me assequi non potes: sin es in via, cum eris me affecutus, coram agemus quæ erunt agenda. tantum te oro, vt quoniam meipsum semper amasti, vt eodem amore sis. Ego enim idem sum. Inimici mei mea mihi, non meipsum ademerunt. Cura vt valeas. Dat. VIII Id. Apr. Turi.

CICERO ATTICO SAL.

46

NON fuerat mihi dubium quin te Tarenti aut Brundisi visurus essem: Idque ad multa pertinuit, in eis, & vt in Epeiro consistereus, & de reliquis tebus tuo cōsilio vteremur. quoniam id non contingit, erit hoc quoque in magno numero nostrorum malorum. Nobis iter est in Asiam, maxime Cyzicum. Tibi meos commendo: me vix miserè que sustento. Dat. XIII Id. Mai. de Tarentino.

CICERO ATTICO SAL.

47

BRUNDISIUM veni ad Kal. Mai. eo die pueri tui mihi à te literas reddiderunt, & alii pueri post diem tertium eius dici alias literas attulerunt. Quòd me rogas & hortaris vt apud te in Epeiro sim, voluntas tua mihi valde grata est, & minime noua, sed cōsiliū mihi quidem optatum, si liceret ibi omne tempus consumere. Odi enim celebritatem, fugio homines, lucem aspiciere vix possum. Esset mihi ista solitudo, presertim tam familiari in loco, nō amara: sed itineris causa, vt diuorterem, primum est deuium: deinde ab Antronio, & ceteris quatruidui: deinde sine te. Nam Castellum munitū habitati mihi prodesset, trans-eunti non est necessarium. Quòd si auderem, Athenas peterem, sanè ita cadebat vt vellem: nunc & nostri hostes ibi sunt, & te non habemus, & veremur ne interpretentur, illud quoque oppidum ab Italia non satis abesse: nec scribis quā ad diem te expectemus. Quòd me ad vitam vocas, vnum efficit, vt à me manus abstinere: alterum non potes, vt me non nostri cōsiliū vitæque pœniteat. Quid enim est quod me retineat? presertim si spes ea nō est quæ nos proficiscentes prosequatur. Non faciam vt enumerem miseras omnes in quas incidi per summam iniuriam & scelus non tam inimicorum meorum quàm inuidorum: ne & meum merorem exagitem, & te in eundem luctum vocem: hoc adfirmo, neminem vnquam tanta calamitate esse affectum, nemini mortem magis optandam fuisse: cuius optendæ tempus honestissimum prætermissum est. Reliqua tempora non sunt tam ad medicinam, quàm ad finē doloris. De rep. video te colligere omnia quæ putes aliquā spem mihi posse asserere mutandarum rerum: quæ quanquam exigua sunt, tamē quoniam placet, expectemus. Tu nihilo minus si properaris, nos consequere: nam aut accedemus in Epeirum, aut tarde per Gandauiam ibimus. Dubitationem autem de Epeiro nō inconstantia nostra asserbat, sed quòd de fratre, vbi eū visuri essemus, nesciebamus: quem quidem ego, nec quomodo visurus, nec vbi dimissurus sim scio, id est maximum & miserimum mearū omnium miseriarum. Ego & sæpius ad te, & plura scriberem, nisi mihi dololet meus, cum omnis parteis mentis, tum maxime huius generis facultatem ademisset. Videre te cupio, cura vt valeas. Dat. Prid. Kalen. Mai. Brundisi, proficiscens.

CICERO ATTICO SAL.

48

SCRIPSERAM ad te quas ob causas in Epeirū nō essemus profecti, quòd & Achæia prope est, & plena audacissimorum inimicorū, & exitus difficiles haberet, cum inde proficisceremur. accessit, cū Dyrrhachii essemus, vt duo nuncū affererent: vnus, classe fratrem Epheso Athenas: alter, pedibus per Macedoniā venire. Itaque illi obuiam misimus Athenas, vt inde Thesalonica veniret. Ipsi processimus, & Thesalonica ad x Kal. Iun. venimus, neque de illius itinere quicquam certi habebamus, nisi eū ab Epheso antè aliquanto profectū.

Nunc istie quid agatur magnopere timeo. quanquā tu altera epistola scribis Id. Mai. audire, fore ut acrius postulare: altera, iam esse mitiora: sed hæc est pridie data quā illa, quo cōturbet magis. Itaque cum meus me mœror cotidianus lacerat & cōficit, tum vero hæc addita cura vix mihi vitam reliquā facit. Sed & nauigatio perdifficilis fuit: & ille incertus vbi ego essem, fortasse alium cursum petiuit. nā Phaero lib. eum non vidit, vento reiectus ab illo in Macedoniā Pellæ mihi præsto fuit. Reliqua quā mihi timenda sint video: nec quid scribam habeo, & omnia timeo: nec tam miserum est quiddam, quod non in nostrā fortunam cadere videatur. Equidē adhuc miser in maximis meis ærumnis & luctibus hoc metu adiecto maneo Thessalonicæ suspensus: nec audeo quicquā. Nunc ad ea quæ scripsisti. Tryphonem Cæcilium nō vidi. Sermonem tuum & Pompeii cognoui ex tuis literis. Motum in rep. nō tantum ego impendere video, quantum tu aut vides, aut ad me consolandum affers. Tigrane enim neglecto, sublata sunt omnia. Varroni me iubes agere gratias, faciā item Hypseo. Quod suades ne longius discedamus, dum acta mensis Maii ad nos perferantur: puto me ita esse facturū: sed vbi, nondum statui: atque ita perturbato sum animo de Quinto, vt nihil queam statuere, sed tamen statim te faciam certiorem. Ex epistolarum mearum inconstantia, puto te mētis meæ motum videre: qui etsi incredibili & singulari calamitate afflictus sum, tamen non tā est ex miseria, quā ex culpæ nostræ recodatione commotus: cuius enim scelere impulsus ac proditi simus, iam profecto vides: atque vtinam iam antē vidisses, neque totum animum tuum mœrori meo simul dedisses. Quare cum me afflictum & confectum luctu audies, exultatio meæ stultitiæ meæ poenam ferre grauius, quā euenti, quod ei crediderim quem esse nefarium non putarim. Me & meorum malorum memoria, & metus de fratre in scribendo impedit. Tu ista omnia vide & gubernā. Terentia tibi maximas gratias agit. Literarum exemplum, quas ad Pompeiū scripsisti, misi tibi. Dat. IIII Kal. Mai. Thessalonicæ.

CICERO ATTICO SAL.

49

Q. FRATER cum ex Asia discessisset ante Kal. Mai. & Athenas venisset Id. Mai. valde fuit ei properandum, nequid absens acciperet calamitatis, si quis forte fuisset qui cōtentis nostris malis nō esset. Itaque eum malui properare Romā, quā ad me venire: & simul (dicam enim quod verum est, ex quo magnitudinē miseriarum mearum perspicere possis) animum inducere non potui vt aut illum amantissimum mei, mollissimo animo, tanto in mœrore aspiceret, aut meas miseras luctu afflictas, & perditam fortunam illi offerrem, aut ab illo aspici paterer. Atque etiā illud timebam, quod profecto accidisset, ne à me digredi non posset, versabatur mihi tempus illud ante oculos, cū ille aut lictores dimitteret, aut vi euelleretur ex complexu meo. Huius acerbitatis euentum, altera acerbitate nō videndi fratris vitauit. in hūc me casum vos viuendi authores impulistis. Itaque mei peccati luo poenas: quanquā me tuz literæ sustentant, ex quibus quantū tu ipse speres, facile perspicio: & quæ quidem tamen aliquid habebant solatii antequā eō venisti à Pompeio. Nunc Hortensium allice & eiusmodi viros. Obscuro mi Pōponi, nondum perspicis, quorū opera, quotū insidias, quorum scelere perierimus? Sed tecum hæc omnia corā agemus. tantum dico, quod scire te puto, nos non inimici, sed inuidi perdidierunt. Nunc si ita sunt quæ speras, sustinebimus nos, & spe, qua iubes, nitemur: sin, vt mihi videntur, firma sunt, quod optimo tempore facere non licuit, minus idoneo fiet. Terentia tibi sæpe agit gratias. Mihi etiam vnum de malis in metu est, fratris miseri negotium: quod si scia cuiusmodi sit, sciam quid agendum mihi sit. Me etiam nunc istorum beneficiorū & literarum expectatio, vt tibi placeat, Thessalonicæ tenet. Siquid erit noui allatum, sciam de reliquo quid agendum sit. Tu, si vt scribis, Kalen. Iun. Roma profectus es, propediem nos videbis. Literas quas ad Pompeiū scripsisti, tibi misi. Dat. Id. Iun. Thessalonicæ.

CICERO ATTICO SAL.

50

ACTA quæ essent vsque ad VIIII Kal. Iun. cognoui ex tuis literis, reliqua expectabam (vt tibi placebat) Thessalonicæ: quibus allatis, facilius statuere potero vbi sim. Nam si erit causa, siquid agetur, si spem videro, aut ibidem operiar, aut me ad te conferam: sin vt tu

scribis, ista euauerint, aliquid aliud videbimus. omnino adhuc nihil mihi significatis, nisi discordiam istorum: quæ tamen inter eos de omnibus potius rebus est, quàm de me. itaque quid ea mihi proficere nescio. Sed tamè quoad me vos sperare vultis, vobis equo temperabo. Nā quod me tam saepe & tam vchemèter obiurgas, & animo infirmo esse dicis, quæso equod tantum malum est quod in mea calamitate nō sit? Equis vniquam ex tam amplo statu, in tam bona causa, tantis facultatibus ingenii, consilii, gratiæ, tantis prædiis bonorum omnium concidit? possum obliuisci qui fuerim, non sentire qui sum? quo caream honore? quæ gloria? quibus liberis? quibus fortunis? quo fratre? quem ego (vt nouum calamitatis genus attendas) cum pluris facerem quàm meipsum, semperque fecissem, vitæ ne viderem: ne aut illius luctum squaloremque aspicerem, aut me, quem ille florentissimum reliquerat, perditum illi afflictumque offerrem. Mitto cetera intolerabilia: etenim fletu impediōr. Hic vtrum tandem sum accusandus? quiddam doleo, an quiddam commisi vt hæc aut nō retinerem, (quod facile fuisset, nisi intra parietes meos de mea pernicie cōsilia iniretur) aut certe viuus non amitterem? Hæc eo scripsi, vt potius releuares me, quod facis, quàm aut castigatione; aut obiurgatione dignum putares: eoque ad te minus multa scribo, quiddam & moerore impediōr, & quiddam expectem istinc magis habeo, quàm quiddam ipse scribam: quæ si erunt allata, faciam te nostri consilii certiorē. Tu, vt adhuc fecisti, quam plurimis de rebus ad me velim scribas, vt profusus nequid ignorem. Dat. X IIII Kal. Quint. Thessalonicz.

CICERO ATTICO SAL.

51

ME ET tuæ literæ & quiddam boni nunciū, non optimis tamen authoribus, & expectatio vestrarum literarum, & quiddam tibi ita placuerat, adhuc Thessalonicz tenebant. Si accipero literas quas expecto, si spes erit ea quæ rumoribus afferebatur, ad te me conferam: si non erit, faciam te certiorē quiddam egerim. Tu me, vt facis, opera, consilio, gratia iuuas: cōsolari iam desine, obiurgare vero noli. quiddam cum facis, vt ego tuum amorem & dolorem desydero, quem ita affectum mea ærumna esse arbitror, vt teipsum consolari nemo possit. Quæ fratrem optimum humanissimumque sustenta. Ad me obsecro te vt omnia certa perscribas. Dat. IIII Kal. Quintil.

CICERO ATTICO SAL.

52

TU QUIDEM sedulo argumentaris quiddam sit sperandum, & maxime per Senatū: idemque caput rogationis proponis. Scribis quare in Senatu dici nihil liceat: itaque fletur. Hic tu me accusas quiddam me afflictē, cum ita sim afflictus vt nemo vnquam, quod tute intelligis. Spem ostendis secundum comitia. quæ ista est eodem Trib. pl. & inimico COS. Def? Percussisti autē me etiā de oratione prolata: cui vulnere, vt scribis medere, siquid potes. Scripsi equidem olim ei iratus, quiddam ille prior scripserat: sed ita cōpresseram, vt nunquam manaturam putarem: quomodo exciderit nescio. sed quia nūquam accidit vt cum eo verbo vno concertarem, & quia scripta mihi videtur negligentius quàm ceteræ, puto posse probari nō esse meam. Id, si putas me posse sanari, cures velim: sin planè perii, minus laboro. Ego etiam nunc eodem in loco iaceo sine sermone villo, sine cogitatione vlla. Licet tibi, vt scribis, significarem, vt ad me venires Sidona, tamen intelligo te istuc prodesse, hic ne verbo quidem leuare me posse. Non quæo plura scribere, nec est quiddam scribā: vestra magis expecto. Dat. X VI Kal. Sextil. Thessalonicz.

CICERO ATTICO SAL.

53

QUOD ad te scripseram, me in Epeiro futurum, posteaquam extenuari spem nostrā, & euanescere vidi, mutauit consiliū: nec me Thessalonica cōmouit, vbi esse statuerā, quoad ali-quid ad me deo scriberes quiddam proximis literis scripseras, fore vt secundum comitia aliquid de nobis in Senatu ageretur: id tibi Pompeiū dixisse. Quæ de re quoniā comitia habita sunt, tūque nihil ad me scribis, proinde habeo ac si scripsisses nihil esse, meque tēporis non longinquum spe ductum esse moleste ferā. Quæ autem motū te videre scripseras, qui nobis vtilis fore videretur, eū nunciant qui veniunt nullum fore. In Trib. pl. Def. reliqua spes est: quam si expectaro, nō erit quiddam putes me causæ meæ, voluntan meorum defuisse. Quiddam me saepe accusas cur hūc meum casum tam grauius feram, debes ignoscere: cū ita

me afflictum videas ut neminem unquam nec videris, nec audieris. Nam quod scribis te audire, me etiam mentis errore ex dolore affici: mihi vero mens integra est, atque utinam tam in periculo fuisset, cum ego iis, quibus mea salutem charissimam esse arbitrabar, inimicissimis crudelissimisque visus sum: qui ut me paulum inclinari timore viderunt, sic impulerunt, ut omni suo scelere & perfidia abuterentur ad exitium meum. Nunc quoniam est Cyzicum nobis eundem, quo tarius ad me literae perferentur, hoc velim diligentius omnia, quae putaris me scire opus esse, perscribas. Quae fratrem meum fac diligas, quem ego miser, si incolumem relinquo, non me totum perisse arbitror. Dat. Non. Sextil.

CICERO ATTICO SAL.

54

EX TVIS literis plenus sum expectatione de Pompeio, quidnam de nobis velit aut ostendat. Comitia enim eredo esse habita, quibus absolutis scribis illi placuisse agi de nobis. Si tibi stultus esse videor, qui sperem, facio tuo iussu: & scio te me iis epistolis potius, & meas spes solitum esse remorari. Nunc velim mihi plane perscribas quid videas. Scio nos nostris multis peccatis in hanc rem nam incidisse: si qui casus aliqua ex parte contingerent, minus moleste feremus nos vixisse, & adhuc vivere. Ego propter vixi celebritatem & cotidianam expectationem rerum novarum, non comouit me adhuc Thessalonica: sed iam extrudimur, non à Plancio (nam is quidem tetinet) verum ab ipso loco minime apposito ad tollerandam in tanto luctu calamitatem. In Epirum ideo, ut scripseram, non iui, quod subitum mihi vniuersi nuncii venerant & literae quare nihil esset necesse quamproximo Italiam esse. Hinc si aliquid à comitiis audierimus, nos in Asiam conuertemus: neque adhuc stabat quod potissimum, sed scies. Dat. X I I Kalend. Sextil. Thessalonice.

CICERO ATTICO SAL.

55

ACCEPI Idibus. Sext. quatuor epistolas à te missas. vnam, qua me obiurgas, ut sim firmiter: alteram, qua Crassi libertum ais tibi de mea sollicitudine macieque narraisse tertiam; qua demonstras acta in Senatu: quartam de eo quod à Varrone scribis tibi esse confirmatum de voluntate Pompeii. Ad primam tibi hoc scribo, me ita dolere, ut non modo à mente non deferar, sed id ipsum doleam, me tam firma mente ubi utar, & quibuscum non habere. Nam si tu me vno non sine merore cares, quid me censeres qui & te, & omnibus & si tu incolumis me requiris, quomodo à me ipsam incolumitatem desiderari putas? Nolo commemorare quibus rebus sum spoliatus, non solum quia non ignoras, sed etiam ne scindam ipse dolorem meum, hoc confirmo, neque tantis bonis esse priuatum quenquam, neque in tantis miserias incidisse. Dies autem non modo non leuat luctum hunc, sed etiam auget, nam ceteri dolores mitigantur vetustate, hic non potest non & sensu praesentis miseriae, & recordatione praeteritae vitae cotidie augeri. Desydeero enim non mea solum, neque meos, sed me ipsum. Quid enim sum, sed non factus, ut aut tuum animum angam querelis, aut meis vulneribus saepius manus afferam. Nam quod purgas eos quos ego mihi scripsi inuidisse, & in eis Catonem: ego vero tantum illum puto ab isto scelere abfuisse, ut maxime doleam plus apud me simulatione aliorum, quam istius fidem valuisse. Ceteri quos purgas, debent mihi purgari esse, tibi si sunt, sed haec sero agimus. Crassi libertum nihil puto sincere locutum in Senatu rem probe scribis actam, sed quid Curio: an illam orationem non legisti quae vnde sit prolata nescio. Sed Axius eiusdem diei scribens ad me acta, non ita laudat Curionem. At potest ille aliquid praetermittere: tu nisi quod erat, profecto non scripsisti. Varronis sermo facit expectationem Caesaris: atque utinam ipse Varro incumbat in causam: quod profecto cum sua sponte, tum te instante faciet. Ego, si me aliquando vestri & patriae compotem fortuna fecerit, certe efficiam ut maxime laetere vnus ex omnibus amicis, meique officia & studia, quae parum antea luxerunt (fatendum est enim) sic exequar, ut me aequae tibi, ac fratri & liberis nostris restitutum putes. Siquid in te peccaui, ac potius quoniam peccaui, ignosce in me enim ipsum peccaui vehementius. Neque haec eo scribo, quod te non meo casu maximo dolore esse affectum sciam: sed profecto si quantum me amas, & amasti, tantum amare deberes ac debuisses, nunquam esses passus me, quo tu abundabas, egere consilio: nec esses passus mihi persuaderi, vtile nobis esse legem de collegiis perferri. Sed tu tantum la-

cymas præbuit dolo meo, quod erat amoris, tanquã ipse ego: quod meritis meis perfectum esse potuit, vt dies & noctes quid mihi faciendũ esset, cogitares, id abs te meo, nõ tu scelerẽ prætermisissimũ est. Quod si nõ modo tu, sed quisquã fuisset, qui me Põpei minus li berali responso perterritũ à turpissimo cõsilio reuocaret, quod vnũ tu facere maxime potuisti: aut occubuissem honeste, aut victores hodie videremus. Hic mihi ignoscas: me enim ipsum multo magis accuso: deinde te, quasi me alterum, & simul meæ culpæ socium quorõs relinctor, etiam minus videbimur deliquisse: abs teque certe, quoniam nullo nostro, tuo ipsius beneficio diligemur. Quod te cum Culleone scribis de priuilegio locuti, est aliquid, sed multo est melius abrogari. si enim nemo impedit, sic est firmius: sin erit qui ferri non sinat, idem s. C. interceder, nec quicquã aliud opus est, quã abrogari. nam prior lex nos nihil lædebat: quã si, vt est promulgata, laudare voluissimus, aut vt erat negligẽda, negligere, nocere omnino nobis nõ potuisset. Hic mihi primũ meũ cõsiliũ defuit, sed etiam obtulit. Cæci, cæci inquam fuimus in vestitu mutando, in populo rogando: quod nisi nominatim mecum agi cõceptum esset, fieri perniciosum fuit: sed pergo præterita, verũtamen ob hanc causam vt siquid ageretur, legem illam, in qua popularia multa sunt, ne tangatis. verũtẽm est stultum me præcipere quid agatis, aut quomodo: vrinam modo agatur aliquid. Multa occultant tuæ literæ, credo ne vehementius desperatione perturber. Quid enim vides agi posse, aut quomodo per Senatum: aut tute scripsisti ad me, quoddam caput legis Clodium in curiæ poste fixisse, ne referri, neve dici liceret. Quomodo igitur Domitius se dixit relaturum? Quomodo autem iis, quos tu scribis, & de re dicentibus, & vt referretur postulantibus, Clodium tacuit? Ac si per populum, poteritne nisi de omnium Tribb. pl. sententia quid de bonis: quid de domo poteritne restituari si non poterit, egomet quomodo poterit? Hæc nisi vides expediri, quã in spem me vocas: si autem spei nihil est, quæ est mihi vita? Itaque expecto Thesaloniciã actã Kal. Sext. ex quibus statuam in tuõsne agros confugiam, vt neque videam homines quos nolim: & te, vt scribis, videam, & propius sim; siquid agatur: idque intellexi, cum tibi, tum Q. fratri placeret: an abeam Cyzicam. Nũc Põponi, quoniam nihil impetisti tuæ prudentiæ ad salutem meam, quod aut in meipso fatip esse cõsiliũ decenteras, aut te nil plus mihi debere, quã vt præsto esses, quando quidem ego proditus, inductus, coniectus in fraudem omnia mea præsidia neglexi, totam Italiam in me erectam ad me defendendum destitui & reliqui, me meis tradidi inimicis, inspectante & tacente te: qui si non plus ingenio valebas, quã ego, certe timebas manus: si potes, erige afflictos, & in eo nos iuua: sin omnia sunt obstructa, id ipsum fac vt sciamus, & nos aliquando aut obiurgare, aut comiter cõsolari desine. Ego si tuam fidẽ accusarem, nõ me potissimum tuis testis crederem: meam amentiam accuso, quod à te tantũ amari, quantum ego vellem, putavi: quod si fuisset, fidẽ eandem, curã maiorem adhibuisses, me certe ad exitum præcipitantem retinuisset: istos labores, quos nunc in naufragiis nostris suscipis, non subisses. Quare fac, vt omnia ad me perspecta & explorata perscribas: meque vt facis, velis esse aliquem, quoniam qui fui & qui esse potui, iam esse non possum: & vt his literis non te, sed meipsum à me esse accusatum putes. Siqui erunt quibus putes opus esse meo nomine literas dari, velim conscribas, curæque dandas. Dat. x 1111 Kal. Septemb.

CICERO ATTICO SAL.

57

TOTVM iter mihi incertũ facit expectatio literarum vestrarũ Kalend. Sext. datarum: nõ aliud aliquid, si spes erit, Epeirum: sin minus, Cyzicum, aut aliud quid sequemur. Tuz quidem literæ, quo sæpius à me leguntur, hoc spem faciunt mihi minorem quã cum lætæ sunt: tum id quod attulerunt ad spem, infirmant: vt facile appareat, te & consolationi seruire & veritati: idque te rogo planè, vt ad me, quæ scis, vt erunt, quæ putabis, ita scribas. Dat. x 11 Kalen. Septemb.

CICERO ATTICO SAL.

58

DE Q. fratre nuncii nobis tristes, nec varii venerant, ex ante dicti Non. Iun. vsque ad prid. Kalend. Septeb. Eo autem die Iuvinus M. Reguli lib. ad me à Regulo missus venit. is omnino mentionem nullam factam esse nunciauit, sed fuisse tamen sermonem de C. Clo-

R. i.

dii filio: isque mihi tum à fratre literas attulit: sed postredie Sestii pueri venerunt, qui à te literas attulerunt, non tam exploratas à timore, quam sermo Liuii fuerat. Sane sum in meo infinito metore sollicitus, & eo magis, quòd Appii spectio est. Cetera quæ ad me eisdem literis scribis de nostra spe, intelligo esse languidiora quam alii ostendunt. Ego autem, quoniam non longe ab eo tempore absumus, in quo res diiudicabitur, aut ad te conseram me, aut etiam nunc circum hæc loca commorabor. Scribit ad me frater omnia sua per te vnum sustineri. Quid te aut horret, quod facis, aut agam gratias, quod non expectas? Tantum velim fortuna det nobis potestatem, vt incolumes amore nostro perfruamur. Tuas li- teras semper maxime expecto: in quibus caue ne aut diligentia tua mihi molesta, aut ve- ritas acerba sit. Dat. prid. Non. Sept.

CICERO ATTICO SAL.

59

EXPECTATIONEM nobis nõ parua attuleras, cū scripseras Varronē tibi pro ami- citia cõfirmasse, causam nostrā Pompeiū certe suscepturū, & simul à Cæsare ei literæ, quas expectaret, remissæ essent, auctore etiam daturū. vtrum id nihil fuisse an aduersate sunt Cæ- saris literæ: an est aliquid in spe: Et tu illud scripseras, eundē secundū comitia dixisse. Fac (si vides quantis in malis iaceam, & si putas esse humanitatis tuæ) me, fac de tota causa nostra certiorum. Nam Q. frater homo mirus, qui me tam valde amat, omnia mittit spei plena, metuens credo defectionem animi mei. Tuæ autem literæ sunt variae: noque enim me des- sperare vis, nec temere sperare. Fac obsecro te, vt omnia quæ perspici à te possunt, sciamus.

CICERO ATTICO SAL.

60

QVO AD eiusmodi mihi literæ à vobis afferbantur, vt aliquid ex iis esset expectandū, spe & cupiditate Thesalonica retentus sum. Posteaquā omnis actio huius anni cõfecta no- bis videbatur, in Asiam ire nolui, quòd & celebritas mihi odio est, & si fieret aliquid à no- uis magistratibus, abesse longe nolebam. Itaque in Epeirū ad te statui me cõferre: nõ quòd mea interesset loci natura, qui lucem omnino fugerē, sed ad salutem liberrime ex tuo por- tu proficiscar: & si ea præcia erit, nusquā facilius hanc miserimā vitam vel sustentabo, vel quod multo est melius, abiicero cū paucis, multitudinem dimiserā. Me tuæ literæ nõquam in tantam spem adduxerunt, quantā aliorum. attamen mea spes etiam tenuior semper fuit, quàm tuæ literæ. Sed tamen quoniam cõceptū est, ego, quoquo modo cõceptum est, & quacū- que de causa, non deseram, neque optimi atque vnici fratris miseras ac luctuosas preces, nec Sestii, ceterorumque promissa, nec spem ærumnosissimæ mulieris Terentia, nec miserimæ mulieris Tulliolæ obsecrationē, & fideles literas tuas. Mihi Epeirus aut iter ad salutē dabit: aut quod scripsi supra, te oro & obsecro Põponi, si me omnibus amplissimis, charissimis, iucundissimisque rebus perfidia hominū spoliatum, si me à meis cõsiliariis proditum & proicctum vides, si intelligis me coactum, vt ipse me & meos perderem, vt me tua misericordia iuuēs: & Q. fratrem, qui potest esse saluus, iustentes: Terentiam liberòsque meos tue- are: me, si putas te istic visurum, expectes: si minus, inuisas si potes: mihi que ex agro tuo tan- tum assignes, quantum meo corpore occupari potest: & pueros ad me cum literis quam- primum & quam læpissime mittas. Dat. xvi Kal. Octob.

CICERO ATTICO SAL.

61

Q. CAECILIO Q. Põponiano Attico, quod quidē ita esse, & auiculū tuū functū esse officio, vehementissime probo. gaudere me tum dicā, si mihi hoc verbo licebit vti. Me mi- serū, quàm omnia essent ex sentētia, si nobis animus, si cõsiliū, si fides eorū quibus credidi- mus, nõ defuisset. quæ colligere nolo, ne augeā metorem. Sed tibi venire in mentē certe scio, quæ vita esset nostra, quæ suauitas, quæ dignitas: ad quæ recuperada per fortunas incūbe vt facis: diemque natalē reditus mei cura, vt in tuis zdibus amoenissimis agā tecū & cū meis. Ego huic spei & expectationi, quæ nobis proponitur, maxime tamē volui præsolari apud te in Epeiro: sed ita ad me scribitur, vt putē esse cõmodius nos eisdē in locis esse. De domo, & Curionis oratione, vt scribis, ita est. in vniuersa salute, si ea modo nobis restituerit, ine- runt omnia, ex quibus nihil malo, quàm domum: sed tibi nihil mando nominatim: totū me tuo amoris fideique commēdo. Quòd te in tanta hæreditate ab omni occupatione ex-

pedisti, valde mihi gratum est. Quod facultates tuas ad meam salutem polliceris, vt omnibus rebus à te præter ceteros iuuer, id quantum sit præsidium, video: intelligoque multas partes meæ salutis & suscipere, & posse sustinere, neque vt ita facias togadum esse. Quod me vetas quidquam suspicari accidisse ad animum tuum, quod fecus à me erga te commissum aut prætermisum videretur, geram tibi motem, & liberabor ista cura: tibi tamen eo plus debebo, quo tua in me humanitas fuerit excellentior, quàm in te mea. Velim quid videas, quid intelligas, quid agatur, ad me scribas, tuosque omnes ad nostram salutem adhortere. Rogatio Seltii, neque dignitatis satis habet, nec cautionis. nam & nominatim ferre oportet, & de bonis diligentius scribi, & id animaduertas velim. Dat. IIII. Non. Octob. Theſſalonicz.

CICERO ATTICO SAL.

62

TRIGINTA dies erant ipsi, cum has dabam literas, per quos nullas à vobis acceperam. Mihi autem erat in animo iam, vt antea ad te scripsi, ire in Epeirum, & ibi omnem casum potissimum expectare. Te oro, vt siquid erit quod perspicias quancunque in partè, quamplaniissime ad me scribas: & meo nomine, vt scribis, literas quibus putabis opus esse, vt des. Dat. V. Kal. Nou.

CICERO ATTICO SAL.

63

ETSI diligenter ad me Q. frater & Piso, quæ essent acta, scripserant: tamen vellem tua te occupatio non impedisset, quo minus, vt consueisti, ad me quid ageretur, & quid intelligeres, perscriberes. Me adhuc Plancius liberalitate sua retinet iam aliquoties conatum ire in Epeirum. Spes homini est insecta non eadem quæ mihi, posse nos vnà decedere: quam rem sibi magno honori sperat fore. Sed iam eum aduentare milites dicentur, faciendū nobis erit vt ab eo discedamus: quod cū facimus, ad te statim mittemus, vt scias vbi simus. Lentulus suo in nos officio, quod & te & promissis & literis declarat, spem nobis nonnullam asserti Pompeii voluntatis: sæpe enim tu ad me scripsisti cum totum esse in illius potestate. De Metello scripsit ad me frater, quantū speraret, profectū esse. per te mi Põponi pugna, vt tecū, & cum meis mihi liceat viuere, & scribe ad me omnia. premor cū luctu, tū desiderio omnium rerū, quæ mihi me chariores semper fuerant. Cura vt valcas. 64

EGO, quod per Theſſaliam si irem in Epeirum, per diu nihil eram auditorus, & quod mei studiosos habeo Dyrhachinos, ad eos perrexi, cū illa superiora Theſſalonicz scripsissem. inde cum ad te me conuertam, faciam vt scias. Tuque ad me velim omnia quam diligentissime, cuiusmodi sunt, scribas. Ego iam aut rem, aut ne spem quidem expecto. Dat. VI. Kal. Decemb. Dyrnachii.

CICERO ATTICO SAL.

65

AD V. Kal. Decemb. tres epistolas à te accepi. vnã, datam ad VIII. Kal. Nou. in qua me hortaris vt forti animo mensẽ Ian. expectem: eaque quæ ad spem putes pertinere de Lentuli studio, de Metelli voluntate, de tota Pompeii ratione perscribis. In altera epistola præter consuetudinem tuam diem non adscribis, sed satis significas tempus. Lege enim ab octo Tribb. pl. promulgata, scribis te eas literas eo ipso die dedisse, id est ad IIII. Kalend. Nou. & quid putes utilitatis eam promulgationem attulisse, scribis. In quo si hæc iam nostra salus cum hæc lege desperata erit, velim pro tuo in me amore hanc inanem meam diligentiam miserabilem potius, quàm ineptam putes: sin est aliquid spei, des operam vt maiore diligentia posthæc à nostris magistratibus defendamur. Nam ea veterum Tribb. plcb. rogatio tria capita habuit. Vnum, de reditu meo scriptum incaute. nihil enim restituitur præter ciuitatem & ordinem, quod mihi pro meo casu satis est: sed quæ cauenda fuerint, & quo modo, te non fugit. Alterum caput est tralatitium de impunitate, siquid contra alias leges eius legis ergo factum sit. Tertium caput, mi Pomponi, quo consilio, & à quo sit inculcatum, vide. scis enim Clodium sanxisse, vt vix, aut omnino non posset nec per Senatum, nec per populum infirmari sua lex. Sed vides nunquam esse obseruatas sanctiones earum legum quæ abrogarentur. nam si id esset, nulla scire abrogari posset: neque enim vlla est, quæ non ipsa se sepiat difficultate abrogationis: sed cum lex abrogatur, il-

R.ii.

lud ipsum abrogaretur, quomodo eam abrogari oporteat. Hoc quum te vera ita sit, cum semper ita haberi obseruatumq; sit, octo nostri Tribb. pl. caput posuerunt hoc, **SI QUID IN HAC ROGATIONE SCRIPTVM EST, QVOD PER LEGES PLEB. VE SC. HOC EST, QVOD PER LEGEM CLODIAM PROMVLGARE, ABROGARE, DEROGARE, OBROGARE S. F. SVA NON LICEAT, NON LICVERIT: QVOD VEL QVI PROMVLGAVIT, DEROGAVIT, OB EAM REM POENAE MVLTAEVE SIT E H. IN R.** atque hoc in illis Tribb. pl. nõ lædebat. Lege enim collegii sui nõ tenebantur, quo maior est suspicio malitiae alicuius, cũ id quod ad ipsos nihil pertinebat (erat autẽ contra me) scripserunt, vt noui Tribb. pl. si essent timidiores, multo magis sibi eo capite vtendum putarent. Neque id à Clodio prætermisissum est. dixit enim in concione ad 111 Non. Nouembr. hoc capite designatis Tribb. pl. præscriptum esse quid liceret. Tamẽ in lege nulla esse eiusmodi caput, te non fallit. quod si opus esset, omnes in abrogando vterentur. aut Ninnium, aut ceteros fugerit, inuectiges velim, & quis atulerit, & quare octo Tribb. pl. ad Senatum de me referre nõ dubitarint. siue quod obseruandũ illud caput non putabant: idem in abrogando tam cauti fuerunt, vt id metuerent, soluti cum essent, quod de iis quidem qui lege tenentur, est curandum. Id caput sanẽ nolim novos Tribb. pl. ferre, sed perferant modo quidlibet, vno capite, quo reuocabor (modo res conficiatur) ero contentus. Iandudum pudet tam multa scribere. vereor enim ne te iam desperata legas: vt hæc mea diligentia miserabilis tibi, aliis irridenda videatur. Sed si est aliquid in spe, vide legem quam T. Fadio scripsit T. Visellius. ea mihi perplacet: nam Sestii nostri quam tu tibi probari scribis, mihi nõ placet. Tertia est epistola prid. Id. Nou. data, in qua exponis prudenter & diligenter quæ sint quæ rem distingere videantur, de Crasso, de Pompeio, de ceteris. Quare oro te, vt si qua spes erit posse studiis bonorum, auctoritate multitudine comparata rem cõfici, des operam vt vno impetu perfringatur, in eam rem incumbas, ceteroquẽ tu excites: sin vt ego perspicio cum tua coniectura, tum etiam mea spei nihil est, oro obtestorque te, vt Q. fratrem ames, quem ego miserum misere perdidisti: neve quid cum patiari grauius cõsulere de se, quam expediat tororis tuæ filio. Meum Ciceronem, cui nihil misello relinquo præter inuidiam & ignominiam nominis mei, tuere quoad poteris. Terentiam vnã omnium ærumnosissimam sustentens tuis officiis. Ego in Epeirum proficiscar, cum primorum dierum nuncios excepero. Tu ad me velim proximis literis, vt se initia dederint, perferbas. Dat. Prid. Kal. Decembr.

CICERO ATTICO SAL.

66

ANTEA quàm ad me scripsissetis vestro consensu Consulum prouincias ornatas esse, etsi verebar quorsum id casurum esset, tamen sperabam vos aliquid aliquando vidissetis prudentius. Postquam a mihi & dictum est, & scriptum, vehementer consilium vestrum reprehendi: grauius sum cõmorus, quod illa ipsa spes exigua quæ erat, videtur esse sublata. nam si Tribb. pl. nobis suscenserent, quæ potest spes esse ac videntur iure suscensere, cum & expertes consilii fuerint, & qui causam nostram susceperant, & nostra concessione omnem vim sui iuris amiserint: præsertim cum ita dicant, se nostra causa voluisse suam potestatem esse de Consulibus orandis, non vt eos impedirent, sed vt ad nostram causam adiungerent. Nunc si C O S S. à nobis alieniores esse velint, posse id libere facere: sin vellent nostra causa, nihil posse se inuitis. Nam quod scribis, ni ita nobis placuisset, illos hoc idem per populum affecturos fuisse: inuitis Tribb. pl. fieri nullo modo potuit. ita vereor ne & studia Tribunorum amiserimus: & si studia maneant, vinculum illud adiungendorum C O S S. amissum sit. Accedit aliud non paruum incommodum, quod grauis illa opinio, vt quidem ad nos perferabatur, Senatum nihil decernere antequam de nobis actum esset, amissa est: præsertim in ea causâ quæ non modo necessaria non fuit, sed etiam iniurata ac noua. neque enim vnquam arbitror ornatas esse prouincias designatorum: vt cum in hoc illa cõstantia, quæ erat mea causa suscepta, imminuta sit, nihil iam possit nõ decerni: iis ad quos relatu est, amicis placuisse non mirum sit, erat enim difficile reperire qui cõtra tanta com-

moda duorum Consulum palam sententiam diceret: fuit omnino difficile nõ obsequi vel amicissimo homini Lentulo, vel Metello, qui similitatem humanissime deponeret. Sed ve- reor ne hos tamen tenere potuerimus, Tribb. pl. miserimus. Hæc res quemadmodum ceci- derit, & tota res quo loco sit, velim ad me scribas, & ita vt instituisi. nam ista veritas, etiam si iucunda non est, mihi tamen grata est. Dat. IIII Id. Decemb.

CICERO ATTICO SAL.

67

POST tuum à me discessum literæ mihi Roma allatæ sunt: ex quibus prospicio nobis in hæc calamitate tabescendum esse: neque enim (sed bonam in partem accipies) si vlla spes salutis nostræ subesse, tu pro tuo amore in me, hoc tempore discessisses. Sed ne ingrati, aut ne omnia velle nobiscum vnâ interite videamur, hoc omitto. Illud abs te peto des operam, id quod mihi affirmasti, vt te ante Kalend. Ian. vbi cunq; erimus, sistas.

CICERO ATTICO SAL.

68

LITERÆ mihi à Q. fratre cum S. C. quod de me est factum, allatæ sunt: mihi in ani- mo est legum lationem expectare. Et si obtrectabitur, vtar auctoritate Senatus: & potius vi- ta quàm patria carebo. Tu quæso festina ad nos venire. Vale. VI Kal. Ian.

CICERO ATTICO SAL.

69

EX TVIS literis & ex te ipsa nos funditus perisse video. Te oro, vt quibus in rebus tui- meis indulgebant, nostris miseris ne desis. Ego te, vt scribis, cito videbo.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD AT- TICVM LIB. IIII.

CICERO ATTICO SAL.

70

CVM primum Romam veni, fultque cui recte ad te literas darem, nihil prius faciendū mihi putavi, quàm vt tibi absenti de reditu nostro gratularer. Cognorā enim (vt ve- re scribam) te in consiliis mihi dandis, nec fortiorem, nec prudentiorem quàm me ipsum; nec etiam propter meā in te obseruatiā nimium in custodia salutis meæ diligentē: eun- demque te qui primis temporibus erroris nostri, aut totius furoris participes, & falli rumo- ris socius fuisses, acerbissime dissidium nostrū tulisse: plurimūque operæ, studii, diligentæ, laboris, ad cõficiendū reditum meum cõtulisse. Itaque hoc tibi vere affirmo, in maxima le- titia, & exoptatissima gratulatione, vnū ad cumulandū gaudium cõspectū, aut potius cõ- plexum mihi tuum deuiisse, quem semel nactus nunquam dimisero: ac nisi etiam præter- missos fructus tuæ suauitatis præteriti tēporis omnes exegero, profectò hæc restitutione for- tunæ me ipse non satis dignū iudicabo. Nos adhuc in nostro itatu quod difficillime recu- perari posse arbitrati sumus, splendorem nostrum illum forensē, & in Senatu auctoritatē; & apud viros bonos gratiam magis quàm opramus cõsecuti sumus: in te autem familiari, quæ quæadmodū fracta, dissipata, direpta sit, non ignoras, valde laboramus, tuarūque nõ tam facultatum, quas ego nostras esse iudico, quàm cõsiliotorum ad colligēdas & cõstituen- das reliquias nostras indigemus. Nunc etsi omnia vt scripta esse à tuis arbitror, aut etiam nuntius æ rumore perlata, tamen ea infestibam breui quæ te puto potissimū ex meis lite- ris velle cognoscere. Prid. Non. Sext. Dyrrachio sum profectus, ipso illo die quo lex est lata de nobis. Brundisium veni Non. Sext. ibi mihi Tulliola mea fuit præsto natali suo ipso die, qui casu idem natalis erat & Brūdisinæ coloniz & tuæ vicinæ salutis: quæ res animad- uersa à multitudine summa Brundisiorum gratulatione celebrata est. Ante diem V I. Id. Sextil. cognoui, literis Q. fratris, mirifico studio omnium ætatum atque ordinum, incre- dibili concursu Italiz, legem comitis centuriatis esse perlata: inde à Brundisinis hone- stissimis ornatus, iter ita feci, vt vndique ad me cum gratulatione Legati conuenerint. Ad urbem ita veni, vt nemo vilius ordinis homo nomenclatori notus fuerit, qui mihi obuiam non venerit, præter eos inimicos quibus id ipsum non liceret aut dissimulare, aut

R. iiii.

negare. Cum venissem ad portam Capenam, gradus templorum ab infima plebe completi erant: à qua plausu maximo cum esset mihi gratulatio significata, similis & frequentia, & plausus me vsque ad Capitolium celebrauit. In soròque & in ipso Capitolio, miranda multitudo fuit: postridie in Senatu, qui fuit dies Non. Septemb. Senatu gratias egimus. Eo biduo cum esset annonæ summa caritas, & homines ad theatrum primo, deinde ad Senatum concurrissent impulsu Clodii, mea opera frumenti inopiam esse clamarent, cum per eos dies Senatus de annonâ haberetur, & ad eius procuracionem sermone non solum plebis, verum etiam honorum Pompeius vocaretur, idque ipse cuperet, multitudòque à me nominatim, vt id decernerem, postularet: feci, & accurate sententiam dixi, cum absentem Còsulares, quòd tuto se negarent posse sententiam dicere, præter Messalam & Afranium. Factum est s. c. in meam sententiam, vt cum Pompeio ageretur, vt eam rem susciperet, lexque ferretur. Quo s. c. recitato, continuo populus more hoc insulso & nouo, plausum eo nomine in recitando dedisset, habui concionem: omnes magistratus presentes, præter vnum Prætozem & duos Tribb. ple. dederunt. Postridie Senatus frequens, & omnes Còsulares nihil Pompeio postulanti negarunt. Ille Legatos quindecim cum postulare, me prinçipem nominauit, & ad omnia me alterum se fore dixit. Legem C O S S. còscripserunt, qua Pompeio per quinquennium omnis potestas rei frumentariæ, toto orbe terrarum daretur. Alteram Messius, qui omnis pecuniæ dat potestatem, & adiunxit classem & exercitum, & maius imperium in prouinciis, quàm sit eorum qui eas obtineant. Illa nostra lex Còsularis nunc modesta videtur: hæc Messii non serenda. Pompeius illam velle se dicit: familiares hanc. Còsulares duce Fauonio fremunt: nos tacemus, & eo magis quòd de domo nostra nihil adhuc Pontifices responderunt: qui si sustulerint religionem, arcam præclaram habemus, superficiem C O S S. ex s. c. æstimabunt: sin aliter, demolientur, suo nomine locabunt, rem totam æstimabunt. Ita sunt res nostræ, vt in secundis fluxæ, vt in aduersis bonæ. In re familiari valde sumus, vt scis, perturbati. Præterea sunt quædam domestica quæ literis non committò. Q. fratrem insigni pietate, virtute, fide præditum sic amo, vt debeo. Te expecto, & oro vt matures venire, eoque animo venias, vt me tuo consilio egere non sinas. Alterius vitæ quoddam initium ordimur. Iam quidam, qui nos absentis defenderunt, incipiunt præsentibus occulte irasci, aperte inuidere: vehementer te tequirimus.

CICERO ATTICO SAL.

71

SI forte tarius tibi à me quàm à ceteris literæ redduntur, peto à te vt id non modo non negligentia meæ, sed ne occupationi quidem tribuas: quæ etiam summa est, tamen nulla esse potest tanta, vt interrumpat iter amoris nostri, & officii mei. nam vt veni Romam, iterum nunc sum certior factus, esse cui darem literas: itaque has alteras dedi. Prioribus tibi declarati, aduentus noster qualis fuisset, & quis esset status, atque omnes res nostræ quemadmodum essent, vt in secundis fluxæ, vt in aduersis bonæ. Post illas datas literas, secuta est summa contentio de domo. Diximus apud Pontifices prid. Kal. Octob. acta res est accurate à nobis: & si vnquam in dicèdo fuimus aliquid, aut etiam si vnquam alias fuimus, tum profecto dolor, & magnitudo vim quædam nobis dicendi dedit. Itaque oratio iuuentuti nostræ debere non potest, quam tibi, etiam si non desideras, tamen mittem cito. Cum Pontifices decreissent ita, SI NEQVE POPVLI IVSSV NEQVE PLEBISCITI IVSSV, QVI SE DEDICASSE DICERET, NOMINATIM EI REI PRÆFECTVS ESSET, NEQVE POPVLI IVSSV, AVT PLEBISCITI IVSSV ID FACERE IVSSVS ESSET, VIDERI POSSE SINE RELIGIONE IAM PARTEM AREAE MI RESTITVI: mihi facta statim est gratulatio. Nemo enim dubitat quin domus nobis esset adiudicata, cum subito ille in concionè ascendit, quæ Appius ei dedit: nunciat iam populo Pōtifices secundum se decreuisse, me autè vi conari in possessionem venire. hortatur vt se & Appium sequantur, & suam libertatē vt defendant. Hic cum etiam illi infirmi partim admirarentur, partim irriderent hominis amentiam, ego statueram illuc non accedere, nisi cum C O S S.

ex s. c. porticum Catuli restituendam locassent. Kalend. Octob. habetur Senatus frequens, adhibentur omnes Pontifices qui erant Senatores: à quibus Marcellinus, qui erat cupidissimus mei, sententiam primus rogatus, quaesivit quid essent in decernendo secuti: tum Lucullus de omnium Collegarum sententia respondit, Religionis iudices Pontifices fuisse, legis Senatum: se & Collegas suos de religione statuisse, in Senatu de lege. Ita suo quisque horum loco sententiam rogatus, multa secundum causam nostram disputavit. Cum ad Clodium ventum esset, coepit diem consumere, neque ei finis est factus: sed tamen cum H. I. I. ferè dixisset, odio & strepitu Senatus, coactus est aliquando perorare. Cum fieret s. c. in sententiam Marcellini, omnibus praeter unum assentientibus, Serranus intercessit: de intercessione statim ambo c. o. s. s. referte coeperunt. Cum sententia gravissima diceretur, Senatui placere mihi domum restitui, porticum Catuli locari, auctoritatem ordinis ab omnibus magistratibus defendi: siquæ vis esset facta, Senatuum existimaturum eius opera factum esse, qui s. c. intercessisset: Serranus pertinuit, & Cornicinus ad suam veterem fabulam rediit, abiecta toga se ad generi pedes abiicit: ille noctem sibi postulavit, non concedebant: reminiscebantur enim Kalen. Ian. vix tamen sibi de mea voluntate coactum est. Postridie s. c. factum est: id quod ad te misi. Deinde c. o. s. s. porticum Catuli restituendam locarunt: illam porticum redemptores statim sunt demoliti libentissimis omnibus. Nobis superficiem adium c. o. s. s. de consilii sententia aestimaturus vices, cetera valde inliberaliter. Tulculanam villam quingentis mil. Formianum us ducentis quinquaginta mil. quæ aestimatio non modo vehementer ab optimo quoque, sed etiam à plebe reprehenditur. Dices, quid igitur causæ fuit? Dicunt illi quidem, pudorem meum, quod neque negarim, neque vehementius postularim: sed non est id: nam hoc quidem etiam profuisset. vetum idem mi T. Pomponi, iidem inquam illi, quos ne tu quidem ignoras, qui mihi pinnas incidierant, nolunt easdem renasci: sed, ut spero, iam renascuntur. Tu modo ad nos veni, quod vereor ne tardius interventus Varronis tui nostrique facias. Quoniam acta quæ sunt, habes, de reliqua nostra cogitatione cognosce. Ego me à Pompeio legari ita sum passus, ut nulla re impedire: quod, nisi vellem, mihi esset integrum, aut si comitia Censorum proximi c. o. s. s. haberent, petere posse: aut votivam legationem sumpsisse propè omnium sanorum ac sacrorum locorum. Sic enim nostræ rationes, utilitates meæ postulabant. Sed volui meam potestatem esse vel petendi, vel ineunte ætate excedendi: & interea me esse in oculis civium de me optime meritorum, non alienum putavi. Ac forensium quidem rerum hæc nostra consilia sunt, domesticarum autem valde impedita: domus ædificatur, seis quo sumptu, qua molestia reficitur Formianum, quod ego nec relinquere possum, nec videre. Tulculanum proscripti. Suburbano non facile careo. Amicorum benignitas exhausta est in ea re, quæ nihil habuit praeter dedecus, quod sensisti tu absens, praesentes: quorum studium ego & copiam, si esset per meos defensores licitum, facile essem omnia consecutus, quo in genere nunc vehementer laboratur. Cetera quæ me sollicitant, *parvula* sunt. Amamur à fratre: & à filia expectamur.

CICERO ATTICO SAL.

72

A VERE certo scio, cum scire quid hic agatur, tum ea à me scire: non quo certiora sint ea quæ in oculis omnium geruntur, si à me scribantur, quam cum ab aliis aut scribantur tibi, aut nunciantur: sed verum ut perspicias ex meis literis, quo animo ea feram quæ geruntur, & qui sit hoc tempore aut mentis meæ sensus, aut omnino vitæ status. Armatis hominibus ante diem tertium Non. Nov. expulsi sunt fabri de area nostra. Disturbata porticus Catuli, quæ ex s. c. c. o. s. s. locatione reficiebatur, & ad tectum penè pervenerat. Quæ fratris domus primo fracta coniectu lapidum ex area nostra, deinde inflammata iussu Clodii, inspectante urbe, coniectis ignibus, magna querela & gemitu, non dicam bonorum, quibus nescio an vlli sint, sed planè hominum omnium. Ille vehemens ruere: post hunc furorem, nihil nisi cædem inimicorum cogitare, vicatim ambire, seruis aperte spem libertatis ostendere. Etenim antea cum iudicium nolebat, habebat ille quidem difficilem manifestamque causam, sed tamen causam: id poterat inficiari, poterat in alios deriuare, poterat etiam aliquid iure factum defendere. Post has tuinas, incendia, rapinas, desertus à suis, vix iam Decimum de-

signatorem, vix Gellium retinet. Scruorum consilijs vritur. videt, si omnis quos vult, palam occiderit, nihilo suam causam difficiliorem, quàm adhuc sit, in iudicio futuram. Itaque ante diem tertium Id. Nouemb. cum facta via descenderem, infecurus est me cum suis. clamor, lapides, fustes, gladii, hæc improuisa omnia. discessimus in vestibulum Tertiij Damionis: qui erant mecum facile operas aditu prohibuerunt. ipse occidi potuit. Sed ego dicta curari incipio, chinurgiz tædet. Ille omnium vocibus cum se non ad iudicium, sed ad supplicium præfens trudi videret, omnibus Catilinas Acidinos postea reddidit. Nam Milonis domum meamque Ceramio prid. Id. Noueb. expugnare & incendere ita conatus est, vt palam hora quinta cum feutis homines deductis gladius, alios cum accensis facibus adduxerit: ipse domum P. Sullæ pro castris sibi ad eam impugnatione sumperat. Tum ex Anniana Milonis domo Q. Flaccus eduxit viros acris, occidit homines ex omni latrocinio Clodiano notissimos, ipsium cupiuit: sed ille ex interiorem adium Silla se in senatu postridie Idus domi Clodius, egregius Marcellinus, omnes acres. Metellus calumnia dicendi tæpus exemit, adiuuante Oppio, etiam hercule familiari tuo, de cuius cõstantia virtute verissimæ literæ Sestius furere. Ille postea, si comitia sua nõ fierent, vrbi minari. Proposita Marcellini sententia, quam ille de scripto ita dixerat, vt totam nostram causam arez, incendiorum, periculi mei, iudicio cõplecteretur, eaque omnia comitiis anteferet: proscripfit, se per omnes dies comitiales de exco seruaturum. Cõciones turbulentæ Metelli, temerariæ Appii, furiosissimæ Publii. Hæc tamen summa nisi Miloni C. Appius obnũciaisset, comitia futura ante diem X I I Kal. Decemb. Milo ante mediam noctem cum magna manu in campum venit. Clodius cum haberet fugiuorum delectas copias, in campum ire non est ausus. Milo permanfit ad meridiem, mirifica hominum lætitia, summa cum gloria. Contentio fratrum trium turpis, fracta vis, contemptus furor. Metellus tamen postulat, vt sibi postero die in foro obnũcietur: nihil esse quod in campu nocte veniretur, se hora prima in comitio fore. Itaque ante diem X I Kal. Ian. in comitium Milo de nocte venit: Metellus cum prima luce furtim in campum itinibus prope deuus currebat. Assequitur inter lucos hominem Milo, obnũciat: ille se recepit magno & turpi Q. Flaeci conuicio. Ante diem X Kal. nundinz, concio biduo nulla aute diem V I I Kal. Hæc ego scribebam hora noctis nona. Milo campum iam tenebat: Marcellus candidatus ita stertebat, vt ego vicinus audirem. Clodii vestibulũ vacuum sanè mihi nunciabatur. paucis pannosis sine laterna, eo cõficio omnia illi fieri querebantur, ignari quantum in illo heroe esset animi, quatum etiam consilij. miranda virtus est, noua quædam diuina mirro. Sed hæc summa est, comitia fore non arbitror. Reum Publium (nisi antè occisus erit) fore à Milone puto: si se interim obuiũ obtulerit, occisum ita ab ipso Milone video: non dubitat facere, præ se fert, casum illum non strum non extimefcit: nunquam enim cuiusquam inuidi & perfidi cõsilio est vsus, nec inerti nobili crediturus. Nos animo duntaxat vigemus, etiam magis quàm cum florebamus. re familiari comminuti sumus: Q. fratris tamen liberalitati pro facultatibus nostris, ne omnino exhaustus essem, illo reculante subsidijs amicorum respondemus. Quid consilij de omni nostro statu capiamus te absente nescimus. Quare appropera.

CICERO ATTICO SAL.

73

PERIVCVNDVS mihi Cincius fuit ante diem III Kal. Feb. ante lucẽ: dixit enim mihi te esse in Italia, se sequẽ ad te pueros mittere: quos sine meis litteris ire noluit: non quo haberem quod tibi, præsertim iam propè præfenti scriberem: sed vt hoc ipsum significare, mihi tuum aduentum suauissimum expectatissimumque esse. quare aduola ad nos, eo animo vt nos ames, te amari scias: cetera coram agemus: hæc propterates scripsimus. Quo die venies, vtique cum tuis apud me sis: perbelle feceris, si ad nos veneris, offendes designationem Tyraionis, mirificam librorum meorum bibliothecam, quorum reliquize multo meliores sunt quàm putarã. Etiam vellẽ mihi mittas de tuis librariolis duos aliquos, quibus Tyrantio vtatur glutinatoribus, ad cetera administres: usque imperes vt fumant membranulam, ex qua indices fiant, quos vos Græci (vt opinor) *σωματα* appellatis. sed hæc, si tibi erit commodũ. ipse vero vtique fac venias, si potes in his locis adhaerescere, & Piliam adducere.

ita enim & æquum est, & cupit Tullia. Mediūfidius naz tu emisti locum præclarum. Gladiatores audio pugnare mirifice: si locare voluisses, duobus his muneribus liberaſſes, sed hæc posterius. Tu fac venias, & de librariis, si me amas, diligenter.

CICERO ATTICO SAL.

74

AINTV: an existimas ab illo malle mea legi probarique quam à te: cur igitur cuiquam mihi prius vrgebar ab eo ad quem mihi, & nō habebam exemplar. Quid etiam (dudū enim circumrodo quod deuorandum est) subarpicula mihi videbatur esse *inuestigata*: sed valeant recta, vera, honesta consilia. Non est credibile quæ sit perfidia in istis principibus, vt volunt esse, & vt essent, si quidquam haberent fidei. Sēseram, notam, inductus, relictus, proiectus ab iis: tamen hoc erat in animo, vt cum iis in rep. consentirem: iisdem erant qui fuerant. Vix aliquando te authore respiciui. Dices ea te monuisse, suauis, quæ feceram, non etiam vt scriberem: ego mehercule mihi necessitatem volui imponere huius nouæ coniunctionis, nequa mihi liceret labi ad illos qui etiam tum, cū misereri mei debent, non desunt inuidere: sed tamen modici sumus *in. Non* vt scripsierimus vberiores, si & ille libet accipiet, & hi subringentur, qui villam me moleste ferunt habere quæ Catuli fuerat, aut etiā emisse non cogitant: qui domum negant oportuisse me ædificare, vendere aiunt oportuisse. Sed quid ad hoc: sed quibus sententis dixi, quod & ipsi probarent, lætati sunt tamen me contra Pompeii voluntatem dixisse: sed quoniam qui nihil possunt, si me nolunt amare, demus operam vt ab iis qui possunt diligamur. Dices, Vellem iam pridē. Scio te voluisse, & me. ast nū germanum fuisset: iam tempus est me ipsum à me amari, quando ab illis nullo modo possum. Domum meam, quod crebro inuisis, est mihi valde gratum. Viaticum Crassipes præripit, tu de via rectā in hortos. Videtur commodius ad te, posttridie scilicet: quid enim tuas sed viderimus. Bibliotheca mihi tui pinxerunt constructione, & sitybis: eos velim laudare.

CICERO ATTICO SAL.

75

DE LENTULO scilicet sic sero vt debeo, virum bonum & magnum hominem, & in summa magnitudine animi multa humanitate temperatum perdidimus, nōsque malo solatio, sed non multo tamen consolamur, quod ipsius vicem minime dolemus, non vt Sauſeus, & vestri mehercule: quia sic amabat patriam, vt mihi aliquo deorum beneficio videatur ex eius incendio esse ereptus. Nam qui scedius nostra vita, præcipue mea: Nam tu quidem, etsi es natura *in. Non*, tamen nullam habes propriam seruitutem, communi fueris nomine. ego vero, qui si loquor de rep. quod oportet, infansus: si quod opus est, seruus existimor: si taceo, oppressus & captus: quo dolore esse debeo: quo sum scilicet: hoc etiam acriore, quod ne dolere quidē possum, vt non ingratus videar. Quid si cessare libeat, & in otii portum confugerem: ne quicquam: immo etiam in bellū & in castra. Ergo etiam *in. Non* qui *in. Non* esse nolimus sic faciundum est, tibi enim ipsi, (cui vrinā semper paruissē), sic video placere. Reliqui est, *in. Non* *in. Non*. Non mehercule possum, & Philoxeno ignosco, qui reduci in carcerem maluit. verū tamen id ipsum mecum in his locis commētor, vt ista improbem: idque tu cum vnā erimus, confirmabis. A te literas crebro ad me scribi video, sed omnes vno tempore accepi. Quæ res etiam auxit dolorem meū. Casu enim trinas antè legeram, quibus meliuscule Lentulo esse, scriptum erat. ecce quartæ fulmē: sed ille, vt scripsi, non miser, nos vero serui. Quod me admones vt scribā illa Hortensiana: in alia incidi non immemor illius mandati tuis: sed mehercule incipiendo refugī, ne quod videor non stulte illius amici intemperiem tulisse, rursus stulte iniuriam illius faciam illustrem, siquid scripsero: & simul te *in. Non* mea, quæ in agendo apparuit, in scribendo sit occultior, & aliquid satisfactio leuicatis habere videatur. sed viderimus. Tu modo quam scripsisse ad me aliquid. Epistola, Luccio quam mihi, qua res meas vt scribare rogo, fac vt ab eo sumas: valde bella est: cumque vt appropere adhorteris: & quod mihi se ita facturum rescripsit, agas gratias. Domum nostram quoad poteris, inuisas. Vestorio aliquid significes. valde enim est in me liberalis, nihil *in. Non*.

CICERO ATTICO SAL.

77

EPISTOLA tua quæ me sollicitum de Q. nostro puero optimo valde læuauit, vene-

rar horis duabus ante Cherippus: mera monstra nunciarat. De Apollonio quod scribis, qui illi Dii irati, homini Græco, qui cōturbare quidem putat sibi licere, quod Equitibus Romanis: nam Terentius suo iure. De Metello, *ὅτι τὸν ἀπολλωνίου*, sed tamen multis annis civis ne mo erat mortuus. Quid quidem tibi nummi: meo periculo sint. Quid enim vereris quæcumque hæredem fecerim Publium fecit. verū fecit non improbe, quāquam fuit ipse. Quare in hoc thecam nūmariam non retexeris, in aliis eris cauior. Mca mandata de domo curabis, præfida locabis, Milonem admonabis. Arpinatum fremitus est incredibilis. De Latio quid quæris: Equidem dolui, *ὡς ἂν ἰσχυρῶς μίσην*. Quod superest etiam puerum Ciceronem curabis, & amabis vt facis.

CICERO ATTICO SAL.

77

MVLTa me in epistola tua delectarunt, sed nihil magis quàm patina Tyrotarichī, nam de Raudufculo quod scribis,

μῆναι μίαν ἀγῆν ἡπὶ τῷ δερρίων' ἴδιον.

zdicati tibi in agris nihil reperio. in oppido est quiddam, de quo est dubium sitne venalicæ proximum quidem nostris ædibus. Hoc festo, Annium Buthrotū esse Romæ, vt Corcyrae illud tuum: nihil quietius, nihil altius, nihil amoenius ΕΙΜΗΧΗΤΩΘΙΑΟC ΚΟC. Postea vero quàm Tyrannio mihi libros disposuit, mens addita videtur meis ædibus: qua quidem in te mirifica opera Dionysii & Menophili tui fuit. Nihil venustius quàm illa tua pegmata. postquam misit libros, illustrarunt valde. Et scribas ad me velim de gladiatoribus: sed ita bene si rem gerunt: non quæro: male sic egisse. Aperias vix discesserat cum epistola. Quid ais: putāsne fore vt legem non ferat: die oro te clarius: vix enim mihi exaudisse videor: verum statim fac vt sciam, si modo est commodum. Ludis quidem quontā dies est additus, eo etiā melius hic eum diem cum Dionysio conteremus. De Trebonio prorsus tibi ælennor. De Dominio *εὐαγῆ μὴ τὴν ἀπολλωνίου ἐπιπέδον ἢ ἄλλο ἄλλο γίγνηται*, quàm est ista *πελοπον* nostra, vel quòd ab iisdem, vel quòd præter opinionem, vel quòd viri boni nūquam. vnū dissimile, quòd huic merito: nam de ipso casu nescio an illud melius: quid enim hoc miserius, quàm cum qui tot annos, quor habet, DE S. C. O. S. fuerit, fieri C. O. S. non posse præferri cum aut solus, aut certe non plus quàm cum altero petat. Si vero id est, quod nescio an sit, vt non minus longas iam in codicillorum fastis tutorum C. O. S. paginulas habeat, quàm factorum, quid illo miserius: nisi resp. in qua nec speratur quid melius quietiā. De Natta ex tuis primum sciui literis, oderam hominem. De poemate quod quæris, quid si cupiat effugeres quid sinat: De Fabio Lusco quod eram exorsus, homo peramas semper nostri fuit, nec mi vnquam odio: satis enim acutus & permodestus ac bonæ frugi: eum quia non videbam, abesse putabam: audiui ex Gauio hoc Firmano, Romæ esse hominem, & fuisse assiduū: percussit animū. Dices, Tātulāne causa: Permulta ad me detulerat nō dubia de Firmanis fratribus. quid sit quod se à me remouit, si modo remouit, ignoro. Deo quod me mones, vt *παρακαλῶ* me geram, & in eo *παρηγορηθῶ* teneam, ita faciam, sed opus est maiore prudentia, quàm à te, vt soleo, petam. Tu velim è Fabio, si quem habes aditū, odorere, & istum continuam tuum degustes. & ad me de his rebus & de omnibus cotidie scribas. Vbi nihil erit quod scribas, id ipsum scribito. Cura vt valeas.

CICERO ATTICO SAL.

77

SANE velim scire num censum impendant Tribuni diebus vitiandis, (est enim hic rumor) totaque de censura quid agant, quid cogitent. Nos hic cum Pompeio fuimus, multa mecum de repu. sane sibi displicens, vt loquebatur, (sic est enim in hoc homine dicendum) Syriam spernens, Hispaniam iactans. hic quoque, vt loquebatur, & opinor vsquequaque. De hoc cum dicemus, sit hoc quæsi *ὅτι τὰ κοινὰ ἴδιον*. Tibi etiam gratias agebat, quòd signa componenda suscepisses. In nos vero suavis mehercule & effusus: venit etiam ad me in Cnmannum, ac se nihil minus velle mihi visus est, quàm Messalam Consulatum petere, de quo ipso siquid scis, velim scire. Quòd Luccio scribis te nostram gloriam commendaturū: & ædificium nostrum quòd crebro inuisis, gratum. Q. Frater ad me scripsit se, quoniam Ciceronem suauissimum secum haberet, ad te No. Mai venturum. Ego me de Cumano moui

ante diem v K. Mai. eo die Neapoli apud Lætum ante diem 1111 Kal. Mai. iens in Pompeianum bene mane hæc scripsi. Puteolis magnus est rumor Prolemazum esse in regno. Si quid habes certius, velim scire. Ego hic paucor bibliotheca Fausti: fortasse tu putabas his rebus Puteolanis & Lucrinensibus: ne ista quidem desunt, sed mehercule à ceteris oblectationibus deflor & voluptantibus propter tempus. Sic literis sustentor & recreor: maloque in illa tua sedecula, quam habes sub imagine Aristotelis, sedere, quàm in istorum sella curuli: tecumque apud te ambulare, quàm cum eo quocum video esse ambulandum: sed de illa ambulatione fors viderit, aut si qui est qui curet deus. Nostrâ ambulationem & laconicû, eaque quæ Cyrea sint, velim, cum poteris, iniicias: & vrgeas Philotimum vt properet, vt possim tibi aliquid in eo genere respondere. Pompeius in Cumanum Parilibus venit: misit ad me statim qui salutem nunciaret. Ad eum postridie mane vadebam, cum hæc scripsi.

CICERO ATTICO SAL.

80

DELECTARUNT me epistolæ tuæ, quas accepi vno tempore duas ante diem v Kal. perage reliqua: gestio scire ista omnia: etiam illud cuiusmodi sit, velim perspicias: potes à Demetrio. Dixit Pompeius Crassum à se in Albano expectari ante diem 1111 Kalen. is cum venisset, Romam esse statim venturos, vt rationes cum Publicanis putarent. Quæsiui, Gladia toribusne respondit, Ante quàm inducerentur. Id cuiusmodi sit, aut nunc si scias, aut cû is Romam venerit, ad me mittas velim. Nos hic voramus literas cû homine mirifico (ita mehercule sentio) Dionysio, qui te omnèsque vos salutat. *istæ salutatio à te ad me illius.* Quare vt homini curioso, ita perscribe ad me quid primus dies, quid secundus, quid Censores, quid Appius, quid illa populi apuleia: denique etiam quid à te fiat ad me velim scribas: non enim (vt vere loquamur) tam rebus nouis, quàm tuis literis delector. Ego mecum præter Dionysium duxi neminem, nec metuo tamen ne mihi sermo defuit abs te, opere delector. Tu Lucicium nostrum librum dabis. Demetrii Magnetis tibi mitto, statim vt sit qui à te mihi epistolam referat.

CICERO ATTICO SAL.

81

REGNATIVS Romæ est, sed ego cum eo de re Halimeti vehementer ante egi: grauius se acturum cum Aquilio cõfirmavit. Videbis ergo hominem, si voles. Maeronivix videot præsto esse, Idibus enim auctiõnem Larini video, & diuum præterea: id tu, quoniam Maeronem tanti facis, ignoscas mi velim: sed si me diligis, postridie Kalen. cena apud me cum Petilia, proterus id facies. Kalend. cogito in hortis Crassipedis, quasi in diuersorio, cenare. Facio fraudem s. c. Inde domum cenatus, vt sim mane præsto Miloni: ibi te igitur videbo, & promouebo. Domus te nostra tota salutat.

CICERO ATTICO SAL.

82

NOS in Tusculanum venisse ad xvii Kalen. Decemb. video te scire. ibi Dionysius nobis præsto fuit. Romæ ad xviii Kal. volumus esse: quid dico volumus: immo vero cogimur. Milonis nuptiæ, comitorum nonnulla opinio est. Ergo vt sit rata, abfuisse me in altercationibus, quas in Senatu factas audio, sero non moleste. Nam aut defendissem, quòd non placeret: aut defuissem, cui non oporteret. Sed mehercule velim res istas, & præsentem statim teipub. & quo animo coss. ferant hunc *modum*, rescribas ad me quantum pote. val. Sum *istis* & si quæris, omnia mihi sunt suspecta. Crassum quidem nostrum minore dignitate a iure profectum paludatum, quàm olim æqualem eius L. Paulum iterum coss. O hominem nequam. De libris Oratoris factum est à me diligenter, diu multumque in manibus fuerunt, describas licet. Illud etiam te rogo *ut scribas* *ut scribas* ne istuc hoc spes veniam.

CICERO ATTICO SAL.

83

VESTORIVS noster me per literas fecit certiore, te Roma ad vi Id. Mai putari profectum esse tardius, quàm dixerat, quòd minus valuisses: si iam melius vales, vehementer gaudeo. Velim domum ad te scribas, vt mihi tui libri pateant, non secus ac si ipse adfess, cum ceteri, tum Varronis: est enim mihi vtendum quibusdam rebus ex iis libris ad eos quos in manibus habeo, quos vt spero, tibi valde probabo. Tu velim siquid forte noui ha-

bes, maxime à Q. fratre, deinde à C. Cæsare; & siquid forte de comitiis, de repub. (soles enim tu hæc festine odorari) scribas ad me. Si nil habebis, tamen scribas aliquid: nunquam enim mihi tua epistola aut intemptiua, aut loquax visa est. Maxime autem rogo, rebus tuis, totòque itinere ex sententia confecto, nos quamprimum reuisas. Dionysium iube saluere. Cura ut valeas.

CICERO ATTICO SAL.

84

DE EUTYCHIDE gratum, qui vetere prænominè, nouo nomine, T. erit Cæcilius: ut est ex me & ex te iunctus Dionysius, M. Pomponius. Valde mehercule mihi gratum, si Euty-chides tuam erga me beneuolentiâ, cognoscat suâ illi in meo dolore *expulsi*, neque tû mihi obscuram, neque post ingratam fuisse. Iter Asiaticum tuû puto tibi suspiciendum fuisse: nunquam enim tu sine iustissima causa tam longe à tot tuis & hominibus, & rebus charissimis & suauissimis abesse uoluisses. Sed humanitatem tuam amorèque in tuos, reditus celeritas declarabit. Sed vereor ne lepore suo detineat diutius Pr. Clodius, & homo pereruditus, (ut aiunt) & nunc quidem dedimus Græcis literis pituanius. Sed si vis homo esse, recipe te ad nos, ad quod tempus confirmasti: cum illis tamen, cum salui uenerint, Romæ uiuere licebit. Auere te scribis accipere aliquid à me literarum. Dedi ac multis quidem de rebus *in epistola* per scripta omnia: sed ut conuicio, quoniam mihi uero uideris in Epictro diu fuisse reddita tibi non arbitrogenus autem macarum ad te quidem literarum cuiusmodi ferè est, ut non liceat cuiquam dare, nisi de quo exploratum sit, tibi eum redditarum. Nunc Romanas res accipe. Ad III No. Quintil. Sufenas & Cato absoluti, Proclius condemnatus: ex quo intellectum est tres *agere* ambitum, comitia, interregnum, maiestatem, totam denique resp. flocci non facere. Debemus patrem familias domi suæ occidere nolle, neque tamen id ipsum abunde. Nam absoluerunt x x II, condènarunt x x V III. Publius sanè diserto epologo criminari, mētēs iudicū mouerat. Otalus in ea causa fuit cuiusmodi solent nos uerbu nullum, ueritas est enim pusilla, quæ nûc laborat, ne animû Publico offendet. His rebus actis Reatini me ad sua *uicem* duxerunt, ut agerem causam contra Interamnates apud C o s. & decem Legatos, quod lacus Velinus à M. Curio emissus, intercio monte in Nar defluit, ex quo est uilla sicata, & humida tamen modice. Rosæ uixi cum Axio: quin etiâ me ad V II Aquas duxit. Rediî Romam Fontei causa: ad V II Id. Quintil. ueni. Spectaculum primum magno & æquabili plausu: sed hoc ne curaris, ego ineptus qui scripserim: deinde Antiphôti opera: is erat antè manumissus quam productus: ne diutius pèdeas, palmam tulit. Sed nihil tam pusillum, nihil tam sine uoce, nihil tã uerum, hæc tu tecû habeto. In Andromacha tamen maior fuit quàm Althyanax. in ceteris parem habuit neminè: Quæris nûc de Arbescula: ualde placuit. Ludi magnifici & grati. Venatio in aliud tempus dilata. Sequere nunc me in campû. ardet ambitus *rimæ* *in ipso*, forus ex triente Id. Quintil. factû erat besibus. Dices, istuc quidè non moleste fero à virû ô ciuem. Memmianum Cæsaris omnes opes confirmant, cû eo Domitiû C o s. iunxerunt: qua pactione, epistolæ committere non audeo. Pompeius fremit, queritur. Scauro stude: sed utrû fronte an mente, dubitatur. *Nulla* nulla est: pecunia, omnium dignitatè exæquat. Messala languet: non quo aut animus desit, aut amici, sed coitio C o s. & Pomp. obsunt. sed comitia puto fore, ut ducantur. Tribuni cû cãdidi iurauerunt se arbitrio Catonis petiuros. Apud cum is quingena deposuerunt, ut qui à Catone damnatus esset, id perderet, & competitoribus tribueretur. Hæc ego pridie scribebam quàm comitia fore putabantur: sed ad te V Kal. Sextil. si facta erunt, & tabellarius non erit profectus, tota comitia per scribam: quæ si, ut putatur, gratuita fuerint, plus unus Cato potuerit quàm omnes quidem iudices. Messius defendebatur à nobis, è legatione reuocatus: nã eum Cæsari legerat Appius. Seruilius edixit ut adesset: tribus habet Pontinam, Veliam, Martiam: pugnatur acriter, agitur tamen satis. Deinde expeditio ad Drufum, inde ad Scaurum, parantur orationibus indices gloriosi. Fortasse accedent etiam C o s s. D E s. in quibus si Scaurus nō fuerit, in hoc iudicio ualde laborabit. Ex Q. fratris literis suspicor iam eum esse in Britania: suspensò animo expecto quid agat. Illud quidè sumis adepti quòd multis & magnis iudiciis possumus iudicare, nos Cæsari & charissimos

10 & iucundissimos esse. Dionysium velim saluere iubeas, & cum roges, & hortere vt quamprimum veniat, vt possit Ciceronem meum atque etiam incipsum exire.

CICERO ATTICO SAL.

85

OCCVPATIONVM mearum vel hoc signum erit, quod epistola librarii manu est. De epistolarum frequentia te nihil accuso, sed plerumque tantummodo mihi nunciabāt vbi esses, quod erat abs te: vel etiam significabant recte esse, quo in genere maxime delectarunt duz ferē eodem tempore abs te Bruto data: scire enim volebam te cōmode nauigasse. Sed hæc epistolarum frequentia non tam vbertate sua, quam celeritate delectauit: illa fuit grauis & plena rerum, quā mihi M. Paccius hospes tuus reddidit: ad eam referibam igitur, & hoc quidem primum. Paccio ratione & verbis & re ostendi, quid tua commendatio pōderis haberet: itaque in intimis est meis, cum antea notus non fuisset. Nunc pergam ad cetera. Varro, de quo ad me scribis, includetur in aliquem locū, si modo erit locus: sed nostri genus dia-
logorum meorum, vt in Oratoriis, quos tu in cōzum fers, non mētio potuit fieri cuiusquā ab iis qui disputāt, nisi eius qui illis notus aut auditus esset. Hāc ego de re. quam institui disputationem, in Aphricani personam, & Philī, & Præti Manlii contuli: adiunxi adoleſcētis, Q. Tuberonem, P. Rutilium, duo Lælii generos Scæuolam & Fannium. Itaque cogitabam, quoniam in singulis libris vtor proxiimis, vt *scilicet* in his quos *scilicet* vocat, aliquid efficere, vt nō sine causa istū appellarem. Id quod intelligo tibi placere, vtiā modo conata efficere possim: rem enim (quod te non fugit) magnam complexus sum, & graui, & plurimi otii, quo ego maxime egeo. Quod in his libris quos laudas, personā deſyderas Scæuolæ, non eam temere dimouī, sed feci idem quod in *scilicet* deus ille noster Plato: cum in Pirezum Socrates venisset ad Cephalum locupletem & festiuum senem, quoad primus ille sermo haberetur, adest in disputando senex: deinde cum ipse quoque cōmodissime locutus esset, ad rem diuinam dicit se velle discedere, neque postea reuertitur. Credo Platonem vix pufasse satis consonum fore, si hominem id ætatis in tam longo sermone diutius retinuisset. Multo ego satius hoc mihi cauēdum putauī in Scæuola, qui & ætate & valetudine erat ea, qua esse meministi, & iis honoribus, vt vix satis decorum videretur eum pluris dies esse
14 in Crassi Tusculano. Et erat primi libri sermo, non alienus à Scæuolæ studiis, reliqui libri *scilicet* habent, vt scis. Huic ioculatorem senem illum, vt noras, interesse sanē nolui.

De re filiz quod scribis, erit mihi curæ: etenim est luculenta res. Aureliani, vt scribis, indicis & in eo me etiā Tulliz mez venditabo. Vestorio non defum: gratum enim tibi id esse intelligo, & vt ille intelligat euro. Sed scis, qui, cum habeat duo faciles, nihil difficilior.
17 Nūc ad ea quæ quæris de C. Catone: lege Iunia, & Licinia scis absolutum. Fusia ego tibi nūcio absolutum, neque patronis suis tam libentibus quā accusatoribus. Is tamen & mecum, & cū Milone in gratiam rediit. Drusus reus est factus à Lucretio, iudicibus reiciēdis.
Ad V No. Quintil. de prælio rumores non boni, sed iudicia nostri. Hirrus cum Domitio in gratia est. s. c. quod hic C O S S. de prouinciis fecerunt, Q V I C V N Q V E posthac, nō mihi, vt quod iam intelligebamus, enunciationē illā Mēmii valde Casari duplicere. Messala noster, & eius Domitius competitor liberalis in populo valde fuit: nihil gratius, certi erant C O S S. ac Senatus decreuit, vt tacitum iudiciū ante comitia fieret, ab iis consiliis quæ erāt omnibus sortita in singulos candidatos, magnus timor cādidatorum. Sed quidam iudices in his Opimius Veietor, Antius Tr. pl. appellarunt, ne iniussu populi iudicarent: rescidit, comitia dilata ex s. c. cum lex de tacito iudicio ferretur: venit legi dies, Terentius intercessit: C O S S. qui illud leui brachio egressent, rem ad Senatum detulerunt. Hic Abdera non tacente me. Dices, tamen tu non quiescis: Ignosce, vix possum. Verumtamen quid tam ridiculū? Senatus decreuerat ne prius comitia haberentur quā lex lata esset: siqui intercessisset, res integra referretur. Coepa ferri leuiter. Intercessum non inuitis, res ad Senatum. De ea re ita
18 censuerunt, Comitia primo quoque tempore haberi censere. Scæurus qui erat paucis diebus illis absolutus, cum ego patrem eius ornatissime defendissem, obnunciationibus per Scæuolam interpositis singulis diebus vsque ad prid. Kalē. Octob. quo ego hæc die scripsi, sublati, populo tributum domi suæ satulcerat: sed tamen, etsi vberior liberalitas huius, gratior

esse videbatur eorum qui occupant, cuperem vultum videre tuum, cum hæc legeres: nam profecto rem habes nullam, hæc negotia multarum mundinarum fore. Sed Senatus hodie fuerat futurus, id est Kal. Octo. iam enim lucifcit, ibi loquetur præter Antium & Fauonium libere nemo: nã Cato ægrotat, de me nihil timueris, sed tamen permitto nihil. Quid queris aliud. Iudicia credo, Drusus, Scaurus non fecisse videntur: tres Candidati fore rei putabantur, Domitius à Memmio, Messala à Q. Pompeio Ruffo, Scaurus à Triario, aut à L. Casare. Quid poteris, inquires, pro iis dicere ne viuã, si scio: in illis quidẽ tribus libris quos tu dilaudas, nihil reperio. Nũc vt opinionẽ habeas rerũ ferendũ est. Queris, ego me vt gessim: constantẽ & libere. Quid ille inquires, vt ferebat humaniter, meque dignitatis quoad mihi satisfactum esset, habẽdam sibi rationẽ putabat. Quomodo ergo absolutus omnino POPPÆUS accusatorũ incredibilis infantia, id est L. Lentuli L. F. quem fremunt omnes præuaricatum. Deinde Pompeiũ mira contentio, iudicium fordes. Attamẽ XXXII condemnarunt, XXXVII absoluerunt, iudicia reliqua impõdent. Nõdum est plane expeditus. Dices tu, ergo hæc quomodo fers? belle mehercule, & in eo me valde amo. Amisimus, mi Pomponi, omnem lucum ac sanguinem, sed etiam colorem & speciem pristinam ciuitatis. Nulla est res, quæ delectet, in qua acquiescam. Idne igitur, inquires, facile fers? id ipsum: recordor enim quã bella paulisper nobis gubernantibus ciuitas fuerit, quæ mihi gratia relata sit: nullus dolor me angit: vnum omnia posse, disrumuntur ii, qui me aliquid posse doluerunt, multa mihi dant solatia: nec tamen ego de meo statu demigro: quæque vita maxime est ad naturam, ad eam me refero, & literas, & studia nostra, dicendi laborem delectatione oratoria consolor. Domus me, & rura nostra delectant: non recordor vn de ceciderim, sed vnde surrexerim. Fratrem meũ & te si habeo, per me ista pedibus trahuntur. Vobis ~~tuas~~ ^{meas} ~~possum~~ ^{possum}. Locus ille animi nostri, stomachus vbi habitabar olim concealuit. Priuata modo, & domestica nos delectant. mirã securitatẽ videbis, cuius plurimæ mehercule partes sunt in tuo editu. Nemo enim in terris est, mihi tã cõsentientibus sensibus. Sed accipe alia. Res fluit ad Interregnum, & est nõnullus odor Dictaturæ. Sermo quidẽ multus, qui etiã Gabinii apud timidos iudices adiuuit. Cãdidati Consulatus omnes rei ambitus: accedit etiam Gabinius, quem P. Sulla non dubitans quin foris esset, postularat cõtra dicente & nihil obtinente Torquato. Sed omnes absoluentur, nec posthac quĩquam damnabitur, nisi qui hominem occiderit. Hoc tamen agitur seuerius. Itaque iudicia valent. M. Fuluius Nobilior cõdemnatus est. Multi alii vrbanæ ne respondet quidẽ. Quid aliud noui & tamen absoluto Gabinio stomachantes alii iudices. Hora post, Antiochum, Gabinium nescio quem, solidis pictoribus libertum accusum Gabinii lege Papia condẽnarunt. Itaque dixit statim resp. lege maiestatis OTCOIMPICAMASINI Põptinus vult ad IIII Non. Nouemb. triũphare. Huic obuiam Cato & Seruilius Præt. aperte, & Q. Mutius Tr. Negat enim latum de imperio: & est latum hercule insulse, sed erit cum Pomptino Appius COS. Cato tamen affirmat se viuo illum non triumphare. Id ego puto, vt multa ciuidem, ad nihil recasurũ. Appius sine lege suo sumptu in Ciliciã cogitat. Ab Q. fratre & à Casare apud ad IX Kal. Nouemb. literas (consecrã Britãnia, obsidibus acceptis, nulla præda, imperata tamen pecunia) datas à litioribus Britanniz, proximo ad VI Kalen. Octob. exercitum Britãnia reportabant. Q. Pilius erat iam ad Casarem profectus. Tu, si aut amor in te est noster, ac tuorum, aut vlla veritas, aut si etiam sapias, ac frui tuis cõmodis cogitas, aduẽtare, & propẽ adesse iam debes. non mehercule æquo animo te careo: te autẽ quid mirum, qui Dionysium tantopere desiderem: quem quidem abs te, cum dies venerit, & ego, & Cicero meus flagitabit. Abs te proximas literas habebam, Ephefo ad V Id. Sextil. dat.

CICERO ATTICO SAL.

86

O EXPECTATA S mihi tuas literas! O gratũ aduentum! O constantiã promissi, & fidem miram: O nauigationem amandam, quam mehercule ego valde timebam, recordã superioris tuæ transmissionis *Ætã*. Sed nisi fallor, citius te quã scribis, videbo. Credo enim te putasse tuas mulieres in Apulia esse: quod cum secus erit, quid te Apulia moretur: nã Vestitorio dandi sunt dies, & ille Latinus *Ætã* ex intervallo regustandus. Quin tu huic ad:

uolas: & inuis illius nostræ reip. germanz. Putaui de nummis ante comitia tributum vno loco diuisis, palam inde absolutum Gabinium: detur esse valiturum. De Messala quod quæris, quid scribam nescio: nunquam ego vidi tam pares candidatos. Messalæ copias nosti. Scaurû Triarius rom fecit. Si quæris, nulla est magnopere comota ~~causa~~. sed tamen habet AEdilitas eius memoriâ non ingrâtam, & est pondus apud rusticos in patris memoriâ. Reliqui duo plebei sic exæquantur, vt Domitius valeat amicus, adiuuetur tamen, nō gratissimo munere: Mēm̄ius Cæsarî comēdatur militibus, Pompeii Gallia nitatur. quibus si nō valuerit, putâ fore aliquē qui comitia in aductū Cæsarî detrudat, Catone præsertim absoluto. Paccianz epistolæ respondi, cognosce cetera. Ex fratris literis incredibilia quædâ de Cæsarî in me amore cognoui, eaque sunt ipsius Cæsarî vberimis literis cōfirmata. Bri tannici belli exitus expectatur. constat enim adius esse munitis mirificis molibus: etiam illud iam cognitum est, neque argenti scrupulum esse vllum in illa insula, neque vllam spē prædæ, nisi ex mæcipiis, ex quibus nullos puto te literis aut musicis erudito expectare. Paulus in medio foro basilicâ iam penē texerit iisdē antiquis colūnis: illam autē quâ locauit, facit magnificentissimam. Quid quæris: nihil gratius illo monumento, nihil gloriosius. Itaque Cæsarî amici (me dico & Oppiū) disrūpari licet, monumentū illud, quod tu tol lere laudibus solebas, vt forum laxaremus, & vsque ad atrium Libertatis explicaremus, cōtempnissimum secenties nō. Cū priuatis non poterat transigi minore pecunia, efficiemus rem gloriosissimâ: nâ in cāpo Martio septa tributis comitiis marmorea sumus & tecta facturi, eaq; cingemus excelsa portica, vt mille passuū conficiatur. Simul adiūgetur huic operi villa etiâ publica. Dicis, Quid mihi hoc monimētū proderit ad quid laboramus res Romanas nō enim te puto de lustro, quod iam desperatū est, aut de iudiciis, quæ lege Coctia fiât, quætere. Nunc te obiurgari patere, si iure scribis enim in ea epistola quâ C. Decimius mihi reddidit Buthroto datâ, in Asiam tibi eundū esse, te arbitrari: mihi me hercule nihil videbatur esse in quo tantulum interesset vtrum per procuratores ageres, an per teipsum: vt abes toties, & tam lōge abes. Sed hæc malletm integra te tecum egisse: profectō enim aliquid egissem. Nūc reprimâ susceptam obiurgationem: vtinam valeat ad celeritatē reditus tuus. Ego ad te propterea minus sepe scribo, quod certum nō habeo vbi sis, aut vbi futurus sis: huic tamen nescio cui, quod videbatur is te visurus esse, putaui dâdas esse literas. Tu quoniam iturum te in Asiam esse putas, ad quæ tempora te expectemus, facias me certiorē velim, & de Eurychide quid egeris.

CICERO ATTICO SAL.

87

PVTO te existimare me nunc oblitū consuetudinīs & instituti mei, rarius ad te scribere quàm solebâ: sed cū loca & itinera tua nihil habere certi video, neque in Epirū, neque Athenas, neque in Asiâ, neque cuiquam, nisi ad te ipsū proficiscenti dedi literas. Neque enim sunt epistolæ nostræ, quæ si perlatæ nō sint, nihil ea res nos offensura sit: quæ tantū habent mysteriorū, vt eas ne liberaris quidē ferē committamus Lepidum quo excidat. C O S. flagrant infamia, quod C. Memmiius candidatus pacitionē in Senatu recitauit, quam ipse suus cōpetitor Domitius cū C O S. fecisset, vti ambo nō quadragesima C O S. daret, si essent ipsi C O S. facti: nisi tris Augures dedissent, qui se affuisse dicerēt, cum lex curiata ferretur, quæ lata non esset: & duo Consulares, qui se dicerent in ornandis prouinciis Consularibus scribendo affuisse, cum omnino ne Senatus quidem affuisset. Hæc pactio non verbis, sed nominibus & percriptionibus, multorum tabulis, cum esse facta diceretur, prolata à Memmio est, nominibus inductis auctore Pōpeio. Hic Appius erat idē, nihil sanē iacturæ: corruerat alter, & planē inquam iacebat. Memmiius autē dirempta coitione, inuito Caluino planē re fixerat, & eo magis nunc concitare Dictaturam, fauere iustitio, & omnium rerum licentiz. Perfice æquitatem animi mei, & ludum, & contempnionem Seleucianz prouinciz, & mehercule cum Cæsarē suauissimam coniunctionem: hæc enim me vna ex hoc naufragio tabula delectat. qui quidem Quintum meum tuūque (Dii boni) quem admodum tractat honore, dignitate, gratia: non secus ac si ego essem Imperator. Hybernâ legionem digendi optio delata. Commodum, vt ad me scribit, hunc tu non ames: Quem igitur istorū: Sed

heus tu, scripserámne tibi me esse Legatum Pómpcio: & extra urbem quidém fore ex Id. Ian:
 Visum est hoc mihi ad multa quadrare. Sed quid plurá corám (opinor) reliqua. ut tu tamé
 aliquid expectes, Dionysio plurimam salutem: cui quidem ego non modo seruavi, sed etiá
 aedificavi locum. Quid queris? Ad summam lætitiám meam, quam ex tuo reditu capio,
 magnus illius aduentus cumulus accedit. Quo die ad me venies, ut si me amas, apud me
 cum tuis maneas.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD ATTI-
 CVM LIBER QVINTVS.

CICERO ATTICO SAL.

88

Ego vero & tuum in discessu vidi animú, & meo sum ipse testis: quo magis erit tibi vi-
 dendum nequid noui decernatur, ut hoc nostrum desideris ne plus sit annuú. De An-
 nio Saturnino curasti probe: de satisfando vero te rogo quoad eris Romæ, tu ut satisfides:
 & sunt aliquot satisfationes secundum mancipium in his & Mennianorum prædiorum,
 vel Hatilianorum. De Oppio factum est ut volui, & maxime quòd DCCC aperuisti,
 quæ quidem ego vtique vel versura facta solui volo, ne extrema exactio nostrorum nomi-
 num expectetur. Nunc venio ad transuersum illum extremæ epistolæ tuæ versiculum, in
 quo me admones de sorore: quæ res se sic habet. Ut veni in Arpinas, cum ad me frater ve-
 nisset, in primis nobis sermo, isque multus de te fuit: ex quo ego veni ad ea, quæ fueramus
 ego & tu inter nos de sorore in Tusculano locuti, nihil tam vidi mite, nihil tam placa-
 tum quàm tum meus frater erat in sororem tuam: ut etiam si qua fuerat ex ratione sumpta
 offensio, non appareret. Ille sic dies. Postridie ex Arpinati profecti sumus: ut in Arcano
 Quintus maneret, dies fecit: ego Aquini: sed prandimus in Arcano: (nostri hunc fundum)
 quò vè venimus, humanissime Quintus, Pomponia, inquit, tu inuita mulieres, ego acciue-
 ro pueros. Nihil potuit, mihi quidem ut visum est, dulcius, idque cum verbis, tum etiam a-
 nimo ac vultu. At illa audientibus nobis, Ego sum, inquit, hic hospita: Id autem ex eo,
 ut opinor, quòd antecesserat Staius, ut prandium nobis videret. Tum Quintus, En, inquit
 mihi, hæc ego patior cotidie. Dices, Quid: quasi istuc erat magnum. Itaque meipsum com-
 mouerat, sic absurde & asperè verbis vultuque responderat. Dissimulaui dolens: discubui-
 mus omnes præter illam: cui tamen Quintus de mensa misit, illa reiecit. Quid multa: nihil
 meo fratre lenius, nihil asperius tua sorore mihi visum est: & multa prætereo, quæ tum mi-
 hi maiori stomacho, quàm ipsi Quinto fuerunt. Ego inde Aquinum, Quintus in Arcano
 remansit: & Aquinum ad me postridie mane venit, mihi que narrauit, nec secum illam dor-
 mire voluisse: cum discessura esset, fuisse eiusmodi qualem ego vidissem. Quid queris? vel
 ipsi hoc dicas licet, humanitatem ei meo iudicio illo die defuisse. Hæc ad te scripsi fortasse
 pluribus quàm necesse fuit, ut videres tuas quoque esse partis instituendi & monendi. Reli-
 quum est, ut antequam proficiscare, mandata nostra exhaurias: scribas ad me omnia, Pom-
 pinum extrudas. Cum profectus eris, cures ut scia. Sic habeas, nihil mehercule te mihi nec
 charius esse nec suauius. A. Torquatum amatissime dimisi Minturnis, optimum virum, cui
 me ad te scripsisse aliquid, in sermone significes velim.

CICERO ATTICO SAL.

89

A D V I D. Mai, cum has dabam literas, ex Pompeiano proficiscabar, ut eo die maneré
 in Trebulano apud Pontium. Deinde cogitabam sine vlla mora iusta itinera facere. In Cu-
 mano cum essem, venit ad me (quod mihi pergratum fuit) noster Hortensius: cui deposceti
 mea madata, cetera vniuersè mandasti. illud probe, ne pateretur, quantú esset in ipso, proro-
 gari nobis prouincias: in quo eú tu velim confirmes, gratúmque mihi fecisse dicas: quòd &
 venerit ad me, & hoc mihi, præterea que siquid opus esset, promiserit. Confirmaui ad eam
 causam etiam Furnium nostrum, quem ad annum Trib. pl. videbam fore. Habuimus in

Cumano quasi pusillam Romam, tanta erat in his locis multitudo. Cum interim Rufio noster, quod se à Vestorio hoc feruari videbat, stratagemate hominem percussit: nam ad me nō accessit. Itāne cum Hortensius veniret, & infirmus & tam longe Hortensius, cum maxima præterea multitudo, ille non veniret, in quā. Non vidisti igitur hominem, in quies: Qui potui non videre, cum per Emporium Puteolanorū iter facerem in quo illum agentem aliquid credo salutavi. Postea iā iussi valere, cum me spectans è sua villa, nunquam vellem, rogasset. Hunc hominem parum gratum quisquam putare, aut non in eo ipso laudandū, quod audiri non laborarit: Sed redeo ad illud. Nolim purare mihi aliam consolationem esse huius ingentis molestiæ, nisi quod spero non longiorem annua fore: hoc me ita velle multi non credunt ex consuetudine aliorum. Tu qui scis, omnem diligentiam adhibebis, tum scilicet, cum id agi debebit. Cum ex Epeiro redieris, de rep. scribas ad me velim, siquid erit quod operari: nondum enim satis huc erat allatum quoquo modo Cæsar ferret de auctoritate per scripta: eratque rumor de Transpadanis, eos iussos IIII viros creare. Quod si ita est, magnos motus timeo. Sed aliquid ex Pompeio sciam.

CICERO ATTICO SAL.

90

AD VI Id. Mai. veni in Trebulanum ad Pōcium: tibi mihi tux literæ binæ redditæ sunt tertio abs te die: eodem autem ex Pompeiano Philorimo dedetam ad te literas, nec vero nūc erat sanè quid scriberem. qui de rep. rumores, scribe quæ: in oppidis enim summum video timorem, sed multa inania: quid de iis cogites, & quando, scire velim. Ad quas literas tibi rescribi velis, nescio. nullas enim adhuc acceperā, præter quæ mihi binæ semel in Trebulano redditæ sunt: quatum alteræ edictum P. Licinii habebant (erant autem Non. Mai. data) alteræ rescriptæ ad meas Minturnenses. Quam vereor nequid fuerit *antiquitatis* in iis quas non accepi, quibus rescribi vis. Apud Lentulum ponam te in gratiam. Dionysius nobis cordi est. Nicanor tuus operam mihi dat egregiam. Iam deest quid scribam. Et lucret Beneventi, cogitabam hoc de nostra continentia & diligentia esse satis. Faciemus satis à Pontio. Ex Trebulano ad V Id. Mai.

CICERO ATTICO SAL.

91

BENEVENTVM veni ad V Id. Mai. tibi accepi eas literas quas tu superioribus literis significaueras te dedisse, ad quas ego ipse eo die dederam ex Trebulano L. Pōtio. Ac binas quidem tuas Beneventi accepi: quarum alteras Funiulanus multo mane mihi dedit: alteras scriba Tullius. Gratissima est mihi tua cura de illo meo primo & maximo mandato: sed tua profectio spem meam debilitat, ac me ille illud non quo, sed inopia cogimur eo cōtenti esse. De illo altero quem scribis tibi visum esse non alienum, vereor adduci vt nostra possit, & tuis *de rebus* esse. Equidem sum facilis, sed tu aberis, & me absente tei habebis rationem meæ. Nam posset aliquid, si utervis nostrum adesset, agente Seruilio, Seruio fieri probabile. Nunc si iam res placeat, agendi tamen viam non video. Nunc venio ad illam epistolam, quam accepi à Tullio. De Marcello fecisti diligenter: igitur s. c. si erit factum, scribes ad me: sin minus, rem tamen conficies: mihi enim attribui oportebit, item Bibulo: sed non dubito quin s. c. expeditum sit, in quo presertim sit compediūm populi. De Torquato probe: de Masone & Ligure cum venerint. De illo quod Cherippus, quoniam hic quoque *rebus* sustulisti, ò prouincia, etiā me hic mihi curandum est: Curandum autem, hætenus, nequid ad Senatū Consule aut numera. nam de ceteris, sed tamen commode. Quod cum Scrofa de Pompeino, recte scribis: est enim ira, vt si ante Kal. Iun. Brundisii futurus sit, minus vrgendi fuerint M. Annius & Tullius. Quæ de Sicinio audisti, ea mihi probantur, modo ne illa exceptio in aliquem incurrat bene de nobis meritum: sed considerabimus: rem enim probō. De nostro itinere quid statueris: de quinque præfectis quid Pompeius facturus sit, cum ex ipso cognoro, faciam vt scias. De Oppio bene curasti, quod ei DCCC exposuisti: idque, quoniam Philotimum habes, persice, & cognosce rationem, & vt agam amplius, si me amas. priusquam proficiscaris, effice, magna me cura leuaris. Habes ad omnia, etsi penè præterii, chartam tibi dedisse: mea cautio est: siquidem eius inopia minus multa ad me scribis. Tu vero aufer ducentos, etsi meam in eo parsimoniam

S. i.

huius paginæ contractio significat, dum acta & rumores vellet. Iam si qua certa habes de Cæsare, expecto literas, & alias Pomptino de omnibus rebus diligentis dabis.

CICERO ATTICO SAL.

92

PLANE deest quod scribam: nam nec quid mandem habeo, nihil enim prætermisum est: nec quid narrem noui: enim mihi nec iocandi locus est, ita me multa felicitat. tantum tamen scito, Id. Mai nos Venusia mane proficiscentes has dedisse: eo autē die credo aliquid actum in Senatu. Sequantur igitur nos tuæ literæ, quibus non modo res omnis, sed etiam rumores cognoscamus: eas accipiemus Brundisii. Ibi enim Pomptinū ad eam diem quam tu scripsisti, expectare consiliū est. Nos Tarenti quos cum Pompeio *σταλῆς* de repu. habue rimus, ad te perscribemus. Esti id ipsum scire cupio, quod ad tēpus recte ad te scribere possem, id est quādiu Romæ futurus sis: ut aut quoad dem posthac literas sciam, aut ne dem frustra. Sed antequam proficiscare, utique explicatū sit illud MS X X & D C C C. hoc velim in maximis rebus, ne celsaris habeas, ut quod authore te velle ceppi, adiutore assequar.

CICERO ATTICO SAL.

93

TARENTVM veni ad XV Kal. Iun. quōd Pomptinum statueram expectare, commo distimum duxi dies eos quoad ille veniret, cum Pompeio consumere: eoque magis quōd ei gratum esse id videbam, qui etiam à me perierit, ut secum & apud se essem cotidie: quod concessi libenter: multos enim eius præclaros de rep. sermones accipiam, instruar etiā consiliis idoneis ad hoc nostrum negotium. Sed ad te breuior iam in scribendo incipio fieri, dubitans Romæne sis, an iam profectus: quod tamen quoad ignorabo, scribam aliquid potius, quā committam, ut tibi cum possint reddi à me literæ, non reddantur: nec tamen iam habeo quid aut mandem tibi, aut narrem. Mandavi omnia, quæ quidem tu, ut polliceris, exhaures: narrabo, cum aliquid habeo noui. illud tamen non desinam, dum adesse putabo, de Cæsaris nomine rogare, ut consecutum relinquis. Auide expecto tuas literas, & maxime, ut norim tempus protectionis tuæ.

CICERO ATTICO SAL.

94

COTIDIE vel potius in dies singulos breuioris literas ad te mitto. cotidie enim magis suspicor te in Epeirum iam profectum: sed tamē ut mandatū scias me curasse, quod antē ait se Pompeius, quinos præfectos delaturum nouos, vacationes, iudiciariam causam. Ego cum triduum cum Pompeio, & apud Pompeium fuissem, proficiscebam Brūdisium ad XIIII Kal. Iun. ciuem illum egregium relinquebam, & ad hæc quæ timētur, propulsanda paratissimum. Tuas literas expectabo, cum ut quid agas, tum ut vbi sis, sciam.

CICERO ATTICO SAL.

95

ME ET incommoda valetudo, qua iam emerferam, utpote cum sine febris laborassem & Pompeini expectatio, de quo adhuc ne rumor quidem vnerat, tenebat duodecimum iā diem Brundisii: sed cursum expectabamus. Tu si modo es Romæ (vix enim puto) san es, hoc vehementer animaduertas velim, Romæ acceperā literas Milonem meum queri per literas iniuriam meam, quōd Philotimus focius esset in bonis suis. Id ego ita fieri volui de C. Duronii sententia, quem & amicissimum Miloni perspexeram, & talem virum qualem tu iudicas, cognoram. eius autem consilium, meūque hoc fuerat: primum, ut in potestate nostra esset res, ne illum malus emptor alienis mancipiis, quæ permulta secum habet, spoliaret: deinde, ut Faustus, cui cautum ille esse voluisset, ratum esset: erat etiam illud, ut ipsi nos, siquid seruari possit, quā facillime seruaremus. Nunc rem totam perspicias velim: nobis enim scribuntur sæpe maiora. Sed si ille queritur, si scribit ad amicos, si idem Fausta vult, Philotimus (ut ego ei coram dixeram, mihi que ille receperat) ne sit (inuito Milone) in bonis, nihil nobis fuerat tantis in hæc leuiora sunt, tu iudicabis. Loquere cū Duronio. Scripsi etiam ad Camillium, ad Lamiam, eoque magis, quōd nō confidebam Romæ te esse. Summa erit hæc, statues vt ex fide, fama, rēque mea videbitur.

CICERO ATTICO SAL.

96

ACTIVM venimus ad XVII Kal. Quintil. cum quidem & Coreytæ & Sybotis muneribus tuis, quæ & Arcus, & meus amicus Eurychides opipare, & *εὐνοῦν* nobis

concesserant, epulati effemus saliare in modum. Actio maluimus iter facere pedibus, qui incommodissime nauigassemus, & Leucaten flectere molestum videbatur. Actuaris autē minutis Patras accedere sine iis impedimentis, nō satis visum est decorum. Ego vt saepe tu me currentem hortatus es, cotidie meditor, praeceptis meis. faciam denique vt summa modestia, & summa abstinentia munus hoc extraordinarium traducamus. Parthus velim quiescat, & fortuna nos iuuet, nostra praestabimus. Tu quae quid agas, vbi quoque hoc tempore futurus sis, qualis res nostras Romae reliqueris, maxime de C X X & de D C C C cura vt sciamus, id vni diligentē literis datis (quae ad me vtrique perferantur) consequere. Illud tamen (quoniam nunc abes, cum id non agitur, aderis autem ad tempus, vt mihi rescriptis) memento curare per te, & per omnes nostros, in primis per Hortensium, vt annus noster maneat suo statu, nequid noui decernatur. Hoc tibi ita mando, vt dubitem an etiā te rogem vt pugnes ne intercaletur: sed non audeo tibi omnia onera imponere: annū quidem vtrique teneto. Cicero meus modestissimus & suauissimus puer tibi salutem dicit. Dionysium semper equidē, vt scis, dilexi, sed cotidie pluris facio, & mercurie in primis quod te amat, nec tui mentionem intermitteri sinit.

CICERO ATTICO SAL.

97

VT ATHENAS ad XV Kal. Quintil. veneram, expectabam ibi iam quartum diem Pomprinum, neque de eius aduentu certi quidquam habebam. Eram autem torus (crede mihi) tecum: & quamquam sine iis per me ipse, tamen acrius vestigiis tuis monitus, de te cogitabam. Quid quaeris? Nō mercurie alius vllus sermo nisi de te: sed tu aliquid de me ipso scire fortasse maus: haec sunt. Adhuc sumptus nec in me aut publice, aut priuatim, nec in quenquam comitum. Nihil accipitur lege Iulia, nihil ab hospite: persuasum est omnibus meis, seruendum esse famae meae: belle adhuc. hoc animaduertum Graecorū laude, & multo sermone celebratur: quod superest, elaboratur in hoc à me, sicut tibi sensu placere: sed haec tum laudemus cum erunt perorata. Reliqua sunt eiusmodi, vt meum consilium saepe reprehendam, quod non aliqua ratione ex hoc negotio emerferim. O rem minime aptam meis moribus! O illud verum *τῆς ἡμετέρας*. Dices, quid adhuc moris enim in negotio versaris? Nescio, & puro molestiora restare. etsi haec ipsa fero equidem etiam fronte, vt puto, & vultu bellis, sed angor intimis sensibus. Ita multa vel iracunde, vel insolenter, vel in omni genere stultitiae, insulse, arroganter & dicuntur & tacentur cotidie: quae non quo te eadem nō perscribo, sed quia *ἀδύνατον* sunt: itaque admirabere meam *ἀδύνατον*, cū salui redierimus: tāta mihi *ἀδύνατον* huius virtutis datur. Ergo haec quoque haec: etsi mihi nihil erat positum ad scribendum: quia quid ageres, vbi terrarū esses, ne suspicabar quidem: nec mercurie vnquam tandiu ignarus rerū mearum fui. Quid de Caesari, quid de Milonis nominibus actum sit, ac non modo nemo, ne rumor quidem quisquā, vt sciremus in rep. quid ageretur. Quare siquid erit quod scias de his rebus quas putabis scire me velle, per mihi gratū erit si id curaris ad me perferendum. Quid est praeterea mihi sanē, nisi illud, valde me Athenae delectarunt. Vrbs dumtaxat, & vrbs ornamentū, & hominum amores in te, in nos quaedam benevolentia. Sed multum ea philosophia sursum deorsum, si quidem aestimaris tu a pud quem eram: nam Xenonem tuum, vel nostrum potius, Quinto concesseram: & tamē propter vicinitatem totos dies simul eram iuncti. Cum primum poteris, tua consilia ad me scribas, vt sciam quid agas, vbi quoque, & maxime quando Romae futurus sis.

CICERO ATTICO SAL.

98

HVI toties me literas dodiſſe Romam, cum ad te nullas darentur vero posthac frustra potius dabo, quam si recte dari potuerint, committo vt non dem. Ne provincia nobis prorogetur per fortunas, dum ades, quidquid prouideri potest, prouide: non dici potest, quam flagrem desiderio vrbs, quam vix harum rerum insulſitatem feram. Marcellus sedendi comes: etsi ille magistratum non gesserit, erat tamen Transpadanus, ita mihi videtur nō minus stomachi nostro Caesari fecisse: sed hoc ipse viderit. Pompeius mihi quoque videbatur (quod scribis Varronē dicere) in Hispaniam certe iturus: illud ego minime probabam: qui quidē Theophani facile persuasi, nihil esse melius quam illum nusquam discedere:

S.ii.

nunc in diferimē esse adductas: sed vt spero, vtemur ea palæstra quā à te didicimus, omnibusque satisfaciemus, & eo facilius quod in nostra prouincia confectæ sunt pactiones. Sed hæcenus, presertim cū cenanti mihi nunciaret Cælius se de nocte proficisci. Tua negotiorum la Ephesi curæ mihi fuerunt: Thermōque, tamerū ante aduētum meum liberalissime erat pollicitus tuis omnibus, tamē Philogenem, & Scium tradidi, Apollonicensem Xenonem commendauit: omnino omnia se facturum recepit. Ego præterea rationem Philogeni, per mutationis eius, quam tecum feci, edidi: ergo hæc quoque hæcenus. Redeo ad urbana. Per fortunas (quoniam Romæ manes) primum illud præfulei atque præzumi quæro, vt simus annui, ne intercaletur quidem. Deinde exauri mea mandata: maximōque siquid potest, de illo domestico, scrupulum quem non ignoras. Deinde de Cæsare, cuius in cupiditatem te authore incubui, nec me piget. Et si intelligis quā meum sit scire, & curare quid in te p. fiat (fiat autem: immo vero etiam quid futurum sit) perscribe ad me omnia, sed diligentissime. In primisque quid iudiciorum status aut factorum, aut futurorum etiam labore. De aqua, si curæ est, siquid Philippus aget, animaduertes.

CICERO ATTICO SAL.

101

ANTEQVAM aliquo loco confedero, neque longas à me, neque semper mea manu literas expectabis: cum autem erit spatium, vtrunque præstabo. Nunc iter conficiebamus æstuosa & puluerulenta via. dederam Epheso pridie, has dedi Trallibus. In prouincia mea fore me putabam Kal. Sextil. Ex ea die, si me amas, *παραλαβὴν αἰνέσεων*, tamen interea hæc quæ vellem, mihi adferebantur. Primum otium Parthicum: dein confectæ pactiones publicanorum: postremo seditio militū sedata ab Appio, stipendiumque eis vsque ad Id. Quintil. persolutū. Nos Asia accepit admirabiliter, aduentus noster nemini ne minimo quidem fuit sumptui. Spero meos omnes seruire laudi meæ, tamen magno timore sum, sed bene paramus: omnes iam nostri præter Tullium tuum venerunt. Erat mihi in animo recta proficisci ad exercitum, æstiuos menses reliquos rei militari dare, hybernos iurisdictioni. Tu velim (si me nihilominus nosti curiosum in rep. quā te) scribas ad me omnia quæ sint, quæ futura sunt: nihil mihi gratius facere potes: nisi tamen id erit mihi gratissimum, si quæ tibi mandauit, conseceris, in primis quid illud *κόσμησιν*, quo mihi fecis nihil esse chatius. Habes epistolam plenam festinationis & pulueris, reliquæ subtiliores erunt.

CICERO ATTICO SAL.

103

LAODICEAM veni prid. Kal. Sextil. ex hoc die clauum amouebis. Nihil exoptatius aduētū meo, nihil charius: sed est incredibile, quā me negotii tædeat: nō habeat satis magnū campum ille tibi nō ignotus cursus animi & indultriæ meæ: præclara opera cesset: quippe ius Laodiceæ me dicere, cum Romæ A. Plotius dicat: & cum exercitum noster amicus habeat, tantum me nomen habere duarum legionum exilium. Denique hæc nō desydero: lucem, forum, urbem, domum, vos desydero. Sed feram vt potero, sit modo annuū: si prorogatur, actum est. Verū per facile resisti potest, tu modo Romæ sis. Quæris quid hic agam: ita viuā, vt maximos sumptus facio: mirifice delector hoc instituto, admirabilis abstinentia ex præceptis tuis: vt verear ne illud quod tecum permutauit, versura mihi soluendum sit. Appii vulnera non refrico, sed apparent, nec oculi possunt. Iter Laodicea faciebā ad III Non. Sextil. cum has literas dabam in castra in Lycaoniam: inde ad Taurum cogitabam, vt cum Mophragine signis collatis, si possem, de seruo tuo decidere. Clitellæ boui sunt impostæ: illā ne, non est nostrum onus, sed feremus, modo, si me amas, sit annus. Adsis tu ad tempus, vt Senatū excites. Mirifice sollicitus sum, quod iamdiu ignota sunt mihi ista omnia. Quare vt ad te antè scripsi, cum cetera, tum respu. cura vt mihi nota sit. Plura scribam aliās tarde tibi reddiguro, sed dabam familiari homini ac domestico C. Andronico Puteolano: tu autem sæpe dare tabellariis publicanorum poteris per magistros scripturæ, & portus, & nostrarum dicecetium.

CICERO ATTICO SAL.

104

ETS I in ipso itinere & via discodebant publicanorum tabellarii, & eram in cursu, tamen surripiendū aliquid putari spatū, ne me in memorē mandati tui putares: itaque subse-

S. ii.

di in ipsa via, dum hæc quæ longiorem desiderant orationem, summam tibi perferberem. Maxima expectatione in perditam, & planè euerfam in perpetuum prouinciam nos venisse scito pridie Kal. Sextil. moratus triduum Laodiceæ, triduum Apameæ, totidem dies Synadæ: audiuius nihil aliud, nisi imperata *aduersus* solvere non posse: *omnium* venditas, ciuitatum gemitus, ploratus, monstra quædam non hominis, sed feræ nescio cuius immanis. Quid quæris: tædet omnium nos vitæ. Leuantur tamen miseræ ciuitates, quod nullus sit sumptus in nos, neque in Legatos, neque in Quaestorem, neque in quenquã. Scito non modo nos seruum, aut quod de lege Iulia dari solet, nõ accipere, sed ne ligna quidem, nec præter quatuor lectos & tectum, quenquam accipere quidquã: multis locis ne tectum quidem, & in tabernaculo manere plerumque. Itaque incredibilem in modum concursus fuit ex agris, ex vicis, ex domibus omnibus. Mehercule etiam aduentu nostro reuifecunt iustitia, abstinentia, clementia tui Ciceronis. Itaque opiniones omnium superauit. Appius, vt audiuit nos venire, in vltimam Prouinciam se coniecit Tarsum vsque, ibi forum agit. De Partho silentium est, sed tamen concisos equites nostros à barbaris nunciabant ii qui veniebant. Bibulus ne cogitabat quidem etiam nunc in Prouinciam suam accedere: id autem facere ob eam causam dicebant, quod tardius vellet decedere. Nos in castra properabamus, quæ aberant bidui.

CICERO ATTICO SAL.

105

ACCEPI Roma sine epistola tua fasciculum literarũ, in quo si modo valuisti, & Romæ fuisti, Philotimi duco esse culpam non tuam. Hanc epistolam dictavi sedens in rheda, cum in castra proficiscerer, ab quibus aberam bidui. Paucis diebus habebam certos homines quibus darem literas, itaque eo me seruauit: nos tamen, etsi hoc te ex aliis audire malo, sic in prouincia nos gerimus, (quod ad abstinentiam attinet) vt nullus reuincius infumatur in quenquam: id sit etiam & Legatorum, & Tribunorum, & præfectorum diligentia: nõ omnes mirifice *omni* gloria meæ. Lepta noster mirificus est, sed nunc propero: perferbam ad te paucis diebus omnia. Cicerones nostros Deiotarus filius, qui Rex ab Senatu appellatus est, secum in regnum: dum in æstiuus nos essemus, illum pueris locum esse bellissimũ duximus. Sestius ad me scripsit quæ recti esset de mea domestica & maxima cura locutus, & quid tibi esset visum. Amabo te, incumbe in eam rem, & ad me scribe quid & possit, & tu confes: idem scripsit, Hortensium de proroganda nostra prouincia dixisse nescio quid mihi in Cumano diligentissime, se, vt annui essemus, defensorũ receperat. Si quidquam me amas, hunc locũ ama. Dicit non potest quã inuitus à vobis absum: & simul hæc gloriã iustitiæ & abstinentiæ fore inlustriorẽ spero, si cito decesserimus, id quod Scæuolæ contigit, qui solos nouem menses Asiæ præfuit. Appius noster, cum me aduentare videret, profectus est Tarsum vsque Laodicea. ibi forum agit, eũ ego sum in prouincia: quam eius iniuriã non insector: satis enim habeo negotii in sanandis vulneribus quæ sunt imposta prouinciæ: quod do operã vt faciam quam minima illius contumelia. Sed hoc Bruto nostro velim dicas, illũ fecisse nõ belle, qui aduentu meo quam longissime potuerit, discesserit.

CICERO ATTICO SAL.

106

QUAM vellem Romæ esses, si forte non es. Nihil enim certi habebamus, nisi accepisse nos tuas literas ad X 1111 Kal. Sextil. datas: in quibus scriptum esset, te in Epeirum iturum circiter Kal. Sextil. Sed siue Romæ es, siue in Epeiro, Parthi Euphratẽ transferũt duce Pacoro Orodis Parthorum Regis filio, eunctis referto copiis. Bibulus nondum audiebatur esse in Syria. Cassius in oppidõ Antiochiæ cũ omni exercitu: nos in Cappadocia ad Taurum cũ exercitu ad Cybiltra. Hostis in Cyrhælica, quæ Syriæ pars proxima est prouinciæ meæ. His de rebus scripsi ad Senatum: quas literas, si Romæ es, videbis putẽne reddendas. Et multa, immo omnia, quorum *rebus*, nequid inter cæsa & proiecta (vt aiunt) oneris mihi addatur aut temporis. Nobis enim hac infirmitate exercitus, inopia sociorum, presertim fidelium, certissimum subsidium est hyems. Ea si venerit, nec illi antè in meam prouinciam transferint, vnum vereor, ne Senatus propter vrbânarum rerum metum, Pompeium nolit dimittere. Quod si aliũ ad ver mittit, non laboro: nobis modo temporis nequid

ptorogetur. Hæc igitur si Romæ es: sin abes, aut etiam si ades, hæc negotia sic se habent. Stamus animis, & quia consiliis ut videmur, bonis utimur, speramus. Et in Amano tuto confedimus, copioso frumento, Ciliciam propè conspiciente, expedito ad mutandum locum, parvo exercitu, sed ut spero, ad benevolentiam erga nos consentiente, quem nos Deiotari aduentu cum suis omnibus copiis duplicaturi eramus. Sociis multo fidelioribus uti mur quàm quisquam vñs esset: quibus incredibilis videtur & nostra mansuetudo & abstinentia. Delectus habetur Ciuium R. frumentum ex agris in loca tuta comportatur: si fuerit occasio, manus in minus, locis nos defendemus. Quare bono animo es: video enim te, & quasi coràm adsis, ita cerno, *ut me dicitur* amoris tui. Sed te rogo, si vñlo pacto fieri poterit, si integra in Senatu nostra causa ad Kal. Ian. manserit, ut Romæ sis mense Ian. profectò nihil accipiam iniuriæ, si tu aderis. Amicos C O S S. habemus nostros, Trib. pl. Furnium. Verum tua est opus assiduitate, prudentia, gratia: tempus est necessarium, sed turpe est me pluribus verbis agere tecum. Cicerones nostri sunt apud Deiotarum: sed si opus erit, deducantur Rhodum. Tu si es Romæ, ut soles diligentissime si in Epeiro, mitte tamen ad nos de tuis aliquem tabellarium, ut & tu quid nos agamus, & nos quid tu agas, quidque acturus sis, scire possimus. Ego tui Bruti rem sic ago, ut suam ipse non ageret. sed iam exhibeo pupillum, neque defendo: sunt enim negotia & lenta & inania. Faciam tamen satis tibi, cui quidem difficilius est quàm ipsi: sed certe satisfaciam utrique.

CICERO ATTICO SAL.

107

OB SIGNAR AM iam epistolam meam, quam puto te modo perlegisse scriptam meam manu, in qua omnia continentur, cum subito Appii Tabellarius ad XI Kal. Octob. septimo quadragesimo die Roma celeriter (hui tam longe) mihi tuas literas reddidit, ex quibus non dubito quin tu Pompeium expectaris dum Arimino rediret, & iam in Epeirum profectus sis: magisque vereor, ut scribis, ne in Epeiro sollicitus sis non minus quàm nos hic sumus. De Atelliano nomine scripsi ad Philotimum ne appellaret Messalam. Itineris nostri famam ad te peruenisse lætor, magisque lætor si reliqua cognoris. Filiolem tuam tibi iam Romæ iucundam esse gaudeo: eamque quàm nunquam vidi, tamè & amo, & amabilem esse certo scio. Etiam atque etiam vale. De Patrone, & tuis discipulis, quæ de Tarentinis in militia laboravi, ea tibi grata esse gaudeo. Quod scribis, libenter repulsam tulisse cum qui cum totoris tux filii patruo certaret, magni amoris signum. Itaque me etiam admonuisti, ut gauderem: nã mihi in mentem non venerat. Non credo, inquis, ut libet, sed planè gaudeo, quoniam *ut nuncupat* interest *si quid dicitur*.

CICERO ATTICO SAL.

108

SATVRNALIBVS mane se mihi Pendentissæ dederunt septimo & quinquagesimo die, postquàm oppugnare eos cepimus. Qui, malùm, isti Pendentissæ qui sunt inquisi nomen audiui nunquam. Quid ego faciam non potui Ciliciam, AEtoliam, aut Macedoniam reddere. Hoc iam sic habeto, nec hoc exercitu hic tanta negotia geri potuisse, quæ cognosces *ut dicitur*, sic enim cõcedis mihi proximis literis. Ephesum ut venerim nosti, qui etiam mihi gratulatus est illius dici celebritate, qua nihil me vnquã delectauit magis: inde oppidis his quæ erant, mirabiliter accepti, Laodiceam prid. Kal. Sextil. venimus: ibi morati biduum, perillustres fuimus, honorificisque verbis omnes iniurias reuelliimus superiores, quod Deinde Apameæ quinque dies morati, & Synnadis triduum, Philomeli quinque dies, Iconii X fecimus. nihil ea iurisdictione æquabilis, nihil lenius, nihil grauius. Inde ad castra veni ad V II Kal. Septemb. ad III exercitum Iustraui apud Iconium. Ex his castris cum graues de Parthis nunci venirent, perrexi in Ciliciam per Cappadociæ partem eam quæ Ciliciam attingit, eo consilio ut Armeniam Artaufdes, & ipsi Parthi Cappadocia se excludi putarēt. Cum dies quinque ad Cybistra Cappadociæ castra habuissem, certior sum factus Parthos ab illo aditu Cappadociæ longe abesse, Ciliciz magis imminere. Itaque consertim iter in Ciliciam feci per Tauri pylas. Tarsum veni ad III Non. Octob. Inde ad Amanum contendit, qui Syriam à Cilicia aquarum diuortio diuidit, qui mons erat hostium plenus sempiternorum. Hic ad III Id. Octob. magnum numerum

S.iii.

hostium occidimus. Castella munitissima nocturno Pöptini aduentu, nostro matutino cepimus, incendimus, Imperatores appellati sumus. Castra paucos dies habuimus, ea ipsa quæ contra Darium habuerat apud Iulum Alexander, Imperator haud paulo melior quàm aut tu aut ego. Ibi dies quinque morati, direpto & vastato Amano; inde discessimus: Icis enim dici quædam *invenit*, dici item *invenit* *invenit*. Rumore aduentus nostri & Cassio, qui Antiochia tenebatur, animus accessit, & Parthis timor iniectus est. Itaque eos cedentes ad oppidum Cassius insecutus, rem bene gessit, qua in fuga magna auctoritate Ofaces dux Parthorum vulnus accepit, eoque interit paucis post diebus. Erat in Sytia nostrum nomen in gratia. Venit interim Bibulus, credo voluit, appellatione hac inani nobis esse par. In eodem Amano cepit lorecolam in mustacco quærere. At ille cohortem primam totam perdidit, Centurionemque primipili nobilem sui generis Asinium Dentonem, & reliquos cohortis eiusdem, & Sex. Lucilium, T. Gaviu Cæpionis locupletis & splendidi hominis F. Trib. mil. sanè plagam odiosam acceperat cùm re, tum tempore. Nos Pendentillum, quod oppidum munitissimum Eleutherocilicum omnium memoria, in armis fuit (feri homines & acres, & omnibus rebus ad defendendum parati) einximus vallo & fossa, aggere maximo, vineis, turte altissima, magna tormentorum copia, multis sagittariis, magno labore, apparatu, multis faucibus nostris, incolumi exercitu negotium confecimus. Hilara sanè Saturnalia. Militibus quoque equis exceptis reliquam prædam concessimus. Mancipia venibant Saturnalibus tertius. Cùm hæc scriberem in tribunali, res erat ad *ns c x x*. Hinc exercitum in hyberna agri male pacati, deducendum Q. fratri dabam, ipse me Laodicam recipiebam. Hæc adhuc sed ad præterita recutramur. Quod me maxime hortaris, & quod pluris est quam omnia, in quo laboras, ut etiam Ligurino *invenit* satisfaciam, moriar si quidquam fieri potest elegantius. Nec tam ego hanc contentiam appello, quæ virtus voluptati resistere videtur. Ego in vita mea nulla unquam voluptate tanta sum affectus, quanta afficior hac integritate: nec me tam fama (quæ summa est) quàm res ipsa delectat. Quid quartis fuit tanti, me ipse non noram: nec satis sciebam quid in hoc genere facere possem recte *invenit*. nihil est præclarus. Interim hæc *invenit* Ariobarzanes opera mea vivit. regnat *invenit* consilio & auctoritate: & quod infidulatoribus eius *invenit* me non modo *invenit* præbui, Regem regnumque servavi. Inter ea è Cappadocia ne pilum quidem. Brutum abiectum quantum potui excitavi quem non minus amo, quàm tu, pene dixi quàm te: atque etiã spero toto anno Imperii nostri teruncium sumptus in prouincia nullum fore. Hæc publice literas Romam mittere parabam. vberiores erunt quàm si ex Amano misissem: at te Romæ non fore: sed est totum, quid Kal. Martii futurum est. Vereor enim ne cum de prouincia geretur, si Cæsar resistet nos retineamur. His tu si adesses, nihil timerem. Redeo ad urbana, quæ ego diu ignorans ex tuis iucundissimis literis ad V Kal. Ian. denique cognoui: eas diligentissime Philogenes libertus tuus curauit perlonga, & non satis tuta via perferendas: nam quas Lemni pueris scribis datas, non acceperam. Iucunde de Cæfare & quæ Senatus decreuit, & quæ tu speras: quibus ille si cedit, salui sumus. Incendio Pleroriano quod Leius adustus est, minus moleste ferro. Lucecius de Q. Cassio cur tam vehemens fuerit, & quid actum sit, auo scire. Ego cum Laodicam venero, Quinto sororis tuæ filio togam puram iubeo dare, cui moderabor diligentius. Deiotarus, cuius auxiliis magnis usus sum, ad me, ut scripsit, cùm Ciceronibus Laodicam venturus erat. Tuas etiã Epeiroticas expecto literas, ut habeam rationem non modo negotii, verum etiã otii tui. Nicanor in officio est, & à me liberaliter tractatur: quem, ut puto, Romam cum literis publicis mittam, ut & diligentius perferantur, & idem ad me certa de te & à te referat. Alexis quod mihi toties salutem adscribit, est gratum. Sed cur non suis literis idem facit, quod meus ad te Alexis facit: Phemio queritur *invenit*. Sed hæc hæc. Cura ut valeas, & ut sciam quando cogites Romam. Etiam atque etiam vale.

Tua tuosque Thermo, & præcens Ephesi diligentissime commendaram, & nunc per literas. ipsumque intellexi esse perstudiosum tui. Tu velim quod antea ad te scripsi, de domo Pammei des opera, ut quod tuo meoque beneficio puer haber, cures nequa ratione conuellatur. vtrique nostrum existimo, tum mihi erit pergratum.

CICERO ATTICO SAL.

109

TE in Epeirum saluum uenisse, & ut scribis, ex sententia nauigasse, uehementer gaudeo: non esse Romæ meo tempore pernecessario, sub moleste fero. Hoc me tamen cōsolor, non spero te istuc iucunde hyemare, & libenter requiescere. Cassius frater. Q. Cassii familiaris tui pudentiores illas literas miserat (de quibus tu ex me requiris quid sibi uoluerint) quam eas quas postea misit, quibus per se scribit confectum esse Parthicū bellum: recesserat illi quidem ab Antiochia ante Bibuli aduentum, sed nullo nostro *tempore*, hodie uero hyemant in Cyrestica, maximūque bellum pēdet. Nam & Orodes Regis Parthorū filius in prouincia nostra est: nec dubitat Deiotarus, cuius filio pacta est Arthauasis filia (ex quo sciri potest) quin cum omnibus copiis ipse prima ætate Euphratem transiturus sit. Quo autem die Cassii literæ uictrices in Senatu recitate sunt, id est Non. Octob. eodem meo tumultum nunciante. Axius noster ait nostras auctoritatis plenas fuisse, illis negat creditum. Bibuli nondum erant allatæ, quas certo scio plenas timoris fore. Ex iis rebus hoc uereor, ne cum Pompeius propter metum rerum nouarū nusquam dimittatur, Casari nullus honos à Senatu habeatur, dum hic nodus expeditur, nō putet Senatus, nos ante quā successum sit, oportere decedere: nec in tanto motu rerum tantis prouinciis singulos Legatos prætere. Hic nequid mihi protogetur, quod ne intercessor quidem sustinere possit, horreo: atque eo magis quod tu abes qui consilio, gratia, studio, multis rebus occurreres. Sed dices incipsum mihi sollicitudinem struere: cogor, & uelim ita sit. Sed omnia metuo, etū bellum *in prouincia* habet illa tua epistola quam dedisti nauigans Buthroto. TIBI, UT VIDEO ET SPE

RO, NULLA AD DECEDENDVM. MORA: malle, ut video: nihil opus fuit, ut spero. Acceperam autem satis celeriter Ieonii per Publicanorum tabellarios à Lenuli triumpho datas. in his, *in his* illud confirmas, moram mihi nullam fore. Deinde addis, siquid secus, te ad me fore venturum. Pungit me dubitationes tuæ, simul & uides quas acceperim literas. Nam quas Hemoni Cennurioni Scamulæ ipse scribis te dedisse, nō accipit. Lenui pueris te dedisse sæpe ad me scripseras: eas Laodiceæ denique cum eō uenisse 11 Id. Febr. Lenius mihi reddidit datas ad X. Kalend. Octob. Lenio tuas commendationes, & statim uerbis, & reliquo tempore te probabo. Hæ literæ cetera uetera habebant: unum hoc nouum de Cibyris pantheris. Multum te amo quod respondisti M. Octauiō te non putare: sed posthac omnia quæ certa non erunt pro certo negato. Nos enim & nostra sponte bene firmi, & mehercule auctoritate tua inflammari uicimus omnes. Hoc tu ita reperies cum abstinentia, tum iusticia, facilitate, clementia. Caue putes quidquam homines magis unquam esse miratos, quā nullum teruncium, me obtinente prouinciam, sumptus factū esse, nec in temp. nec in quenquam meorū, præterquam in L. Tullium Leg. is cetero qui abstinentis (sed Julia lege transita semel tamen in diem, nō ut alii solebant omnibus vicis, præter eum semel nemo accepit) facit ut mihi excipiendus sit, cum teruncium nego sumptus factum: præter eum accepit nemo. Has à nostro Q. Titinio sordes accepimus. Ego ætius confectus, Q. fratrem hybernis & Ciliciæ præfeci. Q. Volusium tui Tiberii generum certū hominem, sed mirifice abstinentem, misi in Cyprum, ut tibi pauculos dies esset, ne ciues Romani pauci, qui illic negotiantur, ius sibi dictum negarent: nam euocari ex insula Cyprios non licet. Ipse in Asiam profectus sum Tarso, Non. Ian. Nō mehercule dici potest qua admiratione Ciliciæ ciuitatum, maximēque Tarsensium. Postea uero quā Taurum transgressus sum, mirifica expectatio Asiæ nostrarum diocesium, quæ sex mensibus imperii mei nullas meas acceperat literas, nunquam hospitem uiderat: illud autem tempus quotannis ante me fuerat in hoc quæstu. Ciuitates locupletes ne in hyberna milites reciperent, magnas pecunias dabant. Cyprii talenta Attica C. C., qua ex insula (non *in insula*, sed uerissime loquor) numus nullus me obtinente erogabatur. Ob hæc beneficia quibus illi obstupescunt, nullos honores mihi, nisi uerborum decerni sino, statuas *in re* prohibeo: nec sum in ulla alia re molestus ciuitatibus, sed fortasse tibi, qui hæc prædicem de me: perfer, si me amas: tu enim me hæc facere uoluisti. Iter igitur ita per Asiā feci, ut etiam fames, qua nihil miserius est, quæ tum erat in hac mea Asia (messis enim nulla fuerat) mihi optan-

110

110

da fuerit. Quacūque iter feci, nulla vi, nullo iudicio, nulla cōtumelia, autoritate & cohortatione perfecti, vt & Graeci & ciues R. qui frumentum comprehesserant, magnum numerum populis pollicerentur. Id. Feb. quo die has literas dedi, forum institueram agere Laodiceæ Cibyriticum, & Apamense: ex Idib. Martiis, ibidem Synadenſe, Pamphylum, cum Phemio diſcipiam *viz* Aonium, Ifauricū, ex Idib. Mai in Ciliciam, vt ibi Iunius conſumatur, velim tranſiſſe à Parthiis. Quintilis (ſi erit vt volumus) in itinere eſt per prouinciam redeuntibus conſumendus. Venimus enim in prouinciam Laodicam Sulpicio & Marcello c. o. s. prid. Kal. Sextil. inde nos oportet decedere ad IIII Kal. Sextil. Primum contendam à Q. fratre, vt ſe præfici patiatur, quod & illo & me inuitiſſimo fiet, ſed aliter honeſte fieri non poteſt: præſertim cum virum optimum Pomptinum ne nunc quidem retinere poſſim. rapit hominem enim Poſtumus Romam, forteſſe etiam Poſtuma. Habes conſilia noſtra, nūc cognoſce de Bruto. Familiaris habet Brutus tuus quodſdam creditores Salaminiorum ex Cypro, M. Scaptium & P. Matinium, quos mihi maiorem in modum commendauit. Matinium non noui. Scaptius ad me in caſtra venit, pollicitus ſum curaturum me Bruti cauſa, vt ei Salaminii pecuniam ſoluere: egit gratias: præfecturam petiuit. negaui me cuiquam negotianti dare, quod idem tibi oſtenderam. Cn. Pompeio petenti probaram inſtitutum meum. quid dicam Torquato de M. Lenio tuorum multis aliis præfectus vellet eſſe ſyngraphæ cauſa, me curaturum vt exigeret. gratias egit. diſceſſit. Appius noſter turmas aliquot equitū dederat huic Scaptio, per quas Salaminios coerecet, & eundem habuerat præfectum, vexabat Salaminios. Ego equites ex Cypro decedere iuſſi, moleſte tulit Scaptius. Quid multa: vt ei fidem meam præſtarem, cum ad me Salaminii Tarſum veniſſent, & in iis Scaptius, imperaui vt pecuniam ſoluere. Multa de ſyngrapha, de Scaptii iniuriis. negaui me audire. Horatus ſum, petiui etiam pro meis in ciuitatem beneficiis, vt negotium conſicerent. Denique dixi me coacturum. homines non modo non recuſare, ſed etiam hoc dicere, ſe à me ſoluere. quod enim Prætori dare conſueſſent, quoniam ego non acceperam, ſe à me quodammodo dare: atque etiam minus eſſe aliquanto in Scaptii nomine, quàm in vectigali Prætorio. Collaudaui homines. Recte, inquit Scaptius, ſed ſubducamus ſummam. Interim cū ego in edicto tranſlatio centeſimas me obſeruatū habere cum anatocifmi anniuerſario, ille ex ſyngrapha poſtulabat IIII. Quid ais, inquam poſſumne contra meum edictum: At ille proſter ſ. C. Lentulo Philippoque c. o. s. s. Vt qui Ciliciam obtineret, ius ex illa ſyngrapha diceret. Cohorui primo: & erat enim interitus ciuitatis. Reperio duo ſ. C. iuſdē c. o. s. s. de eadem ſyngrapha. Salaminii, cū Romæ verſuram facere vellent, non poterant, quod lex Gabinia vetabat. Tum iis Bruti familiares, freti gratia Bruti, dare ſolebant IIII, ſi ſibi ſ. C. eaueretur. Fit gratia Bruti ſ. C. Vt néve Salaminii, néve qui eis dediſſet, fraudi eſſet. Pecuniam numerarunt: & poſtea venit in mentē ſceneratoribus nihil ſe iuuare illud ſ. C. quod ex ſyngrapha ius dici lex Gabinia vetaret. Tum ſit ſ. C. Vt & ea ſyngrapha eſſet quam ceteræ, ſed vt eodem. Cum hæc diſſeruiſſem, ſeducit me Scaptius: ait ſe nihil contradicere, ſed illos putare talenta C C ſe debere: ea ſe velle accipere, debere autem illo paulo minus: rogat vt eos ad C C perducā. Oprime inquam. voco illos ad me remoto Scaptio, Quid vos quantum inquit debetis? Reſpondēt, C V I. Reſero ad Scaptium: homo clamare. Quid opus eſt, inquit rationes conſeratis. Adſidunt: ſubducunt ad nummum: conuenit. Illi ſe numerare velle: vrgerē vt acciperet. Scaptius me ruruſ ſeducit: rogat vt rem ſic relinquam. Dedi veniam homini impudenter petenti, Græcis querentibus: vt in Fano deponerent poſtulantibus, nō conceſſi. Clamare omnes qui aderant, nihil impudentius Scaptio, qui centeſimis cū anatocifmo contentus non eſſet, aliis nihil ſtultius. Mihi autē impudens magis, quàm ſtultus videbatur. Nam aut bono nomine centeſimis contentus erat, aut non bono quaternas cēteſimas ſperabat. Habes meam cauſam: quæ ſi Bruto non probatur, neſcio cur illum amemus: ſed auunculo eius certe probabitur, præſertim cum ſ. C. modo factum ſit: puto poſtquā tu es proſectus, in creditorū cauſa, vt cēteſimæ perpetuo ſcenero ducerentur. Hoc quid interſit, ſi tuos digitos noui, certe habes ſubducitū, in quo quidem *idē* me *per* Luceius M. F. queritur apud me per

litteras, summum esse periculum, ne culpa Senatus his decretis, res ad tabulas novas perueniat: commemorat quid olim mali C. Iulius fecerit cum dieculam dixerit, nunquam resp. plus. sed ad rem redeo. Meditare aduersus Brutum causam meam, si hæc causa est, contra quam nihil honeste dici potest, presertim cum integram rem & causam reliquerim. Reliqua sunt domestica. De *ἀποπέμπῃ*, probo idem quod tu Posthumix filix, quoniam Pontidia nugatur. sed vellem adesses. A Q. fratre his mensibus nihil expectaris: nam Taurus propter niueis ante mensem Iunium transiri nõ potest. Hermum vt rogas creberrimis literis fulcio. P. Valerium negat habere quidquam Deiotarus Rex: cuiusque air à se sustentari. Cum scies Romæ intercalatum sit, necne, velim ad me scribas certum, quo die mysteria futura sint. Literas tuas minus paulo expecto quàm si Romæ esses, sed tamen expecto.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD ATTICVM
LIBER VI.

CICERO ATTICO SAL.

III

ACCEPI tuas litteras ad quintum miliare Laodiceæ, quas legi libentissimè, plenissimas amoris, humanitatis, officii, diligentix. his igitur respondebo, sic enim postulas, nec *ἀποπέμπῃ* meam instituiam: sed ordinem conseruabo tuum. Recentissimas à Cybistris te meas litteras habere ais ad x Kal. Octob. datas, & scire vis, tuas ego quas acceperim: omnis fere, quas cõmemoras, præter eas quas scribis Lentuli pueris, & Equotutico, & Brundisio datas. Quare non *ἀποπέμπῃ* tua industria quod veteris, sed præclare ponitur: si quidem id egisti vt ego delectarer: nam nulla te sum delectatus magis. Quid meam *ἀποπέμπῃ* in Appio tibi, libertatem etiam in Bruto probo, vehementer gaudeo, ac putaram secus. Appius enim ad me ex itinere bis tervè *ἀποπέμπῃ* litteras miserat, quòd quædam à se constituta rescinderem. Vt si medicus cum ægrotus alii medico traditus sit, ita sci velis ei medico qui sibi successerit, si quæ ipse in curando cõstituerit, mutet ille: sic Appius, cum *ἀποπέμπῃ* prouinciam curaret, sanguinem miserit, quidquid potuit detraxerit, mihi tradiderit e-nectam, *ἀποπέμπῃ* eam à me, non libenter vidit, sed modo successerit, modo gratias agit. Nihil enim à me fit cum vlla illius contumelia: tantummodo dissimilitudo meæ rationis offendit hominem. Quid enim potest esse tam dissimile, quàm illo imperante exhaustam esse sumptibus & iacturis Prouinciam: nobis eam obtinentibus, numquam nullum esse erogatum, nec priuatim, nec publice: Quid dicam de illius Præfectis, comitibus, Legatis: etiã de rapinis, de libidinibus, de contumeliis: Nunc autem domus mehercule nulla tanto consilio, aut rãta disciplina gubernatur, aut tam modesta est quàm nostra tota Prouincia. Hæc nonnulli amici Appii ridicule interpretantur, qui me idcirco putent bene audire velle, vt ille male audiat: & recte facere non meæ laudis, sed illius contumelie causa. Sin Appius, vt Bruti litteræ, quas ad te misit, significabant, gratias nobis agit, non moleste fero: sed tamen eo ipso die quo hæc ante lucem scribebam, cogitabam eius multa inique constituta & acta tollere. Nunc venio ad Brutum, quem ego omni studio, te auctore, sum complexus: quem etiam amare ceperam: sed dico, reuocaui me, ne te offenderem. noli enim putare me quidquam maluisse, quàm vt mandat is facerem, nec vlla de te plus laborasse: mandatorum autem mihi libellum dedit, iisdemque de rebus si mecum egeras. Omnia sum diligentissimè persecutus. Primum ab Ariobarzane sic contendi, vt talenta quæ mihi pollicebatur, illi daret: quoad mecum Rex fuit, per bono loco res erat: post à Põpei procuratoribus sexcentis premi ceptus est. Pompeius autem cum ob ceteras causas plus potest vnus quàm ceteri omnes, tum quòd putatur ad bellum Parthicum esse venturus: ci tamen sic nunc soluitur, tricenis quoque die talenta Attica x x x i i i, & hoc ex tributis. Nec id satis efficitur in vsuram menstruam, sed Cn. noster clementer id fert: forte caret vsura, nec ea solida contentus est. Alii neque soluit cuiquam, nec potest soluere. Nullum enim ararium,

nullum vectigal habet. Appii instituto tribura imperat: ea vix in foenus Pompeii, quod factis sit, efficiunt. Amici Regis duo tresve perdiuites sunt, sed ii suum tam diligenter tenent quam ego aut tu. Equidem non desino tamen per literas rogare, suadere, accusare Regem. Deiotarus etiam mihi narrauit, se ad eum Legatos misisse de re Bruti: eos sibi responsum retulisse, illu non habere: & mehercule ego ita iudico, nihil illo regno spoliatus, nihil Rege egentius: itaque aut tutela cogito me abdicare, aut vt pro Glabrione Scauola, foenus & impendium recusare. Ego tamen quas per te Bruto promiseram praefecturas, M. Scaprio L. Gauii, qui in regno rem Bruti procurabatur, detuli: nec enim in Prouincia mea negotiabantur. Tu autem meministi nos sic agere, vt quot vellet praefecturas sumeret, dum ne negotiatori. Itaque duas ci praeterea dederam, sed ii quibus petierat, de Prouincia decesserant. Nunc cognosce de Salaminis, quod video tibi etiam nouum accidisse tanquam mihi. Nunquam enim ex illo audiuisti vllam pecuniam esse sua. Quinciam libellu ipsius habeo, in quo est, SALAMINII PECUNIAM DEBENT M. SCAPTIO ET P. MARTINIO FAMILIARIBVS MEIS. eos mihi commendat: adscribit etiam, & quasi calcare admouet, intercessisse sese pro iis magnam pecuniam. Conseceram vt soluerent centesimis sexenni ductis cum renouatione singulorum annorum: at Scaptius quaternas postulabat. Menu si impetrasset, ne tu ipse me amare desineres: nam ab edicto meo recessissem, & ciuitatem in Catonis, & in ipsius Bruti fide locatam, meisque beneficiis ornata, funditus perdidissem. Arque hoc tempore ipso impingit mihi epistolam Scaptius Bruti, rem illam suo periculo esse. Quod nec mihi vnquam Brutus dixerat, nec tibi, etiam, vt praefecturam Scaprio deferret: id vero per te exceperamus negotiatori, quod si cuiquam, huic tamen non: fuerat enim Praefectus Appio, & quidem habuerat turmas equitum, quibus inclusum in curia Senatum Salamiae obsederat, vt fame Senatores quinque morerentur. Itaque ego quo die terigi Prouinciam, cum mihi Cyprii Legati Ephesium obuiam venissent, literas misi, vt equites ex insula statim decederent. His de cautis etedo Scaprium iniquius de me aliquid ad Brutum scripsisse: sed tamen hoc sum animo, si Brutus putabit me quarettas centesimas oportuisse decernere, qui in tota Prouincia singulas obseruarem, itaque edixissem, idque etiam acerbissimis fornicatoribus probaretur: si praefecturam negotia tori denegatam queretur, quod ego Torquato nostro in tuo Lenio, Pompeio ipsi in Sextio negaui, & iis probaui: si equites deductos moleste feret, accipiam equidem dolorem; mihi illum irasci, sed multo maiorem, non esse eum talem qualem putassem. Illud quidem fatebitur Scaprius, me ius dicente, sibi omnem pecuniam ex edicto meo auferendi potestatem fuisse. Addo etiam illud quod vereor tibi ipsi vt probem: consistere vsuta debuit, quae erant in edicto meo, deponete volebant. Impetraui ab Salaminis vt silerent. Venit illi quidem mihi dederunt: sed quid iis fiet, si huc Paulus venerit? Sed totum hoc Bruto dedi, qui de me ad te humanissimas literas scripsit. Ad me autem, etiam cum rogat aliquid contumaciter, arroganter, & inuicem solet scribere. Tu autem velim ad eum scribas de his rebus, vt sciam quomodo haec accipiat: facies enim me certiorum. Atque haec superioribus literis ad te diligenter perscripseram: sed plane te intelligere volui, mihi non extidisse illud quod tu ad me quibusdam literis scripsisses: si nihil aliud de hac Prouincia, nisi illius beneuolentiam deportalissem, mihi id satis esse. Sine sane, quoniam ita tu vis, sed tamen cum eo credo, quod sine peccato meo fiat. Igitur meo decreto solita res Scaprio, stat inquam decretum, si tu iudicabis, ne ad Catonem quidem prouocabo. Sed noli me putare *τυαλιμαρτυ* illa tua abieciisse, quae mihi in visceribus haerent. Flens mihi meam famam commendasti: quae epistola tua est in qua mentionem non facias? Itaque irascatur qui volet, pariat. *ad ius de ius ius*, presertim cum sex libris tanquam praedibus me ipsum obstrinxerim, quos tibi tam valde probari gaudeo. E quibus vnum *isus* requiris de Cn. Flanio Anno F. ille vero ante x viros non fuit, quippe qui AEdilis Curulis fuerit, qui magistratus multis annis post x viros institutus est. Quid ergo profecti quoddam protulit fastos? Occultatam putant quodam tempore istam tabulam, vt dies agendi peterentur a paucis. Nec vero pauci sunt auctores Cn. Flauium Scribam fastos protulisse, actionisque coposuisse, ne me hoc, vel potius Aphri-

canum(is enim loquitur) commentum putes. *via dicitur.* Illud de gestu hūstrionis tu scelestē suspicaris, ego *ἀφ' οὗ* scripsi. De me imperatore scribis, te ex Philorimi literis cognosse: sed credo te iam in Epeiro cum esses, binas meas de omnibus rebus accepisse, vnas à Pendentif so capto, alteras à Laodicea, vtrasque tuis pueris datas: quibus de rebus propter casum nauigadi, per binos tabellarios misī Romam literas publice. De Tullia mea tibi assentior: scripsique ad eam & ad Terentiam, mihi placere. tu enim ad me iam antè scripseras. Ac vellem te in tuum veterem gregem retulisses. Correcta vero epistola Mēmiana, nihil negotiū fuit: multo enim malo hunc à Pontidia quàm illum à Seruilia: quare adiunges Aufium nostrum, hominem semper amantem mei, nunc credo eo magis, quòd debet etiam frater cum Appii amorem erga me cum reliqua hereditate creuisset. qui declarauit quanti me faceret cum saxe, tum in Bursa. Nam tu me solitudine magna liberaris. Furnii exceptio mihi non placet: nec enim ego vllum aliud tempus timeo, nisi quòd ille solum excipit: sed scriberem ad te de hoc plura si Romæ esses. In Pompeio te spem omnem otii ponere non miror: ita res est, remouendūque censeo illum dissimulantem. Sed enim *ἐπιτομή* si perturbator est, tibi assignato: te enim sequor *ἡ ἀσπίς*. Cicerones pueri amant inter se, discunt, exercentur: sed alter, vti dixit Isocrates in Ephoro & Theopopo, frenis eget, alter calcaribus. Quinto togam puram Liberalibus cogitabam dare, mādauit enim pater: ea sic obseruabo, quasi intercalatum non sit. Dionysius mihi quidem in amoribus est: pueri autem aiunt se furenter irasci: sed homo nec doctior nec sanctior fieri potest, nec tui meque amantior. Thermum Syluium vere audis laudari, valde honeste gerūt. Adde M. Nonium, Vibullum, me, si voles, iam Scropha vellem haberet vbi posset: est enim lautum negotium. Ceteri infirmar *ἰσχυρῶς* Catonis. Hortēso quòd causam meam commendas, valde gratum. De Amiano, spei nihil putat esse Dionysius. Terentiū nullum vestigium agnouī. Meragenes certe periit: feci iter per eius possessionem, in qua animal reliquum nullum est. Hæc non noram tum, cum Democrito tuo locutus sum. Rhosii causam mandauī. Sed heus tu, quid cogitas infelicitatis: Lancibus & splendidissimis canistris, olusculis nos soles pascere. quid te in vasis fictilibus appositurum putemus *ἡ ἄσπις* Phemio mandatum est. reperietur, modo aliquid illo dignū canat. Parthicum bellum pendet. Cassius ineptas literas misit, necdum Bibuli erant allate: quibus recitatis puto fore vt aliquando commoueatur Senatus. Equidem sum in magna animi perturbatione: si, vt opto, non prorogatur nostrum negotium, habeo Iuniū & Quintilem in metu. Esto, duos quidem menses sustinebit Bibulus. Quid illo fiet quē reliquero; presertim si fratrem: quid me autem, si non tam cito decedo? Magna turba est: mihi tamen cum Deiotaro conuenit, vt ille in meis castris esset cum suis copiis omnibus. Habet autem cohortes quadragenarias, nostra armatura x x x eq. ∞∞∞. erit ad sustentandum quoad Pompeius veniat: qui literis, quas ad me misit, significat, suum negotium illud fore. Hic; mant in nostra prouincia Parthi, expectatur ipse Orodes. Quid quæris: aliquantum est negotiū. De Bibuli edicto nihil noui præter illam exceptionem de qua tu ad me scripseras, nisi graui præiudicio in ordinem nostrum. Ego tamen habeo *ἡ ἀσπίς*, sed rectiorem ex Q. Mutii P. F. edicto Asiatico: extra quam si ita negotium gestum est, vt eo stari non oporteat. Ex fide bona multa quæ sum secutus, Scruolæ misī: nisi illud in quo sibi libertatē censent Græci datam, vt Græci inter se disceptent suis legibus. Breue autē edictum est propter hanc meam *ἀσπίδα*, quòd duobus generibus edictū putauī: quorum vnum est prouinciale, in quo est de rationibus ciuitatum, de ære alieno, de vsura, de syngraphiis. In eodē omnia de publicanis. Alterum, quod sine edicto satis commode transigi non potest, de hæreditatum possessionibus: de bonis possidendis, magistris faciendis, vendendis quæ ex edicto & postulari & fieri solent. Tertium, de reliquo iure dicundo, *ἡ ἀσπίς* reliqui. Dixi me de eo genere mea decreta ad edicta vrbana accommodaturum: itaque curo & satisfacio adhuc omnibus. Græci vero exultant, quòd peregrinis iudicibus vtuntur. Nugatoribus quidem, inquires. Quid referentiū se *ἀσπίδα* adeptos putat: vestri enim credo grauis habet Turpionem futurum, & Vectium mancipem. De publicanis quid agam videris quætere. habeo in deliciis, obsequor, verbis laudo, otio, efficio ne cui molesti sint. *ἡ ἀσπίς*, vsuras

eorum, quas pactionibus adscripserat, seruauit etiam Seruilius, ego sic diem statuo satis la-
xam: quam antea si soluerint, dico me centesimas ducturum: si non soluerint, ex pactione:
itaque & Græci soluunt tolerabili scenore, & publicanis res esse gratissima, si illa iam habet
pleno modio, verborum honorem, inuitationem crebram. quid plura: sunt omnes ita mi-
hi familiares, ut se quisque maxime putet. Sed tamen *μὴ οὐκ* scis reliqua. De statua
Aphricani, & *περικραίνων ἀντιγράφων*. sed me ipsum delectauit in tuis literis. Atin tu. Scipio hic
Metellus proauum suum nescit Censorem non fuisse. Atqui nihil habuit aliud inscriptum,
nisi Censor, ea statua quæ ad Opis per te posita in excelso est. in illa autem quæ est ad
ἑλβεύων, hercule inscriptum est C O S. quam esse eiusdem, status, amictus, anulus, imago i-
psa declarat. At mehercule ego cum in turmam inauratarum equestrium, quas hic Metel-
lus in Capitolio posuit, animaduertissem in Sarapionis subscriptione Aphricani imagi-
nem, erratum fabricile putauit. Nunc video Metelli & *ἀντιγράφων* turpem: nam illud de Flauio
& fastis, si secus est, commune erratum est: & tu belle *ἰσχυρῶς*, & nos publicam propè opinio-
nem secuti sumus, ut multa apud Græcos. Quis enim non dixit *ἑρμῆος τῆς ἀφρικήου* ab Al-
cibiade nauigante in Siciliam, deiectum esse in mare: Rodarguius Eratosthenes. asserit enim
quas ille post id tempus fabulas docuerit: num idcirco Duris Samius, homo in historia di-
ligens, quod cum multis errauit, irridetur? Quis Zaleucum leges Locris scripsisse nõ dixit
Num igitur iacet Theophrastus, si id à Timæo tuo familiari reprehensum est: Sed nescire
proauum suum Censorem non fuisse, turpe est, presertim cum post eum C O S. nemo Cor-
nelius illo uiuo Censor fuerit. Quod de Philonimo, & de solutione *ΧΧΔ* scribis, Phi-
lotimum circiter Kal. Ian. in Cheroneffum audio uenisse: ac mi ab eo nihil adhuc. Reliqua
mea Camillius scribit se accepisse: ea quæ sunt nescio, & aucto scire. Verum hæc posterius,
& coram fortasse commodius. Illud me mi Attice in extrema fere parte epistolæ com-
mouit. Scribis enim sic, *παραίτη*: Deinde me obsecras amantissime, ne obliuiscar vigilare,
& ut animaduertam quæ fiant. Num quid de quo inaudisti etiam nihil eiusmodi est. *μὴ οὐκ*
καὶ τῶν ἄλλων. Nec enim me fecisset, nec falleret. Sed ista admonitio tua tam accurata, nescio
quid mihi significare uisa est. De M. Octauiio iterum tibi rescribo, te illi probe respondiisse:
paulo uellem fidentius: nam Cælius libertum ad me misit, & literas accurate scriptas, & de
Pantheris, sed à Cibyratibus. Rescripsi, alterum me moleste ferre, si ego in tenebris laterẽ,
nec audiretur Romæ nullum in mea Prouincia nummum nisi in æs alienum erogari: do-
culque nec mihi conciliare pecuniam licere, nec illi capere: monuique eum quem planè di-
ligo, ut cum alios accusasset, cautius uiuere. Illud autem alterum, alienum esse exultatione
mea, Cibyratas imperio meo publice uenari.

LEPTA tua epistola gaudio exultat: etenim scripta belle est, meque apud eum magna in
gratia posuit. Filiola tua gratum mihi fecit, quod tibi diligenter madauit ut mihi salutem adscri-
beres: gratum etiam Pilia: sed illa officiosus, quod mihi quæ iaspide nõquã uidet. Igitur tu quo-
que salutem utrique adscribito. Literas daturus prid. Kal. Ian. suauẽ habuit recordationẽ elat-
issimi iurisurandi, quod ego non erã oblitus. Magnus enim prætextatus illo die fui. Ha-
bes ad omnia, nõ ut postulasti, *χρῆμα γρηγορῶς*, sed paria paribus respondimus. Ecce autẽ alia
pusilla epistola, quam non relinquam *ἀνατρεφῶντος*. Bene mehercule potuit Luccius Tusculanũ
Ianiũ, nisi forte: solet enim cum suo tibicine: & uelim scire quis sit status eius. Lentulũ quidẽ
nostrum Prætozem Tusculanũ profecturũ audio, cupio hos expeditos uidere, cupio etiam
Sestium, addes etiam us Cæliũ, quibus omnibus est *εὐχάρις ἡ ἀντιπαιδεία, ἀπὸ τῶν ἰσχυρῶν*. De
Memmio restitudo ut Curio cogitet, te audisse puto. De Egnatii Sidicini nomine & nec
nulla nec magna spe sumus. Pinarium quẽ mihi commẽdas, diligentissime Deiotarus cu-
rat, grauius ægrum. Respondi etiam minori. Tu uelut, dum ero Laodicæ, id est ad Id.
Mai, quamprimum mecum per literas colloquare: & cum Athenas ueneris (iam enim scie-
mus de rebus urbanis, de prouinciis, quæ omnia in mensem Martiũ sunt collata) utrique ad
me tabellarios mitta. Et heus tu genuarios, à Cæsare per Orode talenta Attica l. extor-
sistis: in quo, ut audio, magnũ odiũ Pompeii suscepistis. putat enim suos numos uos come-
disse, Cæsare in merito reudificando diligentiorẽ fore. Hoc ego ex P. Vedio magno uen-

lone, sed Pompeii tamen familiari audiu. Hic Vedius venit mihi obuiam cum duobus sedis, & rheda equis iuncta, & lectica, & familia magna, pro qua si Curio legem pertulerit, us centena pendat necesse est. Erat præterea cynocephalus in effedo, nec deerant onagri: nunquam vidi hominem nequiores: sed extremum audi. Diuersatus est Laodiceæ apud Pompeium Vindullum, ibi sua deposuit cum ad me profectus esset. Moritur interim Vindullus, quæ res ad magnum Pompeium pertinere putabatur. C. Vennonius domum Vindulli venit. cum omnia obignar, in Vedianas res incidit. In his inuentæ sunt quinque langunculæ matronarum, in quibus vna sororis amici tui hominis Bruti, qui hoc vtatur: & illius Lepidi, qui hæc tam negligenter ferat. Hæc te volui *mensuræ*: sumus enim ambo bel le curiosi. Vnum etiã velim cogites, Audio Appium *ἀποβόαιος* Eleusine facere: num incepti fuerimus, si nos quoque academiæ fecerimus? Puto, inquit, ergo id ipsum scribes ad me. Equidem valde ipsas Athenas amo. Volo esse aliquod monumentum: odi falsas inscriptiones statuarum alienarum: sed vt tibi placebit, facièsque me in quem diem Romana incidant mysteria, cettior, & quomodo hyemaris. Cura vt valeas. Post Leucetricam pugnam die septingentesimo sexagesimo quinto.

CICERO ATTICO SAL.

113

CVM Philogenes libertus tuus Laodiceam ad me salutandi causa venisset, & se statim ad te nauigaturum esse diceret, has ei literas dedi, quibus ad eas rescripti, quas acceperam à Bruti tabellario. Et respondebo primum postremæ tuæ paginæ, quæ mihi magnæ molestiæ fuit. Quod ad te scriptum est ab Cincio de Statio sermone, in quo hoc molestissimum est, Statium dicere à me quoque id consilium probari: probari autem? De isto hæcenus dixerim, me vel plurima vincula tecum summæ coniunctionis optare, etsi sunt amoris artificiosa: tantum abest vt ego ex eo quo stricti sumus, laxari aliquid velim. Illum autè multa de istis rebus asperius solere loqui, sæpe sum expertus, sæpe etiam lenius iratum. Id scire te arbitror. In hac autem peregrinatione militiæ nostræ, sæpe incensum ira vidi, sæpe placatum. Quid ad Statium adscripserit nescio: quidquid actus de tali re fuit, scribendum tamen ad libertum non fuit. Mihi autem erit maxime curæ, ne quid fiat secus quam volumus, quàmque oportet. Nec satis est in eius modi re, se quenque præstare, ac maxime partes istius officii sunt pueri Ciceronis, siue iam adolescentis, quod quidem illum soleo hortari; ac mihi videtur matrem vt valde debeat, amare, tæque mirifice. Sed est magnum illud quidem, veruntamen multiplex pueri ingeniũ, quod ego regendo habeo negotii satis. Quoniam respondi postremæ tuæ paginæ prima mea, nunc ad primam reuertar tuã. Peloponnesias ciuitates omnes maritimas esse hominis non nequam, sed etiam tuo iudicio probati, Diczarchi tabulis credidi. is multis nominibus in Trophoniana Charonis narratione Græcos in eo reprehendit, quod mare tam secuti sunt, nec vllum in Peloponneso locũ excipit. Cum mihi author placeret (etenim erat *ἰσχυρότατος*, & vixerat in Peloponneso) admirabar tamen, & vix aggeriens communicauit cum Dionysio: atque is primo est cõmotus: deinde quod tum de isto Diczarcho non minus bene existimabat, quàm tu de C. Vestorio, ego de M. Eluiuo, non dubitabat quin ei crederemus. Arcadiz censebat esse Lepreon quoddam maritimum. Tene autem, & Aliphera, & Tricia *νάκρον* ei videbantur, idque τῶ τῶ νῶ ἀποβόαιος confirmabat, vbi mentio non fit istorum. Itaque istum ego locum totidè verbis à Diczarcho transfuli, Phliasios dici sciebam, & ita fac vt habeas, nos quidem sic habemus. Sed primo me *ἀλάμπε* deceperat *φωβίς, ἰσθίς, ἀσπίς*, quod *ἰσχυρότατος, ἀσχυρότατος*. Sed hoc continuo corteximus. Latari te nostræ moderatione & continẽtia video. Tum id magis faceres si adesses. atque hoc foro quod egi ex Id. Febr. Laodiceæ ad Kal. Mai. omnium dicecesum præter Ciliciz mirabilia quædam effecimus. Ita multæ ciuitates omni ære alieno liberatæ, multæ valde leuatæ sunt, omnes suis legibus & iudiciis *ἡσυχίας* adeptæ, reuixerunt. His ego duobus generibus facultatem ad se ære alieno liberandas aut leuandas dedi, Vno, quod omnino nullus in imperio meo sumptus factus est. nullum cum dico, non loquor *ἰσχυρότατος*. nullus, inquam, ne teruncius quidem. Hac autem re incredibile est quantum ciuitates emerferint. Accessit alterum: Mira erant in ciuitatibus ipsorum furta Græ-

eorum, quæ magistratus vi fecerant. Quæsiui ipse de iis, qui annis x proximis magistratū gesserant, aperte fatebantur. Itaque sine vlla ignominia suis humeris pecunias populis retulerunt: populi autem nullo gemitu publicanis, quibus hoc ipso lustro nihil soluerant, etiam superioris lustri reddiderunt. Itaque publicanis in oculis sumus, gratis inquis, viris, sensimus. Iam cetera iurisdicção nec imperita, & clemens cum admirabili facilitate. Aditus autem ad me minime prouinciales, nihil per cubicularium: ante lucē inambulabā domi, vt olim candidatus. Grata hæc & magna, mihiq; nondum laboriosa ex illa vetere militia. Non. Mai. in Ciliciam cogitabam: ibi cum Iunium mensē consumpsissem, atque vitinam in pace (magnum enim bellum impendit à Parthis) Quintilem in reditu ponere. Annus enim mihi opetæ ad 1 1 1 Kal. Sextil. emerentur. Magna autem in spe sum, mihi nihil temporis prorogatum iri. Habebam acta vrbana vsque ad Non. Mart. ex quibus intelligebam Curionis nostri consilia, omnia potius actum in quàm de prouinciis. Ergo vt spero, propediem te videbo. Venio ad Brutum tuum, immo nostrum, sic enim maus. equidem omnia feci quæ potui aut in mea prouincia perficere, aut in regno experiri. omnia igitur: modo egi cum Rege, & ago cotidie, per literas scilicet: ipsum enim triduū quatruiduūve mecum habui turbulentis in rebus, quibus cum liberaui. Sed & tum præsens, & postea creberimis non destiti rogare & petere mea causa, suadere & hortari sua. Multum profeci, sed quantum, non planè (quia longe absum) scio. Salaminios autem (hos enim poteram coercere) adduxi, vt totum nomen Scaptio vellent soluere: sed ceteris ductis à proxima quidem syngrapha, nec perpetuis, sed renouatis quotannis numerabantur nūmi. Noluit Scaptius. Tu, qui ais Brutum cupere aliquid perdere, quaternas habebat in syngrapha, fieri nō poterat: nec si posset, ego pati possem. Audio omnino Scaptium pœnitere: nam quòd s. c. esse dicebat, vt ius ex syngrapha diceretur, eo consilio factum est quòd pecuniam Salaminii contra legem Gabiniam sumpserant. Vetabat autem A. lex, nis dici de ita sumpta pecunia: decreuit igitur Senatus, vt ius diceretur ista syngrapha: nunc ista habet iuris idem quod cetera, nihil præcipui. Hæc à me ordine facta, puto me Bruto probaturū, tibi nescio, Caroni certe probabo. Sed iam ad te ipsum reuertor. Ain' tandem Attice laudator integritatis & elegantie nostræ, ausus es hoc ex ore tuo, inquit Ennius, vt equites Scaptio ad pecuniam cogendam darem, me rogare: tu si mecum esses (qui scribis morderi te interdū, quòd non simul sis) paterere me id facere, si vellē? Non amplius, inquis, quinquaginta. Cū Spartaco minus multi primo fuerunt. Quid tandem isti mali in tam tenera insula non fecissent: non fecissent autem: immo quid ante aduentum meum non fecerunt? Inclusum in curia Senatum habuerunt Salaminium, ita multos dies, vt interierint nonnulli fame. Erat enim præfectus Appii Scaptius, & habebat turmas ab Appio. Id me igitur tu, cuius mehercule os mihi ante oculos solet versari cum de aliquo officio ac laude cogito, tu me in quâ rogas præfectus vt Scaptius sit? Aliàs hoc statueramus, vt negociatorem neminem: idque Bruto probaueramus. Habeat is turmas, cur potius quàm cohortes? sumptus iam nepos euadit Scaptius: Volunt, inquis, principes. Scio. nam ad me Ephesum vsque venerunt, stentēsque equitum scelera & miseras suas detulerunt. Itaque statim dedi literas, vt ex Cypro equites ante certam diem decederent. Ob eamque causam, tum ob ceteras, Salaminii nos in cœlum decretis suis sustulerunt. Sed iam quid opus equitatus soluent enim Salaminii: nisi forte id volumus armis efficere, vt fœnus quaternis centesimis ducant. Et ego audebo legere vnquam, aut attingere eos libros, quos tu dilaudas, si tale quid fecero? Nimis, inquit, in isto Brutum amasti, dulcissime Attice: nos, veretor, ne parum. Atque hæc scripsi ego ad Brutum, scripsisse te ad me. Cognosce nunc cetera. Pro Appio nos hūc omnia faciamus, honeste tamen, sed planè libenter. nec enim ipsum odimus, & Brutum amamus, & Pompeius mirifice à me contēdit, quem mehercule plus plūsque in dies diligo. C. Cæliū Quæstorē huc venire audisti. Nescio quid sit, sed Pammenia illa mihi non placet. Ego me spero Athenis fore mense Septemb. tuorum itinerum tēpora scire sanè velim. Nōnus Sempronii Rufi cognoui ex epistola Corcyra. Quid quæris? inuideo potentie Vestortū: cupiebam etiam nunc plura garrere, sed lucet, vrget turba, festinat Philogenes. Valebis igitur, &

valere Piliam & Cæciliam nostram iubebis literis, & saluebis à meo Cicrone.

CICERO ATTICO SAL.

114

ET SI: nil sane habebam noni quod post accidisset quam dedissem ad te Philogeni li-
berto tuo literas, tamen cum Philotimum Romam remitterem, scribendum aliquid ad te
fuit: ac primum illud quod me maxime angebat, non quo me aliquid inire posses, quip-
petes enim est in manibus, tu autem abes longe genitum.

obrepit dies, ut vides. Mihi enim ad 11 i Kal. Sextil. de provincia decedendum est, nec suo-
ceditur, quem relinquam, qui provincie præfatio quidem & opinio hominum postulat
fratrem primum quod videtur esse honos, nemo igitur potior: deinde quod solum habes
prætorium: Pompeius enim ex pacto & conventu (nam ea lege exierat) iam à me discesse-
rat. Quæstorem nemo dignum putat: etenim est leuis, libidinulosus, sagax. De fratre autem
primum illud est, persuaderi ei non posse arbitror: odit enim provinciam, & hercule nihil
odiosius, nihil molestius. Deinde ut mihi nolit negare, quidnam mei sit officii, cum bel-
lum esse in Syria magnum putetur, id videatur in hanc provinciam erupturum, hic præfi-
dii nihil sit, sumptus annuus decretus sit. Videaturne aut pietatis esse meæ, fratrem relin-
quere: aut diligentiz, nugarum aliquid relinquere: Magna igitur, ut vides, sollicitudine affi-
cior: aut magna inopia consilii. Quid quaris: noto negotio nobis opus non fuit. Quanto tua
provincia melior: Decedes cum voles, nisi forte iam decessisti: quem videbitur, præfices
Theoprotiz, & Chaoniz. Necdum tamen ego Quintum conueneram, ut iam si id placeret,
scirem, possente ab eo impetrari: nec tamen nisi posses, quid vellem habebam. Hoc est igitur
tuz civitates, cumulatè publicanis satisfactum, offensus contumelia nemo, decreto iusto;
iusto & severo per paucos: nec tamen quisquam, ut queri audeat. Res gestæ dignæ triumpho,
de quo ipso nihil cupide agemus: sine tuo quidem consilio certe nihil. Clausula est difficilis
in tradenda provincia, sed hæc deus aliquis gubernabit. De vrbis rebus scilicet plura
tu scis, sapius & certiora audis, equidem doleo non me tuis literis certior fieri: huc e-
nim odiosa afferebantur de Curione, de Paulo: non quo vltim periculum videam stante
Pompeio, vel etiam sedente, valeat modo: sed me hercule Curionis & Pauli meorum fami-
liarium vicem doleo. Formam igitur mihi totius reipublicæ, si iam es Romæ, aut cum eris,
velim mittas, quæ mihi obuiam veniat: ex qua me fingere possim, & præmeditari quo ani-
mo accedam ad urbem, est enim quiddam, aduenientem non esse peregrinum atque hos-
pitem. Et quod penè præteriti, Bruti tui causa, ut sæpe ad te scripsi, feci omnia: Cyprii nu-
merabant, sed Scaptius centesimis renouato in singulos annos scenore contentus non fuit.
Ariobarzanes non in Pompeium prolixior per ipsum quam per me in Brutum: quem tamen
ego præstare non poteram, erat enim Rex per pauper: aberatque ab eo ita longe, ut
nihil posses nisi literis, quibus pugnare non desisti. Summa hæc est pro ratione, pecunia
liberius est Brutus tractatus, quam Pompeius. Bruto curata hoc anno talenta circiter c.
Pompeio in sex mensibus promissa c. c. iam in Appii negotio quantum tribuerim Bruto,
dici vix potest. Quid est igitur quod labore matucos habet, meras nugas M. Scaptium:
qui quia non habuit à me turmas equitum quibus Cyprum vexaret, ut ante me fecerat,
fortasse suscesset: aut quia præfectus non est, quod ego nemini tribui negotiatori, non C.
Vennonio meo familiari, non tuo M. Lœmio: & quod tibi Romæ ostenderam, me seruaru-
rum, in quo perseueravi. Sed quid poterit queri is, quia auferre pecuniam cum posses,
noluit Scaptius: qui in Cappadocia fuit, potest esse satisfactum. Is à me Tribunatum cum
accepisset, quem ego ex Bruti literis ei detulisset, postea scripsit ad me, se uti nolle eo
Tribunatu. Caius est quidam, cui cum Præfecturam detulisset Bruti rogatu, multa & di-
xit & fecit cum quadam mea contumelia P. Clodii canis. Is me nec proficere in Apa-
meam profectus est, nec cum postea in castra venisset, atque inde discederet, num quid vel-
lem rogauit: & fuit aperte mihi, nescio quare, nō amicus. Huc ego si in Præfectis habuisset,

quem tu me hominem putares: qui, ut se, potentissimorum hominum contumaciam nunquam tulerim, ferrem huius adfcular: et hoc plus est, quam ferre, tribuere etiam benefici aliquid & honoris. Is igitur Caius, cum Apamez me nupet vidisset Romam proficiscens, me ita appellavit. culloolum vix auderem. Vnde, inquit, me iubeo peccare cibaria? Profecto respondi lenius quam putabant oportuisse qui aderat, me non insulsiuie iis dare cibaria, quorum opera non essem vsus. Adit iratus. Huius nebulonis operatione si Brutus moueri potest, licebit eum solus ames, me zmulum non habebis: sed illum cum futurum esse puto qui esse debet. Tibi tamen causam notam esse volui, & ad ipsum hanc perscripsi diligentissime Omnino (soli enim sumus) nullas vnquam ad me literas misit Brutus, (ne proxime quidem de Appio) in quibus non incedat arrogans incedens aliquid. Tibi autem valde solet in ore esse, Grauius autem, non contemnere se, & Reges odisse superbos. In quo tamen ille mihi risum magis quam stomachum mouere solet: sed plane parum cogitat quid scribat, aut ad quem. Q. Cicero puer legit, ut opinor, & certe epistolam inscriptam patri suo: solet enim aperire, idque de meo consilio, siquid forte sit quod opus sit sciri. In ea autem epistola erat illud idem de sorore, quod ad me: mirifice conturbatum vidi puerum, lachrymans mecum est questus. Quid queris? miram in eo pietatem, suauitatem, humanitatemque perspexi, quo maiorem spem habeo nihil fore aliter ac deceat: id te igitur scire volui. Ne illud quidem pretermittam, Hortensius filius fuit Laodicez Gladiatoribus flagitiose & turpiter: hunc ego patris causa vocaui ad cenam, quo die venit: & eiusdem patris causa, nihil amplius. Is mihi dixit se Athenis me expositurum, ut mecum decederet. Recte, inquam: quid enim dicerem? Omnino puto nihil esse quod dixit. Nolo quidem, ne offendam patrem, quem mehercule multum diligo: si fuerit meus comes, moderabor ita, nequid eum offendam quem minime volo. Hæc sunt. Etiam illud, Orationem Q. Celeris mihi velim mittas contra M. Seruiliam. Literas mitte quamprimum, si nihil fuerit, vel per tuum tabellarium. Piliz & filiz salutem. Cura ut valeas.

CICERO ATTICO SAL.

TARSVM venimus Non. Iun. ibi me multa mouerunt, magnum in Syria bellum: magna in Cilicia lætrocina: mihi difficilis ratio administrandi, quod paucos dies habebam reliquos annui muneris: illud autem difficillimū, relinquendus erat ex S. C. qui præesset. Nihil minus probari poterat, quam Quæstor Mæcinius: nam de Cælio nihil audiebamus. Rectissimum videbatur fratrem cum imperio relinquere: in quo multa molesta, discessus noster, belli periculum, militum improbitas, sexcenta præterea. O tem totam odiosam: sed hæc fortuna viderit, quoniam consilio non multum uti licet. Tu quando Romam saluus, ut spero, venisti, videbis, ut soles, omnia quæ intelliges nostra inter esse. In primis de Tullia mea: cuius de conditione quid mihi placeret, scripsi ad Terentiam, cum tu in Græcia esses. Deinde de honore nostro: quod enim tu abfuisisti, vereor ut satis diligenter actum in Senatu sit de literis meis. Illud præterea *πιστάθηρος* ad te scribam, tu sagacius odoraberis. *ἡ δὲ μακαρτίη μοι ἡ ἀπειλή, ἧρος (εἶσα ἢ λίου) ἔστι μοι πρέβω, ἣ ἐπὶ ἀληθείας περισθῆναι, περιεχέσθαι τὰς ψυχὰς ἐκ τῶν ἐπιπελάτων τοῦ κρηναίου τρυγαστικῆν. ἄλλα δὲ μέγα τόλμη, εἰς ἕνα πῦρ ἐκ περὶ σφαιρῶν, τὰ λειπὲ ἣ ἀσφαλῶνα.* Non quæo tantum, quantum vereor scribere. Tu autem fac ut mihi tuz literæ volent obuiæ. Hæc festinans scripsi in itinere atque agmine. Piliz & puellæ Cæciliz bestissimæ salutem dices.

CICERO ATTICO SAL.

NUNC quidem profecto Romæ es, quod te (si ita est) salutem venisse gaudeo. Vnde quidem quandiu abisti, magis à me abesse videbare, quam si domi esses: minus enim mihi meæ notæ res erant, minus etiam publicæ. Quare velim, etsi (ut spero) te hæc legente aliquantū tamen vix processero, tamen obuias mihi literas quamargutissimas de omnibus rebus crebro mittas. In primis de quo scripsi ad te antea, *ἡ συνίξις ἡ ἰαὶ ἡ ἰσχυρῶν, ἔστι μοι θυμῶν ἐπιπέβω, καὶ ἀλῆος τοῦ συλλήγου καὶ τοῦ λίγου ἰστέ. περιεχέσθαι τὰς ψυχὰς ἐκ τῶν ἐπιπελάτων τοῦ κρηναίου.* Hoc tu indaga, ut soles. Ast hoc magis, ἣ ἄλλος ἐπιπέβω τοῦ καὶ περιπέβω ἰαὶ

K A M H ἐφελκεματιν Καμῆλῳ κῆρῳ τῆ ἐφάλαξι μῆτρ. κ. λ. ε. ἢ ἀρρηκτικῶν, καὶ ἐν τῷ χερσηνακτικῶν. μ. καὶ τῶν κληρονομίασ. χ. κ. τῶντο & μὴ ἕβανῆς Διοδότου πῆλιν ἐφωκῶνται τῷ Ἀλέξανδρῳ
 1 μῆτρ τῷ τριτάτῳ. τῷ & ἀποβλέπει αὐτῷ ἔστω ἡμῶν τῷ Κόσμος παρὲς μὴτῶ ἀγαθῶν περιφρονέσκει. τῶντο αὖν πρῶτον ἢ ἢν πᾶσι τοῖς ἄλλοις, Ἀλέξανδρῳ & ἴνα μὴ τῷ τῶντο ἰσχυρῶν ἢ ἢν τῶν ἰσχυροτέρων ἢ μῆτρ, ἔστω αὐτῷ τῷ γαμῶν, ἀφῆκε Ἀθήνα. καὶ γὰρ παρὲς πρὸς ἡμᾶς ἐκταταίφιντες, καὶ τῷ ἔστω ἰσχυρῶν & ἄλλοις ἰσχυρῶν, ἰσχυρῶν τῷ ἔστω μῆτρ. Méque obiurgauit vetere prouerbio; τῷ αὖν Ἀθήνα. Reliquia vide, & quantum fieri potest, perspicimus. Etsi annuum tempus
 4 propè tamen emeritum habebamus, dies enim x x x i i i erant reliqui, sollicitudine prouincie tamen vel maxime vrgebamur. cum enim arderet Syria bello, & Bibulus in tanto mcerore suo maximam curam belli sustineret, ad méque Legati eius, & Quæstor & amici eius literas mitterent vt subsidio venirem, etsi exercitum inihnum habebam, auxilia sane bona, sed ea Galatarum, Pisdarum, Lyciorum (hæc enim sunt nostra robora) tamen esse
 5 officium meum putauī, exercitum habere quamproxi me hostem, quoad mihi præesse prouincie per s. c. liceret: sed (quo ego maxime delectabar) Bibulus molestus mihi non erat: de omnibus rebus scribebat ad me potius, & mihi decessionis dies μάλα πῶν obrepebat: qui cum aduenerit, ἄλλοις πῶν quem præficiam, nisi Cælius Quæstor venerit, de quo adhuc
 6 nihil certi habebamus. Cupiebam mehercule longiorem epistolam facere, sed nec erat res de qua scriberem, nec iocari præ cura poteram. Valebis igitur, & puellæ salutem articulate dices, nostræque Piliæ.

CICERO ATTICO SAL:

117

E GO dum in prouincia omnibus rebus Appium orno, subito sum factus accusatoris eius focer. Id quidem, inquis, Dii approbent. Ita velim, tæque ita cupere certo scio. Sed crede mihi, nihil minus putaram ego, qui de Ti. Nerone, qui mecum egerat, certos homines ad mulieres miseram, qui Romam venerunt factis sponfalibus: sed hoc spero melius. Mulieres quidem valde intelligo delectari obsequio & comitate adolescentis: cetera noli
 1 uelut. Sod heus tu, τῶντο ἀντὶ θεῶν Athenis. placet hoc tibi: Etsi non impediabant mei certe libri (non enim ista largitio fuit in ciuis, sed in hospites liberalitas) me tamen de academie πῶν ἰubes cogitare, quoniam Appius de Eleusine non cogit. De Hortensio te certo scio dolere, equidem excrucior: decretam enim cum eo valde familiariter viuere. Nos prouincie præfecimus Cælium: puerum inquis, & fortasse fatuum, & non grauem, & non continentem. Assentior, fieri non potuit aliter: nam quas multo antè tuas acceperam literas, in quibus τῶντο ter scripseras, quid esset mihi faciendum de relinquendo, eæ me pungebant. Videbam enim quæ tibi essent τῶντο causæ: & erant eadem mihi puero tradere, Fratrem autem, illud non vrile nobis: nam præter fratrem nemo erat quem sine contumelia
 4 Quæstori, nobili præsertim antefertem: tamen dum impendere Parthi videbantur, statueram fratrem relinquere, aut etiam reipub. causa contra s. c. ipse remanere: qui posteaquam incredibili felicitate discesserunt, sublata dubitatio est: videbam sermones. Hui fratrem reliquit Num est hoc non plus annum obtinere prouinciam? Quid, quod Senatus eos voluit præesse prouinciis, qui non præfuisent? At hic triennium. Ergo hæc ad populum.
 5 Quid, quæ tecum, nunquam essem sine cura, siquid iracundius, aut contumeliosus, aut negligentius, quæ fortuita hominum: quid siquid filius puer, & puer bene sibi fidens? qui esset dolor, quæ pater non dimittebat, tæque id censere moleste ferebat? At nunc Cælius, non dico equidem quod egerit, sed tamen multo minus laboro. Adde illud: Pompeius eo robore vir, his radicibus Q. Cassium sine sorte delegit, Cæsar Antonium, ego sorte datum offenderem, vt etiam inquireret in eum quem reliquisssem? Hoc melius, & huius rei plura exempla. Senectuti quidem nostræ profecto aptius. At te apud eum, Dii boni, quanta in gratia posuistæque legi literas non tuas, sed libarū tui. Amicorum literæ me ad triumphum vocant: rem à nobis, vt ego arbitror, propter hanc τῶντο nostram, non negligendā. Quære tu quoque, mi Attice, incipe id cupere, quo nos minus inepti videamur.

CICERO ATTICO SAL.

118

CICERO Q. Filius pie sanè, me quidè certe multū hortante, sed currentē animū p. T. ii.

tris sui, forori tuæ reconciliauit. Eum valde tuæ literæ excitauit. Quid queris? confido rem vt volumus esse. Bis ad te antea scriptû de re mea familiari, si modo tibi reddita literæ sunt, Græce *ἢ ἀπορίας*. scilicet nihil est mouendum: sed tamen ἀπορίας percontando de nominibus Milonis, & vt expedit, vt mihi recipit, hortâdo aliquid aut proficies. Ego Laodiceæ Quæstorem Mescinium expectare nisi, vt confectas rationes lege Iulia apud duas ciuitates possim relinquere. Rhodum volo puerorum causa, inde quamprimum Athenas, et si Eteclæ valde reslant: sed volo his magistratibus, quorum voluntatem in supplicatione sum expertus. Tu tamen mitte mihi quæso obuiam literas, nunquid putes recipi. nomine tardandum esse nobis. Tiro ad te dedisset literas, nisi cum grauius ægrum Efez reliquisssem: sed nũciant melius esse. ego tamen angor: nihil enim illo adolescente castius, nihil diligentius.

CICERO ATTICO SAL.

119

CVM instituissem ad te scribere, calamũque sumpsisse, Batonius è nauis rectâ ad me venie domum Ephesi: & epistolam tuam reddidit prid. Kalen. Octob. Lætatus sum felicitate nauigationis tuæ, opportunitate Pilæ, etiam mehercule sermone eiusdem de cõugio Tulliz meæ. Batonius autem miros terrores ad me attulit Cæsarianos: cum Lepa etiam plura locutus est: spero falsa, sed certe horribilia: exercitum nullo modo dimissurum. Cum illo Prætt. D E S S. Cassium Trib. pl. Lentulum C O S. facere. Põpeio in animo esse urbem te linquere. Sed heus tu, nunquid moleste fers de illo, qui se solet anteferre patruo fororis tuæ filii? At à quibus victus: Sed ad rem, Nos Eteclæ vehementissime tardarunt. Detraxit viginti ipsos dies etiam aphractus Rhodiorum. Kal. Octob. Epheso conscendentes hanc epistolam dedimus L. Tarquinio simul è portu egredienti, sed expeditius nauiganti. Nos Rhodiorum aphractis, ceteris que longis nauibus tràquillitates aucupaturi eramus: ita tamen properabamus, vt non posses magis. De Raudusculo Puteolano gratum. Nunc velim dispicias res Romanas: videas quid nobis de triũpho cogitandum putes, ad quem amici me vocant. Ego nisi Bibulus, qui dum vnus hospes in Syria fuit, pedem porta non plus extulit quàm domo sua, admitteretur de triumpho, æquo animo essem. Nunc vero ἀλλοτρίως αὐτὸν ἴδωμεν: sed exploram notam, vt quo die congressi erimus, consilium capere possimus. At multa, qui & properarem, & ei literas darem, qui aut mecum, aut paulo ante venturus esset. Cicero tibi plurimam salutem dicit. Tu dices vtriusque nostrum verbis & Pilæ tuæ & filiz.

CICERO ATTICO SAL.

120

IN Pirææa cum exissem pridie Id. Octob. accepi ab Acasto seruo meo statim tuas literas: quas quidem cum expectassem iandiu, admiratus sum, vt vidi obgnatam epistolam; breuitatem eius: vt aperui, rursus ἀλλοτρίως literularum, quæ solent tuæ compositissimæ & clarissimæ esse: ac ne multa, cognoui ex eo, quod ita scriperas, te Romam venisse ad XIIII Kal. Octob. cum febri. Percussus vehementer, nec magis quàm debui, statim quæro ex Acasto. Ille, Et tibi & sibi visum, & ita se domi ex tua audisse, vt nihil esset incommode. Id videbatur approbare quod erat in extremo, febriculam tum te habentem scripsisse. Sed amari tamen, admiratũque sum quòd nihilo minus ad me tua manu scripsisses. Quare de hoc fati: spero enim, quæ tua prudentia & temperantia est, hercule vt me subet Acastus, confido te iam vt volumus valere. A Turannio te accepisse meas literas gaudeo. ἀνεξέλεστον, si amas, τοῦ πῶς φησὶν ἀλλοτρίως αὐτὸν ἴδωμεν. Hanc, quæ mehercule mihi magno dolori est (dilexi enim hominem) procura, quantulacunque est, Precianam hæreditatem, prorsus illam ne attingas. Dices nummos mihi opus esse ad apparatus triumphi: in quo, vt præcipis, nec me uis in expetendo cognosces, nec ἀπορίας in abiiciendo. Intellexi ex tuis literis te ex Turannio audisse, à me prouinciam fratri traditam. Adeo tamen ego non perspexeram prudentiam literarum tuarum: ἵνα ἂν ter scribebas, quid erat dubitatione dignũ? Si esset quidquam cur placeret fratrem, & talem fratrem relinquui, ἀλλοτρίως ἴδωμεν ista mihi tua, non ἵνα ἂν videbatur. Monebas de Q. Cicerone puero, vt cum quidem ne vtriquam relinquere. ἵνα ἂν ἴδωμεν ἵνα ἂν ἴδωμεν. eadem omnia quasi collocti essemus, vidimus. Non fuit faciendum aliter, meque ἀλλοτρίως ἴδωμεν tua dubitatione liberauit: sed puto te accepisse de hac te epistolam scriptâ accuratius. Ego tabellarios postero dic ad vos etiam missurus, quos puto ante venturos,

quàm nostrum Saufeium: sed cum sine meis literis ad te venire vix rectum erat. Tu mihi; vt polliceis de Tulliola mea, id est de Dolabella perscribas, de repub. quam praeuideo in summis periculis: de Cenforibus, maximè que de lignis, tabulis quid fiat, referantur me. Id. Octob. has dedi literas quo die, vt scribis, Caesar Placètiàm legiones quatuor. Quoz quid nobis futurum est, in arce. Athenis statio mea nunc placet.

M. TVLII CICERONIS EPISTOLARVM AD ATTICVM
LIBER VII.

CICERO ATTICO SAL;

III

DEDERAM equidem L. Saufeio literas, & dederam ad te vnum: quòd cum non esset temporis mihi ad scribendum satis, tamen hominè tibi tam familiarè sine meis literis ad te venire nolebam: sed vt philosophi ambulant, has tibi reddidit iri putabà prius; sin iam illas accepisti, scis me Athenas venisse prid. Id. Octob. E nauì egressum in Piræci, tuas ab Acasto nostro literas accepisse conturbatum, quòd cum febre Romam venisses; bono tamen animo esse cepisse, quòd Acastus ea quæ vellem de alleuato corpore tuo nuntiarer: eo horuisse autem me, quòd tuæ literæ de legionibus Caesaris afferrent: & egisse tecum vt videres nequid *εὐνοίας* eius quem nosti, nobis noceret, & de quo iamptidem ad te scripseram. Turannius autem secus tibi Brūdīsi dixerat, quòd ex his literis cognouit quas à Xenone optimo viro accepi. Cur fratrem prouinciz non præfecissem, exposui breuiter. Hæc ferè sunt in illa epistola: nunc audi reliqua. Per fortunas, omnem tuum amorem quo me es amplexus, omnemque tuam prudentiam, quam mehercule in omni genere iudicio singularem, conuerte ad eam curam, vt de omni statu meo cogites. Videre enim mihi videtur tantam dimicationem, nisi idem deus, qui nos melius quam optare audeamus, Parthico bello liberauit, respexerit tempus. sed tantam, quanta nunquam fuit. Age, hoc malum mihi commune est cum omnibus, nihil tibi mando vt de eo cogites: illud meum propterea *ἰδίῳ* quoz suscipere. Vidè sine vt te authore sim vtrunque complexus: Ac vellem à principio te audisse amicissime monentem. *ΑΝ* *(αὐτὸν ἴδοντα ὁμοίως οἱ)* *ἐκείνου ἑαυτοῦ* *ἠνείκετος*. Sed aliquando tamen persuasisti, vt alterum complecterer, quia de me erat optime meritis: alterum, quia tantum valebat. Feci igitur: itaque feci, & omni obsequio, vt neutri illorum quifquam esset me charior. Hæc enim cogitabamus, nec mihi coniuncto cum Põpeio, forte necesse peccare in rep. aliquando: nec cum Pompeio sentienti pugnandum esse cum Cesare: tantum erat illorum coniunctio. Nunc impendet, vt & tu ostèdis, & ego video, summa inter eos contentio: me autem vterque numerat suum, nisi forte simulat alter: nam Pompeius non dubitat (verè enim iudicat) ea, quæ de rep. nunc sentiat, mihi valde probari. Vtriusque autè accepi cuiusmodi literas eodem tempore quo tuas, vt neuter quinquam omnium pluris facere quàm me videretur. Verum quid agam: non quæro illa vitima: si enim castris res geratur, video cum altero vinci satius esse, quàm cum altero vincere: sed illa quæ tum agentur, cum veneto: ne ratio absentis habeatur, vt exercitum dimittat. Dic Marce Tulli, Quid dicam: Expecta amabo te, dum Atticum conueniã. Non est locus ad tergiversandum contra Caesarem. Vbi illæ sunt dextæ: ænam vt illi hoc liceret, adiuui rogatus ab ipso Rauennæ: de Cælio Trib. pl. ab ipso autem: etiam à Cn. nostro in illo diuino tertio Consulatu, aliter sensero, *αὐτοῦ* non Pompeium thodo, sed *ἴδιον*, *οὐκ* *ἑκατόμυτον*, *καὶ* *ἀντιθέτως* *πρὸς* *τὸν* *ἐχθρὸν* *ἑαυτοῦ*. Quis: Tu ipse scilicet laudator & factorum & scriptorum meorum. Hanc ego plagam effugi per duos superiores Marcellorum Consulatus, cum est actum de prouincia Caesaris. Nunc incido in discrimen ipsum: itaque vt stultus primus suam sententiam dicat, mihi valde placet, de triumpho nos moliri aliquid, extra urbem esse cui iustissima causa: tamè dabunt operã vt eliciant sententiã meã. *Ῥιδικὸς* hoc loco for tasse quàm

T.iii.

vellem etiam nunc in provincia morari. Planè opus fuit, si hoc impendebat, et si nil miserius. Nam *εἰδὼν τὸ πρῶτον*, volo te hoc scire, omnia illa prima, quæ etiam tuis literis in cœlum ferebas, *ἐπιπρῶτον* fuerunt. Quàm non est facilis virtus, quàm vero difficilis eius diuturna simulatio! Cum enim hoc rectū & gloriosum putarem, ex annuo sumptu, qui mihi decreuit esset, me C. Cælio Quæstori relinquere annuum, referre in ætariam ad *ἩΣ C I O*, ingenitæ nostræ cohortis, omne illud putans distribui sibi oportere, vt ego amicior inueniret Phrygum & Cilicum ætariis, quàm nostris. sed me non mouerunt: nã & mea laus apud me plurimū valuit. Nec tamen quidquã honorifice in quenquam fieri potuit, quod prætermiserim: sed hæc fuerit, vt ait Thucydides, *τὰ βέλτιστα ἀπορῶν* non inutilis. Tu autem de nostro statu cogitabis: primum, quo artificio tueamur benevolentiam Cæsaris: deinde de ipso triumpho, quem video, nisi teipub. tempora impediunt, *ἀνελπιστοῦ*: iudico autem cum ex literis amicorum, tū ex supplicatione, quam qui non decreuit, plus decreuit quàm si omneis decreisset triumphos. Ei porò assensus est vnus familiaris meus Fauonius, alter iratus Hirrus: Cato autem & scribendo affuit, & ad me de sententia sua iucundissimas literas misit, sed tamen gratulans mihi Cæsar de supplicatione, triumphat de sententia Catonis, nec scribit quid ille sententia dixerit, sed tantum supplicationem eum mihi nõ decreuisse. Redco ad Hirrum. Coperas eum mihi placare: perfice: habes Scrofam, habes Silium, ad eos ego etiam antea scripsi, ad ipsum Hirrum. locutus enim erat cum iis commode, se potuisse impedire, sed noluisse: assensum tamen esse Catoni amicissimo meo, cum is honorificentissimam in me sententiam dixisset: nec me ad se vllas literas misisse, cum ad omnes hizerem. Verum dicebat. Ad eum enim solum, & ad Crassipedem non scripseram: atque hæc de rebus forentibus. Redeamus domum, Dũũgere me ab illo volo. Mirus est *οὐκ ἔστιν* germanus Lartidius, *ἀλλὰ τὸ μὲν οὐκ ἔστιν ἔτι καὶ ἐν τῷ αἵματι ἀπορῶν τῶν πατρῶν*. Reliqua expediamus. Hoc primum, quòd accessit cura dolori meo. Sed hoc tamen quidquid est Precianum cū his rationibus quas ille meas tractat, admisceri nolo. Scripsi ad Terentiam, scripsi etiam ad ipsum, me quidquid posset nummorum ad apparatus sperati triumphi ad te redacturum. Ita puto *ἄριστον* fore, verū vt lubebit. Hanc quoque suscipe curam, quemadmodum experiamur. Id & ostendisti quibusdam literis ex Epeiro Athenas datis, & in eo ego te adiunabo.

CICERO ATTICO SAL.

112

BRUNDISIUM venimus VII Kal. Decēb. vñ tua felicitate nauigandi. Ita belle nobis flauit ab Epeiro lenissimus Ausster mitis. Hunc *αὐτοκίνητος ἔστιν*, si cui voles *τῷ ναυτοῦ* pro tuo vendito. Inualetudo tua me valde conturbat: significant enim tuæ literæ te prorsus laborare. Ego autem cum sciam quàm sis fortis, vehementius esse quiddam suspicor, quòd te cogat cedere, & propemodum infringat: et si alteram quartanam Pamphilus tuus mihi dixit decessisse, & alteram leuiorem accedere: Terentia vero, quæ quidem eodem tempore ad portam Brundisiam venit, quo ego in portum, mihi que obuia in foro fuit, L. Pōrium sibi in Trebulano dixisse narrabat, etiam eam decessisse: quod si ita est, quod maximè me hercule opto, idque spero tua prudentia & temperantia te consecutū. Venio ad epistolas tuas, quas ego sexcentas vno tempore accepi aliam alia iucundioem, quæ quidē erant tua manu: nam Alexidis animum amabā, quòd tam prope accedebat ad similitudinē tuæ literæ: manū non amabā, quòd indicabat te non valere. Cuius quoniam mentio iam facta est, Tironem Patris ægrum reliqui, adolefcētem vt nosti, & adde siquid vis, probum: nihil vidi melius: itaque carco ægrè: quāquam videbatur se non grauius habere, tamen sum sollicitus, maximamque spem habeo in M. Curii diligentia, de qua ad me scripsit Tiro, & tibi nunciarūt. Curius autem ipse sensit, quàm tu velles à me diligi, & eo sum admodū delectatus: & mehercule est, quam facile diligas, *ἀντιχρῶς* in homine vrbanius. Eius testamentū de Tortorio Ciceronum signis obfignatū, cohortis que Prætoriz, fecit palam te ex libella, me ex teruncia. In Actio Corcyræ Alexion me opipare muneratus est. Quinto Ciceroni obfisti non potuit, quo minus Thyamim videret. Filiola tua te delectari lætor, & probari tibi *φαιδῶν* esse *τῶν ἀβελτῶν ἡρώων*. Etenim si hæc nõ est, nulla potest homini esse ad hominem naturæ adiunctio: quia sublata vitæ societas tollitur. Bene cueniat, inquit Carneades, spur-

ce, sed tamē pudētius, quā Lucius noster & Patron, qui cum omnia ad se referāt, quidquā alterius causa fieri putent: cum ea re bonum virum oportere esse dicant, ne malum habeat, non quo id natura rectum sit, non intelligunt se de callido homine loqui, non de bono viro. Sed hæc opinio sunt in his libris, quos tu laudando, animos mihi addidisti. Redeo ad rem. Quomodo expectabam epistolam, quam Philoxeno dedisses: scripseras enim in ea esse de sermone Pompeii Neapolitano eam mihi Patron Brundisii reddidit. Corcyræ, vt opinor, acceperat: nihil potuit esse iucundius: erat enim de rebus de opinione quam is vir haberet integritatis meæ: de benevolentia, quam ostendit eo sermone quem habuit de triumpho. Sed tamen hoc iucundissimum, quod intellexi te ad eum venisse, vt eius animū erga me perspiceres: hoc mihi inquam accidit iucundissimum. De triumpho autem nulla me cupiditas vnquam tenuit ante Bibuli impudentissimas literas: quas amplissime supplicatio consecuta est. A quo si ea gesta sunt quæ scripsit, gauderem, & honori fauerem. Nunc illum qui pedem porta, quo ad hostis cis Euphratem fuit, non extulerit, honore augeri, me in cuius exercitu spem illius exercitus habuit, idem non assequi dedecus est nostrum, nostrum inquam te coniungens: itaque omnia experiar, & vt spero assequar. Quod si tu vales, iam mihi quedam explorata essent: sed (vt spero) valebis. De Raudusculo Numeriano multum te amo. Hortensius quid egerit, aeo scire. Cato quid agat: quid equidem in me turpiter fuit malivolus: dedit integritatis, iustitiæ, clementiæ, fidei mihi testimonium, quod non quærebam: quod postulabam negavit. Id itaque Cæsar his literis, quibus mihi gratulatur, & omnia pollicetur, quomodo exultat Catonis in me ingratiissimi iniuria: At hic idem Bibulo dierum x. Ignosce mihi, non possum hæc ferre, nec ferā. Cupio ad omnes tuas epistolas: sed nihil necesse est, iam enim te video. Illud tamen de Chrysoippo: nā de altero illo minus sum admiratus operario homine, sed tamen ne illo quidē quidquam improbius. Chrysoippū vero quem ego propter literularum nescio quid, libenter vidi, in honore habui: discedere à puero insciente meo Mitro alia quæ audio multa, mitro furta, vrgam non fero, qua mihi nihil visum est sceleratius. Itaque v surpauī vetus illud Drusi, vt ferunt, Præter in eo, qui eadē liber nō iuraret, me istos liberos nō addixisse: presertim cū adesset nemo à quo recte vindicarentur. Id tu, vt videbitur, ita accipies: ego tibi assentiar. Vni tuæ disertissimæ nō rescripsi: in qua est de periculis reip. Quid rescriberet: valde etā perturbatus: sed vt nihil magnopere metuā, Parthi faciūt, qui repente Bibulū seminiuum reliquerunt.

CICERO ATTICO SAL.

123

AD VIII Id. Decemb. Herculanū veni, & ibi tuas literas legi, quas Philotimus mihi reddidit: de quibus hanc primo aspectu voluptatem cepi, quod etā à te ipso scripseras: deinde earum accuratissima diligentia sum mirum in modum delectatus: ac primum illud, in quo te Dicæateho assentiri negas, et si cupidissime expetitur à me sit, & te approbante, ne diutius anno in prouincia essem, tamen non est nostra contentione perfectum: sic enim scito, verbum in Senatu factum esse nunquam de vilo nostrum, qui prouincias obtinuimus, quo in his diutius, quā ex s. c. maneremus: vt iam ne istius quidem rei culpam sustineā, quod minus diu fuerim in prouincia quā fortasse fuerit vtile. Sed quid si hoc melius oportuit ne dici videtur, vt in hoc ipso. Siue enim ad concordiam res adduci potest, siue ad bonorū victoriam, vtriusuis rei me aut adiutorem vclim esse, aut certe non expertem. Sin vincuntur boni, vbi vincuntur essem vnā cū iis victus essem. Quare celeritas nostri reditus *quæritur* mihi debet esse. Quod si ista nobis cogitatio de triumpho iniecta non esset, quam tu quoque approbas, nā tu haud multum requireres illum virū qui in sexto libro informatus est. Quid enim tibi faciam, qui illos libros deuorasti: quin nunc ipsum non dubitabo rem tātam abieciere, si id erit rectius: vtrunque vero simul agi non potest, & de triumpho ambitiose, & de rep. libere. Sed ne dubitaris quin quod honestius, id mihi futurū sit antiquius. Nam quod putas vtilius esse vel mihi quod tutius sit, vel etiam vt reip. prodesse possum, me esse cū imperio, id coram cōsiderabimus quale sit. Habet enim res deliberationē, et si ex parte magna tibi assentio. De animo autem meo erga temp. bene facis quod non dubitas, & illud probe iudicas, nequaquam satis pro meis officiis, pro ipsius in alios effusione, illum in me liberalem

T. iiii.

fuisse cuiusque rei causam vere explicas, & eis quæ de Fabio Caniniôque acta scribis, valde consentiunt: quæ si focus essent, totumque se ille in me profudisset, tamè illa quam scribis, cultos vrbis me præclaræ inscriptionis memorem esse cogeret, nec mihi concederet vt imitaret Volcatium, aut Seruium, quibus tu es contentus: sed aliquid nos vellet nobis dignum & sentire & defendere, quod quidem agerè, si liceret alio modo ac nunc agendû est. De sua potentia dimicant homines hoc tempore periculo ciuitatis: nam si resp. defenditur, cur ea c o s. isto ipso defenfa non est: Cur ego in cuius causa resp. salus consistebat, defensus postero anno non sum: cur imperiû illi: aut cur illo modo protogatum est: cur tantopere pugnatum est, vt de eius absentis ratione habenda decem Tribb. pl. ferrent: His ille rebus ita conualuit, vt nunc in vno ciui res ad resistendû sit, qui mallem tantas ei vires non dedisset, quam nunc tam valenti resisteret. Sed quoniam res eò deducta est, non quaram, vt scribis, *πὺν οὐκ ἔστι τὸ ἀποδοῦναι*. Mihi *οὐκ ἔστι* vnum erit, quod à Pôpeio gubernabitur. Illud ipsum quod ais, quid fiet dum erit dictum? Dic Marce Tulli *ἀποδοῦναι*. Cn. Pompeio assentior, ipsum tamen Pompeium separatim ad concordiam hortabor: sic enim sentio, maximo in periculo rem esse. Vos scilicet plura, qui in vrbe estis. Veruntamen hæc video, cum homine audacissimo paratissimôque negotium esse. Omnes damnatos, omnes ignominia affectos, omnes damnatione ignominiaque dignos, illac facere: omnem ferè iuventutem, omnem illam vrbanam ac perditam plebem. Tribunos valentis addito C. Cassio omnes qui ære alieno premantur: quos plures esse intelligo, quàm puraram. Causam solum illa causa non habet, ceteris rebus abundat. Hic omnia facere omnis, ne armis decernatur: quorum exitus semper incerti, nunc etiam vero in alteram partem magis timendi. Bibulus de prouincia decessit, Viciontem præfecit: in decedendo erit, vt audio, tardior: quem cum ornauit Carô, declarauit iis se solis non inuidere, quibus nihil aut non multum ad dignitatem posset accedere. Nunc venio ad priuata. Ferè enim respondi tuis literis de repub. & iis, quas in suburbano, & iis quas postea scripsisti. Ad priuata venio. vnum etiam de Cælio. Tantum abest vt meam ille sententiam moueat, vt valde ego, ipsi quòd de sua sententia decesserit, æ poenitendum putem. Sed quid est quòd ei vici Lucei sint addicti: hoc te prætermisisse miror. De Philotimo faciam equidem vt mones, sed ego mihi ab illo non rationes expectabam quas tibi edidit. Verum id reliquum, quod ipse in Tusculano me referte in commentariis mea magu voluit, quòdque idem in Asia mihi sua manuscriptum dedit: id si præstaret, quantum mihi æris alieni esse ibi edidit, tantum & plus etiam ipse mihi deberet. sed in hoc genere, si modo per temp. licebit, non accusabimur posthac: neque hercule antea negligentes fuimus, sed amicorum multitudine occupati. Ergo vtemur, vt polliceris, & opera & consilio tuo: nec tibi erimus, vt spero, in eo molesti. De Serpiscætris cohortis meæ, nihil est quod doleas: ipsi enim se collegerunt admiratione vitæ integritatis meæ: sed me mouerat nemo magis, quàm is quem tu neminem putas. Idem & intro fuerat & nunc est egregius: sed in ipsa decessione significauit sperasse se aliquid: & id quod animum induxerat paulisper, non tenuit, sed cito ad se rediit, meisque honorificentissimis erga se officiis victus, plures ea duxit, quàm omnem pecuniam. Ego à Curio tabulas accepi, quas mecum porto. Hortensii legata cognoui. Nunc aucto scire quid hominis sis, & quarum rerum actionem instituat. Nescio enim cur cum portam Flumentanam Cælius occuparit, ego Puteolos nõ faciam meos. Venio ad Pirææ, in quo magis reprehendus sum, quòd homo Romanus Pirææ scripserim, non Piræeum (sic enim omnes nostri locuti sunt) quàm quod t n addiderim. Non enim hoc vt oppido præposui, sed vt loco: & tamen Dionysius noster, qui est nobiscum, Nicias Cous non rebatur oppidum esse Pirææ: sed de eo videro. Nostrû quidem si est peccatû, in eo est quòd non vt de oppido locutus sum, sed vt de loco: secutusque sum non dico Cæciliû, Mane vt ex portu in Piræeum (malus enim auctor latinis est) sed Terentiû, cuius fabellæ propter elegantia secum purabantur à C. Lælio scribi, Hæri aliquot adolefcentuli coimus in Piræeum. Et idè, Mercator hoc addebat, captam è Sunio. Quod si *ἀδμορ* oppida volumus esse, tam est oppidum Sunium quàm Pirææus. Sed quoniâ Græmaticus es, si hoc mihi *ἀδμορ* persolueris, magna me molestia liberaris. Ille mihi literas blâdas

mittit, facit idem pro eo Balbus. mihi certum est ab honestissima sententia digitorum nufquam: sed scis illi reliquum quantum sit. Putasne igitur verendū esse ne aut obiciat id nobis aliquis, si languidus: aut repetat, si fortius quid ad hæc reperis? Solumus, inquis. Age à Cælio mutuabimur: hoc tu tamen consideres velim: puto enim in senatu, si quando præla te pro repub. dixero, Tarrestium istum tuum, mihi exeunti, iube sodes nummos curare. Qui superest etiam gener, est suavis mihi, Tullix, Terentix, quantumvis vel ingenii vel humanitatis satis. reliqua quæ nosti, ferenda. Scis enim quos aperierimus, qui omnes, præter eum de quo per te egimus, ream me facere rentur: ipsis enim expensum nemo feret. Sed hæc coram: nam multi sermonis sunt. Tironis reficiendi spes est in M. Curio, cui ego scripsi tibi cum gratissimum facturum. Dar. v Id. Decemb. à Pontio ex Trebulano.

CICERO ATTICO. SAL.

124

DIONYSIVM flagrantem defyderio tui mihi ad te, nec mehercule æquo animo, sed fuit concedendum: quem quidem cognoui cum doctum (quod mihi iam antè erat notum) tum sanctum, plenum officii, studiosum etiam meæ laudis, frugi hominem, ac ne libertinū laudare videar, planè virum bonum. Pompeium vidi I I I Id. Decemb. fuimus vñ horas duas fortasse, magna lætitia mihi visus est affici meo aduentu. de triumpho hortari, suscipere patrias suas, monere ne ante in Senatum accederem, quàm rem consecissem, ne dicens sententiam aliquem Tribunū alienarem. Quid queris in hoc officio sermonis nihil potuit esse prolixius. De repub. autem ita mecum locutus est, quasi non dubium bellum haberemus. nihil ad spem cõcordix planè illum ab se alienatum cum ante intellexeret, tum vero proxime iudicasse: venisse Hirtium à Cæsare, qui esset illi familiarissimus, ad se nō accessisse. Et cum ille ad V I I Id. Decemb. vesperi venisset, Balbus de tota te constitisset, ad V I I ad Scipionem ante lucem venire. multa de nocte eū profectum esse ad Cæsarem. Hoc illi ~~videtur~~ videbatur esse alienationis. Quid multa: nihil me aliud consolatur, nisi quòd illum, cui etiam inimici alterū Consulatum, fortuna summam potentiam dederat, non arditror fore tam amentem, vt hæc in discrimen adducat: quòd si ruere cõperit, nã ego multa timeo quæ non audeo scribere: sed vt nunc est, ad I I I Non. Jan. ad urbem cogito.

CICERO ATTICO. SAL.

125

MULTAS vno tempore accipi epistolas tuas: quæ mihi, quanquam recentiora audiebam ex iis qui ad me veniebant, tamen erant iucundæ. Studium enim & beneuolentiam declarabant. Invalentudine tua moueor: & Piliam in idem genus morbi delapsam, curam tibi afferre maiorem sentio: date igitur operam vt valeatis. De Tironè video tibi curæ esse: quæ quidem ego, etsi mirabilis utilitates mihi præbet, cū valet, in omni genere vel negotiorum vel studiorum meorum: tamen propter humanitatē & modestiam, malo saluū, quàm propter vsum meū. Philogenes mecum nihil vnquam de Luscenio locutus est: de ceteris rebus habes Dionysium. Sororē tuam non venisse in Arcanū miror. De Chryssippo, meum consilium probari tibi nō moleste fero. Ego in Tusculanū nihil sanè hoc tempore, deuium est ~~iter à meo~~, & habet alia ~~diu. p. m.~~. Sed de Formiano Tarracinam prid. Kal. Jan. Inde Pompeinum fumam: inde Albanum Pompeii: ita ad urbē I I I Non. natali meo. De rep. cotidie magis timeo: non enim boni, vt putant, cõsentiunt: quos ego equites R. quos Senatores vidi, qui accerrime cum cetera, tum hoc iter Pompeii vituperarent. Pace opus est. Ex victoriæ cum multa mala, tum certe Tyrannus exister. Sed hæc propediem coram. Tam planè mihi deest quid ad te scribam. Nec enim de rep. quòd vterque nostrum scit eadem: & domestica nota sunt ambobus. Reliquum est iocari, si hic sinat: nam ego is sum, qui illi concedi putē vtilius esse quod postular, quàm signa conferri: fero enim restitimus ei quem per annos decem aluimus contra nos. Quid sentis igitur inquis: nihil scilicet, nisi de sententia tua, nec prius quidem, quàm nostrum negotium aut confecerimus, aut deposuerimus. Cura igitur vt valeas. Aliquando ~~à meo~~ quartanam istam diligentia quæ in te summa est.

CICERO ATTICO. SAL.

126

PLANE deest quid ad te scribam. nota omnia tibi sunt: nec ipse habeo à te quid expectem. Tantum igitur nostrum illud solenne seruemus, vt ne quem istuc euntem sine literis

dimittamus. De rep. valde timco, nec adhuc ferè inueni qui non cõcedendum putaret. Cæfari quod postularet, potius quàm depugnandum. Est illa quidè postulatio opinione valentior. Cur autè nunc primum ei resistam? *id est non nisi postea tunc scilicet*, quàm cū quinquennium protogabamus, aut cū vt absentis ratio haberetur, ferebamus nisi forte hæc illi tum arma dedimus, vt nunc cū bene parato pugnaremus. Dices, Quid tu igitur sensurus es? Nō idem quod dicturus: sentiam enim omnia faciendā, ne armis deceretur. Dicā idem quod Pompeius: neque id faciam humili animo. Sed rursus hoc permagnum reip. malum est, & quodammodo mihi præter ceteros, non rectum, me in tantis rebus à Pompeio dissidere.

CICERO ATTICO SAL.

127

DIONYSIVS VIR OPTIMVS, VT MIHI QVOQVE EST PERSPECTVS, ET DOCTISSIMVS, TVIQVE AMANTISSIMVS ROMAM VENIT XV KAL. IAN. ET LITERAS A TE MIHI REDIDIT. Tot enim verba sunt de Dionysio in epistola tua. Illud (puro) non adscribis, Et tibi gratias egit. Atqui certe ille agere debuit: & si esset factum, quæ tua est humanitas, adscripsisses. Mihi autè nulla de eo *in epistola* datur propter superioris epistolæ testimoniū. Sic igitur sanè bonus vir: hoc enim ipsum bene fecit, quod mihi sui cognoscendi penitus etiā istam facultatē dedit. Philogenes testè ad te scripsit: curauit enim quod debuit: cū ego vti ea pecunia volui, quoad liceret: itaque vsus est menses XIII. Pomptinū cupio valere: & quod scribis in urbem introisse, vereor quid sit. nam id nisi graui de causa nō fecisset. Ego, quoniam IIII Non. Ian. Compitalicius dies est, nolo eō die in Albanum venire molestus familiarē, veniam IIII Non. Ian. Igitur inde ad urbem prid. Non. Tuz nāq̄, quæ in diem intro, nisi quid occulte Cæsar per suos Tribunos molitus erit, cetera videtur esse tranquilla. Tranquillissimus autè animus meus, qui rotum istuc æqui boni facin: & eo magis quod iā à multis audio constitutum esse Pompeio, & eius consilio, in Siciliā me mittere, quod imperiū habeam, id est *in hunc modum*: nec enim Senatus decreuit, nec populus iussit me imperium in Sicilia habere: sin hoc resp. ad Pompeiū refert, quæ me magis quàm priuatū aliquè mirari: Itaque si hoc imperium mihi molestū erit, vt ea porta quam primū videro: nam quod scribis mirificam expectationē esse mei, neque tamen quæquam bonorū, aut satis bonorum, dubitare quid sensurus sim: ego quos tu bonos esse dicas non intelligo. ipse nullos noui, sed ita, si ordines bonorū quaerimus: nam singulares sunt boni viri: verū in dissensionibus ordines bonorū & genera quaerenda sunt. Senatum bonum putas, per quē sine imperio prouinciz sunt: nunquam enim Curio sustinisset, si cū eo agi ceptum esset, quam sententiam Senatus sequi noluit. Ex quo factum est, vt Cæsari non succederetur. An publicanos, qui nunquā firmi, sed nunc Cæsari sunt amicissimi: An fceneratores: an agricolæ: quibus operatissimum est officiū. nisi eos timere putas, ne sub regno sint, qui id nūquam, dummodo otiosi essent, recusatunt. Quid ergo exercitū retinentis, cum legis diē transierit, rationē haberi placet mihi vero ne absentis quidem: sed cum id datum est, illud vnā datum est. annorum enim decem imperiū & ita latum placet. Placet igitur etiam me expulsū, & agrū Campanum periūsse, & adoptatū patriciū à plebeio, Gaditanū à Mitylenzo: & Labienū diuicit & Mamuræ, placent, & Balbi horti & Tusculanū: sed horum omnium fons vntus est. Imbecillo resistendū fuit, & id erat facile. Nunc legiones XI equitatus tantum quantum volet, Tranpadani, plebes urbana, tot Trib. pl. tā perdita iuuentus, tanta aurohoritate dux, tanta audacia. Cū hoc aut depugnandum est, aut habēda è lege ratio. Depugna, inquis, potius, quàm seruias. Vt quid si victus eris, proscribare si viceris, tamē seruias. Quid ergo, inquis, acturus es? Idem quod pecudes, quæ dispulsa, sui generis sequuntur greges, vt bos armenta: sic ego bonos viros, aut eos quicūque dicentur boni, sequar, etiam si ruent. Quid sit optimū male contractis rebus, plane video. Nemini est enim exploratū, cum ad arma ventum est, quid futurum sit. At illud omnibus: si boni victi sunt, nec in cæde principum clementiorem hunc fore, quàm Cinna fuit: nec moderatiore, quàm Sulla in pecuniis locupletium. *scilicet ut huiusmodi* in iudicium, & facerè diutius nisi me lucerna desereret. Ad summā dic

M. Tulli, assentiar Cn. Pompeio, id est T. Pomponio Alexim humanissimum puerum, nisi forte dum ego absfum, adolescens factus est (id enim agere videbatur) salubre iubeas velim.

CICERO ATTICO SAL.

QV ID opus est de Dionysio tam valde affirmare: an mihi nutus tuus non faceret fidei? Suspicionem autem eo mihi maiorem tua taciturnitas attulerat, quod & tu soles congratulari amicitias testimonii tuis, & illum aliter cum aliis de nobis locutum audiebam: sed profus ita esse ut scribis, mihi persuades: itaque ego is in illum sum, quem tu me esse vis. Die tuum ego quoque ex epistola quadam tua, quam incipiente febricula scripseras, mihi notaueram, & animaduerteram posse, pro te nata, te non incommode ad me in Albanum venire III Non. Ian. Sed amabo te, nihil incommode valetudinis feceris. Quid enim est tectum in vno, aut altero die? Dolabellam video Liviæ testamento cum duobus coheredibus esse in triente, sed iuberi mutare nomen. Est *ἡ μήτηρ τῆς Δολαβέλλης*, rectumne sit nobili adolescenti mutare nomen mulieris testamento: sed id *ἡ μήτηρ τῆς Δολαβέλλης*, cum sciemus quantum quasi sit in trientis triente. Quod putasti fore ut ante quam istuc venire, Pompeium viderem, factum est ita. Nam VI Kal. ad Laueranium me consecutus est. Vnã Formias venimus, & ab hora octava ad vesperum secreto collocti sumus. Quod quaeris, eoque spes pacificationis sit: quantum ex Pompeii multo & accurato sermone perspexi, ne voluntas quidem est. Sic enim existimat, si ille vel dimisso exercitu C. O. s. factus sit, *ἡ μήτηρ τῆς Δολαβέλλης* fore: atque etiã putat eum cum audierit contra se diligenter parari, Consulatu hoc anno neglecturum, ac potius exercitum provinciamque retenturum: sin autẽ ille fureter, vehementer hominem cõtemnebat, & suis & Reipub. copiis cõsistebat. Quid quaerisset mihi crebro *ἡ μήτηρ τῆς Δολαβέλλης* occurrebat, tamẽ leuabar cura, virum fortem & peritum & plurimum autoritate valentem audiens, *ἡ μήτηρ τῆς Δολαβέλλης* de pacis simulatæ periculis differentẽ. Habebamus autem in manibus Antonii concionem habitam x Kal. Ia. in qua erat accusatio Pompeii vsque à toga pura: quærela de damnatis: terror armorum. In quibus illi, Quid censes, aiebat, facturum esse ipsum, si in possessionẽ reip. venerit, cum hæc Quaestor eius infirmus & inops audeat dicere: Quid multa: non modo non expetere pacem istam, sed etiam timere visus est. Ex illa autem sententia ira relinquendæ urbis mouet hominem, ut puto. Mihi autem illud molestissimum est, quod soluendi sunt nummi Cafari, & instrumentum triumphi ob confendum. Est enim *ἡ μήτηρ τῆς Δολαβέλλης* admodum inopans & inopans esse. Sed hæc & multa alia coram. Cotidiẽne, inquis, à te accipiendæ literæ sunt? si habeo cui dem, cotidieat iam ipse ades: tum igitur cum venero, definam. Vnas video mihi à te non esse redditas, quas I. Quintius familiaris meus cũ ferret ad Bustum Basilii, vulneratus & despoliatus est. videbis igitur nunquid fuerit in his quod me scire opus sit. Et simul tu hoc *ἡ μήτηρ τῆς Δολαβέλλης* sanẽ volueris: cum sit necesse aut haberi Cafaris rationem, illo exercitum vel per Senatam, vel per Tribb. ple. obtinẽte: aut persuaderi Cafari, ut tradat prouinciam atque exercitum, & ita C. O. s. fiat. Aut si id non persuadeatur, haberi comitia sine illius ratione, illo patiente atque obtinente prouinciam: aut si per Trib. ple. non patiat, tamẽ quiescat rem adduci ad interregnum. Aut si ob eam causam, quod ratio eius non habeatur, exercitum adducat, armis cum eo contendere. Illum autẽ initium facere armorum, aut statim nobis minus paratis, aut tũ cum comitis amicis eius postulantis ut è lege ratio habeatur, impetratum non sit. Ire autẽ ad arma aut hæc vnã ob causam quod ratio non habeatur: aut addita causa, si forte Trib. pl. Senatũ impediens, aut populum incitans notatus, aut s. C. circumscriptus, aut sublat, aut expulsus sit, dicẽsve se expulsum ad illum confugerit. Suscepto autẽ bello, aut tenenda sit urbs: aut ea relicta, ille commeatu & reliquis copiis intercludẽdus. Quid horum malorum quorum aliquod certe subeundũ est, minimũ putes? Dies profecto persuaderi illi ut tradat exercitum, & ita C. O. s. fiat. est omnino id eiusmodi, ut si ille ob descendat, cõtradie nihil possit. Idque eum, si non obtinet ut ratio habeatur retinentis exercitum, non facere miror. Nobis autem, ut quidam putant, nihil est timẽdum magis quàm ille C. O. s. At sic malo, inquis, quàm cum exercitu. Certe, sed istuc ipsum sic, ð magnũ malum, putat aliquis: neque ei remediũ est vllum: codendum est, si id volet. Vide C. O. s. illum iterum, quẽ vidisti Consula-

tu priore. At tum imbecillus plus, inquis, valuit, quàm tota respub. Quid nunc putas: Et eo
 C O S. Pompeio certum est esse in Hispania. O rem miseram! siquidē id ipsum deterrimum
 est, quod recusari non potest: & quod ille si faciat, iam iā bonis omnibus summā inecat gra-
 tiam: tollamus igitur hoc, quo illum posse adduci negant. De reliquis, quid est deterrimū,
 cōcedere illi, quod vt idem dicit, impudentissime postulat. Nā quid impudentius? Tenuisti
 prouinciam per decē annos, non tibi à Senatu, sed à te ipso per vim & per factionem datos.
 Præteritū tempus non legis, sed libidinis tuae, fac tamen legis: vt succedatur, decernitur: im-
 pedis, & ais, Habe mei rationē. habe tu nostrū: exercitum tu habes diutius, quàm popu-
 lus iustus, inuito Senatu. Depugnes oportet, nisi cōcedis: eum bona quidem spe, vt ait idem,
 vel vincendi, vel in libertate moriendi. Iam si pugnandū est, quo tempore, in casu: quo con-
 silio, in temporibus sinum est. Itaque te in ea quæstione nō exerceo. Ad ea quæ dixi, affer, si
 quid habes. E quidem dies noctēque torquetor.

CICERO ATTICO SAL.

129

S V B I T O consilium cepi, vt ante quàm luceret, exirem, nequi conspectus fieret, aut ser-
 mo, licitoribus presertim laureatis. De reliquo, neque hercule quid agam, nec quid acturus
 sim scio: ita sum perturbatus temeritate nostri amentissimi consilii. Tibi vero quid suadeā,
 cuius ipse consilium expecto? Cn. noster quid consilii cepit, capiā: vt nescio: adhuc in op-
 pidis coarctatus, sed stupente omnes. Si in Italia consistat, erimus vnā: sin cedet, consilii res
 est: Adhuc certe (nisi ego infanio) stulte omnia & incaute. Tu quæso crebro ad me scribe,
 vel quod in buccam venerit.

CICERO ATTICO SAL:

130

Q V A E S O quid hoc est, aut quid agitur: mihi enim tenebrae sunt. Cingulum inquit, nos
 tenemus. Anconem amissimus. Labienus discessit ab Cæsare. Vtrum de Imperatore Popu-
 Ro, an de Annibale loquimur: O hominem amentem & miserum, qui ne vmbra quidem
 ynquam se viderit. Atque hæc ait omnia facere se dignitatis causa. Vbi est autem di-
 gnitas, nisi vbi honestas: Nisi honestum igitur habere exercitum nullo publico cōsilio oc-
 cupare vrbes ciuium, quo facilius sit aditus ad patriam: *quæ inuenit, quæque inuenit, excē-*
 ta alia scelera moliri, *non dicitur moliri, sed dicitur moliri.* Sibi habeat suam fortunam. Vnam me-
 hercule tecum apricationem in illo Lucretiū tuo sole malim, quàm omnia istiusmodi re-
 gna: vel potius mori milles, quàm semel istiusmodi quidquā cogitare. Quid si tu velis in-
 quis? Age, quis est cui velle non liceat? Sed ego hoc ipsum velle miserius esse duco, quàm in
 crucem tolli. Vna res est ea miserius, adipisci, quod ita volueris: sed hæc hæc. Libenter
 enim in his molestiis *inuenit, non dicitur moliri.* Redeamus ad nostrum. per fortunas, quale tibi consilium
 Pompeii videtur? Hoc quæro quòd Vrbe reliquerit. Ego enim *inuenit, non dicitur moliri.* nihil absurdus.
 Vrbe tu relinquis? Ergo idem si Galli venirent? Non est, inquit, in parietibus resp. at in aris
 & focus. fecit Themistocles. fluctum enim totius barbariæ ferre vrbs vna nō poterat. At
 idem Pericles nō fecit annum ferè post quinquagesimum, cum præter moenia nihil tene-
 ret. Nostrī olim Vrbe reliqua capta, arcem tamen retinuerunt. *inuenit, non dicitur moliri.*
 Rursus autem ex dolore municipali, sermonibusque eorum quos conuenio, vi-
 detur hoc consilium exitum habiturum. Mira hominum querela est (nescio istic, sed facies
 vt sciam) sine magistratibus Vrbe esse, sine Senatu. Fugiens denique Pompeius mirabili-
 ter homines mouet. Quid queris: alia causa facta est, nihil iam concedendum putant Cæ-
 sari. Hæc tu mihi explica, qualia sint: ego negotio præsum non turbulento: vult enim me
 Pompeius esse, quem tota hæc Campana & maritima ora habeat *inuenit, non dicitur moliri.* ad quē delectus
 & summa negotiū referatur: itaque vagus esse cogitabam. Te puto iam videre quæ sit *inuenit,*
 Cæsaris, qui populus, qui totius negotiū status: ea velim scribas ad me: & quidem quoniam
 mutabilia sunt, quam sepiissime: acquiesco enim & scribens ad te & legens tua.

CICERO ATTICO SAL.

131

V N A M adhuc à te epistolam acceperā datam X I I Kal. Iun. in qua significabatur, aliam
 te ante dedisse, quā non acceperam. Sed quæso vt scribas quam sepiissime, non modo siquid
 scies, aut audieris, sed etiam siquid suspicabere: maximèque quid nobis faciendum, aut non

faciendum putas. Nam quod rogas, curem ut scias quid Pompeius agat: ne ipsum quidem scire putos: nostrum quidē nemo. Vidi Lentulum C. O. S. Formis x. Kal. vidi Libonem. plena timoris & erroris omnia. Ille iter Larinū: ibi enim cohortes & Luceriae & Theani, reliquaque in Apulia. Inde vtrum consistere vsipiam velit, an mare transire, nescitur. Si manet, veror ne exercitum firmū habere non possit: sin discedit, quō, aut quā, aut quid nobis agendum est nescio. Nam istum quidē, cuius *quod nescis* times, omnia teterime facturum puto. Nec cum rerū prolatio, nec Senatus, magistratūque discessus, nec ararium clausum tibi dabit. Sed hæc, ut scribis, cito sciemus. Interim velim mihi ignoscas quōd ad te scribo tam multa toties: acquiesco enim, & tuas volo elicere literas, maximēque consiliū, quid agam, aut quo me pacto gerā: demittāne me penitus in causam. Non detereor periculo, sed di rumpor dolore. tamen nullo cōsilio, aut tam contra meū consiliū gesta esse omnian cūcter & tergiueret, & iis me dem qui tenent, qui potiuntur: *nil hanc spem*. Nec solum ciuis, sed etiā amici officio reuocor: etsi frangor sæpe misericordia puorū. Ut igitur ita perturbato, etsi te eadem sollicitat, scribe aliquid, & maxime si Pompeius Italia cedit, quid nobis agendum putas. M. quidem Lepidus (nam fuimus vnū) cum sine statuit. L. Torquatus eundē. Me cū multa, tum etiā lictores impediunt: nihil vidi vnquam quod minus explicari posset. Itaque à te nihil dū certi exquiro, sed quid videatur. Denique ipsam *impetum* tuam cupio cognoscere. Labienū ab illo discessisse propemodū constat. Si ita factum esset, ut ille Romam veniens magistratum & Senatū Romæ offenderet, magno vsui causæ nostræ fuisset: damnasse enim scelertis hominem amicū Reip. causa videretur: quod nunc quoque videtur, sed minus prodest: nō enim habet cui prosit, eūque arbitror poenitere. nisi forte id ipsum est falsum, discessisse illum: nos quidem pro certo habebamus. Et velim (quāquam, ut scribis, domesticis te sinibus tenes) formam mihi Urbis exponas, & quod Pompei desiderium, & quæ Cæsaris insidia appareat: etiam quid censeas de Terentia & Tullia, Romæ cas esse, an mecum, an aliquo tuto loco. Et hæc & siquid aliud, ad me scribas, vel potius scriptites.

CICERO ATTICO SAL.

132

DE VENNONIANIS rebus tibi assentior. Labienū *quæ* iudico: facinus iamdiu nullum civile præclarior: qui, ut aliud nihil, hoc tamen profecit, dedit illi dolorem. sed etiā ad summā profectum aliquid puto: amo etiam Pisonem, cuius iudiciū de genero suspicor visum iri graue, quāquam genus belli quod sit vides. Ita civile est, ut non ex ciuili disensione, sed ex vnus perditū ciuis audacia natū sit. Is autem valet. Exercitū tenet multa spe & promissis: omnia omnium concupiuit: huic tradita urbs est, nuda præsidio, referta copiis. Quid est quod ab eo non metuas, qui illa tēpla & tecta, non patriam, sed prædam putat? Quid autem sit acturus, aut quomodo, nescio: sine Senatu, sine magistratu, ne simulare quidem poterit quidquid *mirum*. Nos autem ubi exurgere poterimus, aut quando: quorum dux quāquam *res* *hæc*, tu quoque animaduertis, cui ne Picena quidē nota fuerint, quā autē sine consilio res stet: ut enim alia omittam decem annorum peccata, quæ conditio non huic fugæ præstitit? Nec vero nunc quid cogitet scio: ac nō desino per literas sciscitari. Nihil esse timidiū cōstat, nihil perturbatiū: itaque nec præsidium, cuius parandi causa ad urbem retētus est, nec locū ac sedem præsidii vllā video. Spes omnis in duabus inuidiose retētis penē alienis legionibus: nā delectus adhuc quidem inuitorum est, & à pugnando abhorrentiū. Conditionum autē amissum tempus est. Quid futurum est, nō video: commissum quidem à nobis certe est, siue à nostro duce, ut è portu sine gubernaculis egressi, tempestati nos traderemus. Itaque de Ciceronibus nostris dubito quid agam: nā mihi interdū amandandi videntur in Græciam. De Tullia autem & Terentia, cum mihi barbarorum aduentus ad urbem proponitur, omnia timo. Cum autem Dolabellæ venit in montem, paulum respiro. Sed velim consideres quid faciendum putes. Primum *res* *in* aliter enim mihi de illis ac de me ipso consulendum est. Deinde ad opiniones, ne reprehendamur quōd eas Romæ velimus esse in communi bonorum fuga: quin etiam tibi & Peduceo (scripsit enim ad me) quid faciatis videndum est: is enim splendor est vestrum, ut eadem postulēt à vobis quæ ab amplissimis ciuibus: sed de hoc tu videbis: quippe cum de ipso ac de me ista considera-

re velim. Reliquum est vt & quid agatur, quoad poteris explores, scribasque ad me & quid ipse coniectura assequare, quod etiam à te magis expecto: nam acta omnibus nunciantibus à te expecto futura. *partes et auctores.* Loquacitati ignosces, quæ & me leuat ad te quidem scribentem, & elicit tuas literas. A Enigma Oppiorum ex Velia planè nō intellexi: est enim numero Platonis obcurius. iam intellexi tuum. Oppios enim de Velia Saccones dices in eo⁷ es tu aut diu, quo aperto reliqua patebant, & cum Terentiz summa congruebant. L. Cæsarem vidi Minturnis ad V 111 Kal. Feb. mane cum absurdissimis mandatis non hominem, sed scopas solutas, vt id ipsum mihi ille videatur irridendi causa fecisse, qui tantis de rebus huic mandata dederit. nihi forte non dedit, & hic sermone aliquo arcepto pro mandatis abusus est. Labienus vir mea sententia magnus, Theanum venit ad V 1111 Kal. ibi Pompeium Consulēque conuenit: qui sermo fuerit, & quid actum sit, scribam ad te cum certum sciam. Pompeius ab Theano Larinū versus profectus est ad V 111 Kal. Eo die mansit Venafri. Aliquantum animi videtur nobis attulisse Labienus: sed ego nondum habeo quid ad te ex his locis scribam: ista magis expecto, quid illinc afferatur, quo pacto de Labieno ferat, quid agat Domitius in Maris, Tignii Thermus, P. Accius Cinguli, quæ sit populi vrbani voluntas, quæ tua coniectura de rebus futuris. Hæc velim crebro, & quid tibi de mulieribus nostris placeat, & quid acturus ipse sis, scribas. Si scriberem ipse, longior epistola fuisset, sed dictavi propter lippitudinem.

CICERO ATTICO SAL:

113

AD VI Kal. Feb. Capuam Calibus proficiscens cum leuiter lippitem, has literas dedi: L. Cæsar mandata Cæsaris detulit ad Pompeium ad V 111 Kal. cum is esset cum C O S S. Theani. Probata conditio est, sed ita, vt ille de his oppidis quæ extra suam prouinciam occupauisset, præsidia deduceret. Id si fecisset, responsum est ad urbem nos redituros esse, & rē per Senatum confecturos. Spero etiam in præsentia pacem nos habere: nam & illum futuris, & hunc nostrum copiarum suppœnitet. Me Pompeius Capuam venire voluit, & adiuuare delectum: in quo parum prolixè respondent Campani Coloni. Gladiatores Cæsaris qui Capuæ sunt, de quibus ante ad te fallum ex Torquati literis scripseram, sanè commode Pompeius distribuit, binos singulis patribus familiarum. Secutorum in ludo I O O fuerunt, eruptionem facturi fuisse dicebantur. Sanè multum in eo Reipub. prouisum est. De mulieribus nostris, in quibus est tua soror, quæso videas vt satis honestū nobis sit eas Romæ esse, cum ceteræ vlla dignitate discesserint. Hoc scripsi ad eas & ad te ipsum antea. Velim eas cohortere vt exeat, præsertim cum ea præsidia in ora maritima habeamus cui ego præsum, vt in his pro renata non incommode possint esse. nam siquid offendimus in genere nostro, quod quidem ego præstare non debeo, sed id sit maius, quod mulieres nostræ præter ceteras Romæ remanserunt. Tu ipse cum Sexto scire velim quid cogites de exundo, de totaque re quid existimes. Equidē ad pacem hortari non desino, quæ vel iniusta utilior est, quàm iustissimum bellum. Sed hæc, vt fors tulerit.

CICERO ATTICO SAL:

114

VT AB vrbe discessi, nullum adhuc intermissi diem quin aliquid ad te literarū darem, non quo habere magnopere quid scriberem, sed vt loquerer tecum absens, quo mihi, cū coram id non liceret, nihil est iucundius. Capuam cum venissem ad V 1 Kal. pridie quàm has literas dedi, C O S S. conueni, multosque nostri ordinis. Omnes cupiebant Cæsarem abductis præsiidiis stare conditionibus his quas tulisset: vni Fauonio leges ab illo nobis imponi non placebat, sed is auditus in consilio. Cato enim ipse iam seruire, quàm pugnare mauult: sed tamen ait in Senatu se adesse velle, cū de conditionibus agatur, si Cæsar adductus sit vt præsidia deducar. Ita quod maxime opus est, in Siciliam ire nō curat: quod metuo ne oblit, in Senatu esse vult. Posthumus autem, de quo nominatim Senatus decreuit vt statim in Siciliam iret, Fufanōque succederet, negat se sine Catone iturū, & suam in Senatu operam autoritatēque quam magni æstimat. Ita res ad Fānium peruenit: is cum imperio in Siciliā præmittitur. In disputationibus nostris summa varietas est. Plerique negant Cæsarem in conditione mansurū, postulatāque hæc ab eo interposita esse, quo minus

quod opus esset ad bellum, à nobis pararetur: ego autem puto facturum, ut prædia deducat. Vicerit enim si c o s. factus erit, & minori scelere vicerit quam quo ingressus est: sed accipienda plaga est: sumus enim flagitiose imparati tum à militibus, tum à pecunia: quæ quidem omnem, non modo priuatam, quæ in vrbe est, sed etiam publicam, quæ in arario est, illi reliquimus. Pompeius ad legiones Aetianas est profectus, Labienum secum habet. Ego tuas opiniones de his rebus expecto. Formias me continuo recipere cogitabam.

CICERO ATTICO SAL.

133

OMNIS arbitror mihi tuas literas redditas esse, sed primas præpostere, reliquas ordine quo sunt misisse per Terentiam. De mandatis Cæsaris, aduentusque Labieni & responsis c o s s. ad Pompeium, scripti ad te literis his quas ad v Kal. Capua dedi: pluræque præterea in eandem epistolam conieci. Nunc has expectationes habemus duas: vnam, quid Cæsar acturus sit, cum acceperit ea quæ referenda ad illum data sunt. L. Cæsari: alteram, quid Pompeius agat: qui quidem ad me scribit, paucis diebus se firmum exercitum habiturum, spemque affert, si in Picenum agrum ipse venerit, nos Romam redituros esse. Labienum secum habet non dubitantem de imbecillitate Cæsaris copiarum, cuius aduentu Cn. noster multo animi plus habet. Nos à c o s s. Capuam venire iussi sumus ad Non. Febr. Capua profectus sum Formias ad i i i Kal. Eo die, cum Calibus tuas literas hora ferè nona accepissem, has statim dedi. De Terentia & Tullia tibi assentior, ad quas scripseram, ad te ut referrent: si nondum profectus sunt, nihil est quod se moueant, quoad perspicimus quo loci sit res. Tuz literæ mihi gratæ iucundæque sunt. De pueris in Græciam transportandis tunc cogitabam, cum fuga ex Italia quæri videbatur: nos enim Hispaniam peteremus, illis hoc æque commodum non erat. Tu ipse cum Sexto etiam nunc mihi videris Romæ recte esse posse: etenim minime amici Pompeio nostro esse debetis: nemo enim vnquam tantum de vrbis prædiis detraxit. Videtne me etiam iocari? Scire iam te oportet, L. Cæsari quæ res sponsa referat à Pompeio, quas ab eodem ad Cæsarem ferat literas. Scriptæ enim & datæ ita sunt, ut proponerentur in publico. In quo accusaui mecum ipse Pompeium, qui cum scriptor luculentus esset, rantas res atque eas quæ in omnium manibus venturæ essent, Sestio nostro scribendas dedit. Itaque nihil vnquam legi scriptum *in calibus*. Perspici tamen ex literis Pompeii potest, nihil Cæsari negari, omnisque & cumulate quæ postulet dari: quæ ille amentissimus fuerit nisi acceperit, præsertim cum impudentissime postulauerit. quibus enim tu es, qui dicas, si in Hispaniam profectus erit, si prædia dimiserit tamen conceditur minus honeste nunc quidem, violata iam ab illo repub. illarumque bello, quam si olim de ratione habenda impetrasset. Et tamen vereor ut his ipsis contentus sit: nam cum ista mandata dedisset L. Cæsari, debuit esse paulo quietior, dum responsa referrentur. Dicitur autem nunc esse accerrimus. Trebatius quidem scribit, se ab illo i x Kal. Febr. rogatum esse ut scriberet ad me ut essem ad urbem: nihil ei me gratius facere posse. Hæc verbis plurimis inrellexi ex dierum ratione, ut primum de discessu nostro Cæsar audisset, laborare eum cepisse, ne omnes abessemus. Itaque non dubito quin ad Pisonem, quin ad Seruium scripserit. Illud admirror, non ipsum ad me scripisse, non per Dolabellam, non per Cælium egisse: quanquam non aspersion Trebatii literas, à quo me vnice diligi scio. Rescripti ad Trebatium (nam ad ipsum Cæsarem, qui mihi nihil scripisset, nolui) quam illud hoc tempore esset difficile, me tamen in prædiis meis esse, neque delectum vllum, neque negotium suscepisse: in quo quidem manebo, dum spes pacis erit: sin bellum geretur, non deo officio, nec dignitati meæ, pueros *in vrbibus* in Græciam: totam enim Italiam flagranturam bello intelligo. Tantum mali excitatum partim ex improbis, partim ex inuidis ciuibus: sed hæc paucis diebus ex illius ad nostra responsa responsis intelligentur quorsum euasura sint. Tum ad te scribam plura, si erit bellum: sin autem etiam induciæ, te ipsum, ut spero, videbo. Ego i i i Non. Febr. quo die has literas dedi in Formiano, quo Capua redieram, mulieres expectabam: quibus quidem scripseram, tuis literis admonitus, ut Romæ manerent: sed audio maiorem quandam in vrbe timorem esse. Capuæ Non. Febr. esse volebam, quia c o s s. iusserant. Quidquid huc erit à Pompeio allatum, statim ad te scribam, tuâf.

que de istis rebus literas expectabo.

CICERO ATTICO SAL.

QUARTO Non. Feb. mulieres nostræ Formias venerunt: tuæque erga se officia plena tui suavissimi studii attulerunt. Eas ego quòd scirem vtrum turpe, pace nobis, an misere bello esset utendum, in Formiano esse volui, & vultu Cicerones. Ipse cum fratre Capuam ad COS S. (Nonis enim adesse iussus sumus) III. Non. profectus sum, cum has literas dedi. Responsa Pompeii grata populo, & probata concioni esse dicuntur. ita putaram: quæ quidem si ille repudiaret, iacebit: si acciperet? Vtrum igitur, inquires, maius Responderem, si quemadmodum parati essemus scirem. Cassium erat hinc auditum, expulsium Ancone, eamque vrbem à nobis teneri. Si bellum futurum est, negotium vtile. Cæsarem quidem L. Cæsare cum mandatis de pace misso tamè aiunt acerrime delectum habere, loca occupare, vincere præfidiis. O perditum latronem, vix vilo otio compensandam hæc reip. turpitudinem! Sed Stomachari desinamus: tempori pareamus: cum Pompeio in Hispaniam eamus. Hæc opto in malis, quoniam illius alterum Consulatum à rep. ne data quidem occasione repulimus. Sed hæc hæc tenemus. De Dionysio fugie me ad te antea scribere: sed ita constitui expectare responsa Cæsaris, vt si ad vrbem redieris, ibi nos expectaret: sin tardius id fieret, tum eum arcesceremus. Ominino quid ille facere debuert in nostra illa fuga: quid docto homine & amico dignum fuerit, cum præsertim rogatus esset: sed hæc non nimis exquirò à Græcis. Tu tamen videbis, si erit (quod nolim) arcescendus, ne molesti sumus inuito. Q. frater laborat, vt tibi quod debet, ab Egnatio soluat: nec Egnatio voluntas deest, nec parum locupletis est: sed cum tale tempus sit, vt Q. Titinius (multum enim est nobiscum) viaticum se neget habere, idemque debitoribus suis denunciari vt eodè scœnore vterentur, atque hoc idem etià L. Ligus fecisse dicatur, nec hoc tempore, aut domi nummos Quintus habeat, aut exigere ab Egnatio, aut versuram vsquam facere possit, miratur te non habuisse rationem huius publicæ difficultatis. Ego autem et si illud *quod dicitur* (ita enim putatur) observo, *ut R. dicitur*, præsertim in te à quo nihil vnquam vidi temere fieri, tamen illius querela movebar. Hoc quidquid est, te scire volui.

CICERO ATTICO SAL.

NIHIL habeo quod ad te scribam: quin etiam eam epistolam quam eram elucubratus, ad te non dedi: erat enim plena spei bonæ, quòd & concionis voluntatem audieram, & illum conditionibus vsurum putabam, præsertim suis. Ecce tibi III. Non. Feb. mane accepi literas tuas, Philotimi, Furnii, Curionis ad Furnium, quibus irridet L. Cæsaris legationem. Planè oppressi videmur, nec quid consilii capiam, scio: nec mehercule de me laboro: de pueris quid agam, non habeo. Capuam tamen proficiscer bar hæc scribens, quo facilius de Pompeii rebus cognoscerem.

CICERO ATTICO SAL.

BREVILOQUENTEM iam me tempus ipsum facit: pacem enim desperavi: bellum nostri nullum administrant: caue enim putes quidquam esse minoris his COS S. quorum ego spe audiendi aliquid & cognoscendi nostri apparatus, maximo imbri Capuam veni prid. Non. vt eram iussus. Illi autem nondum venerant, sed erant venturi, inanes, imparati. Cn. autem Luceriz dicebatur esse, & adire cohortis legionum Actinarum non firmissimum. At illum ruere nunciant & iam iamque adesse, nõ vt manum conferat (quicum enim) sed vt fugam intercludat. Ego autem in Italia *ad avug. dicitur*: nec te id consulo: sin extra, quid agor: ad manendum, hyenas, lictores, improvidi & negligentes duces. Ad fugam hortatur amicitia Cn. causa bonorum, turpitudine coniungendi cum tyranno: qui quidem incertum est Phalarimne an Pisistratum sit imitaturus. hæc velim explices, & me iuues consilio: cessi te ipsum istic iam calere puto: sed tamen quantum poteris. Ego siquid hinc hodie novi cognoro, scies: iam enim aderunt COS S. ad suas Nonas. Tuas cotidie literas expectabo. Ad has autem cum poteris rescribes. Mulieres & Cicerones in Formiano reliqui.

CICERO ATTICO SAL.

139

DE MALIS nostris tu prius audis quàm ego, istinc enim emanant: boni autem hinc quod expectes, nihil est. Veni Capuam ad Non. Feb. ita ut iusserat C O S S. Eo die Lentulus venit sero, alter C O S S. omnino nõ venerat. V I I. Id. Eo enim die ego Capua discessi & mansi Calibus. Inde has literas posttridie ante lucem dedi. Hæc Capuz dum fui, cognoui. Nihil in C O S S. nullum vsquam delectum: nec enim conquisitores *quis uteris* audent, cum ille adsit: contrà quam noster dux nusquam sit, nihil agat, nec nomina dant: deficit enim non volùtas, sed spes. Cn. autem noster (O rem miseram & incredibilem) vt totus iacet non animus est, non consilium, nõ copiz, non diligentia. Mittam illa, fugã ab vrbe turpissimam: timidissimas in oppidis conciones: signorationem non solum aduersarij, sed etiã suarum copiarum. Hoc cuiusmodi est V I I Id. Feb. Capuam C. Cassius Trib. pl. venit, atulit mandata ad C O S S. vt Romam venirent, pecuniam de sanctioris ærario auferrent, statim exirent vrbe relicta. Rodeant. quo presidio: Deinde exeat. quis finat: C O S S. ei referant, vt prius ipse in Picenum. at illud totum erat amissum, sciebat nemo præter me ex literis Dolabellæ. Mihi dubium non erat quin ille iam iamque foret in Apulia, Cn. noster in nauis. Ego quid agam? *magnum* magnum, neque mehercule mihi quidem vllum, nisi omnia essent acta turpissime. Neque ego vllius consilij participes: sed tamen quod me deceat, ipse me Cæsar ad pacem hortatur: sed antiquiores literæ, quàm rure cepit. Dolabella, Cælius me illi valde satisfacere, mira me *mele* torquet. Iuua me cõsilio, si potes: & tamè ista quãtu potes provide. Nihil habeo tanta rerum perturbatione, quod scribã. Tuas literas expecto.

CICERO ATTICO SAL.

140

PEDEM in Italia video nullum esse, qui non in istius potestate sit. De Pompeio scio nihil, cumque nisi in nauim se contulerit, exceptum iri puto. O celeritatem incredibilem: huius autè nostri: Sed non possum sine dolore accusare cum de quo angor & crucior. Tu eadem non sine causa times: non quo minus quidquam Cæsari expediat ad diuturnitatem victoriæ & dominationis: sed video quorum arbitrio sit acturus. Recte sit, censeo cedendũ de oppidis iis: ego consilij: quod optimum factu videbitur facies: cum Philotimo loquere: atque adeo Terentiam habebis Idib. Ego quid agam? quã aut terra aut mari persequar eum, qui vbi sit nescior: Et si terra quidem, qui possum: mari, quò? Tradam igitur isti me: fac posse tuto, multi enim hortantur: num etiam honeste: Nullo modo quidem, à te petam consilium, vt soleo. Explicari res non potest, sed tamen siquid in mentem venit, velim scribas & ipse quid sis acturus.

CICERO ATTICO SAL.

141

QVINTO Id. Feb. vesperi è Philotimo literas accepi, Domitiũ exercitũ firmum habere: Cohortes ex Piceno, Lentulo & Thermo ducentibus, cum Domitiũ exercitũ coniungãtas esse: Cæsarem intercludi posse, cumque id timere: Bonorum animos recreatos, Romæ improbos quasi periculosos. Hæc metuo equidem ne sint somnia: sed tamè M. Lepidum, L. Torquatum, C. Cassium Trib. pl. (li enim sunt nobiscum, id est in Formiano) Philotimi literæ ad vitam reuocauerunt. Ego autem illa metuo ne veriora sint, nos omnes penè iã captos esse, Pompeium Italia cedere, quem quidem (ò rem acerbã) persequi Cæsar dicitur. Persequi Cæsar Pompeium: quid? vt interficiat? O me miserum, & non omnes nostra corpora opportuni! In quo tu quoque ingemiscis: sed quid faciamus: victi, oppressi, capti planè sumus. Ego tamen Philotimi literis lectis mutauit cõsiliũ de mulieribus, quas vt scripserã ad te, Romam remittebam: sed mihi venit in mentem, multum fore sermonem, me iudicium iam de causa publica fecisse, qua desperata, quasi hunc gradum mei roditus esse, quòd mulie res resertissent. De me autem ipse tibi assentior, ne me dem incertæ & periculose fugæ, cū reip. nihil profum, nihil Pompeio, pro quo amori cum pic possum, tum libenter. Manebo igitur, etũ viuere. Quòd quæris, hic quid agatur: tota Capua & omnis hic delectus iacet. desperata res est. in fuga omnes sunt, nisi quid eiusmodi fuerit, vt Pompeius istas Domitij copias cū suis coniungat. Sed videbamus omnia biduo triduo ve scituri. Cæsaris literarum excerptũ tibi misurogaras enim: cui nos valde satisfacere multi ad me scripserunt. Quod pa-

V.i.

tior facile, dum, vt adhuc, nihil faciam turpiter.

CICERO ATTICO SAL.

142

PHILOTIMI literæ me quidē non nimis, sed eos qui in his locis erant, admodū delectarunt. Ecce postridie ad Cassiū literæ Capua à Lucretio familiari eius, Nigidium à Domitio Capuam venisse: cum dicere, Vibullium cum paucis militibus è Piceno currere ad Cnzum, confestim sequi Cæsarem. Domitiū non habere militum vim. Idē scripsit C O S S., Capua discessisse. Non dubito quin Cæzus in fuga sit, modo effugiat. A consilio fugiendi, vt tu censēs, absum.

CICERO ATTICO SAL.

143

CVM dedissem ad te literas tristis, & metuo ne veras de Lucretii ad Cassium literis Capua missis, Cephalio venit à vobis. attulit etiam à te literas hilarioris, nec tamē firmas, vt soles. Omnia facilius credere possum quàm quod scribitis, Pompeium exercitum habere. Nemo huc ita affert, omniaque quæ nolim. Rem miseram: malas causas semper obtinuit, in optima concidit. Quid dicam, nisi illud: eum nescisse, neque enim erat difficile hoc nescisse. Erat enim ars difficilis recte temp. regere. Sed iam iamque omnia sciemus & scribemus ad te statim.

CICERO ATTICO S.

144

NON venit idem vsu mihi quod tu tibi scribis, QVOTIES EXORIOR. Ego enim nunc paulum exorior, & maxime quidem his literis quæ Roma afferuntur, de Domitio, de Picentium cohortibus: omnia erant facta hoc biduo lætiora: itaque fuga quæ parabatur repressa est. Cæsaris interdīcta

Si te secundo lumine hic offendero,

respuuntur. Bona de Domitio, præclara de Afranio fama est. Quod me amicissime admones vt me integrum, quoad possum, seruem, gratum est. Quod addis ne propensior ad tutem causam videar, certe videri possum: Ego me ducem in ciuili bello quoad de pace ageretur, negaui esse: non quin rectum esset, sed quia quod multo rectius fuit, id mihi fraudem tulit. Planè eum (cui noster alterum consulatum deserret & triumphum, at quibus verbis vt pro suis gestis amplissimis) inimicum habere nolueram. Ego scio & quem metuum, & quam ob rem: sin erit bellum, vt video fore, partes meæ non desyderabuntur. De $\text{M} \times \text{X}$ millibus Terentia tibi rescripsit. Dionysio dum existimabam vagos nos fore, nolui molestus esse. Tibi autem crebro ad me scribenti de eius officio, nihil rescripsi, quod diem ex die expectabam vt statuerem quid esset faciendum. Nunc vt video, pueri certe in Formiano videntur hyematuri, & ego nescio: si enim erit bellum, cum Pompeio esse cõstitutus: quod habeo certi, faciam scias. Ego bellum foedissimum futurū puto, nisi qui (vt tu scis) Parthicus casus extiterit.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD ATTICVM
LIBER VIII.

CICERO ATTICO SAL.

145

CVM ad te literas dedissem, redditz mihi literæ sunt à Pompeio. Cetera de rebus in Piceno gestis, quæ ad se Vibullius scripsisset, de delectu Domitii, quæ sunt vobis nota, nec tamen læta erant in his literis. Quam ad me Philotimus scripserat, ipsam tibi epistolam misissem, sed subito fratris puer proficiscebatur: eras igitur mittā. Sed in ea Pompeii epistola erat in extremo ipsius manu TV CENSEO LVCKERIAM VENIAS, NVSQVAM ERIS TVTIVS. Id ego in eam partem accepi: hæc oppida atque oram matitimam illum pro derelicto habere: nec sum miratus eum qui caput ipsum reliquisset, reliquis membris non patere. Ei statim rescripsi, hominēque certum mihi de

comitibus meis, non me quætere ubi tutissimo essem: si me vellet sua aut reipub. causa Lu-
 1 ceriam venire, statim esse venturum: hortatusque sum ut oram maritimam retineret, si
 rem frumentariam sibi ex provinciis suppeditari vellet. Hoc me frustra scribere videbam,
 sed vti in vrbe retinenda tunc, si nunc in Italia non relinquenda testificabar sententiam
 2 meam: sic enim parari video, vt Luceriam omnes copiz contrahantur. Et ne is quidem lo-
 3 cus stabilis: sed ex eo ipso, si vrgeamur, paretur fuga. quo minus mirre, si iniuitus in eam
 causam descendo, in qua neque pacis, neque victoriz ratio quaerita vnquam est, semper flagi-
 4 tiôsæ & calamitosæ luxz. Eundem, vt quemcunque fors tulerit casum, subeam potius cû
 iis qui dicuntur esse boni, quàm videar à bonis dissentire. Etsi propediem video bonorum,
 id est lautorum & locupletum vrbe[m] refertam fore: municipiis vero his relictis, refertissi-
 5 mam. quo ego in numero essem, si hos lictores molestissimos non haberem. Nec me A. Le-
 pidi, Lucetii, Volcatii, Ser. Sulpicii comitum pœniteret, quorû nemo nec stultior est quàm
 L. Domitius, nec inconstantiior quàm Appius Claudius. Vnus Pompeius me mouet bene-
 6 ficio, non auctoritate. quam enim ille habeat auctoritatem in hac causa, qui cum omnes
 Cæsarem metuebamus, ipse cum diligebat: postquam ipse metuere cepit, putat omnes ho-
 7 stes illi oportere esse liberos tamen Luceriam, nec cum fortasse delectabit nosler aduentus:
 dissimulare enim non potero, mihi quæ adhuc acta sunt, displicere. Ego si somnum capere
 possem, tam longis te epistolis non obtunderem. Tu si tibi eadem causa est, me remunerare
 sanè velim.

CICERO ATTICO SAL.

146

M I H I vero omnia grata, & quod scripsisti ad me quæ audieras: & quod non credidisti
 quæ digna diligentia mea non erant: & quod monuisti quod sentiebas. Ego ad Cæsarem
 1 vna[m] Capua literas dedi, quibus ad ea rescripsi quæ mecum ille de gladiatoribus suis egerat:
 breuis, sed benevolentiam significantes, non modo sine contumelia, sed etiam huius maxi-
 2 ma laude Pompeii: idem enim illa sententia postulabat, qua illum ad concordiam horta-
 bareas siquò ille miùt, in publico proponat velim. Alteras eodem die dedi, quo has ad te:
 non potui non dare, cum & ipse ad me scripsisset & Balbus. earum exemplum ad te misi:
 3 nihil arbitror fore quod reprehendas: si qua erunt, doce me: quomodo enim effugere pos-
 sum? Nihil, inquit, omnino scripseris, Qui magis effugas eos qui volènt fingere: Verùm tamen
 4 ita faciam, quoad fieri poterit. Nam quod me hortaris ad memoriam factorum, dicto-
 rum, scriptorum etiam meorum: facis amice tu quidem, mihi que gratissimum. sed mihi vi-
 deris aliud tu honestum, meque dignum in hac causa iudicare atque ego existimem: mi-
 5 hi enim nihil vlla in gente vnquam ab vilo auctore reipub. ac duce turpius factum esse vi-
 detur, quàm à nostro amico factum est, cuius ego vicem doleo, qui vrbe[m] reliquit, id est
 6 patriam, pro qua & in qua mori præclarum fuit. Ignorare mihi videtur, hæc quanta sit clades:
 enim etiã nunc domi tuæ, sed iniuitus perditissimis hominibus esse diutius non potes. Hoc
 miserius, hoc turpius quidquam? Vagamur egentes cum coniugibus & liberis. In vnus ho-
 7 minis quotannis periculôsæ ægrotantis anima, positas omnes nostras spes habemus: non
 expulsi, sed euocati è patria, quam non seruandam ad reditum nostrum, sed diripiendam
 8 & inflammandam reliquimus. Ita multi nobiscum sunt non in suburbanis, nõ in hortis,
 non in ipsa. Et si non sunt, non erunt. Nos interea ne Capuz quidem, sed Luceriæ. Et oram
 quidem maritimam iam relinquemus. Afranium expectabimus & Petreium: nam in Labi-
 9 no parum est dignitatis. Hic tu in me illud desideras: nihil de me
 dico, alii viderint. Hic quidem quæ est domi vestrz estis & crisi
 omnes boni. Quis tum se mihi non ostendit quis nunc adest hoc bello? sic enim iam ap-
 10 pelladum est: Vibullii res gestz sunt adhuc maximæ: id ex Põpei literis cognoscet: in qui-
 bus animaduertito illum locum, ubi erit ~~ostia~~, videbis de Cn. nostro ipse Vibullius quid exi-
 11 stimet. Quod igitur hæc spectat oratio: Ego pro Pompeio libenter eroni possum, facio plu-
 ris omnium hominum neminem: sed non ita non meo iudicio spern de salute reip. Signifi-
 12 cas enim aliquanto secus quàm solebas, vt etiam Italia si ille cedat, putes cecidissimum ego
 nec reip. puro esse vitile, nec liberis meis: præterea neque rectum neque honestum. Sed cure

POTERISNE IGITUR VIDERE TYRANNVM æquali interest, audiam,
an videam: aut locupletior mihi sit querendus auctor quàm Socrates, qui cum x x x ty-
ranni essent, pedem porta non extulit. Est mihi præterea præcipua causa manendi, de qua
vtnam aliquando tecum loquar. Ego x i i i Kalend. cum eadem lucerna hanc epistolam
scripsissem, qua inflammaram tuam, Formis ad Pompeium, si de pace ageretur, præfectus:
si de bello, quid ero?

CICERO ATTICO SAL.

147

MAXIMIS & miserrimis rebus perturbatus, cum coram tecum mihi potestas delibe-
randi non esset, vti tamen tuo consilio volui. Deliberatio autem omnis hæc est, si Pompe-
ius Italia cedat, (quod cum facturum esse suspicor) quid mihi agendum putes, & quo faci-
lius consilium dare possis, quid in vtranque partem mihi in mentem veniat, explicabo bre-
ui. Cum merita Pompeii summa erga salutem meam, familiaritasque quæ mihi cum eo est,
tum ipsa reip. causa me adducat, vt mihi vel cõsilium meum cum illius consilio, vel fortuna
coniungenda esse videatur. Accedit illud, si maneo & illum comitatum optimorum & cla-
rissimorum civium deserero, cadendum est in vnus potestatem: qui etsi multis rebus signifi-
cat se nobis esse amicum, & vt esset, à me est (tute scis) propter suspicionem huius impenden-
tis tempestatis multo antè prouisum, tamen vtrunque considerandum est, & quanta fides
ei sit habenda: etsi maxime exploratum sit, eum nobis amicum fore, sitne viri fortis & bo-
ni civis, esse in ea vrbe, in qua cū summis honoribus imperisq; vsus sit, res maximas gef-
serit, sacerdotio sit amplissimo præditus, non futurus sit sui iuris, subeundumque periculum
sit cum aliquo forte dedecore, si quando Pompeius rempub. recuperarit. In hac parte hæc
sunt. Vide nunc quæ sint in altera. Nihil actum est à Pompeio nostro sapienter, nihil for-
titer: adde etiam, nihil nisi contra consilium auctoritatẽque meam. Omitto illa vetera,
quod istum in temp. ille aluit, auxit, armauit: ille legibus per vim, & contra auspicia feren-
dis auctor, ille Galliaz vterioris adiunctor, ille gener, ille in optando P. Clodio Augur, ille
restituendi mei quàm retinendi studiosior, ille prouinciaz propagator, ille absentis in om-
nibus adiutor: idem etiam tertio Cõsultu, postquàm esse defensor reip. cepit, contentus vt
x Trib. pleb. ferrent vt absentis ratio haberetur: quod idem ipse sanxit lege quadam sua,
M. que Marcello C. O. s. finienti prouincias Gallias Kal. Martis restitit. Sed vt hæc omittã,
quid scedius, quid perturbatius hoc ab vrbe discessu, siue potius turpissima fuga: Quæ cõ-
ditio non accipienda fuit potius, quàm relinquenda patria? Malæ conditiones erant. Sateor:
sed nunquid hoc peius: At recuperabit rempub. Quando: aut quid ad eam spem est parati?
Non ager Picenus amissus: non patefactum iter ad urbem: non pecunia omnis & publica
& priuata aduersario tradita: Denique nulla causa, nullæ vires, nulla sedes, quò concurrant,
qui rempub. defensionem velint. Apulia delecta est inanissima pars Italiz, & ab impetu hu-
ius belli remotissima: fuga & maritima opportunitas visa queri desperatione. Inuice cepi
Capuam: non quo munus illud defugerem, sed sine causa, in qua nullus esset ordinem, nul-
lus apertus priuatorum dolor: bonorum autem esset aliquis, sed hebes, vt solet, & vt ipse
sensissem, multitudo, & infimus quisque propensus in alteram partem. Multi mutationis
rerum cupidi. Dixi ipsi me nihil susceptorum sine præsidio & sine pecunia: itaque habui
nihil omnino negotii, quòd ab initio vidi, nihil queri præter fugam. Eum si nunc sequor,
quoniam: cum illo non, ad quem cum essem profecturus, cognoui in his locis esse Casarem,
vt tuto Luceram venire non possem. Infero mari nobis incerto cursu, hyeme maxima na-
uigandũ est. Age iam, cū frate, an sine: cum filio: an quomodo? In vtranque enim re su magna
difficultas erit, summus animi dolor: qui autem impetus illius erit in nos absentes, fortu-
nasque nostras: acrior, quàm in ceterorum: quòd putabit fortasse in nobis violandis ali-
quid se habere popularæ. Age iam has cõpedes, fasces inquam hos laureatos, ceteræ ex Ita-
lia quàm molestũ est: Qui autẽ locus erit nobis tutus, vt iã placatis vtamur fluctibus, an-
tè quàm ad illũ venerimus: Quà autẽ, aut quò, nihil scimus. At si restitero, & fuerit nobis
in hac parte locus, idem fecero quod in Cinnæ dominatione Philippus, quod L. Flaccus,
quod Q. Mucius, quoquo modo ea res huic quidem occidit: qui tamen ita dicere solebat, 10

se id forte videre quod factum est, sed hoc malle quàm armatum ad patriæ incensia accedere. Aliiter Thrasibulus, & fortasse melius: sed est certe quadam illa Mucii ratio atque sententia: est illa etiam Philippi: & cum sit necesse seruire temporibus, & non amittere tempus, cum sit datum: sed in hoc ipso habent tamē iidem fauces molestiam. sit enim nobis amicus, quod incertum est: sed sit, deserere triumphum: non accipere he periculofum sit accipere iniudiosum ad bonos: O rem, inquis, difficilem & explicabilem! atqui explicanda est: quis enim fieri potest? Ac ne me existimatis ad manendum esse propensiozem, quod plura in eam partem verba fecerim, potest fieri quod sit in multis quæstionibus, ut res verbosior hæc fuerit, illa verior. Quam ob rem ut maxima de re æquo animo deliberanti, ita mihi des consilium velim. Nāvis & in Caieta est parata nobis, & Brundisii. Sed ecce nūcī scribente me hæc ipsa noctu in Caleno, ecce literæ, Cæsarem ad Corfinium, Domitium Corfinii cum fratribus exercitū & pugnare cupiente. Non puto etiam hoc Cn. nostrum commissurum, ut Domitium relinquat: est Brundisium Scipionem cum cohortibus duabus præmiserat, legionem Fausto conscriptam in Siciliam sibi placere à C. O. S. duci, scripserat ad C. O. S. Sed tu ipse Domitium erit deserere implozantem eius auxiliū: & quadam spes mihi quidem non magna, sed in his locis firma, Afranium in Pireneo cum Trebonio pugasse, pulsum Trebonium, etiam Fabianū tuum transisse cum cohortibus: summum autem, Afranium cū magnis copiis aduentare. Id si est, in Italia fortasse manebitur. Ego autem, cum esset incertum iter Cæsaris, quod vel ad Capuam, vel ad Luceriam iturus putabatur, Leptam ad Pompeium misi & literas: ipse nequod incidere, reuerti Formias. Hæc te scire volui, scripsique sedatiore animo quàm proxime scripseram, nullum meum iudicium interponens, sed exquirens tuum.

CICERO ATTICO SAL.

143

DIONYSIVS quidem tuus potius quàm noster (cuius ego cum satis cognossem mores, tuo tamen potius stabam iudicio, quàm meo) ne tui quidem testimonii (quod ci sapere & pud me dederas) veritas, superbum se præbuit in fortuna, quam putauit nostram fore: cuius fortunæ non quantum humano consilio effici poterit, motum ratione quadam gubernabimus. Cui qui noster honos & quod obsequium: quæ etiam ad ceteros contempti cuiusdam hominis commendatio defuit: ut meum iudicium reprehendi à Q. fratre, vulgò: que ab omnibus mallet, quàm illum non essentem laudibus: Ciceroñesque nostros meo potius labore subdoceri, quàm me aliumvis magistrum quærere: Ad quem ego quas literas Dii immortales miseram: quantum honoris significantes: quantum amoris! Dicere: chum mehercule, aut Aristoxenium dices atressi, non vnum omnium loquacissimū, & minime aptum ad docendum: sed est memoria bona, me dicit esse meliore. Quibus literis ita respondi, ut ego nemini, cuius causam non reciperem (semper enim si potero, si antè suscepta causa non impediatur) nunquam reo cuiquam tam humili, tam sordido, tam nocenti, tam alieno, tam præcise negaui, quàm huc mihi, planè sine vlla exceptione præcidit. Nihil cognoui ingratus, in quo vitio nihil mali non inest. Sed de hoc nimis multa. Ego nauem parauit, tuas literas tamen expecto, ut sciam quid respondeant consultationi meæ. Stalmone C. Attium Pelignum aperuisse Antonio portas, cum essent cohortes quinque, Q. Lucretium inde fugille scis, Cn. ire Brundisium desertum. Confecta res est.

CICERO ATTICO SAL.

149

CUM ante lucem VIII Kal. ad te literas dedissem, vesperi ad nos eodem die venit ipse Dionysius auctoritate tua permotus, ut suspicor. Quid enim putem aliud: est solet eum, cum aliquid furiose fecit, perorare: nunquam autē certior fuit, quàm in hoc negotio. nam quod ad te non scripseram, postea audiui, à tertio miliario tum cum ille, *non à pedibus x a e* PACCINESE *in dno dno*. Multa inquam mala eū dixisset, suo capiti, ut aiunt. sed meā mansuetudinem conieceram in fasciculum vnà cum tua venientem ad illum epistolā, hæc ad me referri volo, nec vllam. ob aliam causam Pollicem seruum à pedibus mecum Romanam misi. Eo autem ad te scripsi, ut si tibi forte reddita esset, mihi curares referendam, ne in illius manibus perueniret. Noui siquid esset, scripsissem: pendeo animi expectatione Corfi-

nienſi, in qua de ſalute reip. decernitur. Tu fasciculum, qui eſt M. Curio inſcriptus, velim
cures ad eum perferendum. Tironemque Curio commendes, & vt peti, ſiquid opus erit, in
ſumptum roges.

CICERO ATTICO SAL.

150

OBSIGNATA iam iſta epiſtola, quam de nocte datus eram, ſicut dedi (nam eā ve-
ſperi ſcripſerā) C. Soffius Pr. in Formianum venit ad M. Lepidum vicinum noſtrum, cuius
Quæſtor fuit. Pompeii literarum ad G O S S. exemplum attulit.

Literæ mihi à L. Domitio ad VIII Kal. Mart. allatæ ſunt. earum exemplum inſtrā ſcrip-
ſi. Nunc, vt ego non ſciebam tua ſponte intelligere, ſcio quanti reipub. interſit omnes copi-
as in vnum locum primo quoque tempore conuenire. Sed tu, ſi tibi videbitur, dabis ope-
ram, quā primum ad nos venias, præſidi Capuæ, quantum conſtitueris ſatis eſſe, relinquant.

Deinde ſuppoſuit exemplum epiſtolæ Domitii, quod ego ad te pridie miſeram. Dū im-
mortales, qui me horror perſudit: quā ſum ſolicitus, quidnam futurū ſit: hoc tamen ſpe-
ro, magnū nomen Imperatoris fore, magnū in aduentu terrorem: ſpero etiam, quoniā
adhuc nihil nobis obſiuit, nihil mutæſſe: nec te gentia hoc, quod cum fortiter & diligenter,
tum etiam mehercule

modo enim audiui quartanam à te diſceſſiſſe: mori-
ar, ſi magis gauderem ſi id mihi accidiſſet. Pilæ dic, non eſſe æquum, eam diutius habere,
nec id eſſe veſtræ concordia. Tironem noſtrum ab altera reſtitum audio, ſed eum video in
ſumptum ab aliis mutatum. Ego autem, Curium noſtrum, ſiquid opus eſſet, rogatū. Ma-
lo Tironis verecundiam culpam eſſe, quā illiberalitatem Curii.

CICERO ATTICO SAL.

151

VNUM etiam reſtat amico noſtro ad omne dedecus, vt Domitio nō ſubueniat. At ne-
mo dubitat quin ſubſidio venturus ſit: ego non puro. Deſeret igitur talem ciuem, & eos
quos vnā ſcis eſſequium habeat præſertim & ipſe cohortis x x x: Nū ſi me omnia ſalunt,
deſeret. Incredibiliter perſimui: nihil ſpectat niſi fugā, cui tu (video enim quid ſentias) me
comitem putas debere eſſe. Ego vero quem fugiam, habeo: quem ſequar, non habeo: quod
enim tu meum laudas, & memorandum dicis, malle quod dixerim, me cum Pompeio vin-
ci quā cū iſtis vinceres. Ego vero malo, ſed cum illo Pompeio qui tum erat, aut qui mihi eſſe
videbatur: cum hoc vero qui antè fugit quā ſcit aut quæ fugiat, aut quod, qui noſtra tradi-
dit, qui patriā reliquit, Italiā relinquere: ſi malui, cōtigat, victus ſum, quod ſuperſte: Nec iſta
videre poſſum quæ nunquam timui ne viderē, nec mehercule iſtū, propter quem mihi nō
modo meis, ſed memetiſſo carendum eſt. Ad Philotimū ſcriptū de viatico, ſive à Moneta,
nemo enim ſoluit, ſive ab Oppiis tuis contubernalibus, Cetera appoſita tibi mandabo.

CICERO ATTICO SAL.

152

O REM turpem, & ea te miſeram: ſic enim ſentio id demū aut potius id ſolum eſſe mi-
ſerum, quod turpe ſit. Aluerat Cæſarem, eundem repente timere ceperat, cōditionem pa-
cis nullam probarat, nihil ad bellum pararat, urbem reliquerat. Picenum amiſerat culpa,
in Apuliam ſe compererat, ibat in Græciam. omnes nos à reſeruatione, expertes ſui tanti cā
inuſitati conſilii relinquebat. ecce ſubito literæ Domitii ad illum, ipſius ad G O S S. fulſiſſe
mihi videbatur: nō aliū ad oculos eius, & exclamaſſe ille vir, qui eſſe debuit, *οὐδὲ τινὸς ἐν γοῖς ἢ*
τιλὰ μολοῦν καὶ τῶν ἐν γοῖς, ἢ τὰ μεταδιδόναι τὴν Ἀδριανὴν. At ille tibi *οὐκ ἔστιν ἄλλο* dicēs, per-
git Brundifiſum. Domitium autem aiunt re audita, & eos qui vnā eſſent, ſe tradiſſe. O re
lugubrem, itaque intercludor dolore: quo ad te plura ſcribam, tuas literas expecto.

CICERO ATTICO SAL.

153

EPISTOLAM meam quōd peruulgatam ſcribis eſſe, non ſero moleſte: quin etiam
ipſe multis dedi deſcribendam: ea enim & acciderunt iam, & impendent, vt teſtari eſſe ve-
lim, de pace quid ſenſerim. Cum autem ad eam hortarer eum præſertim hominem, nō vide-
bar illo modo facilius moturus, quā ſi id ad quod eū hortarer, cōuenire eius ſapiētiz dice-
rem. eā ſi admirabilē dixi, quo eū ad ſalutē patriæ hortabar, non ſum veritus, ne viderer af-
ſentari, cui tali in re libenter me ad pedes abiiciſſem. Quæ autem eſt, aliquid impertias tēpo-
ris, nō eſt de pace, ſed de meo, & de meo officio vt aliquid cogitet. Nam quōd teſtificor,

me expertem belli fuisse, et si id te perspectum est, tamen ea scripsi, quo in suadendo plus auctoritatis haberem: eodemque pertinet quod causam eius probo. Sed quid hæc nuncivtina aliquando profectum esset, ne ego istas literas in cōcione recitari velim. Si quidem ille ipse ad eundem scribens in publico proposuit epistolam illam, in qua est, PRO TVIS REBUS GESTIS AMPLISSIMIS. amplioribusne quam suis, quam Africanis: Ita tēpus ferebat. siquidem etiam vos duo tales ad V. miliarium, quid nunc ipsum, vnde se recipienti, quid agenti, quid acturo: quanto autem ferocius ille causæ suæ confidet, cum vos, cum vestri similes non modo frequentes, sed lato vultu gratulantes viderit: Nū igitur peccamus minime vos quidē. Sed tamen signa cōturbantur, quibus volūtas à simulatione distingui posset. Quæ vero s. c. video, sed apertius quam proposuerā. Ego Arpini volo esse pridie Kalen. deinde circum villulas nostras errare, quas visurum me postea desperavi. *et* tuā cōsilia, & tamen pro temporibus non incauta, mihi valde probantur. Lepido quidem (nam ferē *omnino* *in* *quasi* *sumus*, quod gratissimū illi est) nunquam placuit ex Italia exire, Tullio multo minus, et pro enim illius literæ ab aliis ad nos commeant: sed me illorum sententiæ minus movebāt, minus multa dederant illi reip. pignora. Tua me hercule auctoritas vehementer mouet: affert enim & reliqui temporis recuperandi rationē, & præsentis tuendi. Sed obsecro te, quid hoc miserius, quam alterum plausus in foedissima causa quætere: alterum offensionis in optima: alterū existimari consuatorem inimicorū: alterum desertorem amicorū: Et mehercule quāuis amemus Cn. nostrum, ut & facimus & debemus, tamē hoc quōd talibus viris non subuenit, laudare non possum: nā siue timuit, quid ignavus: siue ut quidā putant, meliorem suā causam illorum cæde fore putavit, quid iniustus: Sed hæc omittamus: augemus enim dolorem retractādo. V. I. Kal. vesperi, Balbus minor ad me venit, occultavi te currens: ad Lentulū C. O. S. missū Cæsaris, cū literis, cum mandatis, cum promissione provinciæ, Romanam ut redeat: cui persuaderi posse non arbitror, nisi erit cōuentus. Idem aiebat, nihil male Cæsarem, quān̄ ut Pompeium assequeretur: id credo, ut rediret in gratiam. Id non credo, & metuo ne omnis hæc clementia ad vnam illam crudelitatem colligatur. Balbus quidem maior ad me scribit, nihil malle Cæsarem quān̄ principe Pompeio, sine metu vivere. Tu putō hæc credis: Sed cum hæc scribebam V. Kal. Pompeius iam Brundisium poterat venire: expeditus enim antecesserat legiones X I Luceria. Sed hoc *et* horribili vigilantia, ce leritate, diligentia est: planē quid futurum sit nescio.

CICERO ATTICO SAL.

154

DIONYSIVS cum ad me præter opinionem meā venisset, locutus sum cum eo liberalissime. tempora exposui, rogavi ut diceret quid haberet in animo: me nihil ab ipso intuito contendere. respondit se quod in nummis haberet, nescire quo loci esset: alios non solvere, aliorū diem nondum esse. Dixit etiam alia quædam de serulis suis, quare nobiscum esse non posset. Motem gessit, dimisi à me, ut magistrum Ciceronum, non libenter: ut hominem ingratum, non inuitus. Volui te scire quid ego de eius factō iudicarem.

CICERO ATTICO SAL.

155

QVOD me magno animi motu perturbatum putas, sum equidem: sed nō tam magno, quān̄ tibi fortasse videor. Leuatur enim omnis cura, cum aut consistit consilium, aut cogitando nihil explicatur. Lamentari autem licet: illud tamē totos dies: sed vereor, ne nihil eū proficiat, etiā de decoro sim studiis ac literis nostris. Consumo igitur omne tēpus, consideras quanta vis sit illius veri, quem nostris libris satis diligenter (ut tibi quidem videtur) exprefsumus. Tenēne igitur moderatorem illum reip. quod referre velimus omnia? nam sic quinto, ut opinor, in libro loquitur Scipio, Vt enim gubernatori cursus secūsus, medico salus, Imperatori victoria: sic huic moderatori reip. beata civiū vita propolita est, ut opibus fitima, copiis locuples, gloria àpla, virtute honesta sit. Huius enim operis maximi inter homines atque optimi illū esse perfectorē volo. Hoc Cn. noster, cū antea nunquā, tum in hæc causa minime cogitavit. Dominatio quæsitā ab utroque est: non id actum, beata & honesta civitas ut esset. Nec vero ille vrbem reliquit, quōd eam tueri non posset: nec Italiam, quōd ea pelleretur: sed hoc à primo cogitavit, omnes terras, omnia maria, Reges barba-

V. iiii.

sicui adhuc videor segnior fuisse, dum ne tibi videar, non laboro: & tamen si, ut video, bellum gerendum est, confido me omnibus facile satisfacturum. M. Tullium meum necessarium ad te misi, cui tu, si tibi videretur, ad me literas dares.

CN. MARCVS PROCOS. S. D. M. CIGERONI IMP. SVO. 158

T V A S literas libenter legi. Recognovi enim tuam pristinam virtutem etiam in salute communi. C O S s. ad eum exercitum, quem in Apulia habui, venerunt. Magnopere te horror pro tuo singulari perpetuoque studio in temp. ut te ad nos conferas, ut communi consilio reip. afflicte operam atque auxilium feramus. Censeo via Appia iter facias, & celeriter Brundisium venias. Cura ut valeas.

CIGERO IMP. S. D. CN. MAGNO PROCOS. 159

CVM ad te literas misissem, quæ tibi Canusii reddite sunt, suspicionem nullam habebam, te reip. causa mare transiturum: etiamque in spe magna, fore ut in Italia possemus aut concordiam constituere, qua mihi nihil utilius videbatur, aut temp. summa cum dignitate defendere. Interim nondum meis literis ad te perlati, ex his mandatis, quæ D. Aelio ad C O S s. dederas, certior tui consilii factus, non expectavi dum mihi à te literæ redderentur: confestimque cum Q. fratre & cum liberis nostris iter ad te in Apuliam facere coepi. Cum Thecanum Sidicinum venissem, C. Missus familiaris tuus mihi dixit alique coplures Cæsarem iter habere Capuam: & eo ipso die maturum esse Efernie. Sanè sum comotus: quod si ita esset, non modo iter meum interclusum, sed meipsum planè exceptum putabam. Itaque tum Cales processi, ut ibi potissimum consisterem, dum certum nobis ab Efernia de eo quod audieram, referretur. At mihi cum Calibus essem, assertur literarum tuarum exemplum, quas tu ad Lentulum C O S s. misisisses. Hæ scriptæ sic erant, Literas tibi à L. Domitio ad x 111 Kal. Mart. allatas esse, earumque exemplum subscripseras: magnique interesse reip. scripseras, omnis copias primo quoque tempore in vnum locum convenire, & ut præsidio quod satis esset, Capuæ relinqueret. His ego literis lectis, in eadem opinione fui, qua reliqui omnes, te cum omnibus copiis ad Corinnum esse venturum: quo mihi cum Cæsar ad oppidum castra haberet, tutum iter esse non arbitrabar. Cum res in summa expectatione esset, vtrunque simul audimus, & quæ Corinnum acta essent, & te iter Brundisium facere coepisse. Cùmque nec mihi nec fratri meo dubium esset quin Brundisium contenderemus, à multis, qui è Samnio Apuliaque veniebant, admoniti sumus ut caueremus ne exciperemur à Cæsare, quod is in eadè loca, quæ nos petebamus, profectus, celerius etiam quam nos possemus, eò quod intendat, venturus esset. Quod cum ita esset, nec mihi, nec fratri meo, nec cuiquam amicorum placuit committere, ut temeritas nostra non solum nobis, sed etiam reip. noceret: cum præsertim non dubitarem quin si etiam tutum nobis iter fuisset, te tamen sequi non possemus. Interim accepimus tuas literas Canusio ad x Kal. Mart. dat. quibus nos hortaris ut celerius Brundisium veniamus: quas cum accepissemus ad 111 Kal. Mart. non dubitabamus quin tu iam Brundisium peruenisses, nobisque iter illud omnino interclusum videbatur, neque minus nos esse captos, quam qui Corinnum venissent. Neque enim eos solos arbitrabamur capi qui in armatorum manus incidissent, sed eos nihilo minus qui regionibus exclusi, intra præsidia atque intra arma aliena venissent. Quod cum ita fit, maxime vellem primum semper tecum fuisse, quod quidem tibi ostenderam, cum à me Capuam reiciebam. Quod feci, non vitandi oneris causa, sed quod videbam teneri illam urbem sine exercitu non posse: accidere autem mihi nolebam quod doleo viris fortissimis accidisse. Quoniam autem tecum ut essem non contigit, vtinam tui consilii certior factus essem: nam suspicione assequi non potui, quod omnia prius arbitratus sum fore, quam ut hæc reip. causa in Italia non posset duce te consistere. Neque vero nunc consilium tuum reprehendo, sed fortunam reip. lugeo. Nec si ego quid tu sis secutus non perspicio, ideo minus existimo, te nihil nisi summa ratione fecisse: mea quæ semper fuerit sententia, primum de pace vel iniqua conditione retinenda, deinde de vrbe (nam de Italia quidem nihil mihi vquam ostenderas) meminisse te abitor. Sed mihi non sumo ut meum consilium valere debuerit: secutus sum tuum, neque id reip. causa, de qua desperavi, quæ & nunc afflictæ est, nec

excitari sine civili perniciosissimo bello potest: sed te querebam, tecum esse cupiebam, neque eius rei facultatem, si qua erit, pratermittam. Ego me in hac omni causa facile intellegebam pugnandi cupidis hominibus non satisfacere. Primum enim prae me tuli, me nihil male quam pacem: non quin eadem timerem quae illi, sed ea bello civili leuiora ducebam. Inde suscepto bello, cum pacis conditiones ad te afferri, à teque ad ea honorifice & large responderi viderem, duxi meam rationem, quam tibi facile me probaturum pro tuo in me beneficio arbitrabar. Memineram me esse vnum, qui pro meis maximis in temperitis, supplicia miserissima & crudelissima pertulisset: me esse vnum, qui si offendissem eius animum, cui tum cum iam in armis essemus, Consulatus tamen alter & triumphus amplissimus deferebatur, subiiceret eisdem praeliis, ut mea persona semper ad improborum civium impetus aliquid videretur habere populare. Atque haec non ego prius sum suspicatus, quam mihi palam denunciata sunt: neque ea tam pertimui si subcunda essent, quam declinanda putavi si honeste vitare possem. Quoniam brevè illius temporis, dum in spe pax fuit, rationem nostram vides, reliqui facultatem res ademit. Iis autem quibus non satisfacio, facile respondeo: neque enim ego amicior C. Caesari unquam fui, quam illi, neque illi amiciores reip. quam ego. Hoc inter me & illos interest, quod cum & illi civis optimi sunt, & ego ab ista laude non absim, ego conditionibus quod idem te intellexeram velle, illi armis disceptari maluerunt: quae quoniam ratio omnia est, perficiam profecto, ut neque reip. cuius à me animum, neque tui amici desideres.

CICERO ATTICO SAL.

160

M I H I molestior lippitudo erat etiam quam antè fuerat, dictare tamè hanc epistolam malui, quam Gallo Fabio amatissimo utriusque nostrum nihil ad te literarum dare: nam pridie quidem quoquo modo poteram, scripseram ipse eas literas, quarum vaticinationè falsam esse cupio. Huius autem epistolae non solum ea causa est, ut nequis à me dies intermitteretur quin dem ad te literas, sed etiam haec iustior, ut à te impetarem ut sumeres aliquid temporis: quo quia tibi perexiguo opus est, explicari mihi tuum consilium planè volo, ut penitus intelligam. Omnia sunt integra nobis: nihil pratermissum est quod non habeat sapientem exculpationem, non modo probabilem, nam certe neque tum peccavi, cum imparatam iam Capuam, non solum ignaviter delectus, sed etiam perfidiz suspicionem fugiens, accipere nolui: neque cum post conditiones pacis per L. Caesarem & Fabium allatas, cui ne animum eius offenderem, cui Pompeius iam armatus armato Còsulatum triumphumque deferret. Nec vero haec extrema quisquam potest iure reprehendere, quod mare non transferimus: id enim, etsi erat deliberationis, tamen obire non potui: neque enim suspicari debui, praefertim cum ex ipsius Pompeii literis, idem quod videro te existimasse, nò dubitarim quin is Domitio subventurus esset. Et planè quid rectum & quid faciendum mihi esset, diutius cogitare malui. Primum igitur haec, qualia tibi esse videantur, etsi significata sunt à te, tamen accuratius mihi perscribas velim. Deinde aliquid etiam in posterum prospicias: singulasque quem me esse deceat, & ubi me plurimum prodesse reip. sentias: eoque paucis persona desideretur, an in bellatore sint omnia. Atque ego qui omnia officio metior, recordor tamen tua consilia: quibus si paruissem, tristitiam illorum temporum nò subuissem. Memini quid mihi tum suaseris per Theophranè, per Culconem, idque saepe ingemiscens sum recordatus. Quare nunc saltem ad illos calculos revertamur, quos tum abiicimus: ut non solum gloriosis consiliis utamur, sed etiam paulo salubribus. Sed nihil prescribo: accurate velim perscribas tuam ad me sententiam. Volo etiam exquiras quam diligentissime poteris (habebis autem per quos possis) quid Lentulus noster, quid Domitius agat, quid acturus est: quemadmodum nunc se gerant: numquem accusent, numcui susceperant, quod dico num cui, num Pompeio. Omnino culpam omnem Pompeius in Domitium confert, quod ipsius literis cognosci potest, quantum exemplum ad te mitto. Haec igitur videbis, & quod ad te ante scripsi, Demetrii Magnetis librum, quem ad te misit de concordia, velim mihi mittas.

CN. MAGNVS PROCOS. M. MARCELLO L. LEN-

TVLO COSS. S. D.

164

E GO quòd existimabam dispersos nos neque reip. utilis, neque nobis præsidio esse posse, iccirco ad L. Domitium litteras misi: primò uti ipse cum omni copia ad nos veniret: si de se dubitaret, ut cohortis X I X, quæ ex Piceno ad me iter habebant, ad nos mitteret. Quod veritus sum, factum est, ut Domitius implicaretur, ut neque ipse satis firmus esset ad castra faciendâ, quòd meas X I X, & suas X I I cohortis tribus in oppidis distributas haberet: nam partim Albæ, partim Sulmone collocavit: neque si vellet, expedire posset. Nunc scitote me esse in summa sollicitudine: nam & tot & talis viros periculo obfidionis liberare cupio, neque subsidio ire possum, quòd his duabus legionibus non puto esse committendum ut illuc ducantur. Ex quibus tamen non amplius X I I I I cohortis cõtrahere potui, quòd Brundisium misi: neque Canusium sine præsidio, dum abessem, putavi esse dimitrendum. D. A. Elio mandaram, quòd maiores copias spectabam nos habituros, ut si vobis videretur, alteruter vestrum ad me veniret: alter in Siciliam cum ea copia quæ Capuz & circum Capuam comparastis, & cum iis milibus, quod Faustus legit, proficisceretur, Domitius cum X I I suis cohortibus eodè adiungeretur, reliquæ copiarum omnes Brundisium cogerentur, & inde nauibus Dyrrachium transportarentur. Nunc cum hoc tempore nihil magis ego quàm vos subsidio Domitio ire possum, seu per montis explicare, nõ est nobis committendum ut ad has X I I I I cohortes, quas dubio animo habeo, hostis accedere, aut in itinere me consequi possit. Quà obrem placitum est mihi (etiam video C. Marcello & ceteris nostri ordinis, qui hic sunt) ut Brundisium ducerem hanc copiam quæ mecum habeo. Vos hortor, ut quodcumque militum contrahere poteritis, contrahatis, & eodem Brundisium veniatis quamprimum. Arma quæ ad me missuri eratis, iis censeo armatis milites, quos vobiscum habetis: quæ arma superabunt, ea si Brundisium iumentis depotaritis, vehementer reip. profueritis. De hac re velle nostros certiores faciatis. Ego ad P. Lupum & C. Coponium Prætorum misi, ut se nobis coniungerent, & militum quod haberent, ad vos deducerent. Vale.

CN. MAGNVS PROCOS. S. D. L. DOMITIO PROCOS. 164

MIROR te ad me nihil scribere, & potius ab aliis quàm à te de reip. me certiolem fieri. Nos disiecta manu pares aduersario esse non possumus: contractis nostris copiis, spero nos & reip. & cõmuni salutis prodesse posse. Quamobrem cum constituisset ut Vibullius mihi scriperat, ad V. Id. Febr. Corfinio proficisci cum exercitu & ad me venire, miror quid causæ fuerit quare consilium mutaris: nam illa causâ quæ mihi Vibullius scribit, leuis est, te propterea moratum esse quòd audieris Cæsarem Firmo progressum in castrum Truentinum venisse: quanto etiam magis appropinquare aduersarius cepit, eo tibi celerius agendum erat ut te mecum coniungeres, prius quàm Cæsar aut tuum iter impedire, aut me abs te excludere posset. Quamobrem etiam te rogo & hortor, id quod non destiti superioribus literis à te petere, ut primo quoque die Luceriam aduenires antequam copias, quas instituit Cæsar contrahere, in unum locum coactæ nos à nobis distrahant. Sed si erunt qui te impediant, ut illas suas seruent, æquum est me à te impetrare ut cohortes quæ ex Piceno & Camerino venerunt, quæ fortunas suas reliquerunt, ad me missum facias.

CN. MAGNVS PROCOS: S. D. L. DOMITIO PROCOS. 164

LITERAS abs te M. Calenius ad me attulit ad X I I I I Kalèd. Mart. in quibus literis scribis tibi in animo esse obseruare Cæsarem: & si secundum mare ad me ire cõpisset, confestim in Samnium ad me venturum: in autem ille circum isthæc loca cõmoraretur, te ei, si propius accessisset, resistere velle. Te animo magno & forti istam rem agere existimo: sed diligentiùs nobis est videndum ne distracti, pares esse aduersario non possumus, cum ille magnas copias habeat, & maiores breui habiturus sit: non enim pro tua prudentia debes illud solum animaduertere, quot in præsentia cohortis contra te habeat Cæsar, sed quantas breui tempore equitum & peditum copias cõtracturus sit. Cui rei testimonio sunt literæ, quas Butenius ad me misit, in quibus scribit, id quod ab illis quoque mihi scribitur, præsidia Cu-

tionem, quæ in Umbria & Tuscia erant, contrahere, & ad Cæsarem iter facere. Quæ si copiz in vnum locum fuerint coactæ, vt pars exercitus ad Albam mittatur, pars ad te accedat vt non pugnet, sed locis suis repugnet, hærebis: neque solus cum ista copia, tantâ multitudinem sustinere poteris, vt frumentatum eas. Quamobrem te magnopere hortor, vt quamprimum cum omni copia huc venias. C O S S. constituerunt idem facere. Ego Metusculo ad te mandata dedi, Prouidendum esse ne duæ legiones sine Picentinis cohortibus in conspectum Cæsaris committerentur. Quamobrem nolito commoueri, si audieris me regredi, si forte Cæsar ad me veniet: cauendum enim puto esse, ne implicatus hæream: nam neque castra propter anni tempus & militum animos, facere possum: neque ex omnibus oppidis contrahere copias expedit, ne receptum amittam: itaque non amplius XIIII cohortes Lucriam coegi, C O S S. præsidia omnia deducturi sunt, aut in Siciliam ituri: nam aut exercitum firmum habere oportet, quo confidamus perumpere nos posse: aut regiones eiusmodi obtinere, è quibus repugnemus, id quod neutrum nobis hoc tempore contingit, quod & magnam partem Italiz Cæsar occupauit, & nos non habemus exercitum tam amplum, neque tam magnum quàm ille. Itaque nobis prouidendum est vt summam reip. rationem habeamus. Etiam atque etiam te hortor, vt cum omni copia quamprimum ad me venias. Possumus etiam nunc temp. erigere, si communi consilio negotium administrabimus: si distrahemur, infirmi erimus: mihi hoc constitutum est.

His literis scriptis, Sica à te mihi literas attulit & mandata. Quod me hortare vt ituc veniam, id me facere non arbitror posse, quod non magnopere iis legionibus confido.

C. N. MAGNVS PROCOS. S. D. L. DOMITIO PROCOS. 164

LITERAE mihi à te redditz sunt ad XIII Kal. Mart. in quibus scribis Cæsarem apud Corninium castra posuisse. Quod putauit, & præmonui, sit vt nec in præsentia committere tecum prælium velit, & omnibus copiis conductis, te implicet, ne ad me iter expeditum tibi sit, atque istas copias coniungere optimorum ciuium possis cum his legionibus, de quarum voluntate dubitamus: quo etiam magis tuis literis sum commotus. Neque enim eorum militum, quos mecum habeo, voluntate satis confido, vt de omnibus fortunis reip. dimicem. Neque etiam qui ex delectibus conscripti sunt à C O S S. conuenerunt. Quare da operam si vlla ratione etiam nunc efficere potes, vt te explices, huc quamprimum venias, ante quàm omnes copiz aduersarium conueniant. Neque enim celeriter ex delectibus huc homines conuenire possunt: & si conuenirent, quantum iis committendum sit, quod inter se ne noti sunt, contra veteranas legiones, non te praterit.

CICERO ATTICO SAL.

165

LIPPITVDINI S meæ signum tibi sit librarij manus, & eadem causa breuitatis: ceteri nunc quidem quod scriberem, nihil erat: omnis expectatio nostra erat in nuntijs Brundisinis. si nactus huc esset Cn. nostrum, spes dubia pacis: sin ille ante transisset, exitiosi belli metus. Sed videlicet in quem hominẽ incidit resp. quàm acutum, quàm vigilatem, quàm paratum! Si mehercule neminem occiderit, nec cuiquam ademerit, ab iis qui cum maxime timerant, maxime diligetur. multum mecum municipales homines loquuntur, multum rusticani: nihil prorsus aliud curant, nisi agros, nisi villulas, nisi nummulos suos. Et vide quàm cõuersa res est: illum, quo antea confidebant, metunt: hunc amant, quem timebant. Id quantis nostris peccatis vitis que euenerit, non possum sine molestia cogitare. Quæ autem impendere putarem, scripseram ad te, & iam tuas literas expectabam.

CICERO ATTICO SAL.

166

NON dubito quin odiosæ sint epistolæ cotidianæ, cū presertim neque noua de re aliqua certiorum te faciam, neque noua denique iam reperiam scribendi vllam sententiam: sed si dedita opera, cū causa nulla esset, tabellarios ad te cum inanibus epistolis mittere, facerem inepte: cunctibus vero domesticis presertim, vt nihil ad te de literarum, facere nõ possum: & simul (crede mihi) requiesco paulum in his miseris, cum quasi tecum loquor: cum vero tuas epistolas lego, multo etiam magis. Omnino intelligo, nullũ fuisse tempus post has fu gas & formidines, quod magis debuerit mutum esse à literis, propterea quod neque Romæ

quidquam auditur noui, nec in his locis quæ à Brundisio absunt propius quàm tu biduū, aut triduū. Brundisii autē omne certamen vertitur huius primi temporis; qua quidem expectatione torqueor: sed omnia antè nos scimus. Eodē enim die video Cæsarem à Corfinio post meridiem profectū esse, Feralibus, quo Canusio mane Pompeium. Eo modo autem ambulat Cæsar, & iis diariis militū celeritatem incitat, vt timeā ne citius ad Brundisium, quàm opus sit, accesserit. Dices, Quid igitur proficis, qui anticipes eius rei molestiā, quam triduo sciturus sis? Nihil equidem, sed vt suprà dixi, tecū perlībeter loquor: & simul scito labare meum cōsiliū illud quod satis iam fixum videbatur: non mihi satis idonei sunt auctores ii, qui à te probantur. Quod enim vnquā eorum in rep. forte factum exiitit aut quis ab iis vllam rem laude dignam desiderat? Nec mehercule laudandos existimo, qui trans mare belli parandi causa profecti sunt: quanquā hæc ferenda non erant: video enim quantū id bellum, & quàm pestiferum futurum sit. Sed me mouet vnus vir, cuius fugiētis, comes: temp. recuperantis, locius video esse debere. Totiēne igitur sententiā mutas? Ego tecum, tanquā mecum loquor. Quis autem est, tanta quidem de re, quin velle secum ipse disputet? Simul & elicere cupio sententiā tuam: si manet, vt firmior sim: si mutata est, vt tibi assentiar. Omnino ad id de quo dubito, pertinet me scire quid Domitius acturus sit, quid noster Lentulus. De Domitio varia audimus, modo esse in Tiburri, aut Lepidi, quocum Lepidus accessisset ad urbem, quod item falsum video esse. Ait enim Lepidus, cum nescio quō penetrasse itineribus, occultandi sui causa, an maris apiscendi, ne id quidem scire ignorat enim de filio. addit illud sanè molestum, pecuniam Domitio satis grandem, quam is Coreni habuerit, non esse redditam. De Lentulo autem nihil audimus. Hæc velim exquiras, ad mēque perferbas.

CICERO ATTICO SAL.

167

AD V Non. Mart. epistolæ mihi tuas à Egypta reddidit. vnam veterem IIII Kalend. quam te scribis dedisse Pinario, quem non vidimus. in qua expectas quidnam præmissus agat Vibullius, qui omnino non est visus à Cæsare. In altera epistola video te scire ita esse, & quemadmodum redeuntē excipiam Cæsarem, quem omnino vitare cogito, & aut Hermonis fugam tendis, commutationēque vitæ tuæ, quod tibi puto esse faciendū: & ignoras, Domitium cum fascibusne sit: quod cum scies, facies vt sciamus. Habes ad primam epistolam. Secutæ sunt duæ prid. Kal. ambæ daræ, quæ me conuellerunt de pristino statu, iam tamen vt antè ad te scripsi, labantem. Nec me mouet quod scribis Ioui ipsi iniquum. nam periculum in vtriusque iracundia positum est. Victoria autem ita incerta, vt deterior causa parator mihi esse videatur. nec me C O S S. mouent, qui ipsi pluma aut folio facilius mouentur. Officii mei deliberatio cruciat, cruciatūque adhuc. Cautior certe est māsio. Honestior existimatur traicctio. Malo interdum multi me non caute, quàm pauci non honeste fecisse existiment. De Lepido & Tullio quod quæris: illi vero non dubitant quin Cæsari præsto futuri, in Senatūque venturi sint. Recentissima tua est epistola Kalend. data, in qua optas congressum, pacēque non desperas. Sed ego cum hæc scribebam, nec illos congressuros, nec si congressi essent, Pompeium ad vllam conditionem accessurum putabam. Quod videris non dubitare, si C O S S. transcant, quid nos facere oporteat, certe transeunt: vel quomodo nunc est, transierunt. Sed memento præter Appium, neminem esse ferē, qui non ius habeat transfundi: nam aut cū imperio sunt, vt Pompeius, vt Scipio, Setenas, Fannius, Voconius, Seltius. Ipsi C O S S. (quibus more maiorum concessum est vel omnes adire prouincias) aut Legati sunt eorum: sed nihil desidero. Quid placeat tibi, & quid propèmodum rectum sit, intelligo. Plura scriberem, si ipse possem: sed vt mihi video, poterō biduo. Balbi Cornelii literarum exemplum, quas eodem die accepi, quo tuas, misit ad te, vt meam vicem doleres, cum me derideri videres.

BALBUS CICERONI IMP. S.

168

O B S E G R O te Cicero, suscipe curam & cogitationē dignissimam tuæ virtutis, vt Cæsarem & Pompeium perfidia hominum distractos, rursus in pristinam concordiam reducas. Crede mihi, Cæsarem non solum fore in tua potestate, sed etiam maximū beneficium

te sibi dedisse iudicaturū, si huc te reiciis. Velim idem Pompeius faciat: qui vt adduci tali tempore ad vllam conditionem possit, magis opto, quàm spero. Sed cum constiterit, & timere desierit, tum incipiam non desperare tuam auctoritatem plurimum valiturā. Quod Lentulum C O S. mecum voluisti hic remanere, Cæsari gratum, mihi vero gratissimū mediūfidius fecisti: nam illum tanti facio, qui non Cæsarem magis diligam: qui si passus esset nos secum, vt consueueramus loqui, & non se totum etiam & etiam ab sermone nostro auertisset, minus miser quàm sum, essem. Nam caue putes, hoc tempore plus me quàm cruciari, quod cum quem ante me diligo, video in Consulatu quiduis potius esse, quàm C O S. Quod si voluerit tibi obtemperare, & nobis de Cæsare credere, & Cōsulatum reliquum Romæ peragere, incipiam sperare, etiam consilio Senatus, auctore te, illo relato-re, Pompeium & Cæsarem coniungi posse; quod si factum erit, me fati vixisse putabo. Factum Cæsaris de Corfinio totum me probaturum scito: & quomodo in huiusmodi re cōmodius cadere non potuit quàm vt res sine sanguine confieret. Balbi mei, tuique aduentu delectatum te valde gaudeo. Is quæcunque tibi de Cæsare dixit, quæque Cæsar scripsit, scio te tibi probabit: quæcunque fortuna eius fuerit, bellissime scripsisse.

CICERO ATTICO SAL.

169

OMNIA mihi prouisa sunt præter occultum metū. Iter ad mare superum: hoc enim mari vt non possumus hoc tempore anni. Illuc autem, quò spectat animus & quò res vocat, quā veniam: Cedendum enim est celeriter, ne forte qua te impediatur atque alliger. Nec verò ille me ducit, qui videtur: quem ego hominē *improbum* omnium iam ante cognorā, nunc vero etiam *improbum*. Non me igitur is ducit, sed sermo hominum, qui ad me à Philotimo scribitur. Is enim me ab optimatibus ait conscindi: quibus optimatibus, dii boni, qui nunc quomodo occurrunt: quomodo autem se venditant Cæsari? Municipia vero deum, nec simulant, vt cum de illo ægroto vota faciebant. Sed planè quidquid mihi hic Pisistratus non fecerit, tam gratum est, quàm si alium facere prohiberit. Hunc propitium sperant: illum iratū putant. Quas fieri censes *improbum* ex oppidis: quos honores? Merentur, inquit. Credo. Sed mehercule illum magis. Huius insidiosa clementia delectantur, illius iracundiam formidant. Iudices D C C C L qui præcipue Cn. nostro delectabantur; ex quibus cotidie aliquem video, nescio quas eius Lucerias horrent. Itaque quæro qui sint isti optimates qui me exturbent Cumis, ipsi domi maneant. Sed tamen quicumque sunt, *religiosi* *quæro*. Et si qua spe proficiscar video, coniungoq̄ me cum homine magis ad vastandam Italiam, quàm ad vincendum parato, domum quem expecto. Et quidem cum hæc scribebam I I I I Non iam expectabam aliquid à Brundisio. quid autē aliquid quàm inde turpiter fugisset, & victor hic quā se referret & quò. Quod vbi audissem, si ille Appia veniret, ego Arpinum cogitabam.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD ATTICVM LIB. IX.

CICERO ATTICO SAL.

170

ET SI cum tu has literas legeres, putabam fore vt scirem iam quid Brundisii actum esset (nam Canusio VI I I Kal. protectus erat Cn. hæc autem scribebā prid. Non. X I I I I die postquam ille Canusio mouerat) tamen angebar singularum horarū expectatione: mirabarque nihil allatum esse, ne rumoris quidem: nam erat mirum silentium. Sed hæc fortasse *variante* sunt, quæ tamen iam sciantur necesse est. Illud molestum, me adhuc inuestigare non posse vbi P. Lentulus noster sit, vbi Domitius. Quæro autem, quo facilius scire possim quid acturi sint, intrinsec ad Pompeium: & si sunt, quā, quādo vte ituri sunt. Vrbem quidem iam referatam esse optimatum audio: Solum & Lupum, quos Cn. noster ante putabat Brundisium venturos esse quàm se, ius dicere. Hinc vero vulgo vadunt, etiam M. Le-

pidus, quocum diem cōterere solebā, cras cogitabat: nos autem in Formiano morabamur, quo citius audiremus; deinde Arpinū volebamus: inde iter quā maxime ~~abire~~ ^{abire} esset ad mare superū, remotis siue omnino missis licitoribus. audio enim bonis viris (qui & nunc, & saepe antea magno praesidio reip. fuerunt) hanc cunctationem nostram nō probari, multaque in me & scire in consuiuis tempestiuis quidem disputari. Cedamus igitur, & vt boni ciues simus, bellū Italiz terra marisque inferamus, & odia improborum rursus in nos quae iam extincta erant, incendamus: & Lucetti cōsilia, ac Theophani persequamur: nam Scipio vel in Syriam proficiscitur sorte, vel cū genero honeste, vel Caiarem fugit iratū. Marcelli quidem, nisi gladium Caesaris timuissent, manerent. Appius & codē timore, & inimicitiarum recentium, & tamē praeter hunc & C. Cassium reliqui Legati. Faustus proquestor ego vnus cui vtrunvis liceret. Frater accederet, quem socium huius fortunae esse non erat æquum: cui magis etiam Caesar irascetur: sed impetrare nō possum vt maneat. Dabimus hoc Pompeio, quod debemus: nam me quidem alius nemo mouet, non sermo bonorum, qui nulli sunt: non causa, quae acta timide est, agetur improbe. vni vni hoc damus, ne id quidem roganti, nec suam causam, vt ait, agenti, sed publicā. Tu quid cogites de transcundo in Epeirum, scire sanē velim.

CICERO ATTICO SAL.

171

ET SI Non. Mart. die tuo (vt opinor) expectabam epistolam à te longiorem, tamen ad eam ipsam breuiem, quam III Non. ^{vni vni} ~~dedisti~~ ^{dedisti}, rescribendum putavi. Gaudere ais te, mansisse me, & scribis in sententia te manere: mihi autem superioribus literis videbatur nō dubitare quin cederē ita sicut & Cn. bene comitatus conscendisset, & C O S 5. transfissent. vtrum hoc tu parum cōmeministi: an ego nō satis intellexi: an mutasti sententiam? Sed aut ex epistola quā expecto, perspiciam quid sentias, aut alias abs te literas eliciam. Brundisio nihil dum erat allatū. O rem difficilem, planēque perditā: quā nihil praetermittis in consilio dando: quā nihil tamen, quod tibi ipsi placcat, explicat. Nō esse me vnā cum Pompeio gaudes: ac proponis, quā sit turpe me adesse, cum quid de illo detrahat, nefas esse approbare. Certe cōtra igitur Diū, inquis, auerunt. Quid ergo fiet, si in altero scelus est, in altero supplicium? Impetrabis, inquis, à Caesare vt tibi abesse liceat, & esse otioso. Supplicandum igitur miserum. Quid si nō impetrato? Et de triumpho erit, inquis, integrū. Quid si hoc ipso premat accipiam? quid fortius negem? repudiari se totum, magis etiam quā olim in X X viratū putabit. ac solet, cum se purgat, in me cōferre omnem illorum temporum culpam: ita me sibi fuisse inimicum, vt ne honorem quidem à se accipere vellem: quāto nunc hoc idem accipiet asperius: tanto scilicet, quanto & honor hic illo est amplior, & ipse robustior. Nā quod negas te dubitare quin magna in offensa sim apud Pompeium hoc tempore, non video causam cur ita sit, hoc quidē tempore. Qui enim amisso Corfinio denique certiorum me sui cōsilio fecit: is queretur Brundisium me non venisse, cum inter me & Brundisium Caesar esset: Deinde etiam scit ^{improbissimum} esse in ea causa querelam suam. Me putat de municipiorum imbecillitate, de delectibus, de pace, de vrbe, de pecunia, de Piceno occupādo plus vidiisse quā se: sin cū potero, non venero, tum erit inimicus. Quod ego non eo vereor, ne mihi noceat (Quid enim faciet? ^{non est illius si davis apparet etc.}) sed quia ingrati animi crimen horreo. Cōsido igitur aduentum nostrum illi, quoquo tempore fuerit, vt scribis, ^{argutus} ~~argutus~~ ^{fore}. Nam quod ais, si hic temperantius egerit, consideratius cōsiliū te daturum: quā hic potest se gerere non perdit, vita, mores, ante facta, ratio suscepti negotii, socii, vires bonorum, aut etiam constantia: Vix dum epistolam tuam legeram, cum ad me currens ad illum Posthumus Curtius venit. nihil nisi classis loquens & exercitus: eripiebat Hispanias: tenebat Asiā, Siciliam, Africam, Sardiniam: consetim in Græciam persequebatur. Eundem igitur est, nec tam vt belli, quā vt fugae focii sumus: nec enim scire potero sermones istorum quicumque sunt: non sunt enim certe, vt appellātur, boni, sed tamen id ipsum scire cupio quid loquantur: idque vt exquiras, meque certiorum facias, te vehementer rogo. Nos adhuc quid Brundisii actum esset, planē nesciebamus: cum sciemus, tum ex te & ex tempore consiliū capiemus, sed vt memur tuo.

video planè nihil aliud agi, nihil actum ab initio, quàm vt hùc occideret. Eo igitur siquis
 1 apud Homerum, cù ei & mater & dea dixisset, *αἰθήρ γάρ μοι ἔσσυται καὶ ἑρπυγίαι, μά-*
 2 *τρί ἴψα ῥεσπιδίαι, ἰσθὸς δὲ αἴψ' ἰσθμῶν ἰσχυρῶν ἀπὸ νηυσὶν ἰσχυραίων.* Quid si non *ἰσχυρῶν*
 3 solum, sed etiam *ἰσχυρῶν*; Adde tali viro, talem causam agentis, & ego vero hæc officia mercan-
 4 danda vita, puto. Optimatibus vero tuis nihil cōfido, nihil iam ne inferno quidem: video
 5 vt se huic dent, vt darii sint. Quidquam tu illa putas fuisse de valerudine decretæ munici-
 6 piorum, præ his de victoria granulationibus? Timent, inquires. At ipsi tū se timuisse dicunt:
 7 Sed videamus quid actum sit Brundisii, ex eo fortasse mea consilia nascētur, aliæque literæ.
 8 Nos adhuc Brundisio nihil. Roma scripsit Balbus, putare iam Lentulum c o s. tramississe
 9 me, nec cum à minore Balbo conuentum, quòd is hoc iam Canusii audisset: inde ad se cum
 10 scripsisse, cohortisque sex, quæ Albæ fuissent, ad Curtium Minutia transisse. Id Cæsarem ad
 11 se scripsisse, & breui tempore cum ad urbem futurum. Ergo vtar tuo consilio, neque me in
 12 Arpinum hoc tempore abdā: et si Cicroni meo togam puram cum dare Arpini vellem,
 13 hanc eram ipsam excusationē relicturus ad Cæsarem. Sed fortasse in eo ipso offendetur: cur
 14 non Romæ potius? Sed tamen si est conueniendus, hic potissimum: tū reliqua videbimus, id
 15 est & quò & quā & quando. Domitius, vt audio, in Cosano est quidem, vt aiunt, paratus ad
 16 nauigandum. Si in Hispaniā, non probo: si ad Cn. laudo. quouis potius certe, quàm vt Cur-
 17 tium videat, quem ego patronus aspicere non possum. Quid alios? sed opinor quiescamus,
 18 ne nostram culpam coarguamus: qui dum urbem, id est patriam amamus, dumque rē con-
 19 uenturam putamus, ita nos gessimus, vt planè interclusi captique simus.

Scripta iam epistola, Capua literæ sunt allatæ, hoc exemplo. Pompeius mare transit cū
 20 omnibus militibus quos secum habuit: hic numerus est hominū milia triginta, & c o s s.
 21 duo & Trib. pl. & Senatores qui fuerunt cum eo omnes cum vxoribus & liberis: conscen-
 22 disse dicitur ad IIII Non. Mart. Ex ea die fuere Septentriones venti: naues quibus vsus
 23 non est, omnis aut præcidisse aut incendiisse dicunt. De hac re literæ I. Metello Trib. pl. Ca-
 24 puzam allatæ sunt ab Clodia focru, quæ ipsa transit. Antè sollicitus eram & angebar, sicut
 25 res scilicet ipsa cogebat, cum consilio explicare nihil possem: nunc autem postquam Pom-
 26 peius & c o s s. ex Italia exierunt, non angor, sed ardeo dolore. *ὁ δὲ καὶ τῶν ἰσχυρῶν, ἰσθὸς δὲ αἴψ' ἰσ-*
 27 *χυρῶν.* Non sum inquam (mihi crede) mentis compos: tantum mihi dedecoris admisisse videor.
 28 mēne non primum cum Pompeio qualicumque cōsilio vsum, deinde cum bonis esse,
 29 quāuis causa temere instituta: presertim cum ii ipsi, quorum ego causa timidus me fortu-
 30 næ committebam, vxor, filia, Cicerones pueri, me illud sequi mallent, hoc turpe & me indi-
 31 gnum putarent. Nam Quidē frater quidquid mihi placeret, id rectum se putare aiebat,
 32 id animo æquissimo sequebatur. Tuas nunc epistolas à primo lego. Hæc me paulū recreant
 33 eas cum lego, minus mihi turpis videor, sed tandiu dum lego. Deinde emergit rursus do-
 34 lor, & *αἰσχυρὸν φασματόν.* Quamobrem obsecro te mi Tite, eripe mihi hunc dolorem, aut mi-
 35 nue saltem aut consolatione, aut consilio, aut quacunque re potes. Quid tu autem possis
 36 aut quid homo quisquam vix iam deus. Equidem illud molior quod tu mones, sperasque
 37 fieri posse, vt mihi Cæsar concedat vt absim, cum aliquid in Senatu contra Cn. agatur, sed
 38 timeo ne non impetrem. Venit ab eo Furnius, vt quidem scias quos sequamur, Q. Titinii
 39 filium cum Cæsare esse nunciat, sed illum maiores mihi gratias agere quàm vellem: quid
 40 autem me roget? paucis ille quidem verbis. sed *ὡς ἄνθρωπος* cognosce ex ipsius epistola. Me mi-
 41 serum, quòd tu non valuidisti: vnà fuisset, consilium certe non desuisset, *μὴ ἢ δὲ ἰσχυρῶν*
 42 sed acta ne agamus, reliqua paremus. Me adhuc hæc duo fefellerunt: initio spes composi-
 43 tionis, qua facta volebam, vt populari, vt ea sollicitudine senectutē nostram liberari: deinde
 44 bellum crudele & excruciosum suscipi à Pompeio intelligebam. Melioris medijsufidius cuius &
 45 viri putabam, quouis supplicio affici, quàm illi crudelitati nō solum præse, verum etiam
 46 interesse. videtur vel mori fatius fuisse, quàm esse cum iis. Ad hæc igitur cogita mi Attice,
 47 vel potius excogita: quemuis euentum fortius feram quàm hunc dolorem.

CAESAR IMP. S.D. CICERONI IMP.

174

CUM Furnium nostrum tantum vidissem, neque loqui, neque audire me commodo potuisset curi properarem: atque essem in itinere praemissis iam legionibus, praeterire tamen non potui quin & scriberem ad te & illum mitterem, gratiasque agerem. et si hoc & feci saepe, & sapius mihi facturus videor, ita de me mereris. In primis à te peto, quoniam confido me celeriter ad urbem venturum, ut te ibi videam, ut tuo consilio, gratia, dignitate, ope omnium rerum uti possim. Ad propositum reuertar: festinationi meae breuitatque literarum ignosces. Reliqua ex Furnio cognosces.

CICERO ATTICO SAL.

175

SCRIPSERAM ad te epistolam quam darem III Id. sed ego die is cui dare volebam, non est profectus: venit autem eo ipso die ille Celeripes, quem Saluius dixerat: attulit vberimas tuas literas, quae mihi quiddam, quo stare, instillarunt. Recreatum enim me non queo diere, sed planè *ut scripsisse* effecisti. Ego enim non iam id ago (mihi crede) ut prosperos exitus consequatur. Sic enim video, nec duobus iis viuis, nec hoc vno, nos vnquam temp. habituros: ita neque de otio nostro spero iam, nec vllam acerbiteram recuso. Vnum illud eximecebam, nequid turpiter facerem, vel dicam, iam effecissem. Sic ergo habeto: salutaris te mihi literas misisse, neque solum has longiores, quibus nihil potest esse explicari, nihil perfectius: sed etiam illas breuiiores, in quibus hoc mihi iucundissimum fuit, consilium factumque nostrum ab Sexto probari: pergratumque mihi tu fecisti, à quo diligere me, & quid rectum sit, intelligi scio. Longior vero epistola non me solum, sed meos omnes agritudine leuauit. Itaque utar tuo consilio, & ero in Formiano, ne aut ad urbem *animus* mea animadueratur: aut si nec hinc nec illic eum videro, deuitatum se à me putet. Quod autem suades ut ab eo petam ut mihi concedat ut idem tribuam Pompeio quod ipsi tribuerim, id me iam pridem agere intelliges ex literis Balbi & Oppii, quarum exempla tibi misi: misi etiam Caesaris ad eos sana mente scriptas. quomodo in tanta infania: si mihi Caesar hoc non concedat, video tibi placere illud, me *modicum* de pace suscipere, in quo non eximeo periculum. cum enim tot impendant, cur non honestissimo de pacifici velim: Sed vereor ne Pompeio quid oneris imponam, *ut sui* *proprio* *causam* *deinde* *extremo* *intorquet*: mirandum enim in modum Cn. noster Sullani regni similitudinem concupiuit, *ut* *in* *his* *enim* *non*, nihil ille inquam minus obscure tulit. Cum hoc ne igitur, inquis, esse vis: beneficium sequor (mihi crede) non causam, ut in Milone, ut in. Sed haestemus. Causa igitur non bona est immo optima, sed agitur (memento) foedissime. Primum consilium est, suffocare urbem & Italiam fame: deinde agros vastare, vrere, pecuniis locupletum non abstinere: sed cum eadem metuam ab hac parte, si illinc beneficium non sit, rectius putem quiduis domi perpeti. Sed ita meruisse illum de me puto, ut *agressus* crimen subire non audeam, quanquam à te eius quoque rei iusta defensio est explicata. De triumpho tibi assentior, quae quidem torum facile & libenter abiecero: egregie probo fore, ut dum agamus, *ut* *non* *equum* obrepat. Si modo, inquis, satis ille erit firmus. Est firmior etiam quam putabamus. De isto licet bene speres: promitto tibi, si valebit, regulam illum in Italià nullam relicturum. Té- ne igitur socio: Contra me hercule meum iudicium, & contra omnium antiquorum auctoritatem: nec tam ut illa adiueum, quam ut hinc ne videam, cupio discedere. Noli enim putare tolerabilis horum infanias, nec vnusmodi fore: et si quid te horum fugit, legibus, iudiciis, Senatu sublato, libidines, audacias, sumptus, egestates tot egentissimorum hominum, nec priuatas posse res, nec rempu. sustinere: Abeamus igitur inde qualibet nauigatione, et si id quidem, ut tibi videbitur: sed certe abeamus. Scimus enim id quod expectas, quid Brundisii actum sit. Bonis viris, quod ais probari quae adhuc fecerimus, sciri que ab iis non profectis, valde gaudeo, si est nunc vllus gaudendi locus. De Lentulo inuestigabo diligentius: id mandauit Philorimo homini forti ac nimium optimari. Extremum est, ut ibi argumentum ad scribendum forsasse iam desit. Nec enim alia de te nunc vlla scribi potest, & de hac quid iam amplius inueniri potest? Sed quoniam & ingenium suppeditat (dico me hercule ut sentio) & amor, quo & meum ingenium incitatur, perge, ut facis, & scribe quan

tum potes. In Epeirum quodd me non inuitas comitem, non molestum: subiraſcor, ſed valde. Nam vt tibi ambulandum, vngendum, ſic mihi dormiendum. Etenim literæ tuæ mihi ſomnum attulerunt.

CICERO ATTICO SAL.

176

CENANTIBVS prid. Id. nobis ac noctu quidd, Staius à te epistolam breuiem attulit. De L. Torquato quid modo queriſt: non modo Lucius, ſed etiam Aulus profectus eſt. Alios multos de Reatinorum corona, moleſte fero. In agro Sabino ſcimentem fieri proſcriptionis, Senatotes multos eſſe Romæ, nos quoque audieramus. Eoquid potes dicere cur exierint? In his locis opinio eſt, coniectura magis quàm nuntio aut literis, Cæſarem Formiis ad x 1 Kal. April. fore. Hic ego vellem habere Homeri illam Mineruam ſimulatam Mentori, cui dicerem,

Μίσην ποίει' ἀφ' ἡ, ποίει' τ' ἀφ' ἀπορροίφωκευ αὐτοῖς

Nullam rem vnquam difficiliorem cogitari, ſed cogito tamen: nec ero (vt in malis) impa-
ratus. Sed cura vt valeas: puto enim diem tuum heri fuiſſe.

CAESAR OPPIO CORNELIO S.

177

GAVDEO mehercule vos ſignificare literis, quàm valde probetis ea quæ apud Corſi-
nium ſunt geſta: conſilio veſtro vtr libenter, & hoc libentius, quodd mea ſponte facere cõ-
ſtitueram vt quam leniſſimum me præberem, & Pompeiũ darem operam vt recõciliarem.
Tætenuſ hoc modo, ſi poſſumus omnium voluntates recuperare, & diuturna victoria vti;
quoniam reliqui crudelitate odium effugere non poterunt: neque victoriam diutius tene-
re, præter vnum L. Sullam, quem imitaturus non ſum. Hæc noua ſit ratio vincendi, vt mi-
ſericordia & liberalitate nos muniamus. Id enim quem admodum fieri poſſit, nonnulla mi-
hi in mentem veniũt, & multa reperiri poſſunt. De his rebus rogo vos, vt cogitationem ſuf-
cipiatis. Cn. Magium Pompei præfectum deprehendi ſcilicet, & meo inſtituto vſus ſum;
& cum ſtatim miſſum feciſſiam duo præfecti fabrum Pompei in meam poteſtatem vene-
runt, & à me miſſi ſunt: ſi volent grati eſſe, debebũt Pompeium hortari, vt malit mihi eſſe
amicus, quàm iis qui & illi & mihi ſemper fuerunt inimiciſſimi: quorum artificii effectum
eſt vt reſpub. in hunc ſtatum perueniret.

BALBUS CICERONI IMP. SAL:

178

SVB poſteaquam literas communis cum Oppio ad te dodi, ab Cæſare epistolam accipi,
cuius exemplum tibi miſi, ex quibus perſpicere poteris quàm cupiat concordiam, & Põ-
peium reconciliare, & quàm remotus ſit ab omni crudelitate: quod cum ſentire, vt debeo;
valde gaudeo. De te & tua fide & pietate idem mehercule mi Cicero ſentio quod tu, non
poſſe tuam famam & officiũ ſuſtinere vt contra eum arma feras, à quo tantum benefi-
cium te accepiſſe prædices. Cæſarem hoc idem probaturũ, exploratum (pro ſingulari eius
humanitate) habeo: eique cumulatiffime ſatiſfacturum te certe ſcio, cum nullam partẽ bel-
li contra eum ſuſcipias, neque ſocius eius aduerſariis fueris: atque hoc non ſolum in te ta-
li & tanto viro ſatis habebit, ſed etiam mihi ipſe ſua conceſſit voluntate, ne in iis caſtris
eſſem quæ cõtra Lentulum aut Pompeium futura eſſent, quorum beneficia maxima habe-
rem: ſubique ſatis eſſe dixit, ſi togatus vrbana officia ſibi præſtitiffem, quæ etiam illis ſi vel-
lem præſtare, poſſem. Itaque nũc Romæ omnia negotia Lentuli procuto, ſuſtineo, meũ-
que officiũ, fidem, pietatem iis præſto: ſed mehercule ruruſ tam abiectam compositionis
ſpem non deſperatiſſimam eſſe puto, quoniã Cæſar eſt ea mente qua optare debemus. Hæc
te mihi placet, ſi tibi viderur, te ad eum ſcribere, & ab eo præſidium petere, vt petiſti à Pom-
peio me quidem approbãte temporibus Milonianis. Præſtabo (ſi Cæſarem bene noui) cum
prius tuæ dignitatis quàm ſuæ vtilitatis rationem habiturum. Hæc quàm prudenter tibi
ſcribam, nẽſcio: ſed illud certe ſcio, me ab ſingulari amore, beneuolentia quæcunque ſcribo
tibi ſcribere, quodd te (ita incolumi Cæſare moriar) tanti facio, vt paucos æque ac te charos
habeam. De hæc te cum aliquid conſtiteris, velim mihi ſcribas: nam non mediocriter la-
boro vtrique vt vis, tuam beneuolentiam præſtare poſſis, quàm mehercule te præſtaturum
conſido. Fac valeas.

X.ii.

BALBUS ET OPIIVS S. D. M. CICERONI. 179

NEDVM hominum humilium, vt nos sumus, sed etiam amplissimorum virorum consilia ex euentu, nō ex voluntate à plerisque probari solent: tamē frater tua humanitate, quod verissimum nobis videbitur, de eo quod ad nos scripsisti, tibi consilium dabimus: quod si non fuerit prudēs, at certe ab optima fide & optimo animo proficiscetur. Nos nisi id quod nostro iudicio Cæsare facere oportere existimamus, vt simul Romam venerit, agat de reconciliatione gratiæ suæ & Pompeii, id eum facturū ex ipso cognouissimus, te hortari desineremus vt velles his rebus interesse, quo facilius & maiore cū dignitate per te, qui vtrique es coniunctus, res tota consieret: aut si ex contrario putaremus Cæsarem id non facturum, & eum velle cum Pompeio bellum gerere sciremus, nunquam tibi suaderemus cōtra hominem optime de te meritū arma ferres, sicuti te semper orauimus ne contra Cæsarem pugnares: sed cum etiamnum quid facturū Cæsar sit, magis opinari, quàm scire nō possumus, nisi hoc: non videri eam tuam esse dignitatē neque hādem omnibus cognitam, vt contra alterutrum, cum vtrique sis maxime necessarius, arma feras: & hoc nō dubitamus quin Cæsar pro sua humanitate maxime sit probaturus. Nos tamen (si tibi videbitur) ad Cæsarem scribemus, vt nos certiores faciat quid in hac re acturus sit: à quo si erit nobis rescriptum, statim quæ sentiemus, ad te scribemus: & tibi fidem faciemus nos ea suadere quæ nobis videntur tuæ dignitati, nō Cæsaris actioni esse vtilissima. Et hoc Cæsarem pro sua indulgentia in suos probaturum putamus.

CICERO ATTICO SAL.

180

TRIS epistolas tuas accepi postridie Id. erant autem illæ tertiz prid. Id. data: igitur antiquissimæ cuique primum respondebo. Assentio tibi, vt in Formiano potissimū commoror, & iam de supero mari perlabor, vt antea ad te scripti, & quonam modo possem voluntate eius nullam reip. partē attingere. Quod laudas, quia obliuisci me scripti antē facta & delicta nostri amici: ego vero ita facio: quin ea ipsa quæ à te commemorantur, secus ab eo in meipsum facta esse non memini: tanto plus apud me valere beneficii gratiam, quàm iniuriæ dolorem volo. Faciamus igitur vt cæles, colligamusque nos. festiuo enim simili vrus decurro, atque cursu *meas* meas commentari non desino. sed sunt quedam earum perdifficiles ad iudicandum. De optimatibus, sit sanè ita vt vis: sed nosti illud *seruatis in rebus q.* Titinii filius apud Cæsarem est. Quod autē quasi vereri videris ne mihi tua consilia displiceant, me vero nihil delectat aliud nisi consiliū & literæ tuæ. quare fac vt ostendis, ne destiteris ad me quidquid tibi in mentē venerit, scribere: mihi nihil potest esse gratius. Venio ad alteram nunc epistolam. Recte non credis de numero militū, ipso dimidio plus scripsit Clodia: falsum etiā de corruptis nauibus. Quod C O S s. laudas, ego quoque animum laudo, sed consilium reprehendo. dispersu enim illorum actio de pace sublata est, quam quidē ego meditabar: itaque postea Demetrii librum de cōcordia tibi remisit, & Philotimo dedit. Nec vero dubito quin exitiosum bellum impendeat, cuius initū ducetur à fame: & me tamen doleo non interesse huic bello, in quo tanta vis sceleris futura est, vt cū parentis non alere nefariū sit, nostri principes antiquissimam & sanctissimam parentem patriæ, fame necandam putent: atque hoc non opinione timeo, sed interfui sermonibus. Omnis hæc clafsis, Alexandria, Colchis, Tyro, Sidone, Andro, Cypro, Pamphylia, Lycia, Rhodo, Chio, Bizantio, Lesbos, Smyrna, Mileto, Coo, ad intercludendos cōmeatus Italiæ, & ad occupandas frumētarias prouinciæ comparatur. at quàm venit iratus: & iis quidem maxime qui eam maxime saluam volebāt, quasi relictus ab iis quos reliquit. Itaque mihi dubitanti quid me facere par sit, permagnum pondus affert beneuolentia erga illum: qua dēpta, perire melius esset in patria, quàm patriæ seruando euertere. De Septentrione planè ita est. Metuo ne venietur Epeirus: sed quem tu locum Græciæ non direptum iri putas: prædicat enim pallam & militibus ostendit, se largitione ipsa superiorem, quàm hūc fore. Illud me præclare admones, cū illum videro, ne nimis indulgeret, & vt cum grauitate potius loquat: planè sic faciendum. Arpinum cū eum conuenero, cogito, ne forte aut absum cum veniet, aut cursum huc illum via deterrima. Bibulum (vt scribis) audio venisse, & redisse prid. Id. Philotimum,

vt aliis epistola tertia expectabas. At ille Id. à me profectus est: co serius ad tuam illam epistolam, cui ego statim rescripseram, reddita sunt meæ literæ. De Domitio vt scribis, ira opinor esse, vt & in Cosano sit, & consilium eius ignoretur. Iste omnium turpissimus & fordidissimus, qui Cõsularia comitia à Prætoribus aut haberi posse, est ille qui semper in repub. fuit: itaque nimirum hoc illud est quod Cæsar scribit in ea epistola cuius exemplum ad te misi, & te velle vt C O N S I L I O meo. Age esto hoc cõmune. & G R A T I A. incertum id quidem: sed puro hoc simulat ad quasdam Senatorum sententias. D I G N I T A T E, fortasse sententia Cõsularis. illud extremum est, O P E O M N I V M R E R V M: id ego suspicari cepi, tũ ex tuis literis, aut hoc ipsum esse, aut non multo secus: nam permagni eius interest rem ad interregnum non venire. Id assequitur, si per Prætores C O S S. creantur. Nos autem in libris habemus non modo C O S S. à Præt. sed ne Prætores quidem creari ius esse: idque factum esse nusquam. C O S S. eo nõ esse ius, quod maius imperium à minore rogari non sit ius: Prætores autem, cũ ita rogentur vt Collegæ C O S S. sint, quorum est maius imperium, aberit nõ longe quin hoc à me decerni velit: neque sit cõtentus Galba, Scauola, Calfio, Anronio. *vt præterea hinc præterea.* Sed quanta tempestas impendat, vides: qui transferint Senatorum scribam ad te, cum certum habeo. De re frumçraria recte intelligis, quæ nullo modo administrari sine vectigalibus potest: nec sine causa & eos qui cit cũ illum sunt omnia postulantes, & bellũ nefarium times. Trebatium nostrum, etsi (vt scribis) nihil bene sperat, tamen videre sanè velim, quem fac hortaris vt propter: oportune enim ad me ante aduentum Cæsaris venerit. De Lanuino statim vt audiui, Phameam mortuum oprauit, si modo esset futura resp. vt id aliquis emeret meorum: neque tamen de te, qui maxime meus, cogitauit. Sciebam enim de quoro anno, & quantum in solo solete quærere: neque solum Romæ, sed etiã Deli tuum digamma videram. Veruntamen ego illud, quanquã est bellum, minoris astimo, quam æstimabatur Marcellino C O S S. ego illos hortulos propter domum Antii quam tum habebam, iucundiores mihi fore putabam, & minore impensa quam si Tusculanũ refecissem. volui N S Q. egi, per prædem ille daret, Antii cũ haberet venale noluit. Sed nunc omnia ista iacere puto propter nummorum caritatem: mihi quidem erit apertissimũ, vel porius potius; si tu emeris. Sed eius demeritas caue contemnas: valde est venustum, quanquam mihi ista omnia iam addicta vastitati videntur. Respondi epistolis tribus, sed expecto tuas: nam inc adhuc tuæ literæ sustentantur. Dat. Liberalibus.

CICERO ATTICO SAL.

181

N I H I L habebam quod scriberem: neque enim noui quidquam audierã, & ad tuas omnes rescripserã pridie: sed cum me agritudo non solum somno priuaret, verum ne vigilare quidem sine summo dolore pateretur, tecũ vt quasi loquerer, (in quo vno acquiesco) hoc nescio quid nullo argumento proposito scribere institui. Amens mihi fuisse videor à principio, & me vnã hæc res torquet, quodd non omnibus in rebus labentẽ, vel porius ruentem Pompeium tãquam vnus manipularis secutus sim. Vidi hominẽ X I I I Kal. Feb. plenum formidinis: illo ipso die sensi quid ageret. Nũquam mihi postea placuit, nec vnquam aliud in alio peccate destitit: nihil interim ad me scire, nihil nilũ fugam eogitare. Quid quæris: Sicur *vt me hinc præterea.* alienantur immundæ, insulz, indecoræ: sic me illius fugæ negligentia: que desormitas auertit ab amore: nihil enim dignum faciebat quare eius fugæ cõmitem me adiungerem. Nunc emergit amor, nunc desiderium ferre non possum, nunc mihi nihil libri, nihil literæ, nihil doctrina prodest. Itaque dies & noctes tãquam aus illa mare prospecto, euolare cupio. do, do penas temeritatis meæ: etsi quæ fuit illa temeritas: quid feci non consideratissime? Si enim nihil præter fugam quæreret, fugissem libentissime: sed genus belli crudelissimũ & maximi, quod nondum vident homines quale futurum sit, perhorruim. Quæ minz municipiũs: quæ nominatim viris bonis: quæ denique omnibus qui remansissent: quam erubro illud, Sulla potuit, ego non potero: Mihi autẽ hæserunt illa. Male Tar: quinius qui Porfenam, qui Octauium Maniliũ cõtra patriam impie Coriolanus qui auxilium petiit à Volscis. Recte Themistocles, qui mori maluit: nefarius Hippas Pisisstrati filius, qui in Marathonia pugna cecidit, arma contra patriam ferens. At Sulla, at Marius, at

Cinna recte, immo iure fortasse: sed quid eorū victoria crudelius, quid funestius: Huius belli genus fugi, & eo magis quòd crudeliora etiam cogitari & patari videbamus. Me, què nonnulli conservatorem istius urbis, quem patenti esse dixerunt, Getarum & Armeniorum & Colchorum copias ad eam adducere: me meis civibus famem, vastitate inferre Italiz. hunc primum mortale esse, deinde etiam multis modis posse extingui cogitabam. Urbem autem & populum nostrum servandum ad immortalitatem, quantum in nobis esset, putabam: & tamen spes quædam me obtentabat, fore ut aliquid conveniret potius, quàm aut hic tantum sceleris, aut ille tantū flagitii admitteret. Alia res nunc tota est, alia mea. Sol (ut est in tua quadam epistola) excidisse mihi è mundo videtur. Ut ægroto, dum anima est, spes esse dicitur: sic ego, quoad Pompeius in Italia fuit, sperare non desisti. Hæc me fecerunt, & (ut verum loquar) ætas iam à diuturnis laboribus deuexa ad orium domesticarum me rerum delectatione molliit. Nunc si sine periculo experiundū erit, experiar certe, ut hinc auolem. Antè oportuit fortasse, sed ea quæ scripsisti me tardarunt, & auctoritas maxime tua: nam cū ad hunc locum venissem, euolui volumē epistolarum tuarū, quod ego sub signo habeo sed &que diligentissime. Erat igitur in ea quam X Kal. Febr. dederas hoc modo, SED VI DEAMVS ET CN. QVID AGAT, ET ILLIVS RATIONES QVORVM FLVANT. QVOD SI ISTE ITALIAM RELINQVET, FACIET OMNINO MALE, ET (VT EGO AESTIMO) *adversus me.* SED TVM DEMVM CONSILIA NOSTRA COMMVTANDA ERVNT. Hoc scribis post diem quartum, quàm ab urbe discessimus. Deinde VIII Kal. Febr. tantummodo, CN. NOSTER NE, VT VRBEM *adversus me* RELIQVIT, SIC ITALIAM RELINQVAT. Eodē die das alteras literas, quibus mihi cōsulēti planissime respōdes. est enim sic, SED VENIO AD CONSVLATIONEM, TVNC SI CN. ITALIA CEDIT, IN VRBEM REDEVNDVM PVTO. QVAE ENIM FINIS PERGRINATIONI se hoc mihi planè hæsit: & nunc ita video infinitū bellum iunctū miserima fuga, quā tu peregrinationem *adversus me*. Sequitur *adversus me* VI Kal. Febr. EGO SI POMPEIVS MANET IN ITALIA, NEC RES AD PACTIONEM VENIT, LONGIVS BELLVM PVTO FORE: SIN ITALIAM RELINQVIT, AD POSTERVM BELLVM *adversus me* STRVI EXISTIMO. Huius igitur belli ego particeps, & socius, & adiutor esse cogor, quod & *adversus me* & cū civibus. Deinde VII Id. Febr. cū iam plura audires de Pompeii consilio, cōcludis epistolam quadammodo hoc modo, EGO QVIDEM TIBI NON SIM AVCTOR, SI POMPEIVS ITALIAM RELINQVIT, TE QVOQVE PROFVGERE. SVMMO ENIM PERICVLO FACIES. NEC REIP. PRODERIS: CVI QVIDEM POSTERIVS POTERIS, PRODESSE, SI MANSERIS. Quæ *adversus me* *adversus me* *adversus me* hominis prudentis & amici tali admonitu nō moueret auctoritas: Deinceps III Id. Febr. irerū mihi respondes cōsulenti sic, QVOD QVAERIS A ME, FVGAMNE FIDAM, AN MORAM DESERENDAM VTILIOREM PVTEM, EGO VERO IN PRÆSENTIA SVBITVM DISCESSVM, ET PRÆCIPITEM PROFECTIONEM CVM TIBI, TVM IPSI CN. IN VTIŒM ET PERICVLOSAM PVTO, ET SATIVS ESSE EXISTIMO VOS DISPERTITOS ET IN SPECVLIS ESSE: SED MEDIVS FIDIVS TVRPE NOBIS PVTO ESSE DE FVGA COGITARE. Hoc turpe Cn. noster biennio antè cogitavit, ita Sullaturit animus eius, & proscripteurit diu. Inde, ut opinor, cū tu ad me quadam *adversus me* scripsisses, & ego mihi à te quadam significari putassem, ut Italia cederem, detestaris hoc diligenter XI Kal. Mart. EGO VERO NVLLA EPISTOLA SIGNIFICAVI, SI CN. ITALIA CEDERET, VT TV VNA CEDERES: AVT SI SIGNIFICAVI, NON DICO, FVI INCONSTANS, SED DEMENS. In eadē epistola alio loco, NIHIL RELINQVITVR NISI FVGA, CVI TE SOCIVM NEVTIQVAM PVTO ESSE OPORTERE, NEC VNQVAM PVTAVI. Toram autem hanc delibera

tionē euoluis accuratius in literis VIII Kal. Mart. datis. SI M. LEPIDVS ET LVLCACIVS REMANENT, MANENDVM PVTO: ITA, VT SI SALVVS SIT. POMPEIVS, ET CONSTITERIT ALICVBI, HANC RE LINQVAS, ET TE IN CERTAMINE VINCI CVM ILLO FACILIVS PATIARIS, QVAM CVM HOC IN EA, QV AB O PERSPICITVR. PVTVRA COLLVVIRE, REGNARE. Multa disputas huic sententię cōuenientia. Inde ad extremum, QV ID S. I. inquit, LEPIDVS ET VOLCACIVS DISCEDVNT PLANE. QVOD EVENERIT IGITVR, ET QVOD EGERRIS, ID NVQVAM PV TABO. si tum dubitares, nunc certe nō dubitas illis manentibus. Deinde in ipsa fuga V Kal. Mart. INTEREA NON DVBITO, QVIN IN FORMIANO MANSVRVS SIS: COMMODISSIME ENIM ^{si videri} IBI ^{ad Kal. Mart.} cum ille quintum iam diem Brundisii esset. TVM. POTERIMVS DELIBERARE, NON SCILICET. INTEGRA RE SED CERTE MINVS INFRACTA, QVAM SI VNA PROIECERIS TE. Deinde III Non. Mart. ^{si videri} cum breuiter scriberes, tamen ponis hoc, CRAS SCRIBAM PLVRA ET AD OMNIA. HOC TAMEN DICAM, NON POENITERE ME CONSILII DE TVA MANSIONE: ET QVANQVAM MAGNA SOLICITVDINE, TAMEN QVIA MINVS MALI PVTO ESSE, QVAM IN ILLA PROFECTIONE, MANEO IN SENTENTIA, ET GAUDEO TE MANSISSE. Cū vero iam angeret & timerem nequid à me dederis esset admissum III Non. Mart. TAMEN TE NON ESSE VNA CVM POMPEIO, NON FERRO MOLESTE: POSTEA SI OPVS FVERIT, NON ERIT DIFFICILE: ET ILLI QVOQVO TEMPORE FIET, ERIT ^{si videri} HOC ITA. DICO, SI HIC QVA RATIONE INITIVM FECIT, EADEM CETERA AGET SYNCERE, TEMPERATE, PRVDENTER, VALDE VIDERO, ET CONSYDERATIVS VTLITATI NOSTRAE CONSVLVERO. VII Id. Mart. scribis Puteo quoque nostro probari quod querim, cuius auctoritas multū apud me valet. His ego tuis scriptis me ^{si videri} conolor, vt nihil à me adhuc delictum putem. Tu modo auctoritatem tuam defenditor: aduersus me nihil opus esse, conscius ego aliis: ego si nihil peccavi, reliqua tuebor. Ad ea tū te hortare, & me omnino tua cogitatione adiua. Hic nihil dūm de reditu Cæsaris audiebatur. Ego his literis hoc tamen profeci, perlegi omnes tuas, & in eo acquieui. Lentulum nostrum scis Puteolis esse: quod cum è viatore quodam esset auditum, qui se diceret, eū in Appia, cum his paulum lecticam aperuisset, cognosse, etū vix verisimile, nisi tamen Puteolos pueros, qui peruestigarent, & ad eum literas. Inuenus est vix in hortis suis se occultans, literasque mihi remisit, mirifice gratias agens Cæsari. De suo autem cōsilio C. Cecio mandata ad me dedisse. eum ego hodie expectabam, id est X III Kal. Aprilis. Venit etiam ad me Marius Quinquatribus, homo meliorcule, vt mihi visus est, temperatus & prudens: exci ^{si videri} stimatus quidem est semper auctor otii. Quam ille hæc nō probare mihi quidem visus est, quā illam ^{si videri} (vt tu appellas) timeret: Huic ego in multo sermone epistolam ad me Cæsaris ostendi, eam cuius exemplū ad te antea mihi: rogauique vt interpretaretur quid esset quod ille scriberet, consilio meo se vti velle, gratia, dignitate, ope rerum omnium. Respondit se non dubitare quin & opem & gratiam meam ille ad pacificationem quaereret. Vtinam in hac aliquod miseria reipublice ^{si videri} opus efficere & nauare mihi liceat. Marius quidem & illum in ea sententia esse confidebar, & se auctorem fore pollicebatur.

182 Pridie autem apud me Crassipes fuerat, qui se prid. Non. Mart. Brundisio profectum atque ibi Pompeium reliquisse dicebat: quod etiam qui V III Id. illinc profecti erant, nunciabant. Illa vero omnes, in quibus etiam Crassipes, qui prudentia potius attendere sermones minaces, inimicos optimatum: municipiorum hostis, meras profcriptiones, meros Sullas, quæ Lucceium loqui, quæ totam Græciam, quæ vero Theophanem: & tamē omnīs spes salutis in illis est, & ego excubo animo, nec partē vllam capio quietis: & vt has

pestis effugiam, cū dissimillimis nostris esse cupio: quid enim tū illuc Scipionem, quid Faustum, quid Libonem prætermisurum scelus putas? quorum creditores conuenit dicuntur. quid eos autem, cū vicerint, in ciues effecturos: quam vero *muta res* Cn. nostri esse nuntiant Aegypto & Arabiam *desiderata* cogitare, Hispaniam abiicisse: mostra narrare, quæ falsa esse possunt: sed certe & hæc perdita sunt, & illa non salutaria.

Tuas literas iam deydero: post fugam nostratū nunquā iam nostrū earum intervallum fuit. Mihi ad te exemplum literarū mearum ad Cæsare, quibus me aliquid profecturū puto.

CICERO IMP. SID.

CAESARI IMP.

183

VT LEGI tuas literas, quas ab Furnio nostro acceperam, quibus mecum agebas vt ad urbem essem, te velle vt cōsilio & dignitate mea, minus sum admiratus. De gratia & de ope quid significares, mecum ipse quærebam: spe tamen deducebar ad eam cogitationem, vt te pro tua admirabili ac singulari sapientia, de otio, de pace, de concordia ciuiū agi velle arbitraret, & ad eam ratione existimabam satis aptam esse & naturā & personam meā. Quod si ita est, & si qua de Pompeio nostro tuendo, & tibi ac reip. reconciliando, cura te attingit, magis idoneū, quā ego sum, ad eam causam profecto reperies neminem, qui & illi semper, & Senatui cum primū potui, pacis author fui. Nec sumptis armis belli vllam partē attingi, iudicauisq; eo bello te violari, contra cuius honorem Populi R. beneficio concessum, inimici atque inuidi niterentur. Sed vt eo tempore non modo ipse auctor dignitatis tuæ fui, verum etiam ceteris author ad te adiuuandum, sic me nunc Pompeiū dignitas vehementer mouet: aliquot enim sunt anni, cum vos duo delegi, quos præcipue colerem, & quibus essem, sicut sum, amicissimus. Quamobrem à te peto, vel potius & omnibus precibus oro & obtestor, vt in tuis maximis curis aliquid impertias temporis huic quoque cogitationi, vt tuo beneficio bonus vir, gratus, pius denique esse in maximi beneficiū memoria possim. Quæ si tantum ad meipsum pertinerent, sperarem me à te tamen impetraturum: sed vt arbitror, & ad tuam fidem & ad temp. pertinet me & pacis & vtriusque vestrū & ad ciuium concordiam, per te, quā aecommodatissimum conseruari. Ego cum antea tibi de Lentulo gratias egissem, cum ei salutem qui mihi fuerat, fuisses, tamē lectis eius literis, quas ad me gratissimo animo de tua liberalitate beneficioque misit, eandem me salutem à te accepisse putavi, quā ille. In quem si me intelligis esse gratum, cura obsecro vt etiam in Pompeium esse possim.

CICERO ATTICO SAL.

184

LEGBAM tuas literas XIII Kal. cū mihi epistola afferret à Lepta, circumvallatum esse Pompeium, ratibus etiam exitus portus teneri. Nō mediūsdūm præ lacrymis possem reliqua nec cogitare, nec scribere: mihi ad te exemplum. Miseros nos, cur non omnis fatum illius vnā executi sumus? Ecce autem à Matio & Trebatio, eadem quibus Minturnis obuū Cæsaris tabellariū. Torqueor infelix, vt iam illum Mutianum exitum exoptē. At quā honesta, at quā expedita tua cōsilia quā tuigilara tuis cogitationibus, qua itineris, qua nauigationis, qua congressus sermonisque cum Cæsare omnia cum honesta, tum cauta. In Epeirū vero inuitatio quā suauis, quā liberalis, quā fraterna? De Dionysio sum admiratus, qui apud me honoratior fuit, quā apud Scipionē Panætius, à quo impurissime hæc, hæc nostra fortuna despecta est. Odi hominē & odero: vrinam vlcisci possem, sed illū vlciferentur mores sui. Tu quæso nunc vel maxime quid agendum nobis sit, cogita. Populi R. exercitus Cn. Pompeiū circumfudet, fossa & vallo septum tenet, fuga prohibet. Nos viuimus, & stat vrbs ista: Prætores ius dicunt: AEdiles ludos patant: viri boni vsuras perscribunt: ego ipse sedeo: Coner illuc ire vt infanus implorare fidem municipiorum: boni non sequuntur: ieiues iridebunt: rerum nouarum cupidi, victores presertim & armati, vim & manus afferent. Quid censes igitur, & quidnam est tui cōsiliū ad finem huius miseræ uitæ: nūc doleo, nunc torqueor, cum quibusdam aut sapiens videor, quod vna non ierim, aut felix fuisse: mihi contrā: nunquam enim illius victoriz socius esse volui, calamitatis mallem fuisse. Quid ego nunc tuas literas, quid tuam prudentiam, aut benevolentiam implorare auctum est. Nulla re iam possum iuuari, qui ne quid optem quidem iam habeo, nisi vt aliqua

inimici misericordia liberetur. *ὡς δ' ἔγνων λόγος* (vt opinor) ille de rebus. Quid enim est, quod Dolabella his literis quas I. I. Id. Mart. à Brundisio dedit, hanc *ἀνεπίστα* quasi Cæsaris scriberet, Pompeium in fuga esse, eumque primo vento nauigaturum, quod valde disere par ab his epistolis quarum exempla antea ad te misi. Hic quidem mera scelerata loquitur: sed non erat nec recentior auctor, nec huius rei quidem melior Dolabella.

CICERO ATTICO SAL.

185

TVAS XI Kal. accepi literas, quibus omnia consilia differs in id tempus, cum scierimus quid actum sit. & certe ita est: nec interim potest quidquam statui, sed ne cogitari quidem: quanquam hæc mihi literæ Dolabellæ iubent ad pristinas cogitationes reuerti: fuit enim pridie Quinquatrus egregia tempestas, qua ego illum æsum puto. *πανουργὸς* consiliorum tuorum non est à me collecta ad querelam, sed magis ad consolationem meam: nec enim me tam hæc mala angebant, quàm suspicio culpæ ac temeritatis meæ: eam nullam puto esse, quoniam cum consiliis tuis mea facta & consilia consentiunt. Quod mea prædicatione factum esse scribis magis quàm illius merito, vt tantum ei debere viderer: est ita. Ego illum extuli semper, & eo quidem magis nequid ille superiorum meminisse me putaret: quæ si maxime meminisset, tamen illius temporis similitudinem iam sequi deberem: nihil me adiunxit cum posset. & postea fuit amicus, & tam valde, & quam ob causam, plane scio. Ergo ego quoque illi: quæneriam illud par in vitroque nostrum, quod ab eisdem dilecti sumus, sed vrinam tantum ego ei prodesse potuisset, quàm mihi ille potuit: mihi tamen quod fecit, gratissimum: nec ego nunc eum iniurare qua re possum scio: nec si possem, cum tam peius ferum bellum pararet, adiuvandum putarem: tantum offendere animum eius hic manes nolo: nec me hercule ista videre, quæ tu potes iam animo providere, nec interesse istis malis possem: sed eo tardior ad descendendum fui, quod difficile est de discessu volutario sine vlla spe reditus cogitare: nam ego hunc ita paratum video pediatu, equitatu, classibus, auxiliis Galorum, quos Matius *ἑταίρος* (vt puto) sed certe dicebat positum: equitum se polliceri sumptu suo annos decem. sed sit hoc *λαίμαργος*, magnas habet certe copias, & habebit non ille ve stigal, sed ciuium bona. Adde confidentiam hominis, adde imbecillitatem bonorum vitiorum: qui quidem, quod illum sibi merito iratum putant, oderunt: vt tu scribis, ludæ vellem scribis. Quisnam hic significasset: sed & iste, quia plus ostenderat quàm fecit, & vulgo illum, qui amarunt, non amant. Municipia vero & rustici Romani illum metuunt, hunc adhuc diligunt. Quare ita paratus est, vt etiam vi vincere non possit, quomodo tamen vinci ipse possit, nõ videam. Ego autem non tam *παύλας* huius timeo, quàm *παύλας* *ἀντιπαύλας*, *αὐτὸς ἑαυτοῦ* *ἄντιπαύλας*, inquit *ἄντιπαύλας*, *ἰδὲ ὅτι μεμαρτυρημένοι ἀντιπαύλας*: illa *ἀντιπαύλας* video tibi non probari, quæ ne mihi quidem placebant: sed habebam in illis & occultationem, & *ἄντιπαύλας* fidelem. Quæ si mihi Brundisii suppetant, mallet. sed ibi occultatio nulla est. Verum (vt scribis) eum scimus, viris bonis me non nimis excuso: quas enim eos cenas & facere & obire scripsit ad me Sextus, quàm lautas, quàm tempestiuas: Sed sint quamuis boni, non sunt meliores quàm nos: mouerent me si essent fortiores. De Lanuino Phamez erraui. Troianum formidaueram: id ego voluique, sed plurius est istuc, tamen me cupere memor es, vllam spem fruenti vt de re in nos. Quæ monstra cotidie intelligamus ex illo libello, qui in epistolâ coniectus est. Lætulus noster Puteolis est *ἀδελφὸς* is (vt Cæcius narrat). Quid agat: *ἀδελφὸς* Cotinensem reformidat. Pompeio nunc putat satisfactum: beneficio Cæsaris mouetur, sed tamen mouetur magis prospecta re. Nec hæc posse ferre

Omnia misera, sed hoc nil miserius. Pompeius Numatium Magium de pace misit, & tamen oppugnatur, quod ego non credebam. Sed habeo à Balbo literas, quarum ad te exemplum misi. Lege quæ so & illud infimum caput ipsius Balbi optimi. Cui Cn. noster locum, vbi hortos ædificaret, dedit, quem cui nostrum non sape prætulim: Iraque miser torquetur. Sed ne bis eadem legas, ad ipsam te epistolam reicio: spem autem pacis habeo nullam. Dolabella suis literis Id. Mart. datis, merum bellum loquitur. Maneamus ergo in illa eadem sententia misera & desperata, quando hoc miserius esse nihil potest.

BALBUS CICERONI IMP. S.

186

CAESAR nobis literas perbreues misit, quatum exemplum subscripsi. breuitate episto-
lae scire poteris eum valde esse distentū, qui tanta de te tam breuiter scripserit. Siquid pra-
terea noui fuerit, statim tibi scribam. Caesar Oppio Cornelio s. A V E I I D. Mart. Brun-
dium ueni, ad murum castra posui. Pompeius est Brundisii, misit ad me Cn. Magium de
pace: quae uisa sunt, respondi. Hoc vos statim scire uolui: cum in spem uenero, de compo-
sitione aliquid me conficere, statim uos certiores faciam. Quomodo me nunc putas mi
Cicero torqueri, postquam rursus in spem pacis ueni, nequa res totum compositionem im-
pediat? Namque quod absens facere possum, opto: quod si unā essem, aliquid fortasse profici-
cere possem uideri. Nunc expectatione crucior.

CICERO ATTICO SAL.

187

MISERAM ad te VIII Kal. exemplum epistolae Balbi ad me, & Caesaris ad eum.
Ecce tibi eodem die Capua literas accepi ab Q. Pedio Caesarem ad se prid. Id. Mart. misisse
hoc exemplo, Pompeius se oppido tenet, nos ad portae castra habemus: conamur opus ma-
gnum & multorum dierum propter altitudinē maris: sed tamen nihil est quod potius faci-
ciamus. Ab utroque portus cornu molis iacimus, ut aut illum quāprimū traicere quod
habet Brundisii copiarum cogamus, aut exitu prohibeamus. Vbi est illa pax, de qua Bal-
bus scripserat torqueri se? Et quid acerbius & quid crudelius? Atque eum loqui uideri
narrabat, Cn. Carbonis, M. Bruti se poenas persequi, omniumque eorum in quos Sulla cru-
delis hoc focio fuisset: nihil Curionem se duce facere, quod non hic Sulla duce fecisset. Ad
ambitionem, quibus exilii poena superioribus legibus non fuisset, ab illo patriae prodito-
res de exilio reductos esse: queri de Milone per vim expulso. Neminem tamen se violatu-
rum nisi qui arma haec contra. Bebius quidam à Curione Id. Id. profectus, homo non in-
fans, sed quis ulli non dicat: planē nescio quid agam. Illinc quidem Cn. profectum puto.
Quidquid est, biduo sciemus. A te nihil ne antē prorsus quidem quid literarum, nec mirū
quid enim est quod scribamus? Ego tamen nullum diem praetermitto.

Scripta epistola, literae mihi ante lucem à Lepta Capuae reddita sunt, Id. Mar. Pompeium
à Brundisio conscendisse, ad Caesarem ad VII Kal. Apr. Capuae fore.

CICERO ATTICO SAL.

188

CVM dedissem ad te literas, ut scires Caesare Capuae VII Kal. fore, alterae mihi Capua
sunt literae, eum in Albano apud Curionem V Kal. fore. Eum cum uidero, Arpinum pergā.
Si mihi ueniam quam peto, dederit, uear illius conditione: sin minus, impetrabo aliquid à
meipso. Ille, ut ad me scripsit, legiones singulas posuit Brundisii, Tarenti, Siponti: claudere
mihi uideatur maritimos exitus, & tamen ipse Graeciam spectare potius quā Hispanias:
sed haec longius absunt. Me nunc & congestus huius stimulat (is uero adest) & prima e-
ius actionis horreo. Uolet enim (credo) s. c. facere, uolet Augurum decretum, rapicemur, aut
absentes vexabimur: uel ut C O S. s. toget Praetor, uel Dictatorem dicat, quorum neutrum
ius est: & si Sulla potuit efficere, ab Interrege ut Dictator diceretur & Magister equitum,
cur hic non possit? Nihil expedit, nisi ut aut ab hoc tanquam Q. Mutius, aut ab illo tan-
quam L. Scipio. Cum tu haec leges, ego illum fortasse conuenero. *πῶς καὶ πῶς*, ne illud
quidem nostrum proprium: erit enim spes propinqua reditus, erit hominum querela: nunc
exire cupimus, qua spe reditus, mihi quidem nunquam in mentem uenit. Non modo au-
tem nulla querela est municipalium hominum ac rusticorum, sed contra metuit, ut crude-
lem iratum: nec tamen mihi quidquam est miserius quā remansisse, nec optatius quā
euolare, non tam ad bellū, quā ad fugae societatem. Sed tu omnia qui consilia differebas
in id tempus, cum scirem quae Brundisii acta essent: sciuis nempē haeremus nihilo
minus: uix enim spero mihi hunc ueniam daturum, etsi multa afferro iusta ad impetran-
dum: sed tibi omnem illius meumque sermonem omnibus uerbis expressum statim
mittam: tu nunc omni amore enitere, ut nos cura tua & prudentia iuues. Ita subito
accurrit, ut ne Trebatium quidem, ut constitueram, possum uideri: omnia nobis imparatis
agenda. Sed tamen, *ἀλλὰ μὲν οὐκ*, ut ait ille, *ἀλλὰ ἔγωγε* *καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλο* *ἢ τὸ* *ἔγωγε*, quidquid egero, cōti-

nuo scies. Mandata Cæsarís ad C O S S. & ad Pompeium quæ rogas, nulla habeo: quæ descripta attulit, illa è via mihi ad te, è quibus mandata puto intelligi posse. Philippus Neapoli est, Lætulus Puteolis. De Domitio, ut facis, sciscitare ubi sit, quid cogitet. Quod scribis, asperius me, quàm mei patientur mores, de Dionysio scripsisse: vide quàm sim antiquorum hominum: te mediufidius hanc rem grauius putauí laturum esse, quàm me: nam præterquam quòd te moueri arbitror oportere iniuria quæ mihi à quoquam facta sit, præterea te ipsum quodammodo hic violauit, cum in me tam improbus fuit: sed tu id quanti æstimes, tuum iudicium est, nec tamen in hoc tibi quidquam oneris impono: ego autem illum male sanum semper putauí, nunc etiam impurum & sceleratum puto, nec tamen mihi inimiciorem quàm sibi. Philargyro bene, causam certe habuisti & veram & bonam: relictum esse me potius, quàm reliquisse. Cum dedissem iam literas ad V I I I Kal. quos cum Matio pueri & Trebatio miseram, epistolam mihi attulerunt hoc exemplo, Matius & Trebatius Ciceroni Imp. S. Cum Capua exissemus, in itinere audiuimus Brudisio ad X V I Kal. April. cum omnibus copiis, quas habuerat, profectum esse: Cæsa rem postero die in oppidum introisse, concionatum esse: inde Romam contendisse, velle ante Kal. esse ad urbem, & paucos dies ibi commorari, deinde in Hispaniam proficisci. Nobis non alienum visum est (quoniam de aduentu Cæsarís pro certo habebamus) pueros ad te remittere, ut id tu quamprimum scires. Mandata tua nobis curæ sunt, eisque ut tempus postularit agemus. Trebatius Scauola facit ut antecedit.

Epistola conscripta, nunciatum est nobis, Cæsa rem ad V I I I Kal. Capuz, ad V I I Si-
nueffæ: hæc pro certo putamus.

CICERO ATTICO SAL.

189

C V M quid scriberem ad te nihil haberem, tamen nequem diem intermittere, has dedi literas. Ad V I Kal. Cæsa rem Sinueffæ mansurum nunciabant: ab eo mihi literæ redditæ sunt ad V I I Kal. quibus iam opes meas, non ut superioribus literis opem expectat. Cum eius clementiæ Corninensem illam per literas collaudauissem, rescripsit hoc exemplo, Cæsar Imp. Ciceroni Imp. Sal. Dic. Recte auguraris de me (bene enim tibi cognitus sum) nihil à me abesse longius crudelitate. Atque ego cum ex ipsa te magnam capio voluptatem, tum meum factum probari abs te triumpho & gaudeo: neque illud me mouet, quòd ii qui à me dimissi sunt, discessisse dicuntur, ut mihi rursus bellum inferrent: nihil enim malo, quàm & me mei similem esse, & illos sui. Tu velim mihi ad urbem præsto sis, ut tuis consiliis atque opibus (ut consueui) in omnibus rebus utar. Dolabella tuo nihil scio mihi esse iucundius: hanc adeo habeo gratiam illi: neque enim aliter facere poterit, tanta eius humanitas, is sensus, ea in me est beneuolentia.

CICERO ATTICO SAL.

190

TREBATIVM V I Kal. quo die has literas dedi, expectabam: ex eius nuncio Matilque literis meditabar quomodo cum illo loquar. O tempus miserum: nec dubito quin à me contendat ad urbem veniam. Senatam enim Kal. velle se frequentem adesse, etiam Formiis proficisci iussit. Ergo ei negandum est? Sed quid præscripi statim ad te per scribam omnia: ex illius sermone statuiam, Arpinumne mihi eundem sit, an quòd aliò. Volo Ciceroni meo togam puram dare, istic puto. Tu quæso cogita quid deinde: nam me hebetem molestiz reddiderunt. A Curio velim scire ecquid ad te scriptum sit de Tirone: ad me enim ipse Tiro ita scripsit, ut verear quid agat. Qui autem veniunt inde, id modo nunciant. Sanè in magnis curis etiam hæc me sollicitant: in hac enim fortuna perutilis eius & opera & fidelitas esset.

CICERO ATTICO SAL.

VTRVNQVE ex tuo consilio: nam & oratio fuit ea nostra, ut bene potius ille de nobis existimaret, quàm gratias ageret: & in eo māsimum, ne ad urbem, illa fessiderunt, facilem quòd putaramus, nihil vidi minus. damnari se nostro iudicio: tardiores fore reliquos, si in his non venerimus dicere, ego, dissimilem illorum esse causam. Quid multa? Veni igitur & age de pace. Meone inquam arbitratu? An tibi, inquit, ego præscribam? Sic inquam agam,

Senatui non placere in Hispanias iri, nec exercitus in Græciam transportari, multaque inquam de Cn. deplorabo. Tum ille, Ego vero ista dici nolo. Ita putabam inquam: sed ego cò nolo adesse, quòd aut sic mihi dicendum est, aut non veniendum, multaque quæ nullo modo possem sùlere, si adesset. Summa fuit, vt ille quasi exitum querens vt deliberarem, non fuit negandum: ita discessimus. Credo igitur hunc me non amare. At ego me amauì, quòd mihi iam pridem vsu non venit. Reliqua, ò Dii, qui comitatus: quæ (vt tu soles dicere) *in* qua erat eros, cæleri. O rem perditam! ò copias desperatas! Quid Seruii F. quot in his castris fuerunt, quibus Pompeius circumfederetur: sex legiones, multum vigilat, audet, nullum video finem mali. Nunc certe promenda tibi sunt consilia. Hoc fuerat extremum, illa tamen *uicinia* illius est odiosa, quam penè præterii: si sibi consiliis nostris vtì non liceret, v' furum quorum posset, ad omniaque esse descensurum. Vidisti igitur virum, vt scripseras, in genuisti: certe, cedo reliqua. Quid continuo ipse in Puteolanum, ego Arpinum: inde expecto quidem, *AAATEACAN* illam tuam. Tu (malum) inquires, actum ne agasset: iam illum ipsum, quem sequimur, multa fefellerunt: sed ego tuas literas expecto. Nihil est enim iam, vt antea, videamus hoc quorsum euadat. Extremum fuit de cògressu nostro, quo quidem non dubito quin istum offenderim: eo maturius agendum est. Amabo te, epistolam & *uicinia*. Vale, tuas literas nunc expecto.

CICERO ATTICO SAL.

191

EGO meo Ciceroni, quoniam Roma caremus, Arpini potissimum rogam puram dedidi: idque municipibus nostris fuit gratum: ceteri omnes & illos, & quà iter feci, molestos afflictosque vidi, tam tristis & tam atrox est *uicinia* huius ingentis mali. Delectus habentur, in hyberna deducuntur. Ea, quæ etiam cum à bonis viris, tum iusto in bello cum modeste sunt, tamen ipsa per se molesta sunt, quàm censes acerba nunc esse cum à perditis in ciuili nefario bello petulantissime fiant: Caue autem putes quenquam hominem in Italia turpem esse, qui hinc absit. Vidi ipse Formis vnuerfos: neque mehercule inquam homines putauì, & noram omnis, sed nunquam vno loco videram. Pergamus igitur quòd placeat, & nostra omnia relinquamus. Proficiscamur ad eum, cui gratior noster aduentus erit, quàm si vnà fuisset: tum enim eramus in maxima spe, nunc ego quidem in nulla: nec præter me quisquam Italia cecit, nisi qui hunc inimicum sibi putaret. nec mehercule hoc facio reip. causa, quam funditus deletam puto: sed nequis me putet ingratum in eum qui me leuauit iis incommodis quibus idem affecerat: & simul quòd ea quæ fiunt, aut quæ certe futura sunt, videre non potero. Etiam equidem s. c. facta quadam iam puto: vtinà in Volcatū sententiam. Sed quid refert est enim vna sententia omnium. Sed erit immitissimus Seruius, qui filium militi ad affligendum Cn. Pompeium, aut certe capiendum cum Pontio Titiniano: etsi hic quidem timoris causa, ille vero. Sed stomachari desinamus & aliquando sententiam. Vt nihil noui, nisi id quod minimum vellem, spiritum reliquum esse. Nos, quoniam superum mare oblidetur, infero nauigabimus: & si Puteolis erit difficile, Crotonem petemus, aut Thurios, & boni ceteros amantes patriæ mare insectum habebimus. Alià rationem non huius belli gerendi nullam video: in AEGyptum nos abdimus: exercitu patere esse non possumus: pacis fides nulla est: sed hæc satis deplorata sunt. Tu velim literas Cephaloni des de omnibus rebus actis, denique etiam de sermonibus hominum, nisi plane obmutuerunt. Ego tuis consiliis vsus sum, maximèque quòd grauitatem in congressu nostro tenui quam debui, & ad urbem vt non accederem perseueraui. Quod superest, scribe quæso quam accuratissime (iam enim extrema sunt) quid placeat, quid censes, etsi iam nulla dubitatio est, tamen siquid, vel potius quidquid veniet in mentem, scribas velim.

TERTIO Non cum in Laterium fratris venissem, accepi literas, & paulum respiravi, quod post has ruinas mihi non acciderat: per enim magni aestimo tibi firmitudinem animi nostri & factum nostrum probari. Sexto enim nostro quod scribis probari, ita laetor vt me, quasi patris eius, cui semper vni plurimum tribui, iudicio comprobari putem: qui mihi, quod saepe soleo recitari, dixit olim Nonis illis illis Decembribus: cum ego Sexte quidnam ergo mihi inquit ille, *ἀναρωτῶντι καὶ ἐκδοῦναι ἀποβούλευται, ἀλλὰ οὐχ ἴσθαι τί καὶ λανθάνωσιν ἡμεῖς*. Eius igitur mihi viuit auctoritas, & simillimus eius filius eodem est apud me pondere quo fuit ille: quem saluere velim iubeas plurimum. Tu tuum consilium, etsi non in longum tempus differs (iam enim illum emptum pacificatorem perotasse puto, iam actū aliquid esse in confessu Senatorum) tamen suspensum meum detines, sed eo minus quod non dubito quid nobis agendum putes. Quid enim Flauio legionem & Siciliam dari scribas? & id iam fieri quae tu scelera partim parari & iam cogitari, partim ex tempore futura censes? Ego vero Solonis popularis tui, vt puto, etiam mei, legem negligam, qui capite sanxit, si qui in seditione non alterius vtrius partis fuisset: nisi si tu aliter censes: & hinc abero & filii: sed alterum mihi est certius, nec praeripiam tamen: expectabo tuum consilium, & eas literas, nisi alias iam dedisti quas scripsi vt Cephaloni dares. Quod scribis nō quo aliunde audieris, sed te ipsum putare, me attractum iri, si de pace agatur: mihi omnino non venit in mentem, quae possit actio esse de pace, cum illi certissimum sit, si possit expoliare exercitu & prouincia Pompeium. nisi forte ille summarius ei potest persuadere, vt dum oratores eant & redeant, quiescat, nihil video quod sperem, aut quid iam putem fieri posse: sed tamen hominis hoc ipsum prohi est, & magnū, *ἢ τὸν τρωαδῶνα ἠναγκάσειεν*, veniendū me sit in consilium Tyranni, si is aliqua de re bona deliberaturus sit. Quare si quid eiusmodi euenierit, vt arcessamur, quod equidem non curo. quod enim essem de pace dicturus, dixi: ipse valde repudiavit: sed tamen si quid acciderit, quod censes mihi faciendum, vtrique scribito. Nihil enim mihi adhuc accidit quod maioris consilii esset. Trebatū boni viri & cuius verbis te gaudeo delectatum, tuāque ista crebra *ἰσχυρῶς ἰπέσει*, me sola adhuc delectauit. Literas tuas vehementer expecto, quas quidem credo iam datas esse. Tu cum Sexto seruasti grauitatem eādem, quam mihi praecipis. Celer tuus disertus magis est quam sapiens. De iuuenibus, quae ex Tullia audisti, vera sunt. M. Antonii istud quod scribis, nō mihi videtur tam re esse triste, quam verbo. haec est *ἡ*, in qua nunc sumus mortis instar: aut enim mihi libere inter malos *ἠναγκάσειεν* fuit, aut vel periculose cū bonis: aut nos temeritate bonorum sequamur, aut audaciam improborum insectemur. vtrunque periculosum est. At hoc quod agimus, nec turpe, nec tamen tutum. Istum, qui filium Brundisium de pace misit. De pace idem sentio quod tu, simulationem esse apertam: parari autem bellum acer rime. Me Legatum iri non arbitror, cuius adhuc (vt optauimus) mentio facta nulla sit: eo minus habeo necesse scribere, aut etiam cogitare quid sim facturus, si acciderit vt legerer.

CICERO ATTICO SAL.

193

EGO cum accepissem tuas literas Non. April. quas Cephalo attulerat, esse me Minurnis postridie mansurus, & inde protinus: sustinui me in Arcano fratris, vt dum aliquid certius afferretur, occultiore in loco essemus, agerenturque nihilo minus quae sine nobis agi possint. *ΜΗΤΡΥΣ* iam adest, & animus ardet, neque est quidquam quo & qua: sed haec nostra erit cura & peritorum. Tu tamen quoad poteris, vt adhuc fecisti, nos consilii iuuabis. Res sunt inexplicabiles. Fortunae sunt committenda omnia: sine spe conamur vlla. Melius si quid acciderit, mirabimur. Dionysium nolim ad me profectum, de quo ad me Tullia mea scripsit: sed & tempus alienum est, & homini non amico nostra incommoda, tanta praesertim, spectaculo esse nollem, cui te meo nomine inimicum esse iuolo.

CICERO ATTICO SAL.

194

CUM quid scriberem, planè nihil haberem, hæc autem reliqua essent quæ scire cuperè, profectusne esset: quo in statu urbem reliquisset: in ipsa Italia, quem cuique regioni, aut ne gotio præfecisset: & qui essent ad Pompeium & ad COS S., ex S. C. de pace Legati. Cum igitur hæc scirè, dedita opera has ad te literas misi. Feceris igitur cōmode, mihi quæ gratum, si me de his tebus, & siquid erit aliud quod scire opus sit, feceris certiozem. Ego in Arcano opperor, dum ista cognosco. Ad V 11 Id. alteram tibi eodem die hanc epistolam dictavi, & pridè dederam mea manu longiorem. Visum te aiunt in Regia, nec reprehendo, quippe cum ipse istam reprehensionem non fugerim: sed expecto tuas literas: neque iam sane video quid expectem: sed tamen etiam si nihil erit, id ipsum ad me velim scribas. Cæsar mihi ignoscit per literas, quòd non venerim, seseque in optimam partè id accipere dicit. Facile patior quod scribit, secum Tullium & Seruium questos esse, quia non idem sibi, quod mihi remisisset. homines ridiculos, qui cū filios misissent ad Cn. Pōpeium circumsedendū, ipsi in Senatū venire dubitarent. Sed tamen exemplum misi ad te Cæsaris literarum.

CICERO ATTICO SAL.

195

MULTAS à te accepi epistolas, eodem die omnes diligenter scriptas. Ea vero quæ voluminis instar, erat sæpe legenda, sicuti facio: in qua non frustra laborem suscepi, mihi quidem pergratum fecisti. Quare vt id quoad licebit, id est quoad scies vbi sumus, quamvis pessime facias, te vehementer rogo. At deplorandi quidem, quod cotidie facimus, sit iam nobis aut finis omnino, si potest, aut moderatio quardam, quod profecto potest. Non enim tam quam dignitatem, quos honores, quem virz statum amiserim, cogito: sed quid conscientus sim, quod præstiterim, qua in laude vixerim: his denique in malis quid intersit inter me & istos, quos propter omnia amissimus: hi sunt, qui nisi me ciuitate expulissent, obtinere se non posse putauerunt licentiam cupiditatum suarum: quorū societatis, & sceleratæ consensionis fides quòd eruperit vides. Alter ardet furore & scelere, nec remittit aliquid, sed in dies ingrauescit: modo Italia expulit, nunc alia ex parte persequi, ex alia prouincia spoliare conatur: nec iam recusat, sed quodammodo postulat vt quemadmodum est, sic etiam appetatur Tyrannus. Alter is qui nos sibi quondam ad pedes iatratos ne subleuat quidem: qui se nihil contra huius voluntatem aiebat facere posse, elapsus è foceri manibus, ac ferro, bellum terra & mari cōparat: non iniustum ille quidè, sed cum pium, tū etiam necessariū, suis tamen ciuibus excitabile, nisi vicerit: calamitosum etiam, si vicerit. Horum ego summorum Imperatorum non modo res gestas non antepono meis, sed ne fortunam quidem ipsam, qua illi florentissima, nos duriore conflictati videmur. Quis enim potest aut deseruata per se patria, aut oppressa beatus esse: E tū (vt nos à te admonemur) rectè in illis libris diximus, nihil esse bonum, nisi quod honestū: nihil malum, nisi quod turpe sit: certe vterque istorū esse miserimus, quorum vtrique semper patriæ salus & dignitas posterior sua dominatione & domesticis cōmodis fuit. Præclara igitur conscientia iustentor, cū cogito me de rep. aut meruisse optime, cum potuerim: aut certe nūquam nisi diuine cogitasse: eaque ipsa tempestate euerfam esse temp. quam ego X 1111 annis antè prospexerim. Hæc igitur conscientia comite proficiscar, magno equidem cum dolore, nec tam id propter me, aut propter fratrem meum, quorum iam acta ætas, quàm propter pueros, quibus interdum videmur præstare etiā temp. debuisse: quorū quidem alter non tam quia maiore pietate est, me mirabiliter excruciat: alter (ò rē miserā, nihil enim mihi accidit in omni vita acerbius) indulgentia videlicet nostra deprauatus, eò progressus est, quòd nō audeo dicere: & expecto tuas literas. scripsisti enim te scripturū esse plurima, cū ipsum vidisses. Omne meū obsequiū in illum fuit cum multa seueritate: neque vnū eius, nec parū, sed multa magna delicta compressi. Patris autem lenitas amanda potius ab illo, quàm tam crudeliter negligenda: nam literas eius ad Cæsarem missas ita grauiter tulimus, vt te quidem celaremus, sed ipsius videmus vitam insuauem reddidisse: hoc vero eius iter, simulatioque pietatis, qualis fuerit, non audeo dicere. Tantum scio: post Hircium conuentum, arcessitū ab Cæsare cū codè eo animo à suis rationibus alienissimo, & cōsilio relinquendi Italiam: & hæc ipsa timide. sed nul-

la nostra culpa est: natura metuenda est, hæc Curionem, hæc Hortensii filium, non, patrum culpa corruptit. Tacet in mœrore meus frater, neque tam de sua vita, quàm de mea metuit. Huic tu, huic tu malo affer consolationes, si vllas potes: maxime quidem illam velim ea quæ ad nos delata sint, aut falsa esse, aut minora: quæ si vera sint, quod futurum sit in hac fuga, nescio: nam si haberemus tempus, consilium mihi non desset nec ad securitatem, nec ad diligentiam. Hæc siue iracundia, siue dolore, siue metu permotus, grauius scripsi, quàm aut tuus in illum amor, aut meus postulabat. Si vera sunt, ignosces: si falsa, me libente eripies mihi hûc errorem. Quoquo modo vero se res habebit, nihil assignabis nec patruo nec patri. Cum hæc scripsissem, à Curione mihi nunciatum est, eum ad me venire: venerat enim is in Cumanum vesperi pridie, id est Id. Siquid eius igitur sermo eiusmodi attulerit, quod ad te scribendum sit, id in literis adiungam.

Præterit villam meam Curio, iussitque mihi nunciari mox se venturum, cucurritque Puteolos, vt ibi concionaretur. concionatus est: rediit: fuit ad me sanè diu. O rem foedam! nostri hominem, nihil occultauit: in primis nihil esse certius, quàm vt omnes, qui lege Pompeia condemnati essent, restituerentur: itaque se in Sicilia cotum opera vsurum. De Hispaniis, non dubitabat quin Cæsaris essent: inde ipsum cum exercitu, vbicumque Pompeius esset: eius interitu finem illi fore, propius factum esse nihil: eum planè iracundia elatum: voluisse Cæsarem occidi Metellum Trib. pl. quod si esset factum, eadè magnam futurà esse: permultos horatores esse eadè: ipsum autem non voluntate, aut natura non esse crudelē, sed quòd popularem esse clementiam: quod si populi studium amisisset, crudelem fore: eòmq; perturbatū, quòd intelligeret se apud ipsam plebem offendisse de ærario. itaque ei cum certissimum fuisset, antequam proficisceretur, concionem habere, ausum non esse, vehementerque animo perturbato profectū. Cum autem ex eo quærerem, quid videret, quod exemplum, quàm tempus, planè fatebatur nullam spem reliquam. Pompeii classem timebat: quæ si esset, se de Sicilia abiturum. Quid isti inquam sex tui falcenses ab Senatu, cur laureati ab ipso, cur sex? Cupiui, inquit, ex s. c. surrepto. nam aliter non poterat. At ille impendio nunc magis odit Senatum. A me, inquit, omnia proficiscuntur. Cur autem sex quia xiii noluit: nam licebat. Tum ego, Quàm vellem, inquit, petiisse ab eo, quod audio Philippum impetrasse: sed vetitus sum, quia ille à me nihil impetrabat. Libenter, inquit, tibi concessisset: verum puta te impetrasse. Ego enim ad eum scribam vt tu ipse voles, de ea te nos inter nos locutos. Quid autem illius interest, quoniam in Senatum non venis, vbi sis: quin nunc ipsum minime offendisses, eius causa si in Italia non fuisset. Atque ego me recessum, & solitudinem quærere, maxime quòd liçtores haberem. Laudauit consilium. Quid ergo inquam: nam mihi cur sus in Græciam per tuam provinciam est, quoniam ad mare superū milites sunt. Quid mihi, inquit, operatius? Hoc loco multa perliberaliter: ergo hoc quidem est verum profecto, vt non modo tuto, verum etiam palàm nauigaremus: reliqua in posterum diem distulit, ex quibus scribam ad te, siquid erit epistola dignum. Sunt autem, quæ præterit, interregnumne esset expectaturus, an quomodo dixerim. Ad se ille quidem, deferri Consulatum, sed se nolle in proximum annum: & alia sunt quæ exquiram. Iurabat ad summam, quod nullo negotio faceret, amicissimum mihi Cæsarem: esse debet, quid enim inquam scripsit ad me Dolabellæ dico quid affirmabat, cū scripsisset, quòd me cuperet ad urbem venire illum quidem gratias agere maximas, & non modo probare, sed etià gaudere. Quid quærista quæ iubebat. Est enim suspicio illa domesticæ mali, & sermoneis Lurtiani: quàm cupio illum dignum esse nobis, & quàm ipse me inuito, quæ pro illo sit suspicandum. sed opus fuit Lurtio conuento. Est profecto nescio quid, sed velim quam minimo: & tamen cum nondum redisse mitamur: sed hæc videbimus, tu Oppios Terentius dabis. iam cum vrbis vnum periculum est. Me tamen consilio iuua, pedibusne Rhegiū, an hinc statim in nauem. Ceterum quoniam cōmoror, ego ad te statim habeo quod scribam, simul vt videro Curionem. De Tirone cura quæso, quod facis, vt sciam quid is agat. De tota mea cogitatione scripsi ad te antea satis, vt mihi visus sum, diligenter. de die nihil sanè potest scribi certi præter hoc, non ante lunam nouam.

Curionis sermo postredie eandem habuit ferè summam: nisi quòd apertius significauit, se harum rerum exitum non videre. Quòd mihi mandas de quodà regendo ^{ajqum} tamen nihil prætermittam, atque utinam tu, sed modestior non pro epistolam, ad Vestorium statim de Tullia: ac valde requirere solebat. Commodius tecum Vestenus est locutus, quàm ad me scripserat: sed mirari satis hominis negligentiam non queo. cum enim mihi Philotimus dixisset, ^{ms l.} emere de Canuleio diuersorium illud posse, minoris etiam emprurum, si Vestenum rogassem, rogauit ut siquid posset, ex ea summa detraheret. promissit. ad me nuper se ^{ms x x x} emisse, ut scriberem cui vellem addicidicem pecunie Id. Nou. esse. recipi ei stomachose si vis, cum ioco tamen familiari. Nunc quoniam agit liberaliter, nihil accuso hominem: scripsique ad eum, me à te certiozem esse factum. Tu de tuo itinere quid & quando cogites, velim me certiozem facias. Ad x v Kal. Mai.

CICERO ATTICO SAL:

196

ME adhuc nihil præter tempestatem moratur: astute nihil sum acturus: fiat in Hispania quidlibet, & tamen retice. meas cogitationes omnis explicauit tibi superioribus literis: quocirca hæ sunt breues: & tamen quia festinabam, etiamque occupator de Q. Filio, ita me quidem sedulo, nosti reliqua. Quòd dein me mones, & amice & prudenter me mones: sed erunt omnia facilia, si ab vno illo cauero. Magnum opus est. mirabilia multa. nihil simplex, nihil syncerum: vellem suscepisses iuuenem regendum: pater enim nimis indulgens: quidquid ego astrinxi, relaxat: si sine illo possem, regerem, quod tu potes: sed ignosco: magnum inquam opus est. Pompeiū pro certo habemus per Illyricum proficisci in Galliam: ego nunc quā & tēpori feruendū est. Ego vero Apuliam & Sipontum, & tergiuersationem istam probō, nec tuam rationem eandem esse duco, quam meam: non quin in repub. rectū idem sit vtrique nostrū, sed ea non agitur. Regnandi contentio est, in qua pulsus est modestior Rex, & probior & integrior, & is, qui nisi vincit, nomen Populi R. deleatur necesse est: si autem vincit, Sullano more exemplōque vincet. Ergo hæc in contentione neutri tibi pariam sentiendum, & tēpori feruendū est: mea causa autem alia est, quòd beneficio victus, ingratus esse non possum: nec tamen in acie, sed Melitæ, aut alio in loco, siue in oppidulo futunum puto. Nihil, inquires, iunas eum, in quē ingratus esse non vis: immo minus fortasse voluisset. sed de hoc videbimus: exeamus modo, quod ut meliore tempore possimus, facit Adriano mari Dolabella, freto Siciliensī Curio. Iniecta autē mihi spes quædā est velle mecum Ser. Sulpicium colloqui: ad eum mihi Philotimum liberum cum licetis: si vir esse volet, præclara synodia: siuaudem, erimus nos qui solemus. Curio mecum vixit, iacere Cæsam putans offensione populari: Siciliaque diffidens, si Pompeius nauigare cœpisset. Q. puerum accipi vehementer: auaritiā video fuisse, & spem magni congiarū. Magnū hoc malum est: sed scelus illud quod timueramus, spero nullum fuisse: hoc autem vitium puto te existimare non nostra indulgentia, sed à natura profectum, quem tamen nos disciplina regimus. De Oppiis Veliensibus quid placeat, cum Philotimo videbis. Epicurum nostram putabimus, sed alios cursus videbamur habiniri.

CICERO ATTICO SAL.

197

ET RES ipsa monebat, & tu ostenderas, & ego videbā de his rebus quas intercepti periculosum esset, finem inter nos scribendi fieri tēpus esse, sed cum ad me. sæpe mea Tullia scribat, orans ut quid in Hispania geratur exoptem, & semper ascribat idem videri tibi, idque ipse etiam ex tuis literis intellexerim: non puto esse alienum me ad te, quid de ea re sentiam scribere. Consilium istud tunc esset prudens, ut mihi videretur, si nostras rationes ad Hispanicem casum accommodaturi essemus, quod fieri dicitis oportere. necesse est enim aut id quod maxime velim, pelli istum ab Hispania, aut trahi id bellum, aut istum, ut confidere videretur, apprehendere Hispanias. Si pellentur, quàm gratus, aut quàm honestus tū erit ad Pompeiū noster aduentus, cum ipsum Curionē ad eum transiturum putem: si trahitur bellum, quid expectes aut quandiu relinquatur, ut si vincimur, in Hispania quiescamus: id ego contra puto: istū enim victorē magis relinquendū puto, quàm victū: & dubitantē magis, quàm fidētē suis rebus: nam eandem video, si vicerit, & imperum in priuatorum pecu-

nias, & exulum reditū, & tabulas nouas, & turpissimotū honores, & regnū, non modo Ro-
 mano homini, sed ne Persæ quidē cuiquā tolerabile. Tæcita esse poterit indignitas nostræ
 4 Parti poterunt oculi, me cum Gabinio sententiam diceret & quidē illum rogari prius præ-
 sto esse clientem tuum Chloelium Catelli, Plaguleium, ceteros: Sed cur inimicos colligo,
 sine meos necessarios à me defensos nec videre in curia sine dolore, nec versari inter eos
 5 fine dedecore poterō: Quid si ne id quidem est exploratum, fore ut mihi liceat: Scribunt
 enim ad me amici eius, me illi nullo modo satisfecisse, quōd in Senatū non venerim. Ta-
 men nec dubitemus an & nos etiam cum periculo venditemus, quicum coniuncti ne cum
 præmio quidem volumus esse. Deinde hoc vide, non esse iudicium de tota contentione in
 Hispaniis: nisi forte his amissis, arma Pompeiū abiecturū putas, cuius omne consiliū The-
 mistocleum est. Existimat enim, qui mare teneat, eum necesse rerum potiri. Itaque qui nun-
 6 quam id egit, ut Hispaniæ per se tenerentur, naualis apparatus ei semper antiquissima cura
 fuit. Nauigabit igitur cum erit tempus, maximis classibus, & ad Italiam accedet, in qua
 nos sedentes quid erimus? Nam medios esse iam non licebit: classibus aduerfabimur igitur
 quod malum maius scilicet tantum, denique quid turpius: Annibal hic in absentis, solus
 7 Tuli scelus eiusdem, cum Pompeio & cum reliquis principibus non feram: Quōd si iam
 misso officio, periculi ratio habenda est, ab illis est periculum, si peccato: ab hoc, si recte fece-
 ro. nec vllum in his malis consiliū periculo vacuum inueniri potest: ut non sit dubium
 quin turpiter facere cum periculo fugiamus, quod fugeremus etiam cum salute. non simul
 cum Pompeio mare trāsierimus, omnino potuimus: Est ratio dierum, sed tamen (fateā-
 8 mur enim quod est) ne condamur quidem, ut possimus: sefellit ea res, quæ fortasse non de-
 buit, sed sefellit, pacem putavi fore: quæ si esset, iratum mihi Cæsarem esse, cum idem ami-
 cus esset Pompeio, nolui. Sciseram enim quàm iudem essent: hoc verum in hanc tardita-
 tem incidi. sed allequar omnia, si propero: si cunctor, amitto. Et tamen mi Attice auguria
 quoque me incitant quadam spe non dubia, non hæc collegi nostri ab Appio, sed illa Pla-
 9 tonis de tyrannis. nullo enim modo posse video stare istum diutius, quin ipse per se etiam
 languētibus nobis cōcidat: quippe qui florētis ac nouos ut vti diebus ipsi illi egēri ac per-
 ditæ multitudini in odiū acerbissimum venerit: qui duarū rerum simulationē tam cito a-
 miserit, mansuetudinis in Metello, diuitiarū in zerario. Iam quibus vtatur vel focis, vel mi-
 10 nistris, si ii prouincias, si rēp. regent, quorum nemo duo mentes potuit patrimonium suum
 gubernare? Non sunt omnia colligenda, quæ tu acutissime perspicias: sed tamen ea pone an-
 te oculos, iam intelliges id regnum vix semestre esse posse. Quod si me sefellierit, sciam, si-
 cut multi clarissimi homines in rēp. excellentes tulerunt. nisi forte me Sardanapali vice in
 suo lectulo mori malle censueris, quàm exilio Themistocleo: qui cum fuisset, ut ait Thu-
 11 cydides, *ἢ τὴν πνευματικὴν ἐπινοήσαντος ἀποδείξει γένεσιν, ἀλλ' ἢ τῆν ἐπινοήσαντος ἐπινοήσαντος τῆν ἀποδείξει-
 ναι ἀποδείξει ἀποδείξει*, tamen incidit in eos casus, quos vitasset si eum nihil sefellisset: et si is erat (ut
 ait idem) qui *τὴν ἀποδείξει τῆν ἀποδείξει τῆν ἀποδείξει*, tamen nō vidit, nec quomodo
 Lacedæmoniorū, nec quomodo suorū ciuium inuidiam effugeret, nec quid Arraxerxi pol-
 12 liceretur. Non fuisset & illa nox tam acerba Africano sapientissimo viro, non tā dirus ille
 dies Sullanus callidissimo viro C. Mario, si nihil vtunque eorū sefellisset. Nos tamen hoc
 cōfirmamus illo augurio, quod diximus: nec nos fallit, nec aliter accidit. corrumpit iste nec-
 13 se est, aut per aduersarios, aut ipse per se: qui quidē sibi est aduersarius vnus acertimus. id spe
 ro vniis nobis fore: quanquā rēpus est nos de illa perpetua iam, non de hac exigua vita co-
 gitare: sin quid acciderit maturius, haud sanè mea multū interfuerit, vtrum factū videam,
 an futurum esse multo antè viderim. Quæ cum ita sint, non est committendum ut iis pa-
 14 ream quos contra me Senatus, nequid rēpublica detrimenti acciperet, armauit. Tibi sunt
 omnia cōmendata, quæ commendationis mez pro tuo in nos amore, non indigē. ne her-
 15 cule ego quidem repetio quid scribam: sed eo enim *ἢ τῆν ἀποδείξει τῆν ἀποδείξει*, et si nihil vnquam tam fuit
 scribendum, quàm nihil mihi vnquam ex plurimis tuis iucunditatibus gratius accidisse,
 quàm quōd meā Tullii suavissime diligentissimèque coluisti. Valde eo ipsa delectata est,
 ego autē nō minus: cuius quidē virtus mirifica, quomodo illa fert publicæ cladē, quomodo
 Y. i.

domesticas tricas: quantus autem animus in discessu nostro *superius* sit summa *obicit*, tamen nos recte facere & bene audire vult. sed hac super te nimis, ne meam ipse *ostendi* teas cuocem. Tu siquid de Hispaniis certius, & siquid aliud, dum adsumus scribes: & ego fortasse discedens dabo ad te aliquid: eo etiam magis, quod Tullia te non putabat hoc tēpore ex Italia. Cum Antonio item est agendū, vt cum Carione Melita: me velit esse. huic bello nolle interesse: eo velim tam facili vti possem & tam bono in me, quā Curio. Is ad Missenū v I Non. venturus dicebatur, id est hodie. Sed præmisit mihi odiosas literas hoc exemplo.

ANTONIVS TR. PL. PROPR. CICERONI IMP. SAL. 198

NISI te valde amarem, & multo quidem plus quā tu putas, non eximuissem tu morem qui de te prolatas est, cū presertim falsum esse existimarem: sed quia te nimio plus diligo, non possum dissimulare mihi famam quoque quamuis sit falsa, magni esse: te iturū trans mare, credere non possum, cum tanti facias Dolabellam & Tulliam tuam sceminam lectissimam, tantique ab omnibus nobis fias: quibus melioret dignitas amplitudōque tua penē charior est quā tibi ipsi: sed tamen non sum arbitratus esse amici non commoueri, etiam improborum sermone: atque eo feci studiosius, quod iudicabam duriores partis mihi impositas esse ab offensione nostra, quæ magis à *duabus* mea, quā ab iniuria tua nata est: sic enim volo te tibi persuadere, mihi neminē esse chariorē te, excepto Cæsare meo, meque illud vnā iudicare Cæsarem maxime in suis M. Cicronem reponere. Quare mi Cicero te rogo, vt tibi omnia integra serues: eius fidem improbes, qui tibi, vt beneficium daret, prius iniuriam fecit: contra ne profugias, qui te etsi non amabit (quod accidere non potest) tamen saluum amplissimūque esse cupiet. Dedita opera ad te Calpurnium familiā: rissimum meum misi, vt mihi magnæ curæ tuam vitam ac dignitatem esse scires.

Eodem die à Cæsare Philotimus *attulit* hoc exemplo,

CAESAR IMP. M. CICERONI IMP. SAL. 199

ETSITe nihil temere, nihil imprudenter facturum iudicarem, tamen permotus hominum fama, scribendū ad te existimaui, & pro nostra benevolentia petendum, nequē progredereis proclinata iam re, qua integra etiam progrediendū tibi non existimasses: namque & amicitiz grauiorem iniuriam feceris, & tibi minus commode consulueris, si non fortunæ obsecutus videbere: omnia enim secundissima nobis, aduersissima illis accidisse videntur: nec causam secutus, eadem enim tum fuit, cum ab eorum consiliis abesse iudicasti: sed meū aliquid factū cōdēnauiſſe, quo mihi grauius abs te nil accidere potest: quod ne facias; pro iure nostræ amicitiz à te peto. Postremo quid viro bono & quieto, & bono ciui magis cōuenit, quā abesse à ciuilibus cōtrouersiis: Quod nonnulli cū probarent, periculi causa fequi nō poterūt: tu explorato & vitæ mex testimonio, & amicitiz iudicio, neque tutius, neque honestius reperies quidquā, quā ab omni cōtentione abesse. x v Kal. Mai. Ex itinere.

CICERO ATTICO SAL. 200

ADVENTVS Philotimi (at cuius hominis, quā insulsi, & quā saepe pro Pompei mentientis) exanimauit omnis qui mecum erant. Nam ipse obdurui dubitauit nostrum nemo quin Cæsar itinera repressisset: volare dicitur. Petreus cum Afranio coniunxisse: nihil afferit eius modi. Quid querissetiam illud erat persuasum: Pompeium cum magnis copiis iter in Germaniā per Illyricum fecisse: id enim *aduersus* nunciabatur. Melitam igitur opinor capeſſamus, dum quod in Hispania: quod quidem propemodum video ex Cæsaris literis ipsius voluntate facere posse, qui negat neque honestius neque tutius mihi quidquā esse, quā ab omni cōtentione abesse. Dices, Vbi ille ergo tuus animus, quem proximis literis Adest, & idem est. Sed vti nam meo solum capite decernerem: lacrymæ meorum me interdum molliunt, precantium vt de Hispaniis expectemus. M. Cæli quidem epistolam scriptam miserabiliter, quum hoc idem obsecraret vt expectarem, ne fortunam meas, ne vnicam filiam, ne meos omnis tam temere proderem, non sine magno fletu legerunt pueri nostri: etsi meus quidem est fortior, eoque ipso vehementius commouet, nec quidquam nisi de dignatione laborat. Melitam igitur, deinde quod videbitur. Tu tamen etiam nunc mihi aliquid literarum, & maxime siquid ab Afranio. Ego si cum Antonio locutus ero, scribam

ad te quid actum sit: ero tamen in credendo, vt mones, cautus: nam occultandi ratio cum difficilis, tum etiam periculosa est. Seruium exspecto ad Nonas, & adiuic à Posthumia, & Seruii filii. Quartanam leuiorem esse gaudeo. Mihi ad te Caelii etiam literarum exemplum,

CAELIVS CICERONI SAL.

201

EXANIMATVS tuis literis, quibus te nihil nisi triste cogitare ostendisti, neque id quod esset perscripisti, neque id tamè quale esset cogitare, aperuisti, has ad te ilico literas scripsi. Per fortunas tuas Cicero, per liberos te oro & obsecro, nequid grauius de salute & incolumitate tua consulas. nam deos hominèsq̄, amicitiamque nostram testificor, me tibi prædixisse, neque temere monuisse: sed postquam Cæsarem conuenerim, sententiamque eius, qualis futura esset parua victoria, cognorim, te certiorè feci. Si existimas eandem rationem fore Cæsaris in dimittendis aduertariis, & conditionibus ferendis, erras. nihil nisi atrox & ferum cogitat atque etiam loquitur: itatus Senatui exiit. His intercessionibus planè incitatus est: non meretules erit deprecationi locus. Quare si tibi tu, si filius vnicus, si domus, si spes tuæ reliquæ tibi charæ sunt: si aliquid apud te nos, si vir optimus gener tuus, valemus, quorum fortunâ non debes velle conturbare, vt eam causam, in cuius victoria salus nostra est, odisse aut relinquere cogamur, aut impiam cupiditatem contra salutem tuam habeamus: Denique illud cogita, quod offensæ fuerit, in ista cunctatione ne subsississe: nunc te contra victorem Cæsarem facere, quem dubiis rebus lædere noluisse, & ad eos fugatos accedere, quos resistens sequi nolueris, summæ stultitiæ est. Vide, ne dum pudent te parum optimarem esse, parum diligenter quod optimum sit, eligas. Quod si totum tibi persuadere non possum, saltem dum quid de Hispaniis agamus, scitur, expecta: quas tibi nuncio aduentu Cæsaris fore nostras. Quam isti spem habeant amissis Hispaniis, nescio. Quod porro tuum consiliū sit, ad desperatos accedere, non mediūsfidius reperio. Hoc quod tu non dicendo mihi significasti, Cæsar audierat: ac simulatque Haue mihi dixit, statim quid de te audisset exposuit. Negauit me scire, tamen ab eo petiui vt ad te literas mitteret quibus maxime ad remanendum commoueri posses. Me secum in Hispaniam ducit: nam nisi ita faceret, ego prius, quàm ad urbem accederem, vbicumque tu esses, ad te percurrissem, & hoc à te præfens contendissem, atque omni vi te retinuissem. Et tiam atque etiam Cicero cogita, ne te tuòque omnis funditus euertas: nec te sciens prudensque eò demittas, vnde exitum vides nullum esse. Quòd si te aut voces optimatiū commouent, aut nonnullorum hominum insolentiam & iactationem ferre non potes, eligas cetero aliquod oppidum vacuum à bello, dum hæc decernuntur, quæ iam erunt consecuta. Id si feceris, & ego te sapienter fecisse iudicabo, & Cæsarem non offendes.

CICERO ATTICO SAL.

202

ME cecum, qui hæc antè non viderim! Mihi ad te epistolam Antonii: & cū ego sapissime scripisssem, nihil me contra Cæsaris rationes cogitare: meminisse me generi meo, meminisse me amicitia: potuisse, si aliter sentire, esse cū Pöpcio. Me autè, quia cū licitoribus inuitus curfarem, abesse velle, nec id ipsum certum etiam nunc habere, vide quàm ad hæc reperisssem.

Tuū consiliū quàm verū est! Nam qui se mediū esse vult, in patria manet: qui proficiscitur, aliquid de altera aut a parte iudicare videtur. Sed ego is non sum qui statuire debeā, iure quis proficiscatur, necne. Partes mihi Cæsar has imposuit, nequè omnino discedere ex Italia pateret: quare parui refert, me probare cogitationè tuā, si nihil tamè tibi remittere possum. Ad Cæsarem mittas censeo, & ab eo hoc petas: non dubito quin impetraturus sis, cum presertim te amicitia: nostræ rationè habiturū esse pollicearis. Habes enim *omnibus latinis* omnino excipiā hominè. Erat autè v Non. vturus vesperi, id est hodie. Cras igitur ad me fortasse veniet. tentabo, audeam nihil properare, missurum ad Cæsarem clamabam, cū paucissimis alicubi occultabor. Certè hinc istis inuitissimis euolabo, atque vtinam ad Curionè *ab deo* Magnas. Magnus dolor accessit, efficietur aliquid dignum nobis. *Amelia* tua mihi valde molesta: medere amabo, dū est *apud*. De Massiliensibus gratæ tuæ mihi literæ. quæso vt scia quidquid audieris. Ocellam, cuperem, si possem. palam quid à Curione effecerim. Hic ego Seruium exspecto. Rogor enim ab eius vxore & filio, & puto opus esse. Hic tamen Cith-

Y.ii.

potuisse certe tenere illam provinciam scio. Ab Hispaniis autem iam audietur. Hic nos C. Marcellum habemus eadem de re cogitantem, aut bene simulantem: quanquam ipsum non videram, sed ex familiarissimo eius audiebam. Tu quaeso, siquid habebis novi: ego siquid moliri erimus, ad te statim scribam. Q. Filium severius adhibebo. vtinam proficere possent. Tu tamen eas epistolas, quibus asperius de eo scripti, aliquando conceptito, nequandō quid emanet: ego item tuas. Seruium expecto, nec ab eo quidquam *in*. Scies quid erit, sine dubio errasse nos confitendum est. at semeleat vna in res immo omnia quo diligentius cogitata, eo facta sunt imprudentius. *ἀλλὰ τί μὲν ἄλλο τὸν ἄνθρωπον ἰσχυρὸν ἐπιπέσειν ἡμῶν*. In reliquis modo ne ruamus. Iubes enim protectionem meam providere. Quid provideamus: ita patent omnia quae accidere possunt, vt ea si vitem, sedendum sit cum dedecore & dolore: si negligam, periculum est ne in manus incidam perditorum. Sed vide quantis in miseris sumus. optandum interdum videtur vt aliquam accipiamus ab istis quamvis acerbam iniuriā, vt tyrāno in odio fuisse videamur. Quod si nobis is cursus, quem sperarā, pateret, effecissem aliquid profecto, vt tu optas, vt hortaris, dignum nostra mora. sed mirifica sunt custodiz, & quidē ille ipse Curio suspectus. Quare vi aut clam agendum est: & si vi, forte & cū tempestate: clam autem istis, in quo siquod *ἄρδαν*, vides quā turpe est: trahimur, nec fugiendum, siquid violentius. De Coelio saepe mecum agito, nec siquid habuero tale, dimittam. Hispanias spero firmas esse. Massiliensium factum cum ipsum per se luculentum est, tum mihi argumento est, recte esse in Hispaniis. Minus enim auerent, si aliter esset, & scirent. Nam & iuncti & diligentes sunt. Odium autem recte animaduertis significatum theatro: I. I. legiones, etiam has quas in Italia assumpsit, alienissimas esse video: sed tamen nihil ini micius, quā sibi ipse. Illud recte times, ne ruat. Si desperarit, certe ruet. quo magis efficiendū aliquid est, fortuna velim meliori, animo Coeliano: sed primo quidquid: quod quaelcunque erit, continuo scies. Nos iuveni vt rogas suppeditabimus, & Peloponnesum ipsam sustinebimus. Est enim indoles, modo aliquid hoc sit: *ἀλλὰ ἄκριμον*. Quod si adhuc nullum est, esse tamen potest, aut *ἀσπρὸν* non est *ἀδελφόν*, quod mihi persuaderi non potest.

CICERO ATTICO SAL.

205

EPISTOLA tua gratissima fuit meae Tulliae, & mereretur mihi, semper secum aliquid afferunt tuae literae. Scribes igitur aliquid ad spem: poteris me de miseris. Tu Antonii leones pertimescas cause. Nihil est illo homine iucundius. Attende *ἄρδαν ἡμετέραν*. Euocavit literis ē municipiū denos, & IIII viri venerunt ad villam eius mane. Primum dormiit ad H. I. I. deinde cum esset nunciatū venisse Neapolitanos & Cumanos (his enim est Caesar iratus) postredie redire iussit, lauari se velle, & *ἄρδαν ἡμετέραν* *ἀσπρὸν*. Hoc heri effectit. hodie autem in Aenariam transire constituit. exulibus reditum pollicetur. Sed haec omittamus, de nobis aliquid agamus. Ab Axio accepi literas. de Tirone gratum. Vestenum diligo. Vestorio reddidi. Seruius prid. Non. Mai Minturnis mansisse dicitur, hodie in Liternino mansurus apud C. Marcellum. Cras igitur nos mature videbit, mihi que dabit argumentum ad te epistolae. Iam enim non reperio quid tibi scribam. Illud admiror, quod Antonius ad me te nuncium quidem, cum praesertim me valde obseruarit: videlicet aut aliquid atrocius de me imperatum est: coram negare mihi non vult: quod ego nec rogaturus eram, nec si imptraffem, crediturus. Nos tamen aliquid excogitabimus. Tu quaeso, siquid in Hispaniis iam enim poterit audiri, & omnes ita expectant, vt si recte fuerit, nihil negotii futurum puto. Ego autem nec retentis his, confectam rem puto, neque amissis desperatam. Siliū & Ocellam, & ceteros credo retardatos. Te quoque à Curtio impediri video. Et si, vt opinor, habes Scythas *ἄρδαν*, ὁ vitam miseram, maiusque malum, tandiu timere, quā est illud ipsum quod timetur. Seruius, vt antea scripsi, cū venisset Non. Mai, postredie ad me venit. Ne diutius te teneam, nullius consilii exitum inuenimus. Nunquam vidi hominem perturbatio-rem metu: neque hercule quidquam timebat quod non esset timendū. illū sibi iratū, hūc non amicū, horribilem vtriusque victoriam, cū propter alterius crudelitatem, alterius audaciam, tum propter vtriusque difficultatem pecuniarū, qua frui nūquā, nisi ex priuatorū bonis posset. Atque haec ita multis cū lacrymis loquebatur, vt ego mirarer eas tā diuturna

miseria non exaruisse. Mihi quidem etiam lippitudo hæc, propter quam non ipse ad te scribo, sine vlla lacryma est: sed sapius odiosa est propter vigilias. Quamobrem quidquid habes ad consolandum, collige: & illa scribe, non ex doctrina neque ex libris (nam id quidem domi est) sed nescio quomodo imbecillior est medicina quam morbus. Hæc potius conquiere de Hispaniis, de Massilia. Quæ quidem satis bella Scruuius affert, qui etiam de duabus legionibus luctulentos auctores esse dicebat. Hæc igitur si habebis & talia, & quidem paucis diebus aliquid audiri necesse est. Sed redeo ad Scruuium. Distulimus omnino sermonem in posterum, sed tardus ad excuandum. multo se in suo lectulo malle quidquid foret. Odiosus scripulus de filii militiæ Brundisina. Vnum illum firmissime asseuerabat, si damnati restituerentur, in exilium se iturum. Nos autem ad hæc, & ipsum certo fore, & quæ iam siebant non esse leuiores, multæque colligebamus. Verum ea non animum eius augebant, sed timorem, ut iam celandum magis de nostro consilio quam ad idem videretur, quare in hoc non multum est. Nos à te admoniti, de Cælio cogitabimus.

CICERO ATTICO SAL.

206

SERVIVS cum esset apud me, Cephalio cum tuis literis VI Id. venit, quæ nobis magnam spem attulerunt meliorum rerum de octo cohortibus (etenim hæc quoque, quæ in his locis sunt, labare dicuntur) eodem die Funiulanus à te attulit literas, in quibus erat confirmatio idem illud. Ei de suo negotio respondi cumulate. cum omni tua gratia, adhuc non satisfaciebat. Debet autem mihi multos nummos, nec habetur locuples: nunc aut se daturum, cui ex P. fustulerit moram tabellarius. si apud te esse quas satisfecisses, daret. quantum sit, Eros Philotimi tibi dicet. Sed ad maiora redeamus. Quod optas, Cælianum illud mature scit. Itaque torquet utrum ventum expectem. Vexillo opus est. conuolabunt. Quod suades ut palam, profus assentior. Itaque me profecturum puto. Tuas tamen interim literas expecto. Scruuii consilio nihil expeditur. Omnes captiones in omni sententia occurrunt. Vnum C. Matello cognoui timidiorum, quem C. O. s. fuisse pœnitet, à matello expulsi: qui etiam Antonium confirmasse dicitur ut me impediret, quod ipse credo honestius. Antonius autem VI Id. Capuam profectus est, ad me misit, se pudore deterritum ad me non venisse, quod me sibi suscenseri putaret. Ibitur igitur, & ita quidem vt censes, nisi cuius grauioris personæ suscipienda species erit ante oblata. sed vix erit tam cito. Halienus autem Prætor putabat aliquem: sed ego, non ex collegis suis: quiuis licet, dum modo aliquus. De foro re laudo: de Q. puero datur opera. spero esse meliora. De Q. fratre scito eum non mediocriter laborare de vsura, sed adhuc nihil à L. Egnatio expressit. Axis de XII millibus pudens. Sæpe enim scripsit ut Gallio, quantum is vellet, darem. Quod si non scripsisset, possemne aliter? Et quidem sæpe sum pollicitus: sed tantum voluit cito: me vero adiuaurent iis in angustiis. sed tu istos. verum aliis. Te à quartana liberatum gaudeo, itemque Piliam. ego dum panes & cetera in nauem parantur, excutto in Pompeianum. Vecteno velim gratias, quod studiosus est: quumque nactus eris, qui perferat literas, des ante quam discedimus.

CICERO ATTICO SAL.

207

COMMODYM ad te deditam literas de pluribus rebus, cum ad me bene mane Dionysius fuit. cui quidem ego non modo placabilem me præbuissem, sed totum remissem, si venisset qua mente tu ad me scriperas. Erat enim sic in tuis literis quas Arpini acceperam, cum venturum, facturumque quod ego vellem. Ego volebam autem, vel cupiebam potius, esse eum nobiscum. Quod quia planè cum in Formianum venisset, præciderat, asperius ad te de eo scribere solebam. at ille perpaucam locutus, hanc summam habuit orationis, ut sibi ignoscere, se rebus suis impeditum nobiscum ire non posse. Pauca respondi, magni accepi dolorem. intellexi fortunam ab eo nostram despectam esse. Quid queris? fortasse miraberis: in maximis horum temporum doloribus, hunc mihi scire esse. Velim ut tibi amicus sit. Hoc cum tibi opto, opto ut beatus sis. erit enim tandiu. Consilium nostrum spero vacuum periculo fore. Nam & distulimus, & ut opinor, acerrime adseruabimus, nauigatio modo sit qualem opto. Cetera, quæ quidem consilio prouideri poterunt, cauebuntur. Tu, dum adsumus, non modo quæ scieris audieris, sed etiam quæ futura prouidebis, scribas velim. Caro, qui Siciliam tenere nullo

negotio potuit, & si tenuisset, omnes boni ad eum se commiserunt, Syracusis profectus est ante diem V IIII Kal. Mai, ut ad me Curio scripsit. Vinam, quod aiunt, Cotta Sardiniam teneat. Est enim rumor. O, si id fuerit, tempus Caronem. Ego, ut minuerem suspicionem profectiois aut cogitationis meae, profectus sum in Pompeianam ad IIII Id. ut ibi essem, dum quae ad nauigandum opus essent, pararentur. Cum ad villam venissem, ventum est ad me: Centuriones trium cohortium, quae Pópeis sunt, me velle postredie. Haec mecum Ninnius noster, velle eos mihi se & oppidum tradere. At ego tibi postredie ad villam ante lucem, ut me omnino illi ne viderem. Quid enim erat in tribus cohortibus, quid si plures: quo apparatus cogitavi eadem illa Caesarianam, quae legi in epistola tua quam accepi. Simul & in Cumanam veni eodem die: & simul fieri poterat ut tentaremur. Omnem igitur suspicionem sustuli. Sed cum redeo, Hortensius venerat, & ad Terentiam salutatum diuertit: sermone erat usus honorifico erga me tamen cum (ut puto) videbo. misit enim puerum, se ad me venire. Hoc quidem melius, quam Collega noster Antonius, cuius inter lictores lectica Mima portatur. Tu, quoniam quartana caeres, & nouum morbum remouisti, sed etiam grauedinem, teque vegetum nobis in Gracia siste, & literarum aliquid interea.

CICERO ATTICO SAL.

208

PRID. Id. Hortensius ad me venit scripta epistola. Vellem cetera eius quam in me incredibilem tenuis: qua quidem cogito uti. Deinde Serapion cum epistola tua: quam priusquam aperuissem, dixi & te ad me de eo scripsisse antea, ut feceras. Deinde epistola scripta quinquaginta cetera. Et hercule hominem probos: nam & doctum, & probum existimo: quin etiam nauis eius me & ipso conuectore usurum puto. Crebro refricat lippitudo, non illa quidem perniciosa, sed tamen quae impediatur scriptio meam. Valetudinem tuam iam confirmatam esse & à veteri morbo, & à nouis tetrationibus, gaudeo. Ocellam vellem haberemus: videntur enim esse haec paulo faciliora. Nunc quidem æquinoctium nos moratur, quod valde perturbatum erat. id si eras erit, utinam idem maneat Hortensius, siquidem adhuc erat: liberalius esse nihil potest. De diplomate admiraris, quasi nescio cuius te flagitium insimularem. Negas enim te reperire qui mihi id in mentem venerit. Ego autem, quia scripseras te proficisci cogitare (etenim audieram nemini aliter licere) sed te habere censebam, & quia pueris diploma sumpseras. Habes causam opinionis meae, & tamen velim scire quid cogites, in primisque quid etiam nunc noui est. X VII Kal. Iun.

CICERO ATTICO SAL.

TULLIA mea peperit XIII Kal. Iun. puerum *infortunatus*, quod *infortunatus* gaudeam. Quod quidem est natum, perinbecillum est. Me mirificae tranquillitates adhuc tenuerunt, atque maiore impedimento fuerunt, quam custodire quibus asseruor. Nam illa Hortensiana omnia fuere infantia. Ita fiet homo nequissimus: à Saluo liberto deprauatus est. Itaque posthac non scribam ad te quid facturus sum, sed quid fecerim. Omnes enim *curiosus* videntur subauscultare quae loquor. Tu tamen siquid de Hispaniis, siue quid aliud, perge quae scribere: nec meas literas expectaris, nisi cum quod opto peruenerimus, aut si quis ex cursus: sed hoc quoque timide scribo, ita omnia adhuc cauta & spissa: ut male posuimus initia, sic cetera sequuntur. Formis nunc sequimur: eadem nos fortasse futuris persequerentur. Ex Balbi autem sermone quem tecum habuit, non probamus de Melita. Dubitas igitur quin nos in hostium numero habeat. Scripsi equidem Balbo te ad me de beneuolentia scripsisse & de suspicionem. Egi gratias: de altero ei me purgavi. Equem tu hominem infelicerem? Non loquor plura, ne te quoque exerceam: ipse conficior venisse tempus, cum iam nec fortiter nec prudenter quidquam facere possim.

M. TULLII CICERONIS EPISTOLARVM AD ATTICVM
LIBER XL

CICERO ATTICO SAL:

209

ACCEPI à te signatum libellum, quem Anteros attulerat, ex quo scire nihil potui de nostris domesticis rebus, de quibus acerbissime afflictor: quod qui eas dispensauit, Y. iiii.

neque adeſt iſtie, neque vbi terrarum ſit ſcio. Omnem autem ſpem habeo exultationis, priuatarumque rerũ in tua erga me mihi perſpectiſſima beneuolentia: quam ſi his temporibus miſeris, & extremis praſtiteris, hæc pericula quæ mihi communia ſunt cum ceteris, fortius feram: idque vt facias te obteſtor atque obſecro. Ego in Ciſtophoro, in Aſia habeo ad hæc bis & vicies. Huius pecuniz permutatione fidem noſtram facile tueberet: quam quidẽ ego niſi expeditam relinquere putaſſem, credens ei, cui tu ſcis iampridem minime credere, cõmoratus eſſem pauliſper, nec domesticas res impeditas reliquiſſem. ob eamque cauſam, ſerius ad te ſcribo, quod ſero intellexi quid timendum eſſet. Te etiam atque etiam oro, vt me totum tuendum ſuſcipias: vt ſi ii ſalui erunt quibuſcum ſum, vnã cum iis poſſum incolumis eſſe, ſalutẽque meam beneuolentiz tuæ acceptam referre.

CICERO ATTICO SAL.

210

LITERAS tuas accepi prid. Non. Feb. eoque ipſo die ex teſtamento creui hæreditatẽ: ex multis meis miſerrimis curis eſt vna enata, ſi, vt ſcribis, iſta hæreditas fidẽ & famã meã tueri poreſt. quam quidem te intelligo etiam ſine hæreditate tuis opibus deſenſurã fuiſſe. De dote quod ſcribis, per omnes deos te obteſtor, vt totam rem ſuſcipias, & illam miſerã mea culpa & negligẽtia, tuare meis opibus, ſiquz ſunt: tuis, quibus tibi moleſtũ non erit, facultatibus: cui quidẽ deſſe omnia quod ſcribis, obſecro te noli pati. In quos enim ſumptus abeunt fructus prædiorum? Iam illa M L X quæ ſcribis, nemo mihi vnquam dixit ex dote eſſe detractã: nunquam enim eſſem paſſus. Sed hæc minima eſt ex his iniuriis quas accepi, de quibus ad te dolore & lacrymis ſcribere prohibeo. Ex ea pecunia quæ fuit in Aſia, partẽ dimidiam ferẽ exegi. Tutiũ videbatur fore ibi, vbi eſt, quã apud publicanos. Quod me hortaris vt firmo ſim animo: vellem poſſes aliquid aſſerre quamobrem id facere poſſem. Sed ſi ad ceteras miſerias acceſſit etiam id quod mihi Chryſippus dixit parari (tu nihil ſignificati de domo) quis me miſerior vno iam fuit Oro, obſecro, ignoſce: non poſſum plura ſcribere. quanto mcerore vrgear, proſecto vides. Quod ſi mihi cõmune cum ceteris eſſet, qui videntur in eadem cauſa eſſe, minor mea culpa videretur, & eo tolerabiliõr eſſet. Nunc nihil eſt quod conſoletur, niſi quid tu efficiſ, ſi modo etiam nunc effici poteſt vt nequa ſingulari afficiat calamitate & iniuria. Tardiũ ad te remiſi tabellarium, quod poſteſta mittendi non fuit. A tuis & nummorum accepi M L X X , & veſtimentorum quod opus fuit. Quibus tibi videbitur, velim deſ literas nomine meo. Noſti meos familiares: ſignum requirent, aut manum: diões iis, me propter cuſtodias ea vitãſſe.

CICERO ATTICO SAL.

211

QVID hic agatur ſcire poteris ex eo qui literas attulit: quem diutius tenui, quia cotidie aliquid noui expectabamus. Neque nunc mittendi tamen vlla cauſa fuit, præter eam de qua tibi referibi voluĩſti. Quod ad Kal. Quint. pertinet, quid vellem, vtrunque graue eſt, etiam graui tẽpore periculum tantz pecuniz, & dubio rerum exitu, iſta quam ſcribis abruptio. Quare vt alia, ſic hoc vel maxime tuæ fidẽ beneuolentizque permitto, & illius conſilio & voluntati: cui miſerz conſuluĩſſem melius, ſi tecum olim corã potius, quã per literas de ſalute noſtra fortunizque deliberauiſſem. Quod negas præcipuũ mihi vllum incommodum impendere, eſti iſta res nihil habet conſolationis, tamen etiam præcipua multa ſunt quæ tu proſecto vides & grauĩſſima eſſe, & me facillime vitare potuiſſe. Ea tamen erunt minora, ſi (vt adhuc factum eſt) adminiſtratione diligentia tua leuabũtur. Pecunia apud Egnarium eſt: ſit à me, vt eſt. Neque enim hoc quod agitur, videtur diuturnum eſſe poſſe, vt ſcire iam poſſum quid maxime opus ſit. eſti ego rebus omnibus, quod eſt quod in anguſtiis eſt quicum ſumus, cui magnam dedimus pecuniam mutam, opinantes nobis conſtitutis rebus, eam rẽ etiam honori fore. Tu, vt antea feciſti, velim, ſiqui erunt ad quos aliquid ſcribẽdum à me exiſtimes, ipſe conſicias. Tuis ſalutem die. Cura vt valeas. In primis id, quod ſcribis, omnibus rebus cura & prouide, nequid ei deſit, de qua ſcis me miſerrimum eſſe. Id. Iun. ex caſtris.

CICERO ATTICO SAL.

212

ACCEPI ab Iſidoro literas, & poſtea datas binas. ex proximis cognoui prædia non

vxnisse:videbis ergo vt sustētetur partim de Frusinati:si modo futuri sumus,erit mihi res opportuna.Meas literas quōd requiris,impedor inopia rerum,quas nullas habeo literis dignas:quippe cui nec quæ accidunt,nec quæ aguntur,vllo modo probētur.Veinam coram tecū olim potius,quā per epistolā.Hic tua,vt possum,tuor apud hos:cetera,Celer ipse fugi adhuc omne munus:eo magis,quōd ita nihil poterat agi,vt mihi & meis rebus aptū esset.Quid sit gestum noui,queris: ex Iudoro scire poteris, reliqua non videntur esse difficiliora.Tu id velim,quod scis me maxime velle,cures,vt scribis,vt facis.Me conficit sollicitudo,ex qua etiam summa infirmitas corporis:qua leuata,ero vnā cum eo qui negotium gerit,ēstque in spe magna.Brutus amicus in causa versatur acriter.Hactenus fuit quod caute à me scribi posset. Vale.

De pensione altera, oro te omni cura considera quid sit faciendum,vt scripti hīs literis, quas Pollex tulit.

CICERO ATTICO SAL.

213

QV AE me causæ mouerint,quā acerba,quā graues,quā nouæ,coegerintq; impetu magis quodā animi vti quā cogitatione,non possum ad te sine maximo dolore scribere.Fuerunt quidem tanta:vt id quod vides,effecerint. Itaque nec quid ad te scribam de meis rebus,nec quid à te petam reperio:rem & summā negotii vides.Equidem ex tuis literis intellexi & iis quas communiter cum aliis scripsisti,& iis quas tuo nomine,quod etiam mea sponte videbam,te subita te quasi debilitatum,nouas rationes tuēdi mei querere.⁷⁰ Quōd scribis placere vt propius accedam,iterque per oppida noctu faciam:non sanē video quē admodum id fieri possit.Neque enim ita apta habeo diuerforia,vt tota tempora diurna in his possum consumere. neque ad id quod queris, multum interest, vtrum me homines in oppido videant,an in via.Sed tamen hoc ipsum,sicut alia,cōsiderabo quemadmodum cōmodissime fieri posse videatur.Ego propter incredibilem & animi & corporis molestiā,conficere plures literas non potui:his tantū rescripsi à quibus acceperam.Tu velim & Basilio; & quibus præterea videbitur,etiā Serulio,conscribas,vt tibi videbitur,meo nomine,quōd cito intervallo nihil omnino ad vos.Scriptis literis,perfecto intelligis rem mihi deesse de qua scribam,nō voluntatē. Quōd de Vatinio queris,neque illius,neque cuiusquam mihi præterea officium deest,si reperire possent qua in re me iuuarent. Quæuersissimo à me animo Patris fuit.Eodem Corcyra filius venit,inde profectos eos vnā cum ceteris arbitror.

CICERO ATTICO SAL.

214

SOLICITVM esse te cum de tuis cōmunibusque fortunis,tum maxime de me,ac de dolore meo sentio:qui quidē non modo non minuitur cum socium sibi adiungit dolorem tuum, sed etiā augetur omnino.Pro tua prudentia sentis qua consolatione leuari maxime possim.Probas enim meū consilium,neq;que mihi quidquam tali tempore potius faciēdum fuisse.Addis etiam(quod etiā mihi leuius est quā tuum iudicium,tamen nō est leue) ceteris quoque,id est qui pondus habeant,factum nostrū probari.Id si ita putare,leuius dolerem.Crede,inquis,mihi.Credo equidem, sed scio quā cupias minui dolorē meum.Me discessisse ab armis nunquam poenituit:ranta erat in illis crudelitas,tanta cū barbaris gentibus coniunctio,vt non nominatim, sed generatim proscriptio esset informata:vt iā omnium iudicio constitutū esset,omnium vestrum bona prædam esse illius victoriz. vestrum planē dico:nunquam enim de teipso,nisi crudelissime cogitatum est.Quare voluntatis me meæ nunquam poenitēbit, consilii poenitet. In oppido aliquo mallem resedisse, quoad accerferet:minus sermonis subissem,minus accepissem doloris,ipsum hoc me non angeret.Brundisij iacere,in omnis partē est molestū:propius accedere, vt suades, quomodo sine licētoribus quos populus dedit, possum:qui mihi incolumi admi non possunt:quos ego nō paulisper cū bacillis in turbā comici ad oppidum accedens, nequis impetus militū fieret. recipio tempore me domo.Te nūc ad Oppium,quoniam iis placeret modo propius accedere,vt hac de te considerarent,credo fore auctores.Sic enim recipiant,Cæsari non modo de conseruanda, sed etiam de augenda mea dignitate curæ fore: meque hortantur vt magno animo sūm,vt omnia summa sperē,ea spondent,cōfirmant. quæ quidem mihi explor-

ratiore essent, si remansissent. Sed ingero præterita. Vide quæso igitur ea quæ restant, & ex-
 plora cū istis: & si putabis opus esse, & si istis placebit, quo magis factū nostrum Cæsar pro-
 bet, quasi de suorum sententia factum, adhibeantur Trebonius, Pansa, siqui alii: scribântque
 ad Cæsa-rem, me quidquid fecerim, de sua sententia fecisse. Tullius meæ morbus & imbecil-
 litas corporis me exanimat, quam tibi intelligo magnæ curæ esse, quod est mihi gratissi-
 mum. De Pompeii exitu mihi dubium nunquam fuit. Tanta enim desperatio rerum eius,
 omnium Regum & populorum animos occuparat: ut quocumque venisset, hoc putare fu-
 turum. non possum eius causam non dolere: hominem enim integrum & castum & gra-
 uem cognoui. De Fannio consoletur teperniciosa loquebatur de mansione tua. I. vero Len-
 tulus Hortensii domum sibi & Cæsaris hortos & Baias desponderat. Omnino hæc eodem
 modo ex hac parte fiunt, nisi quiddam illud erat infinitum. Omnes enim qui in Italia manser-
 ant, hostium numero habebantur. Sed velim hæc aliquando solutiore animo. Q. fratrem
 audio profectum in Asiam, ut deprecaretur. De filio nihil audiui, sed quære ex Diochare
 Cæsaris libertum, quem ego non vidi, qui istas Alexandreas literas attulit. Is dicitur vidisse, an-
 euntem an iam in Asia. Tuas literas, prout res postulat, expecto: quas velim cures quampri-
 mum ad me referendas. I I I Kal. Decemb.

CICERO ATTICO SAL.

235

GRATIAE MIHI LITERÆ SUNT, quibus accurate perscripsisti omnia quæ ad me pertine-
 re arbitratus es. Factū igitur, ut scribis, istis placere, iisdem istis licitoribus me uti, quiddam con-
 cessum Sestio sit: cui non puto suos esse concessos, sed ab ipso datos. Audio enim cum ea
 S. C. improbare, quæ post discessum Tribunorum facta sunt. Quare poterit, si volet sibi cō-
 stare, nostros licitores comprobare. quanquam quid ego de licitoribus, qui penè ex Italia de-
 cedere sibi iussus: Nam ad me misit Antonius exemplum Cæsaris ad se literarum, in quibus
 erat, se audisse Catonem, & L. Metellū in Italiam venisse, Romæ ut essent palam: sed sibi
 non placere, neque motus ex eo fierent: prohiberique omneis Italia, nisi quorum ipse cau-
 sam cognouisset: deque eo vehementius erat scriptum. Itaque Antonius petebat à me per-
 literas, ut sibi ignoscere, facere se non posse quin his literis pareret. Tum ad eum misi L. La-
 miam, qui demonstraret illum Dolabellæ dixisse, ut ad me scriberet, ut in Italiam quæpri-
 mum venire, eius me literis venisse. Tum ille edixit ita, ut me exciperet & Lælium nomina-
 tim: quod sane nollem. poterat enim sine nomine res ipsa excipi. O multas & grauis offen-
 siones: quas quidem tu das operam ut lenias: nec tamè nihil proficis, quin hoc ipso minus
 dolore meum, quoddam ut minus tam valde laboras, idque velim ne grauiore quam sapissi-
 me facere. Maxime autè assequere quod vis, si me adduxeris ut existimem me bonorum iu-
 dicio non funditus perdidisse. quanquam quid tu in eo potes: nihil scilicet. Sed siquid res
 dabit tibi facultatis, id me maxime consolari poterit, quod nunc quiddam video non esse. sed
 siquid ex euentis, ut hoc nunc, accidit, dicebar debuisse cū Pompeio proficisci. exitus illius
 minuit eius officii prætermisii reprehensionē. Sed ex omnibus nihil magis tamè desidera-
 tur, quam quoddam in Africâ non ierim. iudicio hoc sum usus, non esse barbaris auxiliis fallaci-
 sissimæ gentis rempub. defendendam, præsertim contra exercitum sæpe victorem. Non pro-
 bant fortasse: multos enim viros bonos in Africam venisse audio, & scio fuisse antea. Valde
 hoc loco vrgeor. hic quoque opus est casu: aliqui sint ex eis, aut si potest omnes, qui salutē
 anteponat. nam si perleuerant si perleuerant & obtinent, quid nobis futurum sit vides. Dices, Quid illis
 si vicium erunt? Honestior est plaga. hæc me exercuciant. Sulpicii autem consilium non scri-
 psisti cur meo non anteponeret: quod etiam non tam gloriosum est quam Catonis, tamen &
 periculo vacuum est & dolore. Extremū est eorum qui in Achaia sunt: ii tamen ipsi se hoc
 melius habent quam nos, quoddam multi sunt vno in loco, & cū in Italiâ venerint, domū istam
 vident. Hæc tu perge, ut facis, mitigare & probare quæ plurimis. Quod te excusas,
 ego vero & tuas causas nosco, & mea interesse puto, te istic esse, vel ut cū iis quibus oportet
 agas, quæ erunt agenda de nobis, ut ea quæ egisti. In primisque hoc velim animaduertas:
 multos esse arbitror, qui ad Cæsarē detulerint, delaturive sint, me aut penitere consilii mei,
 aut non probare quæ fiunt. quorum etiam utrunque verum est, tamen ab illis dicitur animo à

me alienato: non quo ita perspexerint, sed totum ut hoc Balbus sustineat & Oppius, & corū crebris literis illius voluntas erga me cōfirmetur. & hoc planè ut fiat, diligentiam adhibebis. Alterum est cur te nolim dūcedere, quòd scribis Terentiam s'lagitare. O rem miseram! Quid scribam: aut quid velimebreue faciam, lacrymæ enim se subito profuderūt. tibi permittro, tu consule: tantū vide ne hoc temporis Terentiz obesse aliquid possit. Ignosce, obsecro te, nō possum præ fletu & dolore diutius in hoc loco commorari. tantum dicam, ni hil mi gratius esse, quàm quòd eam diligis. Quòd literas quibus putas opus esse, curas das, facis cōmode. Quod filium vidi qui Sami vidisset patrem Sicyone, quorum deprecatio est facilis. Vrinam illi qui prius illum viderunt, me apud eum velint adiutum tantum, quantum ego illos vellem, siquid possem. Quòd rogas ut in bonam partem accipiam siqua sint in tuis literis quæ me mordeant, ego verò in optimam: tōque rogo ut aperte, quemadmodum facis, scribas ad me omnia, idque facias quamaspissime. Vale. XIII Kal. Ian.

CICERO ATTICO SAL.

216

QUANTIS curis afficiar, cū profecto vides, tamen cognosces ex Lepta & Trebatio. Maximas penas pendo temeritatis meæ, quam tu prudentia mihi videri vis: neque te deterreo, quo minus id disputes, scribasque ad me quamaspissime: nonnihil enim me leuanturæ literæ hoc tēpore. Per eos qui nostra causa volunt, valentque apud illum, diligentissime contendas opus est, per Balbum & Oppiū maxime, ut de me scribant quam diligentissime. Oppugnamur enim, ut audio, & à presentibus quibusdam, & per literas. us ita occurrendum, ut rei magnitudo postulat. Furnius est illic mihi inimicissimus: Quintus misit filium nō solum sui deprecatorem, sed etiam accusatorem mei. Dicitur se à me apud Cæsarem oppugnari, quod refellit Cæsar ipse, omnēsque eius amici: neque vero desistit, ubi cūque est, omnia in me maledicta cōferre. Nihil mihi vnquam tam incredibile accidit, nihil in his malis tam acerbum. Qui ex ipso audissent, cum Sicyone palam multis audientibus loqueretur nefaria quædam, ad me pertulerunt. Nosti genus, etiam expertus es fortasse, in me id est omne conuersum. sed augeo cōmemorando dolorem, & facio etiam tibi. Quare ad illud redeo: cura ut huius rei causa, dedita opera mittat aliquem Balbus. ad quos videbitur, velim cures literas meo nomine. Vale. X V Kal. Ian.

CICERO ATTICO SAL.

217

EGO vero & incante, ut scribis, & celerius quàm oportuit, feci, nec in vlla sum spe: quippe qui exceptionibus edictorum retinear: quæ si non essent sedulitate effectæ & benevolentia tua, liceret mihi abire in solitudines aliquas. Nunc ne id quidem licet. Quid autem me iuuat, quòd ante initum Tribunatū veni, si ipsum, quòd veni, nihil iuuat: iam quid sperem ab eo qui mihi amicus nunquam fuit, cū iam lege etiam sum confectus & oppressus: Cotidie Balbi ad me literæ languidiores, multæque multorū ad illum fortasse contra me. Meo vitio pecco, nihil mihi mali causa attulit: omnia culpa contracta sunt. Ego enim cū genus belli viderem, imparata & infirma omnia contra paratissimos iueram. quid facerem: ceporūque consilium non tū forte, quàm mihi præter ceteros concedendum: cessimus, vel potius parui. Ex quibus vnus qua mente fuerit is, quē tu mihi commendas, cognosces ex ipsius literis, quas ad te & ad alios misit: quas ego nunquā aperuissem, nisi res acta sic esset: delatus est ad me fasciculus: solui, siquid ad me esset literarum: nihil erat. Epistola Vatinius, & Ligurio alicta. Iussi ad eos deferri: illi ad me statim ardentis dolore venerunt, scelus hominibus clamantes. Epistolas mihi legerunt plenas omnium in me probrorū. Hic Ligurius futere. se enim scire summum illum in odio fuisse Cæsari: illum tamen nō modo fouisse, sed & tantam illi pecuniam dedisse honoris mei causa. Hoc ego dolore accepto, volui scire quid scripisset ad ceteros. Ipsi enim illi putavi perniciosum fore, si eius hoc tantū scelus percēbuisset. Cognoui eiusdem generis: ad te misit: quas si putabis illi ipsi esse reddi, reddes: nil me lædet: nam quòd resignatæ sunt, habet, opinor, eius signum Pomponia. Hac ille acerbitate initio navigationis cū vsus esset, tanto me dolore affecit, ut postea iacuerim: neque nunc tam pro se, quàm cōtra me laborare dicitur. Ira omnibus rebus vtgeor, quas sustinere vix possum, vel planè nullo modo possum. quibus in miseris vna est pro omnibus,

quod istam miseram, patrimonio, fortuna omni spoliata relinquam. Quare te, ut polliceris, videre planè velim: alium enim cui illam commendam habeo neminem, quoniã matri quoque eadem intellexi esse parata quæ mihi. Sed si me nõ offendes, satis tamen habeto commendatam: paratũque in ea, quantum poteris, mitigato. Hæc ad te die natali meo scripti: quo utinam susceptus non essem, aut nequid ex eadem matre postea natum esset. Plura scribere fletu prohibeor.

CICERO ATTICO SAL.

218

AD MEAS incredibilem ægritudines aliquid noui accedit ex his quæ de Q. Q. ad me afferuntur. P. Teretius meus necessarius operas in poetâ, & scriptura Asiæ pro magistro dedit. Is Q. Filium Ephesi vidit VI Id. Decemb. cumque studiose propter amicitiam nostram inuitauit. cumque ex eo de me cõtaretur, eum sibi ita dixisse narrabat, se mihi esse inimicissimum: volumenque sibi ostendisse orationis, quam apud Cæsarem contra me esse habiturum. multa à se dicta contra eius amentiam: multa postea Patri, consimili scelere, secum Q. patrem locutum: cuius furorẽ ex his epistolis quas ad te misi, perspicere potuisti. Hæc tibi dolori esse certo scio, me quidem excruciant: & eo magis quoddam mihi cum illis ne querendum locum futurũ puto. De Africanis rebus longe alia nobis, ac tu scripseras, nunciatur. Nihil enim firmitus esse dicunt, nihil paratius. Accedit Hispania, & alienata Italia: legionum nec vis eadem nec voluntas. Urbane res perditæ. Quid est ubi acquiescam, nisi quando tuas literas lego: quæ essent profecto crebriores, siquid haberes quo putares meam molestiam minui posse. Sed tamen te rogo ut intermittas scribere ad me: quidquid erit: eosque qui mihi tam crudeliter inimici sunt, si odisse non potes, accuses tamen: non ut aliquid proficias, sed ut tibi me charũ esse sentiant. Plura ad te scribam, si mihi ad eas literas, quas proxime ad te dedi, referri scriberis. Vale. XII Kal. Febr.

CICERO ATTICO SAL.

219

CONFECTVS iam cruciatu maximorum dolorum, ne si sit quidem quod ad te debet scribere, facile id exequi possem: hoc minus, quoddam res nulla est quæ scribenda sit: cum presertim ne spes quidem vlla ostendatur fore melius. Ita iam ne tuas quidem literas expecto: quanquam semper aliquid afferunt quod velim. Quare tu quidem scribito, cum erit cui des. Ego tuis proximis, quas tamen iam pridem accepi, nihil habeo quod referribam. Longo enim intervallo video immutata esse omnia: illa esse firma quæ debeant nos stultitiam nostræ grauiissimas penas pendere. P. Sallustio curanda sunt MXXX, quæ accepi à Cn. Sallustio: velim videas ut sine mora curentur. De ea te scripsi ad Teretiam, atque hoc ipsum iam prope consumptum est. Quare id quoque velim, cum illa videas, ut sit qui utamur. hic fortasse potero sumere, si sciam istis paratum fore: sed prius quam id scirem, nihil sum ausus sumere. Qui sit omnium rerum status noster, vides: nihil est mali quod non & sustineam & expectem. Quarum rerum eo grauior est dolor, quo culpa maior. Ille in Achaia nõ cessat de nobis detrahere: nihil videlicet tuæ literæ profecerunt. Vale. VIII Id. Mart.

CICERO ATTICO SAL.

220

CEPHALIO mihi à te literas reddidit ad VIII Id. Mart. vespere. Eo autem die mane tabellarios miseram, quibus ad te dederam literas. tuis tamẽ lectis literis, putavi aliquid rescribendum esse: maxime quoddam ostendis te pendere animi, quãnam rationem sum Cæsari allaturus profectiois meæ tum, cum ex Italia discessem. Nihil opus est mihi noua ratione. Saepè enim ad eum scripsi, multisque mandavi, non potuisse, quum cupissem, sermones hominum sustinere, multaque in eam sententiam. Nihil enim erat quod minus eũ vellem existimare, quàm me tanta de re non meo cõsilio vsurum esse. Postea quàm mihi literæ à Balbo Cornelio minore missæ essent: illum existimare Q. Fratrem lituum meæ profectiois fuisse (ita enim scripsit) qui nondum cognossem quæ de me Quintus scripsisset ad multos: etsi multa præfens in præsentẽ acerbe dixerat, & fecerat: tamen L. in eo his verbis ad Cæsarem scripsi, De Q. Fratre meo non minus laboro quàm de meipso, sed cum tibi commẽdare hoc meo tempore non audeo. Illud duntaxat tamẽ audebo petere abs te, quod te oro, nequid existimes ab illo factum esse quo minus mea in te officia constaret, minũsve te di-

ligerem:potiusque illum semper auctore nostræ cōiunctionis fuisse,meque itineris comi-
 tem,non ducem.Quare ceteris in rebus tantum ei tribues,quantum humanitas tua,amici
 tiæque vestra postulat.Ego ei nequid apud te obsum,id te vehementer etiã atque etiam ro-
 go.Quare siquis congressus fuerit mihi cū Cesare,etsi nõ dubito quin is lenis in illum fu-
 turus sit,isdque iam declarauerit,ego tamẽ is ero qui semper fui.Sed,vt video,multo magis
 est nobis laborandum de Africa,quam quidẽ tu scribis confirmari cotidie magis ad cõ-
 ditionis spem,quã victoriæ:quod vtinam ita esset.Sed longe aliter esse intelligo,teque ip-
 sum ita existimare arbitror,aliter autem scribere non fallendi,sed confirmandi mei causa:
 presertim cum adiungatur ad Africam etiã Hispania. Quod me admones vt scribam
 ad Antoniũ & ad ceteros, siquid videbitur tibi opus esse,velim facias id quod saepe fecisti:
 nihil enim mihi venit in mentẽ quod scribendũ putem. Quod me audis fractionẽ esse a-
 nimo,quid putas:cũ videas accepisse ad superiores ægritudines præclaras generi actiones.
 Tu tamẽ velim ne intermittas,quoad eius facere poteris,scribere ad me, etiã si rem de qua
 scribas,non habebis.Semper enim afferunt aliquid mihi tuæ literæ.Galeonis hereditatem
 creui.Puto enim cretionem simplicẽ fuisse,quoniam ad me nulla missa est.VIII Id.Mart.

CICERO ATTICO SAL.

221

À MURENÆ liberto nihil adhuc acceperam literarũ. P. Sifer reddiderat eas quibus
 referibo.De Ser.patris literis quod scribis,ite Quintum in Syriam venisse,quod ais esse qui
 nuncient:me id quidem verum est.Quod certiorẽ te vis fieri,quo quisque in me animo sit,
 aut fuerit eorum qui huc venerũt,neminẽ alieno intellexi.Sed quantũ id mea interfit,exi-
 stimare te posse certe scio.Mihi cũ omnia sint intolerabilia ad dolorem,tũ maxime,quod
 in eam causam venisse me video,vt sola vtilia mihi esse videãtur quæ semper nolui.P.Len-
 tulum patrẽ Rhodi esse aiunt,Alexãdrez filium:Rhodõque Alexandream C.Cassium pro-
 fectum esse constat.Quintus mihi per literas fatissacie,multo asperioribus verbis,quã cũ
 grauissime accusabat.Ait enim se ex literis tuis intelligere,tibi non placere quod ad mul-
 tos de me asperius scripsit.Itaque se poenitere quod animum tuũ offenderit,(sed se iure fe-
 cisse.Deinde perscribit spurcissime,quas ob causas fecerit.Sed neque hoc tempore,nec an-
 tea patefecisset odiũ suũ in me,nisi omnibus rebus me esse oppressum videret. Atque vti-
 nam vel nocturnis,quẽadmodum tu scripseras,itineribus propius te accessissem.Nunc nec
 vbi,nec quãdo te sim visurus,possim suspicari.De coheredibus Fusidianis nihil fuit quod
 ad me scriberes:nam & æquum postulant:& quidquid egisses,recte esse actum putarem.De
 fundo Frusinati redimendo iam pridem intellexisti voluntatẽ meam.etsi tum meliore loco
 res erant nostræ,neque tamẽ mihi desperaturi ita videbamur,tamen in eadem sum volun-
 tate.Id quẽadmodum fiat,tu videbis: & velim quoad poteris,consideres vt sit vnde nobis
 suppeditentur sumptus necessarii. Si quas habuimus facultates,eas Pompeio tum,cũ id vi-
 debamur sapienter facere,detulimus.Itaque tũ & à tuo villico sumpsimus, & aliunde mu-
 tuati sumus,cum Quintus quereretur per literas,sibi nos nihil dedisse,qui neque ab illo ro-
 gati sumus,neque ipsi eã pecuniam aspeximus.Sed velim videas quid sit quod confici pos-
 sit,quidque mihi de omnibus des consilii.& causam nosti.Plura ne scribam,dolore impe-
 dior.Siquid erit quod ad quos scribendum meo nomine putes,velim,vt soles,facias:quo-
 tiẽsque habebis cui des ad me literas,nolim prætermittas. Vale.

CICERO ATTICO SAL.

222

NON me offendit veritas literarum tuarum,quod me cum cõmunibus,tum præcipuis
 malis oppressum,ne incipis quidẽ,vt solebas,consolari,faterisque id fieri iam nõ posse.nec
 enim ea sunt quæ erant antea,quum vt nihil aliud,comites me & socios habere putabam.
 Omnes enim Achaici deprecatores,item qui in Asia, quibus nõ erat ignotum,etiã quibus
 erat,in Africam dicuntur nauigaturi.Ita præter Lælium,neminem habeo culpæ socium:
 qui tamen hoc meliore in causa est,quod iam est receptus.De me autẽ non dubito quin ad
 Balbum & ad Oppium scripserit:à quibus,siquid esset lætius,certior factus essem,tecũ etiã
 essent locuti:quibuscum tu de hoc ipso colloquare velim:& ad me quid tibi responderint,
 scribas:non quod ab isto salus data quidquam habitura sit firmirudinis,sed tamen aliquid

consuli & prospici poterit. Etsi omnium conspectum horreo, presertim hoc genero, tamē in tantis malis quid aliud velim non reperio. Quintus pergir, vt ad me & Pania scripsit & Hirtius: si que itē Aphricam petere cū ceteris dicitur. Ad Miratiū parentem scribā: & tuas literas mittam, ad te scribā nūm quid egerit. 16 x x x potuisse mirarer, nisi multa de Fufidianis prædiis: & id video, tamen expecto: quē videre, si vllō modo potest enim res, penullem. Iam extremum concluditur: ibi facile est, quod quale sit, grauius existimare. Vale.

CICERO ATTICO SAL.

223

QVONIAM iustas causas affers quidd te hoc tempore videre non possim, quæso quid sit mihi faciendum. Ille enim ita videtur Alexandream tenere, vt cum scribere etiam pudeat de illis rebus. Ii autem ex Aphrica iam affuturi videntur. Achei item ex Asia redituri ad eos, aut libero aliquo loco commoraturi. Quid mihi igitur putas agendum? Video difficile esse consilium: sum enim solus, aut cum altero, cui neque ad illos reditus sit, neque ab iis ipsis quidquam ad spem ostendantur. sed tamen scire velim quid censeas: idque erat cum aliis, cur te, si fieri posset, cuperet videre. Minutium x i i sola curasse scripsi ad te antea: quod superest, velim videas vt curetur. Quintus non modo non cum magna prece ad me, sed acerbissime scripsit. Filius vero mirifico odio, nihil fingi potest mali, quo non vt gear. Omnia tamē sunt faciliora, quā peccati dolor, qui & maximus est & æternus. Cuius peccati si socios essem habiturus ego quos putavi, tamē esset consolatio tenuis. Sed habet aliorum omnium ratio exitum, mea nullum. alii capti, alii interclusi, non veniunt in dubium de voluntate: eo minus scilicet, cum se expodierint, & vnā esse coeperint. ii autē ipsi, qui sua voluntate ad Fufium venerunt, nihil possunt nisi timidi existimari. Multi autē sunt, qui quocunque sunt, modo ad illos se recipere volunt, recipiuntur: quo minus debes mirari, nō posse me tanto dolori resistere. solius enim meum peccatum corrigi non potest, & fortasse Lælii: sed quid me id leuatnam C. quidem Cassium aiunt consilium Alexandream eundi mutauisse. Hæc ad te scribo, non vt queas tu demere sollicitudinē, sed vt cognoscam & quid tu ad ea afferas quæ me cōficiunt, ad quæ gener accedit & cetera, quæ fletu reprimor ne scribam. Quin etiam AEsopi F. me excruciat: prorsus nihil adest quin sim miserimus. Sed ad primum reuertor: quid putes faciendū: occultēne aliquò propius veniendū, an mare transiendum: nā hic maneri diutius non potest. Fufidianis quare nihil potuit conficere genus enim conditionis eiusmodi fuit, in quo non solet esse controuersia: cū ea pars, quæ videtur esse minor, licitatione expleri posset. Hæc ego nō sine causa quæro: suspicor enim contrades dubiam nostram causam putare, & eo rem in integro esse. Vale. Prid. Id. Mai.

CICERO ATTICO SAL.

224

NON meo vitio fit hoc quidem tempore (antē enim est peccatum) vt me ista episto la nihil consolatur: nam & exigue scripta est, & suspiciones magnas habet, non esse ab illo, quas animaduertisse te existimo. De obuiam itione, ita faciam vt suades. Neque enim valde de aduentu eius opinio est: neque, si qui ex Asia veniunt, quidquā auditum esse dicunt de pace, cuius ego spe in hanc fraudē incidi. Nihil video quod sperandum putē, nunc presertim cū ea plaga in Asia sit accepta, in Illyrico, in Cassiano negotio, in ipsa Alexandria, in vrbe, in Italia. Ego vero, etiā si rediturus ille est qui adhuc bellum gerere dicitur, tamen ante reditū eius negotium confectum iri puto. Quodd autem scribis quandam lætitiā bonorum esse cōmoram, vt sit auditum de literis, tu quidē nihil prætermittis in quo putes aliquid solatii esse: sed ego nō adducor, quenquam bonum vllam salutē putare mihi tanti fuisse, vt eam peterem ab vllō: & eo minus, quodd huius cōsiliū iam ne socium quidem habeo quēquam, qui in Asia sunt, rerum exitum expectāt. Achaici etiam Fufio spem deprecationis afferunt. horum & timor idem fuit primo, qui meus, & constitutū: mora Alexandrina causam illo- rum correat, meam cuertit. Quamobrē idem à te nunc peto quod superioribus literis, vt siquid in perditis rebus dispiceres quod mihi putares faciendum, me moneres. si recipior ab iis, quod vides non fieri, tamen quoad bellum erit, quid agam, aut vbi sim, non reperio: sin iactor, eo minus. Itaque tuas literas expecto, easque vt ad me sine dubitatione scribas rogo. Quodd suades vt ad Quintū scribam de his literis: facerem, si me quicquā istæ literæ dele-

starent. Quidam scripsit ad me his verbis, EGO (VT IN HIS MALIS) PATRIS SVM NON INVITVS, ESSEM LIBENTIVS, SI FRATER TVVS EA DE TE LOQVERETVR QVAE EGO AVDIRE VELLEM. Quod ais illum ad te scribere, me sibi nullas literas remittere, semel ab ipso accepti. ad eas Cephalioni dedi, qui multos menses tempestatibus retentus est. Q. Filium ad me acerbissime scripsisse, iam ante ad te scripsi. Extremum est quod te orem, si putas rectum esse & te fulcipi posse, cum Camillio communices, vt Terentiam moneatis de testamento. Tempora movent vt videat, vt satisficiat quibus debeat. Auditum ex Philotimo est, eam scelerate quendam facere: credibile vix est. sed certe siquid est quod fieri possit, providendum est. De omnibus rebus velim ad me scribas, & maxime quid scribas de ea: in quo tuo consilio egeo, etiam si nihil excogitas: id enim mihi erit pro desperato. III Non. Iun.

CICERO ATTICO SAL.

225

PROPERANTIBVS tabellariis alienis, hanc epistolam dedi: eo breuior est, quod eram missurus nostris. Tullia mea venit ad me prid. Id. Iun. dōque tua erga se obseruantia, benevolentiaque mihi plurima exposuit, literasque reddidit trinas. Ego autē ex ipsius virtute, humanitate, pietate, non modo eam voluptatē non cepi quam capere ex singulari filia debui, sed etiam incredibili sum dolore affectus, tale ingenium in tā misera fortuna versari: idque accidere nullo ipsius delicto, summa culpa mea. Itaque à te neque consolationē iam, qua cupere te vti video, nec consilium, quod capi nullum potest, expecto: tōque omnia cum superioribus saepe literis, tum proximis tentasse intelligo. Ego cum Sallustio Ciceronem ad Cæsare mittere cogitabam. Tulliam autem non videbam esse causam cur diutius mecum tanto in communi mœtore retinerē. Itaque AEmathiam, cum primum per ipsam liceret, eram remissurus pro ea quē admodum consolandis scripsisti. P. tūa eo me scripsisse: quæ tu ipse intelligis responderi posse. Quod Oppium tecum scribis locutum, nō abhorret à mea suspitione eius oratio: sed nō dubito quin istis persuaderi nullo modo possit, ea quæ faciunt, mihi probari posse, quoquo modo loquar. Ego tamen vtar moderatione qua poterō, quanquā quid mea interit, vt eorum odium subeam, non intelligo. Te iusta causa impediri quo minus ad nos venias, video, idque mihi valde molestum est. Illum ab Alexandria discessisse nemo nunciat: constatque ne profectū quidem illō quenquā post Id. Mart. nec post Id. Decēb. ab illo datas vllas literas. ex quo illud intelligis, illud de literis ad V. Id. Feb. datis (quod inane esset: etiam si verum esset) non verum esse. L. Terentium discessisse ex Africa scimus, Pæthumque venisse. Quid is afferat, aut quomodo exierit, aut quid in Africa fiat, scire velim. Dicitur enim per Vasidium emissus esse. Id quale sit, velim si inveneris, ad me scribas. De H. X. vt scribis, faciam. Vale. XVIII Kal. Quintil.

CICERO ATTICO SAL.

226

DE ILLIVS ab Alexandria discessu nihil adhuc rumoris: cōtrāque opinio, valde esse impeditum. Itaque nec mitto, vt cōstitueram, Ciceronem: & te rogo vt me hinc expedias. Quoduis enim supplicium leuius est hac permansione. Hac de re & ad Antonium scripsi & ad Balbum & ad Oppium. Siue enim bellum in Italia futurum est, siue classibus vter, hic esse me minime convenit: quorum fortasse vtrunque erit: alterum certe. Intellexi omnino ex Oppii sermone, quē tu mihi scripsisti, quæ istorum via esset: sed vt eam slectas, te rogo. Nihil omnino iam expecto, nisi miserum. Sed hoc perditius, in quo nunc sum, fieri nihil potest. Quare & cum Antonio loquere velim & cum istis: & rem vt poteris expedias, & mihi quamprimum de omnibus rebus rescribas. Vale. XII Kal. Quinil.

CICERO ATTICO SAL.

CVM tuis dare possem literas, non prætermisī, etsi quid scriberem nō habebam. Tu ad nos & rarius scribis quāmi solebas, & breuius: credo quia nihil habes quod me putes libenter legere, aut audire posse. Verū tamē velim, quid erit, qualecūque erit, scribas. Est autem vnum, quod mihi sit optatum, siquid agi de pace possit, quod nulla equidem habeo in spe: sed quia tu leuiter interdum significas, cogis me sperare quod optandum vix est. Philotimus dicitur Id. Sext. nihil habeo de illo amplius. Tu velim ad ea mihi rescribas quæ ad te

antea scripti. Mihi tantum temporis satis est, dum ut in pessimis rebus aliquid caueam, qui nihil unquam caui. Vale. X I Kal. Sext.

CICERO ATTICO SAL.

DECIMOSEPTIMO Kal. Sept. venerat die X X VIII Seleucea Peria C. Trebonii, is qui se Antiochiae diceret apud Caesarem vidisse Q. F. cum Hirtio: eos de Q. quae voluissent, impetrasse nullo quidem negotio: quod ego magis gauderem, si ista nobis impetrata quidquam ad spem explorati haberent. Sed & alia timēda sunt, ab aliisque, & ab hoc ipso quae dantur, ut à domino, rursus in eiusdem sunt potestate. Etiam Sallustio ignouit. Omni no dicitur nemini negare, quod ipsum est suspectum. notionem eius differri.

M. Gallius Q. F. mancipia Sallustio reddidit. Is venit ut legiones in Siciliam traduceret; & protinus iturum Caesarem Patris. Quod si faciet, ego quod ante mallem, aliquò propius accedam. Tuas literas ad eas quibus à te proxime consilium petiui, vehementer expecto. Vale. X V I Kal. Sep. temb.

CICERO ATTICO SAL.

227

ACCEPI V I Kal. Sept. literas à te, datas X II Kal. doloremque quē ex Quinti scelere iam pridem acceptū iam abieceram, lecta eius epistola, grauissimum cepi. Tu etiam nō potuisti vllō modo facere ut mihi illam epistolam non mitteres, tamen mallem non esse missam. Ad ea autē quae scribis de testamento, videbis quid & quo modo de nummis: & illi sic scriptū ut ego ad te antea: & nos, si quid opus erit, utemur ex eo de quo scribis. Ille ad Kal. Sept. Athenis non videtur fore. Multa eum in Asia dicuntur morari: maxime Pharnaces legio X II, ad quam primum Sulla venit, lapidibus egisse hominē dicitur. nullam putat se commoturam: illum arbitrantur protinus Patris in Siciliam. Sed si hoc ita est, huc veniat necesse est, ac mallem illum, aliquo enim modo hinc euasissem. nunc metuo ne sit expectandum, & cum reliquis etiā loci grauitas hic miserrime perferenda. Quod me mones ut ea videam quae ad tempus accommodē, facerem, si res pateretur, & si vllō modo fieri posset: sed in tantis nostris peccatis, tantisque nostrorū iniuriis nihil est quod aut facere dignum nobis, aut simulare possim. Sullana cōfers, in quibus omnia genere ipso praeclarissima fuerunt, moderatione paulo minus temperata. Haec autē eiusmodi sunt, ut obliuiscar: multoque malim, quod omnibus sit melius, quorū vtilitati meam iunxi. Tu ad me tamē vellem quam sapissime scribas, eoque magis quod praeterea nemo scribit: ac si omnes, tuas tamen maxime expectarem. Quod scribis illum per me Quinto fore placatiorem, scriptū ad te antea cum statim Q. F. omnia tribuisse, nostri nullam mentionem. Vale.

CICERO ATTICO SAL.

228

DILIGENTER mihi fasciculum reddidit Balbi tabellarius: accipi enim à te literas: quibus videris vereri ut epistolas illas acceperim, quas quidem vellem mihi nunquam redditas. auxerunt enim mihi dolorem: si in aliquem incidissent, quidquam noui atulissent. Quid enim tam peruulgatum, quàm illius in me odium: & genus hoc literarum, quod ne Caesar quidem ad istos videtur misisse, quasi quo illius improbitate offenderetur: sed credo uti notiora nostra mala essent. Nam quod te vereri scribis ne illi obfint, etque rei mederi, ne rogari quidem se passus est de illo, quod quidem mihi molestum non est: illud molestius, istas impetrationes nostras nihil valere. Sulla, ut opinor, cras erit hic cum Messala, currunt ad illum pulsū à militibus, qui se negat vsquam, nisi acceperint. Ergo ille huc veniet, quod non putabant, tarde quidem. itinera enim ita facit ut multos dies in oppidum ponat. Pharnaces autem, quoquo modo ager, afferet moram. Quid mihi igitur censes: iam enim corpore vix sustineo grauitatem huius coeli, qui mihi laborem affert in dolore. An his illuc eunibus mandem ut me excusent: ipse accedam propius: quaezo attende, & me, quod adhuc saepe rogatus non fecisti, cōsilio iuua. Scio rem difficilem esse, sed ut malis. Etiam illud mea magni interest, te ut videam. profecto aliquid profecero, si id acciderit. De testamento, ut scribis animaduertes. Vale.

CICERO ATTICO SAL.

229

QVOD ad te scripseram, ut cum Camillio communicares, de eo Camillius mihi scri-

psit, te cum eo locutum. Tuas literas expectabam: nisi illud quidem mutari, si aliter est, & oportet, non video posse: sed cum à nullo accepissem literas, desideravi tuas. Etiam putabam te certiore factum non esse, modo valeres. scripseras enim te quodam valetudinis genere teteri. Augustus quidam Rhodo venerat VIII Id. Quintil. Is nunciabat Q. fratrem ad Caesarem profectum III Kal. Iun. Philotimū Rhodum pridie eius diei venisse. habere ad me literas. ipsum Augustum audies. sed tardius iter faciebat. eo feci, ut eo celeriter eunti dare, quid sit in his literis nescio, sed mihi valde Q. frater gratulatur. Equidem in meo tanto peccato nihil, ne cogitatione quidem assequi possum quod mihi tolerabile possit esse. Te oro ut de hac misera cogites: & illud, de quo ad te proxime scripsi, ut aliquid cōficiatur ad inopiam propulsandam, & etiā de ipso testamento. Illud quoque vellem antea. sed omnia timuimus. Melius quidem in pessimis nihil fuit dissidio, aliquid fecissemus, ut viui vel tabularum nouarū nomine, vel nocturnarum expugnationum, vel Metellæ, vel omnium maiorum, nec res peririsset, & videremur aliquid doloris virilis habuisse. Memini omnino tuas literas. sed & tēpus illud & siquid vis præstitit. nunc quidem ipse videtur denūciare. Audimus enim de staturo eiō di, generumne nostrum potissimum, ut hoc vel tabulas nouas? Placet mihi igitur, & idem tibi, nuncium remitti. Petet fortasse tertiam pensionem. Cōsidera igitur tū ne vim abuso nascetur: an prius ego, si villo modo potuero, vel nocturnis itineribus experiar, ut te videam. Tu & hæc, & siquid erit quod interit me scire, scribas velim. Vale.

CICERO ATTICO SAL.

230

QUAE dudum ad me, & quæ etiam antè bis ad Tulliam de me scripsisti, ea sentio esse vera. Eo sum miserior, etsi nihil videbatur addi posse, quod mihi non modo irasci grauissima iniuria accepta, sed ne dolere quidem impune liceat. Quare istud feramus. quod cum tulerimus, tamen eadem erunt perpetienda, quæ tu, ne accidant, ut cauamus mones. Ea enim est à nobis contracta culpa, ut omni statu, omnique populo eundem exitum habitura videatur. sed ad meam manum reddiderint. enim hæc occultius accedam. Vide quæso etiā nunc de testamento, quod tum factum, cum illa querere coeperat. non credo & commoti. neque cum rogari, ne me quidem: sed quasi ita sit, quoniam in sermone iam venisti, poteris eam monere, ut alicui cōmittat, cuius extra periculum huius belli fortuna est. Equidem tibi potissimum velim, si idem illa vellet: quam quidē czlo. miserum me in hoc timere de illo alitero. Scio quidem venire nunc nil posse, sed seponi & occultari possunt, ut extra ruinam sint eā quæ impendet. Nam quòd scribis nobis nostra & tua Terentia fore parata, tua credo, nostra quæ potuerit esse: De Terētia autē (mitto cetera, quæ sunt innumerabilia) quid ad hoc addi potest? Scripseras ut M X II permutaret: tantum esse reliquum de argento. Mihi illa C C L D D mihi, & ascripsit tantum esse reliquum. cum hoc tū paruum de paruo detraxerit, perspicias quid in maxima re fecerit? Philotimus nō modo nullus venit, sed ne per literas quidem, aut per nuncium certiore facit me quid egerit. Epheso qui veniunt, ibi se eum de suis controuersis in ius adeuntem vidisse nunciant, quæ quidem (ita enim verisimile est) in aduentum Caesaris fortasse reiciuntur. Ita aut nihil puto cum habere, quod putet ad me celerius perferendum: & eo me magis esse despectum, aut etiam siquid habet, id nisi omnibus suis negotiis confectis ad me redire non curet. Ex quo magnum equidem capio dolorem, sed non tantum quantum videor debere, nihil enim mea minus interesse puto, quàm quid illinc afferatur: id quamobrem, te intelligere certo scio. Quòd me mones de vultu & oratione ad tempus accommodanda, etsi difficile est, tamen imperarem mihi, si mea quidquam interesse putarem. Quòd scribis literis putare Aphricanum negotium confici posse, velim scriberes cur ita putares. mihi quidem nihil in mentem venit quare id putem fieri posse. Tu tamen velim, siquid erit quod consolationis aliquid habeat, scribas ad me. sin, ut per spicio, nihil erit, scribas id ipsum. Ego ad te, siquid audiero, citius scribam. Vale. VIII Id. Sext.

CICERO ATTICO SAL.

231

FACILE assentior tuis literis, quibus exponis pluribus verbis nullū consilium quo à te possum iuari. Consolatio certe nulla est, quæ leuare possit dolorem meum. nihil est enim

Z. i.

contractum casu, nam id esset ferendum: sed omnia fecimus his erroribus & miseris & animi & corporis, quibus proximi utinam mederi maluissent, quam obesse. Quonia neque consilii tui, neque consolationis cuiusquam spes vlla mihi ostenditur, non queram hæc à te posthac: tantum velim, ne intermittas. scribas ad me quidquid veniet tibi in mentem, cum habebis cui des, & dum erit ad quem des, quod longum non erit. Illud discessisse Alexandrea rumor est non firmus, ortus ex Sulpicii literis, quas cuncti postea nuncii confirmarunt. quod verum, an falsum sit, quoniam mea nihil interest, utrum malum nescio. Quod ad te iam pridem de testamento scripsi apud epistolas, velim ut possim aduersas, ego huius miserima facultate confictor. nihil vnquam simile natum puro. cui si qua te consulere aliquid possum, cupio à te admoneri. Video eandem esse difficultatem quam in consilio dato ante: tamen hoc me magis sollicitat, quam omnia. In pensione secunda ceci fuimus, alium mallem. sed præterit. Te oro ut in perditis rebus, siquid cogi confici potest, quod sit in tuto, ex argento, neque satis multa ex suppellectile, des operam. Iam enim mihi videtur adesse extremum, nec vlla fore conditio pacis, eaque que sunt etiam sine aduersario peritura. Hæc etiam, si videbitur, cum Terentia loquetur opportune. Non queo omnia scribere. Vale. III Non. Quintil.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD ATTICVM
LIBER XII.

CICERO ATTICO SAL.

232

VNDE CIMO die postquam à te discesseram, hoc literulatū exaravi egrediens è villa ante lucem: atque eo die cogitabam in Anagnino, postero autem in Tusculano. Ibi vnum diem, v Kal. igitur ad constitutum: atque utinā continuo ad complexum mee Tulliz, ad osculum Atticæ possum currere. Quod quidem ipsum scribe quæro ad me, ut dum consisto in Tusculano, sciam quid garrat: sin rusticatur, quid scribat ad te. eque interea aut scribes salutē, aut nunciabis, itēque Piliz: & tamen, etiā continuo congressuri sumus, scribes ad me, siquid habebis.

Cum complicarem hanc epistolam, noctuabundus ad me venit cū epistola tua tabellaris. qua lecta, de Atticæ scabricula scilicet valde dolui. Reliqua quæ expectabā, ex tuis literis cognoui omnia. Sed quod scribis igniculum matutini, *καταμαρτυρησιν* est memoriola vacillare. Ego enim III Kal. Axio dederam: tibi, III Quinto, quo die venissem, id est v Kal. Hoc igitur habebis: noui nihil. Quid ergo opus erat epistola: quid cū coram sumus & garrimus quid in buccam? Est profecto quiddam *μυστηριον*, quæ habet, etiam si nihil subest, collocazione ipsa suauitate. Hic rumor est T. Murcum periisse naufragio, Asinium delatum viuum in manus militum. I. naus delata in Vticam ref. latu. hōc Pompeium nō comparere, nec in Balearibus omnino fuisse, vt Patierus affirmat. sed auctor nullius rei quisquam. Habes quæ dum tu abes locuti sunt. Ludi interea Præneste. Ibi Hirtius & isti omnes: & quidē ludi dies octo. quæ cenæ: quæ dilicite: Res interea fortasse transacta est. O miros homines. At Balbus zelificat. *τι γαρ αὐτῶν νόμος*: Verum si queris homini nō recta, sed voluptuaria querenti, nōnne *καλίστα*? Tu interea dormis. Iam explicandum est *πρόβλημα*, siquid acturus es. Si queris quid putem, ego fructum puto. Sed quid multariam te video, & quidē (vt spero) de via: recta ad me. Simul enim & diem Tyrannioni constituemus, & siquid aliud.

CICERO ATTICO SAL.

233

VNUM te puro minus blandum esse, quam me: aut si vterque nostrū est aliquando aduersus aliquem, inter nos certe nunquam sumus. Audi igitur me hoc *εἰς τὸν νόμον* dicentem, Ne viuam mi Atticæ, si mihi nō modo Tusculanum, vbi ceteroqui sum libenter, sed *καταμαρτυρησιν* tanti sunt, vt sine te sim totos dies. Quare obduretur hoc tridū, vt te quoque ponā in codē *κότῳ*. quod ita est profecto. Sed velim scite, hodiēne statim de auctione, & quo die

venias. ego me interea cum libellis. Ac moleste fero Vennonii historiam me non habere. Sed tamen ne nihil de re, nomen illud, quod à Caesare tuis habet conditiones: aut emptionem ob hastam, perdere malo (etsi praeter ipsam turpitudinem, hoc ipsum puto esse perdere.) aut delegatione in mactiæ annua die, quis erit cui credam? aut quando ipse Metonis annus veniet? aut Veteni conditione semissem. *ambrosius* igitur. Ac vercor ne iste iam auctiorem nullam faciat, & sedulo iis factis Clypo subsidio currat. Ne talis vir *divulgatus*, sed *novus*. Tu Atticam quaeso cura, & ei salutem & Piliæ, Tulliz quoque verbis plurimam.

CICERO ATTICO SAL.

234

O GRATAS tuas mihi iucundissimæque literas! quid quaeris? Restitutus est mihi dies festus. Angebar enim, quod Tiro *scripsit* te sibi esse visum dixerat: addam igitur, ut censeres, vni diem. sed de Catone *scripsit* non assequor, ut scribam, quod tui conuiuii non modo libenter, sed etiam æquo animo legere possunt. Quinetiam, si à sententiis eius dictis, si ab omni voluntate consiliisque, quæ de rep. habuit, recedam, *quædam* que velim gravitatem constantiamque eius laudare: hoc ipsum tamen iis odiosum *non* sit. sed vere laudari ille vir non potest, nisi hæc ornata sint: quod ille ea quæ nunc sunt & futura viderit, & ne fierent, contenderit: & facta ne videret, vitam reliquerit. Horum quid est, quod Atodio probare possimus? sed cura obsecro ut valeas, eamque quam ad omnes res adhibes, in primis ad conualescendum adhibe prudentiam.

CICERO ATTICO SAL.

235

QUINTVS pater quartum, vel potius millesimum, nihil sapit, qui lætetur Luperco filio & Stathio, ut cernat duplici dedecore cumulatam domum. addo etiam Philotimum tertium. O stultitiam (nisi mea maior esset) singularem! Quod autem omnia hanc rem *egressus* à te, fac non ad *scripsit* sed ad *scripsit* eum venisse *scripsit* *scripsit* (ut scribis) haurire, in tantis suis praesertim angustiis, *scripsit* sed ipse viderit. Cato me quidem delectat, sed etiam Bassium Lucilium sua de Cezlio tu quaeres, ut scribis. ego nihil novi: nota est natura, non facultas. Modo de Hortensio & Verginio, tu siquid dubitabis, & si quid magis placeat, ego quantum aspicio, non facile inueneris. Cum Mustella, quemadmodum scribis, cum venerit Crispus. Ad Aulum scripsi, ut ea quæ bene nossem de auro, Pisoni demonstrarem. Tibi enim sanè assentior, & istud nimium diu duci, & omnia nunc vendique contrahenda. Te quidem nihil agere, nihil cogitare aliud nisi quod ad me pertinet, facile perspicio, meisque negotiis impediri cupiditatem tuam ad me veniendi. sed mecum esse te puro: non solum quod meam rem agis, verum etiam quod videre videor quo modo agas. Neque enim vlla hora tui mihi est operis ignota. Tubulum Praetorem video L. Metello, Q. Maximo C O S S. Nunc velim P. Sexuola Pont. max. quibus C O S S. Tr. pl. equidè puto Cepione & Pompeio. Pr. enim Furio Sex. Atilio. Dabis igitur Tribunatum, & si poteris Tubulis quo crimine. Et vide quaeso L. Libo ille qui de Ser. Galba Cenforino & Manlio an T. Quintio Manlio C O S S. Trib. pl. fuerit. cõsturbor enim epitome Bruti Fanniana: in Bruti epitoma Fannianorum scripsi quod erat in extremo: idque ego secutus, hunc Fannium, qui scripsit historiam, generum esse scripseram Lælii. sed tu me *scripsit* recelleras: te autem nunc Brutus & Fannius. Ego tamen de bono auctore Hortensio sic acceptam, ut apud Brutum est. Hunc igitur locum expedies. Ego mihi Tironem Dolabellæ obuiam. is ad me Idibus reuertetur. te expectabo posttridie. De Tullia mea tibi antiquissimum esse video, idque ita ut sit, te vehementer rogo. Ergo & in integro omnia (sic enim scribis) mihi, etsi Kalendæ virandæ fuerunt, nicaionumque *scripsit* fugienda, conficiendæque tabulæ: nihil tamen tanti, ut à te abessem, fuit, cum Romæ essem, & te iam iamque visurum me putarem, eoridie tamen horæ, quibus expectabam, longè videbantur. Scis me minime esse blandum. Itaque minus aliquanto dico, quàm sentio.

CICERO ATTICO SAL.

236

DE COE LIO vide quaeso ne qua lacuna sit in auro. ego ista non novi. sed certe in coelbo est detrimeti satis, huc aurum si accedit. Sed quid loquor tu videbis. Habes Hegeziæ genus, quod Varro laudat. Venio ad Tyrannionem. aliter turverum hoc fuit sine me. At ego

Z. ii.

quoties cum essem otiosus, sine te tamē nolui. Quomodo hoc ergo lues vno scilicet, si mihi librum miseris: quod vt facias, etiam atque etiam rogo. et si me nō magis liber ipse delectabit, quā tua admiratio delectauit. Amo enim *ταύτην αὐτὴν*, tōque istam tam tenuem *σοφίαν* tam valde admiratum esse gaudeo. et si tua quidem sunt eiusmodi omnia. Scire enim vis quo vno animus alitur: sed quāto quid ex ista acuta & graui refertur ad *πλάττω*: sed longa oratio est, & tu occupatus in meo fortasse aliquo negotio, & pro isto alio sole, quo tu abusus es in nostro pratulo, à te nitidum solem vntūque repetemus. Sed ad prima redeo. Librum, si me amas, mitte. tuus est enim profectō: quoniam quidem est missus ad te, Chremes tantūmne ab te tua est otū tibi, vt etiam oratorem legas? Macte virtute, mihi quidem gratum, & erit grātius, si non modo in libris tuis, sed etiam in aliorum per librarios tuos Aristophanem reposueris pro Eupoli. Cæsar autem mihi irridere visus est. Quāto illud tuum quod erat *ἀμύτης* & vrbānum, ita potō te sine cura esse iussit, vt mihi quidem dubitationem omnem tolleret. Atticam dolco diu: sed quoniam iam sine horrore est, spero esse vt volumus. Quæ desideras, omnia scripsi in codicillis, eosque Eroti dedi breuiter. sed etiam plura quā quæris in iis. De Cicerone, cuius quidem cogitationis inītiū tu mihi artulisti, locutus sum cum eo liberalissime, quod ex ipso velim, si modo tibi erit cōmodum, sciscitare. Sed quid differo? Exposui te ex me detulisse equid vellet, equid requireret: velle Hispaniam, requirere liberalitatem. De liberalitate dixi quantum Publius, quantum Flamen Lētulus filio. De Hispania duo attuli. primum idem quod tibi: me vereri viruperationem: non fatis est, si hæc arma reliquissimus, etiam contraria: deinde fore vt angeretur, cum à fratre familiaritate & omni gratia vinceretur. Velim magis liberalitate vtī mea, quā sua libertate. sed tamen permisi. tibi enim intellexeram nō nimis displicere. Ego etiam atque etiam cogitabo, tēque vt idem facias rogo. Magna res & simplex est manere, illud anceps, verum videbimus. De Balbo & in codicillis scripseram, & ita cogito simulac redierit: sin ille tardius, ego tamen tridū, & quod præteritū, Dolabella etiam mecum. De Cicerone multis rei placet, comes est idoneus. Sed de prima pōsione antē videamus. Adest enim dies, & ille currit. Scribe quāto quid referat Celer egisse Cæsarem cum candidatis: vtrū ipse in scnicularium, an in Martium campum cogit. Et sanē scire velim nunquid necesse sit comitiū esse Romæ: nam & Piliz sanissaciendum est, & vtique Atticæ.

²³⁷ Næ ego essem hic libenter, atque id cotidie magis, ni esset ea causa quam tibi superiori-²³⁷ bus literis scripsi. Nihil hæc solitudine incundius, nisi paulum interpellasset Amyntæ filius *ὁ ἀπεργασίας ἄνδρ.* Cetera noli putare amabiliora fieri posse vlla littore, prospectu maris, tum his rebus omnibus. Sed neque hæc digna longionibus literis, nec erat quid scriberem, & somnus vrgebat.

²³⁸ Male mehercule de Athamātē. Tuus autem dolor humanus is quidem, sed magnopere²³⁸ moderandus. Consolationum autē multæ viz: sed illa rectissima, Impetret ratio, quod dies impetratura est. Alexim vero curemus, imaginē Tironis, quem agrum Romam remisit: & siquid habet, collis, *ἀδελφῶν* ad me cum testamento trāsseramus. Tota domus superior vacat, vt scis. hoc puto valde ad rem pertinere. Male de Scio, sed omnia humana tolerabilia ducenda. Ipsi enim quid sumus: aut quādiu hæc curaturi sumus: Ea videamus quæ ad nos magis pertinent, nec tamen multo: quid agamus de Senatu. Et vt nequid prætermittam, Cdonius ad me literas misit, Posthumiam Sulpicii, domum ad te venisse. De Pompeii Magni filia, tibi rescripti, nihil me hoc tempore cogitare: alteram vero illam, quam tu scribis, puto nosti, nihil vidi scēdius. sed adsum, eorū igitur.

Obsignata epistola accepi tuas. Atticæ hilaritatē libenter audio: cōmotiunculis *ἐπιπέσει*. De dote tanto magis perpurga. Balbi regia conditio est delegandi. quoquo modo confice. turpe est rem impeditam iacere. Insula Arpinas habere potest germanam *ἀγαθὴν*, habere videatur *καλὴν*. Est igitur animus in hortis, quos tamen inspiciam cum venero.

²³⁹ De Epicuro, vt voles, et si *καταρτίσθαι* in posterum genus hoc personarum: incredibile est ²³⁹ quā ea quidam requirant. Ad antiquos igitur, *αὐτὴν ἴστω*. Nihil habeo ad te quod perferbam: sed tamen instutui cotidie mittere, vt eliciam tuas literas: non quo aliquid ex his

- expectem, sed nescio quomodo tamē expecto. Quare siue habes quid, siue nihil habes, scribe tamen aliquid. ²⁴⁰ Tēque cura. Cōmouet me Attica, et si assentior Cratero. Bruti literarū scriptarū & prudenter & amice, multas mihi tamen lacrymas attulerunt. Me hęc solitudo minus stimulat, quā illa celebritas. te vnum desidero. Sed literis non difficilior vtor, quā si domi essem. arbor tamē ille vrget & manet: nō mercurale indulgente me, sed tamē non repugnantē. Quod scribis de Apuleio, nihil puto opus esse tua contentione, nec Balbo & Oppio: quibus quidem ille receperat, miq̄ue etiam iusserat nunciari, se molestū omnino non futurum: sed cura vt excūser morbi causa in dies singulos. Lenas hoc receperat. Prēde C. Septimium, L. Scrarilium: denique nemo negabit se iuraturum, quem rogaris. quod si erit durius, veniam, & ipse pēpetuum morbum iurabo. Cum enim mihi cendum sit conuiniis, malo id legē videri facere, quā dolore. Cocceium velim appelles. quod enim dixerat, non facit. Ego autem volō aliquid emere latibulum & perfugium doloris mei.
- ²⁴¹ De me excusando apud Apuleiū dederam ad te pridie literas. Nihil esse negotiū arbitror. Quemcunque appellaris, nemo negabit, sed Septimiiū vide & Lenatē & Scrarilium. T tibus enim opus est: sed mihi Lenas totū receperat. Quod scribis à Iunio te appellatū, omnino Cornificius locuples est: sed tamē scire velim quando dicar spondisse, & pro patre, an pro filio: neque eo minus, vt scribis, procuratores Cornificiū & Apuleium prædicatorē videbis. Quod me ab hoc mœtore recreari vis, facis vt omnia: sed me mihi non defuisse tu testis es: nihil enim de mœtore mimendo scriptū ab illo est, quod ego nō domi tuz legerim. sed omnem consolationē vincit dolor. Quinetiā feci quod profecto ante me nemo, vt ipse me per literas consolaret: quē librum ad te mittam, si descripserint librarij. Affirmo tibi nullam consolationē esse talem. Totos dies scribo, nō quo proficiam quid, sed tantisper impediō: nō equidem satis (vis enim vrget) sed relaxor tamen, ad omniāque nitō, non ad animum, sed ad vultum ipsum, si queam, reficiendum: idque faciēs interdum mihi peccare videor, interdū peccaturū esse nisi faciam. Solitudo aliquid adiuuat: sed multo plus proficeret, si tu tamen interesses, quz mihi vna causa est hinc discendū: nā pro malis recte habebat. quāquam ipsum doleo: non enim iā in me idem esse poteris: perierūt illa quz amabas. De Bruti ad me literis scripti ad te antea, prudētē scripra, sed nihil quod me adiuuarent. Quod ad te scripūt, id vellem vt ipse adesset: certe aliquid, quoniam me tam valde amant, adiuuaret. Quod siquid scies, scribas ad me velim. maxime autem Panfa quando: de Atricia dolco. Credo tamen Cratero. Piliā angī vetabat: is solitus est mœtore pro omnibus.
- ²⁴² Apud Apuleium (quoniā in perpetuum nō placet) in dies vt excūser videbis. In hac solitudine carco omniū colloquio: cumque mane me in syluam abstrusi densam & asperam, nō exeo inde ante vespērum. Secundū te nihil est mihi amicius solitudine. In ea mihi omnis sermo est cū literis. cum tamen interpellat fletus, cui repugno quoad possum: sed adhuc patres non sumus. Bruto, vt suades, rescribam: eas literas cras habebis: cum erit cui des, dabis.
- ²⁴³ Te tuis negotiis relicto nolo ad me venire. Ego potius accedā, si diutius impediere: et si necesse fuisse quidē ē conspectu tuo, nisi me planē nihil vlla res adiuuaret. Quod si esset aliquid leuamē, id esset in te vno: & cum primum ab aliquo poterit esse, à te erit. Nunc tamē ipsum sine te esse nō possum. sed nec tuz domi probatur, nec mez poteram: nec si propius essem vsq̄, tecum tamen essem. Idem enim te impediret quo minus mecū essem, quod nūc etiā impedit. Mihi adhuc nihil p̄tius fuit hac solitudine: quam vereor ne Philippus tollat. heri enim vesperi venerat. Me scriptio & literarū nō leniunt, sed obturbāt. Martianus ad me scripsit, me excusatum esse apud Apuleiū à Laterē, Nasone, Lenate, Torquato, Strabone. His velim meo nomine reddendas literas cures, gratū mihi eos fecisse. Quod pro Cornificio me ab hinc amplius annis x xv spondisse dicit Flauius, et si reus locuples est, & Apuleius prædicator liberalis, tamen velim des operam vt inuestigēs consporum tabulis, sine ita. mihi ante enim A Edilitatem meam nihil erat cū Cornificio. Potest tamē videri, sed scire certū velim, & appelles procuratores, si tibi videtur. quanquam quid ad me Verūtamen. Panfz professionem scribes, cū scies. Atticam saluere iube, & eam cura obsecro dignē ligenter. Piliē salutē. Dum recordationes fugio, quz quasi morsu quodā dolorem efficiūt,
- Z. iij.

refugio à te admonendo. Quod velim mihi ignoscas cuiusmodi est: etenim habeo nonnullos ex iis quos nunc lectito auctores, qui dicant fieri id oportere quod saepe tecum egi, & quod à te approbari volo. de Fano illo dico, de quo tantum quantum me amas, velim cogites. Equidem neque de genere dubito, placet enim mihi Cluati: neque de re, statutum est enim, de loco nonnunquam. Velim igitur cogites. Ego quantum his temporibus tam eruditus fieri poterit, profecto illam consecrabo omni genere monumentorum ab omnium ingenii scriptorum & Graecorum & Latinorum. Quae res forsitan sit refractura vulnus meum: sed iam quasi voto quodam & promisso me teneri puto: longumque illud tempus cum non ero, magis me mouet, quam hoc exiguum, quod mihi tamen tantum longum videtur. Habeo enim nihil (tentatis rebus omnibus) in quo acquiescam: nam dum illud tractabam, de quo antea scripti ad te, quasi fovebam dolores meos. nunc omnia respicio, nec quidquam habeo tolerabilius, quam solitudinem. nam (quod eram veritus) non obturbauit Philippus: nam ut heri me salutauit, statim Romam profectus est. Epistolam quam ad Brutum, ut tibi placuerat scriptam, nisi ad te curabis cum tua perferendam, eius tamen misi ad te exemplum, ut si minus placeret, ne mitteres. Domestica quod ais ordine administrari, scribes quae sint ea: quaedam enim expecto. Cocceius velle non frustretur. Nam Libo quod pollicetur, ut Eros scribit, non incertum puto, de forte mea Sulpicio confido & Egnatio scilicet, de Apuleio quid est quod labores cum sit excusatio facilis tibi ad me venire, ut ostendis, vide ne non sit facile. Est enim longum iter, discedentemque res quod celeriter tibi erit fortasse faciendum) non sine magno dolore dimittam: sed omnia, ut voles. Ego enim quidquid feceris, id cum recte, tum etiam mea causa factum putabo. Heri cum ex aliorum literis cognouissem de Antonii aduentu, admiratus sum nihil esse in tuis: sed erant pridie fortasse scriptae, quam datae: neque ista quidem curo: sed tamen opinor propter praedes suos accucurisse. Quod scribis Terentiam de obsequatoribus mei testamenti loqui: primum tibi persuade, me istae non curare: neque esse quidquam aut paruae curae, aut nouae loci: sed tamen quid simile illa eos non adhibuit quos existimas aut quaesituros, nisi scissent quid esset. Num id etiam mihi periculi fuit: Sed tamen faciat illa, quoad ego dabo meum testamentum legendum cui voluerit. Intelliget non potuisse honorificentius à me fieri de nepote quam fecerim. nam quod non aduocavi ad obsequandum, primum mihi non venit in mentem: deinde ea te non venit, quia nihil attinuit. tunc scis (si modo meministi) me tibi tum dixisse, ut de tuis aliquos adduceres. Quid enim opus erat multis: Equidem domesticos iusseram. Tum tibi placuit ut mitterem ad Silium. inde est natum, ut ad Publium. Sed necesse neutrum fuit. Hoc tu tractabis ut tibi videbitur. Est hic quidem locus amoenus & in mari ipso, qui & Antio & Circaei aspici possunt: sed ineunda nobis ratio est, quemadmodum in omni mutatione dominorum, qui innumerabiles fieri possunt in infinita posteritate (si modo haec stabunt) illud quasi consecratum remanere possit. Equidem iam nihil ego vestigabibus, & paruo contentus esse possum. Cogito interdum trans Tiberim hortos aliquos parare, & quidem ob hanc causam maxime. nihil enim video, quod tam celebre esse possit. sed quos, coram videbimus. Ita tamen, ut hac aetate Fanum absolutum sit. Tu tamen cum Apella Chio confice de columnis. De Cocceio & Libone quae scribis, approbo: maxime quod de iudicatu meo responsum sit. Siquid perspexeris, & tamen quid procuratores Cornificii dicant, velim scire: ita ut in ea te, cum tam occupatus sis, non multum operae velim ponere. De Antonio quoque Balbus ad me cum Oppio conscripsit, idque tibi placuisse, ne perturbaret. Illis egi gratias. Te tamen, ut iam ante ad te scripsi, scire volo, me neque isto nuntio esse perturbatum, nec iam villo perturbatum iri. Pansa, si hodie ut putabas profectus est, posthac iam incipio scribere. Scribe ad me de Bruti aduentu quid expectes, id est quos ad dies. Id, si scies ubi iam sit, facile coniectura assequere. Quod ad Tironem de Terentia scribis, obsecro te mi Attice suscipe totum negotium. vides & officium agi meum quoddam cui tu es conscius, & ut nonnulli putant, Ciceronis rem. Me quidem id multo magis mouet, quod mihi est & sanctius & antiquius, praesertim cum hoc alterum neque sincerum, neque firmum putem fore. Nondum videris perspice: re quam me nec Antonius commouerit, nec quicquam iam cuiusmodi possit commouere.

De Terentia autem scripsi ad te iis literis quas dederam pridie. Quod me hortaris, idque à ceteris desiderari scribis, ut dissimulem me tam grauius dolere, possumne magis, quam quod totos dies cōsumo in literis: Quod etiā non dissimulationis, sed potius leniendi & sanandi animi causa facio, tamen si mihi minus proficio, simulationi certe facio satis. Minus multa ad te scripsi, quod expectabam tuas literas ad eas quas ad te pridie dederam. Expectabam autem maxime de Fano, non nihil etiam de Terentia. Velim me facias certiorē proximis literis, Cn. Cepio Seruiliæ Claudii pater, viuōne patre suo naufragio perierit, an mortuo. Item Rutilia viuōne C. Coeta filio suo mortua sit, an mortuo. Per tinent ad eum

- 142 Legi Bruti epistolam, eamque tibi remisi, sanè non prudenter re scriptā ad ea quæ requi-
 fueras: sed ipse viderit, quanquam illud turpiter ignorat. Catonē primum sententiā putat
 de animaduersione dixisse, quam omnes antè dixerant, præter Cæsare. & cum ipsius Cæsa-
 ris tā seuera fuerit, qui tum Prætorio loco dixerit, Consularium putat leniores fuisse Cæsa-
 1 li, Seruiliū, Lucullorum, Curionis, Torquari, Lepidi, Gellii, Volcaci, Figuli, Cottæ, L. Cæsa-
 ris, C. Pisonis, etiam M. Annii Glabronis, Silani, Murenæ des. C. O. S. S. Cut ergo in senten-
 2 tiam Catonis quia verbis luculentioribus & pluribus rem eandem comprehenderat. Me
 autem hic laudat, quod retulerim, non quod parefecerim, quod cohortatus sim: quod deni-
 3 que antè quàm consulerē, ipse iudicauerim. Quæ omnia, quia Cato laudibus extulerat in
 4 cœlū, perscribendæque censuerat, idcirco in eius sententiā est facta discessio. Hic autem se
 etiam tribuere multū mi putat, quod scripserit optimū C. O. S. S. Quis enim ieiunius dixit
 inimicus: Ad cetera vero, tibi quæadmodum re scriptis: tūcum rogat de S. C. ut corrigas, hoc
 quidem fecisset, etiam si raro admonitus esset. sed hæc iterum ipse viderit. De hortis, quoniam
 5 nam probas, effice aliquid. Rationes meas nosti. Si vero etiā à Faberio recedit, nihil nego-
 6 tii est. sed etiam sine eo posse videor contendere. Vnales certe sunt Drusæ Pertalix, & Ta-
 mianitæ Cassianæ: sed coram. De Terentia nō possum cōmodius scribere, quàm tu scribis.
 Officium sit nobis antiquissimū: siquid nos fecerit, illius malo me, quàm mei poenitere:
 Quis C. Lolii curanda sunt ns. C. negat Eros posse sine me: credo, quod accipienda aliqua
 sit & danda æstimatio. Vellem tibi dixisset: si enim res est, ut mihi scribit, parata, nec in eo
 7 ipso mentitur, per te confici potuit: cognoscas & cōficias velim. Quod me in forū vocas;
 eò vocas vnde etiam bonis meis rebus fugiebam. Quid enim mihi foro sine iudiciis, sine
 curiis: in oculos incurrentibus iis, quos æquo animo videre nō possum? Quod autē homi-
 8 nes à me postulare scribis ut Romæ sim, neque mihi, ut absum, concedere, aut quatenus eos
 9 quidem cōtemno, meoque iudicio multo stare malo, quàm omnium reliquorum. Neque ta-
 10 men progredior longius, quàm mihi doctissimi homines concedunt, quorum scripta omnia
 quæcunque sunt in eā sententiā, non legi solum (quod ipsum erat fortis ægroti accipere
 medicinam) sed in mea etiam scripta transtuli, quod certe afflictū & fractū animi non fuit.
 Ab his me remedius noli in istam turbā vocare, ne recidam. De Terentia, quod mihi om-
 11 ne onus imponis, non cognosco tuā in me indulgentiam. ista enim sunt ipsa vulnera, quæ
 nō possum tractare sine maximo gemitu. Moderare igitur quæso, ut potes: neque enim à te
 plus quàm potes, postulo. Potes autē quid veri sit, perspicere tu vnus. De Rutilia quoniam
 12 videris dubitare, scribes ad me, cum scies: sed quamprimū, num Clodia D. Bruto Cōsulari
 filio suo mortuo, vixerit. Id de Marcello, aut certe de Postumia sciri potest: illud autem, de
 13 M. Coeta, aut de Syro, aut de Satyro. De hortis etiā atque etiam rogo. omnibus meis, eo-
 rumque, quos scio mihi non defuturos, facultatibus, sed potero meis, enitendum mihi est.
 Sunt etiā quæ vendere facile possum: sed ut nō vendam, eique vsuram pendam à quo eme-
 14 ro, non plus annum possum alioqui quod volo. Si tu me adiuas, paratissimi sunt. Drusiam
 cupit enim vendere proximos puto Lamia: sed abest. Tu tamē siquid potes, odorare, ne Si-
 15 lius quidem quidquam vtiatur, & iis vsuris facillime sustentabitur. Habe tuum negotium:
 nec quid res mea familiaris postulet, quam ego non curo, sed quid velim existima.

143 Putaram te aliquid noui, quod eiusmodi fuerat initium literarum, quamuis non curarē 243
 Z.iiii.

quid in Hispania feret, tamen te scripturū. sed videlicet meis literis respondisti, vt de foro & de curia. Sed domus est, vt ais, forum. Quid ipsa domo mihi opus est carenti foro? Occidimus, occidimus Attice, iam pridem nos quide: sed nunc fatemur, posteaquā vnum quo tenebamur, amissimus. Itaque solitudinem sequor: & tamen siqua me res isto abduxerit, enitar, si quomodo potero (potero autem) vt præter me nemo dolorem meū sentiat: si villo modo poterit, ne tu quidem. Atque etiam illa causa est non veniendi. Meministi quid ex te Atedius quæserit: quin etiā nunc molesti sunt. Quid existimas, si venero? De Terentia ita cura vt scribis, mēque hac ad maximas ægritudines accessione non maxima libera. Er vt scias me ita dolere, vt nō iaceam, quibus C O S S. Carneades & ea legatio Romam venerit, scriptū est in tuo annali. Hæc nunc quæro, quæ causa fuerit. De Oropo opinor, sed certum nescio. & si ita est, quæ controuersæ præterea, qui eo tempore nobilis Epicureus fuerit Athenis, qui præfuerit hortis, qui etiā Athenis *mirum* fuerint illustres, quæ etiam ex Apollodori puto posse inuenire. De Attica molestum: sed quoniā leuiter, recte esse confido. De Magala dubium non mihi erat. vnde enim tam felix Ligus patrem nam quid de me dicam, cui vt omnia contingant quæ volo, leuari non possum? De Drusi hortis quanti licuisse tu scribis, id ego quoque audieram, & vt opinor, heri ad te scripseram. sed quanti quanti, bene emittit quod necesse est. Mihi, quoquo modo tu existimas (scio enim ego ipse quid de me existimem) leuatio quædam est, si minus doloris, at officii debita.

244 Ad Siccā scripsi quodd vtitur L. Cotta, si nihil conficeretur de Transiberinis, habet in O- 244
stiensis Cotta celeberrimo loco, sed pusillum loci. Ad hanc rem tamen plus etiā satis. id velim cogites. Nec tamen ista pretia hortorū pertimueris: nec mihi iam argento, nec veste opus est, nec quibusdam amœnis locis: hoc opus est. Video etiā à quibus adiuuari possim, sed loquere cū Silio: nihil enim est melius. Mandauit etiam Sicca, vt scripseris cōstitutum se cum eo habere. Scribat igitur ad me quid egerit, & tu videbis. Bene fecit A. Silius, qui transegerit: neque enim ei deesse volebā: & quid possem timebā. De Otiua confice vt scribis. De Cicerone tempus esse iā videtur: sed quæro quid illi opus erit Athenis, permutare in possit, an ipsi ferendum sit: de totaque re quæ admodum & quando placeat, velim consideres. Publius iturū sine sit in Africā, & quando, ex Atedio scire poteris. quæras, & ad me scribas velim. Et vt ad meas ineptias redeam, velim me certiorē facias, P. Crassus Vinuliz F. viuōne P. Crasso Consulari patre suo, mortuus sit, vt ego meminisse videor, an post. Item quæro de Regillo Lepidi F. rectēne meminerim patre viuo mortuum. Cispiana explicabis, itēque Præziana. De Attica optime id ei salutem dices & Piliz. Scripserat ad me diligenter Sicca de Silio, seque ad te rē detulisse, quod tu idem scribis. mihi & res & cōditio placet, sed ita vt numerato malim, quā a estimatione. Voluptarias enim possessiones nolet Silius. Vestigalibus autē vt his possum esse contentus quæ habeo, sic vix minoribus. Vnde ergo numerator H D C exprimes ab Hermogene, cū præsertim necesse erit. Et domi video esse H D C. reliquæ pecuniæ vel vsuram Silio pendemus, dum à Faberio, vel ab aliquo qui Faberio debet, representabimus. Erit etiam aliquid alicūde. sed totam rem tu gubernabis. Drusianis vero hortis multo antepono, neque sunt vnquā comparata, mihi crede. Vna me causa mouet, in qua scio me *non potest*. sed vt facis, obsequere huic errori meo. Nam quod scribis *in te*, actum iam de isto est, alia magis quæro. Sicca, vt scribit, etiam si nihil confecerit cū A. Silio, tamen se scribit x Kal. esse venturum. Cuius occupationibus ignosco, eoque mihi sunt notæ. De voluntate tua vt simul simus, vel studio potius & cupiditate, nō dubito. De Nicia quod scribis, si ita me habebrem vt eius humanitate frui possem, in primis vellem illum mecum habere: sed mihi solitudo & recessus prouincia est. Quod quia facile sciebat Sicca, eo magis illum desidero. Præterea nostri Niciz nostri Niciz nostri Niciz non possit. Voluntas tamen eius mihi grata est. Vnam rem ad me scripisti, de qua decreui nihil tibi rescribere. Spero enim me à te impetrasse, vt priuare me ista molestia. Piliz & Atticæ salutem.

245 De Siliano negotio, cū mihi non est ignota conditio, tamē hodie me ex Sicca arbitror 245
omnia cogniturū. Cottæ quidem negas te nosse, sed vltra Silianam villam est (quam puto

tibi notam esse,) villula fordida & valde pusilla. Nihil agri ad vllam rem, loci satis, nihil ad eam quam quero, sequor celebritatem. Sed si perficitur de hortis Silii, hoc est, si perficis, est enim totum positum in te, nihil est scilicet, quod de Corta cogitemus. De Cicerone vt scribis, ita faciam. ipsi permittam de tempore: nummorum quantum opus erit vt permittetur, tu videbis. Ex Aledio quod scribis, siquid inueneris scribes. Et ego ex tuis animaduertio literis, & profecto tu ex meis, nihil habere nos quod scribamus: eadē cotidie, quæ iam iam: que ipsa contrita sunt. tamen facere non possum quin cotidie ad te mittam, vt tuas accipiam. De Bruto tamen siquid habebis: scire enim iam puto vbi Panfam expectet, si, vt consuetudo est, in prima prouincia circiter Kal. assuturus videtur: velle tardius: valde enim vrbem fugio multas ob causas. Itaque id ipsum dubito, an excusationem aliquam ad illum parem, quod quidem video facile esse. sed habemus satis temporis ad cogitandum. Piliz, Atticæ salutem.

CICERO ATTICO SAL.

246

DE Silio nihilo plura cognoui ex presente Sicca, quam ex literis tuis. Scripseras enim diligenter. Si igitur tu illum conueneris, scribes ad me, siquid videbitur de quo putas ad me missum esse. si missum necne, scio dictum quidem mihi. Certe nihil est. Tu igitur, vt coepisti. Et siquid ita conficies (quod quidem non arbitror fieri posse, vt illi probetur) Cicero, si tibi placebit, adhibebis. eius aliquid interest videri illius causa voluisse, mea quidem nihil, nisi id quod tu scis, quod ego æstimo. Quod me ad consuetudinē reuocas, fuit meū quidem iam pridem temp. regere, quod faciebam, sed inuitus, erat enim vbi acquiescerem: nunc planè nec ego victum, nec vitam illam colere possum: nec in ea te, quid aliis videatur, mihi puto curandum. Mea mihi conscientia plura est quam omnium sermo. Quod me ipse per literas consolatus sum, non permittit me quantum profecerim: merorem mihi: nui, dolorem nec potui, nec si possem, velle. De Triario bene interpretaris voluntatem meam: tu vero nihil, nisi vt illa volent. Amo illum mortuum. tutor sum liberis, totam domum diligo. De Castriciano negotio, si Castricius pro mancipiis pecuniam accipere videret, eamque ei solui, vt nunc soluitur, certe nihil est commodius: sin autem ita actū est, vt ipsa mancipia abduceret, non mihi videtur esse æquum. Rogas enim me vt tibi scribam quid mihi videatur. Nolo enim negotii Q. fratrem quidquam habere, quod videor mihi intellexisse, tibi videri idem. Publius, si æquinoctium expectat, vt scribis Atedium ducere, nauigaturus videtur: mihi autem dixerat per Siciliam. vtrum & quando, velim scire. Et velim aliquando, cum erit tuum commodum, Lentulum puerum visas: eisque de mancipiis, quæ tibi videbitur, attribuas. Piliz, Atticæ salutem.

CICERO ATTICO SAL.

247

SILIVS vt scribis, hodie, cras igitur, vel potius cum poteris, scribes, siquid erit, cum videris. Nec ego Brutum vito, nec tamen ab eo leuationem vllam exopto: sed erant causæ cur hoc tempore istic esse nollem: quæ si manebunt, querenda erit excusatio ad Brutum; & vt nunc est, mansuræ videntur. De hortis, quæso explica. Caput illud est, quod scis. Sequitur vt etiam mihi ipsi quiddam opus sit: nec enim esse in turba possum, nec à vobis abesse. Huic meo consilio nihil reperio isto loco aptius. Et de hac re quid tui consilii sit, mihi persuasum est: & eo magis, quod idem intellexi tibi videri, me ab Oppio & Balbo valde diligere. Cum iis communices quanto opere & quare velim hortos, sed id ira posse, si expediantur illud Faberianum: sint igitur auctores futuri, si qua etiam iactura facienda sit in representando, quoad possum, adducito: tuum enim illud desperatum denique intelliges, & quid inclinent ad hoc meum consilium adiuvandum. Siquid erit, magnum est adiumentum: sin minus, quacunque ratione contendamus, vetus illud *tyragia* quemadmodum scripsisti, vel *inuenio* putaro. De illo Ostiensis nihil est cogitandum, si hoc non assequimur. A Lamia non puto posse, Damassippi experiendum est.

248 Quæro quid ad te scribam, sed nihil est: eadem cotidie. Quod Lentulum inuisis, valde gratum. Pueros attribue ei, quot & quos videbitur. De Silii voluntate vendendi, & de eo quanti, tu veteri videris primū ne nolit, deinde ne tanti. Sicca aliter, sed tibi assentior.

Quare ut ei placuit scripsi ad Egnatium. Quod Salas te cum Clodio loqui vult, potes id mea voluntate facere: commodiusque est, quam quod ille à me petit, meipsum scribere ad Clodium. De mancipiis Castricianis, commodissimum esse credo transigere Egnatium. Quod scribis te ira futurum putare, cum Ouia, quæ so quidem ut conficiatur. Quoniam, ut scribis, nox erat, in hodierna epistola plura expecto. Silius mutasse sententiam Sicca mirabatur. Equidem magis miror, quod cum in filium causam conferret, quæ mihi non iniusta videtur (habet enim qualem vult) ais te putare, si addiderimus aliud à quo refugiat, cum ab ipso id fuerit destinatum, venditurum. Quæris à me, quod summum precium constituiam, & quantum anteire istos hortos Drusi. accessi, nunquam Coponianam villam & veterem, non magnam. Notui sylviam nobilem, fructum autem neutrius, quod tamen puero nos seire oportet: sed mihi utriusque arborum tempore magis meo, quam ratione æstimandi sunt. Possim autem assequi necne, tu velim cogites. Si enim Faberianum venderem, explicare vel representatione non dubitarem. De Silianis, si modo adduceretur ut venderet (si vanales non haberet, transirem ad Drusum) vel tanti, quanti Egnatius illum velle tibi dixit. Magno etiam adiumento nobis Hermogenes potest esse in representando. Aut concede mihi quæso ut eo animo sum quo is debeat esse qui emere cupiat, & tamen seruis ita cupiditati & dolori meo, aut te regi velim. Egnatius mihi scripsit: is siquid tecum locutus erit (commodissime enim per eum agi potest) ad me scribes, & ad agendum puto. Nam cum Silio non video confici posse. Pilæ & Aticæ salutem. Hæc ad te mea manu. Vide quæso quid agendum sit.

249 Publilia ad me scripsit, matrem suam cum Publilio loqueretur, ad me cum illo venturam, & se vnâ si ego pateret. Orat multis & supplicibus verbis ut liceat, & ut sibi rescribam. Res quàm molesta sit, vides. Rescripsi me etiam grauius esse affectum quam rum cum illi dixissem, me solum esse velle: quare nolle me hoc tempore eam ad me venire. Putabam, si nihil rescripsissem, illam cum matre venturam, mine non puto, apparebat enim illas litteras non illius esse. Illud autem quod fore video, ipsum volo vitare, ne illæ ad me veniant, & vna est vitatio, ut ego nollem. sed necesse est. Te hoc nunc rogo ut explores ad quam diem hic ita possim esse ut ne opprimar. Ages, ut scribis, temperate, Cicroni velim hoc proponas, ita tamen si tibi non iniquum videbitur, ut sumptus huius peregrinationis (quibus, si Romæ esset, domumque conduceret, quod facere cogitabat, facile contentus futurus erat) accommodet ad mercedes Argiletæ & Auentini, & cum ei proposueris, ipse velim reliqua moderare, quemadmodum ex his mercedibus suppeditemus ei quod opus sit. præstabo, nec Bibulum, nec Accidinum, nec Messalam, quos Athenis futuros audio, maioris sumptus facturos, quàm quod ex eis mercedibus recipietur. Itaque velim videas, primum conductores qui sint & quanti: deinde ut sit qui ad diem soluar, & quid viatici, quid instrummenti satis sit. Tumero certe Athenis nihil opus sit: quibus autem in via utatur, domi sunt plura quàm opus erat: quod etiam tu animaduertis.

250 Ego, ut heri ad te scripsi, si & Silius is fuerit quem tu putas, nec Drusus facilem se præbuerit, Damasippum velim aggrediari. Is opinor, ita partis fecit in ripa nescio quatenorum ingerum, ut certa præcia constitueret, quæ mihi nota non sunt. Scribes ad me igitur quidquid egeris. Vehementer me sollicitat Aticæ nostræ valetudo, ut verear etiam ne quæ culpa sit. sed & pædagogi probitas, & medici assiduitas, & tota domus in omni genere diligens, me rursus id suspicari verat. Cura igitur: plura enim non possum. Ego hic vel sine Sicca (Tironi enim melius est) facillime possem esse, ut in malis. Sed cum scribas videndum mihi esse ne opprimar, ex quo intelligam te certum illius professionis diem non habere: puraui esse commodius me istuc venire, quod idem video tibi placere. Cras igitur in Siccæ suburbano: inde quemadmodum suades, puto me in Ficulêni fore. Quibus de rebus ad me scripsisti, quoniam ipse venio, coram videbimus.

251 Tnam quidem & in agendis nostris rebus, & in consiliis ineundis, mihi que dandis, in ipsis literis quas miris benevolentia, diligentia, prudentia mirifice diligo. Tu tamen, siquid cum Silio, vel illo ipso die, quo ad Siccâ venturus ero, certiorè me velim facias, & maxime

cuius loci detractionem fieri velit. Quod enim scribis extremi, vide ne is ipse locus sit cuius causa de tota re, ut scis, est à nobis cogitatum. Hircii epistolam tibi mihi & recentem, & benevole scriptam. Antè quàm proxime discessi, nunquam mihi venit in mentem, quo plus insumptum in monimentum esset, quàm nescio quid quod lege conceditur, tantundem populo dandum esse, quod non magnopere moueret, nisi nescio quomodo *idcirco*. Fortasse nollè illud vilo homine nisi Fani appellari: quod si volumus, vereor ne assequi nõ possumus nisi mutato loco. Hoc quale sit, quæso considera. Nã etsi minus vrgeor, meque ipse propemodũ collegi, tamen indigeo tui consilii. Itaque te vehementer etiã atque etiã rogo, magis quàm à me vis aut pateris te rogari, ut hanc cogitationẽ toto pectore amplectare.

252 Fanum fieri volo, neque hoc mihi erui potest. sepulcri similitudinem effugere, non tam propter poenam legis studeo, quàm ut maxime assequar *in Scam*. quod poteram, si in ipsa villa facerem. Sed ut sepe locuti sumus, commutationes dominorum reformido. In agro vbiuncum fecero, mihi videor assequi posse ut posteritas habeat religionẽ. Hæ meæ tibi inepitæ (fateor enim) serendæ sunt. nam habeo ne me quidem ipsum, quicum tam audacter communicem, quàm te: si tibi res, si locus, si institutum placeat. Lege quæso legem, mihi que eam mitte. Siquid in mentem veniet quomodo eam effugere possimus, utemur. Ad Brutum siquid scribes, nisi alienum putabis, obiurgato eum quòd in Cumano esse noluerit propter eam causam quam tibi dixi. Cogitanti enim mihi nihil tam videtur potuisset facere rustice. Et si tibi placebit sic agere de Fano, ut copimus, velim cohörere & exactus Cluatium: nam etiam si alio loco placebit, illius nobis opera consiliique vrendũ putato. Tu ad villam fortasse cras. A te heri duas epistolas recepi, alteram pridie datã Hilario, alteram eodem die à tabellario: accepique ab AËgypta literas eodem die, Piliam & Atticã planè belle se habere. Tuz literæ mihi redditz sunt tertio decimo die. Quòd mihi Bruti literas, gratum: ad me quoque misit. Eam ipsam ad te epistolam mihi, & ad eam exemplum mearum literarum. De Fano, si nihil mihi hortorum inuenis (qui quidem tibi inueniendi sunt, si me tanti facis quãti certe facis) valde probo rationem tuam. De Tusculano, quamuis prudens ad cogitandum sis, sicut es, tamen nisi magnæ curæ tibi esset ut ego consequeretur id quod magnopere vellem, nunquam ea res tibi tam belle in mentem venire potuisset: sed nescio quo pacto celebritatem requiro. Itaque hortos mihi conscias necesse est. Maxima est in Scapulæ celebritas, propinquitas præterea vbi sis, ne totum diem in villam. Quare antequam discedis, Othonem, si Romæ est, conuenias peruelim. Si nihil erit, etsi tu meã stulticiam consuesti ferre, eò tamen progrediar, ut mi stomachare. Drusus enim certe vendere vult. Si ergo aliud erit, non mea erit culpa nisi emeris: quia in te ne labar, quæso prouide. Prouidendi autem vna ratio est, siquid de Scapulanis possumus. Et velim me certiore facias, quandiu in suburbano sis futurus. Apud Terentiã gratia opus est nobis, tuãque auctoritate: sed facies ut videbitur. Scio enim, siquid mea intersit, tibi maiori curæ solere esse quàm mihi. Hircius ad me scripsit Sex. Pompeium, Corduba exisse & fugisse in Hispaniam citeriorem. Cn. fugisse nescio quòd, neque enim curo. Nihil præterea noui. Literas Narbone dedit XIII Kal. Mai. Tu mihi de Canini naufragio quasi dubia misisti. Scribas igitur siquid erit certius. Quòd me à mœstitia auocas, multum leuaris si locum Fano dederis. Multa mihi de *in Scam* in mentem veniunt, sed loco valde opus est: quare etiam Othonem vide. non dubito quin occupatissimus fueris, qui ad me nihil literarum: sed homo nequam qui tuum commodum nõ expectarit, cum ob eam vnam causam missus esset. nunc quidem, nisi quid te tenuit, suspicor te esse in suburbano. At ego hic scribendo dies totos nihil equidem leuor, sed tamen aberro. Asinius Pollio ad me scripsit de impuro nostro cognato: quod Balbus Minor nuper fati planè, Dolabella obscure, hic apertissime. Ferrem grauius, si nouæ ægrimoniz locus esset. Sed tamen eequid impurius O hominem cauendum: quanquam mihi quidem, sed tenendus dolor est. Tu quoniam necesse nihil est, sic feribes aliquid, si vacabis. Quòd putas oportere prouideri iam a animi mei firmitatem, grauius que quosdam scribis de me loqui, quàm aut te scriberẽ, aut Brutum: siqui me fractũ esse animo & debilitatum putant, sciãt quid literatũ, & cuius generis consciam. Credo si modo

homines sunt) exultant me, siue ira leuatus sum ut animum vacuum ad res difficilis scribendas afferam, reprehendendum non esse: siue hæc aberrationem à dolore delegerim, quæ maxime liberalissima, doctoque homine dignissima, laudari me etiam oportere. Sed cum ego faciam omnia quæ facere possim ad me adiuuandum, tu effice id quod video te non minus quam me laborare. Hoc mihi debere video, neque leuari posse nisi soluero, aut videro me posse soluere, id est locum, qualem volo, inuenero. Heredes Scapulæ si istos hortos, ut scribis tibi Othonem dixisse, partibus quatuor factis, liceri cogitant, nihil est scilicet emptori loci: sin venibunt, quid fieri possit videbimus: nam ille locus publicanus, qui est Trebonii, & Cufinii, erat ad me allatus. sed scis aream esse. nullo pacto probo. Clodiz sane placent, sed non puto esse venalis. De Drusi hortis quantum ab his abhorreas, ut scribis, tamen eo confugiam, nisi quid inuenieris. Aedificatio me non mouet: nihil enim aliud edificabo, nisi id quod etiam si illos non habuero. *id est* mihi sic placuit, ut cetera Antisthenis hominis acuti magis, quam eruditi.

- 253 Tabellarius cum ad me sine literis tuis venisset, existimaui tibi eam causam non scribendi fuisse, quod pridie scripsisses ea ipsa, ad quæ rescripti hæc epistola. Expectaram tamen aliquid de literis Alinii Pollionis: sed nimium ex meo otium expecto: quanquam tibi remitto, nisi quid necesse erit, necesse ne habeas scribere, nisi etis valde otiosus. De tabellaris facerem quod suades, si essent vix necessariæ literæ ut erant olim: cum tamen brevioribus diebus cotidie respondebant tempore tabellarii: & erat aliquid Silius. Drusus alia quædam: nunc nisi Ortho extitisset, quid scriberemus non erat. Id ipsum dilatum est, tamen alleuor, cum loquor tecum absens, multo etiam magis cum tuas literas lego. Sed quoniã & abes (sic enim arbitror) & scribendi necessitas nulla est, conquirent literæ, nisi quid noui extiterit.
- 254 Qualis futura sit Cæsaris vituperatio contra laudationem meam, perspexi ex eo libro quem Hircius ad me misit, in quo colligit vitia Catonis, sed cum maximis laudibus meis. Itaque mihi librum ad Muscam, ut tuis librariis daret. Volo enim eum diuulgari: quod quo facilius fiat, imperabis tuis. *mutuandis* sæpe conor, nihil reperio, & quidem mecum habeo, & *Λογισμῶν* & *Ἰστοριῶν* *ἑξ* *ἠλφιστοῦ*. Sed quid simile illi & quæ ipsis honesta essent scribebant, & grata Alexandro: eequid tu eiusmodi reperis: Mihi quidem nihil in mentem venit. Quod scribis te vereri ne & gratia & auctoritas nostra hoc meo more minuat, ego quid homines aut reprehendant aut postulent nescio. Ne doleam: quæ potest? Ne iacem: quis vnquam minus, dum tua me domus leuabat? Quis à me exclusus, quis venit qui offenderetur?
- 255 Ad Asturam sum à te profectus. Legere isti læti, qui me reprehendunt, tam multa non possunt quam ego scripsi: quam bene, nihil ad rem: sed genus scribendi id fuit quod nemo abiecto animo facere posset. x x dies in hortis fui. Quis aut congressum meum aut facilitatem sermonis desiderauit? Nunc ipsum ea lego, ea scribo, ut ii qui mecum sunt, difficilior orium ferant quam ego laborem. Siquis requirit cur Romæ non sim: quia discessus est. cur non sim in his meis prædiolis, quæ sunt huius temporis: quia frequentiam illam non facile ferrem. Ibi sum igitur, vbi is qui optimas Baias habebat, quorannis hoc tempus consumere solebat. Cum Romam venero, nec vultu, nec oratione reprehendar. Hilaritatem illam qua hanc tristitiam temporum condebamus, in perpetuum amisi. Constantia & firmitas nec animi nec orationis requirentur. De hortis Scapulanis hoc videtur effici posse, aliud tua gratia, aliud nostra, ut præconi subiiciantur. Id nisi fit, excludemur: sin ad tabulam venimus, vincemus facultates Othonis nostra cupiditate. Nam quod ad me de Lentulo scribis, non est in eo. Faberiana modo res certa sit: tunc enitare, quod facis: quod volumus consequemur. Quod quæris quandiu hic: paucos dies, sed certum non habeo: simulac constituero, ad te scribam: & tu ad me, quando in suburbano sis futurus. Quo die ego ad te hæc misi, de Pilia & Attica mihi quoque eadem quæ scribis, & scribuntur & nuntiantur.
- 256 Nihil erat quod scriberet: scire tamẽ volebã vbi esses: si abes, aut abfuturus es, quãdo rediturus esses: facies igitur certioremi. Et quod tu scire volebas, ego quando ex hoc loco: postridie Id. Lanuuii consilui manere: inde postridie in Tusculano aut Romæ: vtrum sum

facturus, eo ipso die scies: scis quàm sit *certior, amplexi*. Minime in te quidem, sed tamen aude sum affectus de Fano: quod nisi, non dico effectum erit, sed fieri videro, audebo hoc dicere, & tu, vt soles, accipies: incurfabit in te dolor meus: nò iure ille quidem, sed tamen feres hoc ipsum quod scribo, vt omnia mea feres ac tulisti. Omnes tuas consolationes, vnam hanc in rem velim conferas: si quæris quid optem, primum Scapulæ, deinde Clodiar, postea si Silius nolet, Drusus aget iniuste Cusani & Trebonii: puto Trecentium esse dominum, Rebilium fuisse certo scio. Sinautem tibi Tusculanum placet, vt significasti quibusdam literis, tibi assentiar. hoc quidem vtrique perficies, si me leuari vis: quem iam etiam grauius accusas, quàm paritur tua consuetudo: sed facis summo amore & victus fortasse vitio meo: sed tamen si me leuari vis, hæc est summa leuatio: vel (si verum scire vis) vna. Hirtii epistolam si legeris (quæ mihi quasi *rebatana* videtur eius vituperationis quam Cæsar scripsit de Catone) facies me, quid tibi visum sit (si tibi erit comòdum) certior. Redeo ad Fani: nisi hæc æstate absolutum erit, quam vides integram restare, scelere me liberatum non putabo. Nullum à te desideravi diem literarum. videbam enim quæ scribis, & tamen suspicabar, vel potius intelligebam nihil fuisse quod scriberes. Ad v. Id. vero & abesse te putabam, & planè videbam nihil te habere. Ego tamen ad te ferè cotidie mittam. Malo enim frustra quàm te non habere cui des, siquid forte sit quod putes me scire oportere. Itaque accepi v. Id. literas tuas inanes. Quid enim habebas quod scriberes? Mi tamen illud, quidquid erat, non molestum fuit, nihil aliud scireme, noui te nihil habere. scripsi tamen nescio quid de Clodia. Vbi ergo ea est, aut quando ventura? Placet mihi res sic, vt secundum Othonem nihil magis. sed neque hanc vedituram puto. delectatur enim, & copiosa est, & illud alteri, quàm sit difficile, te non fugit. Sed obscuro enitatur vt aliquid ad id quod cupio, excogitemus. Ego me hinc postridie exiturum puto, sed ant in Tusculanum, aut domum, inde fortasse Arpinum. cum certum sciero, scribam ad te. Venerat mihi in mentem monere te vt id ipsum quod facis faceres. Putabam enim commodius te idem istud domi agere posse, interpellatione sublata. Ego postridie Id. vt scripsi ad te antè, Lanuuu manere constitui, inde aut Romæ, aut in Tusculano. Scies antè vtrunque.

257 Quod scies rectè illam rem fore leuamento, bene facis, cum id esse (mihi crede) pèrinde, vt existimare tu non potes. Res indicat quantopere id cupiam, cum tibi audeam cõfiteri, quem id non ita valde probare arbiiter. Sed ferendus tibi in hoc meus error. ferendus immo vero etià adiuuandus. De Othone diffido, fortasse quia cupio: sed tamen maior etiam res est quàm facultates nostræ, præsertim aduersario & cupido & locuplete, & hærede. Proximum est, vt velim Clodiar. Si ista minus confici possunt, effice quiduis. Ego me maiore religione, quàm quisquam fuit vllius voti, obstrictum puto. Videbis etiam Trebonianos, etsi absunt domini. Sed, vt ad te heri scripsi, considerabis etiam de Tusculano, ne æstas effluat, quod certe non est committèdum. Et Hirtium aliquid ad te *summi*, de me scripsisse se facile parior (fecit enim humane) & te eius epistolam ad me non misisse multo facilius; tu enim etiam humanius. Illius librum, quem ad me misit de Catone, propterea volo diuulgari ab tuis, vt ex istorum vituperatione sit illius maior laudatio. Quòd per Mustelam agis, habes hominem valde idoneum, meque sanè studiosum iam inde à Pontiano. Perfice igitur aliquid. Quid autem aliud, nisi vt aditus sit emptori, quod per quemuis hæredem potest effici? Sed Mustelam id perfecturum, si rogaris, puto, mihi vero & locum quem opto ad id quod volumus, dederis, & præterea *tyrigenus*; nam illa Siliæ & Drusi non satis *intrauita* mihi videntur. Quid enim sedere totos dies in villa ista? Igitur malim primum Othonis, deinde Clodiar. Si nihil fiet, aut Druso ludus est suggerendus, aut vtendum Tusculano. Quòd domi te includisti, ratione fecisti. sed quæso conface, & te vacuum redde nobis. Ego hinc, vt scripsi antea, postridie Id. Ian. deinde postridie in Tusculano. Contudi enim animum, & fortasse vici, si modo permanfero. Scies igitur fortasse cras, summam perendie. Sed quid est quæso? Philotimus nec Cartini Pompeium teneri: quæ de re literarum ad Clodium Patavinum missarum exemplum mihi Oppius & Balbus miserant, se id factum arbitrari, bellamque narrat reliquum satis magnum. Solet omnino esse Fuluinia ster.

Sed tamen si quod habes. Volo etiam scire de naufragio Gabiniano quid sit. Ego hic duo magna ~~curis~~ ^{curis} absolui. Nullo enim alio modo à miseria quasi abertare possum. Tu mihi etiam si nihil erit quod scribas (quod forte ita video) tamen id ipsum scribas velim, te nihil habuisse quod scriberes, dummodo ne his verbis. De Attica optime: ~~si~~ ^{si} tua me motet, et si scribis nihil esse. In Tusculano eo commodius ero quodd & crebrius tuas literas accipiam, & te ipsum nonnunquam videbo. Nam ceteroqui ~~si~~ ^{si} erant Asturæ: nec hæc quæ reficiant, hic me magis angunt, et si tamen ubicunque sum, illa sunt mecum.

258 De Cæsare vicino scripseram ad te, quia cognoram ex tuis literis, cum ~~si~~ ^{si} Quirini malo, quàm Salutis. Tu vero peruulga Hirium: id enim ipsum putaram quod scribis: ut cum ingenium amici nostri probaretur, ~~si~~ ^{si} vituperandi Catonis irideretur. Vincam, opinor, animum: & Lanuino pergam in Tusculano. aut enim mihi in perpetuum fundo illo carendum est (nam dolor idem manebit, tantummodo oëtius) aut nescio quid interit, utrum illue nunc veniam, an ad decem annos. Neque enim ista maior admonitio, quàm quibus assidue conficior & dies & noctes. Quid ergo, inquires: nihil literæ? In hæc quidem re, veteror ne etiam contrâ: nam esse fortasse durior. Exculro enim animo nihil agreste, nihil inhumanum est. Tu igitur, ut scripsisti, nec id incommodo tuo: vel (binæ enim potuerunt literæ) occurram etiam, si necesse erit. Ergo id quidem ut poteris. De Mustella, ut scribis, et si magnum opus est: eo magis delabor ad Clodiam: quanquam in utroque Faberianum nomen explorandum est. de quo nihil nocuerit, si aliquid cum Balbo eris locutus: & quidem, ut res est, emere nos velle, nec posse sine isto nomine, nec audere incerta. Sed quando Clodia Romæ futura est, & quanti rem æstimas, eo prorsus expecto: non quin illud malim, sed & magna res est & difficile certamen cum cupido, cum locuplete, cum hærede. et si de cupiditate nemini concedam, ceteris rebus inferiores sumus. Sed hæc coram. Hirii librum, ut faeis, diuulga. De Philotimo idem & ego arbitrabar. Domum tuam plurius video futuram vicino Cæsare. Tabellarium meum hodie expectamus: nos de Pilia & Attica certiores faciet. Domi te libenter esse facile credo, sed velim scire quid tibi restet, aut iamne confeceris. Ego te in Tusculano expecto, eoque magis quod Tironi statim te venturum scripsisti, & addidisti, te putare opus esse. Sentiebam omnino quantum mihi præfens prodesse, sed multo magis post discessum tuum sentio. quam ob rem, ut antè ad te scripsi, aut ego ad te totus, aut tu ad me, quod licebit.

259 Heri non multo post quàm tu à me discessisti, puto quidam urbani, ut videbantur, ad me mandata & literas attulerunt à C. Mario C. F. cum multis verbis agere mecum per cognitionem, quæ mihi secum esset, per eum Marium quem scripsissem, per eloquentiam L. Crassi aui sui, ut se defenderem, causamque suam mihi per scripsit. Rescripsi patrono illi nihil opus esse, quoniam Cæsaris propinqui eius omnis potestas esset, viri optimi, & hominis liberalissimi: me tamen ei fauturum. O tempora, fore cum dubitet Curtius Consulatum petere. sed hæc hæcenus.

260 De Tironem mihi curæ est, sed iam sciam quid agat. Heri enim mihi qui videret, cui etiam ad te literas dedi. Epistolam ad Cæsarem tibi misi. Horti, quam in diem proscripti sunt, velim ad me scribas. Ut me leuarat tuus aduentus, sic discessus afflixit. Quare cum poteris, id est cum Sexti auctioni operam dederis, reuises nos. vel vnus dies mihi erit utilis: quid dicam gratus? Ipse Romam venirem, ut vnà essemus, si satis consilium quadam de te haberem. Tironem habeo citius, quàm verebar. venit etiam Nicias, & Valerium hodie audiebam esse venturum: quamuis mulci sint, magis tamen ero solus, quàm si vnus esses. Sed expecto te à Pedueco vtrique. tu autem significas aliquid etiam ante: verum id quidem ut poteris. De Virgilio, ut scribis: hoc tamen velim scire, quando auctio. Epistolam ad Cæsarem mitti, video tibi placere. Quid queris? Mihi quoque hodie maxime placuit, & eo magis quod nihil est in ea nisi optimi ciuis: sed ita optimi, ut tempora quibus parere omnes ~~verba~~ præcipiunt: sed sic nobis esse visum, ut illi antè legerent. Tu igitur id curabis: sed nisi planè iis intelliges placere, mittenda non est. Id autem vtrum illi sentiant, an te simulent, tu intelliges: sed mihi simulatio pro repudiatione fuerit. ~~si~~ ^{si} & ~~si~~ ^{si}. De Cerelia quid tibi pla-

ceret, Tiro mihi narrauit: debere, non esse dignitatis meæ: perſcriptionem tibi placere: hoc metuere, alterum in metu non ponere. Sed & hæc & multa alia coram. Sufſtinenta tamen (ſi tibi videbitur) ſolutio eſt nominis Cereliani, dum & de Metione & de Faberio ſciamus. L. Tullium Montanum noſtri, qui cum Cicerone profectus eſt. ab eius fororis viro literas accepi, Montanum Planco debere, quod præ pro Flaminio ſit, M X X. de ea re nescio quid te à Montano rogatum: Sanè velim, ſive Plancus eſt rogandus, ſive qua re poteſ illū iuare, iuues: pertinet ad noſtrum officiū, ſi res tibi forte notior eſt, quàm mihi: aut ſi Plancum rogandum putas, ſcribas ad me velim, vt quid rei ſit, & quid rogandum, ſciam. De epiſtola ad Caſarem quid egeris, expecſto. De Silio non ita sanè laboro. tu mi aut Scapulanos aut Clodianos efficias neceſſe eſt. Sed nescio quid videris dubitare de Clodia, utrū quādo veniat, aut ſintne venaleis. Sed quid eſt quod audio? Spinterem feciſſe diuortium? De lingua Latina ſecuri es animi, dices, qui talia conſcribis. *id est, quæ sunt*, minore labore ſiunt, verba tantum affero quibus abundo.

Ego eſti nihil habeo quod ad te ſcribam, ſcribo tamen, quia tecum loqui videor. Hic nobiſcum ſunt Nicias & Valerius. Hodie tuas literas expectabamus matutinas: erunt forte, ſe alteræ poſtmeridianæ, niſi te Epiroticæ literæ impediunt, quas ego non interpello. Miſi ad te epiſtolas, ad Martianum & ad Montanum, eas in eundem faſciculum velim addas: niſi forte iam dedisti.

M. TULLII CICERONIS EPISTOLARVM AD ATTICVM
LIBER XIII.

CICERO ATTICO:

261

AD CICERONEM ita ſcripſiſti, vt neque ſeucrius, neque temperantius ſcribi poterit, nec magis quàm quemadmodum ego maxime vellem. Prudētiffime etiam ad Tullios. Quare aut iſta proficiant, aut aliud agant. De pecunia vero, video à te omnem diligentiam adhiberi, vel potius iam adhibitam. Et ſi efficias, à te hortos habebō. Nec vero vllum genus poſſeſſionis eſt quod malim: maxime ſcilicet ob eam cauſam quæ ſuſcepta eſt: cuius feſtinationem mihi tollis, quoniam de æſtate polliceris, vel potius recipis. Deinde etiam ad *verba illorum*, moſticiamque minuendam. nihil mihi reperiri poteſt acrius. cuius rei cupiditas impellit me, interdum vt te hortari velim, ſed me ipſe reuoco. Non enim dubito quin quod me valde velle putes, in eo tu meipſum cupiditate vincas. Itaque iſtue iam pro factō habeo. Expecſto quid iſtis placeat de epiſtola ad Caſarē. Nicias te (vt debet) amat, vehementerque tua ſui memoria delectatur. Ego vero Peduecum noſtrum vehementer diligo: nam & quanti patrem feci, totum in hunc ipſum, per ſe æque amo atque illum amauit. te vero plurimum, qui hoc ab vtroque noſtrum fieri velis. Si hortos inſpexeris, & ſi de epiſtola certioſem me feceris, dederis mihi quod ad te ſcribam: ſin minus, ſcribam tamen aliquid: nunquam enim deerit. Gratiore mihi celeritas tua, quàm ipſa res. quid enim indignus? Sed iam ad iſta obdurauimus, & humanitatem omnem exuimus. Tuas literas hodie expectabam, nihil equidem vt ex his noui. Quid enim veritatem Oppio & Balbo epiſtolas deſerri iubebis. & tamen Piſonem ſicubi de Auio. Faberius ſi venerit, videbis vt tantum attribuat, ſi modo attribuetur, quantum debetur. accipies ab Erote. Ariarathes Ariobarzani filius Romam venit: vult opinor regnum aliquod emere à Caſare. Nam quomodo nunc eſt, pedem vbi ponat in ſuo non habet: omnino eum Seſtius noſter parochus publicus occupauit, quod quidem facile patior. Veruntamen quod mihi ſummo beneficio meo magna cum fratribus illius neceſſitudo eſt, inuito eum per literas vt apud me diuerſetur. Ad eam rem cum mitterem Alexandrum, has ei dedi literas. Cras igitur auſcio Peducei cum poteris ergo. eſti impedit forte Faberius. ſed tamen cum licet. Dionyſius noſter grauer queritur, & tamen iure, à diſcipulis abeſſe tādium. multis verbis ſcripſit ad me, credo

- item ad te. mihi quidē videtur etiā diutius abfuturus ac nollē: valde enim hominē dēfidero.
- 164 A te literas expectabam. nondum scilicet: nam has mane rescribēbam. Ego vero ista no-
mina sic probō, vt nihil aliud me moueat, nisi quod tu videris dubitare. Illud enim non ac-
cipio in bonam partem, quōd ad me refers. Quid ipse negotium meum gerere nisi consi-
lio tuo sed tamen intelligo, magis te id facere diligentia, quā semper vteris, quā quōd du-
bites de nominibus istis. Etenim Coelium non probas, plura non vis. vtrumque laudo. His
igitur vtendum est: præs aliquando factus esset in his quidem tabulis. A me igitur omnia
quōd dies longiores: tenemus modo quod volumus. Puto fore istam etiā à præcone
diem, certe ab hæredibus. De Crispo & Mustela videbis: & velim scire quæ sit pars duorū.
De Bruti aduentu eram factus certior: attulerat enim ab eo AEGYPTA libertus literas. Mihi
ad te epistolam, quia commodē scripta erat.
- 165 Habeo munus à te elaboratum decem Legatorum, & quidē puto. nam filius anno post
Quæstor fuit, quā Conful Mumius. Sed quoniam sapiens de nominibus quæris quid pla-
ceat, ego quoque tibi sapiens respondeo placere. Siquid poteris cum Pisonē, conuicias: A-
tius enim videtur in officio futurus. Velim antē possis: si minus, vtrique simus simul cum
Brutus veniet in Tusculanum. Magni interest mea, vnā nos esse. scis autem qui dies is fu-
turus sit, si puero negotium dederis vt quærat. Spurius Mumium putaram in decem Le-
gatis fuisse, & videlicet: etenim *de Crispo* fratri fuisse, fuit enim ad Corinthum. Mihi tibi Tor-
quantum. Colloquere tu quidem cum Silio, vt scribis, & vrge. Illam diem negabat esse men-
se Maio. istam non negabat. Sed tu, vt omnia, istuc quoque ages diligenter. De Crispo &
Mustela scilicet cum quid egeris, quoniam ad Bruti aduentum fore te nobiscum polliceris,
satis est, præsertim cum hi tibi dies in magno nostro negotio consumantur.
- 164 De aquæ ductu probe fecisti. columnarium vide, ne nullum debeamus, quanquam mihi
videor audisse à Camillio commutatam esse legem. Pisoni quid est quod honestius respon-
dere possimus, quā solitudinem Caronis nec cum hæredibus solum Herēnianis, sed etiā
vt scis (tu enim mecum egisti) de puero Lucullo: quam pecuniam tutor (nam hoc quoque
ad rem pertinet) in Achaia sumptera. Sed agit liberaliter, quoniam negat se quidquam fa-
ctum contra nostram voluntatem. coram igitur, vt scribis, constituemus quemadmodū
rem explicemus. Quōd reliquos cohæredes conuenisti, planē bene. Quōd epistolam meam
ad Brutum poscis, non habeo eius exemplum, sed tamen saluum est: & ait Tiro te habere
oportere, & vt recorder, vnā cum illius obiurgatoria tibi meam quoque, quam ad eum re-
scripseram, misit. Iudiciali molestia vt caream, videbis. Tuditanum istum proauum Hor-
tensii planē non notam, & filium, qui tum non potuerat esse Legatus, fuisse putaram. Mu-
mium fuisse ad Corinthū pro certo habeo. Sæpe enim hic Spurius, qui nuper est, epi-
stolas mihi pronuntiabat versiculis facietis, ad familiaris misit à Corintho. sed non dubi-
to quin fratri fuerit Legatus non in decem. Atque hoc etiā accepi, non solitos maiores
nostros legare in decem, qui essent Imperatorum necessarii, vt nos ignari pulcherrimorū
institutoium aut negligentes potius, M. Lucullum & L. Murenam & ceteros ad L. Lucullū
misimus. Illudque *de Crispo*, illum fratri in primis eius legatis fuisse.
- 165 Operam tuam multam, qui & hæc cures, & mea expeditas, & sis in tuis multo minus di-
ligens quā in meis. Sæpius apud me fuit & Theopompus pridē. venisse à Cesare narra-
bat literas. hoc scribere, sibi certum esse Romæ manere, caulamque tam ascribere, quæ e-
rat in epistola nostra, ne se absente leges negligerentur, sicut esset neglecta sumptuaria. Est
de Crispo, idque etiam suspicatus: sed istis mos gerendus est, nisi placet hanc ipsam sententiam,
nos persequi, & Lentulum cum Metella certe fecisse diuortium. Hæc omnia tu melius. Re-
scribes igitur quidquid voles, dummodo ne quid iam enim non reperio quid te rescriptu-
rum putem, nisi forte de Mustela, aut si Silium videris. Brutus heri venit in Tusculanum
post horam decimam. hodie igitur me videbit: ac vellem, cum tu adesses: mihi equidem ei
nunciari, te quoad potuisses, expectasse eius aduentum, venturumque, si audisses: meque, vt
facio, continuo te certiozem esse facturum.
- 166 Planē nihil erat quod ad te scriberem. modō enim discesseras, & paulo post triplices re-

- miseras. Velim cures fasciculum ad Vestorium deferendum, & alicui des negotium, qui quærat Q. Faberū fundus nunquā in Pompeiano Nolano venalis sit. Epitomen Bruti Cælianorū velim mihi mittas, & à Philoxeno *παιδείων ἡδὴ ἀναίμων.* Te Idibus videbo cū tuis.
- 167 Commodum discipulas heri, cum Trebatius venit, paulo post Curtius hic salutandi cau-
sa, sed mansit inuitatus. Trebatium nobiscum habemus. Hodie mane Dolabella, multus
fermo ad multum diem. nihil possum dicere *ὀρεῖταις*, nihil *ἀποσπῆταις*. Ventum est ta-
men ad Q. Multa *ἄφροντα, ἀδύστερα*, sed vnum eiusmodi, quod nisi exercitus sciret, non modo
Tironi dicere, sed ne ipse quidem auderem scribere: sed hæcenus *ἀναίμων* ad me venit, cum
haberem Dolabellam, Torquatus: humanissimæque Dolabella, quibus verbis secum egis-
sem, exposuit: commodum enim egeram diligentissime, quæ diligentia grata est vīsa Tor-
quato. A te expecto, siquid de Bruto, quanquam Nicias confectum putabar, sed diuortium
non probari. quo etiam magis laboro idem quod tu. Siquid est enim offensionis, hæc res
moderari potest. Mihi Arpinum eundem est: nam & opus est constituta nobis illa prædiola,
& vereor ne excidendi potestas non sit cum Cæsar venerit: de cuius aduētū tam opinione
Dolabella habet, quam tu coniecturam faciebas ex literis Messala. Cum illuc venero, in-
tellexeroque quid negotii sit, cum ad quos dies rediturus sim, scribam ad te.
- 168 Minime miror te & grauius ferre de Marcello, & plura vereri periculi genera. Quis e-
nim hoc tiraret, quod neque acciderat antea, nec videbatur natura ferre vt accidere pos-
set? Omnia igitur metuenda. sed illud *πῶς τὸ ἐπιέλαι*, tu presertim me reliquum Consularem.
Quid tibi Seruius quid videtur: quanquam hoc nullam ad partem valet scilicet, mi-
hi presertim, qui non minus bene actum cum illis putem. Quid enim sumus: aut quid esse
possumus: domine, an foris? Quod nisi mihi hoc venisset in mentem scribere ista nescio
quæ, quod verterem me, non haberem. Ad Dolabellam, vt scribis, ita puto faciendum, *ἀντί-
κειν* quædam & *πῶς ἐπιέλαι*. faciendum certe aliquid est: valde enim desiderat. Brutus siquid,
curabis vt sciam: cui quidem quamprimum agendum puto, presertim si statuit. Seruun-
culum enim omnem aut restinxerit aut sedarit. Sunt enim qui loquātur etiam mecū. sed
hæc ipse optime, presertim si etiā tecū loquetur. Mihi est in animo proficisci x i Kal. Hic
enim nihil habeo quod agam, ne hercule illic quidem, nec vsquam: sed tamen illic hodie
Spintherem expecto. Misit enim Brutus ad me, per literas, purgat Cæsarē de interitu Mar-
celli, in quem ne si insidiis quidem ille intersectus esset, caderet vlla suspicio. Nūc vero, cū
de Magio constet, nonne furor eius omnē causam sustinet? Planè quid sit nō intelligo: ex-
planabis igitur, quanquā nihil habeo quod dubitē, nisi ipsi Magio quæ fuerit causa amen-
tiz, pro quo quidē etiam sponsor factus, & nimirū id fuit, soluendum enim nō erat: credo eū
peruisse à Marcello aliquid, & illum, vt erat, constantius respondisse: *ὃ γὰρ ἴσμεν*. Credebā esse
facile: totum est aliud, postea quàm sum à te diuinctior: sed fuit faciendum, vt & constitue-
rem mercedulas prædiorum, & ne magnum onus obseruantiz Bruto nostro imponerem.
Posthac enim poterimus commodius colere inter nos in Tusculano. Hoc autem tempore
cum ille me cotidie videre veller, ego ad illum ire non possem, priuabatur omni delecta-
tione Tusculani. Tu igitur, si Seruilia venerit, si Brutus quid egerit, etiam si constituerit
quādo obuiam, quidquid denique erit quod scire me oporteat, scribes. Pisonem si poteris,
conuenias. vides quàm maturum sit: sed tamen quod commodo tuo fiat.
- 169 Valde me momorderunt epistolæ tuæ de Attica nostra: eisdem tamen sanauerūt. Quod
enim te ipse consolabare eisdem literis, id mihi erat satis firmum ad leniendam ægritudi-
nem. Ligarianam præclare vendidisti: posthac quidquid scripsero, tibi præconium deferat.
Quod ad me de Varrone scribis, scis me antea orationes aut aliquid id genus solitum scri-
bere, vt Varronem nusquam possem intexere. Postea autē quāvis hæc cepi *ἐπιμαρτυρεῖν*, iam
Vatro mihi denunciauerat magnam sanè & grauem *παραπρόσμιαν*. Biennium præterit cum
ille *ἐπιμαρτυρεῖ* assiduo cursu cubitum nullum processerit. Ego autem me parabam ad id,
quod ille mihi misisset, vt *ὡς τῶ τῶ ἀλφει, καὶ ἄλλων*, si modo potuisssem, nam hoc etiam Hæsi-
dus ascribit *ὡς αὐτῶν*. Nunc illam *ὡς τῶ τῶ ἀλφει* sanè mihi probatam, Bruto, vt tibi pla-
cuit, depōdimus, idque eū nō nolle mihi scripsisti. Ergo illā *ἐπιμαρτυρεῖν*, in qua homines no-

biles illi quidem, sed nullo modo philologi, nimis acute loquuntur, ad Varronem transferamus: etenim sunt *αὐτῶν*, quæ ille valde probat. Catulo & Lucullo alibi reponemus: ita tamen si tu hoc probas, deque eo mihi rescribas velim.

- 170 De Brinniana auctione accepi à Vestorio literas: ait sine vlla controversia rem ad me esse collatam: Romæ videlicet aut in Tusculano me fore putauerunt ad VIII Kal. Quint. Dices igitur vel amico tuo, vel Othoni cohæredi meo, vel Labeoni nostro, paulum proferrant auctiõnem, me circiter Non. in Tusculano fore cum Pisone. Erotem habes. De Scapularis hortis toto peiore cogitemus: dies adest.
- 171 Commotus tuis literis, quod ad me de Varrone scripseras, totam Academiam ab hominibus nobilissimis abstuli, transfuli ad nostrum sodalem, & ex duobus libris contuli in quatuor: grandiores sunt omnino quàm erant illi, sed tamen multa detracta. Tu autem mihi peruehim scribas, quæ intellexeris illum velle. Illud vero utique scire cupio, quem intellexeris ab eo *ῥαῖσιν*, nisi forte Brutus id ei de re stabat. sed tamen scire peruehim. Libri quidẽ ita exierunt (nisi forte me cõmunis *ἐπιλογία* decipit) vt in tali genere, ne apud Græcos quidem simile quidquam. Tu illam iacturam fer es æquo animo, quod illa quæ habes de Academicis, frustra descripta sunt: multo tamen hæc erunt splendidiora, breuiora, meliora.
- 172 Nunc autem *ἀπορίῃ* quod me vertam. Volo Dolabellæ valde desideranti, non reperio quid: & simul *ἀδύναται* *ᾤοντο*. neque, si aliud qui potero *μυθη* effugere. Aut cessandum igitur, aut aliquod excogitandum. Sed quid hæc leuia curamus? Attica mea, obsecro te, quid agitur quæ me valde angit. Sed crebro regusto tuas literas: in his acquiesco, tamen expecto Nonas. Brinnii libertus cohæres noster scripsit ad me velle, si mihi placet, cohæredes: & Sabinum Albium ad me venire. Id ego planè nolo. hæreditas tanti non est, & tamen obire auctiõnis diem facile poterunt (est enim I I I Id.). si me in Tusculano post diem Non. mane conuenerint. Quod si laxius volent proferte diem, poterunt, vel biduum, vel triduum, vel vt videbitur: nihil enim interest. Quare nisi iam perfecti sunt, retinebis homines. De Bruto siquid erit, de Casare siquid scies, siquid erit præterea, scribes. Illud etiã atque etiã consideres: velim, placetne tibi mitti ad Varronem quod scripsimus, et si etiã ad te aliquid pertinet: nam scito te ei Dialogo adiunctum esse, tertium opinor. Igitur consideremus: et si nomina iam facta sunt, sed vel induci, vel mutari possunt.
- 173 Quid agit obsecro te Attica nostra: nam triduo abs te nullas acceperam. nec mirum, nam mo enim venerat, nec fortasse causa fuerat. Itaque ipse quid scriberem non habebam. Quo autem die has Valerio dabam, expectabam aliquem meorum: qui si venisset, & à te quid attulisset, videbam non defuturum quid scriberem. Nos cum flumina & solitudinem sequeremur, quo facilius sustentare nos possemus, pedem è villa adhuc egressi non fumus: ita magnos & assiduos imbris habebamus. Illam Academicen *ἀπορίῃ* totam ad Varronem traduximus, modo fuit Catuli, Luculli, Hortensii. Deinde quia *μεγὰρ* *τὸ* *πρῶτον* videbatur, quod erat hominibus ignota, non illa quidem *ἀπὸ* *ἑαυτῶν*, sed in his rebus *ἀπὸ* *ἑαυτῶν*, simulac veni ad villam, eosdem illos sermones ad Catonem Brutumque transfuli.
- 174 Ecce tuz literæ de Varrone. Nemini visa est aptior *ἀπορίῃ* ratio. sed tamẽ velim scribas ad me primum, placetne tibi aliquid ad illum: deinde si placebit, hõcne potissimũ. Quid Seruilia, iamne venit? Brutus etiã quid agit, & quando de Casare quid auditur? Ego ad Nonas quemadmodũ dixi: tu cum Pisone siquid poteris. V I. expectabam Roma aliquid. Non imperassem igitur aliquid tuis. nunc eadem illa, quid Brutus cogitet, aut si aliquid egit, & quid à Casare. Sed quid ista quæ minus curat Attica nostra quid agat scire cupio. et tuz literæ (sed iam nimis veteres sunt) recte sperare iubent, tamen expecto recens aliquid.
- 175 Vides propinquitas quid habet. nos vero consciamus hortos. colloqui videbamur, in Tusculano cum essem, tanta erat crebritas literarum. sed id quidem iam erit. Ego interea admonitu tuo perfecti sanè argutulos libros ad Varronem, sed tamen expecto quid ad ea quæ scripsi ad te. primum qui intellexeris cum desiderare à me cum ipse homo *ἡλικιωτέρων* nunquam me lacerasset: deinde quàm *ῥαῖσιν* multo Hortensium minus, aut eos qui de repub. loquuntur. Planè hoc mihi explices velim. in primis, maneatne in sententia, vt

mittam ad eum quæ scriptæ: an nihil necesse putes. sed hæc coram.

- 276 Commodum discesserat Hilarus librarius III Kal. cui dederam literas ad te, cum venit tabellarius cum tuis literis pridie datis, in quibus illud mihi gratissimum fuit, quod Attica nostra rogat te, ne tristis sis, quodque tu *ἀπολύει* esse scribis. Ligarianam, ut video, præclare auctoritas tua commendavit. Scripsit enim ad me Balbus, Oppius, mirifice se probare, ob eamque causam ad Cæsarem eam se orationunculam misisse. Hæc igitur idem tu mihi antea scripseras. In Varrone ista causa me non moueret, ne viderer *αὐθιγέειν*. sic enim constituebam, neminem includere in dialogos, eorum qui viverent: sed quia scribis & desiderari à Varrone, & magni illum æstimare, eos confeci & absolui, nescio quam bene, sed ita accurate, ut nihil posset suprà. Academicam omnem questionem libris quatuor. In eis quæ erant contra *ἀκαδημαϊκῶν* præclare collecta ab Antiocho, Varroni dedi: ad ea ipse respondeo: tu es tertius in sermone nostro. Si Cottam & Varronem fecissem inter se disputantes, ut à te proximis literis admoner, meum *κατὰ πρόθεσιν* esset. hoc in antiquis personis suauiter fit, ut & Heraclides in multis, & nos sex de Repub. libris fecimus. Sunt etiam de Oratore nostri tres, mihi vehementer probati: in eis quoque ex personis sunt, ut mihi tacendum fuerit. Crassus enim loquitur, Antonius, Catulus senex, C. Iulius frater Catuli, Cotra, Sulpicius. Puero me hic sermo inducitur, ut nullæ esse possent partes meæ. Quæ autem his temporibus scriptæ, *ἀπολύει* morem habent, in quo sermo ita inducitur ceterorum, ut penes ipsum sit principatus. Ita confeci quinque libros *πρὸς τὸν*, ut Epicurea Lucio Torquato, Stoica M. Catoni, *πρὸς τὸν* M. Piloni daremus. *ἀπολύει* id fore putaram, quod omnes illi discesserant. Hæc academica, ut scis, cum Catulo, Lucullo, Hortensio contuleram. sanè in personas non cadebant. Erant enim *λογυαί* quàm ut illi de iis somniasse vnaquam viderentur. Itaque ut legi tuas de Varrone, tanquam *εὐκαλῶς* attipui. apertius esse nihil potuit ad id philosophiæ genus, quo ille maxime mihi delectari videntur, eaque partes ut non sim consecutus, ut superior mea causa videatur. Sunt enim vehementer Antiochia, quæ diligenter à me expressa acumen habent Antiochi, nitorem orationis nostrum, si modo is est aliquis in nobis. Sed tu dandisne putes hos libros Varroni, etiam atque quædam videbis. Mihi quædam occurrit, sed ea coram.
- 277 A Cæsare literas accepi consolatorias, datas Prid. Kal. Mai Hispali. De vrbe augenda quid sit promulgatum, non intellexi, id sanè scire velim. Torquato nostra officia grata esse facile patior, eique augere non desinam. De vxore Tuberonis & priuigna, neque possum iam abdere (est enim res peruulgata) neque Tuberonem volo defendere. Mirifice est enim *αὐθιγέειν*. Theatrum quidem sanè bellum habuisti. Ego etià hoc loco facillime sustentor, tamen te videre cupio. itaque ut constitui, adero. Fratrem credo à te esse conuentum: scire igitur studeo quid egeris. De fama nihil sanè laboro, etsi scripseram ad te tunc stulte, nihil melius: curandum enim non est. atque hoc in omni vita sua quenque à recta conscientia transuersum vnguem non oportet discodere. Vident quàm *αὐθιγέειν* tu nos frustra existimas hæc in manibus habere. *ἀπολύει* te nollem, quod nihil erat (Redeo enim rursus eodem) Quidquàmne me putas curare in toto, nisi ut ei ne desim: Id ago scilicet, ut iudicia videat teneret *κατὰ πρόθεσιν*. Vellem tam domestica ferre possem, quàm ista contemnere. Putas autem me voluisse aliquid quod perfectum non sit: Non licet scilicet sententiam suam: sed tamen quæ tum acta sunt non possum non probare, & tamen non curare pulchre possum, sicuti facio. sed nimium multa de nugis.
- 278 Ad Hirtium dederam epistolam sanè grandem, quam scripserà proxime in Tusculanò: huic quam tu mihi misisti, rescribam aliàs: nunc aliis malo. Quid possum de Torquato, nisi si aliquid à Dolabella: Quod simulac, cōtinuo scietis. Expectabā hodie, aut summum cras ab eo tabellarios: qui simulac venerint, mittentur ad te. A Quinto expecto, proficiscens enim è Tusculano V III Kal. ut scis, misi ad eum tabellarios. Nunc ad rem ut redeam. Inhibere illud tuum, quod valde mihi arriserat, vehementer displicet. Est enim verbum totum nauiticum: quanquam id quidem sciebam: sed arbitrabar sustineri remos, cum inhabe-ri essent remiges iusti. id non esse eiusmodi didici heri, cum ad villam nostrā nauis appelle-

retur. Non enim sustinent, sed alio modo remigant. Id ab *τρωϊκῆ* remotissimum est. quare facies ut ita sit in libro quemadmodū fuit. Dices hoc idem Varroni, si forte mutauit. Nec est melius quidquam quāam ut Lucullus

Sustineat currum, ut bonus sæpe agitator equosque:

semp̄rque Carneades *καὶ Βαλβῆ* pugilis, & retentionem aurigæ similem facit *τρωϊκῆ*. Inhibito autem remigum motum habet, & vehentiorerū quidem remigationis nauem conuertentis ad puppim. Vides quanto hoc diligentius curem, quāam aut de tumore aut de Pollione. De Panfa etiam siquid certius. credo enim palām factum esse. De Critonio siquid esset, certēne de Metello & Balbino: Dic mihi, placētne tibi primum edere iniussu meo: Hoc ne Hermodorus quidem faciebat, is qui Platonis libros solitus est diuulgare, ex quo *λόγιον ἱερὸν ἔργον*. Quid illud? rectūne existimas cuiquam antequam Bruto: cui te auctore *καταγορεύσῃ*. Scripsit enim Balbus ad me, se à te quintum de Finibus librum descripsisse, in quo non sanè multa mutauit, sed tamen quædam. Tu autem commode feceris, si reliquos continueris, ne & *ἀδίστητον* habeat Balbus, & *τὴν* Brutus. Sed hæc hæctenus, ne videar *ἄρῃ μὲν ἐπινοῦμαι*. et si nunc quidem maxima mihi sunt hæc. Quid est enim aliud? Varroni quidem quæ scripsi te auctore, ita propro mittere, ut iam Romam miserim describenda. ea si uoles, statim habebis. Scripsi enim ad librarios, ut fieret tuis, si tu uelles, describendi potestas. Ea uero continebis, quoad ipse te videam. quod diligentissime facere soles, cum à me tibi dictum sit. Quomodo autem fugit me tibi dicere: mirifice Cælia studio uidelicet philosophiz flagrans, describit à tuis. Istos ipsos de Finibus habet. Ego autem tibi confirmo (possum falli, ut humanus) eam non habere: nunquam enim ab oculis meis abfuerunt. Tantum potèr aberat, ut binos scriberent, uix singulos confecerunt. tuorum tamen eo nullum delictum arbitror. Idemque te uolo existimare: à me enim prætermisum est, ut dicerem eos exire nondum uelle.

279 Hui quādiu de nugis? De te enim nihil habeo quod loquar. De Dolabella tibi assentior, cohæredes, ut scribis in Tusculano. De Cæsaris aduentu scripsit ad me Balbus non ante Kal. Sext. De Attica optime, quod leuius ac lenius, & quod fert *καὶ* Balbus. Quod autem de illa nostra cogitatione scribis, in qua nihil tibi cedo: ea quæ noui, ualde probò: hominè, domum, facultates: quod caput est, ipsum non noui, sed audio laudabilia de Scrofa: etiam proxime accedit, siquid hoc ad rem: *ἀγαθὸν* est etiam quāam pater: coram igitur & quidem propenso animo ad probandum. Accedit enim quòd patrem (ut scire te puto) plus etiam quāam non modo tu, sed quāam ipse scit, amocidique & merito & iandiu.

280 De Varrone non sine causa quid tibi placeat, tam diligenter exquiro. Occurrunt mihi quædam, sed ea corām. Te autem *ἀγαθὸν* in intexui, faciāmque id crebrius. Proximis enim tuis literis primū id te nō nolle cognoui. De Marcello scripserat ad me Cassius antea: *ναὶ κατὰ μὲν* Seruius, rem acerbam. Ad prima redeo. Scripta nostra nusquā malo esse quāam apud te, sed ea tum foras dari, cum utriusque nostrum uideretur. Ego & librarios tuos culpa libero, neque te accuso, & tamen aliud quiddam ad te scripserā, Cæliam quædam habere, quæ nisi à te habere non potuerit. Balbo quidem intelligebā satisfaciendū fuisse, tantū uolebam, aut obsoletū Bruto, aut Balbo inchoatū dari. Varroni simulac te uidero (si tibi uidebitur) mirtā. Quid autē dubitarim, cū uidero te scies. attributos quod appellas, ualde probe. Te de prædio auix exerceri moleste fero. De Bruto nostro prodiosum, sed uita fert. Mulieres autem uix satis humanæ: quæ inimico animo ferant, cū utraque officio pareat. Tullium scribam nihil fuit quod appellares: nam tibi mādassent, si fuisset. Nihil enim est apud eum positum nomine uoti, sed est quiddam apud illum meum. Id ego in hanc rem statui conferre. Itaque & ego recte tibi dixi, ubi esset, & tibi ille recte negauit, sed hoc quoque ipsum continuo adoriamur. Locum hominibus nō sanè probò, quod est desertior, sed habet *ἀδίστητον*. uerū hoc quoque, ut censueris: quippe qui omnia. Ego ut cōstitui adero, atque utinā tu quoque eodē die: sin quid (multa enim utique) posttridie: etenim cohæredes, à quis sine te, opprimi malitia est. Alteris iam literis nihil ad me de Attica, sed id quidē in optima spe pono. Illud accuso, non te, sed illam, ne salutem quidem: ar tu & illi, & Piliz plurimam, nec me tamen irasci iudicaris. Epistolam Cæsaris mihi, si minus legisses.

281 Antemeridianis tuis literis heri statim rescripti, nunc respondeo vespertinis. Brutus mal- 281
 lem me arecitere: nam & æquius erat, cum illi iter instaret & subitum & longum: & me-
 hercule nunc, cum ita sumus affecti, ut non possimus planè simul vivere (intelligis enim
 profecto quo maxime posita sit *ambitio*) facile patiebar nos potius Romæ vnà esse, quàm
 in Tusculano. Libri ad Varronem non morabantur. Sunt enim defecti, ut vidisti, tantum
 librariorum menda tolluntur. De quibus libris scis me dubitasse, sed tu videris. Itè quos Bru-
 to mittimus, in manibus habent librarii. Mea mandata (ut scribis) explica, quanquàm ista re-
 tentione omnis ait vti Trebatius, quid tu istos putas? Nosti domum, quam confice *stimus*.
 Incredibile est quàm ego ista non eurem. Omni tibi asseueratione affirmo, quod mihi cre-
 das velim, mihi maiori offensionem esse quàm delectationem possessiunculas meas. Magis enim
 doleo, me non habere cui tradam, quàm habere qui vtar. Atque illud Trebatius se tibi di-
 xisse narrabat. Tu autem veritus es fortasse ne ego inuitus audirem. Fuit id quidè huma-
 nitatis, sed mihi crede, iam ista non curo. Quare da te in sermonè & perfecta & cõfice, ex-
 cita, cõpella, loquere, ut te cū illo Scæuola loqui putes. Ne existimes, eos qui nõ debita con-
 sectari soleant, quod debeatur remisuros. De die tantum videro, & idiplum bono modo.
 282 Quid est, quod Hermogenes mihi Clodius, Andromenem sibi dixisse, se Ciceronem vi- 282
 disse Corcyrae? Ego enim audita tibi putaram. nihil igitur ne ei quidem literarum non
 vidit. Facies ergo ut sciam. Quid tibi ego de Varrone rescribam? Quatuor *libri* sunt in
 tua potestate, quod egeris, id probabo: nec tamen *id quod est*. Quid enim? sed ipsi quàm
 res illa probaretur, magis vtebar. Sed quoniam tu suscipis in alteram autem de retentione:
 ne, rescripti ad tuas accurate scriptas literas. Conficies igitur & quidem sine vlla dubitatio-
 ne aut retractatione, hoc fieri & oportet & opus est. De Andromene, ut scribis, ita putarã:
 Scisses enim, mihi què dixisses, tu tamè ita mihi de Bruto scribis, ut de te nihil: quãdo autè
 illum putas? Nam ego Romam pridie Id. ita volui Bruto scribere: sed quoniam tu te legis
 se scribis, fui fortasse *id quod est*, me ex tuis literis intellexisse, nolle enim me, quasi proficien-
 te sibi causa, Romam nunc venire. Sed quoniam iam adest meus aduentus, fac quæso ne
 quid cum Idus impediant, quo minus suo commodo in Tusculano sit. Nec enim ad tabu-
 lam cum desideraturus eram. In tali enim negotio cur tu vnus non satis es? sed ad testa-
 4 mentum volebam, quod iam malo alio die, ne ob eam causam Romã venisse videar. Scri-
 psi igitur ad Brutum iam illud, quod putassem, Idibus nihil opus esse. Velim ergo rotum
 hoc ira gubernes, ut ne minima quidem te vlla Bruti commodum impediamus. Sed quid
 est tandem, quod perhorrescas, quia tuo periculo iubeam libros dari Varroni? etiam nunc
 si dubitas, fac ut sciamus. Nihil est enim illis elegantius: volo Varronem, presertim cum il-
 5 le desideret: sed est, ut scis, *Antis* *Antis* *Antis* *Antis*. Ita mihi sæpe occurrit vultus
 eius, quærentis fortasse vel hoc, meas partis in iis libris copiosius defensas esse, quàm suas:
 quod mehercule intelliges non esse, si quando in Epeirum veneris: nam nunc Alexionis epi-
 stolis cedimus. Sed tamen ego non despero probatum iri Varroni: & id, quoniam impen-
 sam fecimus in Macrocolla, facile patior teneri. sed etiam atque etiam dico, tuo periculo
 fiet. Quare si addubitas, ad Brutum transeamus. Est enim is quoque Antiochius. O Acade-
 6 miam volaticã & sui similem, modo huc, modo illuc. Sed quæso epistola mea ad Varro-
 nem valde ne tibi placuit? Male mihi sit, si vnquam quidquam tam enitar. At ego, ne Tiro-
 ni quidem dictaui, qui totas *mensuras* persequi solet, sed Spintaro syllabatim. De Vitgili
 parte valde probo. Sic ages igitur, equidem id erit primum, proximum Clodia. Quod si
 neutrum, menuo ne turbem, & irruam in Drusum. Intemperans sum in eius rei cupiditate
 7 quam nosti. Iraque reuoluo identidem in Tusculanum. Quiduis enim potius quàm ut
 non hæc æstate absoluat. Ego (ut tempus est nostrum) locum habeo nullum vbi facilius
 esse possim, quàm Asturz. Sed quia qui mecum sunt (credo quod molestiam meam non
 ferunt) domum properant: etsi poteram remanere, tamen ut scripsi tibi, proficiscar hinc;
 ne relictus videar. Quo autem Lanuios conor equidem in Tusculanum, sed faciam te
 8 statim certior. Tu literas conficies. Equidem credibile non est quantum scribam, quin
 etiam noctibus. Nihil enim somni. Heri etiam effeci epistolam ad Casarem: tibi enim
 AA.iii.

placebat,quam non fuit malum scribi,si forte opus esse putares: vt quidem nunc est, nihil sanè est necesse mittere. sed id quidem, vt tibi videbitur. mittam tamen ad te exemplum fortasse Lanius,nisi forte Romam:sed cras scies.

- 283 Epistolam ad Cæsarem,nobis vero semper rectissime placuit vt isti antè legerent. Aliter enim fuisset & in hos inofficiosi, & in nosmetipsos, si illum offensuri fuimus, penè periculosi. Isti autem ingenue: mihiq; gratum, quòd quid sentirent, non reticuerunt. Illud vero vel optime, quòd ita multa mutari volunt, vt mihi de integro scribendi causa non sit: quanquam de Parthico bello quid spectare debui, nisi quòd illum velle arbitrabar: Quod enim aliud argumentum epistolæ nostræ,nisi *καλον* fuit? An si ea quæ optima putaram, suadere voluissim, oratio mihi defuisset? Totis igitur literis nihil opus est. Vbi enim *ιστορικη* magnum nullum fieri possit, *ειρηνη* vel non magnum, molestum futurum sit, quid opus est *μεγαλοφρονειν*, presertim cum illud occurrat, illum cum antea nihil scripsissem exultaturum me, nisi toto bello confecto, nihil scripturum fuisse. Atque etiam veror ne puter me hoc quasi Catonis *υποψηχη* esse voluisse. Quid quæris? Valde me poenitebat: nec vt in hac quidem re quidquam magis vt vellem, accidere potuit, quam quòd *αυτο* nostra non est probata. Incidissim etiam in illos, in eis in cognatum tuum. Sed redeo ad hortos. Planè illic te ire nisi tuo magno commodo nolo. Nihil enim vrget, quidquid erit, operam Faberio ponamus. De die tamen auctionis, siquid scies. cum qui è Cumano venerat, quòd & planè valere Atticam nunciabat, & literas se habere aiebat, statim ad te misi. Hortos quoniam hodie eras inspecturus, quid visum tibi sit, cras scilicet. De Faberio autè cum venerit. De epistola ad Cæsarem (iurato mihi crede) non possum. Nec me turpitudine deterret, etiam maxime debeat: quam enim turpis est assentatio, cum viuere ipsum turpe sit nobis: sed vt ceppi, non me hoc turpe deterret, ac vellem quidem (essent enim qui esse debebat) sed in mentem nihil venit. Nam quæ sunt ad Alexandrum hominum eloquentium & doctorum suasiones, vides quibus in rebus versentur. Adolescentem incensum cupiditate verissimè gloriæ, cupientem sibi aliquid consilii dari, quòd ad laudem sempiternam valeret, cohortantur. ad decus non decit oratio. Ego quid possum? tamen nescio quid è quæru exculperè, quòd videretur simile simulacri. In eo quia nonnulla erant paulo meliora, quam ea quæ sunt, & facta sunt, reprehenduntur, quòd me minime poenitet. Si enim peruenissent istæ literæ, mihi crede, nos poeniteret. Quid tu non vides ipsum illum Aristoteli discipulum summo ingenio, summa modestia, posteaquam Rex appellatus sit, superbū, crudelem, immoderatū fuisse? Quid tu hunc de pompa? Quirini contubernalem, his nostris moderatis epistolis lætaturum putas? Ille vero potius non scripta desideret, quam scripta non probet. Postremo, vt vult. Abiit illud quòd tum me stimulabat, quòd tibi dabam *περισυνα* *αγορι* *αυτου*. multo mehercule magis nunc opto casum illum quam tum timebam, vel quemlibet: nisi quid te aliud impediēt, mi optato veneris. Nicias à Dolabella magno opere accessit, (legi enim literas) etiam inuito me, tamen eodem me autore profectus est. Hoc manu mea.
- 684 Cum quasi alias res quærerem de philologis è Nicia, incidimus in Talnam. Ille de ingenio nihil nimis. modestum & frugi: sed hoc mihi non placuit. Se scire aiebat ab eo nuper petitam Cornificiam, Q. F. vetulam sanè & multarum nuptiarum. non esse probatam mulieribus, quòd ita reperirent rem non maiorem D C C. Hoc putavi te scire oportere. De hortis ex tuis literis cognoui, & Chrysippo in villa, cuius insulstatem bene noram. video nihil, aut pauca mutata, balnearia tamen laudat, maiora de minoribus ait hiberna effici posse. Tecta igitur ambulatiuncula addenda est: quam vt tantā faciamus, quantam in Tusculano fecimus, propè dimidio minoris constabit isto loco. Ad id autem quòd volumus *αδελφικη*, nihil apertius videtur quam lucus, quem ego noram, sed celebritatem nullam tum habebat, nunc audio maximam. Nihil est quòd ego malim. In hoc *παι* *τις* *μυ* *αυ* *της* *δου* *επι* *μορφου*. Reliquum est, si Faberius nobis nomen illud explicat, nil quære quanti. Orthonem vincas volo: nec tamen insaniturum illum puro. nosse enim mihi hominem video. Ira male autem audio ipsum esse tractatum, vt mihi ille emptor non esse videatur. Quid enim patretur? Sed quid argumentor? Si Faberium explicas, emamus vel magno: sin

- 4 minus, ne paruo quidem possumus. Clodiam igitur, à qua ipsa ob eam causam sperare videor, quòd & multo minoris sunt, & Dolabellæ nomen iam expeditum videtur, vt etiam representatione concludam. De hortis fati. cras aut te, aut causam, quam quidem futuram Faberianam, sed si poteris.
- 285 Ciceronis epistolam tibi remisit. O te ferreum, qui illius periculis non mouerist me quòd que accusat. eam tibi epistolam misissem: nam illam alteram de rebus gestis, eodem exemplo puto in Cumanum. hodie misi tabellarium, ei dedi tuas ad Vestorium, quas Pharnaci dederas. Commodum ad te miseram Demeam, cum Eros ad me venit: sed in eius epistola nihil erat noui, nisi auctionem biduum. Ab ea igitur, vt scribis & velim confecto negotio Faberiano, quem quidem negat Eros hodie, cras mane putat. à te colendus est. Iste autem *uoluntate* non longe absunt à scelere: te vt spero perendic. Sicunde potes, erucere qui decem Legati Mumio fuerunt, Polybius non nominat. Ego memini Albinii Consularem, & Sp. Mumium, videor audisse ex Hortensio Tuditanum. sed in Libonis annali xiiii annis post Prætor est factus Tuditanus, quàm Consul Mumius. Non sanè quadrat villo aliquem olympia aut vbi visum. *uoluntate* *uoluntate*, more Dicæarchi familiaris tui.
- 286 V. Kal. mane accepi à Demea literas pridie datas, ex quibus aut hodie, aut cras expectare deberem. Sed vt opinor, idem ego, qui expecto tuum aduentum, morabor te. Non enim puto tam expeditum Faberianum negotium futurum, etiam si est futurum, vt non habeat aliquid moræ. cum poteris igitur. quoniam etiam dum abes. Dicæarchi quos scribis libros, sanè velim mihi mittas, addas etiam *uoluntate*. De epistola ad Cæsarem *uoluntate*. atque id ipsum, quod isti aiunt illum scribere, se nisi constitutis rebus non iturum in Parthos, idem ego suadebam in illa epistola: vt trum liberet, facere posset auctore me. Hoc enim ille expectat videlicet, neque est facturus quidquam nisi de meo consilio. Obsecro abiiciamus ista, & semiliberi saltem simus: quod assequemur & tacendo & latendo. Sed aggredere à te Othonem, vt scribis. Conface mi Attice rem. Nihil enim aliud reperio, vbi & in foro non sum & tecum esse possum. Quanti autem hoc, mihi venit in mentem. C. Albanus proximus est vicinus. Is ∞ iugerum de M. Pilio emit (vt mea memoria est) ∞ c x v, omnia scilicet nunc minoris. sed accedit cupiditas, in qua præter Othonem non puto nos vllum aduersarium habituros: sed eum ipsum tu poteris mouere, facilius etiam si Kanum haberes. O gulam insulsam pudet me patris. Rescribes, siquid voles.
- 287 Alteram à te epistolam cum hodie accepissem, volui te vna mea contentum. Tu vero age quod scribis de Faberio. In eo enim totum est positum id quod cogitamus: quæ cogitatio si non incidisset, mihi crede, istuc, vt cetera, non laborarem. Quòd obrem vt facis (istuc enim addi nihil potest) vrge, insta, perfice. Dicæarchi *uoluntate* vtrosque velim mittas, & *uoluntate* non inuenio & epistolam eius, quam ad Aristoxenum misit. Tris eos libros maxime nunc vellem, apti essent ad id quod cogito. Torquatus Romæ est, iussi vt tibi daretur. Canulum & Lucillum, vt opinor antea. His libris noua præmia sunt addita, quibus eorum vterque laudatur. Eas literas volo habeas, & sunt quædam alia. Et quod ad te de x Legatis scripti, parum intellexi. credo quia *uoluntate* scripseram. De C. Tuditano enim quærebam, quem ex Hortensio audieram fuisse in x. eum video in Libonis Prætozem. L. Popilio, P. Rupilio c o s s. annis xiiii ante quàm Prætor factus est, Legatus esse potuisset, nisi admodum sero Quæstor est factus, quod non arbitror. Video enim Curesules magistratus eum legitimis annis per facile cepisse. Postmumium autem, cuius statuum in Istmo meminisse te dicis, sciebam fuisse. Is autem est qui cum Lucullo fuit, quem tu mihi addidisti. Sanè ad illum *uoluntate* personam idoneam. Videbis igitur, si poteris, ceteros, vt possimus *uoluntate* negligentiam miram, semelne puras mihi dixisse Balbum & Faberium professionem relata: quin etiam eorum iussu miserim qui profiterentur: ita enim oportere dicebant. Professus est Philotimus libertus. Nosti credo librarium; sed scribis & quidem confectum. Ad Faberium, vt tibi placet, literas misi. Cum Balbo autem puto te aliquid fecisse H. in Capitolio. In Virgilio mihi nulla est *uoluntate*: nec enim eius causa sanè deo. Et si emero, quid erit quod postulet? Sed videbis, ne is cū sit in Africa, vt

Cælius. De nomine tu videbis cum Cuspio, sed si Plancus destinat, tum haberes difficul-
tem. Te ad me venire uterque nostrum cupit, sed ista res nullo modo relinquenda est.

- 288 Othonem quod speras posse vinci, sanè bene narras. De æstimatione, ut scribis, cum age
re ceperim, etsi nihil scripsit, nisi de modo agri. Cum Pifone siquid poterit. Dicazarchi li-
brum accepi, & *uambianis* exspecto. negotium dederis. Reperies ex eo libro, in quo sunt S. C.
Cn. Cornelio Lucio C O S S. De Tudirano autem quod putas, *stibis* est: tum illum, quo-
niam fuit ad Corinthum. Non enim temere dixit Hortensius ad Quæstorem Trib. mil. id-
que potius fuisse credo. Sed tu de Antiocho scire poteris. Vide etiam quo anno Quæst. aut
Trib. mil. fuerit, siue vtrum eadem in Præf. aut in cõtuber. fuerit, modo fuerit in eo bello.
De Varrone loquebamur. Lupus in fabula: venit enim ad me, & quidem id temporis, ut re-
tinendus esset. sed ego ita egi, ut non scinderem penulam. Memini enim tuum, & multi e-
rant, nõsque imparati. Quid refert: Paulo post C. Capito cum T. Carrinate. Horum ego vix
atrigi penulam: tamen remanserunt, cecidit belle. Sed casu sermo à Capitone de vrbe au-
genda, à Ponte Mulvio Tiberim duci secundum montes Vaticanos, Campum Martium
tum ædificari. Illum autem campum Vaticanum fieri quasi Martium campum. Quid ais
inquam? At ego ad tabulam, ut si recte possem Scapulanos hortos. Caue facias, inquit: nam
ista lex perferetur. Vult enim Cæsar. Audi rem. Facile passus sum, fieri autem moleste fero.
Sed tu, quid ais? quanquam quid quæro? Nosti diligentiam Capitonis in rebus nouis per-
quirendis, non concedit Camilio. Facies me igitur certiozem de Idbus. Ista enim me res
adducebat: eo adiunxeram ceteras, quas consequi tamen biduo aut triduo post facile po-
tero. Te tamen in via confici minime volo, quin etiam Dionysio ignosco. De Bruto quod
scribis, feci ut ei liberum esset, quod ad me attineret. Scripsi enim ad eum heri Id. Mai, eius
opera mihi nihil opus est. Asturam veni V I I I Kal. Iul. vitandi enim caloris causa Lani-
uii I I I H. acquiesceram. Tu velim, si graue non erit, efficias me ante Nonas mihi illuc ve-
niendum sit. Id potes per Egnatium Maximum. Illud in primis cum Publilio me penè ab-
sente conficias, de quo, quæ fama sit scribes. Id populus curat scilicet. non mehercule ar-
bitror. etenim hæc decantata erat fabula, sed complere paginam volui. Quid plura? Ipse e-
nim adsum, nisi quid tu prorogas. Scripsi enim ad te de horris. O rem indignam. Gentilis
tuus vrbeni auget, quam hoc biennio primum vidit, & ei parum magna visa est, quæ etiam
ipsum capere potuerit. Hac de re igitur exspecto literas tuas. Varroni scribis, te, simulac ve-
nerit. Dati igitur iam sunt, nec tibi integrum est. Hui si scias quanto periculo tuo. Aut for-
tasse literæ meæ te retardarunt, si eas nondum legeras, cum has proximas scripsisti. Scire
igitur aucto quomodo res se habeat.

- 289 De Bruti amore vestraque ambulatione, etsi mihi nihil noui affers, sed idem quod sæpe,
tamen hoc audio libentius, quo sapius: eoque mihi iucundius est, quod tu eo lætaris: certi-
usque eo est, quod à tedicitur. Has alteras hodie literas. de Xenonis nomine & de Epeiro-
ticis X X X X, nihil potest fieri nec cõmodius, nec aptius, quàm ut scribis. Id erat locutus
mecum eodem modo Balbus Minor. Noui nihil sanè, nisi Hirriũ, cum Quinto acerrime pro
me litigasse: omnibus eũ locis facere, maximoque in cõuiuuiis, cũ multa de me, tũ todire ad
patrem. Nihil autem ab eo tam *astutus* dici, quàm alienissimos nos esse à Cæsare: fidem
nobis habendam non esse, me vero etiam cauendum *quæstus* in, nisi viderem scire Regem,
me animi nihil habere. Ciceronem vero meum vexari, sed id quidem arbitratu suo. Lau-
dationem Porciz gaudeo me ante dedisse Lepzæ tabellario, quàm tuas acceperim literas.
Eam tu igitur, si me amas, curabis: si modo mittetur, isto modo mittendam Domitio &
Bruto. De gladiatoribus, de ceteris quæ scribis *ad quæstus*, facies me cotidie certiozem,
velim (si tibi videtur) appelles Balbum & Offiliũ, de auctiõne proscribenda, equidem lo-
cutus sum cum Balbo. Placebat puto conscripta habere Offiliũ omnia. Haber & Balbus,
sed Balbo placebat proptinquam diem, & Romæ: si Cæsar moraretur, posse in diem, diem
differri. Sed is quidem adesse videtur. Totum igitur considera. placet enim Vestorio.

- 290 Ante lucem cũ scriberem contra Epicureos, de eodem oleo & opera exarati nescio quid
ad te, & ante lucem dedi. Deinde cũ somno repetito simul cũ sole expectatus essem, datur

- mi epistola à fororis tuæ filio, quam ipsam tibi misi, cuius est principiū non sine maxima cōtumelia, sed fortasse in *taberna*. Est autē sic, EGO ENIM NON PROBO QUID
- QUID NON BELLE IN TE DICI POTEST. posse vult in me multa dici non belle, sed ea se negat approbare. hoc quidquā pote impurius: lā cetera leges (misi enim ad te) iudicabilique. Bruti nostri cotidianis assiduisque laudibus, quas ab eo de nobis haberi permulti mihi renūciauerunt, commotū istum aliquando scripsisti aliquid ad me, credo & ad te: idque vt sciam facies: nam ad patrē de me quid scripserit nescio: de matre quā pie
- VOLVERAM, inquit, VT QUAMPLVRIMVM TECVM ESSEM, CON-
DVCI MIHI DOMVM, ET ID AD TE SCRIPSERAM. NEGLEXI-
STI. ITA MINVS MVLTVM VNA ERIMVS. NAM EGO ISTAM DO-
MVM VIDERE NON POSSVM. QVA DE CAVSA, SCIS. hanc autem causam pater odium matris esse dicebat. Nūc me iuua mi Artice consilio, *ἀντίοχος ἄντιος τῆς ἡγῆς*
- *ἄντιος*, id est utrū aperte hominem asperner, & respiciam: *ἀντιοχος ἄντιος τῆς ἡγῆς*. vt enim Pindaro, sic *ἄντιος τῆς ἡγῆς ἀντιοχος ἄντιος*: omnino moribus meis illud aptius. sed hoc fortasse temporibus. Tu autem quod ipse tibi suaseris, idem mihi persuasum putato. Equidem vercor maxime ne in Tusculano opprimar. In turba hæc essent faciliora. Vtrum igitur Asturæ: quid Cæsar subitō: luua me quæso consilio, vtar eo quod tu decreueris. O incredibilem vanitatem. ad
- patrem domo sibi carendum propter matrem plenam pietatis. Hic autem iam languescit, & ait tibi illum iure iratum: sed vtar tuo consilio. *ἀντιοχος ἄντιος* enim tibi video placere. Romam vt censes, veniam, sed inuitus: valde enim in scribendo hæreo. Brutum, inquit eadem scilicet. sed nisi hoc esset, res me ista non cogeret. Nec enim inde venit vnde mallet, neque diu absiur, neque vllam literā ad me, sed tamē scire aucto qualis ei totius itineris summa fuerit.
- Libros mihi, de quibus ad te antea scripsi, velim mitras, & maxime *quælibet* *τῶν δὲ βιβλίων*, & *τῶν ἀποστολῶν*. Itāc nunciat Brutus illū ad bonos viros *ἀντιοχος ἄντιος*, sed vbi eos nisi forte se suspēdit. Hic autem, vt sultum est. Vbi igitur *ἀντιοχος ἄντιος* illud tuum: quod vidi in Parthenone Alani & Brutum. Sed quid faciat illud optime: sed ne is quidem qui omnīū flagitiorum auctor, bene de nostro. At ego verbar ne etiam Brutus cum diligeret. Ita enim significarat his
- literis quas ad meas. At vellem aliquid degustasse de fabulis: sed corām vt scribis. Et siquid mi auctor es, aduolōne, an maneo? Equidem & in libris hæreo, & illum hic excipere nolo: sed quē vt audio, pater hodie ad Saxa Acrunoma, mirū quā in inimicus ibat, vt ego obiurgarem: sed ego ipse *ἀντιοχος ἄντιος*. Itaque post fac. Tu tamē vide quid de aduentu meo censes & *τῶν ἀποστολῶν*. Cras, si perspicī potuerint, mane statim, vt sciam. Ego vero Quinto epistolam ad so-
- rorem misi, cū ille quereretur filio cū matre bellum, & se ob eam causam domo cessurum filio diceret. Dixi illum commodas ad matrē literas, ad te nullas. Ille alterum mirabatur. de te autem suam culpam, quod sæpe grauitat ad filium scripsisset de tua in illum iniuria. Quod autem relanguisse se dicit, ego ei tuis literis lectis *ἀντιοχος ἄντιος* significavi me non foretum enim mentio Canai. Omnino, si id consilium placeret, esset necesse. sed vt scribis;
- ratio est habenda grauitatis, & vtriusque nostrū idem consilium esse debet, etsi in me grauiores iniuriæ & certenotiores. Si vero etiam Brutus aliquid afferet, nulla dubitatio est: sed corām. Magna enim res & multæ cautionis. Cras igitur, nisi quid à te commotus:
- 291 Venit ille ad me *ἀντιοχος ἄντιος*. Et ego, *ἀντιοχος ἄντιος*. Rogas, inquit, quod iter inisset? Et iter ad bellum, idque cum periculosum, tum etiam turpe. Quæ vis igitur inquam? AES inquit alienum, & tamen ne viaticum quidē. Hoc loco ego sumpsi quiddam de tua eloquentia: nam tacui. At ille sed me maxime angit avunculus. Quidnam inquam? Quod mihi, inquit, iratus est. Cur pateris inquam? Malo enim ita dicere, quā cur committis. Non patiar, inquit, causam enim tollam. Et ego, Rectissime quidem. Sed si graue nō est, velim scire quid sit causæ. Quia dum dubitabam quam ducerem, nō fatiffaciam matre, ita ne illi quidem. Nunc nihil mihi tanti est: faciam quod volunt. Feliciter velim, inquam, teque laudo. sed quando? Nihil ad me, inquit, de tempore, quoniam rem probo. At ego, inquam, censeo prius, quā proficisceris. ita patri quoque morem gesseris. Faciam, inquit, vt censes. Hic dialogus sic conclusus est. Sed heus tu, diem meum scis esse III Non. Ian. Aderis igi-

tur. Scripseram iam. Ecce tibi, orat Lepidus vt veniam. opinor Augures nil habere ad tem-
plum estlandū, caur *ΜΙΑΚΡΑΘΥ*. Videbimus te igitur. Ego vero vtar prorogatione dici-
tūque humanissime fecisti, qui me certiorē feceris, atque ita, vt eo tempore acciperem li-
teras quo non expectarem: tūque vt ab ludis scriberes. Sunt omnino mihi quædam agen-
da Romæ, sed consequemur biduo.

292 Post suauis tuas literas, et si acerba pompa, veruntamen scire omnia nō acerbum est, vel
de Cota. Populū vero præclarum, quōd propter malum vicinū, ne victoriæ quidē plaudi-
tur. Brutus apud me fuit: cui quidē valde placebat, me aliquid ad Cæsarem. Annueram, sed
pompa videret: tu tamen ausus es Varroni dare. E expecto quid iudicet. quando autem per-
leget: De Attica probo. Est quiddam etiam animū leuari tum expectatione, tum etiam te-
ligione opinionis & fama. Cotam mihi velim mittas. Libonem mecū habeo, & habueram
ante Cæsarem. Brutus mihi T. Ligarii verbis nunciauit, quōd appelletur L. Curfidius in ora-
tione Ligariana: erratum esse meum, sed vt aiunt, *ισχυρισμο ἀπὸ δὲ τῆς φωνῆς*. Sciebam Curfidii per-
necessarium Ligariorum, sed cum video antē esse mortuū. Da igitur quæso negotiū Phar-
naei, Antzo, Saluio, vt id nomen ex omnibus libris tollatur.

293 Fuit apud me Lamia post discessum tuum, epistolamque ad me attulit missam sibi à Cæ-
sare: quæ quanquam ante data erat, quā ille Diocharinx, tamen planē declarabat illum
ante ludos Romanos esse venturum. In qua extrema scriptum erat, vt ad ludos omnia pa-
raret, neve committeret vt frustra ipse properasset. Prorū ex his literis nō videbatur esse
dubium quin ante eam diem venturus esset: idēque Balbo cum eam epistolam legisset, vi-
deri Lamia dicebat. Dies feriarum mihi additos video: sed quā multos, fac si me amas,
sciam. De Babio poteris, & de altero vicino Egnatio. Quōd me hortaris, vt eos dies cō-
sumam in philosophia explicanda: currentem tu quidem, sed cum Dolabella viuendum
esse istis diebus vides. Quōd nisi me Torquati causa teneret, satis erat dierum, vt Puteolos
excurrere possem, & ad tēpus redire. Lamia quidem à Balbo (vt videbatur) audiuerat, mul-
tos nummos domi esse numeratos, quos oporteret quamprimum diuidi. magnum pōdus
argenti, auctiōnem præter prædia, primo quoque tempore fieri oportere. Scribas ad me ve-
lim quid tibi placeat. Equidem, si ex omnibus esset eligendum, nec diligentiorē nec offi-
ciosiorem facile delegissem Vestorio: ad quem accuratissimas literas dedi, quod idem te fe-
liciter arbitror. Mihi quidem hoc satis videtur. Tu quid dicis? Vnum enim pungit, ne negle-
ctiores esse videamur. Expectabo igitur tuas literas.

294 Pollex quidem, vt dixerat, ad Id. Sextil. ita mihi Laniuii prid. Id. præsto fuit. sed planē
Pollex, non index: cognosces igitur ex ipso. Balbum conueni, Lepta enim de sua vi in
curatione laborās, me ad eū perduxerat. Me autem Laniuius, quod Lepido tradidit. ex eo hoc
primum. paulo antē acceperā eas literas, in quibus magnopere confirmat ante ludos Ro-
manos. Legi epistolam. Multa de meo Carone, quem sæpissime legendo se dicit copiosio-
rem factum: Bruti Catone lecto se sibi visum disertum. Ex eo cognoui cretionem Cluuius,
Vestorium negligentem, liberam cretionem: testibus præsentibus sexaginta diebus metue-
bam ne ille arcessendus esset. Nunc mittēdum est, vt meo iussu cernat. idem igitur Pollex:
etiam de hortis Cluuianis egi cum Balbo liberalius: se enim statim ad Cæsarem scripturū:
Cluuium autem à Tito Hordeonio legare & Terentiz *ἢ Λοκοῦ*, & sepulcro multèque
rebus, nihil à nobis. Subaccusa quæso Vestorium. Quid minus probandum, quā Plociū
vnguentarium per suos pueros omnia tanto ante Balbo: illum mi ne per meos quidē:
De Colinio dolco, dilexi hominem. Quinto delegabo, siquid æri meo alieno superabit, & em-
pionibus, ex quibus mi etiam æs alienum faciendum puto. De domo Arpini nihil scio.
Vestoriū nihil est quod accuses. Iam enim obsignata hac epistola, noctū tabellarius noster
venit, & ab eo literas diligenter scriptas attulit, & exemplum testamenti.

295 Posteaquam abs te Agamemno non vt venirem (nam id quoque fecissem, nisi Torqua-
tus esset) sed vt scriberē, tetigit, omisi ea quæ in manibus habebā, abieci, quod iusseras edo-
lari. Tu velim è Pollice cognoscat rationes nostras sumptuarias. Turpe est enim nobis illū,
qualiscunque est, hoc primo anno egere: post moderabimur diligentius. Idem Pollex re-

- mittendus est, ut ille cernat: planè Puteolos nò fuit eundem, cum ob ea quæ ad te scripti, tū quòd Cæsar adest. Dolabella scribit se ad me postridie Id. O magistrum molestū Lepidus ad me heri vesperi literas misit Antio: nam ibi erat: habet enim domum, quā nos vendidimus. Rogat magnopere ut sim Kal. in Senatu: me & sibi & Cæsari vehementer gratum esse facturum. Puto equidem nihil esse. Dixisset enim tibi fortasse aliquid Oppius, quoniā Balbus est æger. Sed tamen malim venire frustra, quàm desiderari: si opus esset, moleste fectem postea. Itaque hodie Antii, cras ante meridiē, domi. Tu velim (nisi te impediuerit) apud nos pr. Kal. cum Pilia. Te spero cū Publilio confecisse. Equidem Kal. in Tusculanum recurram: me enim absente omnia cū illis transigi malo. Q. fratris epistolā ad te misi. nò fatis humane illam quidem respondentē meis literis, sed tamen quod tibi satis sit, ut equidē existimo.
- tu videbis. Heri nescio quid in strepitu videor exaudisse, cū diceres te in Tusculanum venturum: quod vtinā iterum, vtinam, tuo tamen commodo. Leptra me rogat ut siquid sibi opus sit accurram: mortuus enim Babulius. Cæsar, opinor, ex vicia, etsi nihil adhuc, sed Leptra ex triente. Veretur autem ne non liceat tenere hereditatem *in vna* omnino, sed veretur tamen. Is igitur si accierit, accurrā: sin minus, antequā necesse erit. Tu Pollicē, cum poteris.
- 296 Laudationem Porciæ tibi misi correctam: ac eo properavi, ut si forte aut Domitio filio, 296 aut Bruto mitteretur, hæc mitteretur. Id si tibi erit commodum, magnopere cures velim: & velim M. Varronis & Ollii mittas laudationem. Ollii vtique: nam illam legi. volo tamē reguſtare: quædam enim vix mihi credo legisse. Atticæ primum salutem, quam equidē ruti esse arbitror. Multam igitur salutē & Piliæ. De Tigellio siquid noui: qui quidem ut mihi Gallus Fabius scripsit, *mihi quædam iniquissimam, me Phameæ defuisse, cum eius causam recepissem: quā quidem receperam contra pueros Octauius Cn. F. non libenter, sed & Phameæ causa volebā: erat enim, si meministi, in Consulatus petitione per te mihi pollicitus, siquid opus esset. Quod ego perinde tuebar, ac si vſus essem. Is ad me venit, di-*
- xitque iudicem operā dare sibi constituisse eo die ipso, quo de Sestio nostro lege Pompeia in cōsiliū iri necesse erat. scis enim dies illorum iudiciorum præstitutos fuisse. Respondi non ignorare cum quid ego deberem Sestio: quē veller alium diem, si sumpsisset, me ei non defuturum. Ita tum ille discessit iratus, puto me tibi narraſse. Non laboravi scilicet, nec hominis alieni iniustissimam iracundiam mihi curandam putavi. Gallo autem narraui, cum
- proxime Romæ fui, quid audissem, neque nominavi Balbum minore. Habuit suum negotium Gallus, vt scribit. ait illum me animi conscientia, quòd Phameam defuturum, de se suspicari. Quare tibi hæc tamen mando, de illo nostro, siquid poteris exquiras: de me nē quid labores. Est bellum aliquem libenter odisse, & quemadmodum non omnibus seruire: etsi mehercule, vt tu intelligis, magis mihi illi seruiunt, si obseruare seruire est.
- 297 Admonitus quibusdam tuis literis, vt ad Cæsarem vberiores literas mitterem, instituerā, 297 cum mihi Balbus nuper in Lanuino dixisset, se & Oppium scripsisse ad Cæsarem, me legisse libros contra Catonē, & vehementer probasse. Conscripti de his ipsis libris epistolam Cæsari, quæ deferretur ad Dolabellam: sed eius exemplum misi ad Oppium, & Balbum: scripsique ad eos, ut tum deferri ad Dolabellam iuberēt meas literas, si ipsi exemplum probassent. Ita mihi rescripserunt, nihil vnquam se legisse melius, epistolamque meam iusserunt dari Dolabellæ. Vektorius ad me scripsit ut iuberem mācipio dari seruo suo pro mea parte Heterocio cuidam fundum Brinnianum, ut ipse ei Puteolis recte mācipio dare posset: cum seruum, si tibi videbitur, ad me mittes. Opinor enim ad te etiam scripsisse Vektorium de aduentu Cæsaris idem quod à te mihi scriptum est, ab Oppio, & Balbo. Miror te nihil dū cum Tigellio, vel vt hoc ipsum, quantum acceperit: prorsus auco scire, nec tamen floccifacio. Quæris quid cogitē de obuā itione. Quid censes nisi Alſium? & quidem ad Murenā de hospitio scripserā, sed opinor cū Mario profectum. Sallustius igitur vrgebitur. Scripto iam superiore versiculo, Eros mihi dixit, sibi Murenam liberalissime respondiſse. Eo igitur vratur: nā Silius culciras non habet. Dida autē, opinor, hospitibus totā villam concessit.
- 298 Ad Cæsarem quam misi epistolam, eius exemplum fugit me tum tibi mittere, nec id fuit 298 quod suspicaris, ut me puderet tui. Næ ridicule Micillus. Nec mehercule scripti aliter, ac si

etiam tibi scriberē: bene enim existimo de illis libris, vt tibi cotām. Itaque scripti & ad te adhibiti: & tamen sic, vt nihil eum existimem lecturū libentius. De Attica nunc demum mihi est exploratū: itaque ei de integro gratulare. Tigellium totū mihi, & quidē quamprimū. nam pendeo animi. Narrabo tibi, Q. Cras. sed ad me, an ad te nescio. mi scripsit Romā v III Kal. sed mihi, qui inuaret: etsi hercle iam Romā veniendum est, ne ille ante aduolet.

O hospitem mihi tam graue amicitiam, fuit enim pericūde. Sed cum secundis Saturnalibus ad Philippum vel perī venisset, villa ita cōpleta militibus est, vt vix triclinium, vbi cenaturus ipse Cæsar esset, vacaret: quippe hominū ∞∞∞. Sanē sum commotus quid futurum esset postridie: ac mihi Barba Cassius subuenit: custodes dedit. Castra in agro. villa defensa est. Ille tertius Saturnalibus apud Philippum ad H. V. nec quenquam admisit. rationes opinor cū Balbo. Inde ambulauit in litore. Post H. V. III. in balneum, tum audiuit. De Mamurra non murauit, vnctus est, accubuit, *intra* agebat. Itaque & edit, & bibit *ad*, & iucunde: opipare sanē, & apparatus: nec id solum, sed bene coctō, & cōdito sermone bono, & si quæris, libētē. Præterea tribus tricliniis accepti *in* *meis* *uicinis* valde copiose. Libertis minus lautis, seruisque nihil defuit: nam lautiores eleganter accepi. Quid multa: Homines visi sumus, Hospes tamen non is, cui diceret: amabo te, eodē ad me cū reuertere semel satis est: *intra* *intra* in sermone, *quædam* multa. Quid quæris? Delectatus est, & libenter fuit. Puteolis se agebat vnum diem fore, alterū ad Baias. Habes hospitium, siue *intra* *intra* odiosam mihi dixi, non molestam. Ego paulisper hic, deinde in Tufculanum. Dolabellæ villam cū præteriret, omnis armatorum copia, dextra sinistra ad equū, nec vsquā alibi. Hoc ex Nicia.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD ATTICVM
LIBER XIII.

CICERO ATTICO SAL.

299

DIVERTI ad illum, de quo tecū mane: nihil perditius, explicari rem non posse: etenim si ille tali ingenio exitū non reperiebat, quis nunc reperiet? Quid queris? Perūisse omnia agebat, quod haud scio an ira sit, verū ille gaudēs. affirmatque minus diebus x x tumulturn Gallicum. In sermone se post Id. Mart. præterquam Lepidi, venisse nemini: ad summam non posse istæc sic abire. O prudentē Oppium, qui nihilo minus illum desiderat: sed loquitur nihil quod quenquā bonum offendar: sed hæc hæc. Tu quæso quidquid noui (multa autē expecto) scribere ne pigresce. in his, de Sexto (satisne certum, maxime autē de Bruto nostro, de quo quidē ille, ad quem diuertit, Cæsarem solitum dicere, Magni refert, hic quid velit: sed quidquid vult, valde vult. Idque eum animaduertisse, cum pro Deioraro Nicæ dixerit, valde vehemētē eum visum, & libere dicere: atque etiam (vt enim quidque succurrit, libet scribere) proxime, cum Sestii rogatu apud eum fuisset, expectarēque sedens quoad vocaret, dixisse eum, Ego dubitem quin summo in odio sum, cū M. Cicero se deat, nec suo cōmodo me conuenire possit. Atqui si quisquam est facilis, hic est: tamen non dubito quin me male oderit. Hæc & eiusmodi multa. Sed ad propositum, quidquid erit nō modo magnum, sed etiam paruum scribes, equidem nihil intermittam.

CICERO ATTICO SAL.

300

DVAS à te accepi epistolas heri. ex priore theatrum, Publiliūque cognoui, bona signa consensientis multitudinis. plausus vero L. Cassio datus, etiam factus mihi quidem visus est. Altera epistola de Madato scripta, apud quē nullum *seruatum*, vt putas, processit enim, sed minus diutius: sermone enim sum retentus. Quod autē ad te scripseram, obscure fortasse, id eiusmodi est, Agebat Cæsarem secū, quo tempore Sestii rogatu veni ad eū, cum expectarem sedens, dixisse, Ego nunc tū sim stultus, vt hūc ipsum facilem hominē, putem mihi esse amicum, cū tandiu sedens meū cōmodum expectet. Habes igitur *quædam* inimicissimum ori, id est Bruti. In Tufculanū hodie, Lanuii cras, inde Asturæ cogitabam. Plūx pa-

ratum est hospitium, sed vellem Atticam. Verum tibi ignosco: quarum utrique salutem.

CICERO ATTICO SAL.

301

TRANQUILLAE tuæ quidem literæ, quod vrinam diutius: nã Marius posse negabat. Ecce autem instructores nostri ad frumentũ profecti, cum inanes rediissent, rumorem asserunt magnum, Romæ domum ad Antonium frumentũ omne portari. *monit* certe, scripsisses enim. Corombus Balbi nullus adhuc, & mihi notum nomen. Bellus enim esse dicitur archi-rectus: ad obsignandum tu adhibens nõ sine causa videris. volunt enim nos ita putare, ne scio cur nõ animo quoque sentiant: sed quid hæc ad nos odorare tamen Antonii *21. Id. Id.* quem quidem ego epularum magis arbitror rationem habere, quàm quidquam mali cogitare. Tu, si quid pragmatico habes, scribe: sin minus, populi *id. Id. Id.*, & munerum dicta perferibito. Paliz & Atticæ salutem.

CICERO ATTICO SAL.

302

NUNC quid putas me Laniui: At ego te istic cotidie aliquid noui suspicor, tument negotia. Nam cũ Marius, quid censes ceteros: equidem dolco, quod nunquam in vlla ciuitate accidit, non vnã cum libertate rempublicam recuperatam. Horribile est quæ loquantur, quæ minitentur, ac vereor Gallica etiã bella: ipse Sextus quò euadat; sed omnia licet concurrant, Idus Martiæ cõsolantur. Nostri autẽ *id. Id.* quod per ipsos confici potuit, gloriosissim me & magnificentissim cõfecerunt. Reliquæ res, opes & copias desiderant, quas nullas habemus. Hæc ego ad te, vt si quid noui (nam cotidie aliquid expecto) confestim ad me: & si noui nihil, nostro more tamen ne patiamur intermitti literulas: equidem non cõmittam.

CICERO ATTICO SAL.

303

SPERO tibi iam esse vt volumus, quoniã quidem *id. Id.* quàm leuiter cõmotus esses, sed tamen velim scire quid agas. Signa bella, quòd Caluena moleste ferr, sic suspectum esse Bruto. Illa signa non bona, si cum signis legiones veniunt è Gallia. Quid tu illas putas, quæ fuerunt in Hispania: nõne idem postulaturos: Quid quas Annius transportauit Caniniũ volui, sed *id. Id.* ab aleatore *id. Id.* Nam ista quidem Cæsaris libertorum coniuratio facile opprimeretur, si recta saperet Antonius. Meam stultam verecundiam, qui legari noluerim ante res prolatas, ne deserere viderer hunc rerũ tumorem, cui certe si possem moderi, deesse nõ deberem. sed vides magistratus, si quidẽ illi magistratus: vides tamen tyranni satellites in imperiis, vides eiusdem exercitus, vides in latere veteranos, quæ sunt *id. Id.* omnia. Eos autem qui orbis terræ custodiis non modo septi, verum etiã magni esse debebant, tantũmodo laudari, atque amari, sed parietibus contineri, atque illi quoquo modo beati, ciuitas misera. Sed velim scire quid aduentus Octauii: num qui concursus ad eũ, numquæ *id. Id.* suspicio. Non puto equidem, sed tamen quidquid est, scire cupio. Hæc scripsi ad te proficiscens Astura *Id.*

CICERO ATTICO SAL.

304

PRID. Id. Fundis accepi tuas literas cenans. primum igitur melius esse: deinde meliora te nunciare. Odiosa illa enim fuerant, legiones venire. Nam de Octauio sũsque deque. expecto quid de Mario: quem quidem ego sublatum rebar è Cæsare. Antonii colloquium cũ Heroibus nostris pro te nata non incommodum, sed tamen adhuc me nihil delectat præter Id. Mart. nam quoniã Fũdis sum cũ Ligur nostro: diserucior, Sestulii fundum à Verberone Curtilio possideri: quod cũ dico, de toto genere dico. Quid enim miseris, quàm ea nos tueri, propter quæ illum oderamus: Etiamne C o s s. & Tribb. pl. in biennium, quos ille voluit nullo modo reperio quemadmodum possim *id. Id.*: nihil enim tam *id. Id.* quàm *id. Id.* in cælo esse, tyranni facta defendi. sed vides C o s s. vides reliquos magistratus, si isti magistratus: vides languorem bonorum: exultant læticia in municipiis. dici enim non potest quantopere gaudeant, vt ad me concurrant, vt audire cupiant verba mea de te, nec vlla interea decreta. Sic enim *id. Id.*, vt victos metueremus. Hæc ad te scripsi appõsita secunda mensa. Plura, & *id. Id.* postea, & tu quid agas, quidque agatur. Postidic Id. Paulum in Caieta vidi. Is mihi de Mario & de tep. aliqua quedam sanc pessima. 4 à te scilicet nihil: nemo enim meorum. Sed Brutũ nostrum audio visum sub Laniui: vbi

randem est futurus: nam cum reliqua, tum de hoc scire aucto omnia. Ego è Formiano exiens XVI Kal. vt inde altero die in Puteolanum, scripsi hæc. A Cicerone mihi literæ sanè ~~mirabiles~~, & bene longæ. Cetera autem vel fingi possunt: ~~non~~ literarum significat doctrinæ. Nunc magnopere à te peto, de quo sum nuper tecum locutus, vt videas nequid ei desit. Id cum ad officium nostrum pertinet, tum ad exultationem, & dignitatem: quod idem intellexi tibi videri omnino. Si ergo est, volo mense Quintili in Græciam. Sunt omnia faciliora: sed cum sint ea tempora, vt certi nihil esse possit, quid honestum mihi sit, quid liceat, quid expediat, quæ se da operam, vt illum quâ honestissime copiosissimè que tueamur. Hæc & cetera, quæ ad nos pertinebunt, vt soles, cogitabis: ad mæque aut quod ad rem pertineat: aut si nihil erit, quod in buccam venerit scribes.

CICERO ATTICO SAL.

305

TV ME iam rebare, cum scribebas, in actis esse nostris: & ego accepi XVII Kal. in diuerforiolo Simæfano tuas literas. De Mario probe, et si doleo L. Crassi nepotem optime, tam etiam Bruto nostro probari Antonium. Nam quod Cluuiam scribis moderate, & amice scripras literas attulisse, mihi Paulus dedit ad se à fratre missas: quibus in extremis erat, sibi insidias fieri, se id certis auctoribus comperisse: hoc nec mihi placebat, & multo illi minus. Reginæ fuga mihi nõ molesta: sed Clodia quid egerit, scribas ad me velim. De Byzantiis curabis, vt cetera, & Pelopè ad te arcesse. Ego, vt postulas, Baiana negotia, chorimque illum, de quo scire vis, cū perspexero, tum scribam, ne quid ignores. Quid Galli, quid Hispani, quid Sextus agat, vehementer expecto. Ea scilicet tu declarabis, qui cetera. Nauſeam tibi tum causam otii dedisse facile patiebar: videbar enim mihi legenti tuas literas requiesse paulisper. De Bruto semper ad me omnia perscribito, vbi sit, quid cogitet: quæ quidem ego spero iam turo, vel solum tota vrbe vagari posse. Veruntamen de rep. multa cognoui ex tuis literis, quas quidem multiuges accepi vno tempore à Vestori liberto. Ad ea autem quæ requiris, breui respondebo. Primum vehementer me Cluuiana delectant. Sed quod quaeris quid arcefferim Chryſippum: tabernæ mihi duz cornuerit, reliquæque rimas agunt: itaque non solum inquilini, sed mures etiam migrauerunt. Hanc ceteri calamitatem vocant, ego ne incommodum quidem. O Socrates, & Socratici viri, nunquam vobis gratiam referam: Dii immortales, quàm mihi ista pro nihilo: sed tamè ea ratio ædificandi initur, consiliario quidem, & auctore Vestorio, vt hoc damnū quæstuosum sit. Hic turba magna est, eritque, vt audio, maior. Duo quidem quasi desig. c o s s. O Dii boni, viuut tyrannus, Tyrannus occidit, eius interfecti morte lætamur, cuius facta defendimus. Itaque quàm seuerè nos M. Curtius accusat, vt pudeat viuere, neque iniuria. nam mori millies præstitit, quàm hæc pati, quæ mihi videntur habitura etiam vetustatem, & Balbus hic est, multumque mecum: ad quem à Vetere literæ datæ pr. Kal. Ian. cum à se Cæcilius circumfoderetur, & iam teneretur, venisse cum maximis copiis Pacorum Parthum. ita sibi esse cum creptum multis suis amissis, in qua re accusat Volcatium. ita nihil videtur bellum illud instare: sed Dolabella, & Nicias viderint. Idè Balbus meliora de Gallia XXI die literas habebat. Germanos, illasque nationes re audita de Cæsare, Legatos misisse ad Aurelium, qui est præpositus ab Hirtio, se quod imperatum esset, esse facturos. Quid quaeris? Omnia plena pacis, aliter ac mihi Caluenna dixerat.

CICERO ATTICO SAL.

306

ITANE verò hoc meus, & tuus Brutus egit vt Laniui esset: vt Trebonius itineribus deuiis proficisceretur in prouinciã: vt omnia facta, scripta, dicta, promissa, cogitata Cæsaris plus valerent, quàm si ipse viueret? Meministine clausse illo ipso primo Capitolino die Senatium in Capitolium à Prætoribus vocari? Dii immortales, quæ tum opera effici potuerunt, lætantibus omnibus bonis, etiã sar bonis, fractis latronibus? Liberalia tu accusas: quid fieri tū potuit? Iam pridem perieramus. Meministine te clamare causam perisse, si funere celatus esset: at ille etiã in foro cõbustus, laudatusque miserabiliter, serukque, & egentes in tecta nostra cū facibus immissi. Quæ deinde vt audeat dicere, tunc contra Cæsaris nuti? Hæc & alia ferre non possum. itaque ~~non~~ cogito. Tua tamen ~~in~~ nauſca iamne planè

*Αλλά Νουμίου τῆμα προσέειπε, ἀποφαινοῦς
ἀδελφεοῦ, εἰσὶν δὲ Γαίονα, ἢ ἀφελίδα.*

Quamuis enim tu magna & mihi iucunda scripseris de D. Bruti aduentu ad suas legio-
nes, in quo spem maximam video: tamen si est bellum civile futurum (quod certe erit, si Sex.
in armis permancebit, quem permansurum esse certo scio) quid nobis faciendum est ignoro.
neque enim iam licebit quod Cæsaris bello licuit, neque hue, neque illuc: quæcunque enim
hæc pars perditorum lætaturum Cæsaris morte putabis (læritiam autem apertissime tulimus
omnes) hunc in hostium numero habebit: quæ res ad cædem maximam spectat. Restat ut
in castra Sex. aut si forte, Bruti nos conferamus. Res odiosa, & aliena nostris aratibus, & in-
certo exitu belli. & nescio quo pacto tibi ego possim, mihi tu dicere,

τίσιν ἕξει, ἢ τοὺς Μόρμιου παρὰ τὴν ἑξῆς,

Αλλά οὐδ' ἴσμεν ποτὲ μὲν ἕξει ἢ ἄρα.

Sed hæc fors viderit ea, quæ talibus in rebus plus quàm ratio potest. Nos autè id videa-
mus quod in nobis ipsis esse debet, ut quidquid acciderit, fortiter, & sapienter feramus, &
accidisse hominibus meminimus: nôique cū multum literæ, tum non minimū Idus quo-
que Martiæ consolentur. Suscipe nunc meā deliberationem, qua sollicitor: ita multa veniit
309 in mentem in vtranque partē. Proficiscor, ut cōstrueram, Legatus in Græciam: credis im-
pendentis periculi non nihil vitare videor: sed casurus in aliquā vituperationem, quod reip.
defuerim tam graui rēpore: sin autē mansero, eundem video in discrimine. sed accidere posse
suspicor, ut prodesse possim reip. Iā illa consilia priuata sunt, quod sentio valde esse vitale ad
confirmationē Ciceronis, me illuc venire: nec alia causa profectiois mihi vlla fuit tum, cū
consiliū cepi legari ab Cæsare. Tota igitur hæc de re, ut soles, siquid ad me pertinere putas,
cogitabis. Redeo nunc ad epistolam tuā. Scribis enim esse timores, me ad lacum quod ha-
beo venditurū, minusculam vero villam vtique Quinto traditurum, vel impenso precio,
quo introducatur, ut tibi Q. F. dixerit, dotata Aquilia. Ego vero de venditione nihil cogi-
to, nisi quid, quod magis me delectet, inuenero. Quintus autem de emōdo nihil curat hoc
tempore: satis enim torquetur debitione dotis, in qua mirificas Q. Egnatio gratias agit. A
ducenda autē vxore sic abhorret, ut libero lætulo neget esse quidquam iucundius. Sed hæc
quoque hæctenus: redeo enim ad miseram, seu nullā potius rēmp. M. Antonius ad me scri-
psit de restitutione Sexti Clodii: quàm honorificæ, quod ad me attinet, ex ipsius literis co-
gnosces (mihi enim tibi exemplū) quàm dissolute, quàm turpiter, quàmque ita perniciose, ut
nonnunquā Cæsar desiderādus esse videatur, facile existimabis. Quæ enim Cæsar nunquā
neque fecisset, neque passus esset, ea nunc ex falsis eius cōmentariis proferuntur. Ego autem
Antonio facillimū me præbui: etenim ille, quoniam semel induxit animū, sibi licere quod
yeller, fecisset nihilominus me inuito. Itaque mearū quoque literarum mihi tibi exemplū.

ANTONIVS COS. SAL. DIC. M. CICERONI.

310

OCCUPATIONIBVS est factum meis, & subita tua profectio, ne tecū eorū de
hac te agerem: quam ob causam vereor ne absentia mea leuior sit apud te. quod si bonitas
tua respōderit iudicio meo quod semper habui de te, gaudebo. A Cæsare petiit ut Sextum
Clodium restitueret. impetraui. Erat mihi in animo etiam tum sic vti beneficio eius, si tu
concessisses: quo magis laboro, è tua voluntate id per me facere nunc. Quod si duriorum te
eius miseræ & afflictæ fortunæ præbes, non contendam ego aduersus te: quæquam video
debere tueri cōmentarium Cæsaris. Sed mehercule si humaniter, & sapienter, & amabiliter
in me cogitare vis, facilem te profecto præbebis, & voles P. Clodium in optima spe puerū
repositum, existimare, non te infectatum esse, cum potueris amicos paternos. Patere obse-
cro te, pro reip. videri gessisse similitatem cū patre eius: non contempseris hanc familiam:
honestius enim & libentius deponimus inimicitias reip. nomine susceptas, quàm contu-
maciæ. Me deinde sine ad hanc opinionem iam nunc dirigere puerū, & tenetro animo eius
persuadere, non esse tradendas posteris inimicitias, quanquam tuam fortunam Cicero ab
omni periculo abesse certum habeo, ramen arbitror malle te quietam senectutem & ho-
norificam potius agere, quàm sollicitam. Postremo, meo iure te hoc beneficiū rogo: nihil

enim non tua causa feci. Quod si non impetro, per me Clodio daturus non sum, ut intelligas, quanti apud me auctoritas tua sit, atque eo te placabiliorem praebeas.

CICERO ANTONIO COS. S. D.

311

QVOD mecum per literas agis, vna ob causam mallem coram egisses. Non enim solum ex oratione, sed etiam ex vultu, & oculis, & fronte (ut aiunt) meum erga te amorem perspicere potuisses. Nam cum te semper amaui, primum tuo studio, post etiam beneficio prouocatus, tum his temporibus resp. te mihi ita commodaui, ut cariorem habeam neminem. Literae vero tuae tum amantissime, tum honorificentissime scriptae, sic me affecerunt, ut non dare tibi beneficium videret, sed accipere à te ita petente, ut inimicum meum necessarium tuum, me inuito seruare nolles, cum id nullo negotio facere posses. Ego vero tibi istuc mi Antonie remitto; atque ita, ut me à te, cum his verbis scripseris, liberalissime atque honorificentissime tractatum exultitem. Idque cum totum, quoquo modo se res haberet, tibi dandum putarem, tum do etiam humanitati & naturae meae. nihil enim vnquam non modo acerbum in me fuit, sed ne paulo quidem tristius aut feruens, quam necessitas reip. postulat. Accedit, ut ne in ipsum quidem Clodium, meum insigne odium fuerit vnquam: semperque ita statui, non esse insectandos inimicorum amicos, praesertim humiliores, nec his praedictis nos metipsum esse spoliandos. Nam de puero Clodio tuas partis esse arbitror, ut eius animum tenerem, (quemadmodum scribis) his opinionibus imbuas, ut ne quas inimicitias residere in familiis nostris arbitretur. Contendi cum P. Clodio, cum ego publicam causam, ille sua defenderet: nostras concitationes resp. diiudicauit: si viueret, mihi cum illo nulla contentio iam maneret. Quare quonia hoc à me sic petis, ut quae tua potestas est, ea neget te me inuito vsurum, puero quoque hoc à me dabis; si tibi videbitur: non quo aut aetas nostra ab illius aetate quidquam debeat periculi suspicari, aut dignitas mea vlla contentione extimescat, sed ut nosmetipsi inter nos coniunctiones firmas quam adhuc fuimus. inrePELLITIBUS enim his inimiciis, animus tuus magis patuit, quam domus. sed haec haec. Illud extremum, Ego quae te velle, quaeque ad te pertinere arbitror, semper sine vlla dubitatione summo studio faciam. hoc velim tibi penitus persuades.

CICERO ATTICO SAL. DIGIT.

312

ITERA DVAM eadem ista mihi. Coronatus Quintus noster Parilibus: Parilibus. solusner et si addis Lamiam, quod demiror equidem. Sed scire cupio qui fuerint alii, quantaq; satis scio, nisi improbum nomen. Explanabis igitur hoc diligentius. Ego autem casu cum dedissem ad te literas vi Kal. satis multis verbis, tribus ferè horis post accipi tuas, & magni quidem ponderis. Itaque ioca tua plena facetiarum. de haeresi Vestorina, & de Pherio: num more Puteolano risisse me satis, nihil est necesse rescribere. *mirumque* illa videamus: Ita Brutos Cassiumque defendis, quasi eos ego reprehendam, quos satis laudare non possum. Rerum ego vitia collegi, non hominum. Sublato enim Tyranno, tyrannida manere video. Nam quae ille facturus non fuit, ea fiunt, ut de Clodio, de quo mihi exploratum est; illum non modo non facturum, sed etiam ne passurum quidem fuisse. Sequetur Ruffo Vestorianus victor nunquam scriptus, ceteri, quis non eui seruire ipsi non potuimus, eius libellis paremus. Nam Liberalibus quis potuit in Senatum non venire? Fac id oportuisse aliquo modo: num etiam cum venissemus, libere potuimus sententiam dicere: nonne omni ratione veterani, qui armati aderant, cum praesidi nos nihil haberemus, defendendi fuerunt? Illam sessionem Capitolinam mihi non placuisse te testis es. Quid ergo ista culpa Brutorum? Minime illorum quidem, sed aliorum Brutorum, qui se cautos ac sapientis putant, quibus satis fuit laetari, nonnullis etiam gratulari, nullis permanere. Sed praeterita omittamus: istos omni cura praesidioque tuamur, & quemadmodum tu praecipis, contenti Id. Mart. sumus. Quae quidem nostris amicis diuinis viris aditum ad coelum dederunt; libertatem Populo Romano non dederunt. Recordare tua: nonne meministi clamare te omnia perisisse, si ille funere elatus esset? Sapienter id quidem. itaque ex eo quae manarint, vides.

Quae scribis Kal. Iun. Antonium de prouinciis relatum, ut & ipse Gallias habeat, & vtriusque dies prorogetur, licebitne decerni libere? Si licuerit, libertatem esse recuperatam laetabor; si non licuerit, quid mihi attulerit ista domini mutatio praeter laetitiam, quam

BB.i.

oculis cepi iusto interitu Tyrānis Rapinas scribis ad Opis fieri, quas nos quoque tum videbamus. ne nos & liberati ab egregiis viris, nec liberi sumus: ita laus illorum est, culpa nostra. Et hortaris me ut historias scribam, ut colligam tanta eorum scelera, a quibus etiam nunc obſcūdam. Poterōne eos ipsos nō laudare, qui te obſignatorē adhibuerunt? Nec mehercule me Rauduſculū moues: sed homines beneuolos, qualescunq; sunt, graue est inſequi contumelia. Sed de omnibus meis consiliis, ut scribis, existimo explorari nos ad Kal. Jun. statueret posse: ad quas adero, & omni ope atque opera enitar, adiuuante me scilicet auctoritate tua & gratia, & summa æquitate causæ, ut de Buthrotiis s. c. quale scribis, fiat. Quod me cogitate iubes, cogitabo equidem: etsi tibi dederam superiore epistola cogitandum. Tu autem quasi iā recuperata rep. vicinis tuis Massiliensibus sua reddis. Hæc armis (quæ quàm firma habeamus, ignoro) restitui fortasse possunt, auctoritate non possunt.

313 Epistola breuis quæ postea à te scripta est, sanè mihi fuit iucunda. De Bruti ad Antoniū & de eiusdem ad te literis, posse videtur esse meliora, quàm adhuc fuerunt: sed nobis, ubi sumus, & quò iā nunc nos conferamus, prouidendum est. O mirificum Dolabellam meum! iam enim dico meum, antea (crede mihi) subdubitabam. Magnam *ai. Scilicet* res habet. de saxo in crucem columnam tollere, locum illum sternendum locare. Quid quaeris? Heroica. Sustulisse mihi videtur simulationē desiderii, adhuc quæ serpebat in dies & inueterata, verebar ne periculosa nostris Tyrannoctonis esset. Nunc prorsus assentior tuis literis, spero quæ meliora, quàmquam istos ferre non possum, qui dum se pacē velle simulant, acta nefaria defendunt, sed nō possunt omnia simul. Incipit res melius ire, quàm putaram: nec vero discedam, nisi cum tu me id honeste putabis facere posse. Bruto certe meo nullo loco deero: sedque etiā si mihi cum illo nihil fuisset, facerem, propter eius singularem incredibilēque virtutem. Piliæ nostræ villam totam, quæque in villa sunt trado. In Pompeianū ipse proficiscens Kal. Mai. Quàm velim Bruto persuadeas ut Asturæ sit!

CICERO ATTICO SAL.

314

QVINTO Non. cōscendens ab hortis Cluuianis in phaselum episcopū, has dedi literas, cū Piliæ nostræ villam ad Lucrinum, villicōsque procuratores tradidisset. Ipse autē eo die in Perti nostri Tyrotarichum iminebā, per paucis diebus in Pompeianū, post in hæc Puteolana & Cumana regna renauigare. O loca ceteroqui valde expetenda, interpellantiū autem multitudine penè fugienda! Sed ad rē vt veniā. O Dolabellæ nostri magnā *ai. Scilicet* quæta est *ai. Scilicet*. Equidē laudare cum & hortari nō desisto. Recte tu omnibus epistolis significas quid de re, quid de viro sentias. Mihi quidē videtur Brutus noster iā vel coronam aureā per forū ferre posse. Quis enim audeat violare, propōita cruce aut saxo presertim tæis plausibus, tæa approbatione infimorū. Nunc mi Attice me fac vt expedias. cupio (cū Bruto nostro affatim satiffecerim) excurrere in Graciā. Magni interest Ciceronis vel me potius, vel mehercule vtiusque me interuenire discenti. Nā epistola Leonidæ, quam ad me misisti, quid habet, quæso, in quo magnopere lætemur? Nunquā ille mihi satis laudari videbitur, cū ita laudabitur, QVOMODO NVNC EST. nō est fidentis hoc testimonii, sed potius timentis. Herodi autē mandarā vt mihi *ai. Scilicet* scriberet, à quo adhuc nulla litera est. Vereor ne nihil habuerit, quod mihi cū cognossem, iucundū putaret fore. Quod ad Xenonem scripsisti, valde mihi gratū est. Nihil enim deesse Ciceroni, cū ad officium, tum ad existimationem meam pertinet. Flammā Flaminium audio Romæ esse. Ad eum scripsi, me tibi mandasse per literas, vt de Mōtani negotio cum eo loquerere: & velim cures epistolam, quæ ad eum mihi, reddendam, & ipse (quod cōmodo tuo fiat) cū eo colloquere. Puto si quid in homine pudoris est: præfaturum eum, ne pro se quodammodo depēdatur. De Atticæ per gratū mihi fecisti, quod curasti antè scirem recte esse, quàm non belle fuisse. In Pompeianum veni v. Non. Mai. cū prid. (vt antea ad te scripsi) Piliam in Cumano collocauissem. Ibi mihi cenāti literæ tuæ sunt redditæ, quas dederas Demetrio libertō prid. Kal. in quibus multa sapienter, sed tamē talia (quæ admodum tute scribebas) vt omne consiliū in fortuna positum videretur. Itaque his de rebus ex tēpore, & corām. De Buthrotio negotio vtinam quidem Antonium conueniā: multum profecto proficiā, sed non arbitrantur eum à Capua

declinaturum: quò quidè metuo ne magno reip. malo venerit: quod idè L. Cæsari videbatur, quem pridie Neapoli affectù grauius videram. Quamobrè ista nobis ad Kal. Iun. tractanda & perficienda sunt. Sed hæcenus. Q. filius ad patrem acerbillimas literas misit, quæ ei reddita, cū venissemus in Pompeianū: quarum tamè erat caput, Aequiliam nouercæ non esse laturum. sed hoc tolerabile fortasse illud verò se ab Cæsare habuisse omnia, nihil à patre, reliqua sperare ab Antonio. O perditum hominè! sed *idè.* Ad Brutum nostrum, ad Cassium, ad Dolabellam epistolas scripsi: earum exempla tibi misi, nò vt deliberarem reddendè essent (planè enim iudico esse reddendas) sed quòd nò dubito quin tu idem existimaturus sis. Cicero mi meo mi Attice suppeditabis quantū uidebitur, mèque hoc tibi onus imponere patiere. Quæ adhuc fecisti, mihi sunt gratissima. Librū meum illum *idè.* nòdum, vt uolui, perpoliui. Ista uero quæ tu contexi vis, aliud quoddam separatum volumen expectant. Ego autè (credas mihi uelim) minore periculo exaltimo cōtra illas nefarias partes uiuo tyranno dici potuisse, quàm mortuo. Ille enim nescio quo pacto ferebat me quidè mirabiliter: nunc quacūque nos cōmouimus, ad Cæsaris nò modo acta, uerum etiā cogitata reuocamur. De Montano, quoniā Flamma uenit, uidebis. puto rē meliore loco esse debere.

CICERO DOLABELLÆ COS. SVO SAL.

315

ET SI contentus erā mi Dolabella tua glotia, satisque ex ea magnam lætitiā voluptatè que capiebā, tamen nò possum non cōfiteri, cumulari me maximo gaudio, quòd vulgo hominū opinio fociū me alcribat tuis laudibus. Neminè conueni: conuenio autem cotidie plurimos: sunt enim permulti optimi viri ualitudinis causa in his locis. Cōueniunt præterea ex municipiis frequentes necessarii mei, qui omnes, cū te summis laudibus ad cœlū extulerunt, mihi cōtinuo maximas gratias agunt. Negant enim se dubitare quin tu meis præceptis & consiliis obtemperans, præstantissimū te ciuem & singularem C O S. præbeas: quibus ego, quanquā uerissime possum respondere, quæ facias, tuo iudicio & tua sponte facere, nec cuiusquā egere consilio: tamè neque planè assentior, ne imminuā tuā laudē, si omnis à meis consiliis profecta uideatur: neque ualde nego. Sū enim auuidior etiā quàm satis est gloriæ. Et tamen non alienū est dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni Regū Regi fuit honoratū, habere aliquem in cōsiliis capiendis Nestorem: mihi uero gloriosum te iuuenem C O S. florere laudibus, quasi alumnū discipulū mez. L. quidem Cæsar, cū ad eum agrorū Neapolim uenisset, quanquā erat oppressus totius corporis doloribus, tamen antequā me planè saluta- uit, O mi Cicero, inquit, gratulor tibi cū tantū uales apud Dolabellam, quantū si ego apud sororis filiū ualerm, tā salui esse possemus. Dolabellæ uero tuo ei gratulor & gratias ago: quem quidè post te Consulem, solum possum uere Consulē dicere. Dein multa de factò, ac de te gesta: tum nihil magnificentius, nihil præclarior actū unquam, nihil reip. salutarior. atque hæc vna vox omnium est. A te autem peto, vt me hanc, quali falsam hereditatē alienæ gloriæ, sinas cernere, mèque aliqua ex parte in societate tuarum laudū uenire patiare: quāquam mi Dolabella (hæc enim iocatus sum) libentius omnis meas, si modo sunt aliquæ mez, laudes ad te transfuderim, quàm aliquā partem exhauserim ex tuis. Nā cum te semper tantū dilexerim, quantū tu intelligere potuisti, tum iis tuis factis sis incensus sum, vt nihil unquā in amore fuerit ardentius. Nihil est enim (mihi crede) uirtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Sēper amaui, vt seis, M. Brutum propter eius summū ingenium, sua uisissimos mores, singularē probitatem atque constantiā: tamen Id. Mart. tantum accessit ad amorem, vt mirarer locū fuisse augendi in eo, quod mihi iam pridè cumulatū etiā uidebatur. Quis erat qui putaret ad eū amorem, quem erga te habebā, posse aliquid accedere? Tantū accessit, vt mihi nūc denique amare uidear, antea dilexissè. Quare quid est quod ego te hortor, vt dignitati & gloriæ seruias? Proponam tibi claros viros, quod facere solēt qui hortantur: Neminè habeo clariorem, quàm te ipsum: te imitere oportet, tecū ipse certes: ne licet quidem tibi iā tantis rebus gestis, nò tui similè esse. Quod cum ita sit, hortatio nò est necessaria, gratulatione magis uerū est. Cōrigit enim tibi quod haud scio an nemini, vt summa seueritas animaduersionis, nò modo non inuidiosa, sed etiā popularis esset, & cū bonis omnibus, tū infimo cuique gratissima. Hoc si tibi fortuna quadā contigisset, gratularet

felicitati tuæ, sed contigit magnitudine cum animi, tum etiam ingenii atque consilii. Legi enim concionem tuam, nihil illa sapientius. ita pedetentim cum accessus à te ad causam facti, tum recessus, vt res ipsa maturitatem tibi animaduertendi omnium concessu daret. Liberasti igitur & vrben periculo, & ciuitatē metu. Neque solum ad tempus maximam utilitatem attulisti, sed etiam ad exemplū. Quo factō intelligere debes, in te positam esse temp. tibi que non modo tuendos, sed etiam ornādos illos viros, à quibus initium libertatis profectum est. Sed his derebus corā plura propediem, vt spero. Tu quoniam temp. nos que conferuas, fac vt diligentissimē te ipsum mi Dolabella custodias.

CICERO ATTICO SAL.

316

SAEPIVS me iam agitas, quōd rem gestam Dolabellæ nimis in cœlum videar efferre. Ego autem quanquā sane probo factum, tamen vt tanto opere laudare adductus sum tuis & vnis & alteris literis: sed totū se à te abalienauit Dolabella, ea de causa qua me quoque sibi inimicissimum reddidit. O hominē pudentem! Kal. Ian. debuit, adhuc non soluit: presertim cum se maximo arte alieno Faberū manu liberarit, & opem ab eo petierit. Licet enim iocari, ne me valde conturbatū putes. Atque ego ad eū V I I I Id. literas dederam bene mane. Eodem autē die tuas literas vesperi acceperam in Pompeiano, sanē celeriter, tertio abs te die. Sed vt ad te eo ipso die scripserā, satis aculearas ad Dolabellam literas dedi: quæ si nihil profecerint, puto fore vt me presentē non sustineat. Albianū te confecisse arbitror. De Patulciano nomine, quōd mihi suppeditatus es, gratissimū est, & simile tuorum omnium. Sed ego Erotem ad ista expedienda factum mihi videbar reliquisse. cuius non sine magna culpa vacillarunt. sed cum ipso videro. De Montano, vt sepe ad te scripsi, erit tibi tota res curæ. Seruius proficiscens, quōd desperanter tecum locutus est, minime miror, neque ei quidquam in desperatione concedo. Brutus noster singularis vir, si in Senatū nō est Kal. Iun. venturus, quid facturus sit in foro, nescio. Sed hoc ipse melius. Ego ex his quæ paratū video, non multum Id. Mart. profectum iudico. Itaque de Græcia cotidie magis & magis cogito: nec enim Bruto meo exilium, vt scribis, ipse meditari video quid prodesse possim. Leonidæ me literæ non satis delectarunt. De Herode tibi assentior. Sauscei legisse vellem. Ego ex Pompeiano V I Id. Mai. cogitabam.

CICERO ATTICO SAL.

317

NON. Mai. cū essem in Pōpeiano accepi binas à te literas: alteras sexto die, alteras quarto: ad superiores igitur prius, Quam mihi iucundum opportune tibi Barnacū literas reddidisse! Tu vero cum Cassio, vt cetera: quam commode autē, quōd id ipsum, quod me mones, quatrinduo ante ad eum scripseram, exemplūque mearū literarum ad te miseram. Sed cū Dolabellæ auaritia (sic enim tu ad me scripseras) magna desperatione affectus essem, ecce tibi & Bruti, & tuæ literæ, ille exilium meditari. Nos autem alium portū propiorem huic ætati videbamus, in quem mallet equidem peruchi, florente Bruto nostro constitutæque repub. Sed nunc quidem, vt scribis, nō vtrumuis assentires enim mihi nostram ætatē presertim à castris ciuilibus abhorrere. M. Antonius ad me tanrū de Clodio rescripsit, meā lenitatem & clemētiā, & sibi esse gratā, & mihi voluptati magnæ fore. Sed Panfa furete videtur de Clodio, itēque de Deiorato, & loquitur seure, si velis credere. Illud tamen non belle, vt mihi quidem videtur, quōd factum Dolabellæ vehemēter improbat. De coronatis, cum sororis tuæ filius à patre accusatus esset, rescripsit se coronā habuisse honoris Cæsaris causa, posuisse luctus gratia. Postremo se libenter vituperationem subire, quōd amaret etiā mortuum Cæsarem. Ad Dolabellam, quemadmodū tibi dicis placere, scripsi diligēter. Ego etiam ad Sicam: tibi hoc oneris nō impono, nolo te illum iratum habere. Serui orationem cognosco, in qua plus timoris video, quam consilii. Sed quoniā perterriti omnes sumus, assentior Seruio. Publius tecum tricatus est: huc enim Cereia missa ab istis est legata ad me: cui facile persuasi, mihi id, quod rogaret, ne licere quidem, non modo non lubere. Antonium si videro, ac curate agam de Buthroto. Venio ad recentiores literas, quanquā de Seruio iam rescripsi, me facere magnā gratiā Dolabellæ: mihi mehercule ita videtur, nō ponuisse maior tali re, talique tempore: sed tamen quidquid ei tribuo, tribuo ex tuis literis.

Tibi vero assentior maiore *opinio* eius fore, si mihi, quod debuit, dissoluerit. Brutus velim sit Asturz. Quod autē laudas me, quod nihil ante de professione constitua, quam ista quæ euastra sint, video: muto sententiã, neque quidquã tamen ante quam te videro. Atticam meã gratias mihi agere de matre gaudeo, cui quidem ego totam villam cellamque tradidi, cãmque cogitabam v. Id. videre. Tu Atticæ salutem dices, nos Piliam diligenter tuebimur.

CICERO ATTICO SAL.

38

E POMPEIANO nauì aduectus sum in Luculli nostri hospitium v. Id. hora ferè tertia: egressus autē è nauì accepi tuas literas, quas tuus tabellarius in Cumanũ atrulisse dicitur. Non. Mai. datas: à Lucullo postridie eadem ferè hora, qua veni v. Id. Lanuuio datas. Audi igitur ad omnes. Primũ quæ de re mea gesta, & in solutione, & in Albiano negotio grata. De tuo autem Burthoto, cũ in Pompeiano essem, Misenum venit Antonius: inde ante discessit, quã illum venisse audissem, à quo in Samniũ: vide quid speres. Romæ igitur de Burthoto. L. Antonii horribilis concio. Dolabellæ præclara iam. vel sibi habeat nimos; modo numeret Id. Tertullæ nollem abortum. tam enim Cassii sunt iam, quã Bruti ferendi. De Regina velim, atque etiã de Cæsare illo. Persolui primæ epistolæ, venio ad secundam. De Quinti Burthoto, cum venero, vt scribis. Quod Ciceroni suppeditas, gratum; Quod errare me putas, qui temp. putem pendere è Bruto: sic se res habet, aut nulla erit, aut ab isto istisve seruiabitur. Quod me hortatis, vt scriptã concionem mittam, accipe à me mi Atticæ *uoluntas* *de Cæsare* earum rerũ, in quibus satis exercitati sumus. Nemo vnquam neque poeta, neque orator fuit, qui quenquã meliorem quã se arbitretur. Hoc etiam malis contigit. Quid tu Bruto putas & ingenioso & eruditode quo etiã expertus sum nuper in edicto, scripseram rogatu tuo, meum mihi placebat, illi suum. Quinetiam cum ipsius precibus penè adductus, scripisssem ad eũ de Optimo genere dicendi, nõ modo mihi, sed etiam tibi scripsit, sibi illud, quod mihi placeret, nõ probari. Quare sine quæso sibi quenque scribere. Suam cuique sponsam, mihi meã: suam cuique amorem, mihi meũ. non scite, hoc enim Attilius poeta durissimus. Atque vtrinq̃ licet isti concionari: cui si esse in vrbe turò licebit, vicinus. Duẽ enim noui bellũ ciuile, aut nemo sequetur, aut si sequentur qui facile vincantur. Venio ad tertiã. Gratas fuisse meas literas Bruto & Cassio gaudeo: itaque iis rescripti. Quod Hirtii per me meliorẽ fieri volunt, do equidem operã, & ille oprime loquitur: sed vi uir habitãque cũ Balbo, qui item bene loquitur, quid credas, videris. Dolabellã valde placere tibi video, mihi quidem egregie. Cũ Pansa vixi in Põpeiano: is planè mihi probabat se bene sentire, & cupere pacem. Causam armorũ quæri planè video: edictum Bruti & Cassii probo. Quæris vt suscipiam cogitationem, quidnã istis agendũ putem. Consilia temporũ sunt, quæ in horas cõmutari vides. Dolabellæ & prima illa actio, & hæc contra Antonii concio, mihi profecisse permultum videtur. profus ibat res: nũc autem videmur habituri duces, quod vnũ municipia bonique desiderant. Epicuri mentionem facis, & audes dicere *id est non videtur*. Non te Bruti nostri vulticulus ab ista oratione deterret. Q. F. vt scribis, est dextera per eũ igitur, quod volumus, facile auferemus. Expecto, si vt putas L. Antonius produxit Octauium, qualis concio fuerit. Hæc scripsi: statim enim Cassii tabellarius. eram continuo Piliam salutaturus. Deinde ad epulas Vestorij nauicula. Atticæ plurimam salutem.

CICERO ATTICO SAL.

39

CVM pauloante dedissem ad te Cassii tabellario literas, v. Id. venit noster tabellarius, & quidem (portenti simile) sine tuis literis: sed cito conieci Lanuui te fuisse. Eros autē festinauit, vt ad me literæ Dolabellæ perferrentur, nõ de re mea (nonnum enim meas acceperat) sed rescriptit ad eas, quarum exemplum tibi miserã, sanè luculente. Ad me autē, cum Cassii tabellariũ dimissem, statim Balbus. O di boni quã facile perspiceres timere otii: & nostri virum, quã rectus: sed tamen Antonii consilia nartabat, illũ circumire veteranos, vt acta Cæsaris sancirent, idque se facturos esse iuraret, vt rata omnes haberent, eãque Diuumiri omnibus mensibus inspiceret. Quæsus est etiã de sua inuidia: eãque omnis eius oratio fuit, vt amare videretur Antoniiũ. Quid quæris: nihil synceri: mihi autē non est dubiũ quin res spectet ad castra. acta enim illa res est animo virili, cõsilio puerili. Quis enim hoc nõ vidit,

BB.iii.

regni hæredem relictum: Quid autem absurdius, hoc metuere, alterū in metu non ponere: Quinetiam hoc ipso tempore multa *castra* Pontii Neapolitanum à matre Tyrannoc-toni possideri. Legendus mihi sapius est Cato Maior ad te missus. Amariorē enim me se-nectus facit, stomachor omnia, sed mihi quidem *saletia* viderint iuvenes. Tu mea cura- bis, vt curas. Hæc scripsi seu dictaui, apposita secunda mensa apud Vestoriū. Postridie apud Hirtium cogitabam: & quidem *uirtutem* sic hominem traducere ad optimates paro. *lætas* nemo est istorum qui otium non timeat. quare talaria videamus. quiduis enim potius quàm castra. Attice sal. plur. velim dicas. Expecto Octauii concionem, & siquid aliud. ma- xime autem ecquid Dolabella tinniat: an in meo nomine tabulas nouas fecerit.

CICERO ATTICO SAL.

320

CERTIOR à Pilia factus mitti ad te Id. tabellarios, statim hoc nescio quid exarauit. Primum igitur scire te uolui, me hinc Arpinum xvi Kal. Iun. Eò igitur mittes, siquid erit posthac. quanquam ipse iam iamque adero. Cupio enim antequam Romam venio, odora- ri diligentius quid futurū sit: quanquam vereor ne nihil cōiectura aberrem. Minime enim obscurum est quid isti moliantur. Meus vero discipulus, qui hodie apud me cenat, valde a- mat illum quem Brutus noster sauciavit: & si quæris (perpexi enim planè) timent otium, *castra* autem hanc habent, eamque præ se ferunt, vtrum clarissimum interfectum, totam temp. illius in teritu perturbatam: irrita fore quæ ille egisset, simulac desistemus timere. ele- mentiam illi malo fuisse: qua si v. fus nō esse t, nihil ei tale accidere potuisse. Mihi autem ve- nit in mentem, si Pompeius cum exercitu firmo veniat, quod est *castra*, certe fore bellū. Hæc me species cogitatioque perturbat, neque enim iam, quod tibi tum licuit, nobis nunc lice- bit: nam aperte lætati sumus. Deinde habent in ore, nos ingratos. nullo modo licebit quod tum & tibi licuit & multis. *castra* ergo & *castra* in castra Millies desistemus timere. hinc prefertim atari. Itaque me Id. Mart. non tam consolantur, quàm antea: magnū enim men- dum continent, etsi illi iuvenes *castra* in *castra* *castra*. Sed si tu melius quippiam speras, quod & plura audis, & interes consiliis, scribas ad me velim: simulque cogites quid agendum nobis sit super legatione votiua: equidem in his locis moneor à multis, ne in Senatu Kal. Dicuntur enim occulte milites ad eam diem comparati, & quidē in istos qui mi- hi videntur vbiuis tutius, quàm in Senatu fore. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD ATTICVM
LIBER XV.

CICERO ATTICO SAL.

321

FACTVM male de Alexione! Incredibile est quanta me molestia affecterit, nec me- hercule ex ea parte maxime, quod plerique mecum. Ad quem igitur te medicum cō- ferres? Quid mihi iam medico, aut si opus est, tanta inopia est: Amorē erga me, humanitatē suauitatēque desidero. E tū illud quid est quod non pertimescendum sit, cum hominem temperantem, summum medicū, tantus improuiso morbus oppræsserit? Sed ad hæc omnia vna consolatio est, quod ea conditione nati sumus, vt nihil quod homini accidere possit, recitare debeamus. De Antonio iam antea tibi scripsi, non esse eum à me conuentum: venit enim Misenum, cum ego essem in Pompeiano: inde ante profectus est, quàm ego eum ve- nisse cognoui. sed casu cū legerem tuas literas, Hirtius erat apud me in Puteolano: ei legi, & egi primū, quod attinet. Nihil mihi concedebat. Deinde ad summū, arbitrum me statue- bat non modo huius rei, sed totius Consulatus sui. Cū Antonio autē sic agemus, vt perpæ- ciat, si in eo negotio nobis satisfecerit, totū me futurum suū. Dolabellam spero domi esse. Redeamus ad nostros, de quibus tu bonam spem te significas habere, propter edictorū hu- manitatem. Ego autem perpæxi, cū à me xvi Kal. de Puteolano Neapolim Panse con- ueniendi causa proficisceretur Hirtius, omnē eius sensum. Seduxi enim, & ad pacem sum cohortatus. non poterat scilicet negare, se velle pacem: sed non minus se nostrorū arma ti-

mere, quàm Antonii: & tamen utroque nō sine causa præsidium habere: se autem vtraque arma metuere. Quid quæris? De Q. F. tibi assentior. patri quidē certe gratissimæ, & bellæ tuæ literæ fuerunt. Cædix vero facile satiffeci, nec valde laborare mihi visa est: & si illa, ego certe nō laborarem. Istam vero, quam tibi molestam scribis esse, auditam à te esse omnino demiror. Nam quòd eam collaudavi apud amicos, audientibus tribus filiis eius: & filia tua τοστροτορ. Quid est hoc? quid est autem, cur ego personatus ambulem? Parumne foeda persona est ipsius senectutis? Quòd Brutus rogat, vt ante Kal. ad me quoque scripsit, & fortasse faciam: sed planè quid velis nescio. Quid enim illi asserere consilium possum, cū ipse egeam consilio: & cum ille suæ immortalitati melius, quàm nostro otio consuluerit. De Regina rumor extinguetur. De Flamma obsecro te, siquid potes. Hæc dederam ad te literas exiens è Puteolano, diuerteramque in Cumanum. Ibi penè valentē videram Piliam; quin etiam paulo clam iis eam vidi: venerat enim in funus, cui funeri ego quoque operam dedi. Cn. Lucullus familiaris noster matrem efferebat. Māsi igitur eo die in Sinuessano, atque inde mane postridie Arpinum proficiscens hanc epistolā exaravi. Erat autem nihil noui quod aut scriberem, aut ex te quærerem: nisi forte hoc ad rem putas pertinere: Brutus noster misit ad me orationem suam habitam in concione Capitolina: peritque à me vt eā ne ambitioso corrigerem, ante quàm ederet. Est autem oratio scripta elegantissimè sententius, verbis, vt nihil possit vltra cogitari. tamen si illam causam habuissim, scripsissim ardētius *συνόλιος*. Vides quæ sit persona dicentis, itaque eā corrigere nō potui. Quo enim in genere Brutus noster esse vult, & quod iudicium habet de optimo genere dicendi, ita consecutus in ea oratione est, vt elegātius esse nihil possit: sed ego solus alius sum, siue hoc recte, siue non recte: tu tamē velim orationem legas, nisi forte iā legisti, certiorēque me facias quid iudices ipse, quanquā vereor ne cognomine tuo lapsus hyperatticus sis in iudicando: sed si recordaberet *συνόλιος* fulmina, tum intelliges posse & *εὐμολύβητος* grauissime dici. sed hæc coram. Nūc nec sine epistola, nec cum inani epistola volui ad te Metrodorum venire.

CICERO ATTICO SAL.

322

DECIMOQVINTO Kal. è Sinuessano proficiscens, cū dedissem ad te literas, diuertissemque à Cumis in Vestiano, accepi à tabellario tuas literas, in quibus nimis multa de Buthro: non enim tibi ea res maiori curæ aut est, aut erit, quàm mihi. Sic enim decet te meæ curare, tua me. Quamobrē id quidē sic susceptū est mihi, vt nihil sum habiturus antiquius. L. Antonii concionatum esse cognoui tuis literis & aliis, fordide: sed id quale fuerit nescio; nihil enim scripsisti: de Menedemo probe. Quintus certe ea dicitur quæ scribis. Cōsiliū meū à te probari, quòd ea nō scribā quæ tu à me postularis, facile patior: multoque magis id probabis, si orationē eam, de qua hodie ad te scripsi, legeris. Quæ de legionibus scribis, ea vera sunt: sed nō satis hoc mihi videris tibi persuasisse, quid de Buthrotis nostris per Senatum speres confici posse, quod puto: tantū enim video, nō videmur esse victuri. Sed si etiā nos hoc fallar, de Buthro te nō faller. De Octauii concione idem sentio quod tu: ludorumque eius apparatus, & Matius ac Postumus mihi procuratores nō placent. Saferna Collega dignus. sed isti omnes, quæ admodum sentis, non minus ocii timent, quàm nos arma: Balbū leuari inuidia per nos velim, sed ne ipse quidē id fieri posse cōsidit: itaque alia cogitat. Quòd prima disputatio Tusculana te cōfirmat, sanè gaudeo. Neque enim vllū est per-fugium aut melius, aut paratius. Flamma quòd bene loquitur, nō moleste fero. Tyndaritanorū causa, de qua laborat, quæ sit ignoro. hos tamen *συνόλιος* mouere ista videtur, in pri-mis erogatio pecuniar. De Alexione doleo: sed quoniā inciderat in ita grauem morbum, bene actū cum illo arbitror: quos tamen secundos hæretes, scire vellem, & diē testamenti.

CICERO ATTICO SAL.

323

VNDECIMO Kal. accepi duas epistolas tuas, quibus duabus meis respondi. vna erat xv Kal. altera xii data. Ad superiorē igitur prius. Accurres in Tusculanum, vt scribis, quòd me vi Kal. venturū arbitrabar. Quòd scribis prædum victoribus, non mihi quidem, cui sunt multa potiora. Nam illa quæ recordaris, Lentulo & Marcello cos. facta in xde Apollinis, nec causa eadem est, nec simile tempus, præsertim cum Marcellum scribas

BB.iii.

aliòque discedere. Erit igitur nobis coràm odorandum & constituendum, tutòne Romæ esse possimus. Noui conuentus habitatores, sanè mouentem in magnis enim versamur angustiis. Sed sint ista parui, quin & maiora contemnimus. Caluz testamentù cognouì hominis turpis, ac sordidi. Tabula Demonicì quòd tibi curæ est, gratum de malo. Scripsi iam pridè ad Dolabellam accuratissime: modo redditz literæ sunt. Eius causa & cupio, & debeo. Venio ad propiorem. Cognouì de Alexione, quæ desiderabam. Hirtius est tuus. Antonio quoniã est, volo peius esse. De Q. F. quod scribis, ac de Q. patre, coràm agemus. Brutù omnì re, qua possum, cupio iurare, cuius de oratiuncula idem te quod me sentire video: sed parù intelligo quid me velis scribere, quasi à Bruto habita oratione, cum ille ediderit: quò tantèm conuenienter sicut in tyrannù iure optimo cæsum multa dicentur, multa scribentur à nobis: sed alio modo, & tempore. De Sella Cæsatis, bene Tribuni. Præclaros etiam xiiii or dines. Brutum apud me fuisse gaudeo, modo & libenter fuerit & sat diu. x Kal. v. ferè à Q. Fusio, venit tabellarius: nescio quid ab eo literularum, vt me sibi restituerem, sane infulse, vt solet: nisi forte quem nò ames, omnia videntur infulse fieri. Scripsi ita, vt te probaturù existimem. Mihi duas à te epistolas reddidit: vnã x i, alteram x. Ad recitiorem prius & leniorem. Laudo, si vero etiam Calfuleus, *no memulo*. Antonii consilia narras turbulenta, atque vnãnam potius per populum agat, quàm per Senatam, cui quidem ita credo, sed mihi totum eius consiliũ ad bellum spectare videtur. Siquidem D. Bruto prouincia eripitur quoquo modo: ego de illius nervis existimo, non videtur fieri posse sine bello: sed nò cupio, quoniam cauetur Buthrotiis. Rides: at condoleo nò mea potius affiduitate, diligentia, gratia perfici. Quòd scribis te nescire quid nostris faciendum sit: iam pridem me illa *epistola* sollicitat: itaque stulta iam Iduũ Martiarum est consolatio: animis enim vñ fumus virilibus, consiliis (mihi cede) puerilibus. excisa enim est arbor, nò causa: itaque quàm fructicetur vides. Redeamus igitur, quoniã saepe vsurpas, ad Tusculanas disputationes. Saufeiu pete, cellemus, ego nunquã indicabo. Quòd te à Bruto scribis, vt certior fieret quo die in Tusculanũ essem futurus, vt ad te antè scripsi. v i Kal. & quidè ibi te quamprimum peruiderè velim. Puto enim nobis Lanius eundem: equidem nò sine multo sermone, sed *iam*. Redeo ad superiorè, ex qua prætereo illa prima de Buthrotiis, quæ mihi sunt inclusa medullis, sit modo (vt scribis) locus agendi. De oratione Bruti profusus cõtendis committere, tam multis verbis agis. Egone vt eam causam, quã is scripsit, ego scribam non rogatus ab eomulla *meo* fieri potest contumeliosior. At inquis, *negabitur* aliquod. Non recuso id quidem, sed & componendum argumentũ est, & scribendi expectandũ tempus maturius: licet enim de me, vt libet, existimes, velim quidem quamoptimesi hæc ita manent vt videntur (feres quod dicã) me Idus Martiz non delectant. Ille enim nunquã reuertisset, nos timor confirmare eius acta nò coegisset: aut vt in Saufeia, reliquãque Tusculanas disputationes, ad quas tu etiam Vestorium hortaris. Ita gratiosi eramus apud illum (quæ Dii mortuum perduunt) vt nostræ ætati (quoniam interfecto domino liberi non sumus) non fuerit dominus ille fugiendus. Rubeo (mihi crede) sed iam scripseram, delere nolui. De Menedemo vellem verum fuisse. De Regina velim verũ sit, cetera coràm, & maxime quid nostris faciendum sit, quid etiam nobis, si Antonius militibus oblesurus est Senatũ. Hãc epistolam si illius tabellarij dedissem, veritus sum nẽ solueret: itaque mihi dedita opera. erat enim referendum tuis. Quàm vellem Bruto studium tuũ nauare potuisset Ego igitur ad eum literas. Ad Dolabellam Tironè mihi cum mandatis, & literis. Eũ ad te vocabis, & siquid habebis quod placeat, scribes. Ecce autem de trãuerso L. Cæsar, vt veniã ad se rogat, in nemus: aut scribam quòd se venire velim: Bruto enim placere, se à me conueniri. O rem odiosam, & inexplicabilem. Puto me ergo irurum, & inde Romam, nisi quid mutaro. Summatim adhuc ad te, nihil dũ enim à Balbo. Tuas igitur expecto, nec actorum solum, sed etiam futurorum.

CICERO ATTICO SAL.

324

À BRUTO tabellarius rediit, attulit & ab eo, & Cassio: consiliũ meũ magnopere exquirunt. Brutus quidem utrũ de duobus. O rem miserã, planè nò habeo quid scribam. Itaque silètio puto me vsurum, nisi quid aliud tibi videtur: sin tibi quid venit in mentè, scribe

quæso. Cassius vero vehementer orat, ac petit, ut Hirtium quamoptimum faciam. sanum putas: *si dicitur, ut dicitur.* Epistolam tibi misi, ut tu de provincia Bruti, & Cassii per s. c. ita scribis & Balbus, & Hirtius quidem se acturum. etenim iam in Tusculano est: mihi quæ ut ab sim, vehementer auctor est. ille quidem periculi causa, quod sibi etiam fuisse dicit: ego autem etiam ut nullum periculum sit. Tantum abest ut Antonii suspicionem fugere non curam, ne videar eius secundis rebus non delectari, ut mihi causa esset cur Romam venire non lim, ne illum videam. Varro autem noster ad me epistolam misit, sibi à nescio quo missam (nomen enim deleat) in qua scriptum erat, Veteranos eos, qui reiciantur (nam partem esse dimissam) improbabissime loqui, ut magno periculo Romæ sunt futuri, qui ab eorum partibus dissentire videantur. Quis porro noster, itus, redirus, vultus, incesus inter istos: Quod si; ut scribit L. Antonius, in D. Brutum, reliqui in nostros: ego quid faciam, aut quo me pacto geram? Mihi vero deliberatum est, ut nunc quidem est, abesse ex ea urbe, in qua non modo florum cum summa, verum etiam seruiui cum aliqua dignitate. Nec tam statui ex Italia exire (de quo tecum deliberabo) quam istuc non venire. Cum ad me Brutus noster scripsisset, & Cassius, ut Hirtium, quem adhuc bonum fuisse sciebant, neque cum confidebant fore, mea auctoritate meliorem facerem (Antonio est enim fortasse iratior, causæ vero amicissimus) tamen ad eum scripsi, eque dignitatem Bruti, & Cassii commendavi. Ille quid mihi rescripsisset, scire te volui: si forte idem tu, quod ego existimares, istos etiam nunc vereri, ne forte ipsi nostri plus animi habeant, quam habent.

HIRTIVS CICERONI SVO SALVTEM.

35

URVRE iam redierim, quæris. an ego cum omnes caleant, ignaviter aliquid faciam? Etiam ex urbe sum profectus, ut ilius statui abesse. Has tibi literas exiens in Tusculanum scripsi. Noli autem me tam strenuum putare, ut ad Nonas recurram: nihil enim iam video opus esse nostra cura, quoniam præsidia sunt in tot annos prouisa. Brutus, & Cassius utinam quam facile à te de me impetrare possunt, ita per te exorentur, ne quod callidius incant consilium: cedentis enim hæc ais scripsisse. quoniam aut quare retine, obsecro te, Cicero illos. Noli sinere hæc omnia perire, quæ funditus mediisfidius rapinis, incendiis, cædibus pervertuntur. Tantum, si quid timent, caueant: nihil præterea moliantur. Non mediisfidius acerrimis consiliis, plus quam etiam inertissimis, dummodo diligentibus, consequentur: hæc enim quæ fluunt, per se diuturna non sunt. in contentione præfentes ad nocendum habent viris. Quid speres de illis, in Tusculanum ad me scribe. Habes Hirtii epistolam, cui rescripsi, nil illos callidius cogitare, idque confirmavi. hoc qualecunque esset, te scire volui. Obsignata iam, Balbus ad me, Seruiliam rediisse, confirmare non discessuros. Nunc expecto à te literas. Gratum, quod mihi epistolas, quæ quidem me delectarunt. In primis Sex. nostri, dices: quia te laudat. puto me hercule id quoque esse causæ: sed tamen etiam ante quam ad eum locum veni, valde mihi placebat cum sensus eius de rep. tum scribendi. Seruius vero pacificato cum liberiolo suo videntur obiisse legationem, & omnes captiunculas pertimescere. Deberat autem non ex iure manu conserutum. sed quæ sequuntur, tu quoque scribes. Post tuum discessum binas à Balbo, nihil noui. Itaque ab Hirtio, qui se scribit vehementer offensum esse veteranis. Expectat animus quidnam agere de Kal. Marr. Misi igitur Tironem, & cum Tironem pluris, quibus singulis, ut quidque accidisset, dares literas, atque etiam scripsi ad Antonium de legatione: ne si ad Dolabellam solum scripsissem, iracundus homo commoueretur. quod autem aditus ad eum difficilior esse dicitur, scripsi ad Eutrapelum, ut is ei meas literas redderet. Legatione mihi opus esse. honestior est uocata, sed licet utriusque. De te quæso etiam atque etiam vide. Velim possis coram: si minus possis, literis idem consequemur. Græceus ad me scripsit, C. Cassium sibi scripsisse, homines comparari, qui armati in Tusculanum mitterentur. Id quidem mihi non videbatur, sed cauendum tamen, ut illæ, quæ plures videndæ. sed aliquid crastinus dies ad cogitandum nobis daret. IIII Non. uel peri à Balbo reddite mihi literæ: fore Non. Senat. ut Brutus in Asia, Cassius in Sicilia frumentum emendum, & ad urbem mittendum curarent. O rem miseram! primum vllam ab istis: dein, si aliquam, hæc legatariam Prouinciæ: atque haud scio, an me:

lius sit, quam ad Eurotam sedere. sed hæc casus gubernabit. At autem eodem tempore decretum iri, vt & iis, & reliquis Prætoris Prouinciæ decernantur. hoc certe melius quam illam Perficæ porticus. Nolo enim Lacedæmonem, longinquum Laniuim existimauit. Rides, inquires, in talibus rebus? Quid faciam? plorando fessus sum. Dii immortales, quam me con-
 turbatum tenuit epistolæ tuæ prior paginat quid autem iste in domo tua casus armorum? Sed hunc quidem nimbum cito transiisse lætor. Tu quid egeris tua cum tristi, tum etiam difficili ad consiliandum legatione, vehementer expecto. Est enim inexplicabilis, ita circū sedemur copiis omnibus. Me quidem Bruti literæ, quas ostendis à te lectas, ita perturbarunt, vt quanquam antè egebam consilio, tamen animi dolore sim tardior. Sed plura cum ista cognoro. Hoc autem tempore quod scriberem nihil erat: eoque minus, quod dubitabam, tu has ipsas literas effelsne accepturus. Erat enim incertum visurūne te esset tabellarius. Ego tuas literas vehementer expecto. O Bruti amanter scriptas literas! O iniquum tuum tempus, qui ad cum ire non possist Ego autem quid scribam: vt beneficio istorum vtantur quid turpius? Vt moliantur aliquid: nec audient, nec iam possūm. Age quiescant auctoribus nobis: quis incolumitatem præstat? Si vero aliquid de D. Græciliique nostris, vita etiam si nemo molestus sit. Ludos vero non facere quid scædius? Frumentum imponere, quæ est alia Dionis legatio, aut quod munus in repub. sordidius? Prorsus quidem consilia tali in re ne iis quidem tuta sunt, qui dant: sed possūm id negligere proficiens. Frustra vero qui ingrediar matris consilium, cum vtatur etiam precibus, quid me interponam? Sed tamen cogitabo quo genere vtar literarum: nam silere non possūm. Statim igitur mit-
 tam vel Antium, vel Circæos.

CICERO ATTICO SAL.

326

ANTIVM veni ante VI Kal. Bruto iucundus noster aduentus: deinde multis audientibus, Seruilia, Tertulla, Porcia quærere quid placeret. Aderat etiam Fauonius. Ego quod eram meditatus in via, suadere, vt vteretur Asiatica curatione frumenti: nihil esse iam reli-
 qui quod ageremus, nisi vt saluus esse. in eo etiam ipsū reip. esse præsidium. Quam orationē cum ingressus essem, Cassius interuenit. Ego eadem illa repetiui. Hoc loco fortibus sanè oculis Cassius, Martē spirare diceret, se in Siciliam non iturum. Ego ne vt beneficiū accepissem cōsumediū: quid ergo agis, inquam? At ille, in Achaiam se iturum. Quid tu, inquam? Brute Romam, inquit, tibi videtur. Mihi vero minime. Tuto enim non eris. Quid si possem esse? placerēme: Atque vt omnino neque nunc, neque ex Prætura in Prouinciā ires. Sed auctor non sum, vt te vrbi committas. Dicebam ea quæ tibi profecto in mentem veniunt, cur non esset tuto futurus. Multo inde sermone quærebantur. Atque id quidem Cassius maxime, amissas occasiones, Decimumque grauiter accusabat. Ea negabam oportere præterita, assentiebam tamen: quanquam ingreſsus essem dicere quid oportuisset. Nec vero quidquam noui, sed ea quæ cotidie omnes, nec tamen illum locum attingere quenquam, præterea oportuisse tangi: sed Senatū vocari, populū ardentem studio vehementius incitari, totam suscipere rempub. exclamat tua familiaris. Hoc vero neminem vnquam audiui. Ego repressi, sed & Cassius mihi videbatur iturus. Etenim Seruilia pollicebatur se curaturum, vt illa frumenti curatio de s. c. tolleretur, & noster cito deiectus est de illo inani sermone: velle enim se dixerat. Constituit igitur vt ludi absente fierent suo nomine: proficisci autem mihi in Asiam videbantur ab Antio velle. Ne multa. nihil me in illo itinere præter conscientiam delectauit: non enim fuit committendum, vt ille ex Italia prius quam à me conuentus esset, discederet. hoc dempto munere amoris, atque officii, sequebatur, vt mecum ipse. *id est: isti autem aduentus noster deperit;* prorsus dissolutum offendi nauigium, vt potius dissipatū. nihil consilio, nihil ratione, nihil ordine. Itaque etsi ne antea quidem dubitauit, tamen nunc eo minus cuolare hinc, idque quamprimū, vbi nec Pelopidarum facta, neque famā audiam. Sed heus tu, ne forte sis nescius: Dolabella me sibi legauit ad IIII Non. April. Id mihi heri vesperi nunciatū est. Votiuā ne tibi quidem placebat: etenim erat absurdum, quæ si stetit respub. vouissem, ea me eterſa illa vota dissoluere. & habent, opinor, liberæ legationes definitū tempus lege Iulia, nec facile addi

7 potest: idque adeo genus legationis, ut cum velis introire, exire liceat, quod nunc mihi additum est. Bella est autem huius iuris quinquennii licentia: quanquam quid de quinquennio cogitem: cōtrahi mihi negotium videtur, sed *ἀντιπροστασία* mittamus. Bene mehercule de Buthroto, at ego Tironem ad Dolabellam cum literis, quia iusseras, miseram. Quid nocere de nostris autem Anriatibus satis videbar planè scripsisse, ut non dubitares, essent quin otiosi
 8 futuri, vsurique beneficio Antonii contumelioso. Cassius frumentariam rem aspernabatur: eam Serulia sublaturâ ex s. c. se esse dicebat. Noster vero *καὶ μάλα σπουδῆς* in Asiam, postea quam mihi est assensus, tuto se Romæ esse non posse. Ludos enim absens facere maleditorum apparatus iis, qui curaturi essent, tradidisset. Navigia colligebat, erat animus in cursu. interea in eisdem locis erant futuri. Brutus quidem se agebat Asturæ. L. quidem Antonius liberaliter literis sine cura me esse iubet. Habeo unum beneficium, alterum fortasse, in Tusculanum venerit. O negocia non ferenda, quæ feruntur tamen, *καὶ καὶ τὰς τῶν ἑσπέρων τῆς ἀγορᾶς*. Octaviano, ut perspexi, satis ingenii, satis animi: videbaturque erga nostros *ἰσχυρῶς* ita fore, ut nos vellemus, animatus. Sed quid ætati credendum sit, quid nomini, quid hereditati, quid *κατασκευῆς*, magni consilii est. Vitricus quidem nihil censebat, quem Asturæ vidimus: sed tamen alendus est, & ut nihil aliud, ab Antonio se iungendus. Marcellus præclare, si præcipit nostro, nostri cui quidem ille deditus mihi videbatur. Panfæ autem, & Hirtio non nimis credebatur: bona indoles, *καὶ ἀγαθὸς*.

CICERO ATTICO SAL.

317

OCTAVO Kal. duas à te accipi epistolas: respondebo igitur priori prius. Assentior tibi, ut nec duces simus, nec agmen cogamus, faueamus tamen. Orationem tibi mihi: eius custodiendæ, & proferendæ arbitrium tuum. Sed quando illum diem, cum tu edendam putes? Inducias, quas scribis, non intelligo fieri posse. melior est *ἀντιπροστασία*, qua me vsurum arbitror. Quod scribis legiones I I Brudisium venisse, vos omnia prius. Scribes igitur quidquid audieris. Varronis *ἀγαθὸς* exspecto. Improbo *ἰσχυρῶς*, presertim cum tu tantopere delectere. sed quale velis, velim scire. Quod ad te antea atque adeo prius scripsi (sic enim maioris ad scribendum tibi vere dicere) fecisti me acriorem. Ad tuum iudicium, quod mihi erat notum, addidisti Peducei auctoritatem. magnam quidem apud me, & in primis grauem: Enitar igitur ne desideres aut industriam meam, aut diligentiam. Vectenum, ut scribis, & Faberium foueo. Clodium nihil arbitror malitiose, quanquam. Sed quod egerit de libertate retinenda (qua cetera nihil est dulcius) tibi assentior. Itane Gallo animo hominem nequam? quid enim dicam aliud: cautum Marcellum, me sic, sed non tamen caustissimum. Longiori epistolæ superiorique respondi: nunc breviori, propiorique quid respondeam, nisi eam fuisse
 4 illæ dulcissimam: Res Hispanienses valde bonæ, modo Balbium incolumem videam subsidium nostræ senectutis. De Anniano item, quod me valde obseruat Visellia: sed hæc quidem humana. De Bruto te nihil scire dicis, sed Selicia venisse M. Scaptium, eumque non
 5 qua pompa, ad se tamen elam venturum, sciturumque me omnia, quæ ego statim. interea narrat eadem: Bassi seruum venisse, qui nunciaret legiones Alexandrinas in armis esse. Bassum accessi. Cassium expectari. quid queris? Videtur respublicæ suum recuperatura: sed ne
 6 quid ante nostri horum exercitationem in latrocinio & amentiam. Dolabella vir optimus etsi cum scribebam secunda mensa apposita, venisse cum ad Baias audiebam, tamen ad me ex Formiano scripsit, quas literas cum è balineo exissem, accipi, sese de attributione omnia summa fecisse. Vectenum accusat. tricitur scilicet, ut homo talis: sed ait totum negotium Sestium nostrum suscepisse, optimum quidem illum virum, nostrique amantissimū.
 7 Quæro autem quid tandem Sestius in hac re facere possit quod non quis nostrum: sed si quid præter spem erit, facies ut sciam: sin est (ut arbitror) negotium perditum, scribes tamen, neque ista res commouebit. Nos hic *κατασκευῆς*. Quid enim aliud: & tui mihi *τὸ καὶ ἀδύνατος* magnifice explicamus, *κατασκευῆς* que Ciceroni. Qua de re enim potius pater filio: deinde alia
 8 quid queris? Extabit opera peregrinationis huius. Varronem hodie, aut cras venturum putabant. Ego autem in Pompeianum properabam: non quo hoc loco quidquam pulchrius, sed inreppellatotes illie minus molesti. Sed perscribe quæro, quæ causa sit Myrtilo. Pœnas

quidem illum pependisse audiui, & satisne patet vade corruptus: Hæc cum scriberem, tantum quod existimabam ad te orationem esse perlatam. Hui quam timeo quid existimes, etsi quid ad me, quæ non sit foras proditura, nisi rep. recuperatae de quo quid sperem, non audeo scribere. V I Kal. accipi à Dolabella literas, quarum exemplum tibi misi: in quibus erat, omnia se fecisse quæ tu velles: statim ei rescripsi, & multis verbis gratias egi. sed tamen ne miraretur cur idem iterum facerem, hoc causæ sumpsi, quod ex te ipso coram antea nihil potuissim cognoscere. Sed quid multa: literas hoc exemplo dedi,

CICERO DOLABELLAE COS. SVO.

328

ANTEA cum per literas Attici nostri de tua summa liberalitate, summoque erga se beneficio certior factus essem: cumque tu ipse etiam ad me scripisses, te fecisse ea quæ nos voluissim, egi tibi gratias per literas his verbis, vt intelligeres nihil te mihi gratius facere potuisse. Postea vero quam ipse Atticus ad me venit in Tusculanũ huius vnus rei causa, tibi vt apud me gratias ageret: vt tuam eximiam quandam & admirabilem in causa Buthrotia voluntatem, & singularem erga se amorem perspexisset: teneri non potui, quin tibi apertius illud idem iis literis declararem. Ex omnibus enim mi Dolabella studiis in me & officiis, quæ summa sunt, hoc scito mihi & amplissimum videri, & gratissimũ esse, quod perfeceris vt Atticus intelligeret quantum ego te, quam tu me amares. Quod reliquum est, Buthrotiam & causam & ciuitatem, quanquam à te constituta est (beneficia autem nostra tueri solemus) tamen velim receptam in fidem tuam, à meque etiam tibi commendatam, auctoritate & auxilio tuo rectam velis esse. Satis erit in perpetuum Buthrotis praesidiũ: magnaque cura & sollicitudine Atticum & me liberaris, si hoc honoris mei causa suscepseris, vt eos semper à te defensos velis: quod vt facias, te vehemẽter etiam atque etiam rogo.

His literis scriptis me ad *nummos* dedi: quæ quidem vercor ne miniata cerula tua pluribus locis notandæ sint, ita sum *nummos*, & magnis cogitationibus impeditus. L. Antonio male sit. siquidem Buthrotis molestus est. Ego testimonium composui, quod cum voles obſignabis. Tu nummos Arpinatum, si L. Fadius A Edilis petet, vel omnis reddito. Ego ad te alia epistola scripti de *us c* x quæ Statio curantur. si ergo petet Fadius, ei volo reddi, præter Fadium nemini. Apud me item puto depositum. Id scripti ad Erotem, vt redderet. Regnam odit. me iure facere scit. sponsor promissorum eius, Ammonius: quæ quidem promissorum eius erant *quædam*, & dignitatis meæ, vt vel in concione dicere auderem. Saram autem præterquam quod nefarium hominem cognoui, præterea in me contumacem (semel eum omnino domi meæ vidi) cum *quædam* ex eo quærerem quid opus esset, Atticum se dixit quærere. Superbiam autem ipsius Reginz, cum esset trans Tiberim in hortis, commemorare sine magno dolore non possum. nihil igitur cum istis, nec tam animum me, quam stomachum non habere arbitrantur. Profectionem meam, vt video, Erotis dispensatio impeditur: cum ex reliquis quæ Non. April. fecit, abundare debeã, cogor mutuari: quodque ex istis fructuosius rebus receptum est, id ego ad illud Fanum sepositum putabam: sed hæc Tironi mandauit, quem ob eam causam Romam misi. te nolui impeditum impedire. Cicero noster quo modestior est, eo me magis commouet. Ad me enim de hac re nihil scripsit, ad quem nimirum potissimum debuit: scripsit hoc autem ad Tironem: sibi post Kal. April. (sic enim annuum tempus confici) nihil datum esse: tibi pro tua natura semper placuisse, teque existimasse id etiam ad dignitatem meam pertinere, eum non modo liberaliter à nobis, sed etiam ornate cumulatèque tractari. Quare velim cures (nec tibi essem molestus, si per alium hoc agere possem) vt permutetur Athenas, quod sit in annum sumptum: ei scilicet Eros numerabit. Eius rei causa Tironem misi. Curabis igitur: & ad me, siquid tibi de eo videbitur, scribes.

CICERO ATTICO SAL.

329

TANDEM à Cicerone tabellarius, & mehercule literæ *non nullas* scriptæ, quod id ipsum *nonnullas* aliquam significaret. Itẽmque ceteri præclara scribunt. Leonides tamen retinet suũ illud A D H V C: summis vero laudibus Herodes. quid quæris? Vel verba mihi dari facile patior in hoc, meque libenter præbeo credulũ. Tu velim, siquid tibi est à tuis scriptũ,

- quod pertineat ad me, certior me facias. Narro tibi: hæc loca venusta sunt, abdita certe, & si quid scribere velis, ab arbitris libera: sed nescio quomodo *in eis* *quid*. Itaque me referunt pedes in Tusculanum, & tamen hæc *sumptuosæ* ripulæ videtur habitura celerem facierem. Equidem etiam pluias metuo, si prognostica nostra vera sunt. Ranæ enim *sumptuosæ*. Tu quæso fac sciam vbi Brutum nostrum, & quo die videre possim. Duas accepi postredie
- Id. alteram eo die daram, alteram Idibus. Prius igitur superiori, de Bruto cū scies: de Consululm ficto timore cognoueram: Sica enim *quæsiuit*: ille quidem, sed tumultuosus ad me etiam illam suspicionem pertulit. Quid tu autem *in illis* *disturbare*. nullum enim verbum à Siregio: non placet. De Pletorio vicino tuo permoleste tuli, quoniam prius audisse quàm me. De Syro prudenter L. Antonium per M. fratrem, vt arbitror, facillime deterrebis auctoritate vel vi: sed nondum acceperas literas, nec cuiquã, nisi L. Fadio AEdili: aliter enim nec caute, nec iure fieri potest. Quid scribis tibi deesse *in c.*, quæ Ciceroni curata sunt: velim ab Erote querzari vbi sit mercis infularum. Arabioni de Sitio nihil irascor. Ego de itinere nisi explicito A, nihil cogito: quod idem tibi videri puto. Habes ad superiorē: nunc audi ad alteram. Tu vero facis vt omnia, quod Seruiliz non dees, id est Bruto. De Regina gaudeo te non laborare, certe etiam tibi probari. Erotis rationes & ex Tironem cognoui, & vocauit ipsum. Gratissimum quod polliceris Ciceroni nihil defuturum, de quo mirabilia Messala, qui Lanuuio rediens ab illis venit ad me. & mehercule ipsius literæ sic & *quæsiuit* & *in illis* scriptæ, vt eas vel in acroasi audeam legere. quo magis illi indulgendum puto. De
- Buciliano Sestium puto non moleste ferre. Ego, si Tiro ad me, cogito in Tusculanum: tu vero quidquid erit, quod me scire par sit, statim x v 11 Kal. Et si satis videbar scripsisse ad te quid mihi opus sit, & quid te facere vellem, si tibi commodum esset: tamen cum profectus essem, & in lacu nauigarem, Tironem statui ad te esse mittendum, vt his negotiis: quæ agerentur, interesset: atque etiam scripsi ad Dolabellam, me si ei videretur, velle proficisci, perique ab eo de mulis vecturæ itineris & in eis. Cum inrelligo te distentissimum esse: qua de Buthrotis, qua de Bruto: cuius etiam ludorum suorum curam, etiam administrationem, suspicor ex magna parte ad te pertinere. vt ergo in eiusmodi re, tribues nobis paulum operæ: nec enim multum opus est. Mihi res ad eandem, & eam quidem propinquam spectare videtur. Vides homines, vides arma: prorsus non mihi videor esse tutus: sin tu aliter sentis, velim ad me scribas. domi enim manere, si recte possum, multo malo. Quidnam est quod audendum amplius de Bruthrotis: Stetit enim te frustra scribis. quid autē se refert Brutus: Doleo mehercules te tam esse detentum, quod decem hominibus referendum est acceptum. Est illud quidem *quæsiuit*, sed *in illis*, mihi que gratissimum. De armis, nihil vidi apertius. Fugiamus igitur, & vt ais, coram. Theophanes quid velit nescio: scripserat enim ad me: cui rescripti vt potui: mihi autem scribit, venire ad me se velle, vt ei de suis rebus, & quedam quæ ad me pertinerent. Tuas literas expecto. Vide quæso nequid temere fiat. Statius scripuit ad me locutum secum esse Q. Ciceronem valde a se: vt ante, se hæc ferre non posse: certum sibi esse ad Brutum & Cassium transire. Hoc enim uero nunc discere aucto: hoc ego quid sit, interpretari non possum. Potest aliquid iratus Antonio, potest gloriam nouam querere, potest totum esse *quæsiuit*. Et nimirum ita est: sed tamen & ego ve: reor, & pater conturbatus est. Scit enim quæ ille de hoc mecum quidem, *quæsiuit* nolim: plane quod velit nescio. A Dolabella mandata habeo quæ mihi videbuntur, id est nihil. Die mi, C. Antonius uoluit fieri v 11 viresuit certe dignus. De Menedemo, est vt scribis. Facies omnia mihi nota. Egi gratias Vetenos: nihil enim potuit humanius. Dolabellæ mandata sint quælibet, mihi aliquid, vel quod Niciz nunciem. quis enim hæc vt scribis ante, ne nunc dubitare quenquam prudentem, quin meus discessus desperationis sit, non legationis: Quod ais, extrema quedam iam homines de rep. loqui, & eos quidem viros bonos: ego quo die auditi illum tyrannum in concione clarissimum virum appellari, subsidere cepi. Postea vero quàm tecum Lanuuio vidi nostros tantum spei habere ad viuendū quantum acceperant ab Antonio, desperaui. Itaque mi Atticæ fortiter hoc velim accipias, vt ego scribo: genus illud interitus quo casurus est, foedum duces, & quasi denunciatum nobis

ab Antonio. Ex hac naxa exire constitui, non ad fugam, sed ad spem mortis melioris. Hac omnis culpa Bruti. Pompeium Carthæia receptum scribis. Iam igitur contra hunc exercitum. Vtra ergo castra? Media enim tollit Antonius, illa infirma, hæc nefaria. Propter eum igitur, sed iuxta me consilio, Brundisio an Puteolis. Brutus quidem subit, sed sapienter ^{meo}. Quando enim illum sed humana ferenda. tu ipse cum videre nõ potes. Di illi mortuo, qui vniquam Buthrotum. sed æta missa. Videamus quæ agēda sint. Rationes Erotis (et si ipsum nondum vidi, tamen & ex literis eius, & ex eo quod Tiro cognouit) propemodum cognitas habeo. Versuram scribis esse faciendam mensum quinque, id est ad Kal. Nou. ^{us} C C in eam diem cadere nummos, qui Quinto debentur. Velim igitur, quoniam Tiro negat tibi placere me eius rei causa Romam venire, (si te ea res nihil offenderet) videas. videas enim vnde nummi sint, mihi feras expensum: hoc video in præsentia opus esse. Reliqua diligentiùs ex hoc ipso exquiram: in his de mercedibus dotalium prædiorum. quæ si fideliter Ciceroni curabuntur (quanquam volo laxius) tamen ei propemodum nihil deerit. Equidem video mihi quoque opus esse viaticum: sed id ex prædiis, vt cadet, ita soluetur. Mihi autem opus est vniuerso quidem: et si mihi videtur iste, qui vmbra timer, ad eandem spectare, tamen nisi explicata solutione, non sum discessurus. Sitne autem excitata, necne, tecum cognoscam. Hanc putavi mea manu scribendam, itaque feci. De Fadio, vt scribis. Vti que alii nemini referbas velim hodie. Narro tibi, Q. pater exultat læticia: scripsit enim filius se idcirco profugere ad Brutum voluisse, quod cum sibi negocium daret Antonius vt eum Dictatorem efficeret, præsidium occuparet, id recusasset. Recusasse autem se, ne patris animu offenderet, ex eo sibi illum hostem. Tum me, inquit, collegi, verens nequid mihi ille iratus, tibi noceret, patri scilicet. itaque cum placuisset: & quid C C C C certa, reliqua in spe: Scribit autem Statius illum cum patre habitare velle: hoc vero mirum, & id gaudet: quem tu illo certiore nebulonem ^{vestra} vestram de te Cati deliberationis proba. nihil eram suspicatus de tabulis. ⁱⁿ ^{re} ^{re} ^{re} restitutam arbitrabar. Quæ differis vt mecum coram, expectabo: tabellarios quoque voles tenebis, es enim occupatus. Quod ad Xenonem, probe: quod scribo, cum absolueret. Quinto scripsisti te ad eum literas: nemo attulerat. Tiro negat iam tibi placere Brundisium, & quidem dicere aliquid de militibus. At ego iam destinaram Hydruntem quidem. mouebant me tuæ quinque horæ. Hic autem quantum ^{est}, sed videbimus. Nullas à te X I Kalend. quippe quid enim iam noui? Cum primum igitur poteris, venies: ego propere ne ante Sextus, quem aduentare aiunt. Gratulor nobis Q. Filium exiisse: molestus non erit. Pansam bene loqui credo. Semper enim coniunctum esse cum Hirtio scio: amicissimum Bruto & Cassio puto, si expediet. sed quando illos videbit: inimicum Antonio, quando, aut cur quousque ludemus? Ego autem scripsi Sextum aduentare, non quo iam adesset, sed quia certe id ageret, ab armis que nullus discederet. Certe si pergit, bellum patatum est. Hic autem noster Cicerius, nisi victorem, neminem victurum. Quid ad hæc Pansa? vtro erit, si bellum erit, quod videtur fore? sed & hæc & alia coram. Hodie quidem (vt scribis) aut eras. Mirifice torqueor, sine dolore tamen: sed permulta mihi de nostro itinere in vtraque partem occurrunt. quousque, inquires: quoad erit integrum: erit autem vt que ad nauem. Pansa si tuæ rescripserit, & meam tibi, & illius epistolam mittam. Silium expectabam, cui ⁱⁿ ^{re} ^{re} ^{re} compositum, siquid noui. Ego literas misi ad Brutum, cuius de itinere etiam ex te velim, siquid scies, cognoscere. Tabellarius, quem ad Brutum miseram, ex itinere rediit VII Kalend. & Seruilia dixit eo die Brutum his profectum. Sanè dolui meas literas redditum non esse. Silius ad menon venerat. causam composui. eum libellum tibi misi. Te quo die expectem, velim scire. de meo itinere varie sententiarum. Mihi enim ad me, sed tu incumbere quæso in eam curam. magna res est. An probas, si ad Kal. Ian. cogitamus? meus animus est æquus: sic tamen, vt si nihil offensionis sit, & tu etiã scire, quo die Olympia, quarta mysteria scilicet, vt tu scires. Casus consilium nostri itineris iudicabit. Dubitemus igitur: enim hyberna nauigatio eo odiosa, eoque ex te quæsieram mysteriorum diem. Brutum (vt scribis) visum iri à me puto. ego hinc volo prid. Kal. De Quinti negotio video à te omnia facta, ille tamen dolet dubitans vtrum morem gerat Leptra, an fidem

10 infirmet filio inaudibili. L. Pisonem vellem exire Legatum. *ἄλλοτε* s. c. velim scire quid
 sit, Tabellarius ille quem tibi dixeram à me ad Brutum esse missum in Anagninum, ad me
 venit ea nocte quæ proxima ante Kal. fuit, literasque ad me attulit in quibus vnum alienum
 summa sua prudentia, id est illud, vt spectem ludos suos. Rescripti scilicet primum me iam
 profectum: vt non integrum sit. dein *ἀναιδέως* esse, me qui Romam omnino post hæc ar-
 11 ma nõ accesserim, neque id tam periculi mei causa fecerim, quàm dignitatis, subito ad lu-
 dos venire. Tali enim tempore ludos facere illi honestum est, cui non necesse est spectare
 mihi: vt non est necesse, sic venire ne honestum quidem est. Equidem illos celebrari & esse
 quam gratissimos mirabiliter cupio, idque ita futurum esse confido, & tecum ago vt iam
 12 ab ipsa commissione ad me, quemadmodum accipiantur ii ludi, deinde omnia, reliquorum
 ludorum dies singulos persequare. sed de ludis hæcenus. Reliqua pars epistolæ: illa nanque
 in vtranque: sed tamen nonnullos interdum iacit igniculos virilis. Quod quale tibi vide-
 retur, vt possis interpretari, nisi ad te exemplum epistolæ: quanquam mihi tabellarius nõ-
 13 ster dixerat, tibi quoque se attulisse literas à Bruto, easque à Tusculano esse delatas. Ego iti-
 nera sic cõposueram, vt Non. Quint. Puteolis essem. valde enim festino: ita tamen, vt quan-
 tum homo possit, quamcautissime nauigem. M. A. Elium cura liberabis, me paucos specus
 in extremo fundo, & eos quidem subterraneos seruitutis apud tale quid habituros: id me
 iam iam nolle, neque mihi quidquam esse tanti, sed (vt mihi dicebas) quam lenissime, potius
 vt cura liberetur, quàm vt me suscitare aliquis suspicetur. idem de illo Tulliano cupidè li-
 14 bero, cum Cascelio loquere. Parua res est, sed tu bene attendisti, nimis callide agebatur: ego
 autem si mihi imposuisset aliquid, quod penè fecit, nisi tua malitia affuisset, animo iniquo
 15 tulissem. Itaque vt erit, rem impediri malo: octauam partem Tullii luminarum medium, ad
 strane memineris. Cui Cælia videris mancipio dare ad eam summam quæ sub præcone
 fuit futuram id opinor esse C C C L X X X. Noui siquid erit, atque etiam siquid prospicies;
 quod futurum putes, scribas ad me quam æpissime velim. Varroni quemadmodum tibi man-
 16 dauit, memineris excusare tarditatem literarum mearum: Mundus istum. M. Ennius quid
 egerit de testamento (curiosus enim) facias me velim certiotem. Ex Arpinati V I Non.

CICERO ATTICO SAL.

390

GAUDEO id te mihi suadere quod ego mea sponte pridie feceram. Nam cum ad te
 V I Non. darem eidem tabellario, dedi etiam ad Sestium scriptas *ἄλλοτε* *ἄλλοτε*. Ille autem
 quod Puteolos persequitur, humane: quod queritur, iniuste. non enim ego tam illum ex-
 1 peccare cum de Cosano rediret, debui, quàm ille aut non ire ante quàm me vidisset, aut ci-
 tius reuerti. Sciebat enim me celeriter velle proficisci, seseque ad me in Tusculanum scri-
 1 pserat esse venturum. Te vt à me discesseris, lacrymasse, moleste ferebam: quod si me præ-
 sente fecisses, consilium totius itineris fortasse mutassem. sed illud præclare, quod te conso-
 lata est spes breui tempore congregiendi: quæ quidem expectatio me maxime sustentat.
 Meæ tibi literæ non decunt. De Bruto scribam ad te omnia. Librũ tibi celeriter mittam.
 2 De Gloria excusam aliquid *ἰσχυρότερον*, quod lateat in thesauris tuis. De Planco memini.
 Attica iute queritur. Quod me de Bacchi, de statuarum coronis certiotem fecisti, valde gra-
 tum, nec quicquam posthac non modo tantum, sed ne tantulum quidem præterieris. Et
 de Herode & Metio meminero, & de omnibus quæ te velle suspicor. Modo turpem foto-
 3 ris tuæ filium, cum hæc scriberem. Aduentabat autem *ἄλλοτε* cenantibus nobis. Ego, vt ad
 4 te pridie scripseram, Nonis constitueram venire in Tusculanum. Ibi igitur cotidie tuas li-
 teras expectabo, & maxime de ludis, de quibus etiam ad Brutum tibi scribendum est: cuius
 epistolæ, quam interpretari ipse vix poteram, exemplum prid. tibi miseram. Atticæ meæ
 velim me ita excusare, vt omnẽ culpam in te transferens, & ei tamen cõfirmes, me minime
 totum amorem ed mecum attulisse. Bruti ad te epistolam misi. Dii boni quanta *ἀναγκαία*,
 5 cognosces cum legeris! De celebratione ludorum Bruti, tibi assensior. Ad M. A. Elium nul-
 lus tu quidem domum, sed sicubi inciderit: de Tulliano misisse, Maxianam adhibebis;
 vt scribis. Quod cum Cosano egisti, optime: quod non solum mea, verum etiam tua ex-
 pedis, gratum. Legationem probari meam gaudeo, quod promittis, Dii faxint. Quid enim

mihī meis iucundius. Sed istam quam tu excipis, metuo. Brutum cum conuenero, perferi-
bam omnia. De Planco & Decimo sanè velim Sextum scutum abicere. De Mūdo siquid
scies. Rescripsi ad omnia. nunc nostra accipe. Q. Filius vsque Puteolos: mirus cuius, vt tu Fa-
uoniam, Asinium dicas. & quidem duas ob causas, & vt mecum, & *ut dicitur* vult cum Bru-
to & Cassio. Sed tu quid ais? Scio enim te familiarem esse Othonum. ait hic sibi Iuliam fer-
re constitutum enim esse dissidium. Quasiuit ex me pater qualis esset fama: dixi nihil sanè
me audisse: nesciebam enim cur quateret. nisi de ore & patre. Sed cur tu, inquam? At ille si-
lium velle. Tum ego, et si *ut dicitur*, tamen negavi, putavi illa esse vera. *mens* hoc est enim
huic nostro nihil præbere. Illa autem *ut dicitur*. Ego tamen suspicor hunc, vt solet, hallu-
cinari. sed velim quæras (facile autem potes) & me certiorum. Obsecro te, quid est hoc?

Signata iā epistola, Formiani, qui apud me cenabāt, Plancū se aiebāt hūc Buthrotiū pri-
diē quā hōc scribebā, id est 11 I No. audisse, demissū, sine phaleris. Seruulos autē dicere,
eū & Agripetas cinctos à Buthrotiis. Maeste. Sed, amabo te, perferre mihī totū negotium.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD ATTICVM
LIBER XVI.

CICERO ATTICO SAL.

331

NON. Quintil. veni in Puteolanum iens ad Brutum. in Nefide hæc scripsi: sed eo die
quo veneram, cenanti Eros tuas literas. Irāne? Non. Iulius? mehercule istis. Sed stoma-
chari totum diem licet. quidquāme turpius, quā Bruto Iul. Redeo ad meum igitur, &
habeo. Nihil vidi. Sed quid est quæso, quod Agripetas Buthroti concisos audio? Quid autem
Plancus tam cursivum tamen meditarar diem & noctem. Sanè cupio scire quid sit. Meam
profectionem laudari gaudeo. Dymaeos agro pulsos, mare infestum habere nil, mirum. Vi-
dendum est vt mansio laudetur. *ut dicitur* Bruti videtur aliquid prædii esse: sed opinor
minuta nauigia. Sed iam sciam, & ad te cras. De Ventidio *monstrum* puto. de Sexto pro certo
habebatur ad arma. Quod si verum est, sine bello civili video ferendum. Quid ergo? Kal.
Ianuar. in Pansa spes. *nonis* in vino & in somno istorum. De C C X optime, Ciceronis
rationes explicentur. Ob ius enim recessis multa, quæ vellem: in his, ne hoc quidem ma-
lum, in mandatis sit abunde. *ut dicitur* X X I I satis esse affatim profus. sed Xenonem perxi-
gue & *ut dicitur* præbere, id est minutatim. Quæ quo plus permutasti, quā ad fructum in-
sularum: id ille annus habeat, in quem itineris sumptus accessit. Hic ex Kalen. April. ad *ut dicitur*
I X X X accommodetur. Nunc enim infulse tantum. Videndum enim est quid cum Ro-
mæ erit. non enim puto socrum illam ferendam. Pindaro de Cumano negaram. Nunc cu-
ius rei causa tabellarium miserim, accipe. Q. F. mihi pollicetur se Catonem. Egit autem
& pater & filius vt tibi sponderem: sed ita, vt tum crederes cum ipse cognosces. Huic ego
litteras ipsius arbitratu dabo, ex te ne mouerint. Has scripsi in eam partem, ne me motum
putares. Dii faxint vt faciat ea quæ promittit. Commune enim gaudium. sed ego: nihil di-
co amplius. Is hinc V I I Id. ait enim attributionem in Idus, se autem vrgeri acriter. Tu
ex meis literis quomodo respondeas, moderabere. Plura cum & Brutum videro, & Ero-
tem remittā. Atticæ meæ excusationē accipio, eamque amo plurimum: cui & Pilæ salutē.

CICERO ATTICO SAL.

332

SEXTO Id. duas epistolas accepi, vnam à meo tabellario, alteram Bruti. De Buthro-
tiis longe alia fama in his locis fuerat, sed cum aliis multis hoc ferendum. Erotem remis-
citus quā constitueram, vt esset cum Hortensio, & quia equitibus quidem ait se Idibus
constituisse. Hortensius vero impudenter. Nihil enim debetur ei, nisi ex tertia pensione, quæ
est Kalen. Sext. ex qua pensione ipsa, maior pars est ci soluta aliquanto ante diem. Sed hæc
Eros videbit Idibus. De Publilio autem quod perferri oportet, moram non puto esse fa-
ciendam: sed cum videas quantum de iure nostro decellerimus, quid hæres? C C C C M.

C. C. præsentia soluerimus, reliqua rescribamus: Loqui cum eo (si tibi videbitur) poteris, cum commodum nostrum expectare debere, cum tanta sit à nobis iactura facta iuris. Sed amabo te mi Attice, videlicet quàm blande: Omnia nostra, quoad eris Romæ, ita gerito, regito, gubernato, ut nihil à me expectes. quàmquam enim reliqua satis apta sunt ad loluendū, tamen sit serpe ut ii qui debent, non respondeant ad tempus. Siquid eiusmodi acciderit, ne quid tibi sit fama mea porius: non modo versura, verum etiam venditione, si ita res coget, nos vindicabis. Bruto tuæ literæ gratæ erant. sui enim apud illum multas horas in Neude, cum paulo antè tuas literas accepissem. Delectari mihi Tereo videbatur, & habere maiorem Accio quàm Antotio gratiam. Mihi autem quo lætiora sunt, eo plus stomachi & molestiæ est, Populum Rom. manus suas non in defendenda Rep. sed in laudando consumere. Mihi quidem videntur istorum animi incendi etiam ad representandam improbitatem suam: sed tamen dummodo dolcant aliquid, dolcant quidlibet. Consilium meum quòd ais quotidie magis laudari, non moleste sero, expectabamque siquid de eo ad me scriberes. Ego enim in varios sermones incidebam, quin etiam idcirco trahebam, ut quamdiutissime integrum esset. Sed quoniam Euro villa extrudimur, Brūdium cogito. Facilius enim & exploratior deiratio legionum fore videtur, quàm piratarum, qui apparere dicuntur. Sestius v. I. Id. expectabatur, sed non venerat, quod sciam. Cassius cum classica sua venerat. Ego cum eum vidissem v. Kalend. in Pompeianum cogitabam: inde Aculanum. nosti reliqua. De Tutia ita putaram. De Emetio non credo, nec tamen curo plus quàm tu. Planco & Oppio scripsi eequidem, quoniam rogaras: sed si tibi videbitur, ne necesse habueris reddere. cum enim tua causa fecerint omnia, veror ne meas literas superuacanas arbitrentur. Oppio quidem utique, quem tibi amicissimum cognoui. verū ut voles tu. Quoniam scribis hycenaturum te in Epeiro, feceris mihi gratum, si ante eò veneris, quàm mihi in Italiam te auctore veniendum est. Literas ad te quamfæpissime, sed de rebus minus necessariis, aliquem nactus. sin autem erit quid maius, domo mitto. *inscribitur*, si Brundisium salui, adoriemur. De Gloria nisi tibi, eulodes igitur, ut soles: sed notetur Eclogarii, quos Saluius bonos auditores nactus, in conuiuio duntaxat legat. mihi valde placent; mallem tibi. Etiam atque etiam vale.

CICERO ATTICO SAL.

333

TV verò sapienter. nunc demum enim rescribo his literis quas mihi misisti, conuento Antonio Tiburi. Sapienter igitur, quòd manus dedisti, quòdque etiam vltro gratias egisti. certe enim, ut scribis, deferemur ocyus à te publica, quàm à te familiari. Quòd vero scribis te magis delectari, d. Tite, siquid agis, addis mihi scribendi alacritatem. Quòd Erotem non sine munusculo expectare dicis, gaudeo non sefellisse eam rem opinionem tuam: sed tamen idem *ambigua* nisi ad te retractatus, & quidem *ambigua* ipsum crebris locis inculcatum & resectum. Hunc tu tralatum in Macrocollum lege in Arcano conuiuio tuis: sed si me amas, hilaris & bene acceptis, ne in me stomachum erumpant, cum sint tibi irati. De Cicerone velim ita sit ut audimus. De Xenone coram cognoscam: quanquam nihil ab eo arbitror, neque indiligenter neque illiberaliter. De Herode faciam ut mandas: & ea quæ scribis, ex Saufcio & Xenone cognoscam. De Q. F. gaudeo tibi meas literas prius à tabellario meo, quàm ab ipso redditas: quanquam te nihil sefellisset. veruntamen sed expecto quid ille tecum, quid tu vicissim: nec dubito quin suo more vterque: sed eas literas Curium mihi spero redditurum: qui quidem, etsi per se est amabilis, à meque diligenter, tamen accedet magnus cumulus commédationis tuæ. Literis tuis satis responsum est. Nunc audi quod et si intelligo scribi necesse non esse, scribo tamen. Multa me mouent in discessu. in primis mercurule, quòd diiungor à te. Mouer etiam nauigationis labor, alienus non ab ætate solim nostra, verum etiam à dignitate: repusque discessus sub absurdū. Relinquitur enim pacè, ut ad bellum reuertatur: quòdque reporis in pradiolis nostris & belle ædificatis, & satis amoenis consumi potuit, in peregrinatione consumimus. Consolantur hæc: aut proderimus aliquid Ciceroni, aut quantum profici possit indicabimus. deinde tu iam, ut spero & ut promittis, aderis: quòd quidem si acciderit, omnia nobis erunt meliora.

Maxime autem me angit ratio reliquorum meorum: quæ quanquam explicata sunt, tamen quoddam Dolabellæ nomen in his est, & attributione mihi nomina ignota, cõtorbor, nec me vlla res magis angit ex omnibus. Itaque non mihi videor errasse quoddam ad Balbum scripti apertius, ut siquid tale accidisset, ut non concurrerent nomina, subiucieret: necque tibi etiam mandasse, ut siquid eiusmodi accidisset, cum eo communicares. quod facies, sed si tibi videbitur, eoque magis, si proficietis in Epeirum. Hæc ego conscendens è Pompeiano tribui actuariolis decemscalmis. Brutus erat in Neside: etiam nunc. Neapoli Cassius. Equidamas Deiotarum, & non amas Eramusqui, ut Blefamius venit ad me, cum ei præscriptum esset nequid sine Sestii nostri sententia ageret, neque ad illum, neque ad quenquam nostrum retulit. Atticam nostram cupio suauari: ita mihi dulcis salus visa est per te missa ab illa. Referes igitur ei plurimam, itemque Piliæ dicas velim, ita ut heri tibi narraui, vel fortasse hodie. Quæ enim altero die se aiebat in Nesida. **VIII Id.** ibi Brutus: quam ille doluit de Non. Iul. misisse est conturbatus. Itaque sese scripturum aiebat, ut venationem etiam, quæ posttridie ludos Apollinares futura est, proferberent. **III Id.** Quin. Libo interuenit. Is Philonem Pompeii libertum & Hilarum suum libertum venisse à Sexto cum literis ad **COSS.** siue quo alio nomine sunt. earum exemplum nobis legit, siquid videretur. Pauca *meæ* *libro*, ceteroqui & satis grauius & non contumaciter. tantum addi placuit, quoddam erat **COSS.** solum ut esset Prætor. Trib. pl. Senatui, ne illi non proferrent eas, quæ ad ipsos missæ essent. Sextum autem nuntiavit cum vna solum legione fuisse Carthagine: eoque eo ipso die, quo oppidum Boream cepisset, nuntiatum esse de Cesare. capto oppido, miram lætitiam, cõmutationemque animorum, concursumque vndique: sed illum ad sex legiones, quas in vltiore reliquisset, reuertisse. Ad ipsum autem Libonem scripsit, nihil esse, nisi ad larem suum liceret. summa postulatorum, ut omnes exercitus dimittantur, qui vbi que sint. Hæc serè de Sexto. De Buthrotiis vndique querens nihil reperit: alii concisos agripetas: alii Plancum acceptis nummis, relictis illis aufugisse. itaque non video scitum me quid eius sit, nisi statim aliquid literarum. Iter illud Brundisium, de quo dubitabam, sublatum videtur: legiones enim aduentare dicuntur: hæc autem nauigio habet quasdam suspicionis periculi. itaque constituēbam ut *iam* *meis*. Paratiorem offendi Brutum quam audiebam: nam & ipse Domitius bona planè habet dicota, suntque nauigia præterea luculenta Sexti Buciliani. ceterorum: nam Cassii classem, quæ planè bella est, non numero vltra fretum. Illud est mihi submolestum, quoddam parum Brutus properare videtur. Primuto confectorum ludorum nuncios expectat: deinde quantum intelligo, tarde est nauigaturus, consistens in locis pluribus: tamen arbitror esse commodius tarde nauigare, quam omnino non nauigare. Et si cum processerimus, exploratiora videbuntur, & tectis vtemur. Tuas iam literas Brutus expectabat, cui quidem ego non nouum attuleram de Teo Acco. ille Brunum putabat: sed tamen rumoris nescio quid assauerat, commissione Græcorum frequentiam non fuisse: quæ quidem me minime fessellit. Scis enim quid ego de Græcis ludis existimem. Nunc audi quod pluris est, quam omnia: Quintus fuit mecum dies compluris, & si ego cuperem, ille vel plures fuisset: sed quantum fuit, incredibile est quam me in omni genere delectarit: in eoque maxime in quo minime satisfaciebat. sic enim commutatus est totus & scriptis meis quibusdam, quæ in manibus habebam, & assiduitate orationis & præceptis, ut tali animo in reipub. quali nos volumus, futurus sit. Hoc cum mihi non modo confirmasset, sed etiam persuasisset, egit mecum accurate multis verbis, tibi ut sponderem, se dignum & te & nobis futurum: neque se postulare ut statim crederes: sed cum ipse perspexisset, cum te se amares. quoddam nisi fidem mihi fecisset, iudicalemque hoc quod dico firmum fore, non fecissem id quod dicturus sum. Duxi enim mecum adolescentem ad Brutum. Sic ei probatum est quod ad te scribo, ut ipse crediderit, me sponsorem accipere noluerit, cumque laudans amicissime mentionem tui fecerit, complexus osculatusque dimiserit. Quamobrem etiam magis est quod gratuler tibi, quam quod te rogem, tamen etiam rogo, ut siquæ minus antea propter infirmitatem ætatis constanter ab eo fieri videbantur, ea iudices illum abieciisse, mihi que credas multum allaturam

vel plurimum potius, ad illius iudicium confirmandum, auctoritatem tuam. Bruto cū sa-
pe inieciſſem de ἀποτάξει, non perinde atque ego putaram, arripere viſus eſt: exiſtimabam
καταφύξει eſſe, & hercule erat, & maxime de ludis. At mihi cū ad villam rediſſem, Cn. Luc-
cēus, qui multum vtiur Bruto, narrauit illum valde morari non tergiuerantem, ſed ex-
peſtantem, ſiqui forte caſus: itaque dubito an Venuſiam tendam, & ibi expectem de legio-
nibus: ſi aberunt (vt quidam arbitrantur) Hydruntem: ſi neutrum erit ἀποτάξει, eodem re-
uertar. Iocari me putare moriar, ſi quiſquam me tenet præter te. etenim circunſpice, ſed
antè erubeſco. O dies in auſpiciis Lepidi deſcriptos, & aptos ad conſulium reditus noſtri
magna ſperè ad proficiendum tuis literis, atque vti nam te illici: ſed vt conducere putabis.
Nepotis epiſtolam expecto, cupidus ille meorum: qui ea quibus maxime γαρῶ, legenda non
puer. Et ais καὶ ἀπίστευτα, tu vero ἀπίστευτα. Ille quidem ἀπίστευτος. Mearum epiſtolarum nulla
eſt μωρολογία: ſed habet Tiro inſtar ſeptuaginta: equidem ſunt à te quædam ſumenda: eas
ego oportet perſpicam, corrigam, tum denique cedentur. Ego adhuc (perueni enim Vibo-
nem & Siccam) magis commode, quàm ſtrenue nauigau: remis enim magnam partem.
prodromi nulli. Illud ſatis oportune: duo ſinus fuerunt, quos tramitti oportet, Paſta-
nus & Vibonenſis: vtrunque pedibus, equis tranſmiſimus. Veni igitur ad Siccam octauo
die è Pompeiano, cum vnum diem Velix conſtituiſſem: vbi quidem fui ſanè libenter apud
Talinam noſtrum, nec potui accipi (illo abſente preferim) liberalius. V 1111 Kalend. igitur
ad Siccam: ibi tanquam domi meæ ſcilicet, itaque obduri poſterum diem. Sed putabam
cum Regium veniſſem, fore vt illic ἀδελφὸν καὶ ἀδελφὴν cogitaremus, corbitane Patras,
an actuariolis ad Leucopetram Tarentinorum, aſt inde Corcyram: & ſi oneraria, ſtatim me
freto, an Syracuſis. Hac ſuper te ſcribam ad te Regio. Mehercule mi Atticæ ſæpe mecum
ἀδελφὸν ἴδῃσιν καὶ ἀδελφῶν. Cur ego tecum non ſum? Cur ocellos Italix, villulas meas non vi-
deor? Sed id ſatis ſuperque: tecum me non eſſe fugientem periculum. Ne id nunc quidem
(niſi fallor) nullum eſt: ad ipſum enim reuocat me auctoritas tua: ſcribis enim in cælum
ferri profectionem meam: ſed ita, ſi ante Kalend. Ianua. redeam. quod quidem certe enitar.
malo enim vel cum timore domi eſſe, quàm ſine timore Athenis tuis. Sed tamen perſpi-
ce, quò iſta vergant, mihi que aut ſcribe, aut (quod multo malim) aſſer ipſe, hæc hæcenus.
Illud velim in bonam partem accipias: me agere tecum, quod tibi maiori curæ ſciam eſ-
ſe, quàm ipſi mihi. Nomina mea per deos expedi. exſolve bella reliqui. ſed opus eſt dili-
gentia, cohzredibus pro Cluuiano Kalend. Sext. perſolutum vt ſit. Cum Publio quomo-
do agendum ſit, videbis: non debet vrgerè, quoniam iure non vtimur: ſed tamen ei quo-
que ſatiſfieri planè volo. Terentiz vero quid ego dicam? Etiam ante diem, ſi potes. quin
ſi vt ſpero, celeriter in Epeirum, hoc quod ſatùdato debeo, peto à te vt antè prouideas,
planè que expedias, & ſolutum relinuas. Sed de his ſatis, metuò que ne tu nimium putes.
nunc negligentiam meam cognoſce. De Gloria librum ad te miſi, & in eo proœmium, id
eſt quod in Academico tertio. id euenit ob eam rem quòd habeo volumen proœmiorum:
ex eo eligere ſoleo, cum aliquod ἀντιπροόμιον inſtitui. Itaque iam in Tuſculano, qui non me-
miniſſem me abuſum iſto proœmio, conieci id in eum librum, quem tibi miſi. Cum au-
tem in nauilegerem Academicos, agnouì erratum meum. Itaque ſtatim nouum proœ-
mium exarauì, tibi miſi. Tu illud deſecabis, hoc agglutinabis. Pulzæ s. D. & Atticæ deliciis
atque amoribus meis. Vale.

CICERO ATTICO SAL.

394

OCTAVO Id. Sex. cum à Leucopetra profeſtus (inde enim tramittebam) ſtadia circi-
ter CCC proceſſiſſem, reiectus ſum aſtro vchementi ad eandem Leucopetram. Ibi cum
ventum expectarem (erat enim villa Valerii noſtri, vt familiariter eſſem & libenter) Re-
gini quidam illuſtres homines eò venerunt Roma ſanè recentes: in iis Bruti noſtri hoſpes,
qui Brutum Neapoli reliquiſſet. hæc aſſerebant: editum Bruti & Caſſii: & fore frequen-
tem Senatū Kalend. à Bruto, Caſſio literas miſſas ad Conſularis & Prætorios, vt adefſent
rogare. ſummam ſpem nunciabant, fore vt Antonius cederet, res conueniret, noſtri Ro-
mam redirent. Addebant etiam me deſiderati, ſubaccuſari. Quæ cum auidiſſem, ſine vlla
CC.ii.

dubitatione abieci consilium perfectionis, quo mehercule ne antea quidem delectabar. Lectis vero tuis literis admiratus equidem sum, te tam vehementer sententiam commutasse: sed non sine causa arbitrabar. Etsi, quamvis non fueris suavor & impulsor perfectionis meæ, approbator certe fuisti, dummodo Kalend. Ianua. Romæ essem. ita fiebat, vt dum minus periculi videretur, abessem, in flammam ipsam venirem. Sed hæc etiam si non prudenter, tamen *invenit* sunt, primum quòd de mea sententia acta sunt: deinde etiam, si te auctore, quid debet, qui consilium dat, præstare præter fidem? Illud admirari satis non potui, quod scripsisti his verbis, **BENE IGITUR TV, QVI** *abest* **BENE, RELINQVE PATRIAM.** An ego relinquebam: aut tibi tum relinquere videbar: tu id nõ modo non prohibebas, verũ etiam approbabas. Grauiora quæ restant, **VELIM** *quod* **ALIQUOD ELIMES AD ME, OPORTVISSE TE ISTVC FACERE.** Itane mi Attice defensione eget meum factum, presertim apud te, qui id mirabiliter approbasti? Ego vero istum *invenit* *quod* *abest*, sed ad eorum aliquem, quibus inuitis & dissuadentibus profectus sum. Etsi quid iam opus est *quod* *abest* persequeremur, opus fuisset. At hoc ipsum non constanter, nemo doctus vnquam (multa autem de hoc genere scripta sunt) mutationem consilii, inconstantiam dixit esse. Deinceps igitur hæc, **NAM SI A' PHAEDRO NOSTRO, EXPEDITA EXCVSATIO ESSET. NVNC QVID RESPONDEMVS?** Ergo id erat meum factum, quod Catoni probare non possum, flagitii scilicet plenum & dedecoris. Vtinam à primo ita tibi esset visum: tu mihi sicut esse soles, fuisses Cato. Extremum illud vel molestissimum, **NAM BRVTVS NOSTER SILET,** hoc est non audet hominem id ætatis monere. Aliud nihil habeo quod ex iis à te verbis significari putem. & hercule ita est. nam **XVI Kal. Sep.** cum venissem Veliam, Brutus audiuit. Erat enim cũ suis nauibus apud Halem fluiuium citra Veliam millia passuum **III. pedibus** ad me statim. Dii immortales, quàm valde ille reditu, vel potius reuersione mea lætatus, effudit illa omnia quæ tacuerat: vt recorderet illud tuum **NAM BRVTVS NOSTER SILET.** Maxime autem dolebat, me **Kal. Sext. in Senatu** non fuisse. Pisonem ferebat in coelum. Se autem lætari, quòd effugissem duas maximas vituperationes. Vnam, quàm itinere faciendo me intelligebam suscipere desperationis ac religionis reipub. scilicet mecum vulgo querebantur: quibus de meo celeri reditu non probabam. Alteram, de qua Brutus, & qui vnà erant (multi autem erant) lætabantur, quòd eam vituperationem effugissem, me existimari ad Olympia. Hoc vero nihil turpius quouis Reipub. tempore. sed hoc *invenit*. Ego vero Austro gratias miras ago, qui me à tanta infamia auerterit. Reuersionis has speciosas causas habes, iustas illas quidem & magnas, sed nulla iustior quàm quòd tu idem aliis literis: **PROVIDE, SI CUI QVOD DEBETVR, VT SIT VNDE PAR PARI RESPONDEATVR. MIRIFICA ENIM** *abest* **EST, PROPTER METVM ARMORVM.** In freto medio hanc epistolam legi, vt quid possem providere, in mentem mihi non veniret; nisi quòd præsens me ipse defenderem. Sed hæc hæctenus: reliqua coràm. Antonii editum legi à Bruto, & horum contra scriptum præclare. Sed quid ista edicta valeant, aut quòd spectent, planè non video. Nec ego nunc, vt Brutus censebat, istuc ad Rempub. capessendam venio. Quid enim fieri potest? num quis Pisoni est assensus? num rediit ipse posttridies? Sed abesse hanc ætatem longè à sepulchro negant oportere. Sed obsecro te, quid est quod audiui de Bruto? Pyliam *invenit* *quod* *abest*, te scripsisse aiebat. Valde sum comotus. etsi idem te scribere, sperare melius, ita planè velim. Ei dicas plur. sal. & suauissimæ Atticæ. Hæc scripti nauigans, cum Pompeianum accederem. **XIIII Kalend.**

CICERO ATTICO SAL.

335

QVVM sciam quod die venturus sim, faciam vt scias. Impedimenta expectanda sunt, quæ Anagnia veniunt, & familia ægra est. Kalend. vesperi literæ mihi ab Octauiο magna molitur. Veteranos, qui qui Casilini & Calatiz, perduxit ad suam sententiam. nec mirum: quingentos denarios dat. cogitat reliquas colonias obire. Planè hoc spectat, vt se duce, bellum geratur cum Antonio. Itaque video paucis diebus nos in armis fore. Quem autem

sequamur, vide nomen, vide ætatem. Atque à me postulat, primum vt clam colloquatur. mecum vel Capuæ. Puerile hoc quidem, si id putat clam fieri posse. Docti literis, id nec opus esse, nec fieri posse. Misit ad me Cecinam quendam Volaterranum familiarem suum, qui hoc pertulit, Antonium cum legione Alaudarum ad urbem pergere: pecunias municipiorum imperare: legionem suis signis ducere. Consulabat utrum Romam cum 000000 veteranorum proficisceretur, an Capuam teneret, & Antonium venientem excluderet: an iret ad tres legiones Macedonicas, quæ iter secundum mare superum faciunt, quas sperat suas esse. Hæ congiarium ab Antonio accipere noluerunt, vt hic quidem narrat: & ei conuicium graue fecerunt, concionem autemque reliquerunt. Quid quaeris? Ducem se proficitur, nec nos sibi putat deesse oportere. Equidem fuali vt Romam pergeret. videtur enim mihi & plebeculam urbanam, & (si fidem fecerit) etiam bonos viros locum habiturus. O Brute, vbi es, quantam *angustiam* amittis. Non equidem hoc diuinaui, sed aliquid tale putavi fore. Nunc tuum consilium exquiro, Romamne venio, an hic maneo, an Arpinum. *angustiam* habet is locus. fugiam Romam, ne desideremur, siquid actum videbitur. Hoc igitur explica. Nunquam in maiore *angustia* fui. Binæ in die mihi literæ ab Octauiano. nunc quidem, vt Romam statim veniam: velle se rem agere per Senatum. Cui ego, non posse Senatum ante Kalend. Ian. Quod quidem ita credo. Ille autem, vt vtat consilio tuo. quid multa? Ille vrget, ego autem *contempsimus*. Non confido ætati, ignoro quo animo. nil sine Panfa tuo volo. Vereor, ne valeat Antonius. nec à mari discedere libet, & metuo nequæ *angustia* me absente. Varroni quidem displicet consilium pueri, mihi non. firmas copias habet. Brutum habere potest & rem gerit palam. Centuriat Capuæ, dinumerat: iamque video bellum. Ad hæc rescribe. Tabellarium meum Kalend. Roma profectum sine tuis literis miror. Vt Arpinum veni ad IIII in Sinuessanum. Eodem die vulgo loquebantur, Antonium mansurum esse Casilini: itaque mutavi consilium: statueram enim recta Appia Romam. facile me ille esset affecturus: aiunt enim eum Casariana vti celeritate. Veri igitur me à Minturnis Arpinum versus. Constitueram vt III Id. aut Aquini manerem, aut in Arcano. Nunc mi Attice tota mente incumbere in hanc curam: magna enim res est. Tria sunt autem, maneamne, Arpinum potius accedam, an veniam Romam. Quod censueris faciam: sed quamprimum: auide expecto tuas literas. VI Id. mane in Sinuessana.

CICERO ATTICO SAL.

336

NONIS. accepi à te duas epistolas, quarum alteram Kalend. dederas, alteram prid. Igitur prius ad superiorem, Nostrum opus tibi probari lætor: ex quo ante ipsa posuisti, quæ mihi florentiora sunt visa tuo iudicio: cæterulas enim tuas miniatulas illas extimecebam. De Sicca: ita est vt scribis: ast agre me tenui. Itaque perstringam sine vlla contumelia Siceæ, aut Septimix. tantum vt sciant *mihi, mihi* sine vilo Luciliano, cum ex C. Fadii filia liberos habuisse. Atque vtinam eum diem videam, cum ista oratio ita libere vagetur, vt etiam in Siceæ domum introeat. Sed illo tempore opus est, quod fuit illis IIII viris. moriar nisi faceret. Tu vero leges Sexto, eiusque iudicium mihi perscribes, *et sui meum*. Caleni interuentum & Caluennæ cauebis. Quod veteris ne *est* tingeret, mihi tu quis minus cui, vt Aristophani Archilochi Iambus, sic epistola longissima quæque, optima videtur. Quod me admones, tu vero etiã si reprehenderes, non modo facile paterer, sed etiam lætaret: quippe cum in reprehensione & prudentia cum *siuuis*. Ita libenter ea corrigam quæ à te animaduersa sunt, eodem iure quo Rubriana, potius quàm quo Scipionis: & de laudibus Dolabellæ deuam cumulum. Attamen est isto loco bella (vt mihi videtur) *angustia*, quid eum contra ciuis in acie. Illud etiam malo, indignius esse hunc viuere, quàm quid indignius. *angustia* Varronis tibi probari non moleste fero, à quo adhuc *angustia* illud non abstuli. Quod me hortaris ad scribendum: amice tu quidem, sed me scito agere nihil aliud. Grauedo tua mihi molesta est. Quæso adhuc quam soles diligentiam. O Tice tibi prodesse lætor. Anagnini sunt, Mustela *angustia*, & Iaco, qui plurimum bibit. Librum quem rogas, perpoliam & mittam. Hæc ad posteriorem. *mi vobis* *et de* *angustia*, quatenus Panætius absoluit duobus, illius tres sunt. sed cum initio

CC.iii.

diuififfet ita, tria genera exquirendi officii eſſe: vnum cum deliberemus, honeſtum, aut turpe ſit: alterum, vtile, an inutile: tertium, cum hæc inter ſe pugnare videantur, quomodo iudicandum ſit: qualis cauſa Reguli, redire honeſtum, manere vtile: de duobus primis præclare diſſeruit, de tertio pollicetur ſe deinceps, ſed nihil ſcripſit. Eum locum Poſidonius perſecturus: ego autem & eius librum accerſui, & ad Athenodorum Cælium ſcripſi. vt ad me *mi quædam* mitteret, quem expeſto: quem velim cohortere & roges vt quamprimum. in eo eſt *utrum ſi uero uisus uel uisus*. Quod de inſcriptione quaeris, non dubito quin *uener* officium ſit, niſi quid tu aliud: ſed inſcriptio plenior de officiis. *uener* autem Ciceroni filio: viſum eſt non *uener*. De Myrtilo dilucide. O qualis tu ſemper iſtos. itæne in D. Brutum de iſtis? Ego me, vt ſcriperam, in Pompeianum non abdidit: primo tempeſtatibus, quibus nihil terrius: deinde ab Octauiano cotidie literæ, vt negotium ſuſciperem, Capuam venirem, iterum Rempub. feruarem. Romam vtique ſtatim, *uener* *uener* *uener* *uener* *uener*. Is tamen egit ſanè ſtrenue & agit. Romam ueniet cum manu magna. Sed eſt planè puer. putat Senatam ſtatim. Quis ueniet? Si ueniet, quis incertis rebus offendet Antonium? Kalend. Ianu. erit forteſſe præſidio, aut quidem ante depugnabitur. Puer o municipia mire fauent. Iter enim faciens in Samnium uenit Cales, manſit Theani. Mirifica *uener*, & cohortatio. hoc tu putareſ? ob hoc ego citius Romam, quam conſtitueram. ſimulac conſtituero, ſcribam. Eſt nondum ſtipulationes legeram (nec enim Eros uenerat) tamen rem prid. Id. uelim ſufficiat. Epiſtolas Catinam, Tauronem, Syracuſas commodius mittere potero, ſi Valerius interper ad me nomina gratioſorum ſcriperit. Alii enim ſunt aliàs, noſtrique familiares ſerè demortui: publice tamen ſcripſi, ſi uti uellet eis Valerius, aut mihi nomina mitteret. De Lepidianis ſeris Balbus ad me. Vſque ad III Kalend. expeſtabo tuas literas, de que Torquati negotiolo ſciturum puto. Quinti literas ad te miſi, vt ſcires quam ualde cum amaret, quem dolet à te minus amari. Atticæ, quoniam (quod optimum in pueris eſt) hilarula eſt, meis uerbis ſuauium des. Val. Oppii epiſtolæ (quia perhumana erat) tibi miſi exemplum. De Ocella dum tu muginaris, nec mihi quidquam reſcribis, cepi conſilium domeſticum. Itaque me pr. Id. arbitror Romæ futurum. Commodius eſt uilum fruſtra me iſtic eſſe, cum id non neceſſe eſſet, quam ſi opus eſſet, non addeſſe: & ſimul ne intercluderet metuſcam. Ille enim iam aduenire poteſt: eſt uarij rumores, multique, quos cuperem ueros, nihil tamen certi. Ego uero quidquid eſt, tecum potius, quam animi pendeam, cum à te abſum, & de te, & de me. Sed quid dicam? Bonum animus: de *uener* Varronis negotia ſalfa. me quidem nihil vnquam ſic delectauit. Sed hæc & alia maiora coram.

CICERO ATTICO SAL.

357

O CASVM mirificum! V. Id. cum ante lucem de Sinuſſano ſurrexiſſem, ueniſſemque diluculo ad Pontem Turretium qui eſt Minturnis, in quo flexus eſt ad iter Arpinas, obuiam mihi ſit tabellarius, qui me offendit *uener* *uener* *uener*. Ego ſtatim, Cedo, inquam, ſiquid ab Attico. Nondum legere poteramus: nam & lumina dimiſeram, nec fatis lucebat: cum autem luceſcet, antè ſcripta epiſtola ex duabus tuis prior mihi legi coæpta eſt. Illa omnium quidem elegantiffima (ne ſum ſaluus, ſi aliter ſcribo ac ſentio) nihil legi humanius. Itaque ueniam quò uocas, modo adiutore teſed nihil tam *uener* mihi primo uidebatur, quam ad has literas, quibus ego à te conſilium petieram, te mihi iſta reſcribere. Ecce tibi altera, qua hortaris *uener* *uener* *uener*. Appiam uero *uener*. Itaque eo die manſi Aquini. longulum ſanè iter, & via ineptæ. Inde poſtridie mane proficiens, has literas dedi. & quidem vt à me dimitterem inuitiffimus, fecerunt Erotis literæ. Rem tibi Tiro narrabit. Tu quid faciendum ſit, uidebis: præterea poſſimne propius accedere: malo enim eſſe in Tuſculano, aut uſpian in ſuburbano: aut etiam longius diſcedendum putat. Crebro ad me uelim ſcribas: erit autem cotidie cui des. Quòd præterea conſulis quid tibi cenſeam faciendum, difficile eſt, cum abſum. Veruntamen ſi pares æque inter ſe, quieſcendum: ſin latius manabit, & quidem ad nos, deinde communiter. Auide tuum conſilium expeſto. Timeo ne abſum, cum addeſſe me ſit honeſtius: venire non audeo. De An-

toniâ itineribus, nescio quid aliter audio atque vt ad te scriberam. Omnia igitur velim explices, & ad me certa mittas. De reliquo quid tibi ego dicam, ardeo studio historiz. Incredibiliter enim me cômouet tua cohortatio: quæ quidem nec institui, nec effici potest sine tua ope. Coram igitur hoc quidem conferemus: in præsentia mihi velim scribas quibus C O S S. C. Fannius, M. F. Tr. pl. fuerit. Videor mihi audisse P. Africano, L. Mummiio. Id igitur quero. Tu mihi de his rebus quæ nouantur, omnia certa, clara. I I I Id. Ex Arpinati.

Nihil erat planè quod scriberem: nam cû Puteolis essem, cotidie aliquid noui de Octauiano, multa etiâ falsa de Antonio. Ad ea autè quæ scripsisti (tres enim acceperâ I I I 38 Id. à te epistolas) valde tibi assentior, si multum possit Octauianus, multo firmitus acta tyranni comprobatum iri, quàm in Telluris, atque id contra Brutum fore: sin autem vincitur, vides intolerabilem Antonium: vt quem velis, nescias. O Sestii tabellarium hominem, nequâ: possidie Puteolis Romæ se dixit fore. Quod me mones vt peterent: assentior, etsi aliter cogitabam. nec me Philippus, aut Marcellus mouet: alia enim eorum ratio, etsi non est, tamen videtur. Sed in isto iuueno, quanquam animi satis, auctoritatis parum est: tamen vide, si forte in Tusculano recte esse possum, ne id melius sit: ero libèrius: nihil enim ignorabo, an hoc, cum Antonius venerit. Sed vt aliud ex alio, mihi non est dubium, quin quod Græci *καθυσ*, nos officium. Id autem quid dubitas quin etiam in tempus, præclare caderet: nône dicimus C O S S. officium, Senatus officium? Præclare conuenit, aut dà melius. Male narras de Nepotis filio, valde mehercule moueor, & moleste fero. Nescieram omnino esse istum puerum. Caninium perdidit, hominem, quod ad me attinet, non ingratum. Athenodorum nihil est quod hortere: mist enim satis bellum *inimicum*. Grauedinî quæso omni ratione subueni. Quintus tui pronepos scribit ad patris mei nepotem, se ex Nonis his, quibus nos magna gessimus, ædem Opis explicaturum, idque ad populum. Videtis igitur, & scribes. Sex n̄ iudicium exspecto.

CICERO ATTICO SAL.

39

NOLI putare pigritia me facere, quòd non mea manu scribam, sed mehercule pigritia, nihil enim habeo aliud quid dicam, & tamen in tuis quoque epistolis Alexim videor agnosceres: sed, ad rem venio. Ego, si me non improbiſſime Dolabella tractasset, dubitasset forte vtrum remissior essem, an summo iure contenderem: nunc vero etiam gaudeo mihi causam oblatam in qua & ipse sentiat, & reliqui omnes me ab illo abalienatum, idque præ me feram, & quidem me mea facere, & reipub. causa, vt illum oderim: quòd cum eam me auctore defendere coepisset, non modo deseruit emptus pecunia, sed etiam quantum in ipso fuerit euerterit. Quod autem quartis quomodo agi placeat, cum dies venerit. Primum velim eiusmodi sit, vt non alienum sit, me Romæ esse. De quo, vt de ceteris, faciam vt tu censueris: de summa autem, agi prorsus vehementer & seuerè volo: etsi sponsores appellare, videtur habere quandam *similitudinem*, tamen hoc quale sit consideres velim. Possumus enim vt sponsores appellemur, procuratorem introducere. Neque enim illi litem contestabuntur. quo facto, non sum nescius sponsores liberari. Sed & illi turpe arbitror eo nomine, quod fatidato debeat, procuratores eius non dissolueri: & nostræ grauitatis, ius nostrum sine summa illius ignominia persequi. De hoc quid placeat rescribas velim: & dubito quin hoc totum lenius administraturus sis. Redeo ad tempus. multa mehercule à te sæpe *in nouis* genere prudenter, sed his literis nihil prudentius. QV AN QV AM ENIM POST EA IN PRÆSENTIA BELLE ISTE PVER RETVNDIT ANTONIVM, TAMEN EXITVM EXPECTARE DEBEMVS. At quæ concio: nam est missa mihi. Iurat, Ita sibi parentis honores conſequi liceat. & simul dextram intendit ad statuam. *in & ostendit vtrum videri*: sed vt scribis, certissimum esse video discrimen, Cæsæ nostri Tribunatum: de quo quidem ipso dixi Oppio, cum me hortaretur vt adolescentem, torâmque causam, manûmque veteranorum complecterer, me nullo modo facere posse, ni mihi exploratum esset, eum non modo non inimicû Tyrânoc-tonis, verum etiam amicum fore. cum ille diceret ita futurû, Quid igitur festinamus, inquam? Illi enim mea opéra ante Kal. Ian. nihil opus est. nos autè eius voluntatè ante Id. Decemb.

CC.iii.

perspicimus in Casca. mihi valde assensus est: quamobrem hæc quidem hæcenus. Quod reliquum est, cotidie tabellarios habebis, & vt ego arbitror, etiam quid scribas habebis cotidie. Lepz literarum exemplum tibi misi, ex quo mihi videtur *scilicet* ille deiectus de gra du. Sed tu cum legeris, existimabis.

Obfignata iam epistola, literas à te & à Sexto accepi. Nihil iucundius literis Sexti, nihil amabilius: nam tuæ breues, priores erant literæ vberimæ. Tu quidem & prudenter & amice suades vt in his locis potissimum sim, quoad audiamus hæc quæ commota sunt, quorsus euadant. Sed me, mi Attice, non sanè hoc quidem tempore mouet respu. nõ quo aut sit mihi quidquam carius, aut esse debeat, sed desperatis etiã Hippocrates vetat adhibere medicinam: quare ista valent. Me res familiaris mouet: tem dico: immò vero existimatio. Cum enim tanta reliqua sint, ne Terentiz quidem adhuc quod solum expeditum est. Terentiam dico. scis nos pridem iam constituisse Montani nomine M X X I I dissoluere. Prudentissime hoc Cicero petierat, vt de suo liberalissime (vt tibi quoque placuerat) promiseram, Erotique dixeram vt sepositum haberet. non modo, sed iniquissimo scœnore versurâ facere Aurelius coactus est. nam de Terentiz nomine Tiro ad me scripsit, te dicere, numeros à Dolabella fore. male cum eredo intellexisse, si quisquam male intelligit: potius nihil intellexisse: tu enim ad me scripsisti Coccei responsum, & iisdem penè verbis Eros. Veniendum est igitur vel in ipsam flammam. turpius est enim priuatim cadere, quàm publicè. Itaque ceteris de rebus, quas ad me suauissime scripsisti, perturbato animo non potui, vt consuleram, rescribere. Consenti in hac cura, vbi sum, vt me expediam: quibus autem rebus, venit quidem mihi in mentem, sed certe constituere nihil possum, priusquam te videro. Qui minus autem ego istic recte esse possum, quàm est Marcellus: Sed non id agitur, ne: que id maxime curo. Quid curem vides. Adsum igitur.

CICERO SAL. DIC. ATTICO: 340

IUCVNDISSIMAS tuas legi literas. ad Plancum scripsi, misi: habes exemplum. Cum Tirone quid sit locutus, cognoscam ex ipso. Cum sorore ages attentius, si te occupatione ista relaxaris.

M. CICERO L. PLANCO FR̄I DESIG. SAL. 341

ATTICI nostri te valde studiosum esse cognoui: meci vero ita cupidum, vt mehercule paucos æque obseruantis atque amantes me habere existimem. Ad paternas enim magnas & veteres & iustas necessitudines, magnam attulit accessionem tua volûtas erga me; meaque erga te par atque mutua. Buthrota tibi causa ignota non est. Egi enim sæpe, tibi que totam rem demonstraui, quæ est acta hoc modo, Vt primum Buthroetium agrum proscriptum vidimus, commotus Atticus libellum composuit: eum mihi dedit, vt darem Cafari. eram enim cenaturus apud eum illo die. Cum libellum Cafari dedi, probauit causam: rescripsit Attico, æqua eum postulare: admonuit tamen vt pecuniam reliquam Buthroeti ad diem soluerent. Atticus, qui ciuitatem conseruatam cuperet, pecuniam numerauit de suo. Quod cum esset factum, adiimus ad Cafarem, verba fecimus pro Buthroetis: liberalissimum decretum abstulimus, quod est obfignatum ab amplissimis viris. Quæ cum essent acta, mirari quidem solebam pati Cafarem conuenire eos qui agrum Buthroetium concupissent: neque solum pati, sed etiam ei negotio te præficere: itaque & ego cum illo locutus sum, & sapius quidem, vt etiam accusaret ab eo, quiddam parum constantiz sue considerem. & Marco Messalæ, & ipsi Attico dixit, vt sine cura essent: apertèque ostendebat, se presentium animos (erat enim popularis, vt noras) offendere nolle. Cum mare transisset, curaturum se, in alium agrum deducerentur. Hæc illo viso. Post interitum autem Cafaris, vt primum ex s. c. causas C O S s. cognoscere instituerunt, hæc quæ supra scripsi, ad eos delata sunt: probauerunt causas sine vlla dubitatione, seque ad te literas daturos esse dixerunt. Ego autem mi Plance, etsi non dubitabam quin & s. c. & lex, & Consulum decretum ac literæ apud te plurimum auctoritatis haberent, teque ipsius Attici causa velle intellexeram: tamen hoc pro coniunctione & beneuolentia nostra mihi sumpsi, vt id à te peterem, quod tua singularis humanitas, suauissimique mores à te essent impetraturi. Id autè est, vt

hoc, quod te tua sponte facturum esse certo scio, honoris nostri causa libenter, prolixè, ce-
 7 riter facias. Mihi nemo est amicior, nec iucundior, nec carior Attico: cuius antea res solum
 familiaris agebatur, eaque magna, nunc accessit etiam existimatio: ut quod consecutus est
 magna & industria & gratia & viuo Cæsare, & mortuo, id te adiuuante obtineat. Quod si à
 te erit impetratum, sic velim existimes, me de tua liberalitate ita interpretaturum, ut tuo sum-
 7 diose diligentèrque curabo. Da operam ut valeas.

CICERO PLANCO PRAET. DESIG. SAL.

342

I AM antea petiui abs te per literas, ut cum causa Buthrotiorum probata à C O S s. esset,
 quibus & lege & s. c. permissum erat ut de Cæsaris actis cognosceret, statuerent, iudicaret,
 cam rem tu adiuuares: Atticumque nostrum, cuius te studiosum cognoui, & me, qui non mi-
 nus laboro, molestia liberares. Omnibus enim rebus magna cura, multa opera & labore
 7 confectis, in te positum est ut nostræ sollicitudinis finem quamprimum facere possimus. qua-
 quam intelligimus ea te esse prudentia, ut videas si ea decreta C O S s. quæ de Cæsaris actis
 interposita sunt, non seruentur, magnam perturbatione rerum fore. Equidem cum multa
 (quod necesse erat in tanta occupatione) non probentur quæ Cæsar statuerit, tamè oculi pa-
 cificè causa acerrime illa soleo defendere: quod tibi idem magnopere faciendum conseo:
 7 quanquam hæc epistola non suavis est, sed rogatoris. Igitur mi Plance rogo te & etiam
 oro, sic mediisfidius ut maiore studio magisque ex animo agere non possim, ut totum hoc
 negotium ita agas, ita tractes, ita conficias, ut quod sine vlla dubitatione apud C O S s. ob-
 tinuimus propter summam bonitatem & æquitatem causæ, id tu nos obtinuisse non modo
 facile patiari, sed etiam gaudere. Qua quidem voluntate esse erga Atticum sæpe præfens &
 7 illi ostendisti, & vero etiam mihi. Quod si feceris, me quem voluntate & paterna necessitu-
 dine coniunctum semper habuisti, maximo beneficio deinctum habebis: idque ut facias, te
 vehementer etiam atque etiam rogo.

CICERO CAPITONI SVO SAL.

343

N VN QV AM putavi fore ut supplex ad te venirem: sed hercule facile patior datum tem-
 pus, in quo amorem experirer tuum. Atticum quanti faciam, scis. Amabo te, da mihi & hoc:
 obliuiscere mea causa, illum aliquando suo familiari aduersario tuo voluisse consultum, cum
 illius existimatio ageretur. Hoc primum ignoscere est humanitatis tuæ: suos enim quisque
 7 debet tueri. Deinde, si me amas, omite Atticum Ciceroni tuo: quem quanti facias, præ te
 soles ferre. Totum hoc, ut quod semper existimaui, nunc planè intelligam, me à te multum
 amari. Buthrotios cum Cæsar decreto suo, quod ego obsignaui cum multis amplissimis
 viris, liberauisset: ostendissetque nobis, se cum Agrarii mare transissent, literas missurum,
 quem in agrum deducerentur: accidit ut subito ille interiret. deinde quemadmodum tu
 7 scis (interfuit enim cum C O S s. oporteret ex s. c. de actis Cæsaris cognoscere) res ab iis
 in Kal. Iun. dilata est. Accessit ad s. c. lex quæ lata est ad IIII Non. Iun. quæ lex earum re-
 rum, quas Cæsar statuisset, decreuisset, egisset, C O S s. cognitionem dedit. Causa Buthrotio-
 rum delata est ad C O S s. decretum Cæsaris recitatum est, & multi præterea libelli Cæsa-
 ris prolati. C O S s. de consilii sententia decreuerunt secundum Buthrotios. Plancum de-
 7 derunt. Nunc mi Capito (scio enim quantum semper apud eos, quibuscum sis, posse soles)
 eo plus apud hominem facillimum atque humanissimum Plancum eniter, elabora, vel
 potius eblandire, effice, ut Plancus quem spero optimum esse, sit etiam melior opera tua.
 Omnino res huiusmodi videtur esse, ut sine cuiusquam gratia, Plancus ipse pro ingenio &
 prudentia sua non sit dubitaturus quin decretum C O S s. quorum & lege & s. c. cognitio
 7 & iudicium fuit, conseruet: præsertim cum hoc genere cognitionum labefactato, acta Cæsaris
 in dubium ventura videantur: quæ non modo ii quorum interest, sed etiam ii qui illa non

CICERO C. CUPIENNO SAL.

344

PATREM tuum plurimi feci, meque ille mirifice & coluit & amavit: nec mehercule unquam mihi dubium fuit quin à te diligeret. Ego quidem id facere nō destiti. Quamobrem peto à te in maiore modum, vt civitatem Buthrotiam subleues, decretumque C O S S. quod ii secundum Buthrotios fecerunt, cum & lege & s. c. statuendi potestatem haberent, des operam vt Plancus noster quamprimum confirmet & comprobet. Hoc te vehementer mi Cupienni etiam atque etiam rogo.

CICERO PLANCO PR. DES. SAL.

345

IGNOSCE mihi, quodd cum antea accuratissime de Buthrotiis ad te scripseram, eadem de te sapius scribam. Non mehercule mi Plance facio, quodd parum confidam aut liberalitati tue, aut nostræ amicitia: sed cum tanta res agatur Attici nostri, nunc vero etiam existimatio, vt id quod probavit C O S. nobis testibus & obfignatoribus, qui & decretis & responsis Cæsaris interfueramus, videatur obtinere potuisse, presertim cum tota potestas eius rei tua sit, vt ea quæ C O S S. decreverunt secundum Cæsaris decreta & responsa, non dicam comprobet, sed studiose libenterque comprobet. Id mihi sic erit gratum, vt nulla res gratior esse possit: etsi iam sperabam, cum has literas accepisses, fore vt ea quæ superioribus literis à te petiissemus, impetrata essent, tamen non faciã finem rogandi, quoad nobis nunciatum erit, te id fecisse quod magna cum spe expectamus. Deinde enim confido fore, vt alio genere literarum vtamur, tibi que pro tuo summo beneficio gratias agamus. Quod si acciderit, velim sic existimes, non tibi tam Atticum, cuius permagna res agitur, quam me, qui non minus laboto quam ille, obligatum fore.

CICERO CAPITONI SAL.

346

NON dubito quin mirere, atque etiam stomachere, quodd tecum de eadem te agam sapius. Hominis familiarissimi & mihi omnibus rebus coniunctissimi permagna res agitur, Attici. Cognoui ego tua studia in amicos, etiam in te amicum: multum potes nos apud Plancum iuuare: noui humanitatem tuam: scio quàm sis amicis iucundus. Nemo nos in hac causa plus iuuare potest, quam tu & res ista est firma: vt debet esse, quam C O S S. de consiliu sententia decreuerunt, cum & lege & s. c. cognoscerent. tamen omnia posita putamus in Planci tui liberalitate: quem quidem arbitramur cum officu tui, & Reip. causa deceretur C O S S. comprobaturum, tum libenter nostra causa esse facturũ. Adiuuabis igitur mi Capito, quodd vt facias vehementer etiam atque etiam rogo.

Sex has epistolas, vt à Germanis accep-

PIMVS, ITA DAMVS. QVANVIS ENIM IN NVLLO VETERI exemplari inuenerimus, tamen nec Germanorũ fidem improbare (qui se in vetusto codice eas reperisse testati sunt) nec nostrũ vllam in partem iudiciũ interponere volumus.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD BRVTVM LIBER.

CICERO BRVTO SAL.

QVVM hæc scribebam, res existimabatur in extremũ adducta discrimen: tristes enim de Bruto nostro literæ, nuncique adferebantur. Me quidem nō maxime conturbabant: his enim exercitiis, quibusque quot habemus, nullo modo poterã diffidere. Neque assentibar maiori parti hominũ fidem enim Consulum non condẽnabam, quæ suspecta vehementer erat. Desiderabam nonnullis in rebus prudentiam, & celeritatẽ, quæ si essent vñ, iampridem rem recuperassemus. Nō enim ignora, quanta momenta sint in rep. temporum: & quid intersit, idem illud vtrũ aneã, an post decernatur, suscipiatur, agatur. Omnia quæ seuerè decreta sunt hoc tumultu, si aut quo die dixi sententiam, perfectæ essent, & non in diẽ ex die dilata, aut quo ex tempore suscepta sunt vt agerentur, non tardata & procrastinata, bellum iam nullum haberemus. Omnia Brute præstiti reip. quæ præstare debuit is, qui esset eo, quo ego sum, gradu senatus: populisque iudicio conlocatus: nec illa modo, quæ nimirum sola ab homine sunt postulanda, fidem, vi-

gilantiam, patriæ charitatem: ea sunt enim, quæ nemo est qui nõ præstare debeat. Ego autem ei qui sententiam dicat in principibus de rep. puto etiam prudentiam esse præstandam. Nec me quæ mihi tatum sum pferim vt gubernacula reip. prenderet, minus putarim reprehendendum, si inutiliter aliquid senatus iussuerim, quam si infideliter. Acta quæ sunt, quæque agantur, scio perscribi ad te diligenter. Ex me autem illud est quod te velim habere cognitum, meum quidem animum in aciem esse, neque respectum vllum querere, nisi me vtilitas ciuitatis forte cõuerterit. Maiores autè partes animi te, Cassiàmque respiciunt. Quæ obrem ite te para Brute, vt intelligas, aut, si hoc tempore bene res gesta sit, tibi meliorem temp. esse facien dam: aut, si quid offensum sit, per te esse tandem recuperandam.

CICERO BRUTO SAL.

PLANCI animum in temp. egregium, legiones, auxilia, copias ex literis eius, quarum exemplum tibi missum arbitror, perspicere potuisti. Lepidi tui necessarii (qui secundum fratrem affines habet, quos oderit proximos) leuitatem & inconstantiam, animùmque semper inimicum reip. iam credo tibi ex tuo- riter literis esse perspectum: nos expectatio sollicitat, quæ est omnis iam in extremum adducta discrim. Est enim spes omnis in Bruto expedienda, de quo vehementer timebamus. Ego hic cum homine furioso satis habeo negotiũ Seruilio, quem tui diutius, quam dum dignitas mea patiebatur: sed tuli reip. causa, ne darem perditis ciuibus hominem parum sanum illum quidem, sed tamen nobilem, quod concurreret: quod faciunt nihilominus: fed eum alienandum a rep. non putabam. Fidem feci eius ferendi: cõperat enim esse tanta insolentia, vt neminem liberum duceret. In Planci vero causa exaruit incredibilis dolore, mecumque per biduum ita contendit, & a me ita fractus est, vt eum in perpetuum modesteior sperem fore. Atque in hac contentione ipsa, quæ maxime res ageretur ad v. Id. Apr. Isterz mihi in senatu reddite sunt à Lentulo nostro, de Cassio, de legionibus, de Syriat: quas statim cum recitauissem, cecidit Seruilius, complures præterea: sunt enim insignes aliquot, qui improbilissime sentiunt: sed acerbissime tulit Seruilius, assensum esse mihi de Planco. Magnum illud monstrum in rep. est * sed quo nos amissus, quem sic vxari à Dolabella audio, vt iam non videatur crudelissimum eius facinus interfecit Treboniũ. Vetus Antistius me tamen pecunia subleuauit. Cicero filius tuus sic mihi se probat, industria, patientia, labore, animi magnitudine, omni denique officio, vt prorsus nunquam dimittere videatur cogitationem cuius sit filius; Quare quoniam efficere nõ possum vt plaris facias eum qui tibi est carissimus, illud tribue iudicio meo, vt tibi persuadeas non fore illi abutendũ gloria tua vt adificatur honores paternos. Kal. Apr. Charachio.

CICERO BRUTO

DATIS mane ad v. Id. Apr. Scapio literis, eodẽ die tuas accepti Kal. Apr. Dyrthachio datas vesperi: itaque mane prid. Id. Apr. cum à Scapio certior factus essem, non esse eos profectos, quibus pridie dederam, & statim ire, hoc paululum exarauit ipsa in turba matutine salutationis. De Cassio lætor, & reipub. gratulor: mihi etiam, qui repugnante & irascente Panfa sententiam dixerim, vt Dolabellam bello Cassius persequeretur. Et quidem audacter dicebam, sine nostro s. c. iam illud cum bellum gerere. De te etiam dixi tum, quæ dicenda putauit. Hæc ad te oratio perferetur, quoniam te video delectari Philippicis nostris. Quod me de Antonio consulis, quoad Bruti exitum cognorimus, custodiendum puto. Ex his literis quas mihi misisti, Dolabella Asiam vexare videtur, & in ea se gerere terretime. Compluribus autem scripsisti Dolabellam à Rhodiis esse exclusum: qui si ad Rhodũ accessit, videtur mihi Asiam reliquisse. Id si ita est, istic tibi censeo commorandum: sin eam semel cepit, mihi crede, non erit. Id. Apr.

BRVTVS CICERONI SAL.

LITERAS tuas valde expecto, quas scripsisti post nuncios nostrarum rerum, & de morte Trebonii: non enim dubito quin mihi consiliũ tuum explices. Indigno scelere & ciuem optimum amissimus, & prouincie possessione pulsus sumus, quam recuperari facile est. Neque minus turpe, aut flagitiosum erit, potest recuperari. Antonius adhuc est nobiscum: sed mediũfidius & mouere hominis precibus, & timeo ne illum aliquorum furor excipiat: planè æstuo. Quod si scirem, quid tibi placeret, esse sollicitudine essem: id enim optimum esse, persuasum esset mihi. Quare quamprimum fac me certiorẽ quid tibi placeat. Cassius noster Syriam, legiones Syriacas habet, vltro quidem à Murco, & à Martio, & ab exercitu ipso acceptus. Ego scripsi ad Tertiam sororem, & matrem, ne prius ederent hoc, quod optime ac felicissime gessit Cassius, quam tuum consiliũ cognouissent, tibi que visum esset. Legi orationes duas tuas, quarum altera Kal. Ian. vsus es, altera de literis meis quæ habita est abs te contra Calenum. Nunc scilicet hoc expectas dum eas laudem. Nescio animi, an ingenii tui maior in his libellis laus contineatur. Iam concedo, vt vel Philippici vocentur, quod tu quadam epistola iocans scripsisti. Duabus rebus egemus Cicero, pecunia & supplemento: quarum altera potest abs te expediri, vt aliqua pars militum istinc mittatur nobis, vel secreto consilio aduersus Panfam, vel actione in senatu: altera, quæ magis est necessaria, neque meo exercitui magis, quam reliquorum. Hoc magis dolce, Asiam: * at in Asiam censeo persequendum. Nihil mihi videris hoc tempore melius acturus.

CICERO BRUTO SAL.

QUOD egere te duabus necessariis rebus scribis, supplemento & pecunia, difficile consiliũ est: nõ enim mihi occurrit facultates, quibus vt te posse videam. Præter illas quas senatus decreuit, vt pecunias à

suspicio. Quòd scribis te ad Tertiam forem scripsisse, ut ne prius eederent ea quæ gesta à Cælio essent, quàm tibi visum esset, video te veritum esse id quod verendum fuit, ne animi partium Cælaris, quomodo etiam nunc partes appellatur, vehementer commouerentur. Sed antè quàm tuas literas accepimus, ad dita res erat, & perulgata: tui etiam tabellarii ad multos familiares tuos literas attulerant. Quare neque suppremissa res erat, preferitum eù id fieri non posset, neque si posset, non divulgamam potius, quàm occultandam putarem. De Cicerone meo, & si tantum est in eo quantum scribis, tantum scilicet quantum debeo gaudeo, et si quòd amas cum, eo maiora facis: id ipsum incredibiliter gaudeo, à te eum diligi.

CICERO BRUTO SAL.

QUAE LITERÆ tuo nomine recitatz sunt Id. Apr. in senatu, eodémque tēpore Antonii, credo ad te scripte tuos, quorum ego nemini concedo. Sed nihil necesse erat eadem omnes: illud necesse me ad te scribere quid sentirem de tota constitutione huius belli, & quo iudicio essem, quæque sententia, voluntas mea Brute de summa rep. semper eadem fuit quæ tuaratio quibusdam in rebus, nō enim omnibus, paulo fortasse vehementior. Scis mihi semper placuisse non rege solum, sed regno liberari temp. Tu lenius, immo tali omnino cum tua laude: sed quid melius fuerit, magno dolore sentimus, magno periculo sentimus. Re centi illo tempore, tu omnia ad pacem quæ oratione confici non poterant, ego omnia ad libertatem, quæ sine pace nulla est, pacem ipsam bello atque armis effici posse arbitrabar. Studia non deerant arma potestatum, quorum pressuratus impetum, ardoremque resistimus. Itaque res in eum locum venerat, ut nisi Cæsari Octaviano deus quidam illam mentem dedisset, in potestatem perditissimi hominis, & turpissimi M. Antonii veniendum fuit: quocum vides hoc tempore ipso, quod sit, quantumque certamen. Id profectò nullum esset, nisi tum conferuatus esset Antonius. Sed hæc omitto: res enim à te gesta memorabilis, & penè celestis repellit omnes reprehensiones: quippe quæ ne laude quidem satis idonea affici possit. Extitisti nuper vultu læuero: exercitum, copias, legiones idoneas per te brevi tempore cōparasti. Diu immortales qui ille nūcias, quæ illæ literæ, quæ lætitia senatus, quæ alacritas ciuitatis erat! Nihil vnquā vidi tam omnium cōsensione laudatum. Erat expectatio reliquiarum Antonii: quæ equitatu, legionibusque magna ex parte spoliata. Ea quoque habuit exitum operabilem. Nam tuæ literæ, quæ recitatz in senatu sunt, & imperatoris, & militum virtutem, & industriad tuorum, in quibus Ciceronis mei, declarant. Quod si tuis placuisset de his literis referri, & nisi in tempus turbulentiſſimum post discesum Pansæ Consulibus incidissent, honos quoque victus & debitus diis immortalibus decretus esset. Ecce tibi Id. Apr. aduolat mane celer Pilius, qui vir, diu boni, quàm grauis, quàm constans, quàm bonarum in rep. partium. Hic epistolam affect duas, vnam tuo nomine, alteram Antonii. dat Seruilio Trib. ple. alle Cornuto: recitantur in senatu. ANTONIUS PROCO S. magna admiratio, ut si esset recitatum, Dolabella imperator, à quo quidem venerant tabellarii: sed nemo Pili famulus, qui proferre literas auderet, aut magistratibus reddere. Tuæ recitantur, breues illæ quidem, sed in Antonium admodum lenes: vehementer admiratus senatus. mihi autem nō erat explicatum, quid agerem, falsas dicerem? quid si tu eas approbasses? confirmarem? non erat dignitatis tuæ. itaque ille dies silentio. Postridie autem cum sermo increbuisse, Piliusque oculos vehementius hominum offendiſſet, natum omnino est principium à me. De Proco. Antonio multa: Seltius causæ nō defuit. Pōst mecum: quanto suum filium, quanto meum in periculo futurum diceret, si contra procof. arma tulissent. Nosti hominem, causæ non defuit. Dixerunt etiam alii. Labeo vero nosset nec signum tuum in epistola, nec diem appositum, nec te scripsisse ad tuos, ut soleres. Hoc cogere volebat, falsas literas esse, & si quærns, probabat. Nunc tuū est cōsiliū Brute de toto genere belli. Video te lenitate delectari, & cum putare fructum esse maximum: præclare quidem, sed aliis rebus, aliis temporibus locus esse solet, debetque clementiæ. Nunc quid agatur Brute, tempus deorum immortalium imminet hominum egentium & perditorum spes, nec quicquam aliud decernitur hoc bello, nisi vtrum sumus, necne, cui parcimus, aut quid agimus. His ergo consulimus, quibus victoribus vestigium nostrum nullum relinquetur. Nam quid inter est inter Dolabellam, & quemuis Antoniorum trium: quorum sicui parcimus, duri fuimus in Dolabella. Hæc ut ita sentiret Senatus, populisque Ro. etsi res ipsa cogebat, tamen maxima ex parte nostro consilio atque auctoritate perfectum est. Tu si hanc rationem non probas, tuam sententiam defendam, non relinquam meam. neque dissolutum à te quicquam homines expectant, nec crudele. Huius rei moderatio facilis est, ut in duces vehementes sis, in milites liberalis. Ciceronem meum mi Brute velim quamplurimum tecum habere. Virtutis disciplinam meliorem reperiet nullam, quàm contemplationem atque imitationem tui. X I I I kalendas. Mai.

Titi Pomponii Attici vita per Cor-

NELIVM NEPOTEM.

POMPONIVS Atticus ab origine vltima stirpis Romanæ generatus, perpetuo à maioribus accepit Equeſtrem obtinuit dignitatē. Patre vſus eſt diligente, indulgente, & vt tū erant tempora, diti, in primis ſue ſtudioſo literarū. Hic, prout ipſe amabat literas, omnibus doctrinis, quibus puerilis ætas impertiri debet, ſi-
 lium erudiuit. Erat autē in puero, præter docilitatē ingenii, ſumma ſuauiſſas oris & vocis: vt nō ſolum ce-
 leriter acciperet quæ tradebantur, ſed etiā excellenter pronuntiaret. Quæ ex re pueritia nobilis inter æqua-
 lis ſerebatur, clariſſique explendeſcebat, quàm generoſi cōdiſcipuli animo æquo ferre poſſent. itaque inci-
 tabat omnis ſtudio ſuo. Quo in numero fuerūt L. Torquatus, C. Marii filius, M. Cicero quos cōſuetudi-
 ne ſua ſic ſibi deuinxit, vt nemo iis perpetuo fuerit charior. Pater mature deceſſit: ipſe adoleſcentulus pro-
 pter aſſinitatem P. Sulpitii, qui Trib. pl. interfectus eſt, nō expers fuit illius periculi. Nanque Anita Pom-
 ponii conſobrina nupſerat M. Seruio fratri Sulpitii. Itaque interfecto Sulpicio, poſteaquam vidit Cinna-
 no tumultu ciuitatem eſſe perturbatam, neque ſibi dari facultatem pro dignitate viuendi quin alterutram
 partem offenderet, diſſociatis amicis ciuiū, cum alii Sullanis, alii Cinnanis fauerent partibus, idoneum tē-
 pus ratus ſtudiis obſequendi ſuis, Athenas ſe contulit. Neque eo ſecius adoleſcentē Marium hoſtem iuda-
 catum iuuit opibus ſuis, cuius fugā pecunia ſubleuauit. Ac ne illa peregrinatio detrimentū aliquid affer-
 ret rei familiaris, eodem magnam partem fortunarum traiecit ſuarū. Hic ita vixit, vt vniuerſis Athenien-
 ſibus merito eſſet chariſſimus. nam præter gratiam, quæ iam in adoleſcentulo magna erat, ſæpe ſuis opi-
 bus inopiā eorum publicam leuauit. Cū enim vſuram facere publice necelle eſſet, neque eius cōditionem
 æquam haberent, ſemper ſe interpoſuit: atque ita, vt neque vſuram vnquā ab iis acceperit, neque longius
 quàm dictum eſſet, debere paſſus ſit. Quod vtrūque erat iis ſalutare. nam neque indulgenti inueteraſcere
 eorū æs aliqum patiebatur, neque multiplicandis vſuris crefcere. Auxit hoc officium alia quoque libera-
 litate. nā vniuerſos frumento donauit, ita vt ſingulis v i modii tritici darentur, qui modus mēſuræ, Mea-
 dimnus Athenis appellatur. Hic autem ſic ſe gerebat, vt cōmunis inſimis, par principibus videretur. Quo
 factum eſt, vt huic omnes honores, quos poſſent, publice haberent, ciuēque facere ſtuderent, quo benefi-
 cio ille vō noluit, quod nonnulli ita interpretantur, amitti ciuitatē Romanam alia aſcita. Quādiu aſſuit,
 nequa ſibi ſtatua poneretur, reſtitit, abſens prohibere nō potuit. Itaque aliquot ipſi & Piliz locis ſanctiſ-
 ſimis poſuerunt. hūc enim in omni procuratione reip. auctorem auctorēque habebant. Igitur primū illi
 munus fortunæ, quod in ea poſitiſſimum Vrbe natus eſt, in qua domicilium orbis terrarū eſt imperti, vt
 eandem & patriam haberet & domum. hoc ſpecimen prudentiæ, quod cū in eam ſe ciuitatem contuliſ-
 ſet, quæ antiquitate, humanitate, doctrinæque præſtaret omnes, ei vnus ante alios fuerit chariſſimus. Huc ex
 Aſia Sulla decedens cū veniſſet, quando ibi fuit, ſecum habuit Pomponiū, captus adoleſcentis & humani-
 tate & doctrina. ſic enim Græce loquebatur, vt Athenis natus videretur. tanta autem erat ſuauiſſas ſermo-
 nis Latini, vt appareret in eo natiuū quendam lepore eſſe, non aſcitū. Idem poemata pronuntiabat & Græ-
 ce & Latine ſic, vt ſuprà nihil poſſet addi. Quibus rebus factum eſt, vt Sulla nuſquam à ſe dimitteret, cu-
 peretque ſecū deducere. Qui cū perſuadere tentaret, Noli oro te, inquit Pōponius, aduerſum eos me velle
 duere, cū quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui. At Sulla adoleſcentis officio collaudato, omnia
 munera ei, quæ Athenis acceperat, proficiſcens iuſſit deferri. Hic cōplureis annos moratus, cū & rei fami-
 liari tantū operæ daret, quantum non indiligens deberet paterfamilias, & omnia reliqua tēpora aut literis,
 aut Athenienſium reip. tribueret, nihil minus amicis vrbanæ officia præſtitit. Nam & ad comitia eorum
 ventitauit, & ſiqua res maior acta eſt, non deſuit. ſicut Cicero in omnibus ſuis periculis ſingularem fidē
 præbuit, cui ex patria fugienti ſs c c & quinquaginta millia donauit. Tranquillitas autē rebus Romanis
 remigrauit Romā, vt opinor L. Cotta & L. Torquato c o s s. quē diem ſic vniuerſa ciuitas Athenienſium
 proſecuta eſt, vt lachrymis deſiderii futuri dolore indicaret. Habebat annulum Q. Cæcilii æquitem Ro-
 manum, familiarē L. Luculli, diuitem, diſſicillima naturæ: cui ſic aſperitæ veritas eſt, vt quæ nemo fer-
 re poſſet, huius ſine offenſione ad ſummā ſenectutem retinuerit beneuolentiā. Quo facto, multæ pietatis fru-
 ctum. Cæcilii enim moriens teſtamento adoptauit eū, hæredemque fecit ex dotante. Ex qua hæreditate
 accepit circiter centies ſs. Erat nupta foror Attici Q. Tullio Ciceroſi, eſſique nuptias M. Cicero concilia-
 riat, cū quo à cōdiſcipulatu viuabat coniunctiſſime, multo etiā familiaris quàm cū Quinto: vt iudica-
 ri poſſit, plus in amicitia valere ſimilitudinem morū, quàm aſſinitatem. Vtebatur autē intime Q. Horten-
 ſio, qui his temporibus principatū eloquentiæ tenebat: vt intelligi non poſſet vter eū plus diligeret, Cicero,
 an Hortenſius. Et id, quod erat diſſicillimū, efficebat, vt inter quos tantæ laudis eſſet æmulatio, nulla inter-
 cederet obſecratio, eſſetque talium virorū copula. In rep. ita eſt verſatus, vt ſemper optimatū partem &
 eſſet, & exiſtimaſſetur, neque tamen ſe ciuilibus fluctibus cōmitteret: quod non magis eos in ſua poſteſtate
 & iſtimitate eſſe, qui ſe his deſiderent, quàm qui maritimus iactarentur. Honores non petiit, cum ei patenter
 neque vel certium vel dignitatē quid necesse peti more maiorū neque epi poſſent conferri. leuibus

miliaris despexit fructum, qui ne cum Q. quidem Cicerone voluerit ire in Asiam, cum apud eū Legati locū obtinere possent. Non enim decere se arbitrabatur, cum prænata gerere nolisset, assecum esse Pretoris. Quā in re non solum dignitati seruiebat, sed etiam tranquillitati, cū suspiciones quoque vitare criminum. quo fiebat vt eius obsequantia omnibus esset charior, cum eā officio, non timori, neque spei tribui viderent. Incidit Cæsarianū ciuile bellum, cum haberet annos circiter sexaginta. vñs est ætatis vacatione, neque quoquā se movit ex Vrbe. Quæ amicis suis opus fuerant ad Pompeiū proficiscentibus, omnia ex sua re familiari dedit. Ipsū Pompeiū coniunctum non offendit. Nullum ab eo habebat ornamentum, vt ceteri, qui per eū aut honores, aut diuitias ceperant: quorum partim inuisitum castra sunt secuti, partim summa eū eius offensione domi remanserunt. Attici autem quies utopere Cæsari fuit grata, vt victor, cū priuatis pecuniis per epistolas imperaret, huic non solum molestu non fuerit, sed etiam sororis filium, & Quintū Ciceronem ex Pompei castris concesserit. Sic vetere instituto vite effugit noua pericula. Secutū est illud occiso Cæsare, cū resp. penes Brutos videretur esse, & Cassium, ac tota ciuitas se ad eū conuertisse videretur: sic M. Bruto vsus est, vt nullo ille adolescens aequali familiaris, quam hoc senex: neque solū cum principē consiliū haberet, sed etiam in conuictu. Excogitatum est à quibusdā, vt priuatum ærarium Cæsaris interfectioibus ab equitibus Romanis cōstitueretur: id facile effici posse arbitrati sunt, si & principes illius ordinis pecuniis cōtulissent. Itaque appellatus est à C. Flauio Bruti familiari Atticus, vt eius rei principis esse vellet. At ille qui officia amicis præstanda sine factione existimaret, semperque à talibus se consiliis remouisset, respondit, siquid Brutus de suis facultatibus vti voluisset, vñrū quantum eum patenterent: sed neque cū quoquam de ea re collocaturū, neque coitarum. Sic ille confessionis globus huius vnus delensio distectus est. Neque multo post superior esse cepit Antonius, ita vt Brutus & Cassius prouinciarum, que iis necis causa date erant à C. O. S. desperatis rebus, in exilium proficiscentur. Atticus, qui pecuniam simul cū ceteris conferre noluerat florenti illi parti, abeecto Bruto, Italique cedenti M. C. M. muneri misit, eidem in Epeiro absens C. C. C. iussit dari. neque eo magis potenti adulatū est Antonium, neque desperatos reliquit. Secutū est bellum gestum apud Mutinam, in quo si tantum eū prudētē dicam, minus quam debeam, prædicem: cū ille potius diuinus fuerit, si diuinitio appellanda est perpetua naturalis bonitas, que nullis casibus agitur, neque minuitur. Hostis Antonius iudicatur. Italia cesserat. spes resistendi nulla erat. Non solum inimici, qui tamen erant potentissimi & plurimi, sed etiā qui aduersarij eius se dabāt, & in eo lædendo aliqui consecuturū sperabant cōmoditatem, Antonij familiaris sequebantur, vñorem Fuluij omnibus rebus spoliare cupiebant, liberos etiam extinguere parabant. Atticus eū Ciceronis intima familiaritate vteretur, amicitium esset Bruto, nō modo nihil iis indulsit ad Antonium violandum, sed è contrario familiaris eius ex Vrbe profugientis quantum potuit textis quibus rebus indigerant, adiuuit: P. vero Volturno ea tribuit, vt plura à parente proficisci nō potuerint. Ipsi autem Poluice, cū liberos distineretur, magnis que terroribus vexaretur, tanta diligentia officij suum præstitit, vt nullam illa præstitit vadiemōi sine Attico, sponsor omnium rerum fuerit. Quin etiam, cum illa fundum secūda fortuna emisset in diē, neque post calamitatē versuram facere potuisset, ille se interposuit, pecuniāque sine fœnore, sineque vlla stipulatione crediti maximū existimans que vestram memorē, gratiāque cognosci simulque aperire se non fortunæ, sed hominibus solere esse amicū. Quæ cum faciebat, nemo cū temporis causa facere poterat existimare, nemini enim in opinione veniebat Antonium rerum potiturū: sed sensim is à nonnullis optimatibus eius reprehēbatur, quod parum odisse malos ciues videretur. Ille autē sui iudicij potius quid se facere par esset intuebatur, quam quid alii laudaturi forent. Conuersa fortuna est vt Antonius rediit in Italiam, nemo nō magno in periculo Atticū putarat propter intimam familiaritatem Ciceronis & Bruti. Itaque ad adueniū imperatorū de foro decesserat timens proscriptioem: datebātque apud P. Volturnū, cui (vt cōsēdimus paulo ante) opem tulerat. Tanta varietas his temporibus fuit fortunæ, vt modo ii, modo illi in summo essent aut fastigio, aut periculo. habebātque secū Quintū Gellium Caniū æ qualē, simillimūque sui. Hoc quoque sit Attici bonitatis exemplū, quod cum eo, quē puerum in ludo cognorat, adeo coniuncte vixit, vt ad extremā ætatem amicitia eorum creuerit. Antonius autē, et si tanto odio ferebatur in Ciceronē, vt non solum ei, sed etiā omnibus eius amicis esset inimicus, cōsque vellet proscribere multis hortantibus, tamen Attici memor fuit officij, vt ei, cum requisisset vñam esset, sua manu scripsit, ne timeret, itaque ad se veniret: se eū, & Gellium Caniū de proscriptorum numero exemisse: ac ne quod periculū incidere, quod noctū fiebat, præsidium ei misit. Sic Atticus in summo timore non solum sibi, sed etiam ei quem charissimū habebat, præsidij fuit. Neque enim suæ solum à quoquā auxilium petere saluti, sed cōmunitim, vt apparet nullam se iunctam sibi ab eo velle fortunam. Quod si gubernator præcipuus laude ferretur qui nauē ex hyeme, marique seopulo seruat, cur non singularis eius existimet prudentia, qui ex tot tantisque grauibz procellis ciuilibz ad incolomitatem peruenit? Quibus ex malis vt se emereret, nihil aliud egit, quam vt plurimis, quibus rebus posset, esset auxilio. cum proscriptos præmis imperatorū vulgus cōquereret, nemo in Epeirū venit, cui res vlla defuerit. nemini non ibi perpetuo manendi potestas facta est, quin etiā post prælium Philippense, inerinamque C. Cassij & M. Bruti L. Iulij Mucillam Prætorium, & filium eius, Auliumque Torquatū, ceterosque pari fortuna percussos, instituerit tueri, atque ex Epeiro iis omnia Samoethracis supportari iusserit. Difficile enim est omnia proficui, & nō necessaria. Illud vñ intelligi volumus: illius liberalitatem, neque temporariā, neque callidam fuisse. Id ex ipsis rebus, ac temporibus iudicari potest, quod nō florentibus se vendidit, sed afflictis semper succurrit: qui quidem Seniliū Bruti matrem non minus post mortem eius, quam florentē coluerit. Sic liberalitate vtens nullas iniurcias gessit, quod neque lædebat quenquam, neque siquam iniuriam acceperat, nō ma-

lebat obliuisci, quam vlcisci. Idem immortalis memoria percepta retinebat beneficia. Quæ autem ipse tribuerat, tãdiu meminerat, quoad ille gratus, qui acceperat. Itaque hic fecit, vt vere dictum videatur, Sui cuique mores fingunt fortunã. Neque tamen prius ille fortunã, quam se ipse finxit, qui cauit nequa in re plederetur. Is igitur rebus efficit vt in M. Vipsianus Agrippa intima familiaritate coniunctus adolescenti Cæsari, eũ propter suam gratiam, & Cæsaris potentiam nullius conditionis non haberet potestãtẽ, potissimum eius deligeret affinitatẽ, peroptaretque equitis Romani filiam generosam nuptis. Atque harum nuptiarũ conciliator fuit (non enim est celandũ) M. Antonius triumvir reip. cuius gratia cũ augere possessiones posset suas, tantũ abfuit à cupiditate pecuniæ, vt nulla in re vfus sit ea, nisi in precandis amicorũ aut periculis, aut incõmodis. Quod quidem sub ipsa proscriptione perillustre fuit. Nam cũ L. Saufeius equitis Romani æqualis sui (quicũ plures annos studio ductus philosophiæ habitabat, habebãtque in Italia preciosas possessiones) Triumvirum bona vèdidissent, cõsuetudine ea qua tum res gerebãtur, Attici labore atque industria factum est, vt eodem nuncio Saufeius fieret certior, se patrimoniũ amisisse, & recuperasse. Idem L. Iul. Calidũ (quem post Lucretii Sauleque mortẽ multo elegantissimum poetam nostram tulisse zetatẽ vere videor posse contendere, neque minus virũ bonum, optimis(que artibus eruditũ) post proscriptionem equitũ propter magnas eius Africanas possessiones, in proscriptionum numerũ à P. Volumnio præfecto fabriũ Antonij, absentem reip. expeditiuit. Quod in præfenti vtrum ei laboriosius, an gloriosius fuerit, difficile fuit iudicare: quòd in corũ periculis, non secus absentes, quam præfentes amicos Attico esse curæ cognitiũ est. Neque vero minus ille vir bonus paterfamilias habitus est, quam cuiusnam cũ esset pecunia sus, nemo illo minus fuit emax, minus ædificator. neque tamen nõ in primis bene habitauit, omnibũque optimis rebus vfus est. nã domum habuit in collegio Quirinali Pamphiliã ab auunculo hæreditate relictã, cuius amœnitas non ædificio, sed sylua constabat. Ipsum enim tectum antiquius cõstitutum plus falis, quam sumptus habebat: in quo nihil commutauit, nisi siquid vetustate coactus est. Vfus est familia, si vtilitate iudicandũ est, optima: si forma, vix mediocri. Nãque in ea erant pueri literatissimi, anagnostæ optimi, & plurimi librarij, vt ne pedissequus quidem quisquẽ esset qui non vtrunque horũ pulchre facere posset. Pari modo artifices ceteri, quos culcus domesticus desiderat, apprimè boni: neque tamen horũ quẽquam, nisi domi natũ, domusque factum habuit: quod est signũ non solum continentiz, sed etiã diligentiz. nam & nõ intemperanter concupiscere, quod à pluribus videas, continentis debet duci: & sumptus diligentia quam precio parare, nõ mediocris est industriz. Elegans, nõ magnificus: splendidus, non potiusvfus, omni diligentia munditiã nõ affluentem affectabat. Supellex non modica, non multa, vt in neutrà partem conspicui posset. Nec præterito (quãquam nonnullis leue vifum iri putẽ) cum in primis lautus esset eques Romanus, & non parũ liberaliter in domum suã omnium ordinũ homines iuicauerat, seorsũ nõ amplius, quãtã terna millia æris perque in singulos menses ex Ephemeride cũ expensum sumptui ferre solitũ: atque hoc non auditum, sed cognitũ prædicamus. sæpe enim propter familiaritatem domesticis rebus interfusimus. Nemo in cõsilio eius aliud expetere ausiuit, quãtã anagnosten, quod nos quidẽ iucundissimũ arbitramur: neque vnquã sine aliqua lectiõne apud eum cenatum est: vt nõ minus animo, quãtã ventre conuiui delectarentur: nãque eos vocabat, quorũ mores à suis non abhorrerẽt. Cum tanta penitentiã facta esset accessio, nihil de quotidiano cultu mutauit, nihil de vitz cõsuetudine: tantiquẽ vfus est moderatione, vt neque in his vicies, quod à patre acceperat, parũ se splendide gesserit, neque in his centies affluentius vixerit, quãtã instituerat: parique fastigij steterit in vtraque fortunã: nullos habuerit hortos, nullã suburbanã, aut maritimã sumptuosam villã, neque in Italia præter Ardeatinũ & Nomentanũ, rusticũ prædiũ, omnisque eius pecuniæ redditus constabat in Epiroticis, & vrbans possessionibus. ex quo cognosci potest est vsum pecuniæ non magnitudine, sed ratione metiri solitum. Mendaciũ neque dicebat, neque pati poterat. Itaque eius comitas non sine severitate erat, neque grauitas sine facilitate: vt difficile esset intellectu, vtrũ eum amici magis vereretur, an amaret. Quidquid rogabatur religiose promittebat: quòd non liberalis, sed leuis arbitrabatur, polliceri quod præstare non posset. Idẽ in niendo quod fœmel admississet, tanta erat cura, vt nõ mandata, sed suam rẽ videretur agere. Nusquam suscepti negocii eũ pertesum est. Suam enim existimationẽ in ea re agi putabat, qua nihil habebat charius. Quo fiebat, vt omnia Ciceronũ, Catonis, Marcij Hortensij, A. Torquati, multorũ præterea equitum Romanorũ negotia procuraret. ex quo iudicari poterat non inertiã, sed iudicio fugisse reip. procuratiõnẽ. Humanitatis vero nullum afferre maius testimoniũ possum, quãtã quòd adolescens idem seni Sullæ fuerit iucundissimus, senex adolecẽti M. Bruto: cum æqualibus autẽ suis Q. Hortensio & M. Cicerone sic vixerit, vt iudicare difficile sic, quicũ zetati vtrũ aptissimus. quãtã eum præcipue dilexit Cicero, vt ne frater quidẽ ei Quintus charior fuerit, aut fa miliarior. Ei rei sunt iudicio præter eos libros, in quibus de eo facit mentionem, qui in vulgus sunt editi, sexdecim volumina epistolãrũ ab consulatu eius vsque ad extremũ tempus ad Atticum missãrũ: quæ quãtã legat, nõ multum desiderat historiam contextã eorum temporum. Sic enim omnia de studiis principum, vitiis ducũ, æmulationibus reip. perscripta sunt, vt nihil in his nõ appareat, & facile existimari possit prudentiam, quodammodo esse diuinationẽ. Non enim Cicero ea solum, quæ vixio se acciderunt, futura prædixit, sed etiã quæ nunc vsu veniant, cecinit, vt vates. De pietate autem Attici, quid plura commemorẽ: cum

vt iis ad vitam agendam, nō ad ostentationem vteretur. Moris etiam maiorum summus imitator fuit, antiquitatisque amator: quam adeo diligenter habuit cognitā, vti cum totam in eo volumine exposuerit, quo magistratus ornavit. Nulla enim lex, neque pax, neque bellum, neque res illustres est populo Ro. quæ non in eo, suo tēpore sit notata: & quod difficillimū fuit, sic familiarum originē subterxit, vt ex eo clarorū virorum propagines possimus cognoscere. Fecit hoc idem separatim in alijs libris, vt M. Bruti rogatu Iunij familiam à stipe ad hanc ætatē ordine enumerauerit, notans qui à quoque ortus, quos honores, quibusque temporibus cepisset. Pari modo Marcelli Claudij de Marcellorū, Scipionis Corneli, & Fabij Maximi Fabiorum, & A. Emiliorum, quibus libris nihil potest esse dulcius is, qui aliqui cupiditatem habent notitiæ clarorum virorum. Attingit quoque poetice (credimus) ne eius expers esset suauitatis. Nāque veribus, quibus honore rerūque gestarum amplitudine ceteros Ro. populi præfiteretur, exposuit, ita vt sub singulorum imaginibus facta, magistratūque eorum nō amplius quaternis, quinqueque veribus descriperit: quod vix credendum sit, tantas res t̄ breuiter potuisse declarari. Est etiam vnus liber Græce consecutus de consulari C. ceronis. Hactenus Attico viuo edita à nobis sunt. Nāc, quoniā fortuna nos superstes ei esse voluit, reliqua persequamur, & quantum poterimus rerū exemplis lectores docebimus, sicut supra significauimus, suos cuique mores plerunq̄ conciliare fortunā. Nanque hic contentus ordine Equestri quo erat ortus, in affinitatem peruenit Imperatoris Diui Iulij filij, cum iam antē familiaritatē eius esset cōsecutus nulla alia re, quam elegantia vitæ, qua ceteros ceperat principes ciuitatis dignitate pari, fortuna humiliores. Tāta enim prosperitas Cæsarem est consecuta, vt nihil ei nō tribueret fortuna, quod cuiquā antē detulerit, & conciliaret, quod eius Romanus quisit consequi. Nata autē est Attico neptis ex Agrippa, cui virginem filiā collocauit, hanc Cæsar vix annicūlū T. Claudio Neroni Drusilla nato priuigno suo despondit. Quæ coniunctio necessitudinē eorum sanxit, familiaritatem reddidit frequentiore. Quāuis ante hæc sponsalia nō solum cū ab Vrbe abesset, nōquam ad suorum quenquā literas misit, quin Attico mitteret, quid ageret in primis, quid legeret, quibusque in locis, & quandiu esset moraturus: sed & cum esset in Vrbe, & propter suas infinitas occupationes minus saepe quam vellet Attico frueretur, nullus dies temere intercessit, quo non ad eum scriberet, quo aliquid de antiquitate ab eo requireret, modo aliquam quæ honorem poeticiæ ei proponeret, interdum iocans eius verbosiores eliceret epistolas. Ex quo accidit, eam zdes Iouis Feretrii in Capitolio ab Romulo cōstituta, vetustate atque incuria detecta prolaberetur, vt Attici admonitu Cæsar eam reficiendam curaret. Neque verō à M. Antonio minus absens literis colebatur: adeo vt accurate ille exul tū his terris quid ageret, quid curæ sibi haberet, certiore faceret Atticum. Hoc quale sit, facilius existimabit is, qui iudicare poterit quantæ sit sapientiæ eorū retinere vsum, beneuolentiæque inter quos maximarum rerum non solum æmulatione, sed oblectatio tanta intercedebat, quantam fuit incidere necesse inter Cæsarem atque Antonium: cum se vterque principem nō solum viris Romanæ, sed orbis terrarū esse caperet. Tali modo cum septē, & septuaginta annos complexerit, atque ad extremā senectutem non minus dignitate, quam gratia, fortunisque creuisset, multas enim hereditates nulla alia re, quam bonitate consecutus, cōtinue prosperitate vsus est valetudinis, vt annis XXX medicina non indiguisset, nactus est morbum, quē initio & ipse, & medici contempserunt: nā putarunt esse Tenasmon, cui remedia cetera, faciliusque proponebantur. In hoc cum treis menses sine vllis doloribus, præterquā quos ex curatione capiebat, cōsumpsisset, subito tanta vis morbi in vnum intestinū prorupit, vt extremo tēpore per lumbos siltule putris eruperit. Atque hoc prius quam ei accideret, postquā in dies dolores accrescere, febrēque accitisse sensit, Agrippam generum ad se accessit iussit, & cum eo L. Corneliū Balbum, Sextimūque Peduceum. Hos vt venisse vidit, in cubitum nixus, Quanta, inquit, curam, diligentiamque in valetudine mea tuāda hoc tempore adhibuerim, cum vos testes habeam, nihil opus est pluribus verbis cōmemorare: quibus quoniam, vt spero, satisfeci, me nihil reliqui fecisse, quod ad sanandum me pertinet, reliquū est, vt ego nec mihi cōsulari euid vos ignorare nolui. Nā mihi stat alere morbum desinere. nāque his diebus, quāquid cibi sumpsi, ita produxi vitam, vt auxerim dolores sine spe salutis. Quare à vobis peto, primū vt cōsiliū probens meum, deinde ne frustra dehortando contemni. Hac oratione habita, tanta cōstantia vocis atque vultus vt non ex vita, sed ex domo in domū videretur migrare: cū quidem Agrippa eum flens atque osculans orare atque obsecrare, ne ad id quod natura cogeret, ipse quoque sibi acceleraret: & quoniam tū quoque posset temporibus superesse, se sibi, suisque referuare: preces eius taciturnis sua obstinatione depressit. Sic cum biduo cibo se abstulisset, subind febris decellit, leuiorque morbus esse cepit. tamē propō tumidulo secus periegit. Itaque die quinto postquā id cōsiliū inierat, prid. xal. Aprius, Cn. Domitio, C. Soffio C O S S. decellit. Elatus est in lecticula, vt ipse præscriperat, sine vlla pompa funeris, comitijsque orationibus bonus, maxima vulgi frequentia. Sepultus est iuxta viā Appiam ad quintū lapidem, in monumento Q. Cæcilius auunculi sui.